

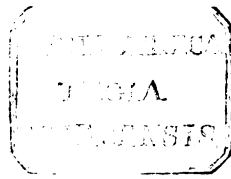
4° J. rel. 212 (7)

<36625944940018

<36625944940018

Bayer. Staatsbibliothek

CORPUS IURIS SUEO-GOTORUM
ANTIQUUM.

Volumen VII.

Samling
af
Sveriges Gamla Lagar,

PÅ
KONGL. MAJ:TS NÅDIGSTE BEFALLNING

UTGIFVEN AF

D. C. J. Schlyter.

SJUNDE BANDET. GOTLANDSLAGEN.

LUND, 1852, i BERLINGSKA Boktryckeriet.

CODEX IURIS GOTLANDICI,

CUM NOTIS CRITICIS, VARIIS LECTIONIBUS, NOVA VERSIONE SUECANA,
GLOSSARIIS ET INDICIBUS NOMINUM PROPRIORUM.

2
Gotlands-Lagen,

UTGIFVEN

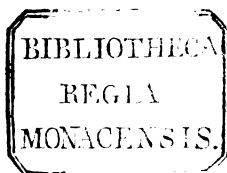
AF

D. C. J. Schlyter.

7.

LUND, 1852, i BERLINGSKA Boktryckeriet.

98 1/2

FÖRETA L.

I. Om handskrifterna af Gotlandslagen.

1. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 64. Denna i pergamentsband bundna handskrift har 50 blad af $6\frac{3}{4}$ tums höjd och $5\frac{1}{4}$ tums bredd, utom några i början och slutet inhäftade rena pappersblad; den synes vara skriven i medlet af 14:de århundradet ¹⁾. Från Gotland, der den, förmodligen omkring år 1680, hade blifvit funnen i en kyrka på landet "bland orenlighet, såsom en förkastad ting" ²⁾, skall den hafva blifvit förd till Stockholm och öfverlemnad till Antiquitets-Arkivet af Matheseos Professorn Andreas Spole († 1699) eller genom hans föranstaltande ³⁾; och den blef följd af Hadorph, i hans år 1687 tryckta edition af Gotlandslagen. Stilen, hvaraf Tab. I visar prof, är ej vacker, men tydlig. Första bladet innehåller förteckningen på capitlen, skriven i spalt (eller två afdelningar på hvar sida), första raden med rödt bläck; de särskilda titlarne, hvilka ej äro nummererade, svara i så måtto icke noga emot sjelfva capitlen i texten, som förteckningen på flera ställen under särskilda titlar uppräknar ämnen, som i texten förekomma i ett capitel ⁴⁾. Förteckningen uptager ett capitel af *cauptum mannj*, som i texten är alldeles förbigånget ⁵⁾, och ett annat, som i texten är uteglömdt der

1) Att den ej kan vara äldre, bekräftas äfven deraf, att de efteråt tillagda historiska berättelserna, hvilka, såsom framdeles skall visas, äro skrifna efter år 1318, här äro skrifna af samma hand som sjelfva lagboken. — Enligt L. Hammarskölds upgift, anförd af Schildener (*Gutalay*, sid. XXX), skulle denna handskrift vara ett halft århundrade yngre än den, som innehåller den gamla Tyska öfversättningen af Gotlandslagen, således från medlet af 15:de århundradet. Det är svårt att förklara huru Hammarsköld kunnat så mistaga sig om denna handskrifts ålder. Mig synes sannolikt att han kommit att se ett Kongl. Bibliotheket tillhörigt tryckt exemplar af Gotlandslagen, der dess förre egare N. R. Brocman afskrifvit den i slutet af ifrågavarande handskrift tillagda historiska antekning från 16:de århundradet, öfver hvilken afskrift Brocman satt denna öfverskrift: "*In f. cod. (d. ä. fine codicis) B. 64. scriptum circa 1550.*" Hammar-

sköld har då utan tvifvel trott att detta årtal, som betecknar nyssnämnda anteknings ålder, angick sjelfva den gamla handskriften; och då han fann det omöjligt att antaga att denna skulle vara så ung, har han dock ej vågat göra den mera än 100 år äldre.

2) Så berättas af Hadorph, i en dedication af Gotlandslagen, daterad den 1 Februarii 1690, hvilken framdeles skall omtalas, denna handskrift "några åhr sedan" vara funnen.

3) "*Suo interventu id effectum dedit, ut eximius ille antiquitatis thesaurus legumque codex membranaceus ex Gotlandia huc advectus, in Archivo Regio Antiquitatum adservandus ad nos venerit.*" J. Poring-skiöld, adnotationes ad *Vitam Theoderici Regis*, auctore J. Cochläo, Stockholm, 1699, sid. 442. Jfr. Schildener, *Gutalay*, sid. XXXI.

4) Jfr. nott. 18, 26 sid. 4. &c.

5) Jfr. not. 36 sid. 5; not. 21 s. 74.

det borde haft sin plats, men blifvit efteråt tillagdt ⁶⁾ jämte 3 andra capitel, som ej äro uptagna i förteckningen. På första sidan har en senare hand af 15:de århundradet i brädden tillagt en sedermera utplånad nummerering af titlarne ⁷⁾. Fol. 2 börjas texten med en stor röd begynnelsebokstaf. Här finnes endast indelning i capitel, men ej i Balkar eller andra större afdelningar. Capitlen, hvilka först af senare händer blifvit nummererade ⁸⁾, hafva rubriker ⁹⁾, och börjas vanligen på ny rad; ungefär hälften af capitlen har stor röd begynnelsebokstaf; men från och med cap. 26 hafva de flesta capitlen ej större begynnelsebokstaf än de vanliga inuti texten förekommande stora bokstäfver, och denna begynnelsebokstaf är också merendels svart; äfvensom åtskilliga af dessa capitel icke börjas på ny rad, hvadan deras början endast är utmärkt genom rubriken. Många ej blott stora utan ock små bokstäfver inuti texten (i synnerhet *o* i ordet *oc*) äro prydda med röda streck. Tecknet C , med rödt bläck måladt, förekommer ofta inuti texten, och äfven i början af de capitlen, som ej hafva större begynnelsebokstäfver. — Både af förteckningen på capitlen, af 1 § i 61 cap. och rubriken till 62 cap. synes att 61 cap. (hvilket skulle varit det 63:dje, om ej två capitel hade, såsom förut är sagdt, blifvit förbigångna) i den text, som närmast ligger till grund för denna handskrift, varit det sista, och att de följande capitlen (utom det på sin rätta plats uteglömda 64 cap.) blifvit senare tillagda, ehuru i denna handskrift skrifna af samma hand som det öfriga. Men om man jämför capitlens ordning här, och i Tyska och Danska öfversättningarna, hvilka framdeles skola omtalas, synes det som äfven af de 61 capitlen de 13 sista (eller 49 och följ.) innehålla tillägg, som ej funnits i den äldste codex, utan blifvit i särskilda handskrifter införda i olika ordning. Sjelfva lagboken slutas fol. 44; foll. 45–50 innehålla de historiska berättelserna om Gotlands första bebyggande m. m. Dessa berättelser, af hvilka några börjas på ny rad med stor röd bokstaf, äro af nyare hand från 16:de århundradet försedda med Latinska rubriker, tillsatta i brädden ¹⁰⁾, och samma hand har i slutet tillagt en så lydande antekning:

Anno 1411. castrum Wisbuensis ædificatio à suecis inchoata est.

A.º 1437. obiit Nobilis heros ac Eques strenuus Trvdk Hase, qui maximam castrum Wisbuensis partem reparavit.

A.º 1527. Iohannes Dej Gn. Episcopus Lincopensis Ecclesias Gothlandicas per totum visitavit passimque sunt Lutherani, ipsius præiudicio velut hæreticij repulsam, in Templo D. iohannis Præsidi castrum Paulo Seest præsentate.

I denna handskrift förekommer, med undantag af ett colon, cap. 24: 5, ej annat skiljetecken än punkt, som dock ej brukas i slutet af capitlen. Bland här förekommande förkortningar må blott anmärkas *M.* för *marc*, *marcr* &c.,

6) Jfr. not. 26 sid. 4; not. 56 s. 61; not. 14 s. 91.

7) Jfr. not. 2 sid. 3.

8) Se nott. 1, 21 sid. 7.

9) Vid cap. 22 har dock rubriken blifvit uteglömd, och först i 17:de århundradet tillsatt. Jfr. not. 13 sid. 55.

10) Jfr. nott. 1, 2 sid. 93. &c.

penn' för *penninga* (cap. 56: 1.), och *er.* för *ertaughar* (cap. 23: 4.). Skrifvel finnas här i stor mängd; dock äro de flesta egenhändigt rättade. En ensam missskrifven bokstaf är vanligen märkt med en derunder satt punkt; flera bokstäfver och hela ord äro merendels öfverstrukna med ett rödt, stundom med ett svart streck, stundom med flera streck; ej sällan äro de både öfverstrukna och märkta med punkter; någon gång äro punkter satta öfver de missskrifna bokstäfverna ¹¹⁾, eller punkt satt både öfver och under den oriktiga bokstafven ¹²⁾, eller en annan bokstaf satt öfver eller under raden, utan att den felaktiga bokstafven på annat sätt är utmärkt ¹³⁾. Då en bokstaf är skrifven i stället för en annan, är felet stundom rättadt genom ändring med pennan eller genom radering. Uteglömda bokstäfver eller ord äro tillagda merendels öfver raden, stundom i brädden, vanligen med svart bläck, men stundom med rödt. Några gånger finnas missskrifna ord vara, på ett i gamla handskrifter ej ovanligt sätt ¹⁴⁾, rättade genom tillagda ord, såsom: *himin epa hinna*, cap. 19: 7; *lesas. epa hafas*, cap. 60; och troligen äfven *hetningar epa dailu mal*, Hist. 5; hvarmed meningen är att i stället för *himin* bör läsas *hinna* o. s. v. ¹⁵⁾. På ett ställe är ordens ordning rättad genom tecknen " ' ¹⁶⁾. Några ord äro nästan utnötta ¹⁷⁾; på hela första sidan, och på några andra ställen, är den bleka eller utnötta skriften updragen med svartare bläck af senare hand, dock så att man merendels kan urskilja hvad som förut varit skrifvet och hvar fel härvid blifvit begånget ¹⁸⁾. På några ställen äro andra ändringar eller tillägg gjorda af senare hand ¹⁹⁾. I afseende på orthographien i denna handskrift må, med förbigående af hvad som tillhör den Gotländska dialekten, t. ex. *ai* för *e*, *au* för *u* eller *o*, *iau* för *y*, *y* eller *oy* för *ö* &c., anmärkas: att *þ* öfverallt brukas, och ej i dess ställe *th*; men *th* förekommer stundom i slutet af ord i stället för *t*, t. ex. *brutith*, *standith*, *ath*, *reth*, och *þ* i stället för *t* i orden *mapnapi*, *þa*, *þolff*; *c* brukas vida oftare än *k*; ofta skrifves *ch* för *k*, i synnerhet framför *i* och i slutet af stafvelser, t. ex. *kirchia*, *nycchir*, *schiautr*, *schips*, *schieg*, *schal*, *schulu*, *nych*, *stuch*, *ficch*, *rechnung*, *wichna* &c.; några gånger insättes *k* efter *f*, såsom *nefha*, *laifha*, *alfa*; stundom förekommer *g* i stället för *k*, såsom *drigs*, *ligs vitni*, *sogna menn*; stundom *i* för *a*, såsom *annir*, *annarir*, *epi*, *sennir*; stundom tillägges *i* efter en vokal i förra stafvelsen af ett ord, då följande stafvelsen har *i*, såsom *laistir*, *raipi*, *soyipi* för *lastir* &c.; ej sällan äro bokstäfver utelemnade, såsom *wal(d)*, *þe(g)ar*, *þin(g)s*, *þin(g)fyra*, *(h)afreki*, *fy(r)sti*, *husf(r)oyu*, *huer(t)*, *lang(t)*, *semp(t)sic*, *cle(þ)is*; ofta för-

11) Se not. 31 sid. 12.

12) Se not. 49 sid. 39.

13) Se not. 43 sid. 12; not. 22 s. 35; not. 100 s. 44.

14) Se UplL. föret. sid. IX; VML. föret. sid. IV not. 14. I den handskrift, som innehåller Tyska öfversättningen, förekomma flera dylika exempel.

15) Jfr. Gloss. orden *hetning*, *himin*, *lesa*.

16) "*þrysuar 'buþu*, d. ä. *buþu þrysuar*. Jfr. not. 55 sid. 28.

17) Se not. 51 sid. 21; not. 6 s. 36.

18) Se not. 3 sid. 3; nott. 22, 25 s. 4; not. 23 s. 30; not. 12 s. 37; not. 30 s. 88; not. 8 s. 104.

19) Jfr. not. 52 sid. 16; not. 17 s. 19; not. 37 s. 20; not. 37 s. 31; not. 79 s. 43; not. 15 s. 62.

dubblas bokstäfver, såsom *seen, fluggur, siir, takkit, banz mall, hanna, suninn, arr, gierra, miþssuumar* &c.; feminina tillägga efter *u* i gen. och dat. ofta *r*, såsom *bandur, fypur, gatur, cunur, kirchiur, waizlur ols* &c. för *bandu* &c.; præpositionen *a* sammandrages ej sällan med det nästföljande ordet, t. ex. *aann, avi, amala þingi, abaki, agutlandi* &c.; stundom omflyttas bokstäfver, såsom *sonch, haft, gaþr, silgdu*, för *sochn, halft, garþ, sigldu*. Såsom en grammatikalisk egenhet må anmärkas att genitivus stundom förekommer i stället för accusativus eller nominativus, såsom: *firi fiauratigi nata*, cap. 16: 2; *briautr yfrsta banda*, 26: 8; *firi heptalauns, taki so launs*, 43; *siextighi marca silfs*, Hist. 2.

Denna handskrift, hvilken jag lagt till grund för den af mig utgifna Gotländska texten, och i noterna dertill beteknat med bokstafven A, är den enda gamla handskrift af Gotlandslagen på originalspråket, som i nyare tider varit känd. Den är dock yngre ej allenast än den text, som i den gamla Tyska öfversättningen varit följd²⁰⁾, utan ock än den, från hvilken den ännu i behåll varande vida yngre handskriften af den Gotländska texten, hvilken härnäst skall omtalas, härstammar, samt den, som ligger till grund för den Danska öfversättningen; alla tre dessa numera förlorade, sins emellan skiljaktiga handskrifter hafva således varit äldre än den nu i behåll varande. Det är förut anmärkt att tre capitel (62, 63 och 65), hvilka ej äro uptagna i förteckningen på capitlet, finnas i slutet af den nu beskrifna gamla handskriften; och dessa senare tillägg hafva väl funnits i två af de sistnämnda handskrifterna, men ej i den, som den Tyske öfversättaren följt. Det är äfven förut omtaladt, att ett capitel om köp af trälar, hvilket enligt förteckningen skulle finnas här, blifvit alldeles förbigånget; det har således funnits i en äldre text, och igenfinnes också i de tre öfriga handskrifterna (I. Add. 4; II. 43; III. 43.). Ett annat capitel angående trälar, hvaraf ej något spår finnes i den nu beskrifna handskriften, men hvilket troligen haft sin plats emellan capp. 38 och 39, är bibehållet både i den yngre afskriften och i Tyska öfversättningen (I. Add. 5; II. 50.). Att dessa två capitel om trälar blifvit uteslutna ur den nu ifrågavarande handskriften, kan ej tillskrifvas en tillfällighet; icke heller kan någon tanke upstå derom, att dessa capitel ej skulle tillhöra den gamla texten, utan vara senare tillägg i de andra handskrifterna. Uteslutandet af dessa två capitel är således en i denna handskrift gjord senare ändring, som, med undantag deraf, att det ena saknas äfven i Danska öfversättningen, icke varit gjord i de öfriga tre, numera förlorade handskrifterna. Deremot kan en sådan slutsats icke dragas i afseende på de öfriga stycken som ej finnas i den gamla handskriften, men läsas antingen i den nyare afskriften (I. Add. 1-3, 6.), eller i den Danska öfversättningen (III. 13, 51-59.), enär dessa stycken kunna hafva blifvit tillagda, de förra i den handskrift, från hvilken den nyare afskriften härstammar, och de senare i den, som Danske öfversättaren följt. Ehuru sålunda några capitel blifvit dels tillagda dels uteslutna i den nu i behåll varande äldsta handskriften, och det för öfrigt lika litet i afseende på

20) Jfr. Schildener, *Gutalay*, sid. 248.

denna, som på andra handskrifter af gamla lagar, är möjligt att urskilja alla de ändringar och tillägg, hvori en nu i behåll varande handskrift afvikit från den ursprungliga numera förlorade texten, finnes dock ingen anledning att betvifla att ifrågavarande handskrift, med förutnämnda undantag, innehåller den äldsta nu i behåll varande texten af Gotlandslagen; och då fråga är om Gotlandslagens ålder i sig sjelf, d. ä. huru mycket denna lag är äldre än den nu i behåll varande äldsta handskriften — en fråga, hvaröfver jag ej bör underlåta att yttra min mening — får man således hålla sig till denna handskrift.

Det är bekant, att man tillagt Gotlandslagen en hög ålder. Det kan väl numera icke blifva fråga om att med Hadorph antaga att denna lag skulle vara "i hedna tider på Gotland af alla snälleste män sammanskrifven och brukad, men i christendomen med många christna mål förbättrad" ²¹⁾). Icke en gång lär det behöfva undersökas huruvida denna lag, såsom Calonius ²²⁾ menar, är från slutet af 11:te eller början af 12:te århundradet, hvilket äfven Schildener ²³⁾ synes antaga; då nemligen fråga ej är om vissa i lagboken uptagna stadgandens ålder, utan om tiden då lagboken blifvit i sin nuvarande form författad. Det högsta, som med någon sannolikhet kunde antagas, vore att denna lag blifvit författad i början af 13:de århundradet, eller vore ungefär samtidig med Vestgötalagens äldre codex. Till bestyrkande af en sådan mening kunde åberopas ett Påfven Gregorius IX:s bref af den 23 Jan. 1230 till presterskapet på Gotland ²⁴⁾, der det, jämte stadganden om testamenten, talas om presterskapets rätt till tionde så väl af hö som af säd, och om sockneboarnes skyldighet att bygga och reparera hus åt presten, samt om alla dessa stadganden heter att de "*ab antiquis fuerant decenter et utiliter ordinata, et ex diuturnitate temporis vigorem obtinuerant constitutionis legitimæ*"; och allt detta stadfästes af Påfven, "*sicut in eorum authenticis dicitur plenius contineri*". Men äfven af de sist anförda orden kan ej med full visshet slutas att de nämnda stadgandena verkligen funnits i någon skrifven lag. Gotlandslagen, sådan den nu finnes i behåll, kan åtminstone icke här menas; ty väl talas här om tionde af hö (cap. 3: 4.), och hvad i Påfvebrevet talas om testamenten, liknar till någon del hvad Gotl. 7: 2. innehåller; men det åberopade stadgandet om prestgårdsbyggnad finnes icke i Gotlandslagen. Om ock i dessa ämnen hade varit i en äldre redaktion af Gotlandslagen fullständigare (*plenius*) stadgadt än i Påfvebrevet, så hade detta säkerligen ej blifvit till en del uteslutet ur en nyare redaktion. Om således sådana "*authentica*", som "sades" innehålla ifrågavarande stadganden, verkligen funnos, så har dermed ej kunnat menas annat än någon särskild författning; hvadan ingen slutsats häraf kan dragas i afseende på Gotlandslagens ålder. Det samma gäller om åtskilliga bref af Biskopen i Riga Albertus m. fl., från början af 13:de intill början af 14:de århundradet ²⁵⁾, deruti icke allenast föreskrives att Rigas mynt skulle vara

21) *Gotthlandz-Laghen*, företalet.;

22) *Opera omnia*, I. sid. 146.

23) *Gutalag*, sid. XXVI.

24) Se *Svenskt diplomatarium*, Nr 257.

25) Tryckta i *Handlingar rörande Skandinaviens historia*, XXIX. sid. 1-14.

lika godt som Gotlands, utan ock omförmäles att Biskopen i Riga "*a constitutione civitatis concessit civibus in genere ius Gothorum, et specialiter libertatem a duello, thelonio, candente ferro et naufragio*"²⁶). Det är klart att det *ius Gothorum*, som varit Rigas invånare alltifrån stadens grundläggning (omkring år 1200) medgifvet, icke var någon på Gotland (eller i Visby) gällande lagbok, utan bestod i vissa friheter som Gotlänningarne åtnjöto, såsom ock i ett bref af år 1225²⁷) närmare bestämmes. För öfrigt har jag hvarken af språket i Gotlandslagen eller af särskilda der förekommande stadganden kunnat hämta giltiga skäl att tillägga denna lag en hög ålder, i synnerhet som det måste tagas i betraktande att man, i anseende till Gotlands afskilda läge och egna förhållanden, ej har någon säker grund för jämförelse i detta afseende emellan ifrågavarande lag och de öfriga Svenska landskapslagarne²⁸). Hvad först beträffar språket, som genast faller i ögonen, så är det i synnerhet de många här förekommande diphthongerna, som ger detta språk ett ovanligt utseende i jämförelse med de öfriga Svenska lagarne; och detta ovanliga kan synas härröra af en högre ålder, då det likväl i sjelfva verket endast uttrycker de ända till våra dagar fortfarande egenheterna i Gotländska dialekten; deremot bör märkas att språket i Gotlandslagen ofta är i grammatikaliskt afseende inkorrekt; och denna omständighet, som röjer början af språkets förfall, är ett vida viktigare bevis emot en hög ålder. Härtill kommer att språket i denna lag är lika med det i de bifogade historiska berättelserna, om hvilkas ålder framdeles skall talas. Då den redan omnämnda egenheten i Gotlandslagens språk visar en olikhet med de öfriga gamla Svenska lagarne, vill jag ej lemna oanmärkt att samma egenhet visar en märklig likhet med den gamla Norskan; och en sådan likhet röjer sig äfven deri, att ord här brukas, hvilka för öfrigt ej varit brukliga i Sverige, men igenfinnas i Norskan, såsom *epa*, hvilket här nästan öfverallt förekommer i stället för *eller*; *laiguleningr* i stället för *landboi*; *raipi*, *rangr*, *reka*, för *vraipi* eller *vrepi* &c. Så förekomma här ock några uttryck, som ej igenfinnas i andra Svenska lagar, men väl i Norska och Isländska, såsom: *landi oru bygdu*, hvilket här förekommer i 1:sta cap., likasom i 1:sta cap. af den äldre Gulatingslagen²⁹); likaså talesättet: *þau et sípar sei*, och ordspråket: *garþr ir granna setr*, hvilka båda varit brukliga i Norrige och på Island³⁰). Detta förhållande, hvilket

26) Det nyupbygda Riga skall år 1202 hafva blifvit befolkadt af köpmän och handverkare från Gotland (K elchen, *Liefländische Geschichte*, sid. 52, återopad af Schildener, *Gutalag*, sid. XLIII); och det var också på bemedling af Gotländska köpmän, som åtskilliga förmåner af Biskop Albertus beviljades Rigas invånare.

27) Anf. st. sid. 4.

28) "*Insula Gothlandiæ, sicut longo maris tractu ab aliis terris separatur, sic illius incolæ in ture positivo et consuetudinario*

tam sæculari quam ecclesiastico ex magna parte variautur ab aliis populis", heter det i ett bref af Ärkebiskopen i Lund Andreas (Sunonis) samt Biskoparne i Linköping Carl och Bengt (*Sv. Dipl. Nr. 832*); hvilket bref, om det är äkta, ligger till grund för hvad i Hist. 5. säges om biskopsvisitationer och gengärd på Gotland.

29) *Norges Gamle Love*, utg. af R. Keyser och P. A. Munch, I. sid. 1.

30) Jfr. Gloss. orden *setr* och *sipar*.

jag endast kunnat i förbigående anmärka, förtjenar visserligen närmare upmärksamhet³¹); jag torde i afseende härpå blott få tillägga att under Konung Olof den heliges långvariga besök på Gotland (se Hist. 3.), då christendomen på ön befastades, en närmare förbindelse med Norrige möjligtvis blifvit grundlagd, hvilken sedan i längre tid fortfarit, och äfven torde hafva föranledt någon bekantskap med Norriges lagar; men något synnerligt inflytande på Gotlands språk i det hela, synes ej kunna hafva på sådant sätt upkommit. — Beträffande åter särskilda i Gotlandslagen förekommande stadganden, hvaraf bevis för en hög ålder kunde hämtas, möta först de i 1:sta och 4:de capp. förekommande förbud mot hedendomen och hedniska seder; men dessa förbud äro i nämnda afseende så mycket mindre bevisande, som man ej lär kunna bestämma den tid, då de sista spåren af hedendom på Gotland voro så alldeles försvunna, att ifrågavarande förbud kunde anses som öfverflödiga; och man bör erinra sig att dylika stadganden finnas äfven i Uplandslagen, och till och med i Helsingelagen, som dock är yngre än 1320. Vidare kunde det, som i cap. 5 talas om presthustrur och prestbarn, anföras såsom bevis derpå, att denna lag är äldre än Skenninge mötes beslut af år 1248; men härvid måste man åter erinra sig att detta beslut ej kunde genast bringas till verkställighet. I ÖGL, som dock uppenbarligen är författad efter år 1285, talas om biskops bröstarfvingar³²); och det är icke ringaste anledning att antaga att förbudet mot presternas giftermål måste hafva tidigare hunnit genomdrivas på Gotland än på fasta landet af Linköpings stift, till hvilket denna ö hörde. Att böter till Konungen ej förekomma i Gotlandslagen, kunde äfven anses som bevis för denna lags höga ålder; men härvid är att märka, att då Gotlänningarne, enligt hvad de historiska berättelserna uplysa (Hist. 2, 6.), när de först ingingo förbund med Svearnes Konung, åtagit sig en årlig skatt af 40 marker till Konungen och 20 marker till Jarlen, och derefter äfven förbundit sig att medfölja Konungen i ledning och erlægga de i sammanhang med denna skyldighet stående utskylder, så kom ej vidare i fråga att betala något till Konungen under namn af böter eller hvad benämning som hälst. Derför förekomma icke heller i Visby Stadslag några böter till Konungen, ehuru denna lag är författad i Konung Magnus Erikssons tid; hvadan denna omständighet alldeles icke bevisar någon hög ålder. Ännu då Gotland länge hade varit under Danmarks väld, voro böter till Konungen på denna ö okända; och det var först genom Konung Hans förordning af 1492³³), som Gotlänningarne fingo "en beschreffuen logh" om de böter som borde erläggas till Konungen. Att inga stadganden om edsöresbrott förekomma i Gotlandslagen, kun-

31) Säkerligen skulle många märkvärdiga likheter äfven emellan de nuvarande Gotländska och Norska folkspråken vid närmare granskning upptäckas; jag vill blott erinra om det i Gloss. orden *hiern skal, horn band* omnämnda sätt, hvarpå Gotlänningarne uttala bokstäfverna *rn*; likaså säges i Norrige

t. ex. *bann, gann, konn, konn, qvenn* &c. för *banu, garu* &c.; se *Mason, Ordbog over det norske Folkesprog*, Christiania, 1850.

32) Jfr. ÖGL. föret. sid. 1.

33) Här tryckt i 4:de afdelningen, sid. 219 o. följ.

de äfven anföras såsom ett bevis. Att Gotlänningarne, med den frihet de hade i sin lagstiftning, icke genast antogo edsöreslagarne, enligt hvilka en tredjedel af brottslingens lösa egendom skulle tillfalla Konungen, och en stor summa sedermera måste erläggas till honom, om brottslingen skulle få fred, är lika lätt förklaradt som att de, enligt hvad nyss är anmärkt, ej underkastade sig att erlægga böter till Konungen; också finnes icke heller om edsöre ett ord i Visby stadslag. Man kan därför antaga såsom temligen säkert, att edsöreslagarne ej funno ingång på Gotland förr än Christoffers Landslag, sedan ön genom Brömsebro-freden åter kommit under Sveriges välde, började att der tillämpas. Nämnd brukades icke heller i tviste- eller brottmål på Gotland, såsom ock i Hist. 6. uttryckligen anmärkes; och likväl lærer väl ingen vilja på denna grund påstå att Gotlandslagen skulle vara från en tid, då nämnd var okänd i Sverige. Man torde häraf finna huru föga tillförlitliga de bevis äro, som hämtas af dylika jämförelser. Sådant är ock förhållandet med den slutsats Schildener (*Gutalag*, sid. 183) drager deraf, att Gotlandslagen bestämmer mansbot för träl till $4\frac{1}{2}$ marker penningar (cap. 15: pr.), om hvilken summa han tager för afgjort att den ungefär svarar mot de 2 marker vägna VGL. I. AB. 22. stadgar såsom lösen för träl, hvaremot ÖGL. såsom lösen (och äfven såsom dråpsböter, DrB. 16: 2.) för träl bestämmer 3 marker vadmal eller 6 marker penningar. För att ådagalägga huru litet denna jämförelse bevisar, behöfver blott anmärkas att man ej vet i hvad förhållande den Gotländska penningemarken vid den tid, då anförda lösen beständes, stod till en mark silfver³⁴), och att man alldeles icke kan antaga att en träls värde, ännu mindre hans mansbot, nödvändigt varit lika på Gotland med hvad det på samma tid var i Vester- eller Östergötland; hvartill kommer att de i Gotlandslagen förekommande mansböter kunna hafva blifvit der uptagna, sådana de lång tid förut varit bestämda. Sjelfva den åberopade VGL. lemnar i dessa afseenden en alldeles öfvertygande uplysning; ty samma lösen för träl, som den äldre VGL. bestämmer, igenfinnes ännu i den yngre VGL. (AB. 31.), som är ungefär samtidig med ÖGL. Om således de i Gotlandslagen stadgade mansböter för träl skulle bevisa att denna lag vore samtidig med den äldre VGL. — ehuru Schildener annars synes antaga att den är vida äldre — så skulle de lika mycket bevisa att den är samtidig med den yngre VGL. eller med ÖGL.; i sjelfva verket bevisas dermed således intetdera. Med mera skäl kunde man just af de i afseende på trälar här förekommande omständigheter draga en alldeles motsatt slutsats. Väl finner man här, i afseende på brott, några stadganden om trälar, hvaraf kan slutas att sådane ännu funnos på Gotland vid den tid, då Gotlandslagen författades; men man finner af flera ställen der

34) I Biskop Alberti i Riga förutnämnda bref (anf. st. sid. 2) stadgades att $4\frac{1}{2}$ marker penningar skulle väga en Gotländsk mark silfver, och att de Rigiska penningarne (*denarii*) skulle vara af samma värde som de Gotländska. Häraf skulle följa att äfven på

Gotland redan i början af 13:de århundradet $4\frac{1}{2}$ marker penningar svarat emot en mark silfver. Deremot upgifves (besynnerligt nog!) i K. Hans förutnämnda förordning af 1492 att $2\frac{2}{3}$ marker penningar svara emot en mark silfver (IV. 1: 32.).

vara förutsatt att trälar på Gotland efter en viss tid (*mali*) varit berättigade att blifva frigifne (cap. 2: 3; 6: 5; 16: 2.); hvilket temligen otvifvelaktigt utmärker en tid, då trældomen på denna ö var nära sitt slut; och samma förhållande röjer sig deri att två capitel, de enda der det ensamt handlades om trälar, blifvit, utan tvifvel därför att de angingo ett föråldradt ämne, alldeles utslutna ur den enda ännu i behåll varande gamla handskriften af Gotlandslagens originaltext; och det är ganska sannolikt att, om de här ännu bibehållna stadganden angående trälar ej varit inblandade bland andra ämnen, så hade de kommit att gå samma väg. Det ena af dessa capitel har handlat om köp af trälar; och då just detta blifvit utslutet, så bevisar det att, då detta utslutande skedde, köp af trälar på Gotland, utan tvifvel sällsynt redan då lagen författades, hunnit alldeles komma ur bruk eller blifvit genom en särskild lag förbudet³⁵⁾. På hvad tid trældomen på detta sätt på Gotland nalkades sitt slut, kan väl icke noga bestämmas; men de anförda omständigheterna visa dock uppenbarligen på en senare tid, och vitna emot en hög ålder. Ett mera bestämdt bevis af detta slag innefattar hvad cap. 24: 5. säger om ogotländskt folk, att två systrar ärfva lika med en broder. Då med ogotländskt folk här, så väl som på andra ställen i Gotlandslagen, utan tvifvel egentligen syftas icke på de i staden Visby varande utlänningar, utan på Svenskar som, födde på fasta landet, bodde eller uppehöll sig på Gotlands landsbygd, så följer deraf att hvad på anförda ställe säges om systrars arfsrätt, ej kan vara skrifvet förr än den i Birger Jarls tid härom stadgade lagen hunnit att äfven på Gotland blifva känd och tillämpad på sådana fall, som ej borde bedömas efter Gotlandslagen, d. ä. der fråga ej var om arf efter infödda Gotlänningar, hvilka för egen del i detta så väl som andra stycken hade sjelfständigt bibehållit sin gamla lagstiftning. Här af följer således att Gotlandslagen ej kan antagas vara äldre än från senare hälften eller närmare slutet af 13:de århundradet; och då de skäl, som kunnat anföras för en högre ålder, i det föregående blifvit undanröjda, torde det med mesta sannolikhet kunna antagas, att denna lag är ungefär samtidig med Vestgötalagens yngre codex, Östgötalagen och Uplandslagen. Att den ej kan vara äldre, bestyrkes äfven deraf, att språket i Gotlandslagen är, såsom förut blifvit anmärkt, lika med det i de dervid fogade historiska berättelserna. Ehuru dessa berättelser naturligtvis grunda sig på gamla traditioner, kan man dock af det, som der i slutet säges om det fall, att en Konung i Sverige blir med våld bortdrifven från sitt rike, och hvilket tydligen är föranledt af hvad som hade hänt Konung Birger Magnusson, sluta att dessa berättelser, i den form de här hafva, måste vara författade efter år 1318. — Då det, af hvad i det föregående blifvit anfördt, kan slutas att Sveriges allmänna lands- och stadsrätt ej kom i bruk på Gotland förr än ön efter Brömsebro-freden 1645 åter hade kommit under Sveriges valde, så återstår den frågan, huru länge den gamla Gotlandslagen fortfor att anses såsom

³⁵⁾ Jfr. Upl. KöpmB. 3: pr. SML. KöpmB. 3: pr.

gällande. Man skulle vänta att härom vinna uplysning ur gamla domböcker och andra handlingar, som ännu kunde finnas kvar på Gotland. Men på Gotland finnes, så vidt jag kunnat utröna, ganska litet kvar af handlingar, äldre än nämnda tidpunkt; och inga sådana finnas i häradsrätternas arkifver. De handlingar, som förvaras i Visby Rådhusarkif, hvaribland en liten samling af permebref, lemna i förevarande fråga ingen uplysning. Af de upgifter, som i anledning af Kongl. Förordn. d. 17 April 1828 inkommo till Domcapitlet från kyrkorna på Gotland, inhämtas att inga äldre märkvärdiga böcker eller handlingar finnas i någon af kyrkorna. Bland de Danska Konungabref och andra handlingar, som förvaras i Visby Domcapitels arkif, finnas afskrifter af några handlingar som strax skola omtalas. Men först är att märka Konung Hans förordning af 1492 (här tryckt, IV. 1.), der "then gamble Gudlandz lough, med alle sine artickler och puncter" i allmänhet, och särskildt i några stycken, stadfästes³⁶⁾. Ehuru ändamålet med denna förordning egentligen var att, genom stadganden, hvilka, såsom Schildener anmärkt³⁷⁾, till största delen äro hämtade ur Skånelagen, fylla den i Gotlandslagen befunna bristen på afskrifter om böter till Konungen, så finnes häraf emedlertid att "den gamla Gotlandslagen" ännu i slutet af 15:de århundradet var i bruk, och framgent skulle lända till efter rättelse. Det var således till följd af ett praktiskt behof, som denna lag ännu i 16:de århundradet icke blott blef afskrifven, utan ock öfversatt på Danska. Då likväl Gotlandslagens stadganden redan vid nämnda tid måste hafva varit till en stor del oanvändbara och äfven obegripliga, i synnerhet för de Danska ämbetsmännen (såsom man ock kan finna af den Danska öfversättningen), så kan man ej förundra sig öfver den klagan, som ett århundrade senare fördes i Konung Christian IV:s bref af d. 12 Julii 1595³⁸⁾ deröfver, att på Gotland tillgick mycket oordentligt med de saker, hvari der skulle dömas, af den orsak att folket icke viste efter hvilken lag och landsrätt de skulle rätta och förhålla sig; i anledning hvaraf påböds att Konungens undersåter på Gotland skulle rätta sig efter den Skånska lagen; men så vidt som Recessen förmäler och utvisar, skulle de derefter rätta och förhålla sig. (Med Recessen, som äfven på flera ställen återopas i 1618 års förordning, som strax skall omtalas, menas utan tvifvel någon numera obekant Kongl. förordning angående Gotland.) Att införa Skånelagen på Gotland, gick naturligtvis icke så lätt. Också förmäles uti en af de till rättartings hållande på Gotland förordnade Commissarier d. 30 Augusti 1618 utfärdad förordning³⁹⁾, huruledes oredan i rättegångssaker fortfor, och att hvad genom nyssnämnda 1595 års Kongl. bref hade blifvit stadgadt, "ännu intill denna dag icke blifvit hållet och efterkommet." Genom denna förordning meddelades der-

36) Se inledningen och artt. 13, 32.

37) *Gutalag*, sid. 251.

38) En afskrift af detta K. bref finnes i Visby Domcapitels arkif; en annan förvaras i Riksarkifvet i Stockholm. Det är tryckt i

Handlingar rörande Skandinaviens historia, XXIX. sidd. 361-2.

39) Denna förordning, hvaraf en afskrift finnes i Visby Domcapitels arkif, och en annan i Riksarkifvet i Stockholm, är tryckt i nyssnämnda *Handlingar*, XXX. sid. 359 o. följ.

för utförliga föreskrifter om ordentligt hållande af ting, om rättegång och hvarjehanda andra angelägenheter; men ehuru här i allmänhet inskärpes att de förut utfärdade Kongl. förordningar skulle efterleivas, talas ej vidare om Skånelagens införande på Gotland. Huruvida dock ännu efter den tiden den gamla Gotlandslagen blef i någon mån tillämpad, synes ganska tvifvelaktigt; men ej långt derefter blefvo Christoffers Landslag och andra Svenska lagar på det till Sverige återvunna Gotland införda.

2. En Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn tillhörig papperscodex, sign. Nr 54 i 4:o af Arne-Magneanska samlingen. Denne i pergamentsband bundne codex innehåller, på 57 blad, Gotlandslagen jämte en i slutet bifogad förteckning på capitlens innehåll. På ett blad i början af boken läses: *Anno D^m MDLXXXVII*, hvilket år boken, enligt nedannämnda anteckning, är skriven. På ett särskildt vidhäftadt blad har Arne Magnusson gjort några anteckningar ur Gotlandslagen, och derunder skrivit: *Hæc ex LL Gotlandicis provincialibus penes Janum Rosæcranzius, habentibus capita 82; descriptis 1587 ex vetusto exemplari scripto 1470ⁿ &c.* Som denna beskrifning inträffar på förevarande handskrift, så synes deraf att handskriften tillhört Janus Rosenkrantz, som var Amtman i Fyen, och dog 1695. Indelningen i capitel afviker i så måtto från den i cod. A, att på flera ställen emot ett capitel i cod. A svara två eller flera i denna handskrift, såsom redan förteckningen på capitlen utvisar ⁴⁰); de två capitlen om trälar, som i cod. A äro uteslutna, samt cap. om farvägar, som i cod. A, på sitt rätta ställe uteglömdt, blifvit efteråt tillagdt (cap. 64), finnas här på sina behöriga ställen ⁴¹). Hvad cod. A innehåller i de i slutet tillagda capp. 62 och 65, är i denna handskrift på andra ställen infördt ⁴²). Dessutom läsas här flera betydliga tillägg, som ej finnas i cod. A ⁴³). Vid slutet af sjelfva lagtexten (fol. 55) är med rödt bläck skriven följande anteckning: *¶ Exaratum A.º 1587. 14. calend. Iunij. per Davidem Bilefeld⁴⁴) Ecclesiasten Barlingboensem ac præpositum Borealis TERRITIANÆ. Iuxta Tenorem Veteris Exemplaris Anno MCD.LXX: scripti.* Att det här följda, numera förlorade ⁴⁵) originalet af 1470 skulle vara den förut beskrifna vida äldre cod. A, kan ej komma i fråga; men af de nyss anförda, och flera smärre olikheter är också klart, att icke heller 1470 års handskrift varit afskrifven eller härstammat från nämnde codex; utan härstammar ifrågavarande handskrift från en numera förlorad gammal codex, som innehållit åtskilliga gamla stadganden, som i cod. A blifvit uteslutna. Då Bilefelt collationerat sin afskrift med originalet, har han anmärkt några af mistag förbi-

40) Jfr. not. 11 sid. 3; nott. 17, 20 s. 4. &c.

41) Jfr. not. 56 sid. 61; not. 21 s. 74; not. 4 s. 79; not. 14 s. 91.

42) Jfr. not. 1 sid. 89; not. 36 s. 92.

43) Allt detta är här särskildt tryckt såsom *Addimenta*, sid. 104 o. följ.

44) David Bilefelt, förut Kyrkoherde i Barlingbo och Prost öfver norra tredingen,

blef år 1592 Superintendent på Gotland, och dog 1596. Se vidare om honom Wallin, *Gotländska Samlingar*, I Del. sidd. 162-4.

45) Jag har i Barlingbo efterfrågat huruvida i kyrkans arkif möjligtvis den handskrift af Gotlandslagen finnes, som Bilefelt följt; men fått det besked, att kyrkan ej eger några gamla handskrifter.

gångna ställen, hvarvid han i brädden anteknat: *Nota defectum*, och derefter tillagt hvad som blifvit förbigånget ⁴⁶⁾; på ett ställe, der han vid collationeringen upptäckt en misskrifning, har han i brädden anmärkt: *vide cod: vet.*, hvarefter han rättat det felaktiga ⁴⁷⁾. Af några ställen synes att han jämfört någon annan handskrift, då han i brädden anmärkt olika läsarter, t. ex. *al: warda*, i stället för *Biera*; *al. oc*, i stället för *ella*, o. s. v. Några af dessa anmärkta varianter kunna vara hämtade ur cod. A ⁴⁸⁾, men en är tagen ur någon annan handskrift ⁴⁹⁾. På ett ställe är i brädden Jutska lagen citerad ⁵⁰⁾. — Lagtexten börjas med öfverskriften **¶ Hier Byrias Gutha Lagh**, hvilken, likasom begynnelsebokstafven i texten på detta ställe samt titlarne och begynnelsebokstäfverna vid de fem nästföljande capitlen, är skriven med svart bläck; men de öfriga capitlen hafva rubriker och röda begynnelsebokstäfver; capitlen, som alltid börjas på ny rad, äro äfven nummererade med Arabiska siffror; denna nummerering har först blifvit börjad vid den nyss anförda öfverskriften, och siffrorna 2 och 3 äro satta vid capitlen *aff Barnom* och *aff thiont*; men sedan hafva dessa siffror blifvit ändrade till 1 och 2, samt nummereringen vidare fortsatt med 3, 4 &c.; hvarför ock förteckningen på capitlen börjar med cap. 1. *Aff Barnum*. I denna förteckning, som har rubriken **REGISTER paa forschreffne low** ⁵¹⁾, är hvarannan rad skriven med svarta och hvarannan med röda bokstäfver; efter hvart capitels titel är anmärkt bladets nummer, der capitlet börjas; vid slutet läses: *Anno 1587. 19. Maij. D. B. C.* (David Bilefelt Curatus?) Inuti capitlen förekommer ofta rött **¶**. Bokstafven *þ* brukas här icke, utan i dess ställe antingen *th*, såsom *thitta*, *tha*, *thet*, *thi*, *thu* &c., eller *t*, såsom *ta*, *taar*, *tegar*, *tu* &c., eller *d*, såsom *da*, *gard*, *kledi*, *leydas* &c. För *t* förekommer stundom *th*, såsom *ath*, *ather*, *vthan*, *kenth*, *thiont* &c. För *ai* skrives *ei* eller *ey*, såsom *heima*, *fleirin*, *theim*, *ey*, *eyga*, *heydnu* &c. Genom förväxling af *u* och *n* samt *un* och *im*, har ordet *þau* här blifvit förvandladt till *than* eller *tan* ⁵²⁾, och *þaun* till *thaim* eller *taim* ⁵³⁾. I allmänhet har dock afskrifvaren velat bibehålla det gamla språket. Jag har i noterna till den här tryckta texten betecknat denna handskrift med B; prof af stilen visar Tab. II.

Två afskrifter, af hvilka den ena omedelbarligen, den andra medelbarligen härstammar från den nu beskrifna handskriften, skall jag framdeles omnämna.

3. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 65, innehållande en Tysk öfversättning af Gotlandslagen, skriven, enligt antekning vid slutet af sjelfva lagtexten ⁵⁴⁾, år 1401. Denne codex, som saknar permar, har 32 pergamentsblad af 6³/₄ tums höjd och 5¹/₄ tums bredd; 28 blad,

46) Jfr. not. 78 sid. 42; not. 29 s. 48; not. 65 s. 71.

47) Se not. 50 sid. 40.

48) Se not. 6 sid. 25; not. 25 s. 58; not. 12 s. 77.

49) Se not. 1 sid. 25.

50) Se not. 52 sid. 71.

51) Jfr. not. 1 sid. 3.

52) Jfr. not. 57 sid. 9.

53) Jfr. not. 3 sid. 14; not. 71 s. 18; not. 17 s. 30.

54) Se sid. 162.

hvilka äro nummererade med röda Romerska siffror, innehålla lagtexten; fol. 28 börjas de historiska berättelserna, hvilka slutas fol. 32; här hafva fordom funnits ännu fem blad i slutet, hvilka äro bortskurna, dock så, att man af de smala kvarvarande remsorna kan se att dessa blad varit fullskrifna af samma hand som skrifvit Gotlandslagen ⁵⁵), samt att denna skrift haft en rubrik på 3 rader, och en antekning med rödt bläck i slutet, hvilken synes hafva uptagit 12 rader. I slutet äro vidhäftade pappersblad, af hvilka några äro obegagnade, men 11 (foll. 33-43) innehålla två Danska förordningar, som sedermera skola omtalas. Denna handskrift har varit känd af Hadorph, som i sin edition af Gotlandslagen vid hvart capitel i brädden citerat motsvarande capitel i "*Germ. versio*", utan att för öfrigt lemna någon underrättelse om denna handskrift; men dessa citerar gifvo emedlertid Schildener anledning att efterfråga handskriften och deraf skaffa sig en afskrift, hvilken han i sin edition aftryckt. — Stilen i denna handskrift, hvaraf Tab. I visar prof, är tät, men tydlig, der den ej blifvit nött, såsom förhållandet är på första sidan och några andra ställen ⁵⁶). På några ställen är den bleka skriften af senare hand updragen med svartare bläck ⁵⁷). Lagtexten är här indelad i 75 capitel; då de tre i slutet af den gamla Gotländska handskriften tillagda capitlen (62, 63 och 65) här icke finnas, men deremot de två capitlen om trälar, som i nämnda handskrift saknas, här äro bibehållna (43, 50), så kommer olikheten i capitlens antal i synnerhet deraf, att på flera ställen två eller flera capitel i denna handskrift svara emot ett capitel i Gotländska texten; dock är förhållandet äfven någon gång motsatt (cap. 46, 55). Capitlen börjas på ny rad, med stora röda begynnelsebokstäfver, och äro försedda med rubriker, men ej nummererade; förtekning på capitlen finnes här icke. Inuti capitlen förekommer ofta tecknet C måladt med rödt, på några ställen med svart bläck. Öfver *u* finnes ofta ett litet, stundom nästan omärkligt *o*, såsom i *geloiben*, *gebümet*, *nü*, *vüten*, *geczügnisse*, *hebemüter* &c.; fastän denna prydnad ofta blifvit använd utan att någon regel dervid synes hafva blifvit följd, har jag dock ansett densamma böra i tryck bibehållas. Öfver *y* finnes på flera ställen satt *e*, nemligen i orden *wýunge*, cap. 3: 3; *býsen*, 17: 4; *wýste wort*, 19: 19; *lýden*, 19: 20; *lýt*, 19: 33; *dýp*, 50: 1; *swýne*, 53; likaså öfver *e*, i *zére*, 19: 32; *Magharéyd*, 27; och öfver *u*, i *uorkoufen*, 21: pr., hvilket allt äfven blifvit i tryck iakttaget; men då äfven öfver *i* finnes satt ett *e* i orden *czítungh*, 3: 4; *bi'set*, 17: 1; *wi'ste wort*, 23, 32: pr.; *tri'bit*, 38: pr. ⁵⁸), så har jag ej funnit det kunna på annat sätt i tryck utmärkas än som här skett, emedan punkten öfver *i* ej borde i tryck försvinna. Bokstafven *z*, då den ej brukas i stället för *s*, är här ofta förstärkt med ett framför densamma satt *c*, såsom *geczügnisse*, *czwey*, *czu vore*, *gancze* &c.; några gånger finnes *cz* äfven i stället för *s*, nemligen *czeyen*, 47: 1; *czache*, 48: pr. Bokstäfverna *r*, *t* och *g* äro stundom i slutet af orden prydda

55) Jfr. not. 18 sid. 168.

56) Jfr. nott. 1-4 sid. 113; not. 8 s. 114. &c.

57) Se nott. 5-7 sid. 162, 163.

58) Jfr. not. 20 sid. 116. &c. — Om dylika öfverskrifna vokaler jfr. *Sachsenspiegel*, *herausgeg. von Homeyer*, II. sidd. 401-3.

med en liten släng, som är utan betydelse, t. ex. i *prister, war, ackir, tochter, liet, ist, taet, mag* &c. De här förekommande anmärkningsvärda förkortningar äro framställda på Tab. I. Ofta förekomma skriffer, som dock äro egenhändigt rättade; på ett ställe äro ord öfverstrukna och märkta med undersatta punkter ⁵⁹⁾; på några ställen hafva rättelser blifvit gjorda genom tillagda ord ⁶⁰⁾, såsom: *an gersten . . . das ist inden garbin*, cap. 3: 1; *nyre adir hode*, 19: 18; *vornware vnde habe*, 47: 3. ⁶¹⁾; och tilläfventyrs äfven *houe noch czüne*, 9. ⁶²⁾ Uteglömda bokstäfver äro tillagda i brädden eller öfver raden; någon gång har skrifvaren senare tillagt ord, för hvilka han lemnat rum ⁶³⁾; på några ställen äro flera ord inuti capitlen skrifna med rödt bläck ⁶⁴⁾. En rubrik och några andra små anteckningar äro i brädden tillagda af en senare hand i 16:de århundradet ⁶⁵⁾, och några dylika anmärkningar från 17:de århundradet hafva afseende på den gamla handskriften af Gotländska texten ⁶⁶⁾. Efter lagtextens slut är med rödt bläck skrifven öfversättning af cap. 61: 1. i Gotländska texten, jämte en underrättelse om den som utarbetat denna öfversättning, den som låtit skrifva boken, och den som skrifvit henne, äfvensom om tiden, då boken blifvit skrifven. De historiska berättelserna hafva ingen rubrik; de särskilda afdelningarne deraf börjas på ny rad med större röd begynnelsebokstaf, men äro ej nummererade ⁶⁷⁾; den sista raden, som varit skrifven i nedersta kanten af bladet, är alldeles utnött ⁶⁸⁾. Den underrättelse Schildener hade erhållit, att af dessa berättelser endast skulle finnas början, bestående af några få rader, som dessutom voro illa bibehållna (*schlecht erhalten*) ⁶⁹⁾, är således helt och hållet ogrundad, såsom ock det af mig meddelade aftryck tydligen utvisar. — Hvad beskaffenheten af sjelfva öfversättningen beträffar, må först anmärkas att språket i det hela är högtyskt (*mittelhochdeutsch*), men mycket upblandadt med nedertyskt eller plattyskt (*mittelniederdeutsch*), utan tvifvel sådant som språket talades af de högtyskar som bodde i Visby, der den aldrastörsta delen af den Tyska befolkningen utan tvifvel talade plattyska; och det är därför sannolikt att Hospitalsföreståndaren Svure, som utarbetat denna öfversättning, varit af högtysk härkomst, och därför talat ett sådant blandadt språk, som i denna öfversättning förekommer. Åtminstone synes mig detta vida sannolikare, än att en nedertysk öfversättare, som känt det högtyska språket, velat försöka sig med en öfversättning på detta språk, men ej mäktat åstadkomma den renare än här skett; ty då det nedertyska språket på den tiden med fullt skäl ansågs som jämbördigt med det högtyska, och alldeles icke stod i det oförtjenta förakt, hvori det under de sist-

59) Se not. 3 sid. 162.

60) Jfr. hvad i det föregående, sid. III, blifvit anfördt angående den gamla handskriften af Gotländska texten.

61) Jfr. not. 12 sid. 115; not. 9 s. 130; not. 14 s. 152.

62) Jfr. not. 11 sid. 120.

63) Se not. 23 sid. 127.

64) Se not. 2 sid. 134; not. 10 s. 152.

65) Se not. 7 sid. 135; not. 13 s. 136; not. 1 s. 137.

66) Se not. 1 sid. 141; not. 1 s. 153; not. 6 s. 158.

67) Jfr. not. 1 sid. 162.

68) Jfr. not. 18 sid. 168.

69) *Gutalag*, sid. XXXIII. not. **)

förflyttna tre århundradena råkat, så synes ej något rimligt skäl hafva varit, hvarför öfversättaren skulle hafva gjort sig besvär med ett språk, som var främmande ej blott för honom, utan ock för de flesta på Gotland boende Tyskar, och äfven för den Tyska Riddareordens Ämbetsman, på hvars föranstaltande denna öfversättning utarbetades. Originalen har öfversättaren i det hela temligen väl förstått, hvarför ock öfversättningen är af verkligt värde; men då man likväl här finner många uppenbara misförstånd af sådana ställen i originalen, hvilkas rätta mening ännu på vår tid är klar för den, som har kunskap i det gamla språket och insigt i saken, så följer deraf att man ej kan med blindt förtroende antaga såsom afgjort riktiga denne öfversättares tolkningar af sådana ställen, hvilkas mening för oss är dunkel. Många misförstånd har jag, der jag ansett det nödigt, anmärkt i glossarierna; jag vill derfor nu blott anföra några få exempel. Orden *mali ier intir*, I. 2: 3, förblandar han med *mal ier int*, och öfversätter: *dy zuche geendet ist*, II. 2: 3; *gyt*, I. 20: 14, förblandar han med *gipt*, och öfversätter: *vor anderen*, II. 22: 4; orden *utan etar*, af *ett*, ätt, hvilket han förväxlar med *aiþr*, ed, öfversätter han: *büten der eet das ist büten den lüten der besworner vorbitunge*, 38: 3; ordet *etur menn* öfversätter han på ett ställe: *echte manne*, 22: 4, på ett annat *eyd manne*, 38: pr., på tredje stället deremot har han *eetar manne*, 38: 3; *allir lyþir* öfversätter han, utan tvifvel härledande *lyþir* från *liauta*, ärfva, *dy gemeynen erbnamen*, 38: 5; *hus þiauf*, genom förväxling af *þiauf* och *þiaufr*, *hús dybe*, 65; o. s. v. Ej sällan införer han Gotländska ord, såsom *högsel oc ip*, 21: 9, *gerdemanne*, 27, *quijslar manne*, 38: 3, 5, *kexe*, 74. &c.; stundom med tillagda förklaringar, såsom *högsel*, 23, *wagnicla ferdhír*, *maghareyd*, 27, *erfis gyerþir*, 28, *qnyen*, 31, *afraþr*, 38: pr, 5, *bool*, 38: 8, *loof lant*, 59: 1. &c.; några af dessa förklaringar innehålla historiska uplysningar, såsom angående *gutnaldhing*, Hist. 3, *wy*, Hist. 5, *budhcastli*, Hist. 6; på några ställen, der han synes hafva varit osäker om öfversättningens riktighet, har han efteråt tillagt de Gotländska orden, såsom *kiue vigi*, 22: 1, *sich czu samene rören adir mūs* (d. ä. *mytas*), 32: 2, *vorkoufen dy gemeynen erbnamen aller lute zelin* (*allir lyþir selin*), 38: 5; några ord har han bildat genom efterhärming af Gotländska ord som han ej förstått, t. ex. *eynlöflinge*, 23, *eliuch*, Hist. 1. Stundom förbigår han ord, som finnas i den nu i behåll varande Gotländska texten; dock kan man ej med visshet veta huruvida dessa funnits i den handskrift han begagnat, t. ex. *sii viþr annar*, I. 13: pr.; och samma förhållande är med åtskilliga större stycken som här saknas, nemligen I. 19: 5, 20, 28; 23: 2, en del af 19: 38; 28: 8, och 50; cap. 58 är här blott i sammandrag öfversatt (II. 69.). Att de i slutet af den nu i behåll varande gamla Gotländska handskriften tillagda cap. 62, 63 och 65 ej funnits i den handskrift denne öfversättare följt, kan med visshet antagas; deremot hafva der funnits de två capitel om trälar (43, 50), hvilka saknas i den gamla Gotländska handskrift, som nu är i behåll⁷⁰⁾. Några smärre stycken förekomma här i annan ordning än i sist-

70) Jfr. sid. IV ofvanför.

nämnda handskrift, nemligen 19: 23. och 21: 5, hvilket senare här fått sin rätta plats ⁷¹⁾, såsom förhållandet också är med cap. 31 (eller 64 i Gotländska texten); mot slutet (cap. 61 o. följ.) är capitulens ordning alldeles olika med nämnda text.

De i slutet af denna handskrift inhäftade pappersblad innehålla, såsom förut är anmärkt, två Danske förordningar. Båda dessa förordningar äro skrifna af samma hand i medlet af 16:de århundradet. Den första, af Konung Hans, daterad helig afton (d. 24 December) 1492, börjas, utan öfverskrift, med en stor röd bokstaf; den innehåller 32 nummererade artiklar, som börjas på ny rad med röd bokstaf och äro försedde med rubriker; om dess innehåll åberopas hvad förut blifvit anfördt ⁷²⁾. Af den andra förordningen, som är försedd med rubrik, hvori tillkännagifves att Konung Christian (III) Fredriks son låtit den utgå år 1537, finnas här blott de två första artiklarne, samt en del af den tredje; och som afskrifvaren stadnat midt på en sida, så är det klart att fortsättningen icke här funnits och gått förlorad. Emedlertid har jag, då jag i 4:de afdelningen af detta band aftryckt dessa förordningar, måst i fortsättningen af den sistnämnda följa en annan handskrift, som framdeles skall omtalas ⁷³⁾. Den nu omtalade handskriften har jag i noterna till dessa förordningar kallat A.

4. En Universitets-Bibliotheket i Köpenhamn tillhörig papperscodex, sign. N:r 55 i 4:o af Arne-Magneanska samlingen, innehållande en Dansk öfversättning af Gotlandslagen, skrifven i medlet af 16:de århundradet. Denne i pappersband bundne codex har 65 blad, utom titelbladet. Utanpå permen läses: *Den Gamle Gollands Lov*; och på titelbladet: *Gullans Lovf. Claudius Christophori F.* Den här anteknade egares tillnamn var Lyschander; han var född i Vrams prestgård i Skåne, blef Sokneprest och Prost samt Kongl. Historiograph, och dog 1623. Handskriften har sedermera tillhört Conferensrådet Fredrik Rostgaard († 1745); i den tryckta katalogen öfver hans boksamling ⁷⁴⁾ är den uptagen sid. 487 under N:r 413, med anmärkning: *Claud. Lyschandri fuit.* De två första bladen innehålla en förteckning på capitulens innehåll, hvilken dock ej öfverensstämmer med lagens text ⁷⁵⁾; denna förteckning är skrifven af annan hand än sjelfva lagtexten, och sannolikt af Lyschander sjelf, att döma af stilens likhet med annat som denne skrifvit. Foll. 3-59 innehålla öfversättningen af sjelfva lagen, sådan jag här meddelat den i tredje afdelningen. På baksidan af fol. 60 har skrifvaren tillagt några antekningar om myntet ⁷⁶⁾; och foll. 61-65 innehålla, af senare hand tillagd,

71) Jfr. not. 5 sid. 45.

72) Sid. X ofvanför.

73) Jfr. not. 1 sid. 219; not. 8 s. 229.

74) *Bibliotheca Rostgardiana, Hafniæ* (1725), 8:o. Denna boksamling såldes på auktion i egarens lifstid år 1726, då det mesta af handskrifterna kom till Kongl. Bibliotheket

i Köpenhamn. Sedan samlade Rostgaard åter en mängd böcker, hvilka efter hans död tillföllö Universitets-Bibliotheket; och det är dessa som den dervarande skrifna Rostgaardska katalogen uptager.

75) Jfr. not. 1 sid. 169.

76) Se not. 6 sid. 218.

början af ett alphabetiskt register, hvilket ej blifvit fullbordadt. Att denna handskrift är skriven af öfversättaren sjelf, kan man sluta af åtskilliga ställen, som visa att han varit villrådig huru han skulle öfversätta i originalet förekommande ord ⁷⁷⁾. Lagen är indelad i 83 capitel, som börjas på ny rad och hafva öfverskrifter, men ej äro nummererade; vid de 21 första capitlen, med förbigående af det 4:de, har samma hand som skrivit förteckningen på capitlen, tillsatt Romerska siffror. Det ena capitlet om trälar, som den gamla Gotländska handskriften nämner i förteckningen på capitlen, men sedan förbigår, finnes här (cap. 43); men det andra i nämnde codex förbigångna capitlet om trälar saknas äfven i denna handskrift. Capitlen 36 och 53 i Gotländska texten saknas här; deremot äro här tillagda tio capitel (13, 51-59), som ej finnas i någon annan nu bekant handskrift; dock innehålla tre af dessa capitel (51, 53 och 56) med någon olikhet sådant, som förekommer på andra ställen. Efter cap. 67 är capitlens ordning olika både med Gotländska texten och med Tyska öfversättningen. Alla dessa omständigheter, äfvensom den, att här ej finnas de tillägg, som läsas i Bilefelds afskrift af Gotländska texten, och hvilka naturligtvis äfven funnits i den handskrift af 1470 som han följt, visa att den Danske öfversättaren hvarken följt den ännu i behåll varande gamla Gotländska handskriften, eller någon som derifrån härstammat, eller den som blifvit följt af Bilefeld, eller den som Tyske öfversättaren haft för sig, utan har den Danske öfversättaren följt en text, som numera är alldeles förlorad. — Prof af stilen i denna handskrift visar Tab. II, der äfven de här förekommande anmärkningsvärda förkortningar äro afteknade. Såsom skiljetecken brukas vanligen colon eller comma; ofta, i synnerhet i slutet af capitlen, förekomma åtskilliga sammansättningar af punkter och streck, hvilka jag sökt att i tryck afbilda ⁷⁸⁾. Ofta finnes öfver *m* och *n* ett streck, som är utan betydelse, t. ex. *kommer, som, klamre, henne, quinnen, nogen* &c. Här finnes en mängd skriffer, hvilka dock äro egenhändigt rättade, merendels så, att de misskrifna orden eller bokstäfverna äro öfverstrukna; uteglömda ord äro merendels tillagda öfver raden, stundom i brädden. På flera ställen hafva skriffer blifvit anmärkta genom tillägg i sjelfva texten, såsom: *bult eller hult*, cap. 4; *for vforstandighet for hellig dagis brut*, 6: 4; *budt bod*, 15: 4; *Oc vide oc vitne*, 19. ⁷⁹⁾ Stundom har skrifvaren tillagt ordförklaringar i brädden eller öfver raden; ofta äro förklaringar angående myntet tillagda i sjelfva texten, t. ex. *sex öre penningar det er III syslinge*, cap. 2: 3; *sex öyre det er III söslinge, VI öyre III söslinge*, 6: 1, 2; *XII öre det er VI söslinge, sex öre det er VI söslinge*, 8: pr. &c.; *ortug* förklaras: *det er en gunnisk*, 61; jfr. 63: pr. not. 7. På flera ställen har skrifvaren lemnat öppet rum af en half rad eller flera rader, ända till mer än en sida, utan att dock något finnes vara

77) Se not. 14 sid. 191; not. 8 s. 194; not. 2 s. 195; not. 2 s. 201; not. 1 s. 217.

78) Inuti texten förekommer: cap. 15: pr. ; 21: 1. ; 23: 4. , 24. :: 28. ; 79. —; 83.
79) Jfr. sidd. III, XIV ofvanför.

förbigånget ⁸⁰⁾. Hvad denna öfversättning i allmänhet beträffar, behöfver derom ej mycket sägas, enär det vid den flyktigaste granskning genast röjer sig att den är uppfyllt af misförstånd och osammanhang, hvaraf det derfor synes vara öfverflödigt att här anföra några prof. Om det original hade varit i behåll, som vid denna öfversättnings utarbetande blifvit begagnadt, så hade det visserligen varit ändamålslost att genom tryck meddela densamma, om ej för att visa huru litet den gamla lagtexten var begriplig för Danskarne, som på den tiden voro rådande på Gotland; men helt annat är förhållandet då det öfversatta originalet endast genom denna öfversättning kommit till vår kunskap. Man ser nemligen här af hvad den numera förlorade, af öfversättaren följda Gotländska texten innehållit, hvaribland äro flera capitel, som ej finnas i någon annan handskrift; och äfven i de stycken, som finnas i de nu i behåll varande Gotländska handskrifterna, kan man, ehuru felaktig denna öfversättning är, dock derifrån sluta till de läsarter som funnits i det förlorade originalet, hvarför äfven i detta afseende jämförandet af ifrågavarande öfversättning är af vigt och uplysande ⁸¹⁾; hvartill ändtligen kommer att öfversättningen icke öfverallt är oriktig. Af dessa skäl har jag ansett äfven denna öfversättning böra genom trycket göras allmänt bekant. — En afskrift af denna handskrift skall framdeles omtalas.

5. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pappershandskrift i 4:o, sign. C 81. Denna handskrift innehåller, på 21 blad, hvilka äro sammanhäftade, men utan permar, de två Danska förordningar, som, enligt hvad förut är omtaladt, finnas i en annan med den Tyska öfversättningen af Gotlandslagen sammanhäftad afskrift ⁸²⁾. I början finnas två af skrifvaren obegagnade blad; på det första af dessa är af annan hand skrifvet: *Konning Hansis Recess paa Gudlandtz low. Anno 1492*. Båda förordningarne, skrifna i slutet af 16:de århundradet, äro här fullständiga, och försedda med förteckningar på artiklarnes innehåll ⁸³⁾, hvarför jag vid aftryckningen af den senare förordningen måst till en del följa denna handskrift ⁸⁴⁾. Den första förordningen innehåller, liksom i den förutnämnda handskriften, 32 nummererade artiklar; den senare åter 17; alla dessa artiklar börjas på ny rad, och hafva öfverskrifter. Rättelser äro här på flera ställen gjorda af en något yngre hand ⁸⁵⁾. Jag har i noterna kallat denna handskrift B.

Det återstår nu att omtala några afskrifter, som finnas af ännu i behåll varande handskrifter.

80) Jfr. not. 6 sid. 178; not. 8 s. 182; not. 15 s. 185; not. 3 s. 193. &c. Endast på ett sådant ställe saknas ett litet stycke, som finnes i den nu i behåll varande gamla Gotländska texten; se not. 16 s. 186.

81) Jfr. not. 46 sid. 21; not. 35 s. 38; not. 5 s. 45; not. 4 s. 54; not. 33 s. 66.

82) Se sid. XVI ofvanför. — Dessa förord-

ningar finnas, så vidt jag vid anställd undersökning kunnat utröna, hvarken i original eller afskrift i Kongl. Geheime-Arkivet i Köpenhamn.

83) Jfr. not. 40 sid. 227; not. 32 s. 234.

84) Jfr. not. 1 sid. 219; not. 8 s. 229, och sid. XVI ofvanför.

85) Jfr. not. 15 sid. 223; not. 19 sid. 224. &c.

1. En Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn tillhörig papperscodex, sign. N:r 3363 i 4:o af den gamla Kongl. samlingen. Denna i pergamentsband inbundna handskrift innehåller 123 sidor. Den har två titelblad; på det första läses: *Lex Gothlandica 1470. scripta*; på det andra: *Exaratum Anno CIOIOLXXXVII* &c. såsom i slutet af den förut under N:r 2 sidd. XI, XII beskrifna handskrift, efter hvilken denna är afskrifven. Afskriften är, enligt antekning i katalogen, gjord "*manu O. Sperlingii jun.*"; denne Otto Sperling var Professor i Köpenhamn, och dog 1715. Den Gotländska texten är här skriven på hvarannan sida; de motsvarande sidorna (de så kallade udda kolumnerna) hafva varit ämnade att inrymma en Latinsk öfversättning; dock finnas här blott de 2 första och en del af 3:dje cap., jämte förteckningen på capitlen, öfversatta. Originalets orthographi är ej noggrannt iakttagen; åtskilliga ord äro orätt lästa, och stundom äro ord förbigångna; men i det hela är dock afskriften ej utan omsorg gjord. — Efteråt äro inhäftade några blad, innehållande anmärkningar vid åtskilliga ställen af texten, skrifna af samma hand som denna. — Jag har icke funnit skäl att anmärka någon af de i denna afskrift förekommande oriktiga läsarter.

2. En Kongl. Bibliotheket i Köpenhamn tillhörig papperscodex, sign. N:r 650 i 4:o af Kallska samlingen. Denna oinbundna handskrift, hvilken, likasom de öfriga handskrifterna i denna samling, har tillhört Professorn och Etatsrådet A. Kall († 1821), innehåller på 87 blad en afskrift af den nyss under N:r 1 omtalade, och härstammar således medelbarligen från Bilefelds förut beskrifna handskrift. Denna afskrift är nära samtidig med sitt original. Med undantag af de här förekommande skriffer, är den alldeles öfverensstämmande med originalet, äfven deri, att texten är skriven på hvarannan sida; men af den Latinska öfversättningen finnes här blott förteckningen på capitlen. Att denne codex är afskrifven efter nämnda afskrift, röjer sig äfven på många ställen i de här förekommande skriffer; t. ex. på titelbladet har *Davidem*, der i den förutnämnda afskriften *D* har någon likhet med *P*, blifvit förvandladt till *Pavidem*; i cap. 1 är ordet *heylsu*, der *y* kan läsas som *g*, gjordt till *heglisu*, *g'ningom* (d. ä. *gerningom*) till *Gningom*, o. s. v.

3. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig papperscodex i 4:o, sign. B 68, innehållande den Danska öfversättningen af Gotlandslagen, afskrifven, i början af 17:de århundradet, efter den ofvanför under N:r 4 omtalade Köpenhamnska handskriften. Denna i pappersomslag inhäftade handskrift innehåller 84 af skrifvaren nummererade sidor, och dessutom i början ett blad med titlen: *Den Gamle Gullands Low*, samt en *Catalogus Capitulorum Iuris Gotlandici* på två blad, allt af samma hand som lagtexten. Att skrifvaren varit Svensk, synes ej blott af stilen, utan ock af orthographien, t. ex. *manna*, *sidan*, *medan* &c. i stället för *manne*, *siden* &c.; *någin*, *kirckegård*, *slåår*, för *nogin*, *kirckegaardt*, *slaar*, o. s. v. I allmänhet är afskriften temligen noggran, äfven hvad orthographien beträffar; dock äro på några ställen ord orätt lästa eller förbigångna; några i originalet förekommande fel äro deremot här rättade. De

öppna rum, som äro lemnade på åtskilliga ställen i originalet, äro äfven här iakttagna. De här förekommande oriktiga läsarter har jag anmärkt så ofta jag dertill funnit anledning ⁸⁶⁾. Förteckningen på capitlens innehåll är ej afskrifven efter den förteckning som finnes i originalet, utan sammansatt af capitlens öfverskrifter; tilläfsventyrs har förteckningen ännu icke varit skrifven i originalet då afskriften gjordes, eller har afskrifvaren funnit den icke vara öfverensstämmande med capitlens innehåll, och därför sjelf författat en annan förteckning.

II. Om Gotlandslagens äldre editioner.

1. *Gotlandz-Laghen På gammal Göthiska, Med en Historisk Berättelse wid ändan, huruledes Gotland först är vpfunnit och besatt, så och under Swea Rijke ifrån Hedna Werld altijd lydt och sin Skatt giordt. Med nu brukelig Svensk Vthtolkning och fullkomligt Register på alla dhe Mål i thenne Lagbook finnes. Första gång Vplagd genom Hans Kongl: May: Bekostnadt Stockholm, åhr 1687. Tryckt aff Henrick Keyser, Kongl: May: och Upsala Acad: Booktr. I fol.*

Utgifvaren, Johan Hadorph, har undertecknat ett företal, dateradt Stockholm d. 1 Julii 1678, hvilket årtal utan tvifvel är ett tryckfel, i stället för 1687. På andra sidan af titelbladet är aftryckt en af Gotlands inbyggare afgifven försäkran att vilja vara Konung Carl Knutsson trogne, daterad år 1449 *in octava sanctorum innocentium* (den 4 Januarii), jämte en afbildning af det dervid fästade sigill, och anmärkningar i anledning af det i sigillet omskrift förekommande namnet *Gutenses*. Företalet, som uptager fem blad, åsyftar hufvudsakligen att, till vederläggning af hvad Strelow i sin *Guthlandiske Cronica* ⁸⁷⁾ anfört om Gotländingarnes härkomst från Jutland, uplysa de gamla vid Gotlandslagen fogade historiska berättelserna, för hvilket ändamål här ock meddelas afbildningar af åtskilliga runstenar. I slutet af företalet säges något om sjelfva Gotlandslagen, som förmåles vara "i hedna tider på Gotland af alla snälleste män sammanskrifven och brukad, men i christendomen med många christna mål förbättrad". Derefter följer på ett blad förteckningen på capitlen, tryckt i spalt med ny Svensk öfversättning; denna förteckning har utgifvaren tillökt med titlarne på de 4 sista capitlen i texten. Gotlandslagens text samt de historiska berättelserna uptaga, tryckta i spalt jämte ny Svensk öfversättning, 53 nummererade sidor. I brädden är vid hvart ca-

86) Se not. 13 sid. 172; nott. 3, 5, 7, 8 s. 174; not. 5 s. 175. &c.

87) Hans Strelow, som då var Kyrkoherde i Vall och Prost öfver Medeltredingen, lät år 1633, och således medan Gotland ännu var under Danmarks välde, i Köpenham

trycka ofvannämnda arbete. Sedan ön genom Brömsebro-freden hade blifvit återvunnen till Sverige, blef Strelow år 1647 Superintendent öfver Gotland, och dog år 1656. Se vidare om honom Wallin, anf. st. sidd. 180-186.

pitel af lagtexten citeradt det motsvarande capitlet i "*Germanica versio*", men om denna Tyska öfversättning meddelas för öfrigt ingen underrättelse. Jämväl äro i brädden tillagda hänvisningar till motsvarande ställen i de öfriga gamla lagarne, och andra anmärkningar. I slutet är på 23 icke nummererade sidor bifogad en *Orda Lista på Gottlandz Lagen medh några Gambla Ordz Uthtydningh*, hvilken till största delen är ett alphabetiskt register öfver innehället, med inblandad förklaring af gamla ord. Vidkommande den här aftryckta texten, hvilken Hadorph sönderdelat i en mängd små paragrapher, tyckes Hadorph i allmänhet hafva velat iakttaga noggrannhet, äfven i afseende på orthographien; dock finnas här många fel, af hvilka en del tillkommit genom oriktig läsning i handskriften, men många äro uppenbara tryckfel; att här på anföra exempel, torde vara öfverflödigt; jag har i noterna till texten anmärkt Hadorphs oriktiga läsarter, då jag dertill funnit anledning. På några ställen äro ord tillagda, t. ex. de redan omnämnda titlarne i slutet af förteckningen på capitlen; men oftare äro ord utelemnade, t. ex. titlen *Af haima friþi* (12) i samma förteckning, orden *þa liantj þau kerldj*, cap. 20: 3. &c.; titlarne: *Af erfis gierþum* och de följande till och med *Af farvequm manz*, samt *Af cauptum mannj*, i nämnda förteckning, äro tydligen med upsåt utelemnade, då de endast hade bort vid nummereringen förbigås. Hadorphs öfversättning är i allmänhet så god som den kan väntas från den tiden; men många, äfven ganska tydliga ställen äro alldeles orätt öfversatta, hvilket ofta härrört af bristande grammatikalisk kunskap. Att här anmärka de betydligaste öfversättningsfelen, skulle leda till en föga gagnande vidlöftighet; jag vill därför blott såsom exempel ur cap. 1 anföra huruledes *tro vari retri* öfversattes: "tro vår rätt", och *bepi* (både) "att bedja". Många fel, som alldeles vanställa meningen, hade kunnat undvikas, om Hadorph hade upmärksamt begagnat den Tyska öfversättningen, hvilken han dock utan tvifvel, åtminstone på särskilda ställen, jämfört. — Till denna edition af Gotlandslagen har särskildt blifvit tryckt på ett halft ark i folio, en dedikation, undertecknad Johan Hadorphius, daterad Stockholm den 1 Februarii 1690, och ställd till "Kongl. May." Troo Man och Landshöfdinge öfver Gothland, Vålborne H. Gustaf von Osten genant Sacken, Vålborne H. Lagman Johan CederCrants, Högährevyrldige H. Superintendens M. Peder Stiernman, Och samptlige Gothlands Inbyggjare Andelige och Wärdzlige." Dedikationen innehåller intet annat märkvärdigt än den underrättelse, att Gotlandslagen blifvit "några åhr sedan igen funnin uthi en Kyrckia der på Landet ibland orenligheet, såsom en förkastat Ting, och omsider hijtkommen till sin rätta Herre och Konung". Denna dedikation, som trycktes tre år sedan sjelfva boken utkom, har utan tvifvel varit ämnad att insättas åtminstone i exemplar, som skulle skänkas åt de i dedikationen särskildt nämnda personer. Jag har dock ej sett den i något exemplar af Gotlandslagen, hvarken på Gotland eller annorstädes; men den finnes, tillika med en dedikation af Visby Stadslag och Sjörrätt, på Akademi-Bibliotheket i Upsala bland Palm-skjöldska samlingarne, N:r XIV, Tom. 50; och en dylik dedikation af den så kallade Dalelagen finnes i ett annat band af samma samlingar. Att Elias

Palmskjöld († 1719) intog dessa dedikationer bland sina samlingar, visar att de redan på hans tid voro högst sällsynta.

2. *Guta-Lagh das ist: Der Insel Gothland altes Rechtsbuch. In der Ursprache und einer wiederaufgefundenen altdeutschen Uebersetzung herausgegeben; mit einer neudeutschen Uebersetzung nebst Anmerkungen versehen von Dr. Karl Schildener. Ordentl. Professor der Rechte an der Universität zu Greifswald, Beisitzer im Königl. Consistorium daselbst, Ritter vom Königl. Schwed. Wasa-Orden, Mitglied der Berlinischen Gesellschaft für Deutsche Sprache. Greifswald, in Commission bei Ernst Mauritius. 1818. I 4:o.*

I början finnas, på 48 sidor, den nu anförda titlen, företal, inledning och innehållsförteckning. I företalet redogör utgifvaren för anledningen till detta arbete. Han hade två särskilda gånger längre tid uppehållit sig i Sverige, senare gången såsom ledamot af den Lagkommission, som utarbetade 1807 års Lagsamling, hvilket verk han borde öfversätta på Tyska. Under det senare vistandet i Sverige hade han begagnat tillfället att göra sig något närmare bekant med detta lands äldre rättsskällor. Då han sedermera kom på den tanken att bearbeta någon af dessa gamla lagar, fästades hans upmärksamhet vid de af Hadorph i brädden af hans edition af Gotlandslagen tillsatta hänvisningar till en *versio Germanica*. Af dåvarande Amanuensen vid Kongl. Bibliotheket i Stockholm L. Hammarsköld, till hvilken han i anledning häraf vände sig, erhöll han ej blott underrättelse om den gamla handskrift, som innehåller nämnda öfversättning, utan ock en af Hammarsköld bevitnad afskrift deraf, hvilken under Hammarskölds uppsigt hade blifvit gjord af en i Tyskland upfostrad och bildad litteratör⁸⁸⁾. Det var denna Tyska öfversättning Schildener egentligen ville meddela sina landsmän, dock så, att ett aftryck af originaltexten, efter Hadorphs edition, äfvensom af de Danska förordningarne, som äro sammanbundna med den Tyska öfversättningen, fick medfölja. Inledningen innehåller underrättelser om Sveriges äldre och nyare lagar och laghistoriska litteratur i allmänhet, och särskildt om Gotlandslagen, dess ålder, handskrifter m. m., om de af utgifvaren begagnade litterära hjälpmedel, och om Gotlands tillstånd på den tid, då denna lag utarbetades. — Sjelfva Gotlandslagen, jämte utgifvarens anmärkningar m. m., uptager 274 sidor, oberäknad en sida, innehållande rättelser. Lagtexten är tryckt i spalt, sidd. 1-89, så att den Gotländska texten, den gamla Tyska öfversättningen och den af Schildener tillagda nya Tyska öfversättningen stå i bredd med hvarandra. Den Gotländska texten är, såsom redan blifvit anmärkt, aftryckt efter Hadorphs edition, och upprepar således alla dess fel, med undantag af några uppenbara tryckfel, som här utan anmärkning äro rättade; dertill kommer en mängd nya tryckfel. Emedan den Tyska öfversättningen här är behandlad som hufvudsak, så hafva, der capitlens ordning i denna och i Gotländska texten är olika, capitlen i sistnämnda text blifvit flyttade till de motsvarande stäl-

88) Föret. sid. VI.

lena i öfversättningen; och förteckningen på capitlen har blifvit alldeles utsluten, utan tvifvel därför, att den ej finnes i öfversättningen. Under titlen "*Gotländische Zusätze*" följa, sidd. 90-92, de tre capp. 62, 63 och 65 i Gotländska texten, som ej finnas i den gamla öfversättningen, samt sidd. 93-105, under titel: *Dänische Zusätze*, de två Danska förordningarne, af den senare (af 1537) dock endast så mycket som finnes i den nämnda handskriften; sidd. 106-115 innehålla slutet af Gotländska texten, nemligen de historiska berättelserna. Vid alla dessa stycken är fogad ny Tysk öfversättning. Deremot saknas vid de historiska berättelserna den gamla Tyska öfversättningen, i anledning af den förut omnämnda oriktiga underrättelse Schildener hade erhållit, att af dessa berättelser endast några få rader i början skulle finnas i den Tyska öfversättningen⁸⁹). Den gamla handskriften af denna öfversättning hade Schildener aldrig sett, utan är aftrycket deraf här gjort efter den af Hammarsköld meddelade afskriften. Äfven i detta aftryck finnes en mängd fel, af hvilka en del äro uppenbara tryckfel, andra åter tydligen tillkommit derigenom, att förkortningar i handskriften blifvit förbisedda eller misförstådda, t. ex. *unn* för *vnde*, *den* för *dem*, *heiss* för *heiset*, *norheg* för *uurheget*, *orth* för *ore* eller *oren*, *arth* för *artig* eller *artige*, *pfeng* eller *pfennig* för *pfennyng* &c., eller genom annan oriktig läsning i handskriften, t. ex. *zugenechtunghe* för *zegeuechtunghe* (cap. 1.), *dröe eyne* för *drö lynen* (2: 3.) o. s. v. Ofta förekommer *nah*, stundom *nach*, i stället för *noch*; likaså *oder* för *ader*, *auch* för *ouch*, *sie* för *sy* o. s. v. Stundom äro fel i handskriften utan anmärkning rättade, ej sällan äro ord öfverhoppade. Några af de här förekommande oriktiga läsarter har jag i noterna till texten anført. Då den af Hadorph gjorda indelning i §§ blifvit bibehållen i Gotländska texten, men Schildener på annat sätt indelat Tyska öfversättningen i §§, så har härigenom upstått en oreda, som försvarar öfversättningens jämförande med originaltexten. Äfven i aftrycket af de Danska förordningarne träffas många, till en del betydliga fel. — Den af Schildener tillagda nya Tyska öfversättningen följer den gamla Tyska öfversättningen i allt hvad deraf här finnes tryckt; men för öfrigt Gotländska och Danska texterna (i de stycken af sjelfva lagen, som ej finnas i den gamla öfversättningen, och i de historiska berättelserna samt i de Danska förordningarne). Schildeners öfversättning innehåller många betydliga fel, härrörande dels af bristande språkkunskap, dels af andra misförstånd, såsom då *vort legen*, cap. 2: 2, öfversattes: "*auflegen*"; *adir*, 12: 1, "*und zugleich*"; *den en mag nymand strafft*, 13: pr., "*und ihn (den Todtschläger) mag niemand strafen*"; *jo doch*, 13: 5, "*wegen dessen*"; *zechsuolden eyden*, 18: pr., "*6 vollen Eiden*"; *eyn ore ist dy helfte myn*, 19: 5, "*weniger 1/2 Oere*"; *twers obir eyn dingh*, *ibid.*, "*queer über einen Kreuzweg*" o. s. v. Stundom hafva ord blifvit i öfversättningen förbigångna, t. ex. *adir brochlich machen*, cap. 6: 3; *vnde alle dy pasche woche*, 8: pr.; *VIII tage*, 13: 1. o. s. v. Efter ett särskildt titelblad följa sidd. 119-266 utgifvarens anmärkningar, hvilka till en del äro ganska vidlöftiga, och visa att

89) Se sid. XIV ofvanför.

författaren sökt göra sig bekant med de äldre nordiska lagarne, men sällan sprida något verkligt ljus öfver det, som egentligen borde förklaras. De här förekommande försök att förklara sådant som hörer till sjelfva språket, äro i allmänhet helt och hållet mislyckade, därför att författaren alldeles saknade de för sådana forskningar nödiga insigter. Sidd. 267, 268 innehålla förteckning på några Gotländska och Tyska ord, som Schildener sökt förklara, samt sidd. 269-274 ett alphabetiskt register. — I sammanhang med detta arbete böra nämnas två mig bekanta recensioner deraf. Den ena, hvilken är anonym, läses i *Göttingische gelehrte Anzeigen* för 1819, sid. 729 o. följ. Den språkkunnige granskaren uppehåller sig hufvudsakligen vid den Gotländska texten, der han anmärker åtskilliga uppenbara tryckfel, men också på många ställen såsom rättelser föreslår ändringar, som strida emot den gamla handskriften. Den andra recensionen, undertecknad H. S. Collin, är införd i N:r 16 och 17 af *Svensk Literatur-Tidning* för 1822; åtskilliga fel i Schildeners öfversättning och anmärkningar äro här rättade. Schildener lät sistnämnda år i Greifswald trycka en skrift med titel: *Beyträge zur Kenntniss des germanischen Rechts, erstes Stück, innehållande Versuch einer wissenschaftlichen Anordnung des alt-gotländischen Rechts; mit Beziehung auf das unlängst herausgekommene Rechtsbuch der Insel. Als Grundlage zu des Verfassers Vorlesungen über germanische Rechtsalterthümer. Erste Abtheilung die Einleitung und das Familienrecht enthaltend.* Af fyra vid denna afhandling fogade bilagor innehåller den sista en *Verzeichniss der in der Ausgabe des gotländischen Rechtsbuchs bisher bemerkten, so wohl Inhalt als Druck betreffenden Fehler und Mängel, nebst deren Verbesserungen, Ergänzungen und sonstigen kleinen Zusätzen.* De här bland annat förekommande förmenta rättelser i Gotländska texten äro icke föranledda af någon collationering med handskriften, eller ens med den aftryckta Hadorphska texten, utan endast grundade på gissningar, och äro därför ej af något värde. Den förutnämnda recensionen i *Göttingische gelehrte Anzeigen* omnämnes här, och finnes vara på flera ställen begagnad; men deremot synes författaren ej hafva sett den samma år, och tilläfventyrs senare än denna skrift, tryckta recensionen i *Svensk Literatur-Tidning*.

III. Om närvarande edition af Gotlandslagen.

Då af denna lag finnas, jämte originaltexten, två gamla öfversättningar, hvilka äfven bort tryckas, men dessa texter ej äro så öfverensstämmande sinsemellan, att de kunnat tryckas i bredd med hvarandra, har jag meddelat dem hvar för sig, så att den Gotländska texten utgör första afdelningen, den Tyska öfversättningen den andra, och Danska öfversättningen den tredje. För att lätta jämförelsen emellan dessa texter, har jag närmast nedanför hvardera tillagt hänvisningar till de öfriga; och af dessa hänvisningar synes äfven hvilka stycken som fattas i de öfriga texterna eller någon af dem. Den Gotländ-

ska texten är aftryckt efter den gamla handskriften B 64 i Kongl. Bibliotheket i Stockholm. De olikheter, som finnas i den yngre, Universitetsbibliotheket i Köpenhamn tillhöriga handskriften, äro i noter anmärkta; men de betydligare tillägg denna handskrift innehåller, äro efteråt sid. 104 o. följ. meddelade under titlen *Additamenta*. Capitlet har jag både i Gotländska texten och i öfversättningarna, der jag funnit det nödigt, indelat i paragrafer, hvarvid jag lemnat den af Hadorph gjorda indelning utan afseende. Vid capitlens början har jag tillsatt Arabiska siffror, och likaså vid förteckningen på capitlen, der nummereringen måst rättas efter sjelfva capitlen, då flera titlar hafva afseende på ämnen som förekomma i samma capitel. Då Gotlandslagens förre utgifvare beledsagat den med nya öfversättningar, har äfven jag ansett mig så mycket mindre böra underlåta att meddela en sådan hjälpreda, som denna lag, äfven med biträde af de gamla öfversättningarna och de af mig utarbetade glossarierna, skulle för ganska få läsare blifva begriplig utan tillhjälp af öfversättning; och den läsare, som toge till hjälp de öfversättningar som finnas i de äldre editionerna, skulle derigenom alltför ofta blifva misledd, i stället för att vinna uplysning. Vid utarbetandet af min öfversättning har jag iakttagit den grundsats, att följa texten i spåren så noga, att hvart ord måtte, så vidt olikheten emellan det gamla språket och det nya medgifver, blifva förklaradt; och jag har alldeles icke gjort afseende derpå, att framställningen på det nyare språket hade kunnat och bort blifva annorlunda, om ej öfversättningen framför allt bort göras till en hjälp för den, som vill studera originaltexten. Der jag ansett meningen ej kunna göras nog tydlig genom öfversättningen, har jag till ytterligare uplysning tillagt särskilda, med bokstäfver märkta noter nederst på sidan; men detta har ej skett på andra ställen än der jag funnit det verkliga vara af nöden, och der en uplysning af ordaförståndet kunnat meddelas, utan att det behöfts att genom vidlöftiga commentarier utreda mera invecklade förhållanden, hvilket här, ej mindre än i de föregående banden, legat utom gränsen för mitt arbete. — Den gamla Tyska öfversättningen, som utgör andra afdelningen, är aftryckt efter den enda handskrift deraf som finnes, B 65 i Kongl. Bibliotheket i Stockholm. Att meddela ny Svensk öfversättning af de stycken som här finnas, men saknas i den Gotländska texten, har jag ansett vara öfverflödigt, då jag äfven till Tyska texten utarbetat ett fullständigt glossarium. — Den Danska öfversättningen är i tredje afdelningen meddelad efter handskriften A. M. Nr 55 i 4:o i Köpenhamns Universitetsbibliothek, hvarvid läsarterna i afskriften deraf, B 68 i Kongl. Bibliotheket i Stockholm, blifvit anmärkta, då jag dertill funnit någon anledning. Likasom det ej kunnat komma i fråga att författa glossarium till denna öfversättning, har jag ansett det vara alldeles öfverflödigt att meddela Svensk öfversättning af de här förekommande stycken, som ej finnas i den Gotländska texten. — I fjerde afdelningen har jag meddelat de två Danska Kongl. förordningarna, som finnas afskrifna i samma band som den Tyska öfversättningen af Gotlandslagen, så att denna handskrift är följd i den första af dessa förordningar, och så myc-

ket som der finnes af den andra, hvarvid olikheterna i den andra handskriften C 81 i Kongl. Bibliotheket i Stockholm blifvit anmärkta ⁹⁰⁾; men i den del af den senare förordningen, som endast finnes i denna handskrift, har den måst följas ⁹¹⁾.

I afseende på glossarium till den Gotländska texten bör jag anmärka, att hvad jag der på många ställen anført om det nuvarande Gotländska allmogenspråket, helt och hållet grundar sig på den kännedom jag, under anställda resor på ön, sjelf kunnat förvärfva om detta språk; och jag har därför ej upgifvit något enda ord såsom ännu mer eller mindre brukligt, utan att jag genom forskningar, anställda med all nödig försigtighet, blifvit förvissad både derom, att ordet ännu verkligen är känt, och om dess bemärkelse. Då mina forskningar ej sträckt sig vidare än förevarande ändamål fordrat, tror jag mig någorlunda hafva inhämtat hvad på denna väg stått att vinna. Endast några få af de provinsord, som jag anmärkt såsom ännu varande i behåll på Gotland, kunna antagas vara brukliga öfver hela ön. Ord, som på några orter brukas, äro på andra alldeles okända. Jag har ej kunnat antekna hvarställe, der jag funnit hvarställe särskildt ord vara i bruk; men i allmänhet kan anmärkas, att det äldre språket i synnerhet i medlersta delen af ön och närmast Visby kommit ur bruk. Öfverallt är dock förhållandet sådant, att det gamla provinspråket alltmera utdör, så att man måste söka att hos de äldsta på hvar ort utleta hvad som är i behåll. Detta förhållande antages ock såsom gifvet af allmogen, och tillskrifves, utan tvifvel med rätta, inflytandet af de i senare tider ordnade skolorna, der det upväxande släktet lærer att tala, såsom det heter, "efter bokstafven"; och detta inflytande har sträckt sig äfven till de äldre, så att desse tycka att det är skam att tala annorlunda; hvarför man ock får höra folket på de orter, der det nyare språket blifvit mera allmänt, med förakt och åtlöje tala om språket i de socknar, der det talas på det gamla viset; så finna de det löjligt att der säges t. ex. *vör* (*vir*) för *vi*, *ganga* för *gå*, *ar* för *år* o. s. v. Vid sådant förhållande är det naturligt att många gamla ord, som ännu på Ihres tid upgåfvos såsom varande i bruk, numera alldeles försvunnit. För öfrigt bör, i afseende på mitt glossarium, anmärkas att några yngre ord, som endast förekomma i cod. B, t. ex. *berychta*, *betala*, *forvarder*, äro satta i parentes ⁹²⁾. — I *index nominum priorum* har jag uptagit ej blott de namn, som förekomma i den Gotländska texten, utan äfven de till Gotland hörande ställens namn, som finnas i de Danska förordningarne (IV. 1, 2.).

Den gamla Tyska öfversättningen har jag ansett vara af den vikt både för språkets och för Gotlandslagens studium, att jag ej bort underlåta att till densamma utarbета ett glossarium alldeles efter samma plan, som ligger till grund för de af mig författade Svenska glossarierna. Ehuru ingen lærer vilja

90) Jfr. not. 1 sid. 219.

91) Jfr. not. 8 sid. 229.

92) Jfr. UplL. föret. sid. LXXV.

påstå att det är genom språkets renhet som denna öfversättning har sitt värde, har dock detta af hög- och nedertyska blandade språk bort, sådant det är, i ett glossarium framläggas. Det har dock legat utom gränsen för detta arbete, att öfverallt urskilja hvad som rätteligen hörer till den ena eller andra af de nämnda dialekterna, hvartill skulle fordras en vidlöftig undersökning, som för det af mig åsyftade ändamål varit öfverflödig, och hvars resultater dessutom hade måst framställas i ett helt annat slags afhandling än ett glossarium. — Vid de ord som ännu, ehuru i något förändrad form, med lika bemärkelse äro bibehållna i det högtyska språket, har jag ansett det vara tillräckligt att anmärka de motsvarande nyhögtyska orden, hvarigenom den vidlöftighet, som ordens öfversättande på Svenska och Latin hade medfört, kunnat undvikas. De förklaringar, som äro gifna i glossariet till Gotländska texten, hafva naturligtvis ej behöft att här uprepas, enär de motsvarande ställena i nämnda glossarium kunna jämföras, äfven då ej särskildt är dit hänvist. Af samma orsak äro, i förteckningen på *nomina propria*, vid de namn, som äfven äro uptagna i förteckningen till Gotländska texten, endast ställena anförda, der namnen förekomma i Tyska öfversättningen.

I detta företal visar sig genast den olikhet med de föregående banden, att det endast är på Svenska författadt. I afseende på denna förändring torde jag mindre behöfva förklara hvarför jag numera ansett ett Latinskt företal vara öfverflödigt, än hvarför jag förr varit af annan tanke. Det torde vara nog att anmärka, att kännedom af Svenska språket nu ej är så sällsynt utomlands, som då första bandet af denna samling utgafs, och i allt fall ej kan umbäras af den som vill studera lagarne. Men i noterna under texten har jag ansett Latinska språket vara mest lämpligt; och äfven i glossarierna har, med det i afseende på det Tyska glossariet nyss anmärkta undantag, Latinska språket förnämligast blifvit begagnadt; hvaremot de utförligare underrättelserna angående åtskilliga i *indices nominum priorum* förekommande ställen, såsom i synnerhet varande af interesse för Svenska läsare, här, liksom i de föregående banden, blifvit på Svenska meddelade.

Då tryckningen af detta band börjades, var det ännu min afsigt att här, utom Gotlandslagen, äfven inrymma Visby Stadslag och Sjörätt, hvilka lagar jag haft under arbete samtidigt med Gotlandslagen. Men jag fann snart att detta band derigenom skulle växa till en alltför stor vidd, och jag måste därför afskilja Visbylagarne till ett särskildt band, hvilket kommer att läggas under pressen så snart närvarande band utkommit. Det särskilda titelblad för Gotlandslagen, som blifvit satt i början af texten, äfvensom ordet *Gotl. L.* i de så kallade kolumntitlarne, hade emedlertid tillkommit på den tid, då det ännu var ämnadt att i detta band uptaga äfven de öfriga förutnämnda lagarne.

I afseende på dröjsmålet med utgifvandet af detta band torde ingen ursäkt behöfvas för dem, som hafva sig bekant att jag, som i Maj månad år 1844 erhöi Kongl. Maj:ts nådiga kallelse att infinna mig i Stockholm såsom

ledamot i Lagberedningen, hvilket nådiga förtroende, då det gällde en för fäderneslandet så högst vigtig sak, jag ej hade giltigt skäl att söka undandraga mig, sedermera i fyra år vistades i hufvudstaden, under hvilken tid jag visst icke lät arbetet med de gamla lagarne hvila, men dock omöjligen kunde derpå använda så mycken tid som under vanliga förhållanden. Då härtill kommer att de tre lagar, hvarmed jag nu på en gång varit sysselsatt, äfven oberäkade de af mig dertill utarbetade öfversättningar, tillsammantagna fordrat mera arbete än något af de föregående banden — såsom hvar och en torde kunna inse då nästa band utkommit — och att jag under de sista åren måst sakna det biträde jag förut i nära sju års tid haft den lyckan att njuta af numera Juris Adjunkten Ph. Humbla; så lærer hvarje billig domare medgifva att af mig, som vid en framskriden ålder, med försvagade arbetskrafter och vacklande helsa, efter min återkomst till Lund måst, såsom förut, bestrida Akademiska föreläsningar och examina, ej skäligen kunnat fordras mera än hvad som blifvit uträttadt.

Lund den 29 Januarii 1852.

**EXPLICATIO LITTERARUM, QUIBUS CODICES MANUSCRIPTI ETC.
SIGNIFICANTUR.**

- I. In codice iuris Gotlandici gotlandice conscripto.**
 A. Codex Bibliothecae Regiae Stockholmiensis B 64 (vide supra pag. I).
 B. Codex Bibliothecae Acad. Havniensis A. M. N:o 54 in 4:o (vide pag. XI).
- II. In constitutionibus Regum Daniae.**
 A. Codex Bibliothecae Regiae Stockholmiensis B 65 (vide pag. XVI).
 B. Codex eiusdem Bibliothecae C 81 (vide pag. XVIII).

Ahd. *Althochdeutsch.*

Ben. Benecke, *Mittelhochdeutsches Wörterbuch, herausgeg. von Müller, 1r*
 B. 1-3 Lief. Leipzig, 1847-1851.

Brem. W. *Bremisch-niedersächsisches Wörterbuch*, Bremen, 1767-1771.

Dähn. Dähnert, *Platt-Deutsches Wörter-Buch*, Stralsund, 1781.

Had. Hadorph, editio iuris Gotlandici (vide pag. XX.).

Halt. Haltaus, *Glossarium Germanicum medii aevi*, Lips. 1758.

Mhd. *Mittelhochdeutsch.*

Mnd. *Mittelniederdeutsch.*

Nd. *Niederdeutsch.*

Nhd. *Neuhochdeutsch.*

Nnd. *Neuniederdeutsch.*

Sch. Schildener, editio iuris Gotlandici (vide pag. XXII.).

Ziem. Ziemann, *Mittelhochdeutsches Wörterbuch*, Quedlinburg und Leipzig, 1837.

CONSPECTUS OPERIS.

Codex iuris Gotlandici	pag. 1.
I. Codex iuris Gotlandici gotlandice conscriptus	3.
Historia Gotlandiae	93.
Additamenta	104.
II. Codicis iuris Gotlandici versio Germanica	113.
Historia Gotlandiae	162.
III. Codicis iuris Gotlandici versio Danica	169.
IV. Constitutiones Regum Daniae	219.
1. Regis Iohannis de anno 1492	219.
2. Regis Christiani de a. 1537	227.
Glossaria et indices nominum propriorum	235.
1. Ad codicem iuris Gotlandici gotlandice conscriptum	237.
2. Ad versionem iuris Gotlandici Germanicam	318.
Addenda et emendanda	379.

CODEX
IURIS GOTLANDICI.

GOTLANDS-LAGEN.

I.

CODEX IURIS GOTLANDICI GOTLANDICE CONSCRIPTUS.

1 (1.) <i>Hier</i> ¹) <i>byrias fyrstum.</i>	1. <i>Här börjas först.</i>
(2.) ²) (³ Af barnum.	2. <i>Om barn.</i>
(3.) Af tiunt. ⁴)	3. <i>Om tionde.</i>
(4.) Af blotan.	4. <i>Om (hedniska) offer.</i>
(5.) Af prestum. ⁵)	5. <i>Om prester.</i>
(6.) Af helgum dagum	6. <i>Om helgedagar.</i>
(7.) Af munca aigum ⁶)	7. <i>Om munkars jordegor.</i>
(8.) Af mann helg. ⁷)	8. <i>Om manhelgd.</i>
(9.) Af (⁸ aldra manna friþ.	9. <i>Om allmän fred.</i>
(10.) Af warfriþi	10. <i>Om vårfred.</i>
(11.) Af þingfriþi ⁹)	11. <i>Om tingsfred.</i>
(12.) Af haima friþi ¹⁰)	12. <i>Om hemfred.</i>
(13.) Af mandrapi ¹¹)	13. <i>Om dráp.</i>
(14.) Af (¹² lutnum sacum	14. <i>Om ärfda saker (för hvilka mans-
bot skall erläggas).</i>

1) B. hoc loco om., sed calci codicis subnec- tit indicem capitum; loco verborum: *Hier byrias fyrstum*, habet rubr. *REGI- STER paa forskreffne low.*

2) A. Litteras numerales, hoc loco ab *I* incipientes, iam vero fere deletas, in mar- gine primae paginae adposuit rec. man. saeculi XV. B. habet notas numerales Ara- bicas a scriba singulis capitum titulis ante- positas; hoc loco ab *I* incipit.

3) A. Pallidam scripturam primae paginae (quae finitur verbis: *Af scoga brigslum*, Ind. 25.) nigriori atramento renovavit rec. man.

4) B. add. titulum: *Leyger du aker ella engh*; hic vero titulus, pariter ac proxime antecedens, habet notam numeralem 2.

5) B. add. *oc prestbarnom.*

6) B. *rethi.*

7) B. *mans helgh.*

8) B. *Alla manna fridi.*

9) B. *Tinghs fridi.*

10) B. *heim fridi.*

11) B. add. titulum: *13 Aff biaudi Boot mannj.*

12) B. *lutuar (lege lutnar) sakir.*

- (15.) Af wereldum¹³) manna.
 (16.) Af (¹⁴banda wereldum¹⁵)
 (17.) Af osoypom.
 (18.) (¹⁶Af berþri cuna.
 (19.) (¹⁷Af sarum.
 (20.) (¹⁸Af¹⁹) lutum.²⁰)
 Af (²¹mannj innitaknum²²)
 (21.) Af hor carllum²³)
 (22.) (²⁴Af quinna²⁵) scam
 (23.) Af quinna gripum
 (24.) (²⁶Af bryþlaupum.²⁷)
 Af erfis gierþum.
 (²⁸Af scarlaþi
 Af raiþcleþum
 Af (²⁹gutniscum cunum.
 (³⁰Af ogutniseu fulki.

15. Om mansbot.
 16. Om mansbot för dråp inom fredskrets.
 17. Om okynnesfä.
 18. Om slagen qvinna.
 19. Om sår.
 20. Om arf.
 Om man, som blir funnen i lägersmål.
 21. Om horkarlar.
 22. Om qvinnors utskämmande (genom våldtägt).
 23. Om tagande på qvinnor.
 24. Om bröllopp.
 Om graföl.
 Om skarlakan.
 Om ridtäcken.
 Om gotländska qvinnor.
 Om gotländskt folk.

- 13) B. *werildi*.
 14) B. *Bandu werildi*.
 15) A. Litt. *dum* supra post verba *Af mandrapi*, ubi locus suppetiit, adposuit scriba. Rec. man. (cfr. not. 3 pag. 3) infra lineam add. *di*. Had. legit *werildi*.
 16) B. *Ber mader Kuno*.
 17) B. loco huius tituli habet sex titulos:
 19. *Aff Sara farom*.
 20. *Aff loyski*.
 21. *Scheinir tu kledi mans*.
 22. *Aff ypno sari*.
 23. *Gier mader mannj wegtuerra*.
 24. *Bers trell*.
 18) A. Quae respiciunt hic titulus ac proxime sequens, ea textus uno capite comprehendit.
 19) B. add. *allom*.
 20) B. add. tres titulos:
 26. *Thar som gangs i gardi*.
 27. *Aff qvinna lutom*.
 28. *Aff Thybarn*.

- 21) B. *intecht* (pro *mannj innitaknum*).
 22) A. Ita sine dubio scriptum fuit, at rec. man. (cfr. not. 3 pag. 3) litt. *num* mutavit in *tinim*. Had. pro *innitaknum* legit *vir intakti Barn*.
 23) B. *hori*.
 24) B. *Warder kuna scheid a wegom*.
 25) A. Rec. man. (cfr. not. 3 pag. 3) h. v. mutavit in *quinnia*.
 26) A. Quae respiciunt tituli sex sequentes, ea uno capite comprehendit textus; caput vero, ad quod pertinet titulus: *Aff farvegum manz*, errato sine dubio hoc loco in textu praetermissum, infra additum est. Vide Cap. 64.
 27) B. *wagnickla ferdir*.
 28) B. loco huius tituli ac proxime sequentis habet titulum: *35. Aff qvinna ret*.
 29) B. *Gutnischí Kuno*.
 30) B. om. hunc titulum.

- (³¹Af farvegum manz.³²)
 (25.) Af scoga brigslum³³)
 (26.) Af halfgierþi³⁴)
 (27.) Af sauþi
 (28.) Af aigna caupi³⁵)
 (29.) Af giældum
 (30.) Af weþium
 (31.) Af þingum
 (32.) Af fear crafi
 (³⁶Af (³⁷cauptum mannj
 (33.) (³⁸Af (³⁹cauptum ukxa
 (⁴⁰Af cauptri ko
 (34.) Af (⁴¹cauptum hestj
 (35.) (⁴²Af hesta tect
 (36.) Af scipa gezlum⁴³)
 (37.) Af ranzaki⁴⁴)
 (38.) Af þiaufa reth⁴⁵)
 (39.) Af oqueþins orþum⁴⁶)
 (40.) Af o merctu⁴⁷) smafleþi
 (41.) Af svinum

- Om farvægar.*
 25. *Om skogstvister.**
 26. *Om halfgærdning.*
 27. *Om brunn.*
 28. *Om jordaköp.*
 29. *Om skulder.*
 30. *Om pant.*
 31. *Om ting.*
 32. *Om utkræfvande af lös egendom.*
Om köpt menniska (d. ä. träl).
 33. *Om köpt oxe.*
Om köpt ko.
 34. *Om köpt hüst.*
 35. *Om tagande (d. ä. oloftigt bruk)*
af (annans) hüst.
 36. *Om fartygs vårdande.*
 37. *Om ransakning (efter tjufigods).*
 38. *Om tjufsvars rätt.*
 39. *Om oqvädinsord.*
 40. *Om omärkt småboskap.*
 41. *Om svin.*

31) Cfr. not. 26 pag. 4.

32) B. om. *manz*.

33) B. *bregdan*.

34) B. add. titulum: 40. *Hvar som hayger oloyfis.*

35) B. add. hos titulos:

43. *Siter mader i hers handom.*

Tha en gangu (lege gangu) biers eynom til handa, frammar than androm.

44 *Aff Gutnisch mans syni.*

36) A. Caput, quod respicit hic titulus, in textu praetermissum omnino est; B. vero hoc caput habet; vide Addit. 4.

37) B. *manna kaupi*.

38) A. Quae respiciunt hic titulus ac proxime sequens, ea uno capite comprehendit textus. Cfr. not. 40 infra.

39) B. *yxna kaupi*.

40) B. om. hunc titulum.

41) B. *Hesta kaupi*.

42) B. *Rider tu annan mans hest.*

43) B. *Gezlu*.

44) B. *Ransakan*.

45) B. *Rethi*.

46) B. *ord*.

47) B. *omercht*.

- (42.) Af bo lambum
 (43.) Af fastum vepuri o cliptum⁴⁸⁾
 (44.) Af fastum⁴⁹⁾ vepuri cliptum
 (45.) Af buccum oc gaitum
 Af nautum. oc russum
 (46.) Af a merki
 (47.) Af acrum
 (48.) Af rofu acrum
 (49.) Af hafreki
 (50.) Af eldi
 (51.) Af bieru eldi
 (52.) Af broa gerp⁵⁰⁾
 (53.) Af scuti
 (54.) Af warpi
 (55.) Af husum oc hus þiaupum
 (56.) Af byrgslu fulki
 Af sepa lausu fulki
 (57.) Af i. cornum
 (58.) Af herum⁵¹⁾
 (59.) Af scafli
 (60.) Af messu falli⁵²⁾
 (61.) Af dufli⁵³⁾
42. Om tama får.
 43. Om outskuren, oklippt vädur.
 44. Om outskuren, klippt vädur.
 45. Om bockar och getter.
 Om nöt och hästar.
 46. Om åsatt märke (på annans få).
 47. Om åkrar.
 48. Om rofvoåkrar.
 49. Om vrakgods.
 50. Om eld.
 51. Om buren eld.
 52. Om vüglagning.
 53. Om skatt.
 54. Om vakthållning.
 55. Om hus och husfolk.
 56. Om bärgningsfolk.
 Om folk som ej har utsäde (d. ä.
 jordbruk).
 57. Om ekornar.
 58. Om harar.
 59. Om träfrukt.
 60. Om messfall.
 61. Om dobbel.

48) B. om. o cliptum.

49) B. om. fastum.

50) B. Broan.

51) B. Harum.

52) B. messo fallom.

53) B. add. titulos:

81. Aff Burgan wider byamen.

82. vm schoga oc festu eigur allar.

2 1.¹) *Hier byriar* (²*lagh guta oc segia so at fyrstum*)

Pitta ir³) fyrst upp haf⁴) .i. lagum (⁵orum þet wir sculum naicca⁶) haiþnu oc iatta⁷) crisnu. Oc troa allir aann⁸) gupþ alzvaldanda.⁹) Oc¹⁰) hann¹¹) þar¹²) þipia þet hann unni os ar oc friþ sigr oc hailsu Oc þet et¹³) vir magin halda cristindomi orum¹⁴) Oc tro vari retri¹⁵) oc landi oru¹⁶) bygdu Oc vir magin huern¹⁷) dag þet sysla .i. allum giarningum Oc¹⁸) vilia orum.¹⁹) sum gupi (²⁰sei dyrþ .i. Oc or sei mest þarf at beþi til lifs oc sialar

2.²¹) *Af barnum*

Pet²²) ier nu þi nest at barn huert²³)

1=II. 1; III. 1.

- 1) A. hic et in sequentibus non habet alias notas numerales ordinem capitum indicantes, quam eas, quae rec. man. sunt additae. Had. nempe, ni fallor, hoc loco in marg. scripsit *CAP. 1*, et sic in sequentibus *C. 2* &c. Cfr. not. 21 infra.
2) B. *Gutha Lagh*; om. *oc* — *fyrstum*.
3) B. *ier*, et sic in sequentibus fere ubique.
4) B. *vphoff*.
5) B. *warom*, *Ath wir* &c.
6) B. *neytha*.
7) A. *iacta* quoque legi potest. Had. sic.
8) Pro *a ann*. B. *a an*.
9) B. *Alzvaldugan*.
10) B. add. *allir*.
11) A. *hial* additum at deletum est.

a) *D. ä. landet som vi bebo.*

1. Här börjas Gotlândiaingarnes lag, och säger så först:

Detta är först begynnelsen i vår lag, att vi skole förneka hedendomen och bifalla christendomen, och tro alle på en allsvåldig Gud, och bedja honom att han unnar oss god årsväxt och fred, seger och helsa, och det, att vi måge behålla vår christendom och vår rätta tro och vårt bebodda land,^a) och (att) vi måge hvar dag det skaffa med alla våra gerningar och vår vilja, som är Gud till ära och är mest vårt behof både till kropp och själ.

2. Om barn.

Det är nu dernäst, att (man) skall

2 = II. 2; III. 2.

- 12) B. om. *þar*.
13) B. *att*.
14) B. *warom*.
15) B. *rette*.
16) B. *varo*.
17) B. *huar*.
18) B. *þtir*.
19) B. *warom*.
20) B. *sy tekkelighit, och war sy mest tarff*
Bade till lif och siell.
21) A. Hic et capitibus septem proxime sequentibus litteras numerales *I, II* &c. in marg. adposuit rec. man. saeculi XVI.
22) B. *Thitta*.
23) B. *hwart*.

scal ala²⁴) sum fyt verþr²⁵) a landi oru²⁶) oc ecki²⁷) ut casta. §. 1. vita scal hueriun²⁸) cuna seng sina þann²⁹) han .i. barn farum liggr fai miþ³⁰) sir witnis cunur tuar. gripcunu³¹) Oc gran-cunu et³²) barn vari datt burit Oc ai³³) gingin hennar handa vere til §. 2. ¶ þa³⁴) en frels cuna verþr at þi³⁵) san et haan hafi³⁶) barni spilt þa byti han þriar marcr þeghar sum þet cumbr upp firi kirciu menn. Vtan þi at ains et han hafi (³⁷fyr scriptat sett mal Oc henni bieri lerþr maþr³⁸) fult vitni um þa inni han script sina. En engin maþr (³⁹a þar sac a ¶ þa en han dular oc cumbr mal upp firi þings menn.⁴⁰) verþr han scir þa hafi han sinar þriar marcr af þaim⁴¹) sum hana vitr⁴²) Oc symdar aiþ miþ siex mannum⁴³)

upföda kvart barn, som varder födt i vårt land, och ej utkasta (det). §. 1. Hvar qvinna skall veta sin säng^b); då hon ligger i barnsnöd, skaffe till sig två vitnesqvinnor, barnmorska och grannqvinna, (hvilka, om barnet är dödt, kunna vitna) att barnet var dödfödt, och hennes handaverkan ej tillkom. §. 2. Om fri qvinna varder förvunnen dertill, att hon har ombragt barn, då böte hon tre marker, när det kommer för soknemännen, undantagande endast det fall, att hon har förut skriftat sitt mål^c) och presten bär henne fullt vitnesbörd derom; då skall hon undergå sitt kyrkestraff, men ingen man eger (att kräfva) böter därför. Om hon nekar, och målet kommer för tingsmännen; blir hon frikänd, då hafve hon sina tre marker af den som beskyller henne, och (derjämte) hedersed med sex män; blir hon sak-

24) B. *Alas*.

25) B. *warder*, et sic in sequentibus.

26) B. *waro*.

27) B. *ey*.

28) A. *huerium* scriptum est, at scalpro emendatum. B. *hvarion*.

29) B. *tha en*.

30) B. *med*, et sic in sequentibus plerumque.

31) B. *griphunu*. Male.

32) B. *at*, et sic in sequentibus plerumque.

33) B. *ey*, et sic in sequentibus.

34) A. Omissa litt. *þ*, *þa* in marg. minio add. scriba.

35) B. *thy*.

36) B. *hafdj*.

37) B. *fyri secht maal scriptat, Bierj henne lerder &c*.

38) A. Voc. *maþr* omissam supra lineam minio add. scriba.

39) B. *eygher tar a saka*.

40) B. *sochn*; at h. v. lineolis inducta est, et *tingnu menn* add. rec. man.

41) B. *them*.

42) B. *berychtado*.

43) B. *man*.

b) D. ä. att hon der, och ej afsides må framföda barn.

c) D. ä. bekänt sitt brott för presten, och underkastat sig kyrkestraff.

þa en⁴⁴) han uerþr ful þa byti han þriar marcr sochninj⁴⁵) En sochn⁴⁶) uindr syct ¶ þa en mal cumbr upp 3 firi þings menn þa byti þriar marcr þingi Oc aprar þriar⁴⁷) proasti En haan at san⁴⁸) verþr En cumbr mal upp firi alla lyþi. Oc uerþr han⁴⁹) en siþan at san⁴⁸) þa laupr⁵⁰) i. tolf marcr⁵¹) viþr (⁵²landa alla. hafr⁵³) han ai fe at byta Þa flyi land Oc (⁵⁴liggi huerium manni þriar marcr viþr sum hana hysir. (⁵⁵eþa haimir eþa henni mat giefr. Þa hen⁵⁶) han vil ai til aiz at ganga. þa ir han þau⁵⁷) ful oc feld at þy mali ¶ (⁵⁸Þa en hinir ganga atr mals sum hennj sac kendu. Oc uilia ai⁵⁹) fram leggja þa sculu men hana saclausa dyma. Oc skira þes mals En þair symin hana miþ aiþum. Oc takin hennj orþ af baki sum

fälld, då böte hon tre marker till socknen, om socknen förmår utkräfva (böterna). Om målet kommer för tingsmännen, då böte (qvinnan) tre marker till tinget, och andra tre (marker) till proststen, om hon varder förvunnen dertill. Men kommer målet för hela folket⁴), och varder hon sedan förvunnen dertill, då stiger (saken) till tolf marker till alla landsmännen; har hon ej egendom att böta, då rymme landet, och hvar man böte tre marker, som hyser henne eller gifver henne mat. Vill hon ej gå till ed (d. ä. svärja), då är hon likväl fälld åt saken. Om de gå ifrån saken, som beskyllde henne, och vilja ej framlägga (de tre marker, som tillfalla qvinnan om hon blir frikänd), då skall man döma henne saklös, och rena (d. ä. fria) henne från den saken; men de uprätte hennes heder med ed, och tage beskyllningen från hennes bak, som lade (den) på

44) B. sic. A. om. en.

45) B. sochn.

46) B. sochnin.

47) B. add. marker.

48) B. sannu.

49) B. than.

50) B. add. thet.

51) B. markom vel marker.

52) B. land Alt.

53) A. Litt. h omissam supra lineam add. scriba.

54) B. liggia hvariom &c.

55) B. heynir (lege heymir) ella math gefuir.

56) B. en.

57) B. than, et sic, vel tan, in sequentibus. Male.

58) B. Gangha oc hinir ather &c.

59) B. add. fe.

d) D. ä. på landstinget.

a legþu⁶⁰) ¶ Þa en⁶¹) han gangr vípr (henne). Om hon vidgár att hon var et han moþr var Oc callr⁶²) barn moder, och säger barnet vara dödfödt, vara datt burit. Þa þarf ai henni fe dá behöfves ej att framlägga át henne fram leggja. En men vilja hennj mistro penningar⁶³), om män vilja mistro henne derom, och kon ej hur nágra vitneskvinnor, som voro hos henne dá cunur þar sum mjþ hennj varu þa en hon var i barnsnöd. §. 3. Om sáðant han i. barnfarum war §. 3. ¶ Þa en mál tillvites nágons trálinna, dá ambætnu⁶⁴) manz uerþr slict mal kient framleggir engin hennj maira fe fram þan siex oyra penninga.⁶⁵) Þa en sakfálld, dá böte husbonden för henne verþr ful. þa byti drotin firj hana sex öre penningar, och áläggge henne (⁶⁶siex oyra penninga. Oc leggi a bac hennj siex (⁶⁷vintir sen malj ier intir hennes trüldomstíðl är slutad.

3. aff tiunt

3. Om tionde.

Þet ier nu þi nest et þar (¹a huer típir hafa oc tiunt til fyra sum han kirchju hafr²) garra. Oc bol var af anduerþu³) til securat þan prestr a⁴) firir hanum allan cristindom at veita huart⁵) sum hann⁶) vípir þarf⁷) arla

Det är nu dernäst, att hvar och en eger der hafva gudstjenst och tillföra tionde, som han har gjort kyrka, och (hans) gúrd var från begynnelsen tillagd (kyrkan). Den presten eger för honom förrätta all christendom^f), ehvad han behöfver det bittida eller

3=II. 3; III. 3.

60) B. *sagdu*.

61) A. *a*, ut videtur, additum at deletum est.

62) B. *kallar*.

63) B. *taar vitnis konur wider, som &c*.

64) B. *Ambatn*.

65) B. om. *penninga*.

66) B. om. *siex oyra penninga*.

67) B. *wintra sidhan mal ier wtj*.

1) B. *xygir hvar &c*.

2) B. om. *hafr*.

3) B. *andwardu*.

4) B. *xyger*.

5) A. Litt. u omisam supra lineam add. scriba. B. *hvat*.

6) A. Posterius n omisum supra lineam add. scriba. B. om. *hann*.

7) B. *tarfar*.

e) Nemligen de förutnämnda tre markerna. f) D. ä. allt, som till christendomen hörer.

epa⁸⁾ sipla §. 1. ☧ So iru⁹⁾ allir menn um satir. et firj mariu messu i fastu scal huer¹⁰⁾ maþr hafa tiunt sina fram reida beþi¹¹⁾ lerþum¹²⁾ mannj sin luta. Oc kirchiu sen. j. rauki a¹³⁾ huer maþr tiunta. Þa ma engin þet 4 segia firir et ai sej¹⁴⁾ tiunt berþ sen¹⁵⁾ mariu messa cumbr En eptir mariu messu þa scal prestr lysa um þria sunnudaga En a fiarþa kirchiu durum atr luca oc tíþr hepta firi kirchiu mannum til þes¹⁶⁾ tima at tiunt ier all fram raid: Oc þriar marer fylgia af þaim mannj sum aj vildj fyr¹⁷⁾ tiunt sina fram raiþa þitta¹⁸⁾ aigu allir sykia saman Oc allir aigu at¹⁹⁾ hafa. Sogna menn²⁰⁾ aigu þriþiung²¹⁾ Oc kirchia þriþiung Oc þriþiung prestr §. 2. ☧ Þa en laigulenningar²²⁾ far bort meþ tiunt (²³oguldnj af socn²⁴⁾) Oc i. andra. þa sekr²⁵⁾ hann sic at þrim marcum uíþr prest Oc (²⁶kirchiu. Oc

sent. §. 1. Så hafva alla män öfverenskommit, att före Mariemessa i fastan skull hvar man hafva framlemnad sin tionde, både åt presten hans del och åt kyrkan hennes (del). I trafven skall hvar man gifva tionde; då må ingen det föregifva, att tionden ej är tröskad då Mariemessa kommer. Efter Mariemessa skall presten kungöra (om tiondens aflemnande) tre söndagar, men på fjerde (söndagen) stänga kyrkdörren, och inställa gudstjensten för soknemännen, till den tiden att all tionden är framlemnad, och tre marker medfölja af den man, som ej ville förr framlemna sin tionde; detta ega allesamman utsöka, och alla ega att hafva (del i böterna); soknemännen ega en tredjedel och kyrkan en tredjedel, och en tredjedel presten. §. 2. Om landbo flyttar bort med ogulden tionde från socknen och till annan (socken), då gör han sig saker till tre marker till (treskiftes emellan) presten och kyrkan och soknemännen,

8) B. *ella*, et sic, vel *ellar*, in sequentibus.

9) B. *ieru*, et sic, vel *iero*, in sequentibus fere ubique.

10) B. *hmar*, et sic in sequentibus.

11) B. *Bade*.

12) A. pro *þ* primum scriptum est *l*.

13) B. *eyger*.

14) B. *si*, et sic in sequentibus passim.

15) B. *sidan*.

16) B. om. *þes*.

17) B. om. *fyr*.

18) B. *Thetta*.

19) B. om. *at*.

20) B. *sochna men*.

21) A. *þriþiunt* scriptum est, at, puncto litt. *t* subiecto, *g* supra lineam add. scriba.

22) B. *leygu lenningher*.

23) B. *o guldinne fram yr kyrckiu sochn oc &c*.

24) A. Litt. *c* omissam supra lineam add. scriba.

25) B. *sether*. Male.

26) B. *wider kirckiu men &c*.

kirchju men Oc fyrri (²⁷en þau tiunt
sina atr þau et sipar sei §. 3. ¶ Pa
en nequar²⁸) vill siir kirchju giera at
(²⁹mairu maki þan hann fyr hafþi.³⁰)
þa scal hann giera af nju lutum En³¹)
tiunt³²) scal iemvel kirchia hafa sen³³)
lut sum prestr senn.³³) þar til et hin
nya ier vigþ En sipan³⁴) scal hann
þar giefa³⁵) tiunt sum hann (³⁶kirchju
gierþi snimst. Ai ma hann sipan atr
laupa til fornu³⁷) En hann andra hafr
gart nya Oc ai ma hann ganga fran
hinnj fornu. oc³⁸) til nyu (³⁹sipar þan
a þaim daghj sum biscupr legþi wig-
slir a ¶ þa en þaim tacr schilia⁴⁰)
um þegar um fyrsta ar eþa annat. þa
scal sielf⁴¹) vita miþ aiþi Oc kirchju
mannum tuem þaim⁴²) sum hinjr vilia
til nemna at hann⁴³) þar .i. kirchju
gerþ⁴⁴) vari oc .i. wigslum Oc .i. al-
lum lutum so sum andrir kirchju menn

och före likväl sin tionde tillbaka,
fastän det är senare (än det borde
varit). §. 3. Om någon vill göra sig
kyrka till större beqvämlighet än han
förr hade, då skall han göra (kyrkan)
af nio (tionde-) delar^{g)}; men (af) ti-
onden skall så väl (den gamla) kyr-
kan hafva sin del, som presten sin,
till dess att den nya är invigd; men
sedan skall han gifva tionde der, som
han senast gjorde kyrka. Ej må han
löpa tillbaka till den gamla (kyrkan),
sedan han har gjort en annan ny; och
ej må han gå från den gamla till den
nya senare än på den dagen, då bi-
skopen invigde (den nya kyrkan). Om
tvist uppstår emellan dem, genast un-
der första eller andra året (sedan den
nya kyrkan invigdes), då skall (han)
sjelf bekräfta med (sin) ed och (med)
två soknemän, som de andre vilja der-
till nämna, att han var der (d. ä. del-
tog) i kyrkans byggning och i invig-
ningen och i alla delar, så som andra

27) B. *than* (lege *thau*) *en tions* &c.

28) B. *naquar*, et sic in sequentibus.

29) B. *meyra maki then han fyrri hafdi*.

30) A. Litt. *h* omissam supra lineam add. scriba.

31) A. *kir additum est, at punctis superne positis notatum et rubra lineola inductum*.

32) B. add. *tha*.

33) B. *sin*.

34) B. add. *ta*.

35) B. *giffua*.

36) B. *gierdi siinnast, ey* &c.

37) B. add. *tha*.

38) B. om. *oc*.

39) B. *sidan then a* &c.

40) A. Litt. *h* omissam supra lineam add. scriba.

41) B. *sieluer*.

42) B. om. *þaim*.

43) A. *þann scriptum est, at h supra lineam adposuit scriba. Had. legit þaim*.

44) B. *gierd, om. kirchju*.

g) D. ä. af hvad han har i behåll då ti-
onden är betald.

¶ Þá en fram⁴⁵⁾ iru gangnir þrir uintr eþa þrim maira þa scal hann hafa beþj⁴⁶⁾ kirchimanna⁴⁷⁾ vitnj et hann þar miþ þaim .i. gierþ vari Oc (⁴⁸⁾prest senz vitnj et hann oc tiunt hafi þar esipan hanum (⁴⁹af fyrþa⁵⁰⁾ so sum huer (⁵¹annara kirchiu manna §. 4. ¶ Þá en maþr laigir acr eþa engi⁵²⁾ yr annari⁵³⁾ kirchiu soen Oc .irun engun⁵⁴⁾ hus a. þa scal hann (⁵⁵corn 5 tiunt querra laifa. þar sum acr var til securapr En hoy (⁵⁶eþa umbla þa fyri hann⁵⁷⁾ haim Oc giefi þaim⁵⁸⁾ prestj tiunt af sum hann sykir⁵⁹⁾ tipir at⁶⁰⁾ Oc allan cristindom (⁶¹hafr takit af þa en hus iru a þa scal alt quert⁶²⁾ laifa. hafi þan prestr tiunt af⁶³⁾ sum þar at kirchiu sitir Jem vel (⁶⁴a þaun kirchia sen lut sum prestr senn⁶⁵⁾

soknemän. Men om tre år, eller mera än tre, äro förlidna, då skall han hafva både soknemäns vitnesbörd att han var med dem i (kyrkans) byggning, och sin prests vitnesbörd, att han också alltsedan har tillfört honom tionde, så som hvar och en af de andre soknemännen. §. 4. Om man leger åker eller äng ur annan kyrksocken, och äro inga hus derpå, då skall han qvarlemna sädestionden der (d. ü. i den socken), som åkren var tillagd, men hö eller humle före han hem, och gifve tionde deraf åt den presten, som han besöker gudstjensten hos, och har emottagit all christendom af. Men om hus äro på (åkren eller ängen), då skall (han) lemna allt qvar; hafve den presten tionde deraf, som sitter der vid kyrkan; den kyrkan har så väl sin lott (af tionden), som presten sin.

45) B. om. fram.

46) B. bade, et sic in sequentibus.

47) A. Litt. na omissas in marg. add. scriba. B. kyrkio manna.

48) B. prester si vitnj at han tiont &c.

49) B. til fyrd.

50) A. Litt. r omissam supra lineam add. scriba.

51) B. annar kyrkio man.

52) B. engh.

53) B. Annars. A. sons additum est, at primum in soen mutatum, et denique rubra lineola inductum.

54) B. engin.

55) B. seda tiont quarra leyffua.

56) B. och humbla.

57) B. om. hann.

58) B. thinn (lege theym).

59) B. sic. A. syþir.

60) B. om. at.

61) A. Litt. h omissam ipse, ut videtur, in marg. add. scriba. B. aff taker. ¶ Tha &c.

62) B. qvart.

63) B. om. af.

64) B. eygir thaim kirckia sin lut &c.

65) B. sin.

4. aff blotan

Þet ier nu þy nest et (¹blotir iru mannum mier²) firj buþni Oc fyrnsca all þaun³) sum haifnu fylgir Engin ma haita a⁴) huathci⁵) a hult eþa hauga. eþa haþin⁶) guþ. huatki avi⁷) eþa⁸) stafgarþa ¶ Þa en nequar verþr at þi sandr oc laifas hanum so⁹) vitni a hand et hann hafi haizl nequara¹⁰) þa miþ mati eþa miþ (¹¹dryckiu senni sum ai fylgir¹²) cristnum¹³) siþi þa ir hann sacr at þrim marcum viþr kirchiu menn En þair syct vinna. Þitta aig¹⁴) allir sykia saman Oc (¹⁵allir aig¹⁴) at hafa prestr oc kirchia oc kirchiumenn ¶ Þa en venzl¹⁶) ir hanum a hendi þa standi hann firi meþ siex manna aifj Þa en kirchiu menn vinna¹⁷) ai syct oc cumbr þet upp firi þings menn þa veris¹⁸) hann en miþ siex manna aifj Eþa byti III marcr þingi

4. Om (hedniska) offer.

Det är nu dernäst, att (hedniska) offer äro människorna alldeles förbudna, och alla gamla bruk som medfölja hedendomen. Ingen må åkalla hvarken lundar eller högar eller hedniska gudar; hvarken (förmenta) heliga ställen eller med stafvar inhögade platsar. Om någon varder dertill förvunnen, och blir det så emot honom med vitnen styrkt, att han har någon sådan åkallan med sin mat eller med dryck, som ej tillhör christen sed, då är han saker till tre marker åt soknemännen, om de förmå utkräfva (böterna). Detta ega allesamman utsöka, och alla ega att hafva (del i böterna), presten och kyrkan och soknemännen. Om beskyllning utan bevis görs emot honom, då försvare han sig med sex mäns ed. Om soknemännen ej förmå utkräfva (böterna), och det kommer förtingsmännen, då värjes han äfven med sex mäns ed, eller böte tre marker

4=II. 4; III. 4.

- 1) B. *bloot ier mannom mikit forbudit.*
- 2) Had. legit *imer.*
- 3) A. *þaim* quoque legi potest. Had. sic. B. *thaim*, et sic in sequentibus.
- 4) B. om. *a.*
- 5) B. *hwaski*, et sic in sequentibus.
- 6) B. *heydin.*
- 7) Pro *a vi.* B. sic.
- 8) A. *etþa* scriptum est, at punctum litt. *t* subiectum.
- 9) B. *saa.*

- 10) B. *naqvar.*
- 11) B. *drykky* (pro *drykki*) *sinom.*
- 12) B. *fylygia.*
- 13) A. Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba.
- 14) B. add. *oc.*
- 15) B. om. *allir aig.*
- 16) B. *werzl.* Male.
- 17) B. *witna.* Male.
- 18) B. *wers.*

Þa en þet¹⁹⁾ upp cumbr firi landa *till tinget; om det kommer för alla*
 alla þa byti²⁰⁾ tolf²¹⁾ marcr landi en *landsmännen^{h)}, då böte tolf marker till*
 hann ai vindr miþ tolf manna aiþi firi *landet, om han ej förmår försvara sig*
 standith *med tolf mäns ed.*

5. *af prestum. oc (22)prest cunum. oc þaira barnom* 5. Om prester och presthustrur och deras barn.

Þet ir nu þi nest et prestr oc prest *Det är nu dernäst, att prest och*
 cuna Oc prest barn lerþ þa²³⁾ iru slic *presthustru och prestbarn (som äro)*
 at sleg oc at²⁴⁾ drapi oc at²⁵⁾ allum *lärda, äro lika i afseende på (böter*
 lutum sum bonda barn En hin olerþu *för) slag och dråp och i alla delar*
 fulgin²⁶⁾ mopur cynj sinu²⁷⁾ §. 1. ¶ *som bönders barn; men de olärda*
 Hittir maþr²⁸⁾ (29)sacar at giera lerþr³⁰⁾ *(barnen) följa sin moders slägtⁱ⁾. §. 1.*
 eþa olerþr þa byti engin frammar *Råkar man, lerd eller olerd, att begå*
 (31)firi annan þan hans custr vindr at³²⁾ *brott, då böte ingen mera för en an-*
nan, än hans (d. ä. den brottsliges)
egendom rücker till.

6. *af helgum daghum* 6. Om helgedagar.

Þitta³³⁾ ir nu þi nest at daga aigu *Detta är nu dernäst, att man*
 6 menn alla helga halda þa³⁴⁾ sum bi- *eger hålla alla de dagar heliga, som*

5=II. 5; III. 5.

6=II. 6; III. 6.

19) B. om. þet.

20) B. add. han.

21) A. Litt. l omissam supra lineam add. scriba.

22) B. prest Barnom.

23) B. thaim.

24) B. om. at.

25) A. Voc. at omissam supra lineam add. scriba.

26) B. thaim fylgin.

27) B. add. ea, quae in Addit. 1 leguntur: ¶ en sidan framleydis &c.

28) A. le additum est at lineola inductum.

29) B. sakir gierra.

30) B. sic (lerder). A. leþr.

31) B. tha en hans &c.

32) B. add. ea, quae in Addit. 2 leguntur:

¶ Tha en han döyr &c.

33) B. Teth.

34) B. om. þa.

h) Jfr. not. d sid. 9.

i) D. ä. anses i de nämnda afseenden lika med modrens slägtingar.

scupar hafa helga buþit. oc allir menn³⁵⁾ hafa wiþr takit Engin scal annat werc at gierra³⁶⁾ um sunnudag. Eþa annan helgan dagh vtan tiþir at hafa. Eþa³⁷⁾ guz þianistu at³⁸⁾ lyþa oc luf hafa at³⁸⁾ riþa um bo sett. seen³⁹⁾ messa ier sungin. eþa tiþir iru hafþar §. 1. ¶ ai ma mandr⁴⁰⁾ maira a vagnj haua⁴¹⁾ vm sunnudagh þan⁴²⁾ punz þunga eptir yxna oyk. Oc halfs⁴³⁾ eptir hesti. Þa en maira hafr þa ma halda lassi hans til siex oyra oc þau byti hann siex oyra firi helgis brut. vtan þi at ains et nauþ sinar⁴⁴⁾ til gangin. Oc lerþr⁴⁵⁾ maþr verþi⁴⁶⁾ at spyrþr. þa ma hann asia huat sum⁴⁷⁾ til þrengr. oc lufa i kirchiu sonch⁴⁸⁾ senni. So⁴⁹⁾ et maþr verþi ai þar⁵⁰⁾ clandapr⁵¹⁾ ella a vittr vm gar⁵²⁾ ¶ Þa en wiþari wil aca þa laiti hann⁵³⁾ e viþr þann lerþan mann firi siir sum (⁵⁴⁾kirchiu socnninar a wal. en hann

biskoparne hafva þabudít sásom heliga, och alla män hafva antagit. Inngen skall göra annat arbete på söndag eller annan helgedag, än att förätta gudstjenst, eller att höra gudstjenst, och hafva lof att rida omkring sin jord sedan messa är sjungen eller gudstjenst är hållen. §. 1. Ej må man hafva mera i vagn på söndag än ett punds tyngd efter ett par oxar, och ett halft (punds) efter en häst. Om (han) har mera, då må (man) kvarhålla hans lass till (dess han böter) sex öre, och dessutom böte han sex öre för helgbrott; undantagande den händelse, att nödfall inträffa, och presten varder åtspord, då må han tillse hvad som åtränger, och gifva lof (att fara) i sin kyrksocken, så att man ej blifver derom klandrad eller tilltalad. Men om (han) vill åka vidare, då söke han alltid (bifall) för sig hos den prest, som råder i socknen, om han ej vill blifva tilltalad.

35) B. om. *menn*.36) B. *giera*.37) B. *oc*.38) B. om. *at*.39) B. *sidan*.40) B. *mader*, et sic in sequentibus.41) B. *fyra*.42) A. *gu* additum est, at lineola inductum et subiectis punctis notatum.43) B. *halfft*.44) B. *naud synar*.45) B. sic (*lerder*). A. *leþr*.46) B. om. *verþi*.47) B. om. *sum*.48) B. *kirckiu sockn*.49) B. om. *So*.50) A. *þair scriptum est, at, scalpro litteris ir adhibito, r supra lineam add. scriba*.51) B. om. *clandapr*.52) A. *gar nigriori atramento ac forte manu paullo rec. scriptum est*.53) B. om. *hann*.54) B. *sockn annar (lege sochnannar) eygar wald*.

wil o wittr vera⁵⁵) §. 2. Til caupungs ier mannj lufat at⁵⁶) aca miþ garlacum maþnapi. vstum. Oc smieri. Oc allum mielcmati. fiscum. Oc fuglum. eþa⁵⁷) soyþum þaim⁵⁸) sum þa al a torghi selia. miþ bacapu brauþi Oc ai meþ mieli Eþa cornj Oc ai miþ varu annari.⁵⁹) vtan hann⁶⁰) hetj viþr beþi lassi. oc siex oyrum. sac. a⁶¹) halfa þann sum taki.⁶²) En halfa prestr Oc kirchju menn þair sum hann þa war .i. stapin þa en hann miþ var takin §. 3. ¶ Þa en maþr riþr oc raiþr burþj⁶³) þa ma ai þan mann clanda eþa sacan vm giara. En hann sielfr sitr a baki þa en hann hafr rus .i. tughi. eþa lajþir miþ byrþi þa ir byrþ þaun tyc⁶⁴) schielum.⁶⁵) þear⁶⁶) sum halfu pundi ier maira Oc þau fylgia en siex oyrar⁶⁷) helgis brut §. 4. ¶ verþr frels maþr eþa⁶⁸) cuna a verki 7 takin vm⁶⁹) sunnudagh⁷⁰) eþa annan helghan dagh. þa ier tyct werc þet

§. 2. Till staden tillåtes man att åka med tillredda matvaror, ostar och smör, och all mjölkmat, fiskar och foglar eller fåkreatur som (man) då skall sälja på torget; med bakadt bröd, och ej med mjöl eller säd, och ej med andra varor, utan han förverkar både lasset och sex öre; halfva boten eger den som fasttager (honom), men halfva presten och soknemännen (i den socken), der han då var stadd, när han med (varorna) blef tagen. §. 3. Om man rider och förer på hästen en börda, då må (man) ej den man klandra eller derom saker göra, om han sjelf sitter på (hästens) rygg; men om han har häst i tåg, eller leder (honom) med börda, då är den bördan lagligen förbruten, om den är mera än ett halft pund, och dessutom medfölja sex öre (för) helgbrottet. §. 4. Varder fri man eller qvinna funnen i arbete på söndag eller annan helgedag, då är allt det arbete förbrutet, som de då

55) B. *mara*, et sic in sequentibus.

56) B. add. *fara*, *ella*.

57) B. *ella*, mutatum in *och*.

58) A. Voc. *þaim* omissam in marg. add. scriba.

59) B. *andri*.

60) B. om. *hann*.

61) B. *eyger*.

62) B. *taker*.

63) B. *Byrdj*.

64) B. add. *med*.

65) A. *sielum* scriptum est, at, signo post litteras *si* posito, *sch*i in marg. minio add. scriba.

66) B. *thegar*.

67) B. add. *fyrir*.

68) B. add. *frels*.

69) A. Superflua lineola litt. *m* addita est, at subiecto puncto notata.

70) B. *sondag*.

alt sum þaun⁷¹⁾ þa .i. handum hafa
 Oc liggi þau wiþr siex oyra aviti firi
 helghis brut. þet a⁷²⁾ oc halft þan
 sum tacr. En halft a⁷²⁾ prestr. Oc
 kirchia Oc kirchiu menn §. 5. ¶ verþr
 þrel eþa ambatn manz vm helgan dagh
 a verki takin þa bytir⁷³⁾ drotin firi
 þaim þria⁷⁴⁾ oyra En þaun yrkin.⁷⁵⁾
 þria vintir (⁷⁶⁾sen mali ir intir

*hafva i händerna, och dessutom bötas
 sex öres böter för helgbrottet; deraf
 eger ock hälften den som finner (den
 brottslige), men hälften eger presten
 och kyrkan och soknemännen. §. 5.
 Varder någons träl eller trälinna å
 helgedag funnen i arbete, då böter
 husbonden för dem tre öre, men de
 arbete tre år sedan trälldomstiden är
 slutad.*

7. *Af munca aigum¹⁾*

7. Om munkars jordegor.

Þet ier nu þi nest en nequar verþr
 at þi sandr²⁾ et hann haggr scogha
 firi muncum. Eþa garþa niþr leggir.
 eþa (³nequan main gierir viþr þa eþa
 (⁴þairar aigur. þa liggir hanum wiþr
 bann Oc bot halfu mairi⁵⁾ þan bonda
 milli⁶⁾ Oc hafi byt firi þet fyrsta þing
 sum þar varþr nest eptir ¶ Þa en
 þings at biþar þa⁷⁾ liggia viþr þriar
 marcr landa sac. oc (⁸þau byti hann
 viþir þa at lagum. þau et siþar sei.

*Det är nu dernäst, om någon
 varder förvunnen dertill, att han hug-
 ger skogar för munkar, eller nedrif-
 ver gårdsgårdar, eller gör dem eller
 deras egor någon skada; då drabbar
 honom bann och bot dubbelt större än
 bönder emellan, och hafve bött före
 det första ting som der nüst efter in-
 träffar. Men afbidar han tinget, då
 bötas tre marker, hvilka böter till-
 falla landsmännen; och dock böte han
 till dem (nemligen munkarne) enligt
 lag, fastän det är senare (än det*

7=II.7; III.7.

71) B. *thaim*, et sic, aut *taim*, in sequen-
 tibus.

72) B. *eyger*.

73) B. *Byti*.

74) B. *III*, at scribe in marg. adposuit *tria*,
 quo sine dubio indicatur ita scriptum fuisse
 in antiquiore codice, quem secutus est vel
 contulit scribe.

75) B. in marg. add. *fyrir thaim*.

76) B. *eptir leygu malit ier int*.

1) B. *rethi*.

2) A. *en additum est, at lineola inductum*.

3) B. *naqvæt meyn gier* &c.

4) B. *við eygnir theira*.

5) B. *meyra*.

6) B. *millan*.

7) A. Voc. *þa* omissam supra lineam add.
 scribe.

8) B. *Byti hannom at laghom than* (lege
thau) et &c.

§. 1. ¶ Þa en nequar maþr giefr sic til clostrs barna lausan.⁹⁾ Þa valdi sielfr aign¹⁰⁾ sennj. huatki ma hana selia eþa schipta miþan hann lifr Þa en hann doyr þa stez þriþiungr¹¹⁾ quer¹²⁾ .i. clostri. En tueir lutir ganga atr vndir niþia þa en hann barn a¹³⁾ þa waldi hafut luth¹⁴⁾ sinum §. 2. ¶ Þa en¹⁵⁾ verelz maþr wil aign¹⁶⁾ til clostrs giefa eþa til kirchur þa giefi¹⁷⁾ tiunda luth af (¹⁸⁾iorþ aign sennj Oc ai frammar vtan þi at¹⁹⁾ ains et niþiar lufin

borde varit)^{k)}. §. 1. Om någon man gifver sig barnlös till kloster, då råde sjelf öfver sin jord; hvarken må (han) sälja eller bortskifta henne medan han lefver; om han dör, då stadnar en tredjedel qvar i klostret, men två tredjedelar gå åter till (d. ä. ärftvas af) slägtingarne; om han har barn, då råde öfver sin andel i egendomen. §. 2. Om verldslig man vill gifva jord till kloster eller till kyrka, då gifve en tiondedel af sin jordegendom, och ej mera, utom i den händelse, att slägtingarne samtycka.

8. af mann helgh²⁰⁾

8. Om manhelgd.

Þet ier nu þy nest et (²¹⁾mannhelg a standa um dagha þa²²⁾ alla sum (²³⁾verchhelgir iru. fran þi et sol setr vm aftun oc²⁴⁾ til þes et lysir (²⁵⁾a þriþia dygri ¶ Fiurtan²⁶⁾ daghar .i. iau-

Det är nu dernäst, att manhelgd skall gälla alla de dagar som äro verkheliga^{l)}, från det att solen går ned om (föregående) aftonen och till dess att det är ljusst på tredje dagen. Fjor-

8=II. 8; III. 8.

9) B. barnalaus.

10) B. eygu.

11) B. sic (tridiunger). A. þrinþiungr.

12) B. qvar.

13) B. eyger.

14) B. hafud lut.

15) B. add. naqvar.

16) B. eygu.

17) A. Voc. giefi omissam supra lineam add. man. forte paullo rec.

18) B. eygu sinnj.

19) A. Pars litterae þ addita est, at subiecto puncto notata.

20) B. mans helgh.

21) B. mans helg eyger standa &c.

22) B. om. þa.

23) A. Posterius h omissum supra lineam minio add. scriba. B. helgir ieru.

24) B. om. oc.

25) B. et tridia. Male.

26) B. Fiugurtan.

k) D. ä. böterna till munkarne ökas ej derför, att han dröjt att erlægga dem.

l) D. ä. då arbete ej får göras.

8 lum iru i friþ tacnir. Siau wicur i fastu. Oc all pasca vica þrir gangdaha²⁷⁾ Oc all helghudaga²⁸⁾ vica Ɔ Drepr þu mann a þaim fripi þa byt²⁹⁾ þriar marcr Ɔ Sargar þu mann byt tolf oyra. Slar þu³⁰⁾ miþ stangu eþa yxar hambri byt siex oyra (³¹Nycchir þu mannj. eþa rindr. eþa i. har tacr. eþa miþ nefha slar. þa byt þria oyra En i raipi ir gart Ɔ Firi þrel bytir ai frammar þan³²⁾ þria oyra. En hann bloþugt gierir³³⁾ þar scal e byta sum gart ir. En³⁴⁾ ai þar sum hinn ier sum gierpi §. 1. Ɔ Prestr a³⁵⁾ tþir hepta Oc kirchiu durum atr luca firir allum þaim sum guz helg hafa brutith. Miþ þi eth e fylgir bann helgis bruti. Þa scal yr bannj sla þegar so ir byt sum lagh segia. Oc kirchiu mannum þyckir raþ vera Ɔ Allir aigu sac sykia saman Oc allir aigu at hafa. Socna menn aighu þripiung (³⁶⁾ i sac en annan kirchia Oc þriþia prestr hurvina³⁷⁾ sum ai cumbr landa sac i. En landa sac cumbr huerghi³⁸⁾ i helgis brut vtan þi at ains et (³⁹⁾ mandr verþi

ton dagar i jul äro tagne i fred, sju veckor i fastan och hela påskveckan, tre gångdagar och hela pingstveckan. Dräper du man i den freden, då böt tre marker. Sårar du man, böt tolf öre. Slår du med stång eller yxhammare, böt sex öre. Rycker du man, eller skuffar, eller tager i håret, eller slår med knytnäsfve, då böt tre öre, om det är gjordt i vredesmod. För träl böter (man) ej mera än tre öre, om han gör blodigt (d. ä. sår eller blodvite). Der skall (man) alltid böta, som (det) är gjordt, men ej der den är (d. ä. bor), som gjorde (gerningen). §. 1. Presten skall inställa gudstjenst och stänga kyrkdörren för alla dem, som hafva brutit Guds helg, därför att bann alltid följer med helgbrott; när det är så bött, som lagen säger, och det synes soknemännen vara rådligt, då skall (man) befria (den brottslige) från bannet. Allesamman ega utsöka böterna, och alla ega att hafva (del deri); soknemännen ega en tredjedel i böterna, men kyrkan den andra och presten den tredje, hvar som ej böter till landsmännen ega rum. Men böter till landsmännen erläggas aldrig i helgbrott, utom i det fallet, att

27) B. *gångdagar*.

28) Lege *pingizdaga*. Cfr. II. 8: pr; III. 8: pr.

29) B. *Byter thu*.

30) B. *add. man*.

31) B. *Rycker thu mand*.

32) B. *en*.

33) B. *gier*.

34) B. *och*.

35) B. *eyger*.

36) B. *om. i sac en*.

37) A. Rec. man. supra lineam add. *t*, ut legeretur *hurvitna*. B. *Hur witna*.

38) B. *huerghin*.

39) B. *mader warder &c*.

i kirchju drepin þa⁴⁰⁾ liggia fiuratigi *man varder i kyrka dräpen, då bötas marcer wiþr⁴¹⁾ þet ir landa sac þar a⁴²⁾ fyratio marker; dessa böter tillfalla proastr þriar marcer af firi banz mall landsmännen, deraf eger prosten tre §. 2. ¶ Kirchiur iru allar iem helgar a marker för bannsmålet. §. 2. Alla landi en mandr verþr vegin⁴³⁾ i. En kyrkor i landet äro lika fredlysta, om kirchiugarþar iru þrir helghastir i. lagh man der varder dräpen; men tre kyrketacnir þar sculu sakir menn helg hafa gårdar äro i lagen antagne såsom jem wel⁴⁴⁾ i. prest garþi⁴⁵⁾ sum i. kirkiugarþi þar liggia wiþr fiuratighi hafva fred så väl i prestgården som marcer. En sac mandr verþr vegin⁴⁶⁾ i kyrkegården; der bötas fyratio marker om brottsling varder dräpen i den i. þairi helg ¶ En sakir allar andrar ker om brottsling varder dräpen i den þar⁴⁷⁾ sum smerj⁴⁸⁾ ieru oc (⁴⁹⁾ai freden. Men alla andra böter, som cumbr landa sac i. þa aighu⁵⁰⁾ kirchju äro smärre och ej tillfalla landsmännen, deri ega soknemännen en tredjedel, men kyrkan en lott och en presten. Slår du man i kyrka med stång eller yxhammare, eller sårar i kyrkesiex marcer wiþr ¶ Slår þu mann miþ gård, derfor bötas sex marker. Slår nefa .j. kirchju. eþa (⁵¹⁾schiautr þu du man med knytnäfve i kyrka, eller manni eþa .j. har taer Eþa (⁵²⁾.j. kirskuffar du man eller tager i håret, chiugarþi miþ stangu slar. eþa yx eller i kyrkegård slår med stång eller hambri. þar liggia wiþr þriar⁵³⁾ marcer yxhammare, derfor bötas tre marker. Slår þu mann miþ nefa .j. kirchju— Slår du man med knytnäfve i kyrkegård,*

40) B. *thar*.41) B. add. *ella i kirckgiogardj, thar liggia XII. marker wider.*42) B. *eyger*.43) B. sic. A. *vengin*.44) A. *Posterius e omissum supra lineam add. scriba.*45) B. *præstegardi*.46) B. sic. A. *fangin*. Cfr. II. 8: 2; III. 8: 2.47) B. om. *þar*.48) B. *smierj*.49) B. *kuma land sak i. Male*.50) B. add. *e*.51) A. *Ita scriptum fuisse videtur, at h. v. fere extrita est. B. lut.*52) B. add. *lut*.53) B. *skiuter thu man*.54) B. *med stanghu slaar i kirckgiogardj, ella med yxar hambri &c.*55) B. *III*, at scriba in marg. adposuit *triar*. Cfr. not. 74 pag. 18.

garþj⁵⁶⁾ eþa tacr þu mann .j. har. *eller tager du man i håret, derfor bö-*
 þar⁵⁷⁾ liggia wiþr tolf oyrar helgis *tas tolf öre helgbrott. Den skall all-*
 brut ¶ Þann .a.⁵⁸⁾ e. wigslum⁵⁹⁾ syrgia *tid sörja för invigning, som har bru-*
 sum wigslir⁵⁹⁾ hafr brutit Oc þar *tit invigningen, och göra det skürt,*
 schirt⁶⁰⁾ giera sum hann o schirt⁶⁰⁾ *som han gjorde oskärtdt, med tre mar-*
 gierþi meþ þrim⁶¹⁾ marcum *ker.*

9. af aldra¹⁾ manna friþi

Nv iru²⁾ enn friþr andrir tuer þair
 sum mestu varþa et menn (³ulu mann-
 helg halda. þar liggir ai bann wiþr. oc
 ai (⁴biscup sac vtan þy at ains. et þet
 verþi a helgum dagj gart. þet ier
 aldra manna friþr. laupar⁵⁾ .a. fiurtan
 natum eptir pascar. oc fem natum ep-
 tir miþssuumar Oc standr a tiu netr.⁶⁾
 oc tiu daga at (⁷hvaru bragþi. laupr
 vm⁸⁾ sola vpp gang. beþi (⁹af. oc a.
 ¶ Drepr¹⁰⁾ þu mann a þaim friþi. þa
 (¹¹byt so miclu vereldi wiþr landa
 alla sum hinn ier dyr sum þu drapt.

9. Om allmän fred.

Nu äro ün två andra freder, som
 mest åsyfta att män skola hålla man-
 helgd; der eger ej bann rum, och ej
 böter till biskopen, utom i det fallet,
 att det varder gjordt (d. ä. brott be-
 gås) på helgedag; det är allmän fred;
 den börjas fjorton dygn efter påsk,
 och fem dygn efter midsommar, och
 fortfar i tio nätter och tio dagar hvar
 gång; den både slutas och börjas vid
 solens uppgång. Drüper du man i den
 freden, då böt^{m)} så stor mansbot till
 alla landsmännen, som den gällr, hvil-
 ken du drap; ingen fredskrets skyd-

9=II. 9; III. 9.

56) B. add. *ella schiauter thu mannj.*

57) B. *tha.*

58) B. *eyger.*

59) A. Litt. *s* omissam supra lineam add. scribe.

60) A. Litt. *t* omissam supra lineam add. scribe.

61) B. *III*, at scribe in marg. adposuit *trim*.
 Cfr. not. 74 pag. 18.

1) B. *Alla.*

2) B. *ier.*

3) B. *schulu mannj hely halda.*

4) Pro *biscups sac.* B. *Biscops sak.*

5) B. *lauper.*

6) A. *n netr errato scriptum est.*

7) B. *hvario Bregdi.*

8) B. *a.*

9) B. *A och aff.*

10) B. sic (*Dreper*). A. *Depr.*

11) B. *Bytir thu e so &c.*

m) Nemligen utom den vanliga dråpsboten.

banda haldr þir engun fyr þan þu dar dig förr än du har erlagt (dena) byt¹²) hafr. Sargar þu mann eða ber bot. Sárar du eller slár man i den a þaim friði. þa byt þriar marcr ¶ A freden, då böt tre marker. I den fre- þaim friði ma engin (¹³firi andrum den må ingen för annan förderfva spiella¹⁴) huatki hus eða garða. utan hvarken hus eller gårdsgårdar, utan hann sei sacr at þrim marcum¹⁵) han är saker till tre marker.

10. Af warfriði

Nv ier enn warfriðr síþan hann laupr a¹⁶) halfum manaði firi aldra manna seþir. Oc standr a halfan manað ep- tir. A þaim friði ma engin wirða firi andrum huatki hest¹⁷) eða vxa mið þy et bondi þarf þa huern¹⁸) dag a acrum hafa utan hann sei sacr at þrim marcum ¶ Þa en giöld ir manna mil- 10 lan oc ier¹⁹) lagrytt²⁰) til gielz. þa (²¹wirðin annat bo hans soyði eða cust. oc ai (²²orta soyði sum hann þa viðr þarf

11. af þingfriði²³)

Þar²⁴) ier enn²⁵) síþan þingfriðr²⁶)

10=II. 10; III. 10.

12) B. sic. A. butr.

13) B. fore spiella androm huaski &c.

14) A. spilla scriptum est, at e supra lineam add. scriba.

15) B. markom; antea vero scriptum fuit oyrom.

16) B. om. a.

17) A. Litt. h omissam supra lineam add. scriba.

10. Om vårfred.

Nu är än sedan vårfred; han bör- jas en half månad före allmänna så- ningstiden, och varar en half månad derefter. I den freden må ingen ut- mäta för annan hvarken hüst eller oxe, derför att bonde hvar dag be- höfver hafva dem på åkrarne; utan han (som utmäter) är saker till tre marker. Om gälden är män emellan, och är gälden lagligen utsökt, då ut- mäte (man) annan hans egendom, bo- skap eller (andra) saker, och ej ar- betskreatur, som han då behöfver.

11. Om tingsfred.

Der är än sedan mäns tingsfred.

11.=II. 11; III. 11.

18) B. Bade, hvarn.

19) B. om. ier.

20) A. lagryct quoque legi posset. B. lag ryt.

21) B. virði annan.

22) B. ortan soyði.

23) B. Tinghs fridi.

24) B. Tha.

25) B. om. enn.

26) B. tinghs frider.

manna þings menn aigu þingfrið²⁷⁾ Tingsmän ega utsöka (böter för bru-
 sykia Tacr þu²⁸⁾ mann .j. har. Epa ten) tingsfred. Tager du man i håret
 meþ nefa slar .a. þingi. þa byt þriar eller slår med knytnäfoe på tinget, då
 marcr²⁹⁾ firi þingfrið.²⁷⁾ Oc þau lagha böt tre marker för tingsfred, och dess-
 bytr Slar þu mann miþ stangu. epa utom laga böter. Slår du man med
 yxar hambri epa sar (³⁰vaitr. byt þriar stång eller yxhammare eller tillfogar
 marcr. ☞ Drepr þu mann (³¹eþa af sår, böt tre marker. Dräper du man
 hagg vaitr byt six marcr. vtan þy at eller gör afhugg, böt sex marker, ut-
 ains et mandr verþi³²⁾ at hemdum om i det fallet, att man varder i hämnd
 drepin³³⁾ §. 1. ☞ Ai ma sacr maþr dräpen. §. 1. Ej må brottsling förlita
 þingfriði³⁴⁾ vm troysta. en ai ier sig på tingsfred, om ej allmän fred
 dra manna friðr är (inne).

12. af haim friði

12. Om hemfred.

Þa ir (³⁵enn huerium mannj haima Sedan är än hemfred för hvar
 friðr siþan ☞ Drepr þu³⁶⁾ mann haima man. Dräper du man hemma i hans
 ma .j. garði sinum eþa af hagg veitr. gård eller gör afhugg, då böt tolf
 þa byt³⁷⁾ tolf marcr wiþr landa alla. marker till alla landsmännen, och an-
 oc andrar tolf hanum. Oc þau wereldi dra tolf till honom^{a)}, och dessutom
 ☞ Slar þu mann miþ stangu eþa yxar mansbot (om dråp skett). Slår du
 hambri Eþa sar veitr. þa byt³⁷⁾ þriar man med stång eller yxhammare, el-
 marcar hanum. oc andrar þriar mogha. ler tillfogar sår, då böt tre marker
 till honom, och andra tre till folket,

12 = II. 12; III. 12.

27) B. *tings frid.*

28) A. Voc. þu omissam in marg. add. scriba.

29) A. Prius r omissum supra lineam add. scriba.

30) B. *weiter mannj, tha Byter thu III. marker.*

31) B. *at daudom, ella aff hag weitir: tha Byter thu VI. marker.*

32) B. *warder.*

33) A. Litt. n deleta est, eiusque loco sequens signum ☞ pictum; at notam abbreviati n ipse add. scriba.

34) B. *tings fridi.*

35) B. *sidan hvariom mannj heim fridir.*

36) A. Voc. þu omissam in marg. add. scriba. B. add. *at daudom.*

37) B. *Byter thu.*

a) D. ä. *till hans arfvinge, då dråp skett.*

oc þau laga bytr §. 1. ¶ verþr husbondi berþr .j. garþj sinum. haima eþa flaira fulc. þa tacr (³⁸þann ann haim soen³⁹) sum hoygstr⁴⁰) ir oc ai flairin. En all sculu hafa lagha bytr

och dessutom laga böter. §. 1. Var-der husbonde slagen hemma i sin gård, eller flera menniskor, då tager den ensam (böter för) hemgång, som är högst (d. ä. husbonden), och ej flere; men alla skola hafva laga böter.

13. Af mandrapi

13. Om dråp.

Þet ier nu þy nest en so illa kann bieras¹) miþ fianda rapí et mandr hittr mann at drepa. þa scal flya miþ hannum fapir. oc sun. oc broþir. ¶ Þa en ai iru þair²) til. þa flyin miþ hannum nestu niþiar vm fíauratigj³) netr til þairj⁴) kirchiur sum allir menn hafa (⁵helg. j takkit. þet ir farþeim. oc⁶) þingsteþj oc⁷) atlingabo. þar⁸) scal hafa helg. (⁹oc heli so .j. prest garþi sum .j. kirchiugarþi. ¶ En siþan þet 11 ier vt gangit. þa riþi þengat sum hann bandu will hafa dragit. oc dragj vm haim þorp þry. Oc so lang¹⁰) a scoga fran haimþorpum þaim þrim

Det är nu dernäst, om så illa kan hända genom fiendens (d. ä. djefvulens) tillskyndelse, att man råkar att dräpa man; då skall fly med honom fader och son och broder; om de ej üro till, då fly med honom nästa slägtingar i fyratio dygn, till den kyrka, som alla män hafva tagit i fred, det är Fardhem och Tingstede och Atlingbo; der skall (man) hafva fred och tillflyktsort så väl i prestgården som i kyrkegården; men sedan den tiden är förliden, då ride (dråparen) dit, som han vill draga sin fredskrets, och drage (den) omkring tre gårdar, och så långt i skogarne från de tre gårdarne,

13=II. 13; III. 14.

38) B. han sak fyri heim frid som &c.

39) A. haim soin primum scriptum est.

40) A. Litt. g omissam in marg. add. scriba.

1) B. aat Biera; in marg. vero adnotavit scriba: al: warda, quo indicaret alium quendam codicem pro Biera habere warda.

2) A. sti additum est, at lineola inductum.

3) B. XL, at scriba in marg. adposuit fíauratighj. Cfr. not. 74 pag. 18.

4) B. teirir.

5) B. i helgh takit.

6) B. ella; at scriba in marg. adnotavit: al. oc. Cfr. not. 1 supra.

7) B. ella; at supra lineam scriptum est oc. Cfr. not. 6 praecedentem.

8) B. than.

9) B. iem well i præsta gardi &c.

10) B. langht.

et. j. miþiu mytis fran andrum haim-
 þorpum sum (¹¹annat vegscogs liggia
 En hann loyfi far af þaim sum aign¹²)
 aighu¹³) ¶ Ai ma bandu draga vm
 þing eþa caupung oc ai vm kirchiu
 maira þan aina. þa sum hann tilsykir.
 hafi¹⁴) siþan helg .j. bandu sinnj. oc
 sii¹⁵) wiþr annar.¹⁶) Oc dragi .e. a
 þaim friþi sum nestr ier eptir pascar.
 En þar til haldr hanum banda þaun
 sum hann þa drog. (¹⁷en hann vand-
 reþi hafþi ny gart. þet calla menn vatn
 bandu ¶ Þaun banda sum dragin standr
 vm atmeli hana ma engin lasta sen¹⁸)
 atmeli ir vtj. §. 1. (¹⁹En mandr hafi
 sielfsvald vera .i. bandu sennj. eþa fara
 ut lendis til helgra manna sinar syn-
 dir²⁰) at byta. hafi atta daga frest til
 schips at fara. oc fari so .j. friþi pila-
 grims ferþ sina. Oc þegar hann atr
 cumbr. þa hafi oc²¹) atta daga frest
 fara atr til bandur sennjr²²) .j. friþj
 §. 2. ¶ Þa en mandr (²³gierir til sa-
 car .j. kirchiu soen þairi²⁴) sum hann²⁵)

att det mötes i midten från andra går-
 dar, som ligga på andra sidan om sko-
 gen, om han får lof af dem som ega
 jorden. Ej må (man) draga fredskrets
 omkring ting (d. ä. tingsställe) eller köp-
 stad, och ej omkring mera än en kyrka,
 den som han besöker. Hafve sedan
 fred i sin fredskrets, och en annan
 underhandle (å hans vägnar) om för-
 likning; och drage alltid (fredskretsen)
 i den fred, som är näst efter påsk;
 men till dess skyddar honom den freds-
 krets som han drog, då han nyss hade
 satt sig i fara (genom dråpet); det kal-
 lar man vatubanda. Den fredskrets,
 som står dragen ett år, må ingen
 klandra sedun året är ute. §. 1. Men
 man har frihet att vara i sin freds-
 krets eller fara utomlands till heliga
 män för att försona sina synder; haf-
 ve åtta dagars tid att fara till skepp,
 och fare så i fred sin pelegrimsfärd;
 och då han kommer tillbaka, då hafve
 ock åtta dagars tid att fara åter till sin
 fredskrets i fred. §. 2. Om man be-
 går brott (nemligen dråp) i den kyrk-

11) B. *annan wegh til schogs &c.*

12) B. *om. aign.*

13) A. *Membrana hoc loco perforata est, qua re periit litt. u.*

14) B. *Haffin.*

15) B. *so, at loco litt. o primum ii, ut videtur, scriptum fuit.*

16) B. *han, at annar primum scriptum fuit.*

17) B. *than han tha vandredana &c.*

18) B. *sidan.*

19) B. *haffui sidan sielffs vald at vara &c.*

20) A. *synar primum scriptum fuit.*

21) B. *ater.*

22) B. *sinnar.*

23) B. *gier sakar.*

24) B. *add. samu.*

25) B. *add. sielffir.*

bor .j. þa flyj hann²⁶⁾ yr þairi. oc²⁷⁾ dragi²⁸⁾ annan steþ bandu. oc þau þar sum huatki bor .j. moþir eþa do-
tir eþa systir ¶ Kirchiu þa syki hann þau andra miþan firi þy so²⁹⁾ et ai magu þair beþir³⁰⁾ til annir at fara Tiunt þa fyri hann halfa þar sum hann tiþir sykir. (³¹En half liggi quer at þairi kirchiu sum hanns³²⁾ bol war til scurat §. 3. ¶ Þa en mandr gierir³³⁾ sacar .j. haim þorpi þi sama sum hann bor .j. þa flyi hann þegar³⁴⁾ þeþan³⁵⁾ oc dregi annan steþ bandu En hann friþ wil hafa. meþ þy et ai magu þair beþir .j. ainv haimþorpi boa §. 4. ¶
12 Þa en ogutnjscr maþr drepr ogutnjscan mann.³⁶⁾ þa dragi so bandu sum gutniscr.³⁷⁾ En hann a boli sielfs sins bor a gutlandi §. 5. ¶ (³⁸Biaufi bot mannj en hann (³⁹orkar sen atmelj ir ut gangit oc latj⁴⁰⁾ at meli a⁴¹⁾ milli. oc biaufi þrysuar⁴²⁾ vm þry ar. En hinn⁴³⁾ sei mandr o scemdr⁴⁴⁾ þau

socken som han bor i, då fly han ur den, och drage annorstüdes fredskrets, och likväl der som hvarken bor (hans) moder eller dotter eller syster. En annan kyrka besöke han emedlertid, derför att de måga ej båda (nemligen dråparen och hämnaren) fara till samma (kyrka). Halfva tionden före han dit som han besöker gudstjensten, men halfva ligge qvar vid den kyrkan, som hans gård var tillagd. §. 3. Om man gör brott (nemligen dråp) i samma gård som han bor i, då fly han genast derifrån, och drage annorstüdes fredskrets, om han vill hafva fred, derför att ej måga de båda (nemligen dråparen och hämnaren) bo i samma gård. §. 4. Om ogotländsk man dräper ogotländsk man, då drage (han) så väl fredskrets som gotländsk (man), om han bor på sin egen gård på Gotland. §. 5. (Dråparen) erbjuder böter åt mannen (d. ä. målsegaren), om han för- mår, sedan ett år är förlidet, och lemne ett år emellan (innan han å nyo erbjuder böter), och bjude tre gånger i tre år; men den andre vare en oskämnd

26) B. om. *hann*.27) A. Litt. *c* una cum parte litterae *o*, perforato folio, perierunt. Cfr. not. 13 pag. 26.28) B. add. *so*.29) B. om. *so*.30) B. *Badir*, et sic in sequentibus.31) B. *och halfft liggi qwart* &c.32) B. om. *hanns*.33) B. *gier*.34) B. om. *þegar*.35) A. *þengat scripto at lineola inducto, þeþan* in marg. add. scriba.36) B. om. *mann*.37) B. sic (*gutnischer*). A. *gufniscr*.38) B. hoc loco incipit novum caput (13) cum rubr. *Aff Biaudi Boot manni*.39) B. *bellir sidan at melj* &c.40) B. *e at melj at millan*.41) A. *Lineola addita est, ut legi posset ai*.42) B. *trysar*.43) B. om. *hinn*.44) A. *o sem scemdr scriptum est, at litt. sem lineolis inductae sunt*.

en⁴⁵) hann taki at fyrsta sinnj.⁴⁶) þegar⁴⁷) þuþit verþr. ¶ Þa en hann wil ai taka at fyrsta sinnj.⁴⁶) oc ai at andrv þa taki hann⁴⁸) at þriþia. sen⁴⁹) þry ar iru (⁵⁰vt gangin wil hann ai þa taka. þa scal biera a þing firi alla lyþi. Taki en þar en hann wil. Þa en hann ai wil þa rapin allir lyþir firi fe en hann sei mandr o sacr⁵¹) ¶ Þa en hinn callar ai vera frest lipin. en hann callar vara⁵²) lipin sum vereldi biauþr. þa hafr þann⁵³) vitorþ sum lipit callar miþ þrim þaira manna schiellum sum miþ hanum⁵⁴) at garþi waru Oc bot (⁵⁵þuþu þrysuar⁵⁶) vm þry ar. Oc viti þet miþ tolf manna aiþi. et .e. (⁵⁷wari at meli a millum latit. ¶ Þa en mandr wil ai vereldi biauþa.⁵⁸) oc frestr iru⁵⁹) allar lipnar. þa scal land hann friþlausan dyma. oc til (⁶⁰dags vm manþa frest vereldi vtretta.⁶¹) oc hann sacan at siex marcum silfs viþr mals aiganda. oc aprar

man (d. ä. utan skam), om än han emottager första gången, då det var der erbjudet. Om han ej vill emottaga första gången, och ej andra, då tage han tredje (gången), sedan tre år äro förlidna; vill han ej då emottaga (böterna), då skall (man) bära (dem) till tinget inför allt folket; (måsegaren) emottage (dem) ännu der om han vill; vill han ej, då råde allt folket öfver penningarne, men han (nemligen dråparen) vare saklös man^b). Om den andre säger tiden ej vara förliden, men han säger den vara förliden, som erbjuder mansbot, då har den bevisningsrätt, som säger tiden vara förliden, med vitnesbörd af de tre män, som voro med honom i gården (hos måsegaren), och tre gånger i tre år erbödo böter, och bestyrke det med tolf mäns ed, att alltid var ett år emellan (hvar gång) lemnadt. Om man ej vill erbjuda mansbot, och alla tiderna äro förlidna, då skall landet döma honom fredlös, och till (en viss) dag efter en månads tid utkräfva mansboten, och (döma) honom saker till sex marker silfver till måsegaren och

45) B. *et*.46) B. om. *sinnj*.47) B. *tegan*.48) B. om. *hann*.49) B. *sidan*.50) B. *wtgangur: wil ey &c*.51) A. *o sacar* scriptum est, at punctum posteriori a subiectum. B. *oschemder*.52) B. om. *vara*.53) B. *han*.54) B. add. *heima*.55) A. *þrysuar þuþu* scriptum est, at ordinem verborum mutandum esse adpositis signis indicavit scriba.56) B. *trysar*.57) B. *warin at meli at millan latit*.58) B. sic. A. *byta*.59) B. add. *than* (lege *thau*).60) B. *dag, som manada &c*. Male.61) B. *wt reyda*.

b) D. ä. fri för vidare ansvar.

siex landi. So liggi oc þaim víþr sum ai haldr bandu sina. þar gangj^{6 2)} oc engun byn firir et ai sculi alt upp takas

andra sex till landet. Samma påföljd träffar den, som ej håller (sig inom) sin fredskrets. Ingen förbön gälle ock därför, att ej allt skall uttagas.

14. Af (¹lutnum sacum

14. Om ärfda saker (för hvilka mansbot skall erläggas).

En vm lutnar²⁾ sakir eptir faþur. Eþa broþur. eþa niþia. þa aigu allir víþr at sia þar til et þair orca vereldi biauþa. En hinn³⁾ taki þegar. en hann wil. oc veri mandr o schemdr ¶ Þa en hann ai wil⁴⁾ so brat taka. þa scal biauþa hanum þrysuar (⁵til iemlanga
13 biera. oc síþan a þing firi alla lyþi taki⁶⁾ þar en hann wil eþa raþin allir lyþir firir fe en þair sein⁷⁾ osakir⁸⁾
§. 1. ¶ Uela⁹⁾ tueir vm eþa flairin oc drepa ann mann.¹⁰⁾ þa hafin þair allir aina bandu þar til (¹¹et ann tacr víþr bana §. 2. ¶ (¹²All þaun sum lutu

Men om ärfda saker (för hvilka mansbot skall erläggas) efter fader eller broder eller (andra) släktingar, ega alla (arfvingarne) att underhandla om förlikning med målsegaren, till dess att de förmå erbjuda mansbot, men den andre emottage (böterna) genast om han vill, och vare oskänd man. Men om han ej vill så snart taga (böter), då skall (man) bjuda honom tre gånger till (dess) ett år (är förlidet), bäre ock sedan (böterna fram) på tinget inför hela folket⁹⁾; tage (han dem) der om han vill, annars råde hela folket öfver penningarne, men de (nemligen arfvingarne) vare saklöse⁴⁾. §. 1. Samråda två eller flere, och dräpa en man, då hafve de alla samma fredskrets, till dess att en (af dem) emot-

14=II. 14; III. 15.

62) B. gangir.

1) B. lutuar sakir.

2) B. lutuar.

3) B. han.

4) B. om. wil.

5) B. vm at meli: oc Biera sidan &c.

6) B. add. en.

7) B. siin.

8) A. osacakir scriptum est, at litt. ca ru-

c) D. ä. på landstinget.

bra lineola inductae sunt, punctisque subiectis notatae.

9) Had. male legit Dela.

10) B. om. mann.

11) A. Pro et ann scriptum est enn, at e subiecto puncto notavit, ac et ann supra lineam add. scriba.

12) B. Nidhi ma hempna en han wil fyri vngan oformaga: all thaim som lutu &c.

d) D. ä. fria från vidare ansvar.

aigu liauta. oc wilia hemna firi vngan oformaga. þa ir þet hemnat¹³⁾ sum nequar af þaim hemnar firi hann huart¹⁴⁾ sum heldr¹⁵⁾ ir quindis maþr eþa kerldis. þaun hemd standr so sum¹⁶⁾ hann sielfr hemnj ¶ Þaun¹⁷⁾ warþa oc vereldi upp taka en erfingi ir vngren at þi mali ir cumit. et hinn ma¹⁸⁾ biaupa oc yr sacum loysas sum .j. hafr varit ¶ §. 3. ¶ þa enn gutniskir¹⁹⁾ maþr drepr ogutniscan mann oc orcar²⁰⁾ vereldi biaupa þa þarf hann huatki²¹⁾ vegsl eþa bandur ¶ §. 4. ¶ þa enn ogutnischir maþr drepr gutniscan mann þa haldr ai hanum banda. vtan þi at ains et²²⁾ hann vereldi vinnj bupit. ¶ §. 5. Þa en oformagi verþr mannj at bana þa ir byt at tolf marcum silfs ¶ §. 6. ¶ þa en cuna hafandi²³⁾ verþr vegin miþ barnj oc orca²⁴⁾ menn aiþum vppi halda en²⁵⁾ barn vari hennj quiet .j. quiþj þa vitj þet hennar husbondi en hann ir til

tager dråparen^{e)}. ¶ §. 2. *Alla de som ega att taga arf, och vilja hämnas för en ung öfvermage^{f)}, då är det hämnadt, som någon af dem hämnas för honom, ehvad det är qvinna eller karl; den hämnnden gäller såsom (om) han sjelf hämnas. De skola ock emottaga mansbot om arfvingen är ung, sedan det är kommet till den tiden, att den må bjuda (böter) och lösa sig från saken, som har varit (der) i.* ¶ §. 3. *Om gotländsk man dräper ogotländsk man, och förmår bjuda mansbot, då behöfver han hvarken fly eller (draga) fredskrets.* ¶ §. 4. *Om ogotländsk man dräper gotländsk man, då skyddar honom ej fredskrets, utom i det fallet, att han förmår erbjuda mansbot.* ¶ §. 5. *Om öfvermage varder mans bane, då bötes med tolf marker silfver.* ¶ §. 6. *Om hafvande qvinna varder dråpen med burn, och förmå män gå ed, att barnet var lefvande i hennes qved, då svärje det hennes man om han är till;*

13) B. *hempt.*14) B. *huat.*15) A. Litt. *h* omissam supra lineam add. scriba.16) A. Voc. *sum* omissam et supra lineam et in marg. add. scriba. B. add. *en.*17) B. *Thaim*, et sic, aut *taim*, in sequentibus.18) B. add. *fe fram.*19) A. *gustniskir* scriptum est, at punctum priori *s* subiectum.20) B. *bellir.*21) B. add. *wider.*22) B. *en.*23) A. Litt. *ha* extritae, rec. manu sunt renovatae.24) B. *bella.*25) B. *at.*e) *Delta är öfversatt efter orden, men meningén häraf är svår att inse.*f) *D. ä. om de som, jämte öfvermage, taga**sådant arf, hvarom här är fråga, vilja hämnas å hans vägnar.*

ier²⁶⁾ han ai²⁷⁾ til þa vitj²⁸⁾ þann sum hennj ier ner cumnastr miþ þrim bolfastum mannum gutnjscum (²⁹at samv soen. oc þar til so margum³⁰⁾ et tolf sein allir³¹⁾ hennj iem burnir. þa bytir³²⁾ barnit at tolf marcum silfs oburit en hana at fullu vereldi

15. *Af vereldi manna*

Nu iru enn fram³³⁾ vereldi manna Gutniscs manz vereldi bytis at þrim marcum gulz. En hann ir at dauþum drepin \mathfrak{C} (³⁴Aldra annara manna vereldi bytis³⁵⁾ at tiu marcum silfs. vtan þrels vereldi³⁶⁾ at halffemtj marc penninga §. 1. \mathfrak{C} Tacr³⁷⁾ gutniscr³⁸⁾ maþr ogutniscra cunu. þa bytis hann at fullu.³⁹⁾ vereldi sinu. En barn fylgin⁴⁰⁾ feþrnj sinu⁴¹⁾ at vereldi \mathfrak{C} Tacr o gutniscr maþr gutniscra cunv. þa varj huart⁴²⁾ þaira at vereldi sinu En barn fylgin feþrnj (⁴³at vereldj

är han ej till, då svärje den som henne är närmast skyld, med tre bofasta gottländska män i samma socken, och dertill så många, att de äro tolf (tillsammans), alla af lika börd som hon; då böter (man för) det ofödda barnet med tolf marker silfver, men (för) henne med full mansbot.

15. Om mansbot.

Nu äro vidare mansböter (att omtala). Gottländsk mans mansbot bötes med tre marker guld, om han är dräpen. Alla andra mäns (människors) mansbot bötes med tio marker silfver, utom träls mansbot, (som bötes) med halffemte mark penningar. §. 1. Tager gottländsk man (till hustru) ogottländsk qvinna, då bötes hon (d. ä. för henne, om hon blir dräpen) med sin fulla mansbot; men barnen följa sin fäderneslägt i afseende på mansbot. Tager ogottländsk man (till hustru) gottländsk qvinna, då vare hvardera vid sin mansbot (om någon af dem blir dräpen), men barnen följa fädernesläkten i afseende på mansbot.

15 = II. 15; III. 16.

26) A. hua additum est, at lineolis inductum.

27) B. sic (ey). A. om. ai.

28) B. vitnj.

29) B. aff sami &c.

30) B. mangom.

31) B. om. allir.

32) B. sic. A. bytis.

33) B. add. sidan.

34) B. Alla andra.

35) B. Bytas.

36) B. add. Bytis.

37) A. Litt. r extrita est, ejusque loco er rec. manu scriptum.

38) B. sic (gutniscer). A. gufniscr.

39) B. om. fullu.

40) A. fulgin primum scriptum est.

41) B. om. sinu.

42) B. hwat.

43) B. om. at vereldj.

16. af banda⁴⁴) vereldi

Gutniscs manz⁴⁵) banda vereldi iru tolf marcer silfs. en ogutniscs manz (⁴⁶at fem marcum silfs. oc þrels at siex oyrum pennjnga. §. 1. ¶ Allir iru iem-nir at botum þar til et lima lytj can j⁴⁷) cuma. þa en lima lyti cumbr i. þa ier ogutniscs manz hand eþa fotr byt at tiv marcum penninga. oc so all annur misletj sum at vereldum bytas §. 2. ¶ Drepr þrel manz mann gutniscan. þa taki drotin oc laiþi hanum bana bundnan⁴⁸) i. garþ firi fiauratigj nata. oc niv marcer silfs⁴⁹) miþ. ¶ þa en ai ier banj til þa gieldi tolf marcer silfs oc ai maira ¶ þa en þrel drepr ogutniscan mann þa byti drotin (⁵⁰firj hann tuar marcer silfs. oc (⁵¹laiþi bana butnan⁵²) j. garþ fjri fiauratigi nata ¶ þa en ai ir banj til. þa bytj hann⁵³) fem marcer silfs Oc vinnj hanum siex manna aiþ et hann huatki

16=II. 16; III. 17.

44) B. *Bandu.*

45) B. *mand.* Male.

46) B. *fem marker sylffs.*

47) B. *add. at.*

48) B. *Budnan.* Male.

16. Om mansbot för dråp inom fredskrets.

Gotländsk mans mansböter om han blir dräpen inom fredskrets, äro tolf marker silfver, men ogotländsk mans fem marker silfver, och träls sex öre penningar. §. 1. Alla äro lika i afseende på (andra) böter, till dess att lemlästning inträffar; om lemlästning sker, då bötes för ogotländsk mans hand eller fot tio marker penningar, och likaså för alla andra lyten, för hvilka bötes med mansbot^{g)}. §. 2. Dräper någons träl gotländsk man, då tage husbonden och lede till honom (nemligen målsegaren) banemannen bunden i gården inom fyratio dygn, och derjämte nio marker silfver; om ej banemannen är till, då böte (husbonden) tolf marker silfver och ej mera. Om träl dräper ogotländsk man, då böte husbonden för honom två marker silfver, och lede banemannen bunden i (målsegarens) gård inom fyratio dygn; om ej banemannen är till, då böte han fem marker silfver, och göre honom (d. ä. för målsegaren) sex mäns ed,

49) B. *sic (sylffs).* A. *filfs.*

50) B. *om. firj hann.*

51) B. *bana Bundnan i gard leida fyri &c.*

52) *Pro bundnan.* Cfr. not. 51 praecedentem.

53) B. *hanom.*

g) *Meningen synes vara: i de fall, då för dråp skulle bötas banda vereldi.*

varj .j. þaim scapa raþandi eþa valdandi Ƿ vindr ai drotin aiþi uppi haldit þa bytj fult vereldi. beþi gutniscan oc ogutniscan Ƿ þa en þrel drepr þrell þa vindr ai mann noyrgat⁵⁴) til þes et hann giefj bana at botum en halffemtj marc pennjnga ir. i. buþi En þrel þan sum ort hafr mala þa taki 15 frelsj⁵⁵) firi kirchju durum miþ socna manna vitnum oc siþan varþr⁵⁶) þrell siir sielfr huat sum hann gierir⁵⁷)

17. af osoyþum

Vxj fastr oc fem vittra¹) gamal bierir²) oc mannj tolf marca sac .j. garþ en hann verþr mannj at bana §. 1. Ƿ Hest all³) binda En til bonda cumbr at⁴) fiarþa staurgulfi fran lipstucki oc fluggur stig fran durum manz þa varþar ai vtan frembra foti mannerar⁵) oc tannum en hann bitz Ƿ þa en þu j garþ far eþa til cletis þa bint viþr (⁶gaff. eþa bac vegg. þa varþar þu ai frammar þan aþans⁷) var

17 = II. 17; III. 18.

- 54) B. neygat.
55) B. sic. A. felsj.
56) B. wardi.
57) B. gier.
1) B. nintra.
2) B. Bier.

att han (husbonden) hvarken ástadkommit eller vållat den skadan; för-
mär ej husbonden gå ed, då böte (han)
full mansbot både för gotländsk och
ogotländsk (man). Om träl dräper
träl, då kan (man) ej nödga mannen
(d. ä. egaren) dertill, att han skall
gifva banemannen såsom böter, om
han erbjuder halffemte mark pennin-
gar. Men träl som har arbetat sin
trälomstid, erhålle sin frihet framför
kyrkdörren i närvaro af soknemän-
nen såsom vitnen; och sedan ansvarar
(den frigifne) trälen för sig sjelf ehvad
han gör.

17. Om okynnesfä.

Oxe osnöpt och fem år gammal
förer och till en man (d. ä. sin egare)
tolv markers sak i gården (d. ä. ega-
ren skall böta tolv marker) om han
varder menniska till bane. §. 1. Häst
skall (man) binda, om (man) kommer
till bonde, vid fjerde störpåret från
portstolpen, och fyra steg från man-
nens dörr; då ansvarar (egaren) ej
utan för (hästens) vänstra framsot,
och (för hans) tänder om han bites.
Om du fur i gården eller till förråds-
hus, då bind (hästen) vid gaffel eller
bakvägg; då ansvarar du ej mer än

- 3) B. schal man.
4) B. a.
5) B. mannerar.
6) B. gaff ella bak weg.
7) B. a tan.

telt §. 2. ¶ Galtr⁸⁾ ir at þripia en hann hafr þria vintra⁹⁾ fastr gangit §. 3. ¶ Hundr ir at fiarþa hanum varþar .e. vm alt en (¹⁰scapa gierir ai-ghi þan sum wil. §. 4. þaim fiurum oqueþins vitum varþar huer maþr .i. garþi sinum viþr tolf marca silfs sac ¶ þa en oqueþins vitr verþr¹¹⁾ sue verþarj manni at bana þan gutniscum þa falla e tueir lutir af vereldi hanns en þripiong¹²⁾ byti hiin sum soyþin a.¹³⁾ þet calla menn crafar vereldi. En oqueþins vitr verþr mannj at bana eþa lestir mann at limum þet (¹⁴al creifia oc ai hemna. lagryþia til sum til annara¹⁵⁾ gieldeta ¶ þa en oqueþins vitr vaitir¹⁶⁾ mannj sar eþa lastj þa fallin e tueir lutir af bot En þripiong bytir hin¹⁷⁾ sum soyþin a.¹⁸⁾ (¹⁹firi vtan hund bit þa bytir tanna spur huer at tuem oyrum til fiugura

nyss var sagt. §. 2. Galt är för det tredje, om han har tre år gått osnöpt. §. 3. Hund är för det fjerde; för honom ansvarar (egaren) i allt, om (han) gör skada, ege (honom) hvem som vill. §. 4. För dessa fyra oskälige djur ansvarar hvar man i sin gård med tolf marker silfvers böter (om menniska blir af dem dräpen). Om oskäligt djur blir ringare man till bane än gotländsk, då afdragas alltid två tredjedelar af hans mansbot, men en tredjedel böte den som eger kreaturet. Det kallar (man) utkräfd mansbot, om oskäligt djur varder menniska till bane eller lemlästar någon; då skall man utkräfva (böter) och ej hämnas; lagligen utsöka det, likasom andra skulder. Om oskäligt djur tillfogar menniska sår eller lyten, då afdrages alltid två tredjedelar af böterna, men en tredjedel böter den som eger kreaturet; undantagande hundbett, då böter (man för) hvar tandspar, ända till fyra, med två öre.

18. *ber maþr cunu*

18. Slår man qvinna.

Ber maþr cunu so at barn spillis o
18=II. 18; III. 19, 20.

Slår man qvinna, så att ofödt

8) B. add. *merchter.*

9) B. *winter.*

10) B. *han schada gier.*

11) A. Prius *r* omissum supra lineam minio add. scribe.

12) B. add. *ta.*

13) B. *eygir.*

14) B. *schal kreffuia.*

15) B. *andra.*

16) B. *weit.*

17) B. *than.*

18) B. *eygir.*

19) B. ita habet ea, quae in textu sequuntur: ¶ *Fyri hund Bit, ta Bytir tanna spur hvar, at tneim oyrom til fiugura; at haec rubris lineolis induxit scribe; postea vero addit ea, quae in Addit. 3 leguntur: ¶ Naut, oc rus &c.*

burit. oc hafr þau quiet i. quiþi verit. þa bytir halfu²⁰) vereldi. þa en han kiennir þet mannj en hann dular. þa bindi han hann viþr miþ tuem viþnum²¹) þaim sum hann sic scircscutaþi²²) firir
 16 a þriþia dygri et han berþ²³) vari. eþa þaim sum viþr waru. oc þau²⁴) bol fastum oc tueim quinna vitnum et barn vari siþan datt burit sen²⁵) han var berþ oc viti þet sielf miþ siex þiaupa aiþi et þet quiet vari²⁶) §. 1. Cuna scal barns at gieta at mungatj hueriu leggi .j. kietta oc hafi ner sir. eþa hafj barn .j. knium eþa leggi .j. seng. Oc liggi sielf ner. So scal huerium²⁷) cuna (²⁸vm þria vintra barnj gezlu veita ¶ þa en nequar mandr verþr miþ waþa .j. þairu²⁹) gezlu barnj at bana þa bytir hann vereldi fullu ¶ þa en cuna leggir barn a gulf niþr eþa i³⁰) setj varþa laust eþa leggir³¹) .j. seng. (³² oc (³³varþr laust þa ir barn³⁴) o byt huat sum helzt can at cuma ¶

barn förderivas, och har (det) likväl varit lefvande i qveden, då böter (man) half mansbot. Om hon tillviter det någon, men han nekar, då öfverberise hon honom med två vitnen, dem som hon tillkallade såsom vitnen på tredje dagen sedan hon var slagen, eller dem som voro närvarande, och dock bofasta; och två kvinnors vitnesbörd att barn var dödt födt sedan hon var slagen; och bestyrke det sjelf med sex menniskors ed, att det var lefvande (i moderlifvet). §. 1. Kvinna skall vårda barn vid hvar dryckeslag; lägge (det) i vagger, och hafve hos sig, eller hafve barnet i knäna, eller lägge (det) i säng och ligge sjelf hos (det). Så skall hvar kvinna i tre år vårda barn. Om någon man i den vården med våda varder barn till bane, då böter han full mansbot. Om kvinna lägger barn ned på golfvet eller i säte utan vård, eller lägger (det) i säng också utan vård, då bötes ej för barnet^a), hvad som hälst kan hända (det). Om

20) B. *han halfft.*21) B. *witnom.*22) A. *scircscutaþi* scriptum est, at *scircscutaþi* legendum esse, rubro c infra lineam adposito indicavit scriba.23) B. sic (*berd*). A. *ber.*24) B. om. *þau.*25) B. *sidan.*26) B. *var.*27) A. *huerium scriptum est, at ultima lineola litt. m fere deleta.*28) B. *tria winter barns &c.*29) B. *teiri.*30) B. om. *i.*31) B. om. *leggir.*32) B. om. *oc varþr laust.*33) Pro *varþar laust.*34) B. *barnit.*

a) Nemligen af den, som af våda gör det någon skada.

þa en cuna gangr þar miþ barnj^{3 5}) i seng sum drucnir menn liggia firir oc cufnar^{3 6}) barn j. þrangi. eþa miþ cleþum. þa ir þau barn obyt. þau et han liggi sielf ner

qvinna går med barn i säng, der som druckne män förut ligga, och qväfves barnet i trängsel eller med kläder, då bötes dock ej för barnet, fastän hon (nemligen qvinman) sjelf ligger hos (det).

19. af sarum¹)

19. Om sår.

Gierir²) maþr mannj sar att eþa flairin mundar diaupt.³) þa byti mund huern⁴) at half marc til atta marca beþi a diauplaic oc a langlaic. oc halfu minna en ai ir mundar diaupt oc þau þarf lekis schep wiþr §. 1. ¶ þan maþr sum firj sarum verþr þa hafi witni af tuem raþ mannum j. sama hunderi oc ains lanz domera af sama sietungi oc sueri sielfr miþ siex mannum miþ þaira vitnum. vtan þaira aiþ en bot ir mairi⁵) þan þriar marcr ¶ þa en þriar marcr iru eþa þrim⁶) minna. þa ier þriggia manna aiþr ¶ þa en hann flairj⁷) sar hafr. þa suerj hann huat hann⁸) vil a ann eþa flairin oc þau 17 til⁹) sama¹⁰) bota §. 2. ¶ all hulserj

Gör man någon sår ett eller flera, en nagels bredd djupt, då böte för kvar nagels bredd både i djuphet och längd med en half mark, ända till åtta marker; och hälften mindre om (såret) ej är en nagels bredd djupt, och likväl behöfver läkedom. §. 1. Den man som blir sårad, hafve vitnesbörd af två rådmän i samma härad, och en landsdomare af samma sjetting, och svärje sjelf med sex män, (och) med deras (nemligen de förutnämnda tre männens) vitnesbörd (men) utan deras ed, om böterna äro större än tre marker. Om (de) äro tre marker eller mindre än tre, då är tre mäns ed. Om han har flera sår, då svärje han ehvad han vill emot en eller flera (personer, såsom gerningsmän), och likväl till samma

19: pr, 1-4 = II. 19: pr, 1-4; III. 21: pr, 1-4.

35) B. Barn.

36) B. kumpnar.

1) B. Sara farom.

2) B. Gier.

3) B. diaupt.

4) B. hvaru.

5) B. meira.

6) A. Vox þrim fere extrita est.

7) B. fleyrin.

8) B. add. helder.

9) B. om. til.

10) A. Litt. ma in inferiori margine scriptae sunt.

iru byt at marc silfs §. 3. Sargar maþr mann miþ knifi. þa bytir tuar marcr silfs §. 4. ☞ Castar¹¹⁾ maþr at mannj miþ stainj eþa andru nequaru oc far sar af þa bytir þriar marcr §. 5. ☞ (¹²Uerþr maþr berþr miþ luca haggum so et synir slegir iru. þa bytir half marc huern¹³⁾ slegh til fiugura oc þau miþ sama¹⁴⁾ vitnum sum til sara §. 6. ☞ ier mandr sargaþr ginum nas¹⁵⁾ eþa ver þa bytir tueim marcum pennjnga. oc þau¹⁶⁾ litvan¹⁷⁾ en atr ir groit ☞ ier ypit¹⁸⁾ so et ai cann hailna. þa iru fullar mestu bytr. en oyra halfu minna ☞ Ma er eþa litvan¹⁷⁾ sia yfir þuera gatu sum ai hyl hattr eþa¹⁹⁾ hufa. millan barz eþa²⁰⁾ brunar. þa bytir half marc silfs ☞ þa en sia ma yfir þuert mot. þa ir marc silfs oc þau sara bytr §. 7. ☞ Suarþ sprang bytr at marc penninga ☞ Schin hiernschal. þa bytir. (²¹tuar

böter^{a)}. §. 2. För alla sår, som inträngt i bröst- eller bukhåligheten, bötes med en mark silfver. §. 3. Sårar man annan med knif, då böter (man) två marker silfver. §. 4. Kastar man åt annan med sten eller något annat, och får (den andre) sår deraf, då böter (man) tre marker. §. 5. Varder man slagen utan att blodvite upkommer, (men dock) så att slagen lemna synliga märken, då böter (man) en half mark (för) hvar slag ända till fyra (slag); och likvül med samma bevisning som angående sår. §. 6. Är man sårad genom näsa eller läpp, då böter (man) två marker penningar, och dessutom (för) lyte, om det (såret) är igenvuxet; är (det) öppet, så att (det) ej kan läkas, då bötas högsta (såramáls) böter. Men (för) öra (bötes) hälften mindre. Kan (man) tvärt öfver väg se ürr eller lyte, som hatt eller hufva ej skyler, emellan skügg och ögonbryn, då böter (man) en half mark silfver; om (man) kan se (det) tvärt öfver tinget, då bötes en mark silfver och dessutom såraböter. §. 7. För hufvudsvälens bristning böter (man) med en mark penningar. Syns

§§. 6-10 = II. 19: 5-9; III. 21: 5-9.

11) A. Litt. C rec. manu mutata est in K.
 12) A. Verba: Uerþr — til sara nigriori atramento renovavit rec. man., quo facto verba tria priora mutata sunt in: Varder maþer Berþer.
 13) B. hvaru.
 14) B. samu.
 15) B. nasar.

16) A. Voc. þau omissam in marg. add. scriba.
 17) Had. legit licvan.
 18) B. vppit.
 19) A. Pars litterae v, ut videtur, hic addita est, at lineolis inducta.
 20) B. oc.
 21) B. at II. markom penninga.

a) D. ä. böterna blifva lika, ehvad sären äro gjorda af en eller flera.

marcer penninga En ier hiern scal sui-
gin eþa²²⁾ rimnin.²³⁾ þa ir marc silfs
☞ Sis²⁴⁾ a. himin eþa hinna. þa ir byt.
at tueim marcum silfs §. 8. ☞ Bain
huert sum i. scalu scieldr ier byt. at
marc²⁵⁾ penninga. (²⁶⁾til figura baina
§. 9. ☞ Huaifi bain huer²⁷⁾ sum bier
elna langan þrap ifir fem elna huau-
ga²⁸⁾ ri. ir byt at tuem marcum pen-
ninga huert²⁹⁾ til figura baina §. 10.
☞ Fingir huert ir byt. at III. marcum
pennjnga. en þet³⁰⁾ af ir ☞ þumlingr³¹⁾
at tuem marcum silfs ☞ þa en fingr
ir lip starct so et engin ir fengir at
þa ir byt so³²⁾ sum af sei §. 11. ☞
þa en mandr ir at annj hendi lestr.
Oc ma þau halda .a.³³⁾ suerþi eþa
siclþ oc vindr ai vapnj vppi vegit þa
ir byt at II marcum silfs³⁴⁾ §. 12. ☞
þa en sundr ier þan hels eþa nacca
(³⁵⁾þa ir byt at II marcum silfs. §. 13.
þa³⁶⁾ ir oc³⁷⁾ byt at II marcum pen-

§. 11 = II. 19: 10.

22) A. Vox eþa bis est scripta, at priori loco lineolis inducta.

23) B. *runnin*.

24) B. *Synis*.

25) A. *silfs* additum est, at rubra lineola inductum, subiectisque punctis notatum.

26) B. *hwart till figura beina*.

27) B. *huart*.

28) B. *hauga*.

29) B. *hvar*.

30) B. om. *þet*.

*hufvudskålen, då böter (man) två mar-
ker penningar. Är hufvudskålen böjd
eller spräckt, då bötes en mark silfver.
Synes hjernhinnan, då bötes med två
marker silfver. §. 8. För hvar ben
som klingar (då man kastar det) i en
skål, bötes med en mark penningar,
ända till fyra ben. §. 9. För hvar
benskärfva, som bär en alnslång tråd
öfver en fem alnar hög stolpe, bötes
med två marker penningar hvar (ben),
ända till fyra ben. §. 10. För hvar
finger bötes med fyra marker pennin-
gar, om det är af (hugget). För tum-
me (bötes) med två marker silfver.
Om finger är ledstyt, så att ingen
magt är att taga dermed, då bötes
så som om (det) vore af. §. 11. Om
man är skadad i en hand, och kan
likväl hålla i svärd eller skära, men
förmår ej svänga up vapen, då bötes
med två marker silfver. §. 12. Om
häls- eller nacksenan är söndrig, då
bötes med två marker silfver. §. 13.
För två bötes ock med två marker pen-*

§§. 12-18 = II. 19: 12-18; III. 21:
10-16.

31) A. *þumlingir* scriptum est, at punctum posteriori i subiectum. B. add. *ier Byter*.

32) B. om. *so*.

33) B. om. *a*.

34) B. add. *Tha en mader ier lester at gangfempni ella runfempni, ta ier Byt at II. markom sylfs*.

35) B. sic. A. om. *þa — silfs*. Cfr. II. 19: 12; III. 21: 10.

36) Lege *Ta*. B. *Thia hvarion*.

37) B. om. *oc*.

njnga. en han af ir §. 14. þa en af ir hand eþa fotr eþa auga uti þa ir byt. at siex marcum silfs huert þaira §. 15. ¶ þa en mandr laicr at mannj. oc haggf af beþar hendr. eþa³⁸⁾ be-
 18 þa fyr. eþa beþin augun ut stingr. Oc lifr mandr en³⁹⁾ siþan. þa (⁴⁰⁾byti tolf⁴¹⁾ marcum silfs huert þaira. §. 16. ¶ Þa en nasar iru⁴²⁾ scurnar af mannj so et hann ma ai veria⁴³⁾ sicli eþa snori. þa bytir oc at tolf⁴¹⁾ marcum silfs §. 17. ¶ Þa en tunga verþr dragin ut af hafþi. oc af scurin so et ai ma mals wiþr at njauta. þa ir⁴⁴⁾ oc byt. at tolf marcum silfs. §. 18. ¶ Þa en mandr verþr lestr at scapum so et hann⁴⁵⁾ ma ai barns faþir vera. þa ir byt at siex marcum silfs. vig- njaurj⁴⁶⁾ huar ¶ þa en beþir iru lestr. þa ir byt at tolf marcum silfs ¶ þa en⁴⁷⁾ ir af miþ scapti. so et mandr. ma⁴⁸⁾ ai hugunda njauta vtan sitiandi sum cuna.⁴⁹⁾ þa ir byt. at XVIII mar- cum silfs. §. 19. (⁵⁰⁾Rif huert bytir

ningar, om hon är af. §. 14. Om hand eller fot är af, eller öga ute, då bötes med sex marker silfver för hvardera. §. 15. Om man mishandlar annan, och hugger af båda händerna eller båda fötterna, eller sticker ut båda ögonen, och lefver mannen sedan; då böte tolf marker silfver för hvardera. §. 16. Om näsan är skuren af någon, så att han ej kan hålla tillbaka slem eller snor, då böter (man) ock med tolf marker silfver. §. 17. Om tunga varder dragen ut ur hufvudet och afskuren, så att (man) ej kan dermed njuta talförmåga, då bötes ock med tolf marker silfver. §. 18. Om man varder skadad i födsellemmen, så att han ej kan blifva barnfader, då bötes med sex marker silfver för hvar testikel; om båda äro skadade, då bötes med tolf marker silfver. Om (lemmen) är af med skaf- tet, så att man ej kan njuta sin be- qvämlighet (d. ä. kasta vattnet), utan sittande som en qvinna, då bötes med aderton marker silfver. §. 19. För kvart refben böter (man) med två mar-

§. 19 = II. 19: 23; III. 21: 20.

38) B. sic. A. add. a.

39) B. om. en.

40) B. ier Byt at XII. markom &c.

41) A. tolf scriptum est, at punctum litt. s subiectum.

42) B. add. aff.

43) B. verias.

44) A. Voc. ir omisam supra lineam add. scriba.

45) B. om. hann.

46) A. Litt. u omisam supra lineam add. scriba.

47) B. add. Alt.

48) B. om. ma.

49) A. cuma scriptum est, at punctum supra et infra primam lineolam litt. m positum.

50) B. ¶ Telgia i hendi ella foti Bytis at

at II *marcum* til fivgura rifa. §. 20. ¶ Tielgia .j. hendi. eþa fotj. ir byt at marc pennjnga. ¶ Þa en maira bain ir sundr. þa ir byt at marc silfs. so foz sum handar. En lasta laust ir atr hait.⁵¹⁾ ¶ Þa en lima lastir fylgia. þa bytir II *marcr* silfs. §. 21. hafr mandr syna. slegi a hendi.⁵²⁾ oc segr hana o nyta wara. þa viti miþ samu vitnum sum til sara. ¶ Þa en ai iru synjr slegir. þa hafi þan vitorþ sum vers. §. 22. ¶ þet ir handa lestr⁵³⁾ minstr. En ai ma þula varmt eþa calt. so sum fyr. þet ir byt. at marc pennjnga. oc vitj sielfr mjb (⁵⁴ain syri. §. 23. ¶ Jer lyþi⁵⁵⁾ lustit mannj yr hafþi miþ synum (⁵⁶slegum. et hann huatki hoyrir. hund .j. bandi. eþa hanna⁵⁷⁾ a vagla. Eþa mann en hann .a.

§. 20 = III. 21: 17.

II. markom penninga En sunder ier ¶ Riff hwart Bytis at II. markom penninga en sunder ier slagit: Tha en lima lastir fylgia da Byter II. marker Sylffs. ¶ Slegir so manjir som synlikir warda Bytis hvar at half mark penninga. ¶ Haffuir mader &c. Loco verborum: En sunder &c. primum scriptum est: ¶ En sunder ier riff, hwart Bytis at II. markom silffs en &c.; quod tamen ab ipso scriba, ut videtur, emendatum est, errato primum indicato verbis in marg. scriptis: vide cod:

ker, ända till fyra refben. §. 20. För mindre ben i hand eller fot bötes med en mark penningar. Om större ben är söndrigt, då bötes med en mark silfver, så vül (för ben i) foten som (i) handen, om det är utan lyte åter heladt; men om lemlästning följer, då böter (man) två marker silfver. §. 21. Har man (fått) slag som lemnat synligt märke i handen, och säger henne vara onyttig; då bestyrke (det) med samma bevisning som angående sår; är ej synligt märke, då hafve den vitsord som värjer sig^{b)}. §. 22. Det är minsta lyte i hand, om (hon) ej kan tåla varmt eller kallt såsom förr; därför bötes med en mark penningar, och bestyrke (det den skadade) sjelf med sin egen ed. §. 23. Är hörslen slagen någon ur hufvudet med slag, som lemnat synligt märke, så att han hvarken hörer hund i band eller tupp på vagle, eller man då han ropar i

§§. 21-23 = II. 19: 19-21; III. 21: 18, 19.

vet.; codex autem vetus, qui heic respicitur, is sine dubio fuit, quem secutus est scriba, ac secundum quem erratum apographi emendandum erat. Verba: Tha en — Sylffs omissa, in marg. add. scriba.

51) A. Litt. h omissam supra lineam add. scriba.

52) B. hand.

53) B. handa laster.

54) B. eyd fyr. Male.

55) B. lyti. Male.

56) B. slegi, so at &c.

57) B. hana.

b) D. ä. den tilltalade har vitsord att värja sig.

durum callar. þa ir byt. at .XII. marcum silfs. oc viti sielfr. miþ.⁵⁸) siex manna aiþi. oc miþ samv vitnum sum til sara ¶ þa en mandr verþr⁵⁹) ainvoyra at lyþi⁵⁵) lestr. so et hann ecki hoyrir miþ þi en hann haldr firi andru. þa ir byt. at .VI. Marcum silfs. §. 24. ¶ þa en oyra verþr mannj af hagguit.⁶⁰) þa (⁶¹ir byt. at marc silfs. En verþr oyra lyt.⁶²) þa bytir. (⁶³at tueim marcum pennjnga. §. 25. ¶ Slar 19 þu mannj tendr yr haffi. þa bytir þu (⁶⁴so huern sum hann dyrir ir. yfru fremstu tua. bytir at tueim marcum pennjnga huarn. En þa tua sum þar sitia nest. at marc pennjnga huarn En siþan huern. at marc pennjnga. miþ bitum oc allu. En njþru tendr alla halfru⁶⁵) legra ut oc ut §. 26. ¶ Tacr þu mannj .j. harr miþ annj hendi.⁶⁶) byt tua. oyra. ¶ Tacr þu miþ þapum. byt half marc. §. 27. ¶ Nyckir þu

dörren, då bötes med tolf marker silfver, och (den slagne) bestyrke sjelf (skadan) med sex mäns ed, och med samma bevisning som angående sår. Om man varder skadad till hörslen på ett öra, så att han ej hörder dermed om han håller för det andra; då bötes med sex marker silfver. §. 24. Om öra varder någon afhugget, då bötes med en mark silfver; men varder öra lytt, då böter (man) med två marker penningar. §. 25. Slår du någon tänder ur hufvudet, då böter du för hvar (tand) så som hon är dyr; för de två främsta öfra böter (du) med två marker penningar för hvar; men de två som sitta dernäst, med en mark penningar för hvar; men sedan med en mark penningar för hvar, med kindtänder och allt. Men nedra tänderna (äro) alla hvar för sig hälften lägre. §. 26. Tager du man i håret med en hand, böt två öre; tager du med båda, böt en half mark. §. 27. Rycker du man, böt två öre.

§. 24 = II. 19: 22; III. 21: 21.

§§. 25-27 = II. 19: 24-26; III. 21: 22-24.

58) A. *ni additum est, at lineola inductum.*

59) B. om. *verþr.*

60) B. *haggit.*

61) B. *Byti II. marker silfs.*

62) A. *lyt bis scriptum est.*

63) B. *mark silfs. legbain xlla armlegger Bytis at twaim markom silfs en sunder*

ier slaghit: ¶ Slar thu &c. Verba legbain — slaghit omissa, in marg. add. scriba.

64) B. *fremstu tender tva vppi, oc tva ndrj, at mark silfs. oc sidan hvaru at II. markom penninga med Bitom oc allu: ¶ Taker thu man i har &c.*

65) *Lege halfu.*

66) B. *hand.*

mannj⁶⁷) byt tua oyra. ¶ Schiautr þv mannj. byt tua oyra §. 28. Slar þu manni mungat .j. augun. þa byt. þunca. atta ertaugar. §. 29. ¶ (⁶⁸Sparcar þu mann byt tua oyra. §. 30. Slar þu mann miþ nefa byt tua oyra. gangr þu viþr ainum þa hafi⁶⁹) hann vitorþ til fygura⁷⁰) slegha. gangr þu ai viþr þa haf⁷¹) þu vitorþ sum vers. §. 31. ¶ Slar þu mann miþ stangu. byt half marc. huert hagg. til tyggia marca. frammar bytir ai mandr fe sinu firi luca hagg. vtan lastir fylgin. þet iru⁷²) lag guta. §. 32. (⁷³Schieg manz bytir so sum annur hardrag ¶ (⁷⁴loyski þet sum fingir ma a setia⁷⁵) (⁷⁶bytis⁷⁷) VIII ertaugar ¶ þa en tu ma a setia. þa bytis half marc. ¶ þa en þumling latr til at þriþia. þa ir byt. at Marc pennjnga. ¶ (⁷⁸þa en loyski ir

§. 28 = III. 21: 27.

§§. 29-31 = II. 19: 27-29; III. 21: 26, 25, 31.

67) B. *man*.

68) B. om. *Sparcar* — *oyra*.

69) B. *haffuir*.

70) B. *fiagura*.

71) B. *haffuer*.

72) B. *ier*.

73) B. om. *Schieg* — *hardrag*; infra vero inserit haec verba. Vide not. 79 pag. 43.

74) B. hoc loco incipit novum caput (20) cum rubr. *Aff loyski*.

Skuffar du man, böt två öre. §. 28. Slår du någon öl i ögonen, då böt förolämpningsbot åtta örtuger. §. 29. Sparkar du man, böt två öre. §. 30. Slår du man med knytnäfve, böt två öre. Vidgår du ett (slag), då hafve han bevisningsrätt till fyra slag; vidgår du ej, då haf du vitsord som värjer dig^c). §. 31. Slår du man med stång, böt en half mark för kvart slag, ända till två marker; mera böter man ej med sin egendom för slag utan blodvite, om ej lyten följa; det är Gotländingarnes lag. §. 32. För annans skügg böter (man) såsom för annat hårdrag. För hårs afryckande (så stort stycke) som (man) kan sätta ett finger på, bötes åtta örtuger; om (man) kan sätta två (finger) derpå, då bötes en half mark; om der är rum för tummen såsom tredje (fingret), då bötes med en mark penningar. Om den genom hårets afryckande blottade

§§. 32-34 = II. 19: 30-32; III. 21: 28-30.

75) A. *þa* additum est, at rubra lineola inductum ac subiectis punctis notatum.

76) B. *byter* at VIII. *ertaugom*.

77) A. *half marc* additum est, at haec verba rubra lineola inducta sunt, punctisque subiectis notata.

78) B. Scriba in marg. minio adnotavit: *Nota defectum, quod respicit sequentia: þa — pennjnga*, quae, apographum suum cum autographo conferens, omitta esse observavit scriba, postea vero in marg. addidit.

c) D. *ä. att värja dig*.

so mikít et lofa ma a leggia. þa iru tuar marer pennjnga. ¶ (1^oþa en huert har ir af þa bytir at marc silfs. En frammar bytir ai þau et huert har sei af dregit ¶ þa en torfa ier mannj af hafpi haggvin þa ir byt at marc silfs §. 33. ¶ (8^oScainir þu clepi manz. þa byt ifirclepi at oyri. Curtil⁸¹) at tueim oyrum. licvara. at atta ertaugum oc gier⁸²) alt hailt clepi manz oc 20 iem gut sum þet fyr war licvara cal-lar⁸³) serc. oc scyrtu. broc.⁸⁴) oc hatt manz. þaun iru all iem dyr. huert þaira sum scaint verþr. þa en a harund cumbr. oc verþr sar. þa bytir⁸⁵) þu beþi sar oc clepi §. 34. ¶ (8^oSari scal maþr varþa ypnu til iem langa. oc aina nat §. 35. ¶ Uerþr maþr berþr miþ luca haggum. oc liggr .j. seng samu so et hann ai gangr uppi millan.

delen af hufvudet är så stor, att (man) kan lägga handlofven derpå, då öro (böterna) två marker penningar. Om hvarth här är af (ryckt), då böter (man) med en mark silfver; men mera böter (man) ej, om än hvarth här är afdraget. Om torfva (d. ä. ett stycke af hufvudsvålen jämte håret) är någon af hufvudet huggen, då bötes med en mark silfver. §. 33. Rifver du sönder någons kläder, då böt för kappa med en öre, underklädning med två öre, likvare med åtta örtuger, och gör alla mannens kläder hela och lika goda som de förut voro; likvare kallar (man) särk och skjorta, byxor och hatt mans, de äro alla lika dyra^d), hvilketdera som varder sönderrifvet. Om det kommer på kuden, och varder sår, då böter du både för sår och kläder. §. 34. För öppet sår skall man ansvara ett år och ett dygn. §. 35. Varder man slagen utan att blodvite upkommer, och ligger i samma säng^e), så att han ej går uppe emellanåt, och

§§. 35, 36 = II. 19: 33, 34; III. 21: 32, 33.

79) A. Loco verborum: þa — silfs manu paullo rec. scriptorum, alia quaedam, ut videtur, antea fuerunt scripta. B. loco verborum: þa — ir byt at marc silfs haec habet: Ier loyski meira than lofi hyl: thet Bytis at mark silfs. Ier hvarth har aff tha Bytis at II. markom silfs: Ier torfa mannj haggin ier Byt at mark sylfs ¶ Skeg mans Bytis so som annor haardragh. Verba: Ier torfa — sylfs ommissa in marg. add. scriba. Cfr. cap. 62.

80) B. heic incipit novum caput (21) cum rubr. Scheinir tu kledi mans.

81) A. Turtil quoque legi potest.

82) A. giert scriptum est, at punctum litt. t subiectum.

83) B. kalla.

84) B. oc Broker.

85) B. Byti.

86) B. hoc loco incipit novum caput (22) cum rubr. Aff ypno sari oc lukahaggom.

d) D. ä. lika mycket bötes för dem.

e) D. ä. ligger med ens till sängs.

oc far þau forschiel.⁸⁷) þa hafj fiugura⁸⁸) bolfasta manna vitnj. oc þriggia domera af sama siettungj. oc þar til so marga⁸⁹) et tolf sein ¶ þa en hann aj far forschiel. þa hafi hans aruj vitorþ miþ samu vitnum. En gangr hann vppi mjllan. þa hafi⁹⁰) vitorþ sum vers §. 36. ¶ (⁹¹Gierir maþr mannj vegþuera. tacr ripandi⁹²) mannj. j. baizl. eþa gangandi mannj⁹³) .j. acslar oc vendir vm af gatv sennj. þa bytir⁹⁴) þunca. VIII ertaugr. En gierir⁹⁵) hann mannj vald. oc latr lengr fylgia. þa bytir⁹⁶) þriar marcr hanum firi vald. oe (⁹⁷aþrar þriar moga §. 37. ¶ (⁹⁸Bers þrell manz viþr mannj frelsan. þa hafi .e. hann⁹⁹) hag tu gin ainu. þa ier þaira millan iemt ¶ þa en þrell far flairi þan tu gin ainu. þa ir byttr slegr huer at tueim oyrum til fygura¹⁰⁰) ¶ þa en hin frelsi far flairi hag¹) þan att gin tueim þa ir

har likvæl sansning (så att han kan göra reda för sig), då hafve (han) fyra bofasta mäns vitnesbörd, och tre domares af samma sjetting, och der till så många att de äro tolf (tillsamman). Om han ej har sansning, då hafve hans arfvinge vitsord med samma bevisning. Men går han uppe emellanåt, då hafve (den) vitsord som värjer sig. §. 36. Gör man vägspärning för annan, tager ridande man i betslet, eller gående man i axlarne, och vänder (honom) om från sin väg; då böter (han) förolämpningsbot åtta örtuger. Men gör han någon våld, och låter (d. ä. tvingar honom att) följa (med sig) längre, då böter (han) tre marker till honom för våld, och andra tre (marker) till folket. §. 37. Slås någons träl med fri man, då hafve han alltid två hugg emot ett, då är jämnt dem emellan. Om trälen får flera (hugg) än två emot ett, då bötes för hvar slag, ända till fyra, med två öre. Om den frie får flera hugg än ett emot två, då bötes till ho-

§. 37 = II. 20; III. 22.

87) A. Litt. s omissam supra lineam add. scriba.

88) B. *fugra*.

89) B. *manga*.

90) B. add. *han*.

91) B. *Gier*. Heic incipit novum caput (23) cum rubr. *Gier mader manni weghtuerra*.

92) B. om. *ripandi*.

93) B. om. *mann*.

94) B. add. *tu*.

95) B. *gier*.

96) B. *Byti*.

97) B. *III*. marker *moga*.

98) B. heic incipit novum caput (24) cum rubr. *Bers trell*.

99) B. om. *hann*.

100) A. *figura* scriptum est, at *y* supra litt. *i* adposuit scriba. B. *fugura*.

1) B. om. *hag*.

hanum²⁾ byt. at half marc huert (³till fygura. ¶ þa en þrel far nych eþa ryst. eþa rind. þa ir .e. hanum byt halfu sueuerþari þan frelsun. ¶ þa en .j. sara far cumbr. þa bytir iemdyrt sum frelsun til þriggia marca oc ai frammar. þunca bytir engin þreli. oc engum⁴⁾ bytr oc þrel þunca §. 38.

21 (⁵þar sum gangi .j. garþi. þa liautin njþiar hafuþ lut (⁶sum a fiarþa⁷⁾ mann. en fiarrar ier. (⁸þa taki attunda lut sipan giöld iru guldin.⁹⁾ ¶ En quindi taki¹⁰⁾ sliet yr garþi sum (¹¹hann .j. hafþi en þet scrjfat (¹²ier .j. fyrsta arj. ier þet ai scrifat þa¹³⁾ hafi garþin vitorþ

nom med en half mark för hvart (hugg), ända till fyra. Om träl får ryckning eller ristning eller skuffning, då bötes till honom alltid hälften mindre än till en fri; men om det kommer till sår, då böter (man) lika mycket som till en fri, ända till tre marker, och ej mera. Förolämpningsbot böter ingen till en träl, och till ingen böter träl förolämpningsbot. §. 38. Om (någon dör, och) söner ej finnas i gården (d. ä. efter den döde), då ärfve släkttingarne (hvar) sin arfslott ända till fjerdede led; om (närmaste släkttingen) är fjerdede (än i fjerdede led), då tage en åttondedel sedan skulder äro betalda. Men qvinna (d. ä. enka) tage så mycket ur gården, som hon hade (infört) i (den), om det är uppskrifvet i första året; är det ej (då) uppskrifvet, då hafve gården vitsord¹⁾.

20. Af allum lutum

20. Om alla arf.

En oformagar iru vngir eptir¹⁾ faþur

Om efter en död fader äro unga

§. 38 = II. 21: 5; III. 23: 5.

20: pr, 1-4 = II. 21: pr, 1-4; III. 23: pr, 1-4.

2) B. om. hanum.

3) B. hag til fugura.

4) B. engin.

5) A. Quae in hoc cap. sequuntur: þar — garþin vitorþ, ea errato quodam hoc loco addita sunt; pertinent enim ad cap. proxime sequens. Cfr. II. 21: 5; III. 23: 5. B. ista heic om., infra vero inserit, ut in notis ad cap. 20 §. 4 indicabitur. Variæ nonnullae, quae ibi occurrunt, lectiones, heic adnotantur (vide nott. 6, 8-13 infra).

6) Pro sum legendum videtur sinn. B. mid Burnum a fiarda &c.

7) A. Litt. þ omissam supra lineam add. scriba.

8) B. takin, om. þa.

9) B. add. oc qvinna lutir iru ut rettadir.

10) B. takin.

11) B. thar i hafðu.

12) B. var a fyrsta &c.

13) B. om. þa.

1) A. dau additum est, at rubra lineola inductum.

f) D. ä. den som ärfver gården, har rättighet att behålla det, som enkan säger sig hafva infört.

daupan. oc iru synir magandi menn. þa ma ai hin elzti schilias vípr hin yngsta. þau et noyþas taki²⁾ fyr þan hann ir magandi. noytin³⁾ af allu oschiptu þar til et hann ir femtan ara gamal. sipan taki hann vípr sciaup⁴⁾ oc scalum. oc liatar⁵⁾ firir sir huer en þair ai wilia lengr saman vera. ¶ Þa en so takt noyþas et iorþ verþr til fyþyr⁶⁾ selia fyr þan⁷⁾ allir sein magandi. þa al festa aldra iemt. oc ai⁸⁾ at fastu selia so elzta sum⁹⁾ yngsta vtan þy at ains ai¹⁰⁾ et nequar taki vngan oformaga til sina. huat sum hann¹¹⁾ heldr ier quindis maþr eþa kerldis. oc giefi hanum fyþu þar til et hann ir magandi. þa haldr hann innj sinum luta þau et andrir verþin iorþ til fyþur selia §. 1. ¶ Giftir faþir sun senn. oc¹²⁾ doyr suninn oc laifr dydir¹³⁾ eptir sic þa schulu þaar sitia .j. karls scavti.¹⁴⁾ oc bipa luta senna. ¶ Þa en karlin doyr oc gangs eptir þa schiptin arfi at hafþa tali dydir¹⁵⁾ oc sunna dytrir¹⁶⁾ ¶ Þa en synjr karls iru flairin. þa liau-

öfvermagar, och finnas (äfven) söner (som äro) mogande män; då må ej den äldste skiljas vid den yngste, fastän nöd börjar tränga, förr än han (den yngste) är mogande man; (syskonen) förtäre af allt (godset) oskift till dess att han är femton år gammal; sedan tage han emot dragare och skålar (d. ä. sin del af egendomen), och hvar sörjer för sig om de ej vilja längre vara tillsamman. Om nöden börjar så tränga, att (man) skall sälja jord till föda förr än alla äro mogande, då skall (man) pantsätta allas (delar) jämnt, så väl den äldstes som den yngstes, och ej genom fast (köp) sälja (jorden); utom i det fallet, att någon, ehvad det är qvinna eller man, tager den unge öfvermagen till sig, och gifver honom föda till dess att han är mogande; då behåller han sin del, fastän de andre skola sälja jord till föda. §. 1. Bortgifter fader sin son, och dör sonen och lemnar döttrar efter sig, då skola de sitta i karlens (d. ä. farfadrens) sköte, och afbida sitt arf; om karlen dör, och finnas ej söner efter honom, då skifte döttrar och sondöttrar arfvet efter hufvudens

2) B. sic. A. *takis*.

3) B. add. *allir*.

4) Forte legendum est *sciautum*. B. *schiauti*.

5) B. *leitar*.

6) B. *fydur*.

7) B. om. *þan*.

8) B. sic (*ey*). A. om. *ai*.

9) B. *so*.

10) B. om. *ai*.

11) B. om. *hann*.

12) B. om. *oc*.

13) B. *dytrir*.

14) A. *scaati scriptum est, at posterius a lineolis inductum subiectisque punctis notatum, et v in marg. adpositum.*

15) B. *dytir*.

16) A. Loco litt. *tr* primum scriptum est *d*.

tin sama dytrir eptir faður senn ¶ Samuland liauz oc eptir faður moður en han lifr lengr en sun §. 2. ¶ Hafr erfilytia aign¹⁷⁾ lutna. þa liautr huert siþan eptir annat .j. hueria quisl sum
 22 þet cumbr huart¹⁸⁾ sum heldr sei linda gyrt. eþa gyrþlu e miþan bloz ir til¹⁹⁾ ¶ þa en gangs bloþ alt. oc ir cumit vndir tua linda gyrt. oc ocumit vndir þriþia þa liautr atr .j. garþ sama sum yr war cumit ¶ þa en cumit ir vndir þriþia. oc iru allir þrir eptir sik þa steþz (²⁰⁾þar quert .j. garþi sum .j. ier cumit þau et gangis §. 3. ¶ Hafr erfilytia lutu²¹⁾ lutna oc gangs eptir hana þa liautj þan sum bloþz ier nestr ¶ þa en baþi iru²²⁾ iemner kerldi oc quindj þa liautj²³⁾ þau kerldj oc ai quindi §. 4. ¶ (²⁴⁾þar sum gangs .j. garþi þa liautj dotir eptir faður senn²⁵⁾ myþrni oc faður myþrnj. ¶ þa en faður systrir²⁶⁾ iru²⁷⁾ giptar. eþa ogip-

antal^{a)}. Om karlens söner äro flere (än den som dött och efterlemnad förutnämnda döttrar), då ärfve sondött-rarne efter sin fader^{b)}. På samma sätt ärfves äfven efter fadermoder, om hon lefver längre än son. §. 2. Har dotter som tagit arf, ärfd jord, då ärfver sedan kvar efter den andra, i hvad gren det hülst kommer, ehvad det är af qvinn- eller mankön, så länge bröstarfvinge (efter qvinnan) är till. Om ingen bröstarfvinge (efter qvinnan) finnes, och är det kommet till två (bröst-) arfvingar å qvinnosidan^{c)} (efter hvarandra), och ej kommet till den tredje, då ärfver (man) tillbaka i samma gård som (det) var kommet ifrån^{d)}. Om det är kommet till den tredje, och alla tre äro efter hvarandra (d. ä. i nedstigande linie), då stadnar det kvar der i gården, som (det) är kommet till^{e)}, om ock flera bröstarfvingar (efter qvinnan) ej finnas. §. 3. Har dotter som tagit arf, ärfd egendom, och finnas ej söner efter henne, då ärfve den, som är närmast i slägt. Om båda äro lika när, man och qvinna, då ärfve man och ej qvinna. §. 4. Der som söner ej finnas i gården, der ärfve dotter efter sin fader möderne och fadermöderne.

17) B. *eygu*.18) B. *huat*.19) B. *inman*.20) B. *qvart i &c*.21) B. *lut*.22) B. *ier*.23) B. *liauta*.24) B. hoc loco incipit novum cap. (26) cum rubr. *Thar som gangs i Gardi*.25) B. *sin*.26) B. sic. A. *fyrstrir*.27) B. add. *til*.a) D. ä. *likasom de alla voro systrar*.b) D. ä. *tage tillsammans den lott, som fadren skulle hafva ärfd*.c) *Nemligen afkomlingar af den förstnämnda qvinnan*.d) D. ä. *jorden går tillbaka till den slägt*,*hvarifrån den var kommen, om än den dödes närmaste arfvinge är af annan slägt*.e) D. ä. *den som är närmast ärfver, om än han är af annan slägt än den, hvarifrån jorden var kommen*.

tar þa takin þar sett faður²⁸⁾ myþrnj
 ☞ þa en neccrar iru ogiptar þa takin
 attunda pennjng af feþrnj sinu þegar
 giöld iru guldin²⁹⁾ §. 5. ☞³⁰⁾ Gangs
 eptir mann. oc limnar enkia .j. garþi.
 þa hafi at vppheldi .j. garþi til atme-
 lis laup rygar.³¹⁾ oc annan korns³²⁾
 vm huern³³⁾ manaf. en han ai doyr.
 eþa giptis a fran ☞ En þann eustr sum
 hennj fylgir³⁴⁾ þar .j. garþ þa taki
 slican yr garþi sum (³⁵haan i quam
 §. 6. ☞ Uerþr cuna gipt .j. flairj³⁶⁾
 garþa³⁷⁾ oc far barn .j. flairum. þa
 liauti so barn sum barn myþrnj sitt. beþi
 aign³⁸⁾ oc oyra oc bryþr takin upp
 fri samsystrir (³⁹sinar. huat sum þar
 iru giptar eþa ogiptar §. 7. ☞ þa en
 cuna ir gipt af garþi miþ haim fylgi.
 oc gangs eptir hana þa liautz atr .j.
 garþ sama sum han af giptis ☞ þa

Om (jämte dottren) fastrar finnas, gifter eller ogifter, då tage de sitt fadermoderne^{f)}; om några äro ogifter, då tage (de) åttonde penningen af sitt faderne^{g)}, sedan skulder äro betalda. §. 5. Finnas ej söner efter man, och lefver enka i gården, då hafve (hon) till uppehälle i gården under ett år en lop (d. ä. fjerdedels tunna) råg och en annan korn i hvar månad, om hon ej dör eller gifter sig ifrån (detta underhåll); men den egendom som medföljde henne der i gården, tage (hon) sådan ur gården, som den kom i (gården). §. 6. Varder qvinna gift i flera gårdar, och får barn i flera, då ärfve så barn som barn sitt moderne, både jord och lösören; och bröderna emottage för sina samsystrar, ehvad de äro gifter eller ogifter. §. 7. Om qvinna är gift från gården med hemföljd, och finnas ej söner efter henne, då ärfves (hemfölden) tillbaka i samma gård som hon giftes ifrån; om ej söner finnas i den

§§. 5-9 = II. 21: 6-10; III. 23: 6-10.

28) B. sic (*fadur*). A. *sapur*.

29) B. In marg. adnotavit scriba: *Nota defectum; quod respicit ea, quae textus supra in cap. 19 §. 38 continet (cfr. not. 5 pag. 45), dictus vero codex hoc loco habet in marg. addita. Cfr. not. 78 pag. 42.*

30) A. Signum ☞ his pictum est, nempe in fine prioris et initio sequentis paginae.

31) B. *rugar*.

32) B. *korn*.

33) B. *hvaru*.

34) B. *fyldi*.

35) B. sic. A. *hennj* (pro *haan i*).

36) B. *feirin*.

37) A. *garþi* scriptum est, at i subiecto puncto notatum et a supra lineam additum.

38) B. *eygu*.

39) B. *kvat ta ieru helder giptar &c.*

f) *Meningen är utan tvifvel: de tage sin del i arfvet efter sin mor, eller den förutnämnda dottrens farmor.*

g) *Rätteligen: af arfvet efter den förut-*

nämnda dottrens fader, eller deras broder. På hvad grund denna åttendedel tillkom dem, synes af 24:de cap.

en gangiz⁴⁰⁾ ier .j. þaim garpi þa liauti nesta bloþ huat sum heldr ier kerldi. eþa quindi oc þaigin⁴¹⁾ quindi lengra þan a fiarþa mann iru bepi iem ner þa liautj þau kerldi §. 8. ¶ Þet 23 iru oc lag. et cuna liautr⁴²⁾ hogsl oc iþ eptir bonda senn. sitir han lengr enkia .j. garpi meþ synum sinum⁴³⁾ gangs eptir syni hennar fyr þan atta ar iru ut gangin. þa taki marc penninga vm huert ar miþan synjr lifþu. En giptis han fran barnum sinum lifandum þa hafi hogsl oc iþ. oc ai maira §. 9. ¶ Enkia þaun sum barnalaus ir. þa hafi herbergi en han wil .j. sama garpi sum han gipt ier .j. þa en han ai wil. þa hafi half marc penninga vm huert ar⁴⁴⁾ siextan ara. oc taki upp eptir þi sum ar lifa. §. 10. (⁴⁵En vm quinna lutu þa liautr dotir. eþa⁴⁶⁾ dotur barn. (⁴⁷þa en ai iru þaun til. þa liautr systir eþa systur barn. þa en ecki⁴⁸⁾ ier þaira til þa

gården, då ärfve nästa slägtning, ehvad det är man eller qvinna, och likväl ej qvinna längre än till fjerde led; äro båda lika nära, då ärfve man. §. 8. Det är ock lag, att qvinna ärfver hogsel och id efter sin man; sitter hon längre enka i gården med sina söner, (och) dö hennes söner utan att lemna söner efter sig, förr än åtta år äro förlidna, då tage (hon) en mark penningar för hvarrt år medan sönerna lefde; men gifter hon sig från sina barn medan de lefva, då hafve (hon) hogsl och id och ej mera. §. 9. Den enka, som är barnlös, hafve härbärke, om hon vill, i samma gård som hon är gift i; om hon ej vill (det), då hafve (hon) en half mark penningar för hvarrt år af sexton år^{h)}, och up-tage (det) efter som åren förlida. §. 10. Men om quinnors arf (stadgas att) det ärfver dotter eller dotters barn; om ej de äro till, då ärfver syster eller systers barn; om ej någondera

§§. 10-14 = II. 22; III. 23: 11-15.

40) B. *gangit.*

41) B. *thoyghin.*

42) B. *liutir.*

43) B. *add. oc.*

44) B. *add. til.*

45) B. hoc loco incipit novum caput (27) cum rubr. *Aff qwinna lutom.*

46) B. *oc.*

47) B. *om. þa — systur barn.*

48) B. *ey.*

h) D. ä. årligen i 16 års tid.

liautr faður systir. eða⁴⁹) faður systur barn. Þá en ecki ier þaira til. Þá liauti nesta bloþ. a fiarþa mann. oc ai frammar ier ai þet til þa (⁴⁹standr quert .j. garþi með niþium ¶ Jer kerldi gangit sic. oc ier .j. qujnna luta⁵⁰) cumit. huat sum heldr ier af bryþr eða systr. oc iru beþin bloz iem ner þa liautin beþin §. 11. ¶ Brinna innj tueir feþgar beþir. j. ainu husi.⁵¹) druncna beþir a ainu schipi eða falla beþir .j. ainu vigi. Þá ier systir iem ner sum dotir §. 12. ¶ varþa synir flairin eptir mann. oc aucas af allum kann gangas eptir nequara.⁵²) þa varin allir iem ner at lutum til fiarþa. §. 13. ¶ Huer sum sell sett feþrnj oc af hendis allu þi sum innan staurs ier. vari schildir viþr lutu miþ niþium eða bryþrum. oc vari .j. ogutnisca manna vereldi en synir hans varin .j. lutum. oc .j. lagum miþ niþium En þair fa atr þriggia marca laigi. §. 14. (⁵³Engin þysun far sic gyt⁵⁴) til luta. vtan (⁵⁵þi at ains et hann hafi (⁵⁶apal gut-

är till, då ärfver faster eller fasters barn; om ej någondera är till, då ärfve nästa slägting intill fjerde led, och ej längre; är ej den till, då står (det) kvar i gården hos slägtingarneⁱ). Finnas ej manliga arfvingar, och har det kommit i qvinnoarf, ehvad det är af broder eller syster^k), och äro båda lika nära i slägt, då ärfva båda. §. 11. Brinna fader och son inne, båda i samma hus, drunkna båda i samma skepp, eller falla båda i samma strid, då är syster lika nära som dotter. §. 12. Varda flere söner efter en man, och ökes (d. ä. barn aflas) af alla; finnes efter någondera inga söner, då vare alla (de andra bröderna och deras afkomlingar) lika nära till arf intill fjerde (led). §. 13. Hvilken som säljer sin fädernejord och afhänder sig allt det som är inom stör (d. ä. hägnad), vare skild vid arf med slägtingar eller bröder, och vare i ogotländska mäns mansbot (om han blir dräpen); men hans söner vare i arf och i lag med slägtingarne, om de förvärfva åter (så mycken) jord, som ger tre markers lega. §. 14. Ingen oäkta son kan genom bevisning om sin släktskap vinna rätt till arf, utom i

49) B. *standi quart.*

50) B. *luta.*

51) B. *add. ella.*

52) B. *nakra.*

53) B. *hoc loco incipit novum caput (28) cum rubr. Aff Thy Barn.*

54) B. *gypt. Male.*

55) B. *om. þi — et.*

56) B. *Adul gutnisk Badi &c.*

i) D. ä. *dessa saker följa med det öfriga arfvet.*

k) D. ä. *ehvad de närmaste arfvingarne härstamma från broder eller syster.*

njsct. beþi faþur oc moþur. oc vitri þegar⁵⁷⁾ miþ scri⁵⁸⁾ .j. etar manna
 24 scra þar til et þriar iru eptir sic allar gutniscar.⁵⁹⁾ þa liautr sun (⁶⁰⁾þairi þriggiu⁶¹⁾ lutu meþ nþium ¶ Far gutniscer maþr⁶²⁾ þy barn wiþr gutnjsca cunu. oc gangs eptir hann oc loyfir⁶³⁾ eptir sic þy barn synj oc dytrir þa schiptin þaun⁶⁴⁾ feþrnjs oyrum at hafpa tali miþ aþal dytrum. En þar iru til. iru ai þar til þa schiptin þaun⁶⁵⁾ sina milli⁶⁶⁾ at hafpa tali feþrnjs oyrum ¶ En far gutniscer maþr þy synj wiþr ogutnjsca cunv⁶⁷⁾ þa fyþi hann⁶⁸⁾ þaim þar til et þair iru magandi wilia þair ai lengr miþ feþr vera. þa giefi þriar marcr penninga huerium þaira oc fule vapn⁶⁹⁾ oc senga cleþi (⁷⁰⁾faldu oc legwitu oc wengi oc femtan elnar cleis⁷¹⁾ til gangcleþa ¶ þa en hann hafr þy dytrir þa fyþi oc þaim þar til et þar iru XVIII ara gamlar hafi sielfs wald vm gipta þaim en

det fallet, att han har infödd gotländsk både fader och moder, och bevisade då med skrift i släggtafla till dess (han visat) att tre (hans förfäder) efter hvarandra äro alla gotländska; då ärftver den sonen en tredjedel med slägtingarne. Får gotländsk man oäkta barn med gotländsk qvinna, och finnas ej (äkta) söner efter honom, och lemna (han) efter sig oäkta barn, söner och döttrar, då skifte de fädernes lösören efter hufvudens antal med äkta döttrar om de äro till; äro ej de till, då skifte de (oäkta barnen) sig emellan fädernes lösören efter hufvudens antal. Men får gotländsk man oäkta söner med ogotländsk qvinna, då föde han dem till dess att de äro mogande; vilja de ej längre vara hos fadren, då gifve (han) tre marker penningar åt hvardera, och stridsvapen och sängkläder, sängtücke och legto¹⁾ och kudde, och femton alnar kläde till gängkläder. Om han har oäkta döttrar, då föde ock dem till dess att de äro aderton år gamla; (och) hafve rätt att bortgifta dem om någon begär

57) B. *tegan*.58) B. *schriuan*.59) B. sic. A. *gufniscar*.60) Legendum videtur: *þan þripia lut*. Cfr. not. 61 sequentem.61) B. *tridio*.62) A. *þry* additum est, at *rubra lineola inductum*.63) B. *leiffuir*.64) B. *taim*.65) B. om. *þaun*.66) B. *millan*.67) A. *cuna scriptum est, at punctum litt. a subiectum, et v supra lineam additum*.68) B. om. *hann*.69) B. *fult wapn*. Male.70) B. *falling oc leguttu, oc wengi &c*.71) B. *kledi*.

1) Så kallas ännu på Gotland ett stycke vadmal eller lärft, som lägges emellan halmen och sängkläderna.

nequar þaipis. en warþa þar ai giptar
 oc wilia þar ai lengr með feþr vera
 (7²sen XVIII ar iru ut gangin þa giefj
 Marc silfs hueri þaira oc⁷³) seng. oc
 gang cleþi. oc ko eptir emnum sinvm
 ¶ Þy barna ret schal ut giefa allan
 miþ kirchiu manna⁷⁴) schiellum ¶ Far
 gutniser maþr þy dotur viþr ogutnisea
 cunu oc falz nequar viþr þa þy dotur
 þa hoggli hana miþ III. Marcum.⁷⁵)
 huat hann heldr ier⁷⁶) gutnjser epa
 ogutnjser. En verþr maþr innj takin
 miþ þissi þy dotur. þa loysi vndan
 hand epa fot með III marcum silfs.
 far gutnjsc cuna þy dotur. viþr ogut-
 niscan mann þa hafi sama ret sum
 (7⁷nussi war sect §. 15. ¶ (7⁸Þa en
 mandr verþr innj takin miþ gutnjserj⁷⁹)
 cunu einloyptri þa ma hann⁸⁰) .j. stuch
 setia oc hepta vm þriar netr oc senda
 buþ frendum loysin vndan⁸¹) hand epa
 25 fot miþ siex marcum silfs epa latj af
 hagga en hann vindr ai vndan loyst
 ¶ þa en hann ai verþr inni takin miþ.
 vtan verþr barn hanum til handa bu-

(dem); men varda de ej gifta, och vilja
 de ej längre vara hos fadren sedan
 aderton år äro förlidna, då gifve (han)
 en mark silfver åt vardera, och säng
 och gångkläder, och ko, efter sin för-
 måga. All oäkta barns rätt skall (man)
 utgifva med soknemännens vitnesbörd.
 Får gotländsk man oäkta dotter med
 ogotländsk qvinna, och lägrar någon
 den oäkta dottren, då gifve han henne
 hogsel med fyra marker, ehvad han
 är gotländsk eller ogotländsk; men om
 man blir funnen på bar gerning i lä-
 gersmål med denna oäkta dotter, då
 löse (sin) hand eller fot med tre mar-
 ker silfver. Får gotländsk qvinna
 oäkta dotter med ogotländsk man, då
 hafve (dottren) samma rätt som nyss
 var sagdt. §. 15. Om man blir fun-
 nen på bar gerning i lägersmål med
 ogift gotländsk qvinna, då må (man)
 sätta honom i stock och hålla honom
 fången i tre dygn, och sända bud till
 (hans) fränder; (de) löse (hans) hand
 eller fot med sex marker silfver, eller
 (målseparen) låte afhugga (handen eller
 foten) om han ej förmår lösa (dem);
 men om han ej varder funnen på bar
 gerning med (qvinnan), utan barn
 varder buret till honom (såsom hans),

§. 15 = II. 23; III. 24.

72) B. sidan XVIII. Ara ieru &c.

73) B. om. oc.

74) B. add. *witnom, ella.*

75) B. add. *penninga.*

76) B. sic. A. om. *ier.*

77) B. *fyrre war segder.*

78) B. *heic incipit novum caput (29) cum rubr. Aff intecht.*

79) B. *gutniski.*

80) A. *þan additum est, at rubra lineola in-*
ductum.

81) B. add. *sidan.*

rit. oc kennjr cuna mannj barn. En (⁸²hann queþir naj wiþr. þa taki hann⁸³) mjþ sir tua bolfasta menn af þairi socn sum þa var cunan j. þan⁸⁴) barn var aflat. oc suerj so mjþ siex manna aiþi at þair aldri hoyrþin af þy malj orþ eþa ymil fyr þan⁸⁵) barn vari⁸⁶) fyt þa fylgir hanum vitorþ En han far þa tua bolfasta menn ¶ faldir hann oc far ai witorþ. þa hafi han vitorþ miþ siex mannum allum⁸⁷) sir iem burnum. oc sueri þet et hann sei faþir at barnj En hann taki wiþr barnj siþan. oc wiþr myþir en hann wil þa en⁸⁸) ai vill eþa⁸⁹) ai ma þa giefi hennj fult hogsl en han gutnisc ir ¶ Uerþr gutniscr maþr innj takin miþ ogutniscr⁹⁰) cunu. þa far han þriar marcar af hanum. oc þoygi⁹¹) ellar vtan hann sei inni takin⁹²) þar sum hennar seng ir oc hennar haim ¶ Uerþr ogutnjscr maþr innj takin miþ gutniscr⁹³) cunu. þa byti sum aþal gutnjscr ¶ þa en hann verþr ai inni takin oc far þau⁹⁴) barn meþ hennj. þa giefj hennj hogsl. atta marcar oc fyþi sielfr barn sett⁹⁵)

och qvinna beskyller en man för barn, men han säger nej dertill; då tage han med sig två bofasta män af den socken som qvinnan då var i, när barnet aflades, och svärje så med sex mäns ed, att de aldrig hörde ord eller mummel om den saken, förr än barnet var födt; då följer honom bevisningsrätten, om han får de två bofasta männen. Faller han (d. ä. får ej med sig två bofasta män), och får (derigenom) ej bevisningsrätt (med sex mäns ed), då hafve hon bevisningsrätt med sex män, alla af lika börd med henne, och svärje det, att han är fader till barnet; och han emottage sedan barnet och mödren om han vill; men om (han) ej vill eller ej kan, då gifve henne fullt hogsel om hon är gotländsk. Varder gotländsk man funnen på bar gerning i lägersmål med ogotländsk qvinnna, då får hon tre marker af honom, och likväl ej i annat fall, än att han är funnen på bar gerning; der som hennes säng, är ock hennes hem. Varder ogotländsk man funnen på bar gerning i lägersmål med gotländsk qvinna, då böte som infödd gotländsk (man). Om han ej varder funnen på bar gerning, och får likväl barn med henne, då gifve henne hogsel åtta marker, och föde sjelf sitt barn. Men till-

82) B. *seyer han ney &c.*83) B. *om. hann.*84) B. *ta en.*85) B. *thet.*86) B. *var.*87) B. *om. allum.*88) B. *add. han.*89) B. *oc.*90) B. *ogutniski.*91) B. *ey.*92) A. *k additum est, at rubra lineola inductum.*93) B. *gutniski.*94) B. *than.*95) B. *sith.*

¶ En kennjr cuna barn hanum oc hann queþr⁹⁶⁾ nai viþr þa verj sic miþ samv⁹⁷⁾ witnum sum gutniscr En barn fyþin þair sum hogsl aigr upp taka faþir eþa broþir en han ogift⁹⁸⁾ ier ¶ Far ogutniscr⁹⁹⁾ maþr barn viþr ogutnjsca cunv þa giefi oc hennj hogsl III marcr oc fyþi faþir barn sett ¶ þa en hann verþr inni takin miþ.¹⁰⁰⁾ þa giefi oc þriar marcr þau et ai sei barn

viter qvinna honom barn, och han säger nej dertill, då värje (han) sig med samma bevisning som gotländsk (man); men barnet föde de som ega emottaga hogsel, fader eller broder om han är ogift. Får ogotländsk man barn med ogotländsk qvinna, då gifve (han) ock henne hogsel tre marker, och fadren föde sitt barn; men om han varder funnen på bar gerning med (henne), då gifve (han) ock tre marker, fastän barn ej är (till).

21. (¹gierir mandr hor

21. Gör man hor.

26 Gierir²⁾ mandr hor þa bytj. III marcr þingi. oc siex marcar mals aiganda ¶ þa en mandr gierir³⁾ yfir hor (⁴lerþr eþa olerþr.⁵⁾ þa byti XII marcr landi. oc aþrar tolf⁶⁾ malsaiganda ¶ Gierir⁷⁾ giptr maþr hor viþr ogipta cunu. þa schal hann hana hogsla ¶ Gierir⁷⁾ laggipt cuna hor wiþr ogiptan mann. þa schal hann hana ai hogsla ¶ Uerþr maþr innj takin miþ annars manz cunu lerþr eþa olerþr. þa liggi hanum viþr

Gör man hor, då böte tre marker till tinget, och sex marker till måls-egaren. Om man, lärd eller olärd, gör dubbelt hor, då böte tolf marker till landet, och andra tolf till måls-egaren. Gör gift man hor med ogift qvinna, då skall han gifva henne hogsel. Gör laggift qvinna hor med ogift man, då skall han ej gifva henne hogsel. Varder man, lärd eller olärd, funnen på bar gerning i hor med annan mans hustru, det güller för honom

21 = II. 24; III. 25.

96) B. *seger*.

97) B. *sama*.

98) B. *ogipter*.

99) B. sic (*ogutnischer*). A. *gutniscr*. Cfr. II. 23; III. 24.

100) B. om. *miþ*.

1) B. *Aff hori*.

2) B. *Gier*.

3) B. *gier*.

4) B. sic (*lerder ella*). A. om. *lerþr eþa*. Cfr. II. 24: pr; III. 25: pr.

5) A. Prius r omissum supra lineam add. scriba.

6) B. add. marker.

7) B. *Gier*.

fiauratigi marcr. eþa lif hans (⁹ oc rafi þaun mals aigandi huat hann heldr vill. fe eþa lif hans §. 1. ¶ luccar mandr dotur manz eþa nequan⁹) hans varnaþ til festur vtan faþurs raþ eþa frenda. þa byti .XL. marcr mals aiganda þar hafi land. tolf marcr af §. 2. ¶ Tacr mandr cunv eþa moy¹⁰) ranj eþa valdi. vtan faþurs raþ eþa frenda. þa raþin þair sum hennar mal rychta halsi eþa¹¹) vereldi hans en cuna ir gutnjsc þar hafi land tolf marcr af ¶ þa en cuna ir o gutnisc þa raþin þair¹²) sum hennar mal rycta. halsi hans eþa .X. marcum silfs. þar hafj land. XII marcr af

22.¹³)

Verþr cuna schiend .j. scogi oc til symnjcs noyd eþa annan stap. þa laipi mann mjþ opi.¹⁴) en han ai¹⁵) vil scam þula. oc fari þengat eptir sum hann far firir ¶ þa en nequar hoyrir

22 = II. 25; III. 26.

8) B. om. oc — lif hans.

9) B. naquari.

10) B. add. med.

11) A. eþa bis scriptum est, at priori loco rubra lineola inductum.

12) A. Litt. i omisam supra lineam add. scriba.

fyratio marker eller hans lif, och råde dock målsegaren hvilket han håldre vill (taga), penningar eller hans lif. §. 1. Lockar man annans dotter, eller någon (som är under) hans vårdnad, till fästning utan faders eller fränders samtycke, då böte 40 marker till målsegaren; deraf hafve landet tolf marker. §. 2. Tager man qvinna eller mö (till hustru) med rån eller våld, och ej med faders eller fränders samtycke; då råde de som föra hennes talan öfver hans hals eller mansbot⁹), om qvinnan är gottländsk; deraf hafve landet tolf marker. Men om qvinnan är ogotländsk, då råde de som föra hennes talan, öfver hans hals eller tio marker silfver; deraf hafve landet tolf marker.

22. (Om qvinnors utskämmande.)

Varder qvinna utskämd och till samlag tvungen i skog eller annorstädes, då förfölje (hon) mannen med rop, om hon ej vill tåla skammen, och fare dit efter som han far förut. Om någon hör hennes rop, då må den bära

13) A. Rec. man. saec. XVII in marg. add. titulum: Af quinna scam. B. habet rubr. Varder kuna schemd a wegom.

14) B. ropi.

15) A. ai bis scriptum est, at posteriori loco rubra lineola inductum et subiectis punctis notatum.

a) D. ä. så stora böter som skulle erläggas i mansbot om han blefve dräpen.

op hennar þa ma þan biera hennj ful¹⁶⁾ schiel oc all¹⁷⁾ so sum hann viþr vari oc augum a sagi Ɔ þa en¹⁸⁾ engin hoyrir op hennar. þa schirscuti han sic þegar vm fyrsta dygr þar sum han til byar cumbr oc segi namn manz. þaira njautr han oc¹⁹⁾ schiela at en 27 þaun duga vilia Ɔ þa en han lengr suelir oc kerir ai þa ir þigia best ifir þan far þa witorþ sum vers Ɔ þa en mandr verþr at slicu sandr oc fylgia schiel cunu. þa bytir²⁰⁾ hann gutnisc²¹⁾ cunu XII marcr silfs. en (²²⁾ogutnjscri cunu fem marcr silfs oc ofrelsi²³⁾ VI oyra penninga Ɔ Uerþr firi laggipt cuna gutnisc eþa ogutnjsc. þa hafr hann firi gart lifi sinu. eþa loysi sic miþ so miclu vereldi sum cuna ir dyr Ɔ þa en¹⁸⁾ cuna kennjr ai mann. oc schirscutar þau sic vm fyrsta dygr siþan hann til byar cumbr oc latz siþan hafa kient mann siþan lengra ir fran gangit. þa vers hann miþ XII manna aiþi.²⁴⁾ þa en han ier hauandi oc (²⁵⁾biers a þaim tima sum han scam sina scirscutapj²⁶⁾ þa aigi han witorþ

henne fullt vitnesbörd, såsom han hade varit tillstädes och med ögonen påsett (gerningen); men om ingen hör hennes rop, då tage hon vitnen genast under första dygnet der som hon kommer till gård, och säge mannens namn; dessa bevis åtnjuter hon ock, om de vilja duga. Om hon längre dröjer och ej kärer, då är det bäst att tiga dermed; den får då vitsord som värjer sig. Om man varder öfvertygad om sådant, och bevis äro på kvinnans sida, då böter han till gotländsk qvinna tolf marker silfver, men till ogotländsk qvinna fem marker silfver, och till ofri (qvinna) sex öre penningar. Sker sådan gerning med laggift qvinna, gotländsk eller ogotländsk, då har han förverkat sitt lif, eller löse sig med så stor mansbot som kvinnan kostar (om hon blir dräpen). Om kvinnan ej känner mannen, och tager likväl vitnen under första dygnet sedan hon kommer till gård, och föregifver sig sedan hafva känt mannen, då längre tid är förliden; då värjer han sig med tolf mäns ed. Om hon är hafvande, och det inträffar på den tiden, då hon för vitnen kungjorde sin skam; då ege hon vitsord med tolf mäns ed och de

16) B. *fulla*.17) B. *alla*.18) A. Voc. *en* omissam supra lineam add. scriba.19) B. om. *oc*.20) A. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba.21) B. *gutniski*.22) B. *ogutniski .V. marker &c.*23) B. add. *kuno*.24) B. add. *fyri teiri, som ey ier kaffandi*.25) B. *bier a than sama tima &c.*26) A. Litt. *þ* omissam supra lineam add. scriba.

míþ tolf manna aiþi oc vitnum þaim *vitnen som hon tillkallade. Om núsum han sic schirscutapi firir ¶ þa gons trül gör sådant med gotländsk en þrel manz gierir²⁷⁾ slict víþr gutnisca cunu þa vindir ai drotin míþ vereldi vert hann vtan þi at ains at han heldr vili (²⁸hafa vereldi²⁹⁾ þan lif hans *hafva mansbot än hans lif.**

23. (¹vm quinna gripj

23. Om tagande på qvinnor.

En vm quinna gripj iru lag þaun Slar þu tupp eþa huif af cunur hafþi so et ai ier mjþ vaþa gart oc beras hafuþ hennar haft²⁾ þa byt marc penninga þa en³⁾ beras alt þa byt II marc⁴⁾ hafi han witorþ⁵⁾ vm míþ vitnum þaim sum a sagv huat sum heldr⁶⁾ berapis alt eþa halft ¶ En ofrelscuna far slega bytr. oc ai maira §. 1. ¶ Slitr þu nast eþa nestla cunur þa byt atta ertaugar.⁷⁾ slitir þu beþi byt half marc þa en hann⁸⁾ faldr niþr a iorþ. (⁹þa byt marc. §. 2. Slitr þu snoþir cunur þa byt half marc hueria til mestu¹⁰⁾

Men om tagande på qvinnor är denna lag. Slår du mössa eller hufvudduk af qvinnas hufvud, så att (det) ej är med våda gjordt, och blottas hennes hufvud till hälften, då böt en mark penningar; men om hela (hufvudet) blottas, då böt två marker; hon hafve bevisningsrätt derom med de vitnen, som åsågo antingen hela eller halfva (hufvudet) blottades. Men ofri quinna får böter för slag, och ej mera. §. 1. Sliter du häkta eller märkla af quinna, då böt åtta örtuger; sliter du båda, böt en half mark; men om den faller ned på jorden, då böt en mark. §. 2. Sliter du snören af quinna, då böt en half mark (för)

23: pr, 1. = II. 26: pr, 1; III. 27: pr, 1.

§. 2 = III. 27: 2.

27) B. *gier*. A. *ski* additum est, at *rubra lineola inductum*.

28) A. Verba: *hafa* — *hans* in inferiori margine sunt scripta.

29) B. add. *takit*.

1) B. *Aff quinna Gripom*.

2) Pro *halft*. B. *halfft*.

3) A. Voc. *en* omissam in marg. add. scriba.

4) B. add. *penninga*.

5) Forte pro *vitorþ þar*. B. *witord*.

6) B. om. *heldr*.

7) A. *ertaurar* scriptum est, at punctum medio *r* subiectum, et *g* supra lineam additum.

8) A. Voc. *hann* omissam supra lineam add. scriba.

9) B. *Byt II*. marker.

10) B. *mesta*.

bota. oc fa hennj alt atr witi sielf¹¹⁾ kvart, ända till högsta böter, och er-
 ner alt ir §. 3. ¶ Schiautr þu cunv sätt henne allt; (hon) intyge sjelf när
 so et hennj stinqua¹²⁾ cleþi yr lagi (det) är allt (ersatt). §. 3. Skuffar
 þy sum þaun fyr¹³⁾ varu þa byt atta du qvinna, så att kläderna flyga för
 ertaugar¹⁴⁾ (¹⁵Stinqua þaun a legg henne ur det lag som de förr voro,
 mipian. byt half marc. (¹⁵Stinqua þaun då böt åtta örtuger. Flyga de up till
 28 so¹⁶⁾ et sia ma kniborþ¹⁷⁾ þa byt midten af läggen, böt en half mark.
 marc penninga. (¹⁸Stinqua þaun so Flyga de så, att (man) kan se knä-
 haut¹⁹⁾ et beþi ma sia lend oc lyndir. skålarne, då böt en mark penningar.
 þa byt II marcr. §. 4. Tacr þu cunv Flyga de så högt, att (man) kan se både
 vm baugliþ byt half marc. En hann länd och blygd, då böt två marker.
 kera wil Tacr þu vm alnbuga²⁰⁾ byt §. 4. Tager du qvinna om handleden,
 atta ertaugar Tacr þv vm axlar ha- böt en half mark, om hon vill kára.
 fup. byt fem ertaugar Tacr þu vm Tager du om armbågen, böt åtta ör-
 briaust byt oyri. ¶ Tacr þu vm tuger. Tager du om axlen, böt fem
 ancul²¹⁾ byt half²²⁾ marc. Tacr þu örtuger. Tager du om bröstet, böt en
 milli²³⁾ knis oc calua byt atta ertau- öre. Tager du om anklen, böt en half
 gar Tacr þu vfan knj byt .V. ertau- mark. Tager du emellan knüt och
 gar Tacr þu en handar mair. þa ir vaden, böt åtta örtuger. Tager du
 þet gripr hinn o haiþ verþi oc haitr ofvanför knät, böt fem örtuger. Ta-
 fola gripr þar liggia engar fe bytr ger du en hand mera (d. ä. längre up),
 wipr²⁴⁾ flestar þula²⁵⁾ (²⁶sen þar til då är det det skumliga greppet, och he-
 cumbr §. 5. ¶ Þa en firi verþr o gut- ter en dæres grepp; der ega inga pen-
 Om ogotländsk qvinna blir så föro-

§§. 3-5 = II. 26: 2-4; III. 27: 3-5.

11) B. add. *haan*.

12) B. *stinka*.

13) B. *fyrra*.

14) A. *ertauþgar*, ut videtur, scriptum fuit, at þ deletum est.

15) B. *Stinka taim*.

16) B. add. *haucht*.

17) B. *knibor*.

18) B. *Stinka thaim*.

19) B. *haucht*.

20) B. *albuga*.

21) B. *ankal*.

22) A. Litt. *k* omissam supra lineam add. scriba.

23) B. *millan*.

24) B. *til*.

25) B. *vnnar*, at lineola h. v. subiecta est, et in marg. adnotatum: *al: thula vel þula*. Cfr. not. 1 pag. 25.

26) B. *sidan tar komber*.

nisc cuna þa bytir²⁷⁾ þu hennj halfu lämpad, då böter du till henne hälften minna gripi alla þan gutnisceri²⁸⁾ cunu. mindre (för) alla grepp än till gotländsk (²⁹⁾en firi ir cuna frels oc friþ wet qvinna, om det är en fri qvinna.

24. af bryllaupum³⁰⁾

Vm wagnjela ferþir þa schulu ai flairin aca þan³¹⁾ tueir a huarum³²⁾ wagnj en magha raip ir af takin. þar singis brup messa sum vngi maþr ier oc bryllaup scal driccas Sendi vngi maþr þria menn gin brup sennj. oc bryttugha biþi þar sum brup messa sings. oc bryllaup drigs³³⁾ ¶ En³⁴⁾ bryllaup scal driccas vm tua dagha miþ allu fulki. oc giefar giefi huer sum wil eptir wilia sinum. En fyrnjngar iru af tacnir³⁵⁾ til bryllaupa hafa A þripia daghi þa hafin sielfs wald vm at biauþa atr drozsietum³⁶⁾ oc gerþa mannum oc nestu³⁷⁾ frendum Minni sculu scenkias so marg³⁸⁾ sum husbondi wil firir mariu minnj En eptir mariu minnj þa hafi huer maþr haim

24. Om bröllopp.

Om deras färder, som på vagnar föra brudens hemgift, (stadgas att) ej flere än två skola åka på hvar vagn; men slägtingarnes ridt (till vagnarnes beledsagande) är aflagd. Der sjunges brudmessen, som brudgummen är och bröllopp skall drickas. Brudgummen sände tre män mot sin brud, och bryttugan^{a)} bide der som brudmessen sjunges och bröllopp drickes. Men bröllopp skall drickas i två dagar med allt (bröllopps)folket, och gåfvor gifve hvem som vill, efter sin vilja; men förningar (af matvaror) äro aflagda att hafva till bröllopp. På tredje dagen hafve (de nygifte) rätt att bjuda åter skaffarne och dem som tillredt maten, och närmaste slägtingar. Minnesskålar skola inskänkas så många som husbonden vill före Marie minne; men efter Marie minne hafve hvar

24: pr. = II. 27; III. 28.

27) B. *Byt.*28) B. *gutniski.*29) B. om. *en — friþ wet.*30) B. *wagnikla ferdir.*31) B. *en.*32) B. *hvariom.*33) B. *dricks.*34) B. om. *En.*35) B. *aff tachnar.*36) B. *drossiatel.*37) B. *nesta.*38) B. *mang.*

a) Jag har här bibehållit denna benämning, emedan det icke är alldeles visst hvilken

befattning dermed åsyftas, eller ens om den betecknat en man eller qvinna.

luf oc (³⁹ol bieris ai lengr. in. huer sum þitta⁴⁰) briautr þa byti .XII. marcr landi. En huer sum o buþin cumbr til bryllaups eþa waizlur ols þa giendi III oyra.⁴¹) §. 1. (⁴²Erfis gierþir iru allar af tacnar vtan huer sum wil þa giefi cleþi oc scyþi innan socna fulki eptir þan sum fram⁴³) ier lipin §. 2. (⁴⁴Scarlap oc bladragning. sliti (⁴⁵þet huer⁴⁶) sum til ier oc engin maira til auki sen⁴⁷) þet ier slitit huatki fornt
29 eþa nyt §. 3. Raipcleþi oc raipwengi schierins ai smeri⁴⁸) þan .j. fiarþunga §. 4. ¶ (⁴⁹Þitta ir oc sempsic⁵⁰) vm gutnjscar cunur et huer broþir gieri rap firjr systr senni til giptur wil hann ai þa giefi hennj⁵¹) attunda lut af aighu senni til wp heldis miþ scynjan nestu⁵²) frenda oc socna manna so et han (⁵³huergi oratlica firi gieri sinvm

man hemlof, och öl bäres ej längre in; hvilken som detta bryter, böte tolf marker till landet. Men hvilken som obuden kommer till bröllopp eller gästabad, böte tre öre. §. 1. Alla graföl äro aflagda; men hvilken som vill, gifve kläder och skor efter den som är afiden, till insoknes folk. §. 2. Skarlakan och klädsel (af rum) med blått tyg slite hvar det som är till, och ingen tillöke (d. ä. skaffe sig) mera, hvarken gammalt eller nytt, sedan det (som han eger) är upslitet. §. 3. Ridtücken och ridkuddar skäres ej smärre än i fjerdedelar. §. 4. Detta är ock genom öfverenskommelse stadgadt om gotländska qvinnor, att hvar broder föranstalte för sin syster om giftermål; vill han ej (det), då gifve henne en åttendedel af sin jord till uppehälle, efter nästa fränders och soknemännens skön, så att hon ej må på obetänksamt sätt förstöra sin egen-

§§. 1-3 = II. 28; III. 29-31.

§. 4 = II. 29; III. 32.

39) B. öl Biers &c.

40) B. thetta.

41) B. add. penninga. Magum oc wagniklom — landi; vide cap. 63. §. 3, quaeque ad istum locum adnotantur.

42) B. heic incipit novum caput (34), cum rubr. Aff Erfis gierdom.

43) A. fran quoque legi potest. B. fram.

44) B. hoc loco incipit novum caput (35) cum rubr. Aff qwinna ret; in principio vero huius capituli inserit: Um qwinna ret ier thet sempt sik — garda millan, vtan haffua qvart i gardi; vide cap. 65, ubi le-

ctionum varietas adnotatur. Postea sequuntur ea, quae in hac §. leguntur.

45) B. hvar som thet till &c.

46) A. ier scriptum est, at rubra lineola inductum; hu supra lineam et huer in marg. add. scriba.

47) B. sidan.

48) B. smeru.

49) B. heic incipit novum caput (36) cum rubr. Aff Gutnischikuno.

50) B. sempt sik.

51) B. om. hennj.

52) B. sina nestu.

53) B. hvargin oradlika &c.

cust §. 5. ¶ (⁵⁴En vm o gutnisset⁵⁵) dom. §. 5. Men om ogotländskt folk
fulc þa liautin tuar systrir gin ainum (är stadgadt att) två systrar ärfva
bryþr ¶ þa en falla cann syscana lika med en broder. Om (arf) kan
millan eþa syscana barna þa schiptin falla emellan syskon eller syskons barn,
so þi sum feþrnj: eþa myþrnj þa en då skifte (de) det likasom fäderne eller
fiarrar gangir þa liauti þan sum bloþi möderne; går det längre bort, då ärfve
ier nestr⁵⁶) den som är närmast i slägt.

25. af scoga brigzlum¹)

25. Om skogstvister.

Brigpas tueir menn vm scog. þa al²)
mandr hafa tu witnj. ligis vitnj.³) oc
ortar witnj lapigs wiþ garran. eþa
troþr clufit oc a stumbla legd. eþa
clappat quisti oc saman burit. oc þar⁴)
latit þorcas til hafallar.⁵) þet ir (⁶or-
tar witnj fult ¶ Uitorþ hafi þann sum
licswitnj hafr driaugarj at ort vm cring.
an af þaim sum mest .a. schal fysti⁷)
til aiz at ganga. wil hann ai. miþ aiþi
vitna. þa dugin⁸) hans vitnj huargum
§. 1. ¶ En vm apal iorþ schal oc hafa
tu vitnj njþia vitni oc ortar vitni vm
þria vintr ortar vitni bierint⁹) þair

Twista två män om skog, då skall
man hafva två slags bevisning: be-
visning af grannar och arbetsbevis-
ning. Att man om våren tillredt (d.
ä. huggit och uplagt) ved, eller kluf-
vit och lagt på stubbe gårdsle, eller
afhuggit grenar och sammanburit och
der låtit (dem) torkas till hösten; det
är full arbetsbevisning. Vitsord hafve
den som har bättre bevisning af gran-
nar angående arbete som är gjordt
omkring (den tvistiga marken). En
af dem, (den) som mest eger, skall
först gå till ed; vill han ej bevisa
med ed, då duge hans vitnen aldrig.
§. 1. Men om odlad jord skall (man)
ock hafva två slags bevisning: släg-
tingars vitnesbörd och arbetsbevisning

§. 5 = II. 30; III. 33.

25 = II. 32; III. 34.

54) B. habet verba: *En — folck rubris lit-
teris scripta.*55) B. *oguthnisch.*56) B. *nest.* In illo codice sequitur caput
(37) cum rubr. *Aff farwegom*, quod in
cod. A. hoc loco, errato sine dubio, prae-
termisum (cfr. not. 26 pag. 4) in se-
quentibus additum est. Vide cap. 64, ubi
varietas lectionum ex cod. B. adnotatur.1) B. *bregdan.*2) B. *schal.*3) B. *lichs witnj.*4) B. om. *þar.*5) B. *haff fallar.*6) B. *ortat vitni full.*7) B. *fyrsta.*8) B. *dugi.*9) B. *bierin.*

sum (1⁰aigh aighu a fasta brigþir¹¹) þan sum cring um .a.¹²) þa uitnin¹³) þair sum nest aighu vtan vm ¶ Nipia vitnj hier ai nerari¹⁴) þan fiarþi fran cumjn. §. 2. Þa en þaun mytas. aþal iorþ (1⁵oc scogr oc myr. þa (1⁶tacin Aþal iorþ tva luti oc scogr. oc myr þriþiung. ¶ Scogr oc myr þa tacr¹⁷) halft huat.¹⁸) af dauf iorþu¹⁹) þar sum þaun mytas millan stumbla oc star þufur oc huatki ma þaira miþ andru vitna.²⁰) ai scogr miþ myrj. oc ai²¹) myr miþ scogi §. 3. ¶ lufi engin maþr andrum mannj haggja .j. o. schiptum scogi. eþa agh sla .j. o. schiptri²²) myri. vtan hann sei sacr at þrim. Marcum wiþr mals aiganda. oc aþrum þrim 30 wiþr mogha ¶ Dirfis engin maþr yrkia .j. annars manz scogi eþa myri²³) vtan þet sei tyct mjþ schiellum sum hann miþ far. an bol eþa faru schiaut. En segr hann et hinn. o schellica hafi²⁴) takit. þa vitni²⁵) þet meþ a syn §. 4. *för tre år. Arbetsvitne bære de, som ega tillgränsande jord. Klandrar den som eger (jord) omkring, då vitne de som ega (jord) näst utanför. Slägtvitne bär ej (den som är) närmare i slägt än (i) fjerde (led). §. 2. Om odlad jord och skog och myr mötas, då tage odlad jord två tredjedelar och skog och myr en tredjedel. Skog och myr taga hälften kvar af ofruktbar jord, der som de mötas emellan stubbar och starrtufvor; och ingendera må vitna med den andra^a), ej skog med myr och ej myr med skog. §. 3. Ingen man gifve annan man lof att hugga i oskift skog eller slå ag i oskift myr, utan han är saker till tre marker åt målsegaren och andra tre åt folket. Ingen man djerfves åverka i annan mans skog eller myr, utan det är lagligen förbrutet som han far med, körredskap eller dragare. Men säger han att den andre har olagligen tagit (detta från honom), då bevise det med besigtning. §. 4. Hvilken som*

10) B. *þigu þygna (lege þyga) fasta.*11) B. sic (*Bregdar*). A. *grigþir*.12) B. *þyger*.13) B. *vitnom*.14) B. *nerar*.15) A. Verba: *oc — luti* omissa, in marg. add. rec. man. saeculi XVI.16) B. *þyger iord tva luti: en schoger &c.*17) B. *taki*.18) B. *hwart*.19) B. *daufi iord*.20) A. Litt. *t* omissam supra lineam add. scriba.21) A. *ar primum scriptum fuit*.22) B. *oschipti*.23) B. *myrom*.24) B. *haffuîr*.25) B. sic. A. *vitin*.

a) Säsom granne, enligt föregående 1 §.

☞ Huer sum schapa far vm scog. eþa aþrar aighur. oc wil hann nequarum²⁶⁾ mistroa vm nequat. þa synj engin andrum ranzsac.²⁷⁾ oc .a. syn. vtan sac §. 5. ☞ Huer sum (²⁸⁾merkium spillir vtan stauris eþa innan þa wari sac at þrim marcum viþr mals aiganda. oc aþrum þrim wiþr moga ☞ Dirfis oc engin maþr gerþa af (²⁹⁾oschiptri aign. vtan hann sei sac at þrim marcum viþr mals aiganda. oc en aþrum³⁰⁾ .III. wiþr mogha §. 6. ☞ Garþi .a.³¹⁾ varþa huer þar sum hann giert hafr. þan tagarþi³²⁾ sum ta fast .a.³¹⁾ en þan sum ai .a.³³⁾ tafast. þa varþar þan³⁴⁾ mjþal garþi. þar bytir huer spiell sum hann garþ³⁵⁾ a firir ☞ þa en (³⁶⁾flairi hafa garþ auman þa gialdin allir spiel sum ai hafa garþ laggiertan³⁷⁾ Engin far haildir firir spiel sin vtan hann hafi³⁸⁾ sielf laggiertan gaþr³⁹⁾ ☞ Ai ma wisa spiellum .a. annars garþ auman vtan hann sielf hafi goþan

får skada på skog eller andra egor, och vill han mistro någon om något, då må ingen saklöst^{b)} vägra den andre ransakning och besigtning. §. 5. Hvilken som förderfvar råmärken utom stör (d. ä. hägnad) eller inom, då vare saker till tre marker åt målsegaren och andra tre åt folket. Ingen man djerfves och inhägna af oskift jord, utan han är saker till tre marker åt målsegaren och ännu andra tre åt folket. §. 6. Gårdsgård skall hvar svara för der som han har gårdat; den (ansvare för) gårdsgård vid väg, som eger (jord) gränsande till väg, men den som ej eger (jord) gränsande till väg, han ansvarar för mellangårdsgård. Der ersätter hvar skada (genom ogild gårdsgård), som han eger gårdsgården för (jorden). Om flere hafva ogild gårdsgård, då ersätte allu skadan, som ej hafva laggild gårdsgård. Ingen får ersättning för sin skada, om han ej sjelf har laggild gårdsgård. Ej må (man) visa skada på (d. ä. säga att skada skett genom) annans ogilda gårdsgård, om han ej sjelf har god (gårdsgård).

26) B. *nakrom.*27) B. *kansaka.*28) B. sic. A. *merki vm.*29) B. *oschipti aigu.*30) B. *androm.*31) B. *kyger.*32) B. *ta gardar.*33) B. om. *a.*34) B. *han.*35) B. *garda.*36) B. *flairin eyga ella hafa &c.*37) A. Litt. *tan* in inferiori margine sunt scriptae.38) B. in marg. add. *ella kygir.*39) Pro *garþ.* B. *gard.*

b) D. ä. utan den påföljd som i cap. 37: pr. stadgas.

26. af half gerpi

Baiþis maþr half gierpi af mannj. þa al¹⁾ til segia hanum²⁾ miþ granna vitnum eþa kirchju manna. oc schilin socna menn til lutar .j. samu siaunatum. liauti³⁾ siþan sielfr miþ granna vitnum En hinn ai wil viþr wara oc gierp þar sum þu liautr en hin hafi siþan⁴⁾ atmelis frest fran luta daghi ƒ þa en siþan cuma soyþir .j. þa tac .j. hus. oc lat ai ut fyr þan hann spiel bytir. oc half marc fram setr til garz ƒ Hafi giert .j. halfum manapi. oc tachi atr veþ sin ƒ þa en hann⁵⁾ ai gierpir .j. halfum manapi. þa tappj sinnj half marc. oc þu tac atr til annarir⁶⁾ half Marc. þar til et gert ier.

31 varpi .e. spiellum miþan ogert ir. firi pi et garþr ir granna setr §. 1. ƒ Huer sum tacr soyþ .j. hus. þa anduerpi⁷⁾ soyþi til þes et hann til segr hinum miþ granna vitnum sum soyþin .a.⁸⁾ vil hann ai siþan (⁹soyþ sen¹⁰⁾)

26: pr. = II. 33; III. 35: pr.

- 1) B. *schal.*
- 2) B. *mannj.*
- 3) B. add. *than.*
- 4) B. om. *siþan.*
- 5) B. om. *hann.*
- 6) B. *andri.*

c) D. ä. tag in kreatur, hvilka egaren får lösa då han derjämte å nyo framlägger en half mark såsom pant för gårdningen.

26. Om halfgärning.

Begär man halfgärning af annan, då skall (han) tillsäga honom i närvaro af grannar eller soknemän såsom vitnen, och bestämme soknemännen (hvarderas) andel inom sju dygn; emottag sedan sjelf (din del) i närvaro af grannar såsom vitnen, om den andre ej vill vara tillstädes; och gürda der som du får (din del), men den andre hafve sedan ett års tid från delningsdagen. Om (han ej gürdar, och) fäkreatur sedan komma in, då tag (dem) i hus och släpp ej ut (dem) förr än han ersätter skadan och framlägger en half mark till gårdsgård; (han) hafve gürdat inom en half månad (derefter), och tage (då) åter sin pant. Om han ej gürdar inom en half månad, då miste sin halfva mark, och du tag åter (in kreatur) till en annan half mark^{c)}, till dess att det är gürdadt; (den andre) ansvare för skada så länge det är ogürdadt, derför att gårdsgård är grannars fredsmedlare. §. 1. Hvilken som intager (annans) kreatur i hus, värde kreaturet till dess att han tillsäger den som eger kreaturet, i närvaro af grannar såsom vitnen; vill ej han sedan

§§. 1-6 = II. 34; III. 35: 1-6.

- 7) B. *andvardi.*
- 8) B. *eyger.*
- 9) A. Verba *soyþ sen* omissa supra lineam add. scriba.
- 10) B. *sin.*

ut loysa. þa hafi sielfr scapa en soyþr ir verri.¹¹⁾ eþa dauþr meþ allu. þa en allum ier laglica til segt þa anduerþi¹²⁾ þan sum garþ a.¹³⁾ auman §. 2. ¶ þa en mandr a¹³⁾ osoyþan¹⁴⁾ oc laupr .j. at laggiertrum garþi. þa al¹⁵⁾ mannj til segia miþ granna witnum. oc biþia soyþ senn hepta. þa en hann¹⁶⁾ siþan gierir¹⁷⁾ scapa. þa al¹⁵⁾ taka soyþ .i. hus. oc hann¹⁸⁾ byti spiel sum soyþin a.¹⁹⁾ §. 3. ¶ Briautr uxi band hailan garþ þau et hann ai sei laggiertr. þa bytir þu spiel. þa en hann laupr yfir þa bytir ai (²⁰⁾en ai oc garþr laggiertr ier §. 4. ¶ þa ir uxi at lagum heptr en horn band ir a. eþtra foti. oc so vm horn §. 5. ¶ Engin garþr ir laggiertr vtan hann sei²¹⁾ meþ tueim bandum bundin oc half þriþi elna haur til yfrsta banda oc þau²²⁾ firi þaim soyþum sum yfir laupa oc ai firir suinum eþa firir þeim soyþum sum vndir scriþa §. 6. ¶ Gasa eþa grisa²³⁾ gieti huer sielfr en garþr ir laggiertr

utlösa sitt kreatur, då hafve sjelf skadan om kreaturet är sämre eller alldeles dödt; men om alla är lagligen tillsagdt (att laga sina gårdsgårdar), då ansvare den, som har ogild gårdsgård. §. 2. Om man har okynnesfä, och (det) löper in då gårdsgård är laggild, då skall (man) tillsäga mannen (d. ä. egaren) i närvaro af grannar såsom vitnen, och bedja (honom) fångsla sitt kreatur; om det sedan gör skada, då skall (man) intaga kreaturet i hus, och han ersätte skadan, som eger kreaturet. §. 3. Bryter oxe gårdsgård, som har hela band, fastän den ej är laggild, då ersätter du (som eger oxen) skadan; men om han löper öfver (gårdsgården), då böter (du) ej, om ej gårdsgården också är laggild. §. 4. Då är oxe lagligen fångslad, om hornband är om bakfot och om horn. §. 5. Ingen gårdsgård är laggild, om den ej är bunden med två band och halftredje aln hög till öfversta banden; och dock (är den laggild) för de kreatur som löpa öfver, och ej för svin eller för de kreatur som krypa under. §. 6. Gäss eller grisar värde hvar och en sjelf, om gårdsgård är laggild.

11) B. *forwarder*; in marg. adnotavit scriba: *alias verrj.*

12) B. *andwardi.*

13) B. *eyger.*

14) A. Prius o omissum supra lineam add. scriba. Legendum videtur *osoyþ.*

15) B. *shal.*

16) B. om. *hann.*

17) B. *gier.*

18) B. *tan.*

19) B. *kyger.*

20) B. *vtan at garder &c.*

21) B. *ier.*

22) B. om. *þau.*

23) A. Voc. *grisa* omissam supra lineam add. scriba.

firir §. 7. (²⁴Haggr maþr innan gierþa oloyfins²⁵) oc acr til þa wari sacr at þrim marcum wiþr aiganda.²⁶) oc aþrum þrim²⁷) moga En bier hann yr haim til sina. þa wari sacr. at atta ertaugum. oc .e. hailt atr **¶** Brestr axul a gatu eþa annat raifi þa haggi sac laust j. annars aign²⁸) en hann ai sielfr .a.²⁹) so ner et hann sia ma oyc wagn.³⁰) eþa rus oc kerru §. 8. **¶** Rifr þu garþ manz upp so et þu briautr yrsta banda þa. byt half marc. En rifr þu annat staurgulf. byt VIII³¹) ertair³²) rifr þu þriþia byt III³³)
 32 ertaugar. Rifr þu so brat sum lipz-meli (³⁴sei þa byt tuar marer oc ai frammar. oc gierþ atr garþ hans iem goþaa. oc iemlangan sum hann fyr war oc warþa scaþa emen³⁵) ypit ier §. 9. **¶** Tacr þu wiþ manz eþa garz virki. eþa timbr j. scogj. byt .VI. oyra. þa en hinn hafr til gatur fyr. þa iru³⁶) þriar marcr. en hann ecki lafir sett³⁷) atr oc fai hanum alt sett aigit atr iem

§. 7. *Hugger man inom gården (d. ä. i inhägnad skog) olofvandes och åker till (med vagn för att hämta hvad han huggit), då vare saker till tre marker åt egaren och andra tre åt folket; men bär han ur (skogen det som kan huggit) hem till sig, då vare saker till åtta örtuger, och alltid fullt åter (d. ä. gifve åter hvad han tagit). Brister axel på väg eller annan redskap, då hugge saklöst på annans mark om han ej sjelf eger (jord) så nära, att han (der) kan se parvagn eller häst och kærre. §. 8. Rifver du up annans gårdsgård, så att du bryter de öfversta banden, då böt en half mark; men rifver du andra störparet, böt åtta örtuger; rifver du tredje, böt fyra örtuger; rifver du så bredt som en ports vidd är, då böt två marker och ej mera, och gärda åter hans gårdsgård lika god och lika lång som den förr var, och ansvara för skada så länge det är öppet. §. 9. Tager du annans ved eller gårdsle eller timmer i skogen, böt sex öre; men om den andre har fört (det) till vägen, då äro (böterna) tre marker, om han (som tager det) icke lemnar sitt qvar (så att det varit mistag); och gif honom allt sitt eget åter lika godt*

§§. 7, 8 = II. 35; III. 35: 7, 8.

§. 9 = II. 36; III. 35: 9.

24) B. heic incipit novum caput (40) cum rubr. *Hvar som hagger oloyfis.*

25) B. *oloyfis.*

26) B. *mals eyganda.*

27) B. add. *wider.*

28) B. *eygu.*

29) B. *eyger.*

30) B. *oyk oc wagn.*

31) A. v omissum supra lineam add. scriba.

32) B. *ertauger.*

33) *XVIII* legendum videtur. Cfr. III. 35: 8.

34) B. *ier, byt &c.*

35) B. *e medan.*

36) B. *ier.*

37) B. *sith.*

gutt oc iem mikit. en þu verþr³⁸⁾ sandir at. viti³⁹⁾ stelfr miþ aiþi ner alt ier

och lika mycket, om du varder öfverbevist derom; (egaren) bestyrke sjelf med ed när allt är (återgifvet).

27. *Af sauþi*

Sauþi varþar huer sum hann .j. garþi hafr. vtan þi at ains et hiaul (⁴⁰⁾liggi a eþi⁴¹⁾ felli dur þa varþar þann sum fran ypnu gangr grafr þu sauþ⁴²⁾ .j. engium eþa aign⁴³⁾ þennj þa gier gang oc gatu iem goþa fran sum til ellar varþar þu soyþi manz en hann waþa liautr

27. Om brunn.

För brunn ansvarar hvar som har honom i (sin) gård, utom i det fallet, att hjul ligger öfver eller falllucka; då ansvarar den, som går från (brunnen) öppen. Gräfvor du brunn i äng eller (annan) din jord, då gör gång och väg lika god från som till, annars ansvarar du för annans fåkreatur, om det får (skada genom) våda.

28. *af aigna caupi*

Aign¹⁾ ma engin selia vtan þrang rekin til. þa segi²⁾ til scyldasta meþ socna mannum oc etar mannum oc þair scynin huat til þrengr ¶ En huer sum giefr pennjnga a aign.³⁾ vtan þissa scynian. þa hafi firi giefit penningum sinum. oc byti tolf marcar landi. oc aprar .XII. scyldum mannum. þaim sum rypta. En aign⁴⁾ ir aldri lagcaupt.

28. Om jordaköp.

Jord må ingen sälja om ej trångmål nödgar dertill, då säge till närmaste slägtingar i soknemäns och (fjermare) üttemäns närvaro, och de pröfve hvad (nöd) som åtränger. Men hvilken som gifver penningar för jord utan (att) denna pröfning (föregått), hafve förverkat sina penningar, och böte tolf marker till landet, och andra tolf till de skyldemän, som rifva (köpet). Men jord är aldrig lagligen

27 = II. 37; III. 36.

28 pr, 1-5 = II. 38: pr, 1-5; III. 37.

38) A. Prius r omissum supra lineam add. scriba.

39) B. nit.

40) B. sic. A. *liggia* (pro *liggi a*).

41) Pro *eþa*. B. *ella*.

42) B. sic (*saud*). A. *saup*.

43) B. *eygu*.

1) B. *Eygu*.

2) B. *seg*.

3) B. *eygu*.

4) B. *eygu*.

vtan með þings manna scynian. oc af-
 raþr frammj standi vm atmeli §. 1.
 ¶ Með samu⁵⁾ witnum scal oc festa
 sum caupa⁶⁾ §. 2. ¶ Scripta menn
 aignum. þa lysin a þingi scipti sinu.
 so et beþir sein⁷⁾ wiþr þa en nequar
 mistror þaim. þa ranzaki .j. sama ari
 §. 3. ¶ þa en ai vinna⁸⁾ scyldir⁹⁾
 menn caupt aign¹⁰⁾ af þaim sum selia
 þarf. þa caupin quislar menn. eþa etar
 menn¹¹⁾ mjþ¹²⁾ samu scyn sum seth¹³⁾
 ir. En aign¹⁴⁾ caupis aldri vtan etar
 §. 4. ¶ Þa en¹⁵⁾ þair menn hafa
 aign¹⁶⁾ sum ai iru .j. ett. gutniskir eþa
 ogutnischir.¹⁷⁾ oc þorfu selia. þa selin
 33 þaim sum liauta aighu en þair efla.
 efla ai þair. þa caupin hunderis menn
 .j. sama hunderi sum aign¹⁸⁾ liggr .j.
 ¶ huer sum þitta¹⁹⁾ briautr. buti²⁰⁾
 .XII. marcr landi §. 5. ¶ þa en fier-
 rar maþr caupir þan nesti. þa scal
 afrap fram²¹⁾ setia a hunderis þingi.
 þi sum aign²²⁾ liggr .j. oc hinum lag-
 lica til segia sum vtan þings ier fyr

köpt, utan med tingsmännens pröfning,
 och (att åttonde pennings) afgiften står
 framme ett års tid. §. 1. Med sam-
 ma vitnen skall (man) ock pantsätta
 (jord) som köpa. §. 2. Skifta män
 jord, då kungöre (de) på tinget sitt
 skifte, så att båda üro tillstådes; om
 någon mistror dem, då ransake (der-
 om) i samma året (d. ä. inom ett år).
 §. 3. Om (närmaste) skyldemän ej för-
 må köpa jorden af den, som behöfver
 sälja, då köpe aflägsnare slägtingar
 eller ättemän, med samma pröfning
 som sagdt är; men jord köpes aldrig
 utom ätten. §. 4. Om de män hafva
 jord, som ej üro i ütt, gotländske eller
 ogotländske, och (de) behöfva sälja,
 då sälje till dem som skola ärfva (dem),
 om de förmå (köpa); förmå ej de, då
 köpe hüradsmän i samma hürad som
 jorden ligger i; hvilken som bryter det-
 ta, böte tolf marker till landet. §. 5.
 Om fjermare man köper än näste (släg-
 ting), då skall (man) framsätta (åt-
 tonde pennings) afgiften på hüradsting
 (i) det (hürad) som jorden ligger i,
 och, förr än (han) framsätter afgiften,
 lagligen tillsäga den som är utom tin-

5) B. sama.

6) B. sic. A. caupta.

7) B. ieru.

8) B. witna. Male.

9) A. Litt. i omissam supra lineam add. scriba.

10) B. eygo.

11) B. add. in.

12) A. Voc. mjþ omissam in marg. add. scriba.

13) B. seght.

14) B. eigu.

15) A. Voc. en omissam supra lineam add. scriba.

16) B. eygu.

17) B. sic. A. ogutnischir.

18) B. eygu.

19) B. thetta.

20) B. Byti.

21) A. leggia additum est, at rubra lineola inductum ac subiectis punctis notatum.

22) B. eygu.

enn afraþ fram²³) seti firi hans socna mannum sum afraþ a²⁴) taka ¶ Sel maþr aign²⁵) sina þa takin afraþ beþi qujndi oc kerldi sum ^{(²⁶þet liautas a. oc ai þair sum noyta miþ hanum. En aign²⁵) caupin þau niþiar eþa quislar menn. wilia ai þair. þa iru quindis menn nerari þan vtan menn ¶ En sel maþr aign²⁵) sina oc caupir andra miþ sama verþi²⁷) til macs sir. þar gangr ai afraþ²⁸) af ¶ Jorþ ir oc aldri afraþa laus.²⁹) vtan þi³⁰) ains et allir lyþir selin. eþa han verþi at vereldi guldin. eþa marc laigi at haim fylgi amala þingi³¹) vt lufat.³²) eþa at þiaufgildi guldin ¶ Jru bryþr flairin eþa bryþlingar. oc hafa scipt. eþa aprir scyldir menn. oc selia ymsir aign³³) sina. þa taki engin þaira afraþ af aprum. vtan þan sum þaim ier nestr. oc haldr sennj aign³⁴) §. 6. ¶ (³⁵Sitr mandr .j. hers handum oc gieldr firi sic iorþ eþa aign³⁶) sina. þa ier njþj nestr atr loysa en hann wil. oc fe³⁷)}

get (d. ä. häradet), inför (d. ä. i närvaro af) hans soknemän, som skall emottaga afgiften. Säljer man sin jord, då tage (åttonde pennings) afgiften både qvinna och man, som skulle ärfva den (jorden), och (likväl) ej de, som förtära (köpsumman) med honom; men jorden köpe likväl närmare eller fjernare skyldemän; vilja ej de, då äro (beslågtrade) qvinnor närmare än oskyldde män. Men om man säljer sin jord, och köper annan med samma köpsumma sig till beqvämlighet, då går ej (åttonde pennings) afgift deraf. Jord (som säljes) är ock aldrig utan (åttonde pennings) afgift, utom i det fallet, att allt folket säljer, eller hon varder gulden såsom mansbot, eller jord, som gifver en mark i lega, (varder) såsom hemföljd vid fästning utlofvad, eller (jord varder) gulden såsom ersättning för stöld. Äro bröder eller bröllingar flere, och hafva delat (arf), eller (äro) andre skyldemän, och sälja någre (af dem) sin jord, då tage ingendera (åttonde pennings) afgift af den andre, utan den som är dem närmast och behåller sin jord. §. 6. Sitter man (fången) i (fiendtlig) härs händer, och betaler för sig sin jord, då är (närmaste) slägting närmast att återlösa (jorden) om han vill, och be-

§§. 6-8 = II. 38: 6-8; III. 38.

23) B. om. fram.

24) B. eyger.

25) B. eygu.

26) B. liauta agha, oc &c.

27) B. verd.

28) B. affrad.

29) B. affrad laus.

30) B. add. at.

31) Pro a mala þingi. B. sic.

32) B. vt luffad.

33) B. eygu.

34) B. eygu.

35) B. hoc loco incipit novum caput (43) cum rubr. Siter mader i hers handom.

36) B. eygu.

37) A. Voc. fe omissam in marg. add. scriba.

firi gielda síþan hinn haim cumbri **¶** Sitr bonda sun .i. hers handum eþa oformagi þa ma engin hann dyrari³⁸⁾ loysa þan. at. III. *marcum* silfs. vtan þi at ains et vmbuþ sei til faþurs³⁹⁾ eþa frenda. oc hafi þriþiung at a vagst. sliet sama fe sum hann galt En wit-orþ far hann ai frammar. þan. til .III.⁴⁰⁾ *marca* silfs. en þa tacr a⁴¹⁾ schilia **¶** En hinn sum lutna⁴²⁾ hafr 34 aign⁴³⁾ oc ai ir oformaghi. hann gieri⁴⁴⁾ sielfr mal⁴⁵⁾ firir sir so sum hann wiþr ma cuma. þet standr sum hann sielfr gierir⁴⁶⁾ **¶** þaun iru lag landa milli⁴⁷⁾ et ut lendingr loysi aldri dyrari mann gutniscan. þan at .III. *marcum* silfs. vtan hann⁴⁸⁾ hafi vmbuþ faþurs eþa frenda. oc taki þriþiungs⁴⁹⁾ a vagst eptir fe⁵⁰⁾ sinu **¶** þa en broþir far miþ fe osciptu oc cumbri .j. hers hendr⁵¹⁾ þa loysin bryþr hann. oc miþ fe o sciptu þa en hann far miþ fe schiptu þa loysi

tala penningar derför, sedan den andre kommer hem. Sitter bondes son (fängen) i (fiendtlig) härs händer, eller öfvermage, då må ingen lösa honom dyrare än med tre marker silfver, utom i det fallet, att fullmägt finnes af (den fängnes) fader eller fränder; och hafve (den som löser honom) en tredjedel i tillökning (för sin räkning)^{a)}, sådana penningar som han betalte; men han har ej rättighet till mera än tre marker silfver, om tvist uppstår dem emellan. Men den som har ärfd jord, och ej är öfvermage, han upgöre sjelf saken för sig, så som han förmår; det gäller som han sjelf gör. Den lag är lünder emellan, att utländig löse aldrig gottländsk man dyrare än med tre marker silfver, om han ej har fullmägt af (den fängnes) fader eller fränder; och tage en tredjedel efter (beskaffenheten af) sina (såsom lösen utgifna) penningar^{b)}, såsom tillökning (för sin räkning). Om broder far med oskift gods, och kommer i (fiendtlig) härs händer, då löse (hans) bröder honom och med oskiftadt gods; men om han far med skiftadt gods,

38) B. add. *ater*.39) B. *fadur*.40) B. *triggia*.41) B. *at*.42) B. *lutua*.43) A. *aigu* quoque legi potest. B. *eigu*.44) A. *gierir* scriptum est, at punctum ultimae litt. *r* subiectum. B. *gier*.45) B. *mala*.46) B. *gier*.47) B. *mellan*.48) B. om. *hann*.49) A. Litt. *ip* omissas supra lineam add. *scriba*.50) A. *fe* bis scriptum est, at posteriori loco rubra lineola inductum.51) B. *hendi*.

a) D. ä. utöfver lösesumman erlägges en tredjedel, hvilken tillfaller den som löst den fängne; t. ex. om han utgifvit 3 marker i lösen, skall han hafva 4 mar-

ker, hvaraf han således får en mark för sin räkning.

b) D. ä. sådana penningar som han betalte; såsom i det föregående sägs.

sic sielfr ¶ Bryþr aigū broþur af hers handum loysa .e. miþan o scipt ir þaira millan⁵²⁾ §. 7. ¶ Þa en nequat⁵³⁾ gagn biers ainum til handa frammar þan andrum eþa verþr fyndr⁵⁴⁾ auþin þa aigū allir hafa e miþan o scipt ir ¶ þa en⁵⁵⁾ bryþr veria aign⁵⁶⁾ o scipta. oc drepr ann þaira mann þa varþar sinum vercum huer⁵⁷⁾ þann bytir sum drap §. 8. ¶ (⁵⁸Engin gutnises manz sun far schipt af feþr (⁵⁹þoygi et hann baiþis vtan þi⁶⁰⁾ ains et faþir wili eþa giptis miþ faþurs⁶¹⁾ wilia ¶ þa en hann scipta vill þa taki upp hafuþ lut senn af oyrum at rechning. en faþir⁶²⁾ hafl bol sett o schipt. oc giefi syni⁶³⁾ þaim landz laighur af. oc hafuþ lut senn. oc raiþi⁶⁴⁾ sielfr firi sir fara huert hann wil ¶ (⁶⁵þa en þair hafa bol flairin⁶⁶⁾ þa fari sun a nequat þaira. oc at recning en⁶⁷⁾ hann vill so fram-

då löse sig sjelf. Bröder ega lösa broder ur hürs händer, så länge det är oskiftadt dem emellan. §. 7. Om någon vinst tillskyndas en (af bröderna) mer än de andra, eller fynd genom lycklig händelse tillfaller (honom), då ega alla hafva (del deri) medan det är oskiftadt (dem emellan). Om bröder besitta oskiftad jord, och endera dräper någon, då ansvarar kvar för sina gerningar; den böter som dräpte. §. 8. Ingen gotländsk mans son får skifte af fadren, fastän han begär (det), utom i det fallet, att fadren vill, eller (sonen) gifter sig med fadrens vilja. Om han vill skifta, då tage sin lott af lösören efter räkning, men fadren hafve sin gård oskiftad, och gifve den sonen jordlega deraf, och hans lott (af löseghömdomen), och (sonen) råde sig sjelf att fara huart han vill. Om de hafva flera gårdar, då flytte sonen till någondera, och (hafve den) på räkning, om han vill, så framt fadren ej pröfoas vara en obetänksam menniska. Om gotländsk

52) B. In marg. adnotavit scriba: *farer Bonde y kiöbferd. Lib. I. cap. 12. iutorum* (i. e. in cod. iuris Iutici).

53) B. om. *nequat*.

54) A. *findr* scriptum est, at litt. *i* subiecto puncto notata est, et *y* supra lineam additum.

55) A. *broþir* additum est, at lineola inductum.

56) B. *eygu*.

57) B. *hwart*.

58) B. heic incipit novum caput (44) cum rubr. *Aff Gutnisch mans syni*; in marg. adnotavit scriba: *Titulus Hvad faderer (lege fader) törff Barn gifva*.

59) *Lege þau*. B. *sinom aff xyger, than (lege thau) at han &c.*

60) B. add. *at*.

61) B. add. *rad oc*.

62) B. add. *ta*.

63) B. om. *syni*.

64) *Pro rapi. B. radi*.

65) B. Quae in hoc cap. sequuntur: *tha — orada mader*, in marg. sunt addita; primum enim, omissis ceteris, tantum scripta erant verba: *so frammarla som fader schynas ey orada mader*; collato vero autographo in marg. add. scriba: *nota defectum. tha en thair &c.* ut in textu. Cfr. not. 78 pag. 42.

66) B. *flairir*.

67) B. om.

marla sum faþir scynias ai oraþa maþr *man har ogifta eller gifta söner, då*
 ƒ þa en ogutniser maþr hafr synj ogipta. *fä (de) aldrig skifte af sin fader, om*
 eþa gipta. þa fain aldri scipt af feþir *ej fadren pröfvas vara en obetänksam*
 sinum. vtan faþir scynj^{6 8)} oraþa maþr *menniska.*

29. af giældum

29. Om skulder.

ƒ Huer sum giæld gerir¹⁾ oraþ-
 lica. þa firi gieri sinum lut. oc ai maira.
 en engin giældi giæld eptir hann dau-
 þan frammar en hans custr vindr at

*Hvilken som gör skuld på obe-
 tänksamt sätt, förgöre sin lott (i bo)
 och ej mera²⁾; och ingen betale skuld
 efter honom sedan han är död, mera
 än hans egendom räcker till. .*

30. af ueþium

30. Om pant.

Hafr þu²⁾ veþ takit af mannj firj
 (³sant giældeti. þa stemni hanum til
 kirchiur. eþa til þings oc loysi atr at
 laga frestum eþa wirþin socnamenn.
 (*eþa þings menn

*Har du tagit pant af någon för
 verklig skuld, då stäm honom till kyrka
 eller till ting, och (han) löse åter i
 laga tid; eljest värdere soknemän eller
 tingsmän (panten).*

31. af þingum

31. Om ting.

Þitta ir oc sempt sic et þing all scal
 byria halda firi miþian dagh. Raþ-
 menn sculu retta a hunderis þingum
 huer sum ai cumbr af þaim firi miþian
 35 dag. þa byti þria⁵⁾ oyra þingi ƒ þa

*Detta är ock genom öfverenskom-
 melse stadgadt, att (man) skall börja
 att hålla alla ting före middagen. Råd-
 män skola döma på häradsting. Hvil-
 ken af dem som ej kommer före mid-
 dagen, böte tre öre till tinget. Om*

29 = II. 39; III. 39.

30 = II. 40; III. 40.

31 = II. 41; III. 41.

68) Legendum videtur sive scynis sive scini.

1) B. gier.

2) B. mader.

3) B. sand geld deti.

4) B. om. eþa þings menn.

5) A. errato add. III.

a) D. ä. ej mera än hans lott i boet går i betalning.

en⁶) engin þaira ier cumin⁷) vm mjþ-
ian dag þa varin sakir at III. *marcum*
viþr þan sum fyr bier mal upp. oc
aprur þrim⁸) moga ¶ En domar dy-
mins ai lengr. oc aiþir lyptins ai lengr⁹)
en sol setr. huer sum¹⁰) þitta briautr
byti þingi eptir þy sum þing ier haut¹¹)
til ¶ Sacar engar ma siettungr sykia
hoyrin þan til (¹²III *marca*. En þriþ-
iungr til siex *marca*. oc land alt til
tolf *marca*. ¶ Jru stefnur vm aignir.
þa varj lagfeldr þann sum ai cumbr
at sama tima sum þing al¹³) halda

*ingendera är kommen vid middagen,
då vare (de) sakre till tre marker åt
den, som först framförer (något) mål
(på tinget), och andra tre (marker)
åt folket. Men domar dömes ej längre,
och eder emottages ej längre än (till)
solnedgången. Hvilken som bryter
detta, böte till tinget efter som tinget
är högt till; inga (sådana) böter må
sjetting söka högre än till tre marker;
men treding till sex marker, och hela
landet till tolf marker. Äro stämning-
gar om jord, då vare den lagligen
fälld, som ej kommer på samma tid
som (man) skall hålla ting.*

32. *af fear craf*

32. Om utkräfvande af lös egendom.

Can fear craf verþa manna millan.
þa far engin hoygrj lag af andrum
þan til siex manna. en þaim cann a
scilia ¶ En vm aigna dailu. til .XVIII.
manna. En daila ir til. *marc. gulz* so.
oc þau et maira sei þa en þaim schil
a. þa sculu þet wirþa hunderis rap-
menn vtan aiþ et¹⁴) daila sei til *marc*
gulz. oc (¹⁵taki nu fystu stemnu vm

*Kan utkräfvande af lös egendom
ske män emellan, då får ingen högre
ed af annan än till sex män, om tvist
upstår dem emellan. Men om jorda-
tvist till aderton män, om tvisten är
till en mark guld, så ock fastün den
är mera. Om de äro oense (om tvi-
stens belopp), då skolu häradets råd-
män värdera det utan ed, att tvisten
är till en mark guld; och tage då
(käranden) första stämningen på en
månads tid derifrån. Om han (nem-*

32 = II. 42; III. 42.

6) B. om. *en*.
7) B. sic. A. *cumit*.
8) B. add. *wider*.
9) B. om. *lengr*.
10) B. om. *sum*.

11) B. *haucht*.
12) B. *triggia marka*.
13) B. *schal*.
14) B. *en*.
15) B. *takin fyrstu &c*.

manap̄a frest af þairj Ɔ þa en hann
wil atr segia þa segj atr firi half¹⁶⁾
manap̄ fram til þriþiu¹⁷⁾ Ɔ þa en
daila ir (¹⁸⁾minnj. en til. marc gulz. þa
scal taka .VI. manna stemnu fyrstu vm
halfan manap̄ þa en hann will atr
segia þa segi atr firi siaunata¹⁹⁾ frest.
oc flytj vm siaunata¹⁹⁾ frest aþra fram
til þriþiu en stefnur²⁰⁾ ma ai lengr
flytia vtan beggia vilia²¹⁾

*ligen svaranden) vill upsäga (stämning-
gen, d. ä. begära uppskof), då säge up
före halfva månaden, fram till tredje
(halfva månaden, så att han får åt-
njuta tillsammans halfannan månads
stämningstid). Om tvisten är mindre
än till en mark guld, då skall (man)
taga sex mäns stämning (d. ä. angä-
ende ed af sex män), först på en
half månad; om han vill upsäga, då
säge up före sju dygns tid, och flytte
(d. ä. uppskjute) efter annan sju dygns
tid fram till den tredje (tiden af sju
dygn, så att stämningstiden blir tre
veckor); men stämningar må (man) ej
längre flytta, utan bägges (d. ä. båda
parternas) vilja.*

33. (²²Caupir þu vxa

Caupir þu uxa þa royn hann vm
þria daga Ɔ lastir fylgia hanum tueir.
ann en hann ai dragr. annar en hann
briautr §. 1. Ɔ (²³caupir þu ko þa²⁴⁾
royn hana vm þry micle mal Ɔ lastir
fylgia hennj tueir an en han sparcas
so et ai ma mulca annar en han micle
stulin ier

33. Köper du oxe.

*Köper du oxe, då försök honom
i tre dagar. Två fel följa honom: ett
om han ej drager, annat om han bry-
ter (gårdsgårdar). Köper du ko, då
försök henne vid tre mjölkningstider.
Två fel följa henne: ett om hon spar-
kas, så att (man) ej kan mjölka (hen-
ne); annat om hon är mjölkstulen.*

33 = II. 44, 45; III. 44, 45.

16) B. *halfuan*.

17) A. Posterius þ omissum supra lineam add. scriba.

18) B. *minna tan til &c.*

19) B. *VII. nata*.

20) B. *stempnu*.

21) B. add. cap. (49) cum rubr. *Aff manna Kaupi*, quod cod. A. praetermittit, etsi

titulum eius habet in indice capitum; cfr. not. 36 pag. 5. Hoc caput, consulto forte in antiquiore codice omissum, legitur in Addit. 4.

22) B. *Aff yxna kaupi*.

23) B. Verba: *Kaupir thu ko minio sunt scripta*.

24) B. om. *þa*.

34. (²⁵Caupir þu hest

Caupir þu hest þa royn hann vm þria daga. oc laip atr miþ lastj en þu nequan findr **¶** laistir²⁶) fylgia hest²⁷) þrir. þann ir ann. en hann²⁸) star blindr ier. Annar en hann bitz. þripi en hann frembru²⁹) fotum sparcas. þa en þu hann lengr hafr. þa tacr ai sali wiþr þaut³⁰) lastir fylgin vtan
36 hann sielfr wili

35. (³¹af hestj

Tacr þu hest manz .j. baitu eþa annan step o loyfis hinum sum a.³²) oc ripr mjþ³³) eþa acr miþ. þa byt .III. marcr mals aiganda. oc aprar III moga. En þu verþr sandr at et þu abaki³⁴) wast. oc. fa. e³⁵) hailt atr §. 1. **¶** Tacr þu hest manz wiþr garþ bundnan oc laifr³⁶) engin atr. þa byt³⁷) oc þriar marcr mals aiganda. oc aprar þriar mogha. vtan þi at ains et þu mjstakit hafr.³⁸) oc annan querrant³⁹)

34 = II. 46: pr.; III. 46.

25) B. *Aff hesta kaupi.*

26) B. *lastir.*

27) B. *hanom.*

28) B. om. *hann.*

29) B. sic. A. *fembru.*

30) B. *tan (lege tau) at.*

31) B. *Rider tu annan mans hest.*

32) B. *eyger.*

34. Köper du häst.

Köper du häst, då försök honom i tre dagar, och led (honom) tillbaka (till säljaren) med fel, om du finner något. Tre fel följa häst: det är ett, om han är starrblind; annat om han bites; tredje om han sparkas med framfötterna. Om du behåller honom längre (än tre dagar), då tager säljaren (honom) ej åter, fastän fel följa (honom), om han (nemligen säljaren) ej sjelf vill.

35. Om häst.

Tager du annans häst i bet eller annorstädes utan dens lof som eger (honom), och rider eller åker med (honom), då böt tre marker till målsegaren, och andra tre till folket, om du varder öfvertygad derom, att du var på (hästens) rygg; och gif alltid oskadt åter. §. 1. Tager du annans häst bunden vid gårdsgård, och lemnar ingen (annan) kvar, då böt ock tre marker till målsegaren, och andra tre till folket, utom i det fallet, att du har tagit miste, och lemnat annan kvar. Om du har tagit miste, då böt åtta

35 = II. 46: 1; III. 47.

33) B. om. *mjþ.*

34) Pro a baki. B. sic.

35) B. add. *alt.*

36) B. *leiffnir*; lege *leiffuir.*

37) B. *Byter.*

38) A. *Lineola supra litt. i posita est, ut legi posset hafr.*

39) B. *qvarran.*

laift. þa en þu mjstakit hafr. þa byt. VIII ertaugar. oc cum hanum hailum⁴⁰⁾ atr firi þriþia dygr

örtuger, och skaffa honom (nemligen den tagna hästen) oskadd tillbaka före tredje dygnet.

36. *Af schipa getzlu*

Um¹⁾ schipa getzlu iru lag þaun. Caup schip þet sum þretan iru rangr .j. oc þrir bitar þi varþar mandr at strandu utj §. 1. ☞ En byrþing scal reka ginum stuch eþa rif. eþa ginum bul wiþr hus þet sum þiaup sufa .j. ☞ laas al²⁾ at wara. oc lykil þan sum husfroyia bierj eþa husbondi ☞ Re- kendr sein aj lengrin þan þrir stelkir oc fiarþi hamar. veghi stelkir huer tuar marcr. eþa vecki³⁾ vm þriar rangr. oc af sia þa varþar ai §. 2. ☞ Hittir mandr myndrickiu⁴⁾ varþa lausa at strandu utj þa aighi þann sir at attu sum a hittir. En hinn ir huergj⁵⁾ so ner et hann op hans hoyrir en hann þrysuar hafr ypt §. 3. ☞ Bat ir ecki yr varnaþi aighi huer sum will ☞ þa en mandr tacr manz bat. at stapum.

36. Om fartygs vårdande.

Om fartygs vårdande är denna lag. Handelsfartyg, som tretton spant äro i och tre tvärbjelkar, det vårdar man ute på stranden. §. 1. Men skuta skall man fästa genom stock eller spant, eller genom plankan vid det hus (på stranden), som människor sofva i. Lås skall vara dertill, och nyckel, som hustrun eller husbonden bär. Kedjorna vare ej längre än tre länkar, och fjerd (stycket skall vara) hammaren (d. ä. det järn, hvarmed ändan af kedjan fästes); hvar länk väge två marker, eller rücke öfver tre spant; och för sjön ansvarar (man) ej⁶⁾. §. 2. Hittar man en myndricka (d. ä. liten skuta) utan vård ute på stranden, då hafve den sig till egendom som hittar, om den andre (nemligen egaren) ej är så nära, att han hör hans rop (som tager skutan), om han har ropat tre gånger. §. 3. Båt är icke ur vårdnad, ege (honom) hvem som vill. Om man tager annans båt på stället (vid stranden, der den har sin plats), och far

36 = II. 47.

40) B. add. *heim*.

1) B. *En vm*.

2) B. *schal*.

3) Had. legit *recki*. Ita sine dubio legen-

dum, non vero scriptum est. B. *vecki*.

Cfr. II. 47: 1.

4) B. *myndryckiu*.

5) B. *hvargin*.

a) *Nemligen om fartyget genom stark sjögång blir lösryckt.*

oc far mǫþ. þa bytir hann so sum hann
riþi hestj manz

med (honom), då böter han så som
han rede på annans küst.

37. af ranssacan

37. Om ransakning (efter tjufgods).

Cuma menn mannj til garz oc bai-
þas at ranssaki. þa ma engin ranssa-
ka⁶⁾ synja. wil hann granna sina viþr
hafa. þa all⁷⁾ biþa þaira. en ai will
mannj⁸⁾ o schiel biauþa⁹⁾ nemnj sinn
mann (1⁰⁾ huar in at ganga. laus gyrtr
scal inn at ganga. oc capu laus siþan
ranssaka¹¹⁾ scal ǥ þa en mandr syn-
iar aprum ranssakan. þa iru o hailig
dur hans oc far enga bot firir. þau et
ai hittis fulj¹²⁾ innj ǥ þa en innj hit-
tis nequat þes¹³⁾ sum men iefa vm.
þa scal at fangum spyria. gangr hann
wiþr þegar oc segir fang sin. þa al¹⁴⁾
laiþznum¹⁵⁾ fylgia. oc royna fang hans.
fullas hanum schiel þar sum hann fyr-
37 stj til schiautr þa ir hann verþr at þi
mali ǥ þa en hann ficch af andrum¹⁶⁾
oc wissj ai et illa¹⁷⁾ war fangit þa

*Komma män till någons gård och
begära att ransaka (efter tjufgods),
då må ingen vägra ransakning. Vill
han hafva sina grannar tillstädes, då
skall (man) afbida dem, om (man) ej
vill göra mannen orätt. Hvar nämne
sin man att gå in; med uplöst gördel
och utan kappa skall (man) gå in, då
(man) skall ransaka. Om man vägrar
annan ransakning, då är hans dörr
fredlös, och (han) får inga böter der-
för (att dörren brytes up), fastän tjuf-
gods ej finnes inne. Om något hittas
inne af det som män hafva mistanke
om, då skall (man) spörja efter fång;
vidgår han då, och säger sitt fång,
då skall (man) följa ledningen till fån-
gesmannen, och undersöka hans (nem-
ligen dens, hos hvilken det stulna blif-
vit funnet) fång; fylles honom bevis
(d. ä. bestyrkes hans upgift) der, som
han först hänskjuter till, då är han
friad i den saken. Om han fick (det
stulna) af en annan, och viste ej att
det var orätt fånget, då tager den*

37 = II. 48; III. 48.

6) B. *androm ransakan* &c.

7) B. *schal*.

8) B. *man*.

9) B. *giera*.

10) A. *huargin scriptum est, at puncta litt. g subiecta sunt, et adpositis signis indicatum est verba huar in esse separanda.*

11) B. *ransakan*.

12) B. *fylj*; at in marg. adnotavit scriba: *al: fulj*.

13) B. *thet*.

14) B. *schal*.

15) B. *leysnom*.

16) B. *adrom*.

17) B. sic. A. om. *illa*.

taer þan wiþr sum hann a hand laiþir
 ¶ En hann ir þa¹⁸⁾ fran laus ¶ þa
 en hin¹⁹⁾ dular þa þarf hann schiela
 wiþr þaira sum viþr warv þaun schiel
 bita hann en hann ai vindr miþ laghum
 firj standit §. 1. ¶ þa²⁰⁾ en mandr
 bier mannj fula .j. garþ. oc .j. hus þet
 sum las ir at oc wil so mann firj ra-
 þa²¹⁾ þa hafj firj burit allu þi sum
 hann bar ¶ En siþan þa bytj hann
 wereldi hanum so²²⁾ miclu sum hinn
 ir dyr sum (²³⁾hann a hand bar. oc
 III Marcr²⁴⁾ þingi. þar til et²⁵⁾ gut-
 niscr maþr verþr firj þa bytir hann
 tolf marcr landi

emot (ansvaret), som han leder till, men han (som innehade det stulna) är då derifrån lös. Om den andre nekar, då behöfver han (som leder till honom) bevis af dem, som voro tillstädes (då han emottog det stulna); detta bevis binder honom vid saken, om han ej förmår enligt lag försvara sig. §. 1. Om man bär tjufgods^{b)} till annan i (hans) gård, och i hus som lås är till, och vill så förråda mannen (d. ä. bringa honom i olycka), då hafve (han) förverkat allt det som han bar, och derutöfver böte han honom mansbot, så mycket som den gäller, till hvilken han bar (godset), och tre marker till tinget, till dess att gotländsk man varder på det sättet skymfad; då böter han (som begick brottet) tolf marker till landet.

38. af þiaufa reth¹⁾

En vm þiaufa reth þa iru lagh þaun
 huer sum stiel tua oyra epa tueim oy-
 rum minna þa bytj siex²⁾ oyra. snat-
 tan bot ¶ Stiel hann millan tyggia
 oyra. oc marcar silfs þa scal hann

38. Om tjufvars rätt.

Men om tjufvars rätt är denna lag. Hvilken som stjal två öre eller mindre än två öre, böte sex öre snatteribot. Stjal han emellan två öre och en mark silfver, då skall (man) föra honom till tinget och märka (honom),

38 = II. 49; III. 49.

18) B. tar.

19) A. Voc. *hin* omissam in marg. minio add. scriba.20) B. *Tha* minio scriptum est.21) B. *fyrrada*.22) A. *so* bis scriptum est, at priori loco rubra lineola inductum.23) B. *a hand bars*.24) A. *Marcar* scriptum est, at posterius a subiecto puncto notatum et rubra lineola inductum.25) B. *en*.1) B. *Rethi*.2) A. *VI* additum est, at rubra lineola inductum.

b) D. ä. någon sak, som han sedan föregifver hafva blifvit stulen från honom.

þingfyra.³⁾ oc merkia oc til wereldis
 dyma ¶ Stiel hann síþan en hann
 merctr ir þau et minna sej þa scal
 hann hengia ¶ (⁴Stiel hann til marc
 silfs eþa maira þa scal hann oc þau
 hengia

och döma honom till mansbot^{c)}. Stjäl
 han sedan han är märkt, fastän det
 är mindre (d. ä. ehuru litet han stjäl),
 då skall (man) hänga honom. Stjäl
 han ända till en mark silfver eller
 mera, skall (man) äfven då (om det
 ock är första gången) hänga honom.

39. af oqueþins orþum⁴⁾

Oqueþins orþ iru mannj fiugur þiaufr.
 oc morþingi. rauferi. oc casna vargr
 En (⁶vm cunu iru fem þiaufr. oc
 morþingi. hordombr. oc fordeþ sciepr.⁷⁾
 oc casna wargr ¶ þa en mandr
 verþr firir slicum⁸⁾ oqueþins orþum
 þa scal fara haim⁹⁾ til garz hinum
 sum þaim¹⁰⁾ hafr melt. oc stefna ha-
 num¹¹⁾ til kirchiur miþ schielum. oc
 biþia orþ sin atr taka. þaun sum osi-
 num iru melt j. striþi eþa vpp dryc-
 kiu.¹²⁾ ¶ þa en hann dyl. þa sueri¹³⁾
 mjþ þrim mannum firi socna mannum
 et hann aldri þaun orþ melti ¶ vindr
 hann ai aiþi uppi haldit. þa byti hann

39. Om oqvädinsord.

Oqvädinsord mot en man äro
 fyra: tjuf och mördare, röfvare och
 mordbrännare. Men om qvinna äro
 fem: tjuf och mördare, hor och troll-
 dom och mordbrännare. Om man var-
 der angripen med sådana oqvädins-
 ord, då skall (man) fara hem i går-
 den till den som har talat dem, och
 lagligen stämma honom till kyrkan,
 och bedja (honom) återkalla sina ord,
 som olyckligtvis äro talade i strid el-
 ler dryckenskap. Om han nekar, då
 svärje med tre män inför soknemännen
 att han aldrig talade de orden; för-
 mår han ej fullgöra eden, då böte han
 tre öre, och uprätte mannens heder

39 = II. 51; III. 50.

3) Pro þingfyra. B. ting fyra.

4) B. om. Stiel — hengia; add. vero ea, quae
 in Addit. 5 leguntur: Stiel trell mans
 oyri &c.

5) B. Oquedins ord.

6) B. Kuno ta ieru &c.

7) B. fordenscheper.

8) B. sic (slikom). A. sclicum.

9) B. han.

10) B. thet.

11) B. han.

12) B. i vff dryckiu.

13) A. Litt. su in marg. sunt scriptae.

c) D. ä. till lika stor bot, som hade skolat erläggas om han hade blifvit dräpen.

III oyra oc symj mann miþ þrim¹⁴⁾ manna aiþi at kirchju ¶ Bregþar¹⁵⁾ maþr mannj slic¹⁶⁾ oqueþins orþ firi socn aldri¹⁷⁾ eþa aþingi.¹⁸⁾ eþa a stefnu oc far asannat¹⁹⁾ gart þa byti hann²⁰⁾ hanum þriar marer oc syma²¹⁾ 38 hann miþ siex²²⁾ manna aiþi a þingj. þitta²³⁾ scal sykia at lagha frestum so cunu sum mannj

med tre mäns ed vid kyrkan. Skymfar man annan med sådana oqvädinsord inför hela socknen eller på ting, eller på sammankomst, och kan ej öfverbevisa honom (om det, som han beskyller honom för), då böte han till honom tre marker, och uprätte hans heder med sex mäns ed på tinget. Detta skall (man) utsöka i lagliga (stämning) tider, så väl emot qvinna som man.

40. af sma²⁴⁾ fileþj²⁵⁾

Cumbr omeret sma fileþi til manz þa hafi til kirchiur. oc til ains þings.²⁶⁾ kiennjs þet ai atr. þa latj wirþa.²⁷⁾ oc taki þing laun²⁸⁾ af. oc schipin²⁹⁾ socnar³⁰⁾ þi sum yfir ier

40. Om småboskap.

Kommer omärkt småboskap till någon, då hafve (han den) till kyrkan och till ett ting; kännes den ej igen (af någon som vet hvem som eger den), då låte (han) värdera (kreaturet) och tage tinglön (d. ä. lön för upplysandet på tinget) deraf, och soknemännen dele (sig emellan) det som är öfver.

41. af suinum

Cvma storarj sujn til manz þan smagrisir (³¹⁾meret eþa omeret þa scal

41. Om svin.

Komma till någon större svin än små grisar, märkta eller omärkta, då

40 = II. 52; III. 60.

41 = II. 53; III. 61.

14) Lege þriggia.

15) A. Litt. a omisam supra lineam minio add. scriba.

16) B. om. slic.

17) B. alli.

18) Pro a þingi. B. sic.

19) B. ey sannad. Legendum videtur: ai sannan at.

20) B. om. hann.

21) B. symi.

22) A. VII scriptum est, at rubra lineola inductum; siex supra lineam add. scriba.

23) B. thetta.

24) A. Litt. s omisam supra lineam add. scriba.

25) A. Prius i, in extrema folii ora scriptum, abscissum est. B. add. omercht.

26) B. tinga.

27) B. warda.

28) B. tings laun.

29) B. schiptin.

30) Lege socnar menn. Cfr. cap. 41.

31) B. merchtir ella omerchtir.

hafa til tyggia þinga. oc þriþia þriþiungu þings. oc hafi ertaug (³²um huert þing kennjs þet ai atr þa wirþin socna menn (³³oc schipin þi sum yfir ier

skall (han) hafva (dem) till två ting, och tredje (gången till) tredingsting; och hafve örtug för hvar ting. Kännes det ej igen (af någon som vet hvem som eger svinet), då vürdere soknemännen (svinet), och dele (sig emellan) det som är öfver.

42. af bolambum

Cuma bo lamb til manz þa hafi til tyggia þinga oc þriþia þriþiungu þings oc haiti³⁴) vpp vm þry ar oc taki laun eptir þi sum þriþiungur hafr fyr wana hapt.³⁵) en þet sum þar aucas af þa hafi þann sum fyfir

42. Om tama får.

Komma tama får till någon, då hafve (han dem) till två ting och tredje (gången till) tredingsting, och lyse up (fären) i tre år, och tage lön efter som tredingen har förr haft vana (att bestämma); men det som ökes (d. ä. framfödes) deraf, hafve den som föder (fären).

43. af fastum weþuri ocliptum³⁶)

Cumbr fastr weþur o cliptr til manz þa taki ertaug firj heptalauns³⁷) kennjs hann ai atr þa taki so launs³⁸) sum firi annur lamb

43. Om outskuren, oklippt vädur.

Kommer outskuren vädur oklippt till någon, då tage (han) örtug såsom lön för tillvaratagandet; kännes han ej igen (af någon som vet hvem som eger honom), då tage lön såsom för andra får.

44. af (³⁹fastum weþurj cliptum

☞ Slippr fastr weþur cliptr⁴⁰) laus

44. Om outskuren, klippt vädur.

Slipper outskuren vädur (som är)

42 = II. 54; III. 62.

43 = II. 55: pr; III. 63: pr.

44 = II. 55: 1; III. 63: 1.

32) B. *fyrí ting.*

33) B. *oc taki tings laun aff, oc schiptin sochna men, thy som yfir ier.*

34) B. *haffui.* Male.

35) B. *hafft.*

36) B. om. *ocliptum.*

37) B. *hepta laun.*

38) B. *laun.*

39) B. *kliptom weþuri.*

40) B. om. *cliptr.*

eptir symonjs messu iude. þa hafj firj gangit sielfum sir til þes tima sum menn hafa wana haft at⁴¹) laust lata. þau scal atr biauþa hinum sum slepti miþ hans socna manna witnum ¶ þa en hann wil ai atr loysa þa hafj þan sum fich. oc leggi a merki sitt mjb sielfs sins⁴²) socna manna witnum

klippt, lös efter Simons (och) Jude dag, då hafve (han) genom bortgåendet förbrutit sig sjelf (d. ä. den som fasttager honom må behålla honom), intill den tiden, då män hafva haft wana att lössläppa (vädurarne till fåren); likväl skall (man) återbjuda (väduren) till den som släppte (honom), i närvaro af hans soknemän såsom vitnen. Om han ej vill igenlösa (väduren), då behålle (honom) den som fasttog (honom), och sätte på (honom) sitt märke i närvaro af sina egna soknemän såsom vitnen.

45. af gaitum oc buccum

¶ Buccum oc gaitum scal⁴¹) upp haita vm tu ar so scal atr loysa gait firj siex pennjnga a hueriu þingj. oc buch firj ertaug §. 1. ¶ (²Nautum (³oc russum scal upp haita at⁴) tueim þingum. oc þriþia þriþiungs⁵) þingj vm þry ar. kennis þet ai atr a fyrsta þingj þa scal wirþa oc þau upp haita oc hafj tuar ertaugr firj þing huert ¶ þaun naut eþa rus sum nytia ma þa nyti miþ socna manna kennu oc 39 farj ai til wisbyar miþ vtan riþi til

45. Om getter och bockar.

Bockar och getter skall (man) lysa up i två år; så skall (man) igenlösa get för sex penningar på hvar ting (d. ä. för hvar ting som hon varit uplyst), och bock för en örtug. §. 1. Nöt och hästar skall (man) lysa up på två ting, och tredje (gången på) tredingsting, i tre år. Kännes det ej igen (af någon som vet hvem som eger det) på första tinget, då skall (man) värdera och likväl (åter) lysa up (kreaturet), och hafve två örtuger för hvar ting. De nöt eller hästar, som (man) kan nytja, (dem) nytje (man) med soknemännens vetskap; och fare ej till Wisby med

45: pr. = II. 56; III. 64.

§. 1 = II. 57; III. 65.

41) B. om. at.

42) B. *sielffuins*. Male.

1) B. add. *man*.

2) B. *Naut oc rus &c.*; heic incipit novum caput (63) cum rubr. *Aff nautom oc rus som*.

3) A. *Verba oc russum omissa in marg. add. scriba.*

4) B. *a*.

5) A. *Posterius þ omissum supra lineam add. scriba.*

þins⁶) með⁷) eða laipi oc leggi af
sapul. oc bindi so fierri (⁸Et mot stuc-
ca magi sia miþ allum upp hailzlu soy-
þum⁹)

(dem), utan ride till ting dermed, eller
lede och lägge af sadlen, och binde
(dem) så långt bort, att (man) kan se
tingsstolparne, tillika med alla lysnings-
kreaturen (d. ä. de kreatur, som äro
förda till tinget för att lysas up).

46. af merki¹⁰)

¶ Huer sum amerki gierir¹¹) an-
nars¹²) filepi vtan þet sei caupt eða
at haim fylgj giefit. oc verþr þar sandr
at þa bytj III marcr

46. Om märke.

Hvilken som sätter (sitt) märke
på annans fäkreatur, om det ej är
köpt eller gifvet som hemföjd, och
varder derom öfvertygad, böte tre
marker.

47. af acrum

¶ Hafa flairi¹³) menn acra saman
oc wilia sumjr liggia lata oc sumjr sa.
þa rapin þair sum maira aigu oc se-
gin til firj mariu messu .j. fastu huart¹⁴)
þair heldr wilia liggia lata eða sa
§. 1. ¶ En schiptas land boar vm. þa
hafi VI. penninga firj laups land þan
sum bort far. af þaim sum þar cumbr
a firj acra þa sum hann ai far sa. oc
rymin þair vm hoyslet. huer firi aþrum

47. Om åkrar.

Hafva flere män åkrar tillsam-
man, och vilja somlige låta (dem) ligga,
och somlige beså (dem), då råde de
som mera ega, och säge till före vår-
frudag i fastan, om de vilja låta ligga
eller så. §. 1. Ombyttas landboar, då haf-
ve den som bortflyttar, sex penningar
för (hvert) lopsland^a) af den som till-
kommer, för de åkrar som han ej får
beså; och utrymme de vid höslättren

46 = II. 58; III. 66.

47 = II. 59; III. 67.

6) Pro þings. B. tings.

7) B. om. með.

8) B. mot stucka at magi &c.

9) Lege upp hailzlu soyþum. B. vp heistlu
soydom.

10) B. Amerki.

11) B. gier.

12) Pro a annars. B. sic.

13) B. fleirin.

14) A. Litt. u omissam supra lineam add.
scriba. B. hwat.

a) D. ä. ett fjerdedels tunnland.

so margra lassa rum sum bol gieldr¹⁵⁾ hvar för annan så många lassrum (i at marcum ladan), som gården gäller i marker.

48. af rofnacrum¹⁶⁾

☞ Huer bondi sum seþr¹⁷⁾ hafr þa loyfj¹⁸⁾ laups land til rofn acrs¹⁹⁾ vm huert ar ☞ En seþa laust fulc sum hus hafr. þa hafj halfs laups land til rofn acrs.¹⁹⁾ oc þan lati oyk²⁰⁾ til sum (²¹aign a ☞ huer sum ai haldr þitta þa warj sacr (²²III oyrum wiþr soen ☞ En hujlik soen sum ai ryctar þitta þa varj sak at .III. marcum en a þing cumbr

49. af afreki²³⁾

☞ Hittir mandr hafrech a landi þa hafi attunda penning huern af fynd ☞ hittir hann a flutj vtj oc þarf wiþr schips oc ara. eþa hittir hann a hafs butnj oc þarf wiþr croch oc kexi. þa hafj þriþiung af fynd²⁴⁾ sinnj ☞ þa en hann hittir yr lanz syn þa hafi halft af þi²⁵⁾ sum hann hittj

48 = II. 60; III. 77.

15) B. gerder. Male.

16) Pro rofna acrum. B. Rofu Akrom.

17) B. sed.

18) B. haffi.

19) Pro rofna acrs. B. rofu akers.

20) B. oykin.

48. Om rofåkrar.

Hvar bonde som har såning (d. ä. åkerbruk), lemne ett lopsland till rofåker hvar t år; men folk som ej har såning, men har hus, hafve ett halft lopsland till rofåker, och den släppe till ök, som eger jorden. Hvilken som ej håller detta, vare saker till tre öre åt socknen; men hvilken socken som ej åtalar detta, vare saker till tre marker, om det kommer till tinget.

49. Om vrakgods.

Hittar man vrakgods på land, då hafve hvar åttonde penning af fyndet. Hittar han (det) flytande ute (på hafvet), och behöfver fartyg och åror (för att taga det), eller hittar han på hafsbottnen, och behöfver krok och båtskake, då hafve (han) tredjedelen af sitt fynd. Om han hittar ur landets syn (d. ä. så långt ute i hafvet, att landet ej synes), då hafve (han) hälften af det som han hitte.

49 = II. 74; III. 68.

21) B. aker eyger.

22) B. wider soehn, at III. oyrom.

23) Pro hafreki. B. sic.

24) B. fund.

25) B. thet.

50. af eldi

Cann so illa at bieras et scaþi schin af þaim²⁶⁾ eldi sum gieris²⁷⁾ .j. scurstainum eþa .j.²⁸⁾ eld husum. oc fliaugr .j. annan garþ at scaþa. þa byti III Marcr. En scaþi ir til III marca. þa en flairj²⁹⁾ garþar fa scaþa þa litin allir wiþr þar III marcr

50. Om eld.

Kan så illa hända, att skada sker af den eld, som görs i eldstäder eller i kök, och flyger i annan gård till skada, då böte tre marker, om skadan är till tre marker. Om flere gårdar få skada, då nöje sig alla med de tre markerna.

51. af bieru eldi

40 ¶ þa en scaþj schin³⁰⁾ af bieru eldi. þa bytj halfu wereldi sinu þan sum bier. þa en af³¹⁾ oformagha scin³⁰⁾ slict. þa gieldi þan sum wisar

51. Om buren eld.

Om skada sker af buren eld, då böte halfva sin mansbot⁴⁾ den som bär (elden). Om sådant sker af öfvermage, då böte den som skickar (hon med elden).

52. af broa gierþ³²⁾

¶ þet ir oc semp³³⁾ sic et broa scal vm huert ar .j. allum socnum huilikin socn sum ai broar þa byti III marcr þingj

52. Om väglagning.

Det är ock genom öfverenskomelse stadgadt, att (man) skall laga vägarne hvar är i alla socknar. Hvilken socken som ej lagar vägarne, böte tre marker till tinget.

50 = II. 72; III. 69.

51 = II. 73; III. 70.

52 = II. 61; III. 79.

26) A. k additum est, at rubra lineola inductum.

27) B. giers.

28) B. om. j.

29) B. fleirin.

30) B. scher.

31) B. om. af. Male.

32) B. Broan.

33) B. semt.

b) D. ä. hälften så stor bot, som hade skolat erläggas om han hade blifvit dräpen. Jfr. not. c sid. 79.

53. *af scutj*

¶ þet ir oc sempsic³⁴⁾ en schut þarf schiauta til landz þarfa þa scal schiauta at³⁵⁾ marca talj. beþj af aign³⁶⁾ oc af oyrum. oc ai³⁷⁾ af garrum gersemum

54. *af warþi*

¶ Uarþ¹⁾ al²⁾ sitia³⁾ huer sum ier tiughu ara oc haldi wapnum uppi oc allum scyldum⁴⁾ oc gieldi warþ penninga .j. pascha wicu

55. *af husum oc hus þiaupum*

¶ Huer sum setr hus niþr vtan socninna⁵⁾ luf. þa warj sacr⁶⁾ .III. marcum wiþr socn oc rymj hus upp .j. sama⁷⁾ arj §. 1. ¶ Huer sum takr hus þiaup vtan socnjnna luf. þa wari sacr at .III. oyrum

56. *af byrslu fulki*

¶ Alt byrslu fulc⁸⁾ sum a bon-

53 = II. 62.

54 = II. 63; III. 71.

34) B. *semp sick.*

35) B. *aff.*

36) B. *eygu.*

37) A. *Voc. ai* omissam in marg. add. scriba.

1) A. Litt. *þ* omissam supra lineam add. scriba.

2) B. *schal.*

3) A. *setia* scriptum est, at *e* in *i* mutatum.

53. Om skatt.

Det är ock genom öfverenskom- melse stadgadt, (att) om (man) behöfver sammanskjuta skatt till landets behof, då skall (man) sammanskjuta efter marktalet, både af jord och af lösören, och ej af gjorda dyrbarheter.

54. Om vakthållning.

Vakt skall hvar och en hålla, som är tjugo år (gammal), och utruste sig med vapen och erlægge alla utskylder, och betale vaktpenningar i påskveckan.

55. Om hus och husfolk.

Hvilken som sätter ned (d. ä. bygger) hus utan socknens lof, vare saker till tre marker åt socknen, och tage bort huset samma år. §. 1. Hvilken som emottager husfolk utan socknens lof, vare saker till tre öre.

56. Om bärgningsfolk.

Allt bärgningsfolk som är i bon-

55 = II. 64, 65; III. 78.

56 = II. 66, 67; III. 76.

4) B. *schuldom.*

5) B. sic. A. *socnsinna.*

6) B. add. *at.*

7) A. *samar* scriptum est, at *r* deletum.

8) A. *fulc* scriptum est, at litt. *k* rubra lineola inducta est, et subiectis punctis notata.

dans brauþi⁹⁾ ier gangr þet bort ohel-
gan dagh af garþi oloyfis sins hus-
bonda þa¹⁰⁾ laifi atr¹¹⁾ ertaugh um dag
huern¹²⁾ af sinnj laighu oc fulli dags
huerk¹³⁾ atr §. 1. ¶ (¹⁴Alt seþa
laust fulc .j. socnum. þa hafi engtj gin
melj et þet ai sculj byrgia seþ miþ
bondum. oc hafi siex penninga af laups
landi firi corn oc fem¹⁵⁾ penninga firj
rug oc hagra oc fyþi sic sielft¹⁶⁾ oc
segj bondi¹⁷⁾ til mjþ schiellum huer
sum þar gin melir þa warj sacr at
oyrum III¹⁸⁾)

*dens bröd, går det bort på söckendag
från gården utan sin husbondes lof,
då gifve tillbaka för kvar dag en ör-
tug af sin lega, och ersätte dagsver-
ket. §. 1. Allt folk i socknen, som ej
har såning (d. ä. åkerbruk), hafve in-
tet genmäle att det ej skall (d. ä. det
skall utan motsägelse) bärga säd med
bönderna; och hafve sex penningar af
(hvert) lopsland^{c)} för korn, och fem
penningar för råg och hafre, och föde
sig sjelft; och bonden säge lagligen
till (om arbetet). Hvilken som säger
deremot (d. ä. vägrar att hjälpa till),
vare saker till tre öre.*

57. af icornum

57. Om ekornar.

¶ Huer sum far at icornum firj
simonis messu iude oc eptir mariu
messu .j. fastu. byti .III. marcr. en farj
engin innan staurs vtan¹⁹⁾ luf aiganda

*Hvilken som jagar efter ekornar
före Simons (och) Jude dag och efter
vårfrudag i fastan, böte tre marker;
och ingen jage inom hägnad utan ega-
rens lof.*

58. af herum²⁰⁾

58. Om harar.

¶ Farj engin at herum²¹⁾ miþ

Ingen jage efter harar med giller

57 = II. 68; III. 72.

58 = II. 69; III. 73.

9) A. *briauþi scriptum est, at prius i subie-
cto puncto notatum. B. Briaudi.*

10) B. *tan.*

11) A. Voc. *atr* omissam supra lineam add.
scriba.

12) B. *hvarin.*

13) B. *dags vercki.*

14) B. *heic incipit novum caput (75) cum
rubr. Aff sædalaus folki.*

15) A. *fem his scriptum est.*

16) B. *sielffuir.*

17) B. *Bondin.*

18) B. add. *wider bondan.*

19) B. add. *han keti wider III. markom; at
haec lineolis induxit scriba.*

20) B. *harum.*

21) B. *harom.*

c) *Se not. a sid. 83.*

gildrj eptir mariu messu .j. fastu Eþa
firj symonjs messu jude vtan hann hetj
wiþr .III. marcum

*efter vårfrudag i fastan eller före Si-
mons (och) Jude dag, utan han böte
tre marker.*

59. af scaflj

¶ Pitta²²⁾ ir oc semp²³⁾ sic et
scafl alt scal hafa helg til yfru mariu
messur²⁴⁾ huer sum þitta briautr bytj
kirchju mannum þria oyra. af þissu²⁵⁾
hafj halft þann²⁶⁾ sykir ¶ Briauta
oformagar þa bytin halfu mjnna

59. Om träfrukt.

*Detta är ock genom öfverenskom-
melse stadgadt, att all träfrukt skall
hafva fred till senare vårfrudagen.
Hvilken som bryter detta, böte till
socknemännen tre öre; af detta hafve
hälften den som åtalar. Bryta öfver-
magar, då böte hälften mindre.*

60. af messu fallj²⁷⁾

¶ Þet ir oc gamal retr et varþa
41 messv fall vm sunnudag.²⁸⁾ Eþa annan
helgan dag. þa scal prestr byta proastj
.III. marcr. oc aþrar þriar marcr soc-
njnni ¶ þa en messu fall²⁹⁾ warþa
vm fria dagh eþa annan messu dag
þan sum nju leccior lesas. eþa hafas.
þa byti prestr .XII. oyra. proastj. oc
aþrar þolff³⁰⁾ socnjnnj³¹⁾

60. Om messfall.

*Det är ock gammal rätt, att om
messfall ske på söndag eller annan
helgdag, då skall presten böta till pro-
sten tre marker, och andra tre mar-
ker till socknen. Om messfall ske på
fredag eller annan messdag, då nio
texter lüsas, då böte presten tolf öre
till prosten och andra tolf till sock-
nen.*

59 = II. 70; III. 74.

60 = II. 75; III. 75: pr.

22) B. sic (*Thitta*). A. *Hitta*.

23) B. *semt*.

24) B. *messu*.

25) B. *thesso*.

26) B. add. *som*.

27) B. *messo fallom*.

28) B. *Sondag*.

29) B. add. *kan*.

30) A. Voc. *þolff* (pro *tolff*) nigriori atra-
mento renovavit rec. man.

31) B. *sochn*.

61. af duffj

61. Om dobbel.

☞ Duff³²⁾ ier af takit. huer sum duflar þa warj sacr at þrim oyrum wiþr soen ☞ wil ai soen sykia þa bytj soen .III. marcr þingj §. 1. ☞ (³³þet ir oc semp sic et þet iru lag. sum hier ir³⁴⁾ scrifat .j. þet sculu al- lir menn halda ☞ þa en nequarar³⁵⁾ at byrþir cunnu þar³⁶⁾ uerþa sum ai hittas hier .j. (³⁷þa sculu þar slitas miþ domera talj oc þet sueria et þet sein ret guta lag oc siþan scrifas hier j³⁸⁾

Dobbel är afskaffadt. Hvilken som dobblar, vare saker till tre öre åt socknen. Vill ej socknen utsöka (detta), då böte socknen tre marker till tinget. §. 1. Det är ock genom öfverenskom- melse stadgadt, att det är lag, som här är skrifvet; det skola alla män hålla. Men om några händelser kunna inträffa, som ej hittas här, då skola de afgöras genom domarens antal (d. ä. pluralitet), och (de skola) svärja att det är rätt Gotländingarnes lag, och sedan (skall det) här skrivas.

62. (¹Hitta ier þet sum nylast war takit vm loyski

62. Detta är det som senast var antaget om hårs afryckande.

☞ Jer loyski maira en lofj hyll þet bytis at marc silfs ☞ Jer huart har af þa bytis at tueim marcum silfs

Är den genom hårets afryckande blottade delen af hufvudet större än handlofven höljer, därför bötes med en mark silfver. Är hvart hår af, då bötes med två marker silfver.

61: pr. = II. 71; III. 80.
§. 1 = II. Epil.; III. 75: 1.

62 = III. 82.

32) B. *Duffli*.

33) B. habet novum caput (81) *Aff Burgan wider byamen*; vide Addit. 6; deinde caput (82) *Vm schoga* (cap. 63 in textu); denique vero leguntur ea, quae in textu hoc loco sequuntur. Verba: *Teth ier oc semp sik: At minio sunt scripta.*

34) B. *ieru*.

35) B. *nakrar*.

36) B. *at*.

37) B. *taar schulu slitas &c.*

38) B. Sequitur adnotatio rubris litteris scripta: ☞ *Exaratum A.° 1587 &c.* (vide Praef.), et postea index capitum, ex quo varietates iam sunt adnotatae. Cfr. nott. 1, 4 &c. pagg. 3-6.

1) Lege *Þitta*. B. capiti suo 20 (in textu 19) inserit ea, quae hoc cap. continet, omissa rubrica. Vide not. 79 pag. 43.

63. (²*vm scogha*)

63. Om skogar.

☞ Huar sum hæggr .j. manz sco-
ghum innan staurs. eþa vtan. oc ær
till. byti þriar marcr penninga. oc gierj
hailt atr ☞ Huer sum rifr manz garþ.³⁾
et aka ma ginum. þa⁴⁾ byti .III. marcr
penninga ☞ Huer sum far oloyfis yfir
manz aighu byti .III. oyra. Rifr mann
gluggv a garþi manz byti samulund⁵⁾
§. 1. ☞ (⁶Um festu aigur allar. þa⁷⁾
loysins. eþa wirþins .j. sama littryg-
gum.⁸⁾ eþa festins þar sum þar cum-
nar ieru §. 2. ☞ Huer sum firgier
þriggia marca laigi at þrang lausu.
hafi firgart sinum halsi. oc cuna hans
(⁹kirchiu rumi sinu. oc standi atr .j.
staplj §. 3. ☞ (¹⁰Magum oc wagnje-
lum sehenkis ai maira. En þry minnj
oc engtj (¹¹car maira¹²⁾ en half scal
gangi .j. at mestu. oc huer sum þaim
misfirmjr. bytj tuj byt. oc tolf Marcr¹³⁾
landi

63: pr. = III. 83: pr.

- 2) B. Hoc cap. ordine est ultimum (82). Cfr. not. 33 pag. 89.
3) B. add. *so*.
4) B. om. *þa*.
5) B. *III. oyra*.
6) B. Verba: *Vm festu aigur allar mi-
nio sunt scripta*.
7) B. *tar*.
8) Had. legit *lictryggum*. B. *lyctryggiam*.

a) D. ä. inom den för förpantningen bestämda tid.

*Hvilken som kugger i annans sko-
gar inom hägnad eller utom, och åker
till (med vagn, för att hämta hvad
han huggit), böte tre marker penning-
gar, och gifve fullt åter. Hvilken som
rifver annans gårdsgård, att (man)
kan åka genom, böte tre marker pen-
ningar. Hvilken som far olofvandes
öfver annans jord, böte tre öre. Rif-
ver man öppning på annans gårds-
gård, böte sammalunda. §. 1. Om alla
pantsatta jordegendomar (stadgas att
de) löses eller värderes inom samma
förpantningstid^{a)}, eller pantsättes (ä-
ter) der som de äro komna. §. 2.
Hvilken som förskingrar jord som ger
tre marker i lega, utan trångmål, hafve
förverkat sin hals, och hans hustru
sin kyrkplats, och (hon) stånde bakom
i klockstaplen. §. 3. Slägtingar och
dem som föra brudens kemgift skänkes
ej flera än tre minnesskålar; och intet
käril större än att högst en half skål
går deri. Och hvilken som misfirmar
dem, böte tveböte, och tolf marker till
landet.*

§. 2 = III. 83: 1.

- 9) B. *kirchiu stedi sinom*.
10) B. hoc loco om. quae in hac §. leguntur;
ea vero supra habet. Vide not. 41 pag. 60.
11) B. *teira styra tan halff &c*.
12) A. Voc. *maira* omisam supra lineam add.
scriba.
13) A. *Marcar* scriptum est, at posterius a
rubra lineola inductum ac punctis nota-
tum.

64. (¹af farveghum manz¹⁵)

64. Om farvägar.

En vm farwegj manna þa iru lagh
 42 þaun (¹⁶a mandr aign huergin tafasta
 þa¹⁷) al¹⁸) hann sielfr (¹⁹at vita at
 ypna varst hur hann farvegh a²⁰) þa
 en hann (²¹tafasta a. oc ypna varst.
 þa far²²) hann²³) ai vita a annars
 (²⁴aigu ypna. En hafr hann sielfr lucna.
 þa ma hann vita a annars²⁵) ypna
 ¶ þa en menn wilia gierþa talautir²⁶)
 innan gierþa þa aigu þair quiar²⁷)
 laifha femtan stjgha braiþar. þa helga
 þair garþ sem oc ai ellar ¶ Gierþir
 mandr sir hagha yfir farweg manz þa
 gierþi²⁸) hann hanum lip. en²⁹) hin
 fari³⁰) sum hann fyr³¹) for ¶ þa en
 hann³²) gierþir atr gata manz yfir

Men om mäns farvägar är denna
 lag. Eger man jord som ingenstädes
 stöter till väg, då har han sjelf vits-
 ord på (annans) öppna jord, hvar han
 har farväg^b). Om han (sjelf) har jord
 belägen vid väg och öppen, då har
 han ej vitsord mot annans öppna jord
 (att fara deröfver). Men har han sjelf
 inneshten (jord), då har han vitsord
 mot annans öppna. Om män vilja in-
 hägna jord belägen vid väg, inom
 gårdsgårdar, då ega de lemna vägar
 emellan gårdsgårdarne femton steg
 breda; då freda de sin gårdsgård,
 och ej eljest. Inhägnar man åt sig
 luge öfver annans farväg, då gårde
 han åt houam ett led^c), och den an-
 dre fare som han förr for. Gårdar
 han igen annans gata öfver annans

64 = II. 31.

14) A. errato, ut videtur, supra praetermisit hoc cap., ubi locus ei, secundum ind. cap., adsignatus erat, post cap. 24; in cod. B. vero iusto loco legitur. Cfr. not. 56 pag. 61.

15) B. om. manz.

16) B. ¶ Eyger mader eygu huergin &c.

17) A. Litt. þ omissam supra lineam add. scriba.

18) B. schal.

19) B. wita a ypna varst &c.

20) B. eyger.

21) B. tafast eyger, oc vpni varst &c.

22) B. haffuer.

23) A. add. sielfr lucna, at haec rubra lineola inducta sunt.

24) B. eygu ypna.

25) A. yna additum est, at rubra lineola inductum.

26) B. talaut.

27) B. qvar. Male.

28) B. gieri.

29) B. oc.

30) B. add. thot.

31) B. fyrra.

32) B. om. hann.

b) D. ä. han har rättighet att fara öfver annans jord som gränisar till farväg.

c) D. ä. en öppning på gårdsgården, som

stänges med lösa spjålar, hvilka lätt kunna nedtagas och åter upläggas.

laga³³) farueg manz þa gierþi²⁸) þan lip sum garþin a.³⁴) oc þan³⁵) varþi lipium sum veg .a.³⁴)

laga farvæg⁴), då gärde den led som eger gårdsgården, ock den ansvare för ledet som eger vägen.

65. (³⁶af quinna reth

☞ Um quinna reth ier (³⁷oc semp-sic et nauta bo sculu taka til femta banz rus. oc³⁸) lamb so sum þar³⁹) j. garþ flyttu ☞ All⁴⁰) gylning ier af takin vtan tassala ☞ Gyltan cupar scal brenna hur sum⁴¹) hann hittis ☞ Gullat⁴²) oc silkis band. annur þan slungin. iru all⁴³) af takin. Gylt (⁴⁴kar oc belti gamul ier lufat at hafa slit⁴⁵) sum þet ier. oc engun⁴⁶) til auca. ☞ Tuar marer gulz scal fylgi⁴⁷) wara. oc ai maira.⁴⁸) ai ma maira giefa. oc ai maira baipas ☞ Bladragnjng ier all af takin. oc pell. (⁴⁹oc ma ai gipta garþa millan. vtan meþ hujtum lerep-

65. Om qvinnors rätt.

Om qvinnors rätt är ock genom öfverenskommelse stadgadt, att nötboskap skola (de) taga ända till femte paret; hästar och får så som de förde i gården. All förgyllning är afskaffad, utom tofsar i kläderna. Förgylld koppar skall (man) smälta hvar han finnes. Gyllene hufvudprydnader och silkesband andra än slingade (d. ä. snören), äro alla afskaffade. Gamla förgyllda kärll och bälten är tillåtet att hafva sådant som det är, och ej tillöka några (d. ä. skaffa sig nya). Två marker guld skall hemföljd vara, och ej mera; ej må (man) gifva mera, och ej begära mera. All klädsel (af rum) med blått tyg är afskaffad, och pell (vid vigsel); och (man) må ej gifva emellan gårdar (d. ä. gifva hemgift)

65 = III. 81.

33) B. *lad.*

34) B. *eygír.*

35) B. *han.*

36) B. supra habet hoc caput. Vide not. 44 pag. 60.

37) B. *thet sempt sik.*

38) A. *lap additum est, at rubra lineola inductum.*

39) A. *þair scriptum est, at litt. i rubra lineola inducta est, ac subiecto puncto notata.* B. add. *thet.*

40) B. om. *All.*

41) A. Voc. *sum omisam supra lineam add. scriba.*

42) B. *Gullad.*

43) B. *oc.*

44) B. om. *kar oc.*

45) B. *slicht.*

46) B. *engin ny.*

47) B. *heim fylgi.*

48) B. add. *oc.*

49) B. *ey ma gipta &c.*

d) D. ä. *gårdar man igen sådan väg, som är annans laga farvæg.*

tum ¶ Scarlaþ⁵⁰⁾ (⁵¹ieru oc af takin. engin ma scarlaþ caupa. (⁵²huarki nyt eþa gamalt. oc engin (⁵³ma þet með giptu giefu garþa millan.⁵⁴⁾ ¶ (⁵⁵Silfr band oc kurtil bonaþr ier oc af takin ¶ Burghan wiþr bya menn ier oc firj buþin caupi engin maira en hann þe-ghar gielðr eptir. huar sum nequar⁵⁶⁾ af þissum brjautr. bytj. tolf marcr landi

utan med hvitt lærft. Skarlakan är ock afskaffadt; ingen må köpa skarlakan, hvarken nytt eller gammalt, och ingen må gifva det med giftermål gårdar emellan. Silfverband och kjortelprydnader äro ock afskaffade. Borgande af stadsboar är ock förbudet; ingen köpe mera än han då strax betaler. Hvilken som bryter något af detta, böte tolf marker till landet.

(*Historia Gotlandiae.*) ¹⁾

43

1.²⁾

1.

Gutland hitti fyrsti maþr þan sum þieluar³⁾ hit. þa war gutland so eluist⁴⁾ at þet daghum sanc Oc natum war uppj. En þann maþr quam fyrsti eldi a land Oc sipan sanc þet aldri. þissi

Gotland hitte först den man, som hette Thjelvar. Då var Gotland så dunkelt^{a)}, att det om dagarne sönk och om nätterna var uppe; men den mannen förde först eld på landet, och sedan sönk det aldrig. Denne Thjelvar

Hist. 1 = II. Hist. 1, 2.

50) A. Litt. c omissam supra lineam add. scriba.

51) B. *ier alt aff takit.*

52) B. om. *huarki — gamalt.*

53) B. om. *ma — giptu.*

54) B. add. *utan haffua qwart i gardi; ac porro: ¶ Scharlad oc Bladragning sliti &c., vide cap. 24 §. 2.*

55) B. om. sequentia, praeter ea quae leguntur in cap. (81) cum rubr. *Aff Burgan wider byamen; vide not. 33 pag. 89, et Addit. 6.*

56) *Lege nequat.*

1) A. Hae narrationes non habent alium titulum quam eas rubricas, quas singulis in marg. adposuit rec. man.; notis numerilibus eas demum distinxit Had. B. om. has narrationes.

2) Rec. man. saec. XVI in marg. add. rubr. *Qvomodo Gotlandia inuenta et culta.*

3) Loco v. *þieluar* primum scriptum fuit *hit*.

4) Had. legit *eliust*.

a) *Tilläfsventyrs* beteknar det här förekommande ordet eluist eller eliust (kanske

rätteligen antingen oliust eller eldlaust) att eld ej fanns på ön.

þieluar hafði ann sun sum hit hafði. En hafpa cuna hit haita stierma þaun ta bygðu fyrsti agutlandi⁵⁾ fyrsta⁶⁾ nat sum þaun saman suafa þa droyndi hennj draumbr. So sum þrir ormar warin slungnir saman .j. barmj hennar Oc þytti⁷⁾ hennj sum þair scriþin yr barmi hennar. Þinna draum segþi han firi haspa⁸⁾ bonda sinum hann riap draum þinna so. Alt ir baugum bundit bo land al þitta warþa oc faum þria syni aiga. þaim gaf hann namn allum o fydum. guti al gutland aigha graipr al annar haita Oc gunfjaun þriþi. þair scriptu siþan gutlandi .i. þria þriþiunga. So at graipr þann elzti laut norþasta þriþiung oc guti miþal þriþiung En gunfjaun þann yngsti laut sunnarsta Siþan af þissum þrim aucaþis fulc .j. gutlandi so mikit um langan tima. at land elptj⁹⁾ þaim ai alla fyþa. þa lutu þair bort af landi huert þriþia þiaup so at alt sculdu þair aiga oc miþ sir bort hafa sum þair vfaa iorþar attu. Siþan wildu þair nauþugir bort fara men foru innan þors borg Oc bygþus þar firir. siþan wildi ai land þaim þula utan racu

hade en son, som hette Hafthi; men Hafthis kastru hette Hvitastjerna. De två bodde först på Gotland. Första natten som de (der) tålsamman sofvo, då drömde hon en dröm, så som tre ormar voro slingrade samman i hennes barm; och hon tyckte att de kröpo ur hennes barm. Denna dröm berättade hon för sin man Hafthi; han uttydde denna dröm så: Allt är sammanbundet med ringar; bebodt land skall detta varda, och (vi) få ega tre söner; dem alla gaf han namn ofödda; Guti (sade han) skall ega Gotland; Grajper skall den andre heta, och Gunfjaun den tredje. De skifte sedan Gotland i tre tredingar, så att Grajper den äldste fick nordligaste tredingen, och Guti medlersta tredingen, men Gunfjaun den yngste fick den sydligaste. Af dessa tre föröktes sedan folket på Gotland så mycket i lång tid, att landet ej förmådde föda dem alla. Då lottade de bort från landet hvar tredje menniska, så att de skulle behålla och föra bort med sig allt som de egde ofvan jorden. Sedan ville de ogärna fara bort, utan foro till Thors borg, och bodde der. Sedan ville ej landet (d. ä. landsmännen) tåla dem, utan drefvo

5) Pro a gutlandi.

6) Voc. fyrstu nigriori atramento renovavit rec. man.

7) þitti scriptum est, at prius i subiecto puncto notatum, et y in marg. additum.

8) Lege hafpa.

9) Pro estt.

44 þaim bort þeþan. Sípan foru þair borth .i. faroyna. Oc bygþus þar firir þar gatu þair ai sic vppi haldit Vtan foru .j. aina oy wiþr aistland sum haitir dagaþi. Oc bygþus þar firir Oc gierþu burg aina sum enn synis. þar gatu þair oc ai sic haldit. Vtan foru vpp at watnj þi sum haitir dyna Oc vpp ginum ryza land so fierri foru þair at þair quamu til griclanz.¹⁰⁾ þar baddus þair byggias firir af grica kunungi. vm. ny. oc niþar kunungr þann lufaði þaim Oc hugþi at ai (¹¹niþ ann manapr wari. sípan gangnum manaði wildi hann þaim bort wisa En þair annzsuarapr¹²⁾ at ny oc niþar wari .e. oc .e. Oc quapu so sir wara lufat. þissun þaira wiþratta quam firir drytningina vm sípir þa segþi han. Minn herra kunungr þu lufaði þaim byggia vm ny. oc niþar. þa ir þet .e. oc .e. þa matt þu ai af þaim taka. So bygþus þair þar firir. oc enn byggia. oc enn hafa þair sumt¹³⁾ af waru mali Firi¹⁴⁾ þan tima oc lengi eptir sípan. Troþu menn a. hult. oc .a. hauga.¹⁵⁾ wi. oc. stafgarþa. oc a haipin

dem bort derifrån. Sedan foro de bort till Fårön, och bodde der. Der för-mådde de ej uppehålla sig, utan foro till en ö vid Estland som heter Dagajthi (Dagö), och bodde der, och gjorde en borg, som ännu synes. Der för-mådde de icke heller uppehålla sig, utan foro up åt det vatnet, som heter Düna, och up genom Ryssland; så långt foro de, att de kommo till Grekland. Der begärde de af Grekernas Konung att (få) bo i ny och nedan. Konungen lofvade dem (det), och mente att (det) ej var mera än en månad. Sedan, då månaden var gånge, ville han visa bort dem. Men de svarade att ny och nedan var evärdeligen; och sade dem vara så lofvadt. Denna deras tvist kom omsider för Drottningen; då sade hon: min herre Konung, du lofvade dem att bo (här) i ny och nedan, då är det evärdeligen; då må du ej taga ifrån dem (tillåtelsen att bo här). Så bodde de der, och bo ännu, och ännu hafva de något af vårt språk. Före den tiden och sedan länge derefter trodde män på lundar och på högar, heliga ställen och med stafvar inhägnade platsar, och på hed-

10) *griclanzs* scriptum est, at *s* deletum.

11) Legendum videtur: *maira þan ann* &c.

12) *annzsuaru so sir wara* scriptum est, at *þa* supra litt. *ru*, *suarapr* vero rubris litteris in marg. add. scriba; verba *so sir wara* lineolis inducta sunt.

13) *suint* quoque legi posset.

14) Rec. man. in marg. add. rubr. *cultus idololatricus*.

15) Litt. *h* omissam supra lineam add. scriba.

guf. blotapu þair synnum oc dydrum sinum Oc filepi. miþ matj. oc mundgati. þet gierpu þair eptir wantro sinnj. land alt. hafpi sir hoystu blotan miþ fulki. ellar hafpi huer þriþiungr. sir. En smeri þing hafpu mindri blotan meþ filepi. matj. Oc mungati. sum haita suþnautar. þi et þair suþu allir saman.

niska gudar; de offrade sina söner och döttrar och boskap med mat och dryck; det gjorde de efter sin vantro. Hela landet hade för sig det högsta offret med menniskor; eljest hade hvar treding för sig (offer); men smärre ting hade mindre offer med boskap, mat och dryck; desse kallas sjudsällskap, därför att de alla tillsammans södo (kokte).

45

2.¹⁾

2.

Mangir kunungar stridu agutland²⁾ miþan hapit war. þau hieldu gutar .e. iemlica siþri.³⁾ Oc ret sinum. Siþan sentu gutar sendumen manga tjil suia-rikis En engin þaira fic friþ gart fyr þan awair strabain af alfha soen hann gierþi fyrsti friþ wiþr suja kunung. þa en gutar hann til baþu at fara. þa suaraþi hann. Mik witin ir nu faigastan oc fallastan giefin þa mir En ir wilin et iec fari innan slikan waþa þry wereldi. att mir sielfum. annat burnum synj minum. Oc þriþia cunu. þy et hann war seniendr.⁴⁾ Oc fiel kunnugur so sum saghur af ganga gicc hann a staggapan⁵⁾ ret wiþr suia kunung.

Många Konungar stridde emot Gotland medan (det) var hedniskt; dock behöllu Gotlendingarne beständigt seger och sin rätt. Sedan skickade Gotlendingarne många sändebud till Sverige; men ingen af dem kunde göra fred förr än Avajr Strabain af Alfva socken; han gjorde först fred med Svearnes Konung. När Gotlendingarne bådö honom fara, då svarade han: J veten att jag är nu närmast död och fall; gifven mig då, om J viljen att jag far i sådan våda, tre mansböter, en för mig sjelf, den andra för min födde son, och den tredje för (min) hustru. Ty han var klok och mångkunnig, såsom berättelser gå om (honom). Han ingick i stadgad rätt med Svearnes Konung. Sextio

2 = II. Hist. 3.

1) Rec. man. in summo margine add. rubr. *pacis conditio cum Rege sveciæ facta. et trivutum Anniuersarium.*

2) Pro a gutland.

3) Lege *sigri*. Cfr. II. Hist. 3.

4) Notam abbreviati e litterae d adposuit rec. man., ut legeretur *senielder*. Lege *sniendr*.

5) Pro *staggapan*.

Siextighi marca silfs vm arr huert. þet ier scattr guta so at suiarikis cunungr⁶⁾ fiauratighi marcr silfs af þaim siextighi. En ierl hafi tiughu marcr silfs. þinna staþgaf⁷⁾ gierþi hann miþ lanz rapj. fyr en hann haiman fori. So gingu gutar sielfs wiliandi vndir suia kunungr þy at þair mattin frir Oc frelsir sykia suiariki .j. huerium staþ. vtan tull oc allar utgiftir. So aigu oc suiar sykia gutland firir vtan cornband ellar annur forbuþ. hegnan oc hielp sculdi kunungr gutum at waita. En þair wiþr þorftin. oc kallapin. sendimen al oc kunungr oc ierl samulaiþ a gutnal þing senda. Oc latta þar taka scatt sinn. þair sendibuþar aighu friþ lysa gutum alla steþi til sykia yfir haf sum upsala kunungi til hoyrir. Oc so þair sum þan wegin aigu hinget sykia

marker silfver huart år, det är Gotlândiangarnes skatt, så att Sveriges Konung tager fyratio marker silfver af de sextio, men Jarlen har tjugo marker silfver. Denna stadga gjorde han med landets råd, förr än han for hemifrån. Så gingu Gotlândiangarne frivilligt under Svearnes Konung, på det att de måtte frie besöka Sverige på alla ställen, utan tull och alla afgifter; så ega ock Svearne besöka Gotland utan spannemålsförbud eller andra förbud. Hägn och hjälp skulle Konungen gifva Gotlândiangarne, om de behöfde och åkallade (det). Sändebud skall ock Konungen och likaledes Jarlen skicka till Gotlândiangarnes landsting, och låta der uptaga sin skatt. De sändebuden ega kungöra Gotlândiangarne fred att allestädes söka till (Sverige) öfver haf, som tillhör Upsala Konung; och likaså (skola) de (hafva fred), som den vägen ega söka hit.

46

3.1)

3.

Eptir þet siþan quam helgi olaur kunungr flyandi af norwegi miþ schipum oc legþis .j. hamn. þa sum callar acrgarn þar la helgi olaujr lengi. þa for

Derefter kom Konung Olof den helige flyende från Norrige med skepp, och lade sig i den hamn, som (man) kallar Åkergarn; der låg Olof den he-

3 = II. Hist. 4.

6) Adde haf.

7) Lege staþga.

1) Rec. man. in summo marg. add. rubr. De S. O LAO.

ormica af hainaim²⁾ oc flairj rikir menn til hanns miþ giefum sinum þann ormica gaf hanum tolf weþru miþ andrum clenatum þa gaf helghi olaur kunungr hanum atk agin tua bulla oc aina braiþyxi. þa tok ormica wiþr cristindomj eptir helga olafs kennjdomi Oc gierþi sir byna hus .j. sama step sum nu standr acrgarna kirchia þeþan for helghi olaur til ierzlafs .j. hulmgarþj

lige länge. Då for Ormika af Hejnhem och flere rike män till honom med sina gåfvor. Denne Ormika gaf honom tolf vädurar jämte andra matvaror; då gaf Konung Olof den helige honom återigen två dryckeskärl och en bredyxa. Då antog Ormika christendom efter Olof den heliges undervisning, och gjorde sig bönehus på samma ställe som nu Åkergarns kyrka står. Derifrån for Olof den helige till Jaroslav i Holmgården.

4.³⁾

4.

Þant gutar hainir⁴⁾ waru. þau silgdu⁵⁾ þair miþ caupmanna scap innan all land baþi cristin oc haiþin. þa saghu caupmenn cristna siþi .j. cristnum landum þa litu sumir sic þar cristna Oc fyrþu til gutlanz prestj botair af acubek hit þann sum fyrstj kirchiu gierþi .j. þann stap sum nu haitir kulastepar. þy wildi ai land þula vtan brendu hana þy callar þar en kulastepar. þa eptir þan tima war blotan .j. wj. þar gierþi kirchiu aþra. þa samu kirchiu wildi land oc brenna þa for hann sielfr

Ehuru Gotlándingarne voro hedniska, seglade de likväl med köpmansvaror till alla land, både christna och hedniska. Då sågo köpmännen christna seder i christna lünder; då läto somlige der döpa sig, och förde till Gotland prester. Botajr af Akebäck hette den, som först gjorde kyrka på det stället som nu heter Kulstede; det ville landet ej täla, utan brände henne; därför kallar (man) ännu (stället) der Kulstede. Efter den tiden var offrande i Wi; der gjorde (han) en annan kyrka; den samma kyrkan ville landet ock bränna; då gick han sjelf up på den

4 = II. Hist. 5.

2) Prius i omissum supra lineam add. scriba. 4) Pro haiþnir.

3) Rec. man. in marg. add. rubr. *conuersio ad fidem christianam.* 5) Pro sigldu.

wp a. kirchju. þa. oc segþi. wilin ir
 brenna þa sculin ir brenna mik meþ
 kirciu þissi hann⁶⁾ war rier sielfr oc
 ricasca⁷⁾ manz dotur hafþi hann sum
 hit liccair sniellj⁸⁾ boandi þar⁹⁾ sum
 kallar stainkirchju hann reþ mest vm
 þan tima hann halp botairj magi sinum
 Oc segþi so herþin ai brenna mann ella
 kirchju hanns þy et han standr .i. wi.
 firj niþan clintu. miþ þy ficc þaun kir-
 chia standa obrend han war sett þar
 miþ aldra helguna namnj innan þan
 47 staþ sum nu kallar petrs kirchju. han
 war fyrsti kirchia j. gutlandi sum
 standa ficc Siþan vm nequan tima ep-
 tir lit suer hans lickair snelli sic cris-
 na. Oc husfoyu¹⁰⁾ sina. barn sinn oc
 hiskep sin allan oc gierþi kirchju j.
 garþj sinum. þar nu kallar stainkirchju
 han war fyrsti kirchia a landi uppi j.
 norþasta þriþiungj¹¹⁾ Siþan gutar sagu
 crisna manna siþi þa lydu þair guz
 buþi oc lerþra¹²⁾ manna kennu tocu

kyrkan, och sade: viljen J bränna
 (kyrkan), då skolen J bränna mig med
 denna kyrkan. Han var sjelf rik, och
 hade (till hustru) en dotter af den ri-
 kaste man, som hette Lickajr den vise,
 boende der som (man) kallar Stenkyr-
 ka; han rådde mest på den tiden, han
 halp sin måg Botajr, och sade så:
 "framhärden ej (i upsåtet) att bränna
 mannen eller hans kyrka; ty hon står
 i Wi⁷⁾ (d. ä. ett heligt rum), nedanför
 klinten⁸⁾; dermed fick den kyrkan stå
 obründ. Hon var satt der med alla
 helgons namn⁹⁾, på det stället, som
 (man) nu kallar Peters kyrka; hon
 var den första kyrka på Gotland som
 fick stå. Sedan någon tid derefter
 lät hans svärfar Lickajr den vise
 döpa sig och sin hustru, sina barn
 och allt sitt husfolk, och gjorde en
 kyrka i sin gård, der (man) nu kallar
 Stenkyrka; hon var första kyrkan på
 landet uppe i nordligaste tredingen.
 Sedan Gollüdingarne sågo christna
 mäns seder, lydde de Guds bud och
 lärda mäns undervisning; antogo då

6) *hann* bis scriptum est, at priori loco ru-
 bra lineola inductum.

7) Lege *ricasta*.

8) Litt. *e* omisam supra lineam add. scriba.

9) *kar* scriptum est, at litt. *k* scalpro mutata
 in *þ*, et *þ* in marg. additum.

10) Lege *husfroyu*.

11) Rec. man. rubris litteris in marg. adno-
 tavit: *consecratum A.º 1*; cui notae
 numerali plures additae fuerunt, illae vero
 deletae sunt.

12) Prius *r* omisum supra lineam minio add.
 scriba.

a) Det är klart att orden "nedanför klin-
 ten" innefatta en af berättelsens förfat-
 tare tillagd anmärkning angående det

ställe i Wi (d. ä. Wisby), der denna
 kyrka varit belägen.

b) D. ä. fick namnet allhelgona kyrka.

þa almennilica wiþr cristindomj miþ sielfs wilia sinum vtan þuang so et engin þuang þaim til cristnur ¶ Siþan en menn orþu almennilica cristnr þa gierþis kirchia annur alandi¹³⁾ .j. atlinga bo han war fyrstj .j. miþalþriþiungi ¶ Siþan warþ þriþi gar a landi .j. farþaim .j. sunnarnasta¹⁴⁾ þriþiungi af þaim briscaþus kirchiur allar .j. gutlandi þy et menn gierþu sir kirchiur at mairu maki

allmänneligen christendomen med sin egen vilja utan tvång, så att ingen tvång dem till christendom. Sedan män vordo allmänneligen christne, då gjordes en annan kyrka på landet i Atlingbo; hon var den första i medlersta tredingen. Sedan vardt den tredje (kyrkan) på landet gjord i Fardhem i sydligaste tredingen; af dem föröktes alla kyrkor på Gotland, därför att män gjorde sig kyrkor till större beqvämlighet.

5.1)

5.

¶ Fyr en gutland toki steþilica wiþr necrum biscupi²⁾ þa quamu biscupar³⁾ til gutlanzs⁴⁾ pilagrimar til helgaland ierusalem Oc þeþan haim foru þan tima war wegr oystra vm ryzaland oc gricland fara til ierusalem þair wigþu fyrst kirchiur Oc kirchiugarþa Miþ byn þaira sum giera litu kirchiur Siþan en gutar wendus wiþr cristindom þa sentu þair sendibuþa til hoygsta⁵⁾ biscups .i. leoncopungi þy et hann war þaim nestr. so at miþ steþdum ret quami hann til gutlanz þann

Förr än Gotland för beständigt antog någon biskop, då kommo till Gotland biskopar (som voro) pelegrimer till det heliga landet Jerusalem, och derifrån foro hem; den tiden var vägen åt öster genom Ryssland och Grekland att fara till Jerusalem. De vigde först kyrkor och kyrkegårdar, på deras begäran, som läto göra kyrkor. Sedan Gotlänningarne (allmänt) omvände sig till christendomen, då skickade de sändebud till högsta biskopen i Linköping, därför att han var dem närmast, så att han med stadgad rätt skulle komma till Got-

5 = II. Hist. 5.

13) Pro a landi.

14) Lege sunnarsta.

1) Rec. man. in marg. add. rubr. *LEX et conditio Episcopo Lincopensj Visitaturu designata.*2) *biscupi scriptum est, at scalpro emendatum.*3) Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba.4) Litt. *z* omissam supra lineam add. scriba.5) Litt. *g* omissam in marg. add. scriba.

raipschep giera miþ þaim forschielum at⁶⁾ biscuper wildi cuma af leonco-
 48 pungj þriþia⁷⁾ huert ar til gutlanz miþ
 tolf mannum sinum sum hanum sculdin
 fylgia vm land alt miþ bonda hestum
 so mangum oc ai flairum ¶ So a bi-
 scupr vm gutland fara til kirchiu wig-
 sla. Oc gingerþa sinna taka þry borþ
 oc ai maira at kirchiu wigsl. huerri
 miþ. þrim marcum. at alteris wigsl. at
 borþ miþ tolf oyrum En alteri ainsamt
 scal wigias þa en baþi iru o wigþ al-
 teri oc kirchia saman þa sculu baþi
 wigias firj þry borþ Oc þriar marcar
 penninga Af presti andrum huerium a
 biscupr gingerþ taka vm (⁸tilquemda
 siþ þry borþ Oc ai maira af andrum
 huerium prestj sum ai gierþi gingerþ
 a þy ari. taki biscupr af huerium lausn
 So sum kirchiur iru til scuraþar. þair
 sum ai gingerþ gierþu at þy bragþi.⁹⁾
 þair sculu gingerþ giera þegar biscupr
 cumbr atr at þriþia ari. En hinir aigu
 loysa sum fyrra bragþi gingerþ gierþu
 ¶ Cunnu dailur warþa sum biscupr a
 dyma þaar sculu lendas .j. sama¹⁰⁾
 þriþiungi¹¹⁾ et þair menn wita mest af

*land att göra det biståndet, med de
 villkor, att biskopen ville komma från
 Linköping hvar tredje år till Gotland
 med tolf sina män, som skulle följa
 honom genom hela landet med bönder-
 nas hästar, så många och ej flera. Så
 eger biskopen fara öfver Gotland till
 kyrkinvigningar, och taga sina gen-
 gärd, tre måltider och ej mera vid
 hvar kyrkinvigning, jämte tre marker;
 vid altares invigning en måltid jämte
 tolf öre, om altare ensamt skall invi-
 gas; men om båda tillsamman äro
 ovigda, altare och kyrka, då skola
 båda invigas för tre måltider och tre
 marker penningar. Af hvarje annan
 prest (der ej invigning sker) skall bi-
 skopen taga gengärd vid sin tillkomst,
 tre måltider och ej mera. Af hvarje
 annan prest, som ej gjorde gengärd i
 det året (derför att biskopen ej kom
 till stället), tage biskopen lösen, af
 hvar och en så, som kyrkorna äro be-
 stämde till (d. ä. som för hvar kyrka
 är bestämdt). De som ej gjorde gen-
 gärd den gången, de skola göra gen-
 gärd då biskopen kommer åter tredje
 året (derefter), men de ega (då) lösa,
 som förra gången gjorde gengärd.
 Kunna tvister upstå, som biskopen
 eger afdöma, de skola bringas till slut
 i samma treading, (derför) att de män
 veta mest om sanningen, som bo der*

6) a additum est, at subiecto puncto nota-
 tum.

7) *kriþia* scriptum est, at litt. *k* rubra li-
 neola induxit ac subiecto puncto notavit,
 þ vero supra lineam add. scriba.

8) Legendum videtur: *tilquemd sina þry* &c.

9) *bragþy* scriptum est, at litt. *y* subiecto
 puncto notavit, et *i* in marg. add. scriba.

10) *y* additum est, at rubra lineola inductum.

11) Adde *þy*.

sannundum sum þar nest boa varþr ai þar þaun daila lent þa scal han schiautas til aldra manna samtalan. Oc ai af þriþiungi .j. annan Cunnu hetningar eþa dailu mal warþa sum biscupi til hoyra at retta. þa .a. hier biþa biscups quemdar. oc ai yfir fara vtan þuang reki til. oc mikil synd sei at ai ma proastr loysa. þa scal yfir fara
 49 millan walborga messur oc helguna messur. En ai þar eptir vm wintr tima til walborga messur (¹²Biscup sac. j gutlandi ier ai hoyþri¹³) þan þriar marer

närmast; varder ej der den tvisten slutad (medan biskopen är der), då skall hon hänskjutas till alla mäns samtäl^c), och ej från en treding till en annan (dit biskopen då reser). Kunna tvistemål inträffa, som tillhöra biskopen att afdöma, då skall (man) här afbida biskopens ankomst, och ej fara öfver (till Sverige) om ej trångmål der-till nödgar, och (så) stor synd är (begången), att prosten ej kan lösa (syndaren); då skall (man) fara öfver emellan Valborgsmessa och allhelgonadag, men ej derefter vintertiden till Valborgsmessa. Böter till biskopen äro på Gotland ej högre än tre marker.

6.¹⁾

6.

Síþan gutar toku sir biscup oc presti oc wiþir fulcumnum cristindomi þa toku þair Oc wiþr at fylgia sua kunungi .i. herferþ miþ siau snieckium. vfan .a. haiþin land oc ai vfan cristin. So þau at cunungr. a biavþa gutum laiping eptir witr Oc manþa frest firi lipstemnu dag oc²⁾ þau scal lipstemnu

Sedan Gotlándingarne antogo biskop för sig och prester och fullkomlig christendom, då åtog de sig äfven att medfölja Svoernes Konung i härförd med sju krigsskepp, emot hedska land och ej emot christna; dock så att Konungen eger påbjuda Gotlándingarne leding efter vintren och en månads tid före den till krigshärens samlande utsatta dagen; och lik-

6 = II. Hist. 6.

12) Pro Biscups sac.

13) Lego hoygri.

1) Rec. man. in marg. add. rubr. *BELlica**expeditio qua conditione suscepta olim fuerit.*

2) m additum est, at rubra lineola inductum et subiecto puncto notatum.

c) D. ä. till Gotlándingarnes allmänna ting.

dagr wara firi missumar oc ai siþar. þa ir laglica buþit oc ai ellar þa hafa gutar wal vm at fara en þair wilia miþ sinum snieckium oc atta wichna wist en ai maira þa en³⁾ gutar efla ai fylgia þa gialdin fiauratigi marca penninga firi hueria snieckiu Oc þau at andru ari. Oc ai ath þy sama ari sum buþit war. þet haitir laipings lami⁴⁾ .j. þaim⁵⁾ manapi þa scal aina wiku buþ casli vm fara oc þing nemnas. þa en mannum sembr at laipingir scal ut ganga þa scal siþan halfan manap til ferþar⁶⁾ boas En siþan siau netr firi lipstemnu sculu laipings menn garlakir wara Oc byriar biþa þa en so cann warþa. et ai cumbr byr .j. þairi wicu þa sculu þair en biþa siau netr eptir lipstemnu dag. þa en ai cumbr byr .j. þairi frest. þa aigu þair haimfara at saclausu miþ þy et ai gatu þair ro-
 50 andi yfir haf farit vtan siglandi Cuma laipings⁷⁾ buþ .j. minnum frestum þan manapar. þa a ai fara vtan haima sitia at sac lausu Jer so et cunungr wil ai troa at buþ quamin olaglica eþa byr hindrapi at retum frestum þa aigu sendimen kunungs sum scat taka a þy

väl skall samlingsdagen vara före mid-sommar och ej senare; då är lagligen påbudet, och ej eljest. Då hafva Gotländingarne rättighet att fara (i leding) om de vilja, med sina krigsskepp och åtta veckors proviant, men ej mera; om Gotländingarne ej förmå följa, då betale (de) fyratio marker penningar för hvar krigsskepp, och likvül på andra året, och ej samma år som (det) var påbudet; det (nemligen denna lösen) heter ledingslame. I den månaden skall under en vecka budkaste gå omkring och ting utsätas; om männen åsämjas att leding skall utgå, då skall sedan en half månad rustas till färden; men sedan sju dygn före samlingstiden skola ledingsmännen vara färdiga och afbida god vind. Om så kan hända, att god vind ej kommer i den veckan, då skola de ännu bida sju dygn efter samlingsdagen; men om god vind ej kommer under den tiden, då ega de saklöst fara hem, därför att de ej förmådde roende fara öfver hafvet, utan seglande. Komma ledingsbud inom kortare tid (före samlingsdagen) än en månads, då skall (man) ej fara, utan sitta hemma saklöst. Är (det) så, att Konungen ej vill tro att buden kommo olagligen eller vinden hindrade (att fara) i rätt tid, då ega Konungens sändebud, som uptaga skatten på det

3) Voc. *en* omissam supra lineam add. scriba.

4) Primum *i* omissum supra lineam add. scriba.

5) Voc. *þaim* omissam in marg. add. scriba.

6) Litt. *þ* omissam supra lineam add. scriba.

7) *laings* scriptum est, at litt. *ngs* lincolis induxit, et *þings* supra lineam add. scriba.

þingi sum nest ir eptir sanctj petrs messu taka tolf nemda manna aip. Svm sendimen kunungs nemna wilia et þair miþ laglicum forfallum haima satin. ¶ Engin gief nemda aipir .j. gutlandi vtan kunungs aipir Cann so illa at bieras at crunaþr kunungr warþr miþ nequaru waldi bort rekinn af sinu riki þa aigu ai gutar scatt vt giefa vtan haldi hanum vm þry ar oc þau aigu þair e (8huert ar scatt saman giera oc liggie lata. En þa vt giefa þan þry ar⁹) iru vt gangin. þaim sum þa rapir sua riki ¶ Lyct bref miþ kunungs insigli scal at allum kunungs ret sendas. oc ai vpit

tinget som är näst efter Sanct Peters dag, taga ed af tolf nämndemän, som Konungens sändebud vilja nämna, att de med lagliga hinder sutto hemma. Ingen gifve nämnd-eder på Gotland, utom Konungens eder^d). Kan så illa hända, att krönt Konung varder med något våld bortdrifven från sitt rike, då ega ej Gotländingarne utgifva skatten, utan behålle den i tre år; och likväl egu de alltid hvar år samman-skjuta skatten och låta (den) ligga, men utgifva då, när tre år äro förlidna, till den som då råder öfver Sverige. Tillslutet bref med Konungens insegel skall sändas angående all Konungens rätt, och ej öppet.

(Additamenta.) ¹)

1.²)

1.

5 ¶ en sidan framleydis alt thet som tar aff komber bade A qwindj och a keldi,³) tha fylgir e gutnisku kynj,

Vidare alla som derifrån härstamma^a), både af qvinnkøn och mankøn, räknas alltid till gotländsk släkt,

8) Pallidam scripturam in sequentibus renovavit rec. man.

9) ar bis scriptum est.

1) Haec additamenta leguntur in cod. B, textui inserta iis locis, qui infra indicantur.

2) Hoc addit. cap. 5 (in cod. B. cap. 4) insertum est. Cfr. not. 27 pag. 15.

3) Loco litt. i primum scriptum est r. Lege kerldi.

d) D. ä. i det fall, som i det föregående är sagdt.

a) Här syftas på det, som säges i cap. 5: pr.

vtan thi at eyns, at han takj i⁴) werra oc nidrj so Byrd sina, tha ier och hans rether sliket som Bonda ella bonda Barna: ¶ Tha en prest som⁵) olerder hitter sakar at giera ella man at wegga, tha sijr han sieluir wider sakom e medan han liffoir, hwat som han er⁶) ier inna⁷) lands eller vtan:

utom i det fallet, att man gifter sig med ofri qvinna^b) och förnedrar så sin börd; då är ock hans rätt sådan som bondes eller bondes barns. Men om prestson (som är) olärd råkar att begå brott eller att dräpa man, då eger han att sjelf underhandla om förlikning så länge han lefver, ehvad han är inom lands eller utom.

2.⁸)

2.

5 ¶ Tha en han döyr oc liauther hin lerdj sakar, tha bjaudj han boot thegar, fyrj thy at ey ma præster wider sakom sia, en hin si oschemder at taka tegar, en han wil, med thy at ey ier hinom ret lerdan man at wega, ella illan wilia wider han at haffua, ¶ Tha en han will ey boot at taka, tha schal biera a tingh fyrj alla lydij, takj tar en han wil ellar radin allir lydij fyrj Boot en si mader osaker. ¶ Tha en han (⁹)hempn at eyger so Budit, tha Byti han man at fullu werildj, och Allom landom XL. marker.

Om han dör, och lärd man ärfver (efter honom) saker (för hvilka mansbot skall erläggas), då bjude han bot genast, derför att prest ej må underhandla om förlikning; och den andre vare utan skam att taga (emot bot) genast, om han vill, derför att det ej är rätt för honom att dräpa lärd man, eller hafva ond vilja emot honom. Men om han ej vill taga emot bot, då skall (den lärde) bära (den) till tinget inför hela folket; tage der (emot boten) om han vill, annars råde hela folket om boten; och (presten) vare saklös man^c). Men om han hämnas på den som så erbudit (bot), då böte han för mannen full mansbot, och 40 mar-

4) *nera*, ut videtur, additum est, at lineola inductum.

5) *Lege son*.

6) *Haec vox delenda est*.

7) *Lege innan*.

8) *Hoc addit. calci cap. 5 (in cod. B. cap. 4) adnexum est. Cfr. not. 32 pag. 15.*

9) *Legendum videtur: hempnar tha so ier Budit.*

b) *Efter orden: tager i värre.*

c) *D. ä. fri för vidare ansvar.*

☞ Tha en tweir bryder liauta sakar annar lerder oc annar olerder, oc wil hin lerdj Byta, en olerdj wil ey, tha leggi hin lerdj fram hafud lut sen taka i hender som allir landar til nempna, oc haffui helgh sidhan, en hin sie wider sakom som ey wildi Boot biauda,

☞ Tha en werildj warder budhit, tha bytir hwar sen hafud luta. ☞ Tha en hin lerdj liauter at sakom sia, som ey ma hempna, tha schal han¹⁰⁾ boot

6 tegar taka som i Budi ier, ☞ Tha en han ey wil Boot taka, vtan wil helder hempna, tha skal hin bierra a tingh fyrj alla lydij, taki en tar en han wil, ellar radin their fyrir fe,¹¹⁾ oc mader si osaker. ☞ Tha en han wil ey lerdum mannj Boot i Budi haffua, tha skal han ganga a tingh fyrj alla lydi oc kera thar siit maal segiandis, At iach ier lerder mader, och til guds tienistu wigder, iach ma ey y haggom standa, ella i oristu, Boot wildi Iac taka en i Budi warj, en scham wildj Iac nauduger tula. ☞ Tha schulu landar a sia, noyda och man til hanom at Byta iem wel som han war noyder

ker till alla landsmännen. Om två bröder ärfva saker (för hvilka mansbot skall af dem erläggas), den ene lärde och den andre olärd, och vill den lärde böta, men (den) olärde vill ej; då lägge den lärde fram sin andel (i mansboten) i en löftesmans händer, hvilken alla landsmännen dertill nämna, och hafve sedan fred; och den andre, som ej ville erbjuda bot, underhandle om förlikning. Om mansbot varder erbuden, då böter hvar sin andel. Om den lärde, som ej må hämnas, ärfver saker, för hvilka mansbot skall till honom såsom målsegare erläggas, då skall han taga boten genast när den erbjudes; men om han ej vill emottaga boten, utan vill häldre hämnas, då skall den andre bära (fram boten) på tinget inför hela folket; tage än der (emot boten) om han vill, annars råde de om godset^{d)}; och mannen vare saklös. Men om han ej vill erbjuda den lärde mannen bot, då skall han (nemligen den lärde) gå (fram) på tinget inför hela folket, och der framställa sitt käromål, sägande: jag är en lärde man och invigd till Guds tjenst; jag må ej huggas eller strida; bot ville jag emottaga om (den) erbödes, men skam ville jag ogärna tåla. Då skola landsmännen se till (huru det förhåller sig), och nödga mannen att böta till honom, så väl som han vore nödsakad att böta till andra; därför att en prest ej kan i

10) Voc. han omissam supra lineam addidit scriba.

11) Loco litt. e primum scriptum est a.

d) D. ä. folket tage boten.

androm at Byta, fyri thy (¹²so et hwat *dråpmål underhandla om förlikning* tima prester at sia sakom, ella wider *antingen såsom målsebare eller som* sia sakom vtan kristindomber warder *underkastad hämnd, utan att christen-* spiltir. *domen varder förspilld.*

3.¹³)

3.

17 ¶ Naut, oc rus oc swin tha wardar mader ey meira fyrir, than thet sielfft ier wert, en thet ier mannj at schada: ¶ Tha en osoyder ier oc warder mader warader at fyrir kyrckio durom oc fyrir sochna mannom, oc gier sidan med ogönislu:¹⁴) tha Byti halffu meira than sakir wird,¹⁵) ¶ tha en minnj lastir warda than soydir ier werder, tha Byti halffu minna: ¶ Hundder ier at fiarda, hanom wardar e vm alt til halffs werildis, en han schada gier, eygi than som wil: ¶ Hwnss bit, tha Byti tanna spur hwart, at tweim oyrom til fiugura: ¶ Tha en han sar gier ella lima lyti: tha Bytir at halffuom mestu Botom: thet schal kreffuia oc ey hempna laghrydia til, som andra gelda:

För nöt och häst och svin ansvarar man ej mera än det sjelft är värdt, om det är menniska till skada. Om det är okynnesfü, och man varder tillsagd derom framför kyrkdörren och inför soknemännen, och gör (det) sedan (skada) genom vanvård; då böte den, som varder saker, dubbelt mera; men om mindre skada sker än kreaturet är värdt, då böte hälften mindre. Hund är för det fjerde^e); för honom ansvarar (egaren) alltid i allt, ända till half mansbot, om han gör skada, ege (honom) hvem som vill. Hundbett, böte (man för) huart tandspår, ända till fyra, med två öre. Om han (nemligen hunden) gör sår eller lyte, då böter (man) hälften af högsta böter; det skall (man) kräfva, och ej hämnas; lagligen utsöka som andra skulder.

12) Legendum videtur: *et prester ei ma at sia &c.*

13) Hoc addit. in fine cap. 17 legitur. Cfr. not. 19 pag. 34.

14) Lege *ogömslu.*

15) Legendum videtur *warder.*

e) *Nemligen ett kreatur, för hvilket egaren ansvarar. Jfr. cap. 17: 3.*

4.¹⁶)

4.

42

49. *Aff manna Kaupi.*

Kauper tu mans man i gard thin ta Royn han vm VI. daga, en a siauanda geld thu werd ella ater leyd en thir ey at gies. ¶ Tha en hin wil ey ater taka som seldi, vtan wil tik wider halda med formala, en tu haffua schuldir oc¹⁷) ater leyda: hwat som thir at gatis wer ella Beter. ¶ Tha en thu haffuer schiel schielom gin: thet at tu schuldir ater leyda at frestom, en thir ey at gatis: ta haffuer thu witord som ater leyder, oc lagum fylgir. ¶ Tha en tu haffuir man lenger: 43 oc wiltu sidan ater leyda, sidan frestier wt lidin, oc kallas tu haffua tan formala gart, tha haffuir hin witord som at laghom seldi, gelt tha werd hinom, oc haff thet tu ficht: ¶ En sidan schal sali warda fyri trim lastum, Brutfalli, oc Bed roytu, wardar om ny oc nidan, tha en fran beyni werkir, ta wardar till at melis oc sidan fyri brigsl

4 = II. 43; III. 43.

16) Hoc caput, in cod. A. praetermissum, locum habet post cap. in textu 32. Cfr. not. 36 pag. 5; not. 21 pag. 74.

f) Nemligen i afseende på den ofvanför bestämda tiden.

49. Om köp af trälar.

Köper du annans träl till din gård, då försök honom i sex dagar; men på sjunde (dagen) betala värdet eller led (honom) tillbaka (till säljaren) om han ej behagar dig. Om den som sålde, ej vill återtaga (honom), utan vill hålla dig vid (köpet) med (påstående att det) förord (var gjort), att du skulle behålla (trälen) och ej leda (honom) tillbaka, ehvad han behagade dig mindre eller mera; om du har skäl emot skäl (d. ä. invänder), att du skulle leda tillbaka (trälen) inom (nämnda) tid, om han ej behagade dig; då har du vitsord, som leder (honom) tillbaka, och följer lag¹); men om du har trälen längre, och du vill sedan leda (honom) tillbaka, sedan tiden är förliden, och du säger dig hafva gjort det förordet^g), då har den andre vitsord, som lagligen sålde; betala då honom värdet, och behåll det du fick. Men sedan skall säljaren svara för tre fel; för fallandesot och sängröta ansvarar (han) en månads tid, men om det värker från benet, då ansvarar (han) ett års tid; och sedan (ansvarar han) för klander alltid. Om

17) Adde ey.

g) Nemligen att få efter längre tids förlopp återlemna trälen.

allan alder. ¶ Ta en han warder *han varder klandrad i (din) besitt-
brigder i heldi, ta huti thu sala thin ning, då tillkalla du din säljare, och
oc leyd hanom a hand, gieri han ta led till honom; göre han då dig trä-
man thir heimulan, ella fai ather tir len hemul, eller gifve dig åter värdet,
werd so mikit som thu hanom fyrir så mycket som du gaf honom för (trä-
gafft. ¶ Tha en ider schil vm, hin len). Om tvist är er emellan, han sä-
kallas mid mala haffua selt: en tu ka- ger sig hafva sålt med förbehåll, och
las med fastu kaupi haffua kaupt. ta du säger dig hafva köpt med fast köp,
haffuer oc tan witord som med fastu då har ock den vitsord, som köper med
kaupir, oc laghum fylger. fast (köp) och följer lag.*

5.¹⁸⁾

5.

46 (19) *Stiel trell mans oyri ella oyri
minna, tha Byti hwar drotin fyri han III.
oyra. en hin kumber sielffer vp typti som
typtit eiger. ¶ Ta en typti ier meira
than oyri, ta haffui e han fyrsti set
ater, oc trigildi sidan so mikit som tar
til biers som typti war: ¶ Stiela flei-
rin trelar an oyri, ta Byti hwar drotin
trigildi fyri sin trell en han ey kumber
sielffuer typti vp. ¶ Tha en tiauffna-
der ier ey alder til, ta schal wita tan
som tiauffnadin misti huru mikill han
war: oc than²⁰⁾ thi at eyns et hus
ella laas wari til brutit ¶ Tha en ey*

*Stjäl någons träl en öre eller min-
dre än öre, då böte hvar egare för
honom tre öre, om han sjelf uptäcker
tjufgodset som eger det. Men om tjuf-
godset är mera än en öre, då hafve
han alltid först sitt åter, och sedan
tre gånger så mycket som värdet af
tjufgodset utgör. Stjåla flere trålar
en öre, då böte hvar egare tredubbla
värdet för sin träl, om ej han (nem-
ligen trälens egare) sjelf uptäcker tjuf-
godset. Om ej allt tjufgodset är i be-
håll, då skall den, som miste tjufgod-
set, svärja huru mycket det var; dock
endast i det fallet, att hus eller lös
var upbrutet. Om det ej är taget un-*

5 = II. 50.

18) Hoc addit. cap. 38 (in cod. B. cap. 55)
insertum est. Cfr. not. 4 pag. 79.

19) Verba *Stiel trell mans* minio sunt
scripta.

20) Lege *thau*.

ier vndir lasi takit, oc huaski ier til Brutit hun ella hell, ta taki han trelin oc fresti han, oc leggi engin wider lagh fram, kumj Bain heilom oc Brustheilom ater drotin til handa, oc Byti als enchti fe fyrir: than²¹) en han enga saghu aff haffui. ¶ Ta en agripir ier engin til vtan²²) wesl²³) eyn, ta schal leggja fram wider lagh ofresta mans. ¶ Kuma oc heilom ater oc Byti VI. oyra fyri baugband²⁴) VI. oyra: ¶ i nauger²⁵) seger nauduger, thet han ey walder. §. 1. ¶ far mader med agripi til gars, oc kennir trel i mans

47 typt: tha schal drotin ransaka lata oc sielffuir trel sin Binda, oc ey fyri standa ta tarff ey trigildi gelda. ¶ Tha en mader will ey sielffer trel sin Binda, ella ransaka lata, oc hittis tan²⁶) thar fyli innj, ta geldi han trigildi hinom som typtit atti han haffer tha vp kumit. ¶ Ier tiauffnader so mikil et ey winder trigildi fyri guldit: ta schal hin haffua trelin som typtit atti, ey ma han oc meira fyri stiela tan sielffum sir.

der lās, och huset hvarken ofvantill eller vid grunden är brutet, då tage han trälen och pine honom, och lägge ej fram något vederlag¹); lemne (trälen) oskadd i ben och bröst åter till egaren, och böte alls intet gods derför, fastän han icke får någon bekänneelse af (trälen). Om intet funnet tjufgods är till, utan endast beskyllning utan bevis, då skall (den bestulne) lägga fram vederlag innan trälen pinas; lemne ock (trälen) oskadd åter, och böte sex öre för händernas bindande om han ej bekänner; bekänner han, och finnes intet tjufgods, så böte han likväl för händernas bindande¹) sex öre; (ty) i nöden säger (d. ä. bekänner) den nödgade det han ej är skyldig till. §. 1. Far man med funnet tjufgods till en gård, och tillviter någons träl stöld, då skall egaren låta ransaka och sjelf binda sin träl, och ej försvara (honom); då behöfver han ej betala tredubbla värdet; men om mannen ej vill sjelf binda sin träl, eller låta ransaka, och hittas likväl tjufgods derinne, då betale han tredubbla värdet åt den som egde det stulna, hvilket han då har upptäckt. Är tjufnaden så stor, att (han) ej förstår betala tredubbla värdet, då skall den hafva trälen, som egde tjufgodset; ej må han (nemligen trälen) genom stöld förverku mera (för egaren) än

21) Lege *thau*.

22) Voc. *vtan* omisam in marg. minio add. scriba.

23) Pro *wensl*.

24) Quaedam hoc loco a scriba esse praeter-

missa, manifestum est. Cfr. versionem germanicam, II. 50: pr.

25) Legendum videtur *naud*, vel forte *naugan* (pro *naudgan*).

26) Lege *tau*.

h) D. ä. den nedanför omtalade sex öres bot.

i) Luckan i texten är här fylld ur Tyska öfversättningen.

¶ Kumber annar vp typti, oc taker tiauff oc Binder oc ey han som typti atti, tha schal han haffua funder laun, attunda lut aff, Bade aff tiaufi oc alagi.

§. 2. ¶ Ier trel a laupstighi, oc ier lyst eptir at kyrechio, ella a tinghi, ta ier. tan muslegu mader, oc Byter engin trigildi fyri than som stiel mat at siir: vtan sett schal hwar ater haffua, en til ier. ¶ tha en ietit er, tha fullar thet engin fyri muslegu man. ¶ Tha en trel warder ater fangin, tha loys han ater fyri II. oyra a landi: oc fyri III. oyra en han a fluta komber, oc fyri halff mark en yr lands syn komber: ¶ than²⁷⁾ schal man ater loysa, som schipit atti, vtan thi at eyns, at lagrekat wari: ¶ Tha en han haffuir handom kumit a gripi naqwara, ta schal gripi ater loysa som trelin atti.

¶ Tha en schip war lagrekit ella vndir lasi takit, tha loysi than schipit ater som trelin atti, oc so gripi alla som han handom a quam oc toygi

48 frammar tan til III. marka. ¶ Tha en han bort lauper a schipi wardalaus, ella a haffi nider sinker, so²⁸⁾ et hin

sig sjelf¹⁾. Uptäcker en annan tjufigodset, och tager tjuften och binder (honom), och ej den som egde tjufigodset, då skall han hafva hittelön, en åttendedel både af tjuften (d. ä. af hans värde) och boten. §. 2. Är träl på flyende fot, och är lyst efter (honom) vid kyrkan eller på tinget, då är den muslegoman, och ingen böter tredubbla värdet för den som stjul mat åt sig, utan hvar och en skall hafva sitt åter om det är till; om det är upåtet, då ersätter det ingen för muslegoman. Om träl varder återlemnad (till egaren), då lös honom åter (af den som fångat honom) med två öre (om han är fångad) i landet (d. ä. på Gotland), och med tre öre om han kommer på hafvet, och med en half mark om han kommer ur landets syn¹⁾. Den skall återlösa (d. ä. betala) trälen, som egde skeppet (hvar på trälen undkommit), utom i det fallet, att (skeppet) var lagligen fästadt; men om han har tillgripit några saker, då skall den återlösa (d. ä. ersätta) sakerna, som egde trälen. Om skeppet var lagligen fästadt eller tuget under lās, då löse den skeppet åter som egde trälen, och likaså alla saker som han tillgrep, likväl ej utöfver tre marker. Om han löper bort på skepp som ej är värdadt, eller drunknar i hafvet, så att den

27) Loco litt. *an* primum scriptum est *eim*.

28) *som*, ut videtur, scriptum est, at ultima littera deleta.

k) *D. ä. egaren skall ej för trälens stöld förlora mera än trälen är värd.*

l) *Jfr. cap. 49.*

mister trel sen som atti: ta geldit tan trel, som schipit atti: §. 3. ¶ Warden naqwar mader bundin agrips laus: tha schulu thet schuda trir radmen, oc hoyra hans ord, hwat han ier schylder ella o schylder: ¶ teir III. radmen schulu wara aff hunderi sama: ella sama settungi: teir schulu witna thet som teir hoyra²⁹⁾ han ier schulder ella oschylder, so oc en agriper ier:

mister sin träl som egde (honom), då betale den trälen, som egde skeppet. §. 3. Varder någon man bunden, utan att vara funnen med tjufgods, då skola tre rådmän undersöka det, och höra hans ord, om han är skyldig eller oskyldig; de tre rådmännen skola vara aff samma härad eller samma sjetting; de skola vitna det som de höra, om han är skyldig eller oskyldig, så ock om han är funnen med tjufgods.

6.³⁰⁾54 81. *Aff Burgan wider byamen.*

Burgan wider byaman ier oc fyrbudin. ¶ Kaupi engin meira en han orkar betala.³¹⁾

Allar festu eygur schulu haffua frest vm try aar til gelda som meirin ieru en mark silffs. Ta ma ey oyra wirda en hin ey wil, vtan eygu, oc haffi than³²⁾ han frest vm try Aar:

6.

81. Om borgande af stadsboar.

Borgande af stadsbo är ock förbudet. Ingen köpe mera än han förmar betala.

Alla förpantade jordegendomar skola hafva tre års tid till (betalning af) schulder, som äro större än en mark silfver. Då må (man) ej (i pantens ställe) värdera lösören^{m)}), om den andre (nemligen gäldenären) ej vill, utan jorden, och likvül hafve han tre års tid.

29) Adde *hwat*.

30) Hoc caput sequitur post caput in textu 61: pr. Cfr. not. 33 pag. 89; not. 55 pag. 93.

31) Cfr. cap. 65 in fine.

32) Lege *thau*.

m) Jfr. cap. 30, 63: 1.

II.

CODICIS IURIS GOTLANDICI

VERSIO GERMANICA.

1. *Hir begynnet sich der goten recht van deme lande Godlande* 1

Dis ist das anbegynne vnseres rechtes das wir der heydenschaft vorsachen vnde gelouen czu haldene der cristenheyt vnde geloûben alle an eynen god algeweldigh vnde bethen das her vns gunne vrede vnde zegeuechtunghe vnde heil vnde vnse cristenheyt czu haldende vnde rechten gelouben vnde vnse land gebûwet. vnde alle taghe schaffen an werken worden vnde willen. das das gote sy czu loube vnde vns czu notorft an libe vnde an zele amen

2. *Dis ist van kynderen*

Dis ist nû dar neghest das man vûten sal itzlich kynt das geboren wirt van vnseme lande vnde nicht vorwerfen §. 1. ¶ wissen sal itzlich wip ir bette wen se yres kyndes genesin sal. vnde czu eyner geczûgnisse habe sy czwey¹⁾ wibe by ir eyne nakebarinne²⁾ vnde eyne hebemûter³⁾ ap das kynt tot geboren sy vnde ere hende des vnschuldigh syn §. 2. ¶ wen eyn vry wip obir wunden wirt das sy ere kynt vorterbit hat vnde wissentlich wirt den kirchspelen lûten⁴⁾ so hûsse se. III Marc is ene sy denne das sy czu vore dy

1 = I. 1; III. 1.

2 = I. 2; III. 2.

1) Litt. *czw* fere extritae sunt.

2) Litt. *rin* fere extritae sunt; non vero foramen hoc loco habet membrana, ut refert Sch.

3) Ita scriptum fuisse videtur, at litt. *hebe* fere extritae sunt; non vero perforata est membrana, ut refert Sch.

4) Litt. *t* extrita est.

zache gebichtet hat vnde der prister myt ir das bezûghe so hat dar nymand vf (⁵czu czuchende weder den⁶) das sy ire busse vûllenbrenghen ¶ vorsachet sy vnde kumpt dy zache vor des dynghes manne. vnde wirt sy vnschuldigh so sal sy habin III. Marc vnde⁷) deme genen der ir dy zache v**chet⁸) vnde eynen eyd eynes guten geruchtes. myt zechs mannen ¶ wirt sy obirwunden so busse sy den kirchspilmannen III Marc ¶ Kumpt dy zache vor das dynghe so busse se III Marc deme dynghe vnde III Marc deme probiste wen sy der zache obir wunden wirt ¶ Kumpt ouch dy zache vor das gancze land vnde wirt sy der zache noch obirwunden so loft dy zache vf XII Marc weder das gancze land ¶ Hat sy keyn gud czu bûssen so sal sy das land vlien vnde keyn man sal sy hûsen ader spisen by III Marc ¶ wen sy nicht czu eyden gan wil so ist sy io doch der zachen obirwunden ¶ wen dy genen czu rûcke gan dy ir dy zache vorwissen vnde wellen dy busse nicht vort legen so sal man se vnschuldigh vnde schadelos richten der zache vnde dy gene eren sy myt eiden vnde brenghen sy us deme gerûchte dy is ir an brochten ¶ Bekennet sy das sy des kyndes muter ist. vnde spricht das kynt sy tot geboren so darf man ir keyne bûsse vort legen. wen men ir misse geloubin wil vnde sy keyne czûgwibe hat dy. myt ir weren do sy des kyndes genas

§. 3. ¶ wen eynes mannes (⁹drö lynen sulche zache vorwissen wirt so leghet man ir nicht grösir busse denne VI ore pfennynghe ¶ wirtsy der zache obirwunden so sal vorbussen vor sy ere hûs here VI öre vnde VI wynten¹⁰) vf eren rûcke legen wen dy zache geendet ist

3. van dem czenden

Dis ist nû dar neghest das eyne iczlichen gebört czyt czu hõrende vnde

3 = I. 3; III. 3.

5) Litt. u cz, membrana perforata, perierunt, non vero dubium est quin ita scriptum fuerit.

6) dem v. das legendum videtur.

7) Lege van.

8) Quaedam litterae extritae sunt, nec conii- cere possum quid scriptum fuerit.

9) Lege drölynen.

10) Lege wynter.

cziende czu vornde¹¹⁾ dar he dy kirche gebûwet hat vnde synen hof van an-
 begynne czu geschrebin ist vnde der prister is pflichtich ym czu pflegende
 gotis dinst wen her des bedarf vrû ader spate §. 1. ¶ des synt alle manne
 eynes worden das eyn iczlicher sal synen czenden bereit habin vor vnser
 vrouwen taghe inder vasten. beide deme prister syn teil. vnde ouch der kir- 2
 chen ir teil ¶ (¹²An gersten¹³) sal iczlich syn czenden gebin das ist inden
 garbin ¶ wen vnser vrouwen tag kumpt inder vasten so darf keyn man
 saghē der czende sy nicht gedroschen ¶ Na vnser vrouwen taghe sal der
 prister kûndegen an dryen suntuagen vmme den czenden an deme vîrden sun-
 tage der kirchen tór czu slissen vnde dy czid bekummeren vor deme kirch-
 spil. bis an dy czit das der czende sy al bereit. vnde III Marc sullen volgen
 van deme ghenen der synen czende nicht er berede. Dis ist iczlich man
 pflichtig us czu vorderen vnde ouch czu bruchende das kirspil eyn drytten-
 teil. das andir dy kirche. das dritte der prister §. 2. ¶ wen eyn czynsge-
 bende búman¹⁴⁾ van eyne kirchspil weg veret in eyn anders mit dem czen-
 den vmberet so wirt her bröchlik III Marc weder den prister vnde dy kir-
 che vnde der kirchen man das ist weder das kirchspil vnde vûre noch synen
 czenden wedir alleynē is spate sy §. 3. ¶ wen ymant sych czu mer ge-
 machet¹⁵⁾ den her czu voren hadde. eyne kirche búwen wil. so sal he bú-
 wen van den neghen teilen wen dy kirche sal. habin ere teil der czende. also
 wol als der prister syn teyl. wen dy núwe gebûwet ist vnde gewyēt dar na
 sal her den czenden geuen do her leczten dy¹⁶⁾ kirche búwede. Noch der
 czit mak her nicht loufen czu der alden wen her dy núwe gemacht hat.
 vnde nicht spater mag her gan van der alden czu der núwen den an deme
 tage also sy der byschof gewiet hat ¶ wen sy czweytrechtigh werden des
 irstin jares. ader des anderen so sal her selbir bewisen myt syme eyde vnde

11) *vîrnde* v. *vîrende* legendum videtur.
 Supra litt. *r* positus est circulus, quali litt.
u interdum ornatur.

12) Sch. male habet *Im*. Legendum est: *In-*
den garbin, ut ipse in mox sequentibus
 indicavit scriba.

13) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

14) Litt. *bû* omissas in marg. add. scriba.

15) Lege *gemache*.

16) *dy* bis scriptum est, in fine prioris ac
 initio sequentis lineae.

myt czweyen kirchmannen dy sy eme dar czu benömen willen das her inder¹⁷⁾ bûwnghe were vnde inder¹⁷⁾ wÿunge vnde in allen stücken als dy ander kirchmannen ¶ wen vorleden syne¹⁸⁾ drie wynter ader drier mer so sal he becÿgunge habin Beide der kirchen manne das her myt yn inder bûwnghe were vnde ouch synes pristers das her van der czit den czenden gebört habe als eyn iczlik ander kirchman §. 4. ¶ wen eyn man hûret Acker ader höyslak in eyne anderen kirchspil do keyne hûser vffe sy so sal her korn czenden bliben lazin dar der Ackir czu geschrebin was.¹⁹⁾ höy vnde hoppen czu hûse vûren vnde deme prister den czenden gebin dar he czitungh²⁰⁾ van hat vnde allerleye gotes dinst ¶ wenne dar hûser vffe synt so blibe der czende ganczlichen an deme prister der dy kirche bewaret vnde der kirchen ire teyl

4. van apgotlicher an betunge

Dis ist nû dar negest das Aptgöteliche²¹⁾ anbetunghe vnde alles das der heydenschaft volghet ist vorboten ¶ Nymant mak an beden berg. holcz. wike adir staf gharde ader der heyden got ¶ wen dar ymand obirwunden wirt myt gecÿghen das her keyne gelöbde getan hat myt spise adyr mit tranke anders denne der pflēghe sitte ist der cristenheyt so wirt her brochlich. III. 3 Marc weder der kirchen man. wenne se gesücht vynden alle sullen sy dis suchen. vnde alle habin Prister. kirche. vnde kirchen man ¶ wenne eyne eyn wenynghe an lyt so were her sich myt sechs mannen eyden. ¶ wen der kirchen man gesucht nicht vynden vnde kumpt is vor des dinghes man so were her sich noch myt sechs mannen adir hüsse III. Marc pfennynghe. ¶ Kumpt is vor das gancze land. so hüsse her XII Marc deme lande. kan her nicht weren myt XII mannen eyden

4 = I. 4; III. 4.

17) Sch. priori loco male habet *an der*, posteriori vero *ander*.

18) *syn* v. *synt* legendum videtur.

19) *is* primum scriptum est.

20) Litt. *e* supra litt. *i* posita est. Cfr. praefationem.

21) *Lege Apgötliche*.

5. *van Pristeren*

Dis ist nû dar nehest das prister vnde pristere wip. vnde pristeres kyndere geleret synt an slegen. vnde tot slage vnde allen erp teylen also bunden kyndere. wen dy vngelerten volghen erer muter künne §. 1. ¶ wirt eyn man gebrechlich geleret adir vngeleret so hüsse nymant vor yn mer wen syn gewette czu reichet

6. *van den heilighen tagen*

Dys ist nû dar nehest das alle heilige tage sal man heilig halden. dy dy byschoue heilig habin geboten vnde alle man vntfanghen hat ¶ Nymant sal ander werk tûn des suntages adir²²⁾ an anderen heiligen tagen denne czyte hörin vnde gotis dinst vnde noch der messe orloup habin czu ryten vmme syn land gud. §. 1. ¶ Des Suntages mag eyn man vf syme wagene nicht swarer vûren den eynes pfundes swarheit na den oxsen. vnde eynes halbin pfundes na den pferden ¶ wen her mer hat so mag man syn vûder halden czu VI ören²³⁾ vor brûche der heilikeyt noet sachen us genomen vnde ouch das der prister gevraget werde so mag her schouwen was noet en dar czu trybet vnde mag en irloubin insyme kirchspil das her nicht bekummert werde myt vor wise ¶ wil her wedir²⁴⁾ varen so suche her io den gelerten man das ist den prister der des kirchspiles mechtigh ist wil her sunder vorwys varen §. 2. ¶ Czu markete jst gelouet czu varende myt bereiter spise mit kesen Potter vnde mit allerleie milch spyse. vische. vögele. adir qwek. das man czu markete vorkoufen sal vnde myt gebacketen brote wen nicht mit mele adir myt korne. adir mit andir war her ene welle czu wage zetzen syn vûder dar czu myt VI ore. dy halbe brûche geböret deme genen der in dar mede begrift. dy ander helfte deme prister vnde den kirchmannen do her was do her be-

5 = I. 5; III. 5.

6 = I. 6; III. 6.

22) an primum scriptum fuit.

23) Adde: vnde her busse VI öre.

24) Lege witer.

griffen wart §. 3. ¶ wan eyn man Rytet myt eyner börden so mag man en nicht bekummeren adir brochlich machen vnde zitzet her zelbir vf ¶ Hat her eyn pferd noch folgende. adir leytet das myt der börden dy swarer ist wen eyn halp pfund so ist dy borde vorböret vnde VI ore vor dem broch der heylcheit §. 4. ¶ wirt eyn vry man ader eyn vry wip an werke begriffen des suntages adir eynes anderen heilighen tages so ist vorböret das werk das sy vmme hand habin. vnde lege dar czu VI ore by des heiligen taghes bröche. dy helfte sal habin der sy indeme werke begrifet vnde dy ander helfte der prister vnde kirche man §. 5. ¶ wirt eynes mannes drel adir drellynne des heiligen taghes vf dem werke begriffen. so sal. büssen ir 4 hús here uor sy III. ore den sy búwen. III wyntere na wan ire czit us geleidin ist

7. *Dis ist van monchen*

Dis ist nu dar nehest wirt keyn man obirczúghet das her hoúwet der monche walt adir czúne nedir leget adir keynen vordrys²⁵⁾ tít en. adir erem gude das steit ym czu eyne banne vnde czweyualdiger bússe das ist dy helfte mer den cwyschen²⁶⁾ den bunden vnde habe syne bússe getan vor deme irsten dynghe dar na. ¶ Beytet her des dynghes so steit is ym czu III Marc des landes bröche vnde bússe doch weder sy. noch rechte. alleyne is vorspadet sy. §. 1. ¶ wenne eyn man ane kynder is vnde sich czu kloster gipt so sy her selbir synes land gudes mechtig des ene mag her nicht vorkoufen adir vor schichten dy wile das her lebit ¶ wen her stirbet so blíbet eyn dritteil deme clostir vnde czwey teil gan wedir czu den erbnamen ¶ Hat her kyndere so habe her macht öbir syn houpt gud. §. 2. ¶ wen eyn wertlich man wil land gud closteren adir kirchen gebin so gebe her das czende

7 = I. 7; III. 7.

25) Posterius r omissum supra lineam add. 26) *twyschen* quoque legi potest. Lege scriba. *czwyschen.*

teil van syne land gute vnde nicht vörder Js ene were das ym vûlbort gebin syne rechten erbnamen

8. *van dem man vrede.*

Das ist nû dar neghest das manvrede stan sal alle dy taghe dy werk heilik synt van der czyt wen dy sunne vnder geyt des obindes wen an dy czit wen is taget des dritten tages. ¶ XIII tage¹⁾ inden wynachten synt in vrede gesaczt. VII wochen der vasten. vnde alle dy pasche woche .III. des crûczes taghe inder cruce wochen vnde dy gancze woche czu pfyngesten ¶ Tötestu keynen menschen an dem vrede so bûsse III Marc ¶ Serestu eynen menschen so bûsse XII ore ¶ Sleystu myt stecken adir byles öer so bûsse VI ore ¶ Rückestu ymant. adir schûbest. adir an syn har tast. adir mit der vûest sleist. so bûsse. III ore wen is in czorne ist getan ¶ vor dynem drel bûstu nicht vorder wen he czu blute sleit den III ore ¶ Dy sache sal man bûssen dar sy getan ist vnde nicht dar der gene ist der dy zache getan hat §. 1. ¶ Der prister sal der kirchen tör czu slissen vnde dy czit hynderen vor al den genen dy brechliche zache tûn an den heiligen tagen gotis wenne das bannen volget io al sulchen brochen ¶ Vs deme banne sal man slan wen dar geboet²⁾ ist noch rechte vnde den kirchmannen dûnket ratlich syn ¶ Manche sullen sy czu samene sûchen dy bröche vnde manche behalden dy kirchspil lûte eyn drittenteil. das ander der kirchen. das dritte der prister dar keyne landbroche czu kûmpt ¶ dy land broche kumpt nyrgen inder heiligen tage brechlichkeit Sunder wen ymand inder kirchen getötet wirt so steit czu XL Marc. wen das ist land bröche dar van sal. (³deme probiste III Marc vor das bannen adir des bannes⁴⁾) §. 2. ¶ dy kirchen des landes synt al gliche heilig dar ymand ynne getötet wirt ¶ wen III kirchououe⁵⁾ synt aller hei-

8 = I. 8; III. 8.

1) *synt*, ut videtur, additum est et deletum.

2) Sch. male habet *gebott*.

3) Legendum videtur: *der probiat III Marc habin vor &c.*

4) *zache* addendum videtur.

5) Sch. male habet *kirchenoue*. Lege *kirchoue* v. *kirchhoue*.

ligest in das recht gesaczt. dar sullen brechliche lûde vrede habin also wol
 indes pristers houē also indeme kirchoue das steit czu XL. Marc. wen eyn
 brechlich man getötet wirt indeme vrede. ¶ Alle ander bröche dy cleyner
 5 syn dar dem lande bröche nicht an rören de⁶⁾ sullin habin der kirchen man
 eyn drittenteil das ander dy kirche das dritte der prister ¶ Sleistu eynen
 menschen inder kirchen myt stecken adir mit byles ör. adir zerestu en indeme
 kirchoue das steit czu VI Marc ¶ Sleistu mit der vûst inder kirchen adir
 schübist. adir grifestu ymand mit den haren. adir sleistu mit stecken adir biles
 öer indeme kirchoue das steit czu III Marc ¶ Sleistu ymand myt der vûst
 (7uf dem kirchehouē adir schübist. adir indy har grifest das steit czu XII ore
 eyn bröche der heilicheyt ¶ Der gene ist pflichtich dy vûge czu besorgende
 der sy bricht vnde dar reynegen dar he bevlecket hat vnde dar volgen III Marc

9. van aller manne vrede

N^v synt dar noch. czweyer hande vrede. dar dy meiste macht an liet das
 man manvrede haldin sal. dar keyn bannen czu kumpt adir bischoues bröche
 das ene scheyde. denne des heiligen tages ¶ Dis synt aller manne vrede
 bestan XIII nacht noch paschen vnde V nacht noch deme mittensomer vnde
 waren X nacht vnde X tage czu iczlicher czit vnde beide bestan vnde us
 gan an der sunnen vf gange ¶ Totestu ymand an deme vrede so saltu de-
 me ganczen lande also vil vorder bussen also he dûer was den du tot slügest
 der vrede bant ene gebin⁸⁾ möge dich vorsicheren adir vorwissen er der czit
 du hast gebüset ¶ Serestu ymand an deme⁹⁾ vrede ader sleistu büsse III
 Marc ¶ An¹⁰⁾ deme vrede mag nymand uorterbin vor deme anderen hûs
 houē¹¹⁾ noch czüne her ene werde brechlich an III Marc

9 = I. 9; III. 9.

6) Forte legendum *der*.

7) Pro *uf dem* primum scriptum est *in der*.

8) Vocabulum *gebin* delendum esse videtur.

9) Vocabulum quoddam additum fuit, ita vero
 erasum est, ut membrana lacerata sit.

10) Sch. male habet *In*.

11) Vox *houe* delenda est.

10. *An¹²⁾ vrede der lenczen*

Dis ist noch der lenczen vrede das ist der vrede der vöre jare der besteyt eynes halbin manedes vör aller manne zeyende czit¹³⁾ vnde waret eyne halbin manden noch der zaet cziet ¶ An¹⁴⁾ deme vrede so mag nymant von deme anderen schätzen. noch. pferd. noch oxsen wenne der bunde bedarf se den alle tage vf deme ackir he ene welle denne bússen. III. Marc ¶ Wenne schulde synt czwischen den lüten vnde ist gerichtet czu gelde so sal man schätzen syn andir qwek adir jörlich¹⁵⁾ gud vnde nicht syn búwekwek das her an der czit bedarf

11. *van dinghe vrede*

Nû ist noch der manne dynghe vrede. Des dynges manne synt pflichtig czu sũchende des¹⁶⁾ dynges vrede ¶ Grifestu ymand in dy hare. adir myt vũsten sleist vf deme dynghe so bússe III Marc vor des dinghes vrede. vnde doch dy broche des rechtes ¶ Sleistu myt stecken adir myt byles ör. Adir zerestu bússe III Marc ¶ Totestu ymand. adir leist abe houwen bússe VI marg.¹⁷⁾ Js ene sy das her tötet werde durch wrake willen §. 1. ¶ Eyn brechlich man darf sich nicht trosten an des dinghes vrede js ene sy. denne aller manne vrede

12. *van hûs vrede*

Dar na ist noch iczliches mannes heym vrede das ist hûs vrede ¶ Totestu ymand do heyme in synem hou. Adir leist abe houwen so bússe XII Marc

10 = I. 10; III. 10.

11 = I. 11; III. 11.

12 = I. 12; III. 12.

12) Lege *Van*.

13) Voc. *czit* omissam in marg. add. scriba.

14) Sch. male habet *In*.

15) *rörlich* v. *rürlich* sine dubio legendum est. Sch. male habet *förlich*.

16) *vr* additum at deletum est.

17) Lege *marc*.

6 vnde eme XII Marc. vnde.¹⁸⁾ io doch synes lybes bÿsse ¶ Sleistu ymand myt stecken adir myt byles ör. Adir zerestu so bÿsse ym III Marc. vnde der gemeynheit III Marc vnde jo doch des rechtes brÿche §. 1. ¶ wirt eyn wirt geslagen in syeme houe do heyme adir mer volkes. so rÿret alleyne dy hÿs gewelde den hÿgsten. vnde nicht mer wen dy anderen sullen alle habin des rechtes brÿche

13. van man slachtunghe

Das ist nÿ dar nehest kan is so öbil geschen myt rate der viende das eyn man den anderen tötet so sal myt ym vleen syn vader. Sone. vnde bruder ¶ wen her der nicht ene hat so sullen myt ym vlien syne neghesten vrund czu XL. tagen czu den kirchen dy alle man in vrede. gesaczt hat. Das ist fardeem vnde thyngstede. vnde. Athlingaboo dar sullen sy vrede vnde vorheginge habin also wol. indes pristers houe als indeme kirchoue ¶ wen dy czit geledin ist so sal her do hyn ryten dar he des vredes¹⁾ bant wil gesatz habin vnde zetze sy busen drien heym dorferen so verne an den walt adir an das holcz. van den heymdorferen drien. das ist²⁾ vormitten sy van den anderen heymdörferen dy dar legghen an der anderen syten des holczes. adir her ym orlop habin kan van deme genen den is behöret ¶ Des vredes band magh man nicht zetzen obir keyn dynggh adir obir keynen koufmarket. adir keyne kirche. wen den eynen. Also der ghene dar he czu geit. synt der czit habe her vrede an synen vredes benden vnde zetze sy io an dem vrede de nehest³⁾ noch paschen wenne an der czit wirt her uorheget inden benden dy her do zaczte do her dy missetetikeit hatte allir irsten getan. das bant heiset vf götnisch. vatubandÿ ¶ Der vrede band steyt eyn jar alvme den en mag nymand strafin. wen das jar geledin ist. §. 1. Eyn man sy sullin⁴⁾ geweldig

13 = I. 13; III. 14.

18) In initio sequentis folii *vnde* iterum scriptum est.

2) *Lege is.*

3) *Adde ist.*

1) *Voc. vredes* omissam in marg. add. scriba. 4) *selbin legendum videtur.*

in synen vreden benden czu blybende adir búsen landes czu varende czu heiligen stetin syne sunde czu besseren vnde habe VIII. tage vryheit czu schiffe czu varende. vnde vare an vrede syne pilgerimes reyse. wen her wedir kúmpf. so habe her oúch VIII tage vrist czu synen vreden banden czu komende. an vryheit §. 2. ¶ wen eyn man bröchlich wirt indem selbin kirchspil dar he selbin ynne wonet so sal her van dannen vlien vnde zetzen dy vrede bende eyner anderen weg dar nicht ene wone syne mutir. tochter adir swestir ¶ Czu eyner anderen kirchen sal her gan bynnen der czit wen sy beide nicht mögen syn an eyner kirchen ¶ Den halbin czenden sal her vüren dar her dy czyte höret an gotis dinst. dy ander helfte sal bliben by der kirchen do syn hof czu gescrebin was. §. 3. ¶ wan eyn man bröchlich wirt indeme heym dorfe dar he. ynne wonet so sal her vlien van dannen vnde zetzen anders wor syne vrede bende ab her vrede habia wil. wen sy möghen nicht wonen an eyme heymdorfe §. 4. ¶ wan eyn vngöthnich man tötet eynen vngöthen⁵⁾ man. so sal. her vrede bende zetzen also eyn göthnisch man wenne her wonet insynes selbis houe vf godlande §. 5. ¶ Dy bússe sal her vort bitten. wan eyn jar vorleden ist vnde lose io eyn jar czwischen syn. vnde bitte dy bússe vort 7 dry bynnen drien jaren. wen der gene sy eyn vngheschendet man jo doch das her dy bússe vntfae. wen. sy ym aller ersten geboten wirt ¶ wen her czu dem irsten adir czu dem anderen male dy busse nicht wil vntfaen. so vntfae her sy an der dritten czit. wen drie jar vorleden synt ¶ wil her sy denne noch nicht vntfaen so sal man sy vf das dingh vor dy gemeynheit brengen vnde her vntfae sy dar na ap her wil. wil her nicht so sal dy gemeynheit obir dy busse raten. vnde der gene blibe sunder schult ¶ wan her spricht dy czit sy nicht vorleden adir dy vrist vnde der gene spricht sy sy vorleden der dy busse hat geboten so hat der gene das wiseste wort der do spricht dy vrist sy geleden. Myt der drier manne bezügunghe dy mit ym czu háse weren vnde⁶⁾ dy busse böten drie bynnen drien Jaren. vnde bezüghe das myt .XII. manne eyden das io were eynes jares vrist dar czwi-

5) *vngöthnischen* legendum videtur.

6) *vnde* bis scriptum est, in fine prioris ac initio sequentis lineae.

schen ¶ wen eyn man den totslag nicht wil büssen vnde io doch vorleden synt alle dy vrist. So sal yn das land vortūmen adir richten vredelos vnde dy büsse us richten bynnen eyne manden. vnde bröchlik widdir synen weder zachen an VI Marc silbirs vnde ouch deme lande VI. Marc silbirs ¶ Deme genen sy ouch dy zelbe broche der do nicht ene heldet syne vrede bende. dar en gan⁷⁾ ouch keyne bete vor js ene sulle al vf dy gebort gan vnde us gegeben⁸⁾

14. van bröchen ghe erbet

Uan bröchen ge erbet noch vatir. bruder adir andir vrunde so sal eyn iczlich vortragen wen sy mechtigh synt dy busse vort czu bittende wen der gene vntfae wen he wil vnde sy eyn man vngeschendet ¶ wen her dy busse so snelle nicht wil vntfaen so sal man sy ym biten in eyne jare drie vnde noch der czit vf das dingh brenghen vor alle man vntfae noch dar ab her wil. adir dy gemeynheit rate dar vöre vnde sy bliben sunder schult §. 1. ¶ vorgaderen sich czwene adir mer vnde töten eynen So habin sy alle eynen vrede bant wen an dy czit ir eyner dy schult vntfeit des tot slages §. 2. ¶ Alle dy erbegud erben sullin vnde wellin rechen vor eynen jungen vmmundighen. so blibet das gerochen das erer eyn vor yn richt her sy van der manne wegen adir der vrouwen. dy roche blibet ab her sy selbin gerochen hette ¶ Sy sullin ouch dy busse vntfaen wen der erbname iungh ist vnde dy czit gekomen ist das her dy busse mag vort bitten vnde us der schult komen dar her ynne was §. 3. ¶ wen eyn göthnisch man tötet eynen vngöthnischen man vnde vormag dy busse vort czu bitten so darf her nicht czu vliende noch der vrede bende. §. 4. ¶ wen eyn vngöthnisch man tötet eynen göthnischen man so uorheget yn keyne bende her ene habe denne alreit dy buse vort czu bittende §. 5. ¶ wen eyn vmmundiger wirt ymandes tot slegher

14 = I. 14; III. 15.

7) *geit legendum videtur.*

8) *Adde merden.*

so sy das gebot myt XII Marc silbirs §. 6. ¶ wen eyn wip swarvûrig getötet wirt myt deme kynde vnde vormag man myt eiden bewisen das das kynt in erem libe lebendigh were das bewise ire hûsbunde ab her kegenwertigh sy. js syner nicht so bewise das der ir nehest bysteit myt drien besessenen göthnischen mannen selbir habinde van deme selbin kirchspil. vnde 8 dar czu so vil das ir XII werden vnde möghen alle ere glichen syn. So sal man bussin das kynt myt XII Marc silbirs vngboren vnde sy an vûllen bûssen

15. van busse der manne

Uortmer van den⁹⁾ mannen bûsse Eynes göthnischen mannes busse ist III Marc goldes ab her getotet wirt ¶ Al der anderen manne busse wirt gebûsset myt X Marc silbirs ¶¹⁰⁾ Eynes drelles bûsse ist V¹¹⁾ f^{s12)} §. 1. ¶ Nympt eyn gothnisch man eyn vngöthnisch wip sy wirt gebûsset noch erer bûsse. wen dy kinder volghen deme vatir inder bûsse ¶ Nympt eyn vngöthnisch man eyn gothnisch wip¹³⁾ so blibet eyn iczlichs an syner bûsse. wen dy kindere volgen deme vatir an irer bûsse

16. van bûsse der vrede Bende

Eynes göthnischen mannes der vrede bande bûsset¹⁴⁾ ist XII Marc silbirs ¶¹⁵⁾ Eynes vngöthnischen mannes ist V Marc silbirs ¶¹⁵⁾ vnde eynes drelles VI ore pfennyng. §. 1. ¶ Alle synt sy glich an der bûsse wen an dy czit das ymand syner gelede gelastert wirt an vnsûnikeyt ¶ Geschiet vnsûnikeit ymande so ist eynes vngöthnischen mannes hand adir vûes gebusset myt X

15 = I. 15; III. 16.

16 = I. 16; III. 17.

9) *der legendum videtur.*

10) Signum ¶ hoc loco atramento pictum est.

11) Id est 4¹/₂.

12) Quid haec nota abbreviationis significet, dubium videri potest. Verisimile quidem esset eam denotare v. *pfennyng*; at in hoc libro ubique respondet voci *marc* vel

verbis *marc penninga* in textu Gotlandico, qua ex causa notam retinui. Sch. hoc loco habet *pfennyng*; fallitur vero cum credit ita scriptum esse (pag. 183).

13) Voc. *wip* omissam in marg. add. scriba.

14) Lege *bûsse*.

15) Signum ¶ his locis atramento pictum est.

f^{s.16}) vnde alle ander vnsünikeit dar bússe vf löufet §. 2. ¶ Tötet eynes mannes drelle eynen göthnischen man syn húshere leite ym den drellen gebunden inden hof bynnen XL nachten vnde dar mete IX Marc silbirs ¶ Wenne der tot slegher nicht vorhanden ist so bússe her XII Marc silbirs vnde nicht mer ¶ wen eyn drelle tötet eyn vngöthnischen man. So bússe syn húshere vor yn II Marc silbirs vnde leite yn gebunden inden hof bynnen XL tagen ¶ wen der tot sleger nicht czu handen¹⁷⁾ ist So bússe her V Marc silbirs vnde bewise das myt VI mannes eiden das her des tot slages vnschuldigh sy. beyde an rate vnde an tate ¶ vormag der húshere der eide nicht So bússe her dy vülle bússe beide deme göthnischen vnde deme vngöthnischen ¶ wenne eyn drelle tötet eyn drellen. so kan man nymande benötigen das her den tot slegher gebe uor dy bússe wen her hat vort czu bittende V¹⁸⁾ f^{s.16}) ¶ Eyn drelle der syne czit der eygenkeyt us gedinet hat der vntfae vor der kirchen durch¹⁹⁾ syne vryheit myt wisschaft der kirchspil lúte. vnde antworte noch der czit selbir vor syne taet

17. *Van vndyren van pferdin. van ochsin. van hunden. vnde van bern²⁰⁾*

Eyn Bülle .V. jar alt brenget ouch myt ym selbir XII Marc pfennyge der bússe wen her ymand tötet §. 1. ¶ Kumpt man in eynes bunden hof so sal man das pferd bynden an den vierden czün stecken van deme gehecke vnde vier trete van der tör So antwortet her nicht mer denne vor den lúchteren vördersten vües vnde vor dy czene ab her bi^set²¹⁾ ¶ wen du verest inden hof adir czu den spicheren. adir slof búden So bynt an den gebil. adir an dy hynder want So vor antwortestu nicht mer denne also hir vorgeschrebin ist §. 2. ¶ Eyn beer nicht vntlústet²²⁾ drier Jar alt der ist der dritte

17 = I. 17; III. 18.

16) Cfr. not. 12 pag. 125.

17) Litt. *den* omissas in marg. add. scriba.

18) Cfr. not. 11 pag. 125.

19) Lege *dör* v. *tör*.

20) Sch. om. v. *bern*; fallitur vero cum cre-

dit h. v. in manuscripto codice desiderari (pag. 187).

21) Cfr. not. 20 pag. 116.

22) *vntlústet* quoque legi potest. Sch. sic.

§. 3. ¶ Der vierde ist eyn hund den sal man vor antworten vmme alle dyngh. wenne her schaden tût (²³den habe wer den habe §. 4. ¶ Dy vire vn- 9 dirrete sal man vor antworten eyn iczlich in syme houe by XII Marc silbirs ¶ wen eyn vndirrete tötet eyne vngötnischen²⁴) man den eyne göthnischen man. so gaen czwey teil van der bússe wen das dritte teil bússe der ghene des das vndirrete was. das heysset man eyne heyschende bússe ¶ Wen eyn vndirrete tötet ymand adir lasteret an synen geleden so sal man nicht rechen. den mit rechte us manen also andir schult ¶ Wen eyn vndirrete ymande sereghet adir vnsünet so geuallen czwey teyl van der bússe wen das dritte teil bússet gener des das. vnderet was. sunder hündes býsen So bússe man itzliches czanes spör vör .II. ore bis an vire

18. *Sleyt eyn man eyn wip*

Sleyt eyn²⁵) man eyn wip das ir das kynt vortirbet vngboren vnde hat io doch lebendyngh gewesen an irem libe So bússet man halbe bússe ¶ wen sy vf eyne man dy vntaet bekennet vnde her vorsachet so sal sy yn dar an vesten myt czweyen czüghen den sy clagete an dem dritten tage das sy geslagen were. adir myt den genen dy dar by weren dy eres zelibis vnde zelibhabinde syn vnde myt czweyr wibe geczüghe das das kynt. synt tot geboren were das sy geslagen was vnde bewise das mit zechsuolden eyden das das kynt lebendyngh were §. 1. ¶ Eyn wip sal warten eres Kindes czu iczlichem male mit iczlicher spise zy lege is indy wyghe vnde habe is by ir. adir in erer schos adir an erem bette dar sy zelibir liet by. alsüst sal iczlich wip czu drien jaren eres kyndes warten ¶ wan. ymand eyn kynt tötet vnramendes an sulche bewarunghe das bússet man czu vuller bússe ¶ wen eyn wip ir kynt neder leget vf dy golf. adir uf stüle. adir vf bette sunder be-

18 = I. 18; III. 19, 20.

23) Verba *den habe wer den habe*, quibus spatium relictum fuerat, postea ipse addidit scriba.

24) *vngötnischeren* primum scriptum fuisse videtur. Lege *vnwertlicheren*.

25) Voc. *eyn* omissam supra lineam add. scriba.

warunghe so blibet das kynt vngebüſſet. kan ym²⁶⁾ vorzümunghe czu kōmen in so welcher mase ¶ wen eyn wip myt eyne kynde czu bette gheit. dar czu voren legghen trūnkene²⁷⁾ lūte vnde vordampet das kynt indem gedranghe. adir van den cleideren. So blibet das kynt io doch vngebüſſet wo sy ouch zelbin legghen dar by

19. van den wunden

Sereghet eyn man den anderen eyne wunde adir mer. eynes nageles tif adir mer. So būsse her itzliches nagles tif czu J¹⁾ f²⁾ wen czu VIII f²⁾ beyde dy tyfe vnde ouch dy lenghe Js dy wunde nicht eynes nagels tyf. so būsse dy helfte myn ap her eynes artzsten bedarf §. 1. ¶ wen eyner gezereget adir ghewundet wirt zo habe her bewysunge czweyer Radmanne indeme zelbin dynghe. vnde eynes land dömeres indeme zelbin zechsten teyle. vnde swere myt zechs mannen myt der genen bezūngunge sunder ere eyde wen dy bröche grösir ist den III Marc ¶ wen is III Marc ist adir myn so ist is drier manne eyd ¶ Hat her mer wunden den eyne dy swere her eyne czu ader mer jo doch so blibet dy zelbe būsse §. 2. ¶ Eyne iczliche wunde vnde durch gaende. ader ynnewendich rörende wirt gebüſſet mit³⁾ eyner Marc zilbirs. §. 3. ¶ wundet eyner den anderen myt eyne messir der būsse .II. Marc zilbirs §. 4. ¶ wirft eyner den anderen mit eyne
 10 steyne adir anders wor mede dat he ghewundet wirt so būsse her III Marc §. 5. ¶ Jst eyner ghewundet durch dy nase adir lippen das wirt gebüſſet myt .II. Marc pfennynghe vnde io doch dy vnsūnikeit weme⁴⁾ is czu geleet ist ¶ blibet is vffen vnde nicht kan czu geheilet werden das ist dy meiste bröche vūl vnde al eyn ore ist dy helfte myn ¶ Wen man geseen mag obir

19: pr, 1-4 = I. 19: pr, 1-4; III. 21: §§. 5-9 = I. 19: 6-10; III. 21: 5-9.
 pr, 1-4.

26) yn primum scriptum est.

27) Loco litt. t antea scriptum fuit k.

1) Id est 1/2.

2) Cfr. not. 12 pag. 125.

3) mit myt scriptum est, illud in fine prioris,
 hoc in initio sequentis lineae.

4) Lege venne.

eyne twer strase adir twers öbir eyne weg dy vnsvnikheit vnde der wunden aarn. vnde hñed vnde hñbe nicht bedecket czwischen deme barte vnde brñwen das wirt gebñsset myt eyner halbin marc silbirs ¶ Wen man is mag zeen twers obir eyn dingh das ist I Marc zilbirs vnde jo doch der wunden bñsse §. 6. ¶ Dy Swarde geborsten ist ghebñsset myt I f^s) ¶ Schynet dy houpt schelle zo ist gebñsset mit II f^s) ¶ Jst dy houpt schale geböget adir geborsten das wirt gebñsset myt I Marc zilbirs ¶ Schynet dy hñet des bregens das wirt gebñsset myt II. Marc zilbirs §. 7. ¶ Jtzlich beyn das in eyner schalen geschallet. wirt gebñsset myt eyner Marc pfennyng bis an vire beyne §. 8. ¶ Eyn beyn das man an eyne vademe ghewerfin mag V elen hoch obir eyne balken wir⁶) gebñsset myt II Marc pfennynghe eyn iczliches bis an vire §. 9. ¶ Eyn jtzlich vyngher wirt gebñsset myt I Marc pfennynghe wen her al abe ist ¶ Der dñme wirt geschätzt kegen alle den anderen vyngeren ¶ wen eyn vyngher glede raket ist das man nicht metegrifen kan das wirt gebñsset ab is abe sy §. 10. ¶ wen eyner gelemet ist in eyner hand vnde kan doch halten swert⁷) vnde zichelen vnde vormag sich nicht czu weren das wirt gebñsset mit II Marc zilbirs §. 11. ¶ wen eyner gelemet ist an syme ganczen lybe. das⁸) her nicht geloufen kan das ist gebñsset myt II Marc zilbirs §. 12. ¶ wen dy oderen des hales adir der nacke entczwey ist das wirt gebñsset mit II Marc zilbirs. §. 13. ¶ Eyne iczliche czehe wirt gebñsset mit II. Marc pfennynghe wen sy ap ist §. 14. ¶ wen ap ist hand adir vñs adir das oughe us dar wirt eyn iczlich gebot myt VI Marc zilbirs §. 15. ¶ wen eyn man den anderen vornichtet vnde hoñwet ym abe beyde hende vnde vñsse. adir oughen us stichet vnde lebet her noch synt. dar wirt gebñsset eyn iczlich myt XII Marc zilbirs §. 16. ¶ wen eyne dy

§. 10 = I. 19: 11.

§§. 12-18 = I. 19: 12-18; III. 21: 10-16.

5) Cfr. not. 12 pag. 125.

6) Lege *wirt*.

7) Voc. *swert* omissam in marg. add. scriba.

8) Voc. *das* omissam in marg. add. scriba.

nase abe wirt gesneten das her sich. der snoppe nicht geweren kan das wirt ouch gebüset myt XII Marc zilbirs §. 17. ¶ wen eyne dy czunge vs geczogen wirt vnde abe gesneten wirt das her de sprache nicht genissen kan das ist ouch gebüset myt XII Marc zilbirs §. 18. ¶ wen eyn man an dem gemechte gelemet wirt das her keynes kyndes vater werden kan das wirt gebüset eyn iczlich nyre⁹⁾ adir hode myt VI Marc zilbirs. wenne sy beide synt gelemet das wirt gebüset myt XII Marc zilbirs ¶ wen der schacht myt alle czu samene abe ist das eyn man syner bedarf nicht genissen kan anders denne ziczczende als eyn wip der wirt gebüset mit XVIII Marc zilbirs §. 19. ¶ wirt eyn man geslaghen an syne hand vnde spricht das sy ym vnnütze zy das bewise her myt den czüghen also van den wunden gesprochen ist ¶
 11 wen gene sleghe süne synt zo habe her das wýste wort der zich weret §. 20. ¶ das ist der hande mynste lemyng wen man heis adir kalt nicht lýden mag na also czu vorne das wirt ouch gebüset myt I f.¹⁰⁾ vnde bewise das myt syme eide alleyne §. 21. ¶ wen eyne van sleghen synes höuptes das hören ist vorgan das her nicht höret den hund. in deme bande adir den haen uf deme balken. adir rúfen. vnde Rúschen vor syner tór. das wirt gebüset myt XII Marc zilbirs. vnde bewise das myt VI mannen eyde vnde myt den zelbin geczüghen also van den wunden ¶ wen eyn man vorrichtet wirt an eyne ore das her dar mete nicht ene höret wen her uor das ander or heldet¹¹⁾ das wirt gebüset mit VI Marc zilbirs §. 22. ¶ wen eynes mannes or wirt abe gehouwen das ist gebüset mit II Marc zilbirs ¶ Wirt das or vngesünet das wirt gebüset myt II Marc pfennynghe §. 23. ¶ Jtzlich ribbe ist gebüset myt II Marc pfennynghe wen czu vir ribben §. 24. ¶ Sleistu ymande dy czene us deme hoúpthe so bússe eynen Jtzlichen

§§. 19-21 = I. 19: 21-23; III. 21: §. 23 = I. 19: 19; III. 21: 20.

18, 19.

§. 22 = I. 19: 24; III. 21: 21.

§§. 24-26 = I. 19: 25-27; III. 21:

22-24.

9) Pro *nyre* legendum est *hode*, ut scriba ipse additis verbis *adir hode* significavit. 10) Cfr. not. 12 pag. 125. 11) Sch. male habet *holdet*.

also her tûer ist. Dy vördersten öbirsten czwene dy bûsse myt II Marc pfennynghe eynen iczlichen. wen dy czwene dy dar na zitzen nehest iczlichen mit I f¹²) wen dar na eynen iczlichen myt den bak czenen czu I f¹²) dy nedersten czene dy helfte myn eynen iczlichen §. 25. ¶ Tastestu ymande indy haer myt eyner hand das so bûsse myt .II. oren ¶ Tastu myt beiden so bûsse f¹³) f¹²) §. 26. ¶ Rückestu ymandes so bûsse II ore ¶ Schübestu ymandes so bûsse II ore §. 27. ¶ Spernestu¹⁴) ymandes so bûsse II ore §. 28. ¶ Sleistu mit der vûst bûsse II ore ¶ Bekennestu eynes slages so habe her das wiste wort bis das czu viren slegen ¶ Bekennestu nicht so habe du dy wisten wort dich czu werende §. 29. ¶ Sleistu myt eyner stangen bûsse eynen iczlichen slag myt f¹³) f¹²) wen czu II f¹²) vörder bûsset nymand syn gelt vor dûme slege dar ene kome denne vnsûnikeyt in. das ist eyn recht der goten §. 30. ¶ der bart eynes mannes wirt gebûsset als ey¹⁵) ander haer- czoch. ¶ Geblöset dar man eynen. vyngher vf gezetzen mag wirt gebûsset mit VIII artighen ¶ wor man. czwene vyngher vf zetzen mag das wirt gebûsset myt f¹³) f¹²) ¶ wen man drye. den dûmen myt anderen czweyn dar vf. legen magh das wirt gebûsset mit eyner Marc pfennynghe ¶ wen so vil geblöset ist das man dy hand dar uf leghen mag das ist II Marc pfennynghe Vörder ene bûsset man nicht were ouch eyn iczlich har vs geczogin ¶ wen dy swarte myt den haren van eynes hoûpte wirt gehouwen das ist I Marc silbirs §. 31. ¶ wundestu ymandes cleidere So bûsse das öbirste cleit myt I ore den Rok myt II oren. das hemde myt VIII artigen vnde mache dy cleydere widder gancz vnde gliche gûd ¶ hemde. brûch. vnde hûd synt gliche tûer wen se ghewundet werden ¶ Rûret is an dy hûet das eyns gesereget wirt. so bûsse dy¹⁶) wunde vnde cleyt §. 32. ¶ Eyne offen zêre. sal eyn

§§. 27-29 = I. 19: 29-31; III. 21: §§. 30-32 = I. 19: 32-34; III. 21: 26, 25, 31. 28-30.

12) Cfr. not. 12 pag. 125.

13) Id est $\frac{1}{2}$.

14) Loco litt. n primum scriptum est r.

15) Lege eyn.

16) dy bis scriptum est, in fine prioris ac initio sequentis lineae.

man vorstan czu beköstigen eyn jar vnde eyne nacht §. 33. ¶ wirt eyn man
 geslagen an dâmen slegen vnde lýt stetes vf deme bette vnde dar czwischen
 12 nicht vffe geyt vnde geschiet ym io doch rechtschaft vnde redeliche berich-
 tunghe so sal¹⁷⁾ geczûghnisse habin III bezessener manne vnde drier dö-
 mere des selbin zechsten teyles vnde dar czu zo vil das erer XII sy ¶ Ge-
 schyhet ym nicht redelich berichtunghe so sal syn erbname habin das wiste
 wort mit den selbin geczûgen ¶ Geit her dar czwischen vffe so habe der-
 gene das wiste wort der sich weret §. 34. ¶ Tût eyner deme anderen weg
 werunge vnde grift eyne rytende inden czöm adyr eyne ganden an dy schül-
 deren vnde keret yn van syme weghe der bûsse uf meiste VIII artige ¶
 Tût eyner deme anderen gewalt vnde let yn sich lenger noch volghen So
 bûsse her ym III Marc vor dy gewalt. vnde III Marc der gemeynheit

20. van deme drellen

Slet sich eyn drelle. vnde eyn vryman czu samene. So sal der drelle habin
 II sleghe keghen eyne slaghe So wirt is ebin czwischen yn ¶ wirt deme
 drellen mer denne II sleghe keghen eyne so ist das gebot iczlich slag vor
 II ore bis an III ¶ wirt deme vrien manne mer slege denne eyner kegen
 czweyen So ist das gebot iczlich slag myt eyner halbin Marc bis an III ¶
 Wirt eyn drelle gerûcket Geczogen. adir geschobin So ist ym gebûsset dy
 helfte vnwertlicher denne eyne vrien ¶ Kumpt dar zerekeit adir wunden in
 das wirt so tûre gebûsset also eynem vrien manne bis an III Marc vnde nicht
 vorder ¶ Nymand bûsse eynen drellen höger das ist VIII artige. der wille-
 kör bûsse vnde der drelle bûsse sy ouch nicht höger

§§. 33, 34 = I. 19: 35, 36; III. 21: 20 = I. 19: 37; III. 22.
 32, 33.

17) Adde her.

21. *Van Erb gute.*

Wen vmmündige kyndere bliben noch eres vaders tode. vnde ouch (¹mündighe sönes manne geworden So mag sich der eldeste nicht scheiden van deme iungsten alleyne das sy benötet werden er her mundich sy vnde sy sullen van deme vngescheiden gute vorczeren bis das der jüngeste wirt XV jar alt. Dar na so vntfa her syn teil. vnde eyn jczlicher sta vör sich selbir. ab se nicht wellin lenger czu samen syn ¶ wen sy also benötet werden. das man ere erden czu der vütunghe uorkoufen sal. er der czit sy alle mundich synt. So sal man. das ere gliche vorpfanden des eldesten vnde des jungsten. vnde nicht czu vullen czu vorkoufen ¶ Nympt ymand eynen jungen vmmündigen czu sich das sy van manne wegen adir vrouwen wegen vnde gipt ym syne vütunghe bis her mundig wirt der behelt syn teil alleyne. dy anderen das ere durch der vütunge willen vorkoufen §. 1. ¶ bewybet eyn man synen son vnde stirbet der son vnde leet na sich töchtere so sullen sy bliben an dem schosse das ist an der vorstandunge des guten vaders. vnde beiten eres erbteyles ¶ Stirbet der gute vater vnde vorgeit is noch ym so sullen das erb gud. noch hoüpt gute czal schichten dy töchtere vnde des sones töchtere ¶ Synt des guten vaders mer söne denne eyner. so erbin des sones tochtere eren vater ¶ des gliche wirt ghe erbit noch des vaders muter wen sy lengher lebit den dy söne §. 2. ¶ Hat eyn erbtochter land gut ge erbit das erbit na der czyt eyns noch deme anderen in was geslechte is kumpt das. sy mannes namen. adir vrouwen namen dy wile des blutes ichteswas ist 13 ¶ Vorgeyt das blut myt alle vnde ist das gut gekomen vndir czwey mannes namen vnde nicht vnder den dritten das geit weder inden hof dar is us gekomen ist ¶ Jst is gekomen vndir drye noch den anderen so blibet das gut dar is gekommen ist Alleyne is vorgaen ist. also van der manne wegen §. 3. ¶ Hat eyne erbtochter gud ge erbit vnde vorgeit noch ir das sy keyne kyn-

21: pr, 1-4 = I. 20: pr, 1-4; III. 23: pr, 1-4.

1) Legendum videtur: söne mündighe manne &c.

der noch sich leet. so erbin dy des blutes nehest synt ¶ wen gliche na synt man vnde wip So erbe doch der man vnde nicht das wip §. 4. ¶ wor in eyne houe vorgeyt So sal dy tochter erbin noch deme vater syn mäterliche gud. vnde synes vaters mäter gud ¶ Synt dar ouch des vaters swesteren beraten adir vmberaten dy nemen eres vaters muter gûd ¶ Synt dar ichteswelche vmberaten dy nemen den achtenden pfennynghe eres veterlichen gutes wen dy schülde beczalet synt §. 5. ¶ Dy neghesten erbnamen nemen ir haupt teyl myt den tochteren beide an landgute vnde an varender habe wen das vrouwen gud us gerichtet ist §. 6. ¶ vorgheit is noch eyne manne vnde blibet noch ym indeme. houe eyne wittewe sy sal indeme houe habin. czu erem vf halde alle mande eyne louf roggen vnde eyne louf gersten eyne jar vmme. Ab sy sich van dar nicht vorandert. adir stirbet ¶ wen also-tane gud also ir volgete inden hof das neme sy dar us al gliche gud §. 7. ¶ Wirt eyne wip beraten in meer höue. den in eyne vnde teylen kinder in merleye höue so erbe eyne kint also das andere erer muter ghud beide an landgute vnde an varender habe vnde dy brudere sullen vf bören vor ere swesteren sy synt beraten adir nicht §. 8. ¶ wen eyne wif us eyne houe mit metegifte beraten wirt vnde vorgeit is nach ir das sy wirt inden hof weder ge erbit do sy us beraten was ¶ wen is vorgangen ist indeme houe so erbe das neheste blüt. das sy vrouwes namen adir mannes namen. wen eyne vrouwes namen nicht lenger den an das virde geleyt ¶ Synt sy beyde al-gliche na. so erbe des mannes name §. 9. ¶ das ist ouch der goten recht das eyne wip erbet noch erem manne vorbesserunghe vor ere betrachtunghe (²*högsel oc ip* ¶ Sitzet sy lenger wittewe indeme houe mit eren. sönen vnde vorgeit is noch eren sönen er den VIII jar vorleden syn so neme sy I Marc pfennynghe vor itzlich jar dy wile dy söne lebin. wen vor andert sy sich van iren lebindingen kynderen so sal sy habin. högsel oc ip vnde nicht mer das ist högenisse vnde vörbesserunge des rechtes. §. 10. ¶ Eyne wittewe dy sun-

§. 5 = I. 19: 38; III. 23: 5.

§§. 6-10 = I. 20: 5-9; III. 23: 6-10.

2) Verba *högsel oc ip* minio sunt scripta.

dir kynder ist. dy habe herberge indeme selbin houe dar sy yn beraten was ap sy wil ¶ wen sy nicht wil So habe sy ƒ³) Marc pfennynges des Jares. XVI jar vnde böre sy uf also dy Jare komen noch den anderen

22. *van erbgud der wibe*

Eyner vrouwen teil an erbgude das erbet ere tochtir adir tochtir kynder wen der nicht en ist. so erbet ere swestir adir swestir kinder wen der nicht en ist. so erbet eres vaters swester adir eres vaters swester kinder. wen erer nicht en 14 ist so erbe das negeste blât bis an den virden man vnde nicht vörder. wen des nicht en ist So blibet is indeme houe stande myt dem neghesten blute⁴) ¶ Jst der manne gelet uorgan vnde ist gekomen an der vrouwen erbteyl. das sy van des bruders wegene adir van der Swestir wegene Synt sy des blutes gliche na so erben sy beide §. 1. ¶ Vorbürnen czwey beyde vater vnde son in eyne hûse Adir vortrynken beyde in eyne schiffe. adir vallin beide in eyne kiue vigi. so ist dy Swestir also na also dy tochtir §. 2. ¶ Synt mer söne noch eynem manne. vnde wirt van yn allen geöket adir gemeret. vorgeit is noch erer eyne So sy dy anderen al gliche na. czu erbende bis an den virden §. 3. ¶ der syn vaterlich erbe uorkouft vnde vntferet sich alles das bynnen den czünen ist her sy gescheiden van den erbteylen mit synen negesten vnde ouch brüderen. vnde sy an der vngöthnischen manne rechte geschätzt wen syne söne bliben an erbteylen vnde rechte mit den negesten ap sy wedyr kunnen irwerben (⁵czu III Marc. das czu hûre geit czu⁶) vor III Marc §. 4. ¶ keyn⁷) vnechte söne⁸) kan sich vor anderen czu erbteilen her en habe den den vater vnde muter beide götnisch vnde lose das scribin inder echte manne schra bis an dy czit das her drye ge hat. hat noch den anderen alle gotnische. So erbet der son (⁹der dritten erbeil myt den ne-

22 = I. 20: 10-14; III. 23: 11-15.

3) Id est $\frac{1}{2}$.

4) Loco v. *blute* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

5) Verba *czu III Marc* delenda sunt.

6) Vox *czu* delenda videtur.

7) Rubr. *van vnechte kinder* in marg. add. rec. man. saec. XVI.

8) Pro *son* v. *son*.

9) Legendum videtur *das dritte*.

gesten ¶ Czelet eyn gotnisch man vnechte kinder mit eyne götnischen¹⁰⁾ wibe (¹¹vnde vorgeit is noch ym vnde leben nach ym vnechte söne vnde. töchtere dy schichten noch höupt czal des vateres rürlich¹²⁾ gud mit den echten töchteren ab der ichteswelche is. Synt der nicht so schichten sy vnderenander noch houpt czal. des vaters varnde habe ¶ Czelet eyn göthnisch man vnechte söne mit eyne vngöthnischen wibe. so vûte her sy bis sy mundich werden wellin sy denne mit deme vater nicht lenger bliben. So gebe her iczlichem III Marc pfennyng vnde vülle wofen. vnde bette gewand eyn bette. eyn decke. eyn küssin vnde XV elen gewandes czu gankleideren ¶ hat her vnechte tochtere dy vûte her ouch bis sy werden. XVIII jar alt vnde habe denne willekôr sy czu voranderen ap sy ymand. vrien wil. wen werden sy nicht beraten vnde wellen by deme vater nicht lenger bliben wen dy XVIII jar vs synt So gebe her iczlicher I Marc silbirs vnde bette vnde gank cleidere vnde kûe noch syner macht ¶ Der vnechten kindere teil adir recht sal gantzlichen us gebin mit wisschaft der kirchen manne ¶ Czelet eyn göthnisch man eyne vnechte tochter myt eyne vngöthnischen wibe vnde vormenget sich ymand mit der vnechten tochter. her sal sy högen mit IIII Marc pfennyngen her sy göthnisch adir vngöthnisch ¶ wirt ymand ynne begriffen mit der vnechten tochter. der lose hand adir vûes mit III Marc silbirs ¶ Czelet eyn gothnisch wip eyne vnechte tochter mit eyne vngöthnischen manne sy habe ouch das zelbe recht das nû gesprochen ist

23. *wirt eyn man ynne begrissen*¹³⁾

15 **W**irt eyn man begriffen myt eyne eynlöflinge göthnischem wibe. den mak man stöcken vnde hechten czu drien nachten vnde synen vrunden boten senden das sy ym vntlösen hand adir vûs mit VI Marc silbirs adir losin yn abe

23 = I. 20: 15; III. 24.

10) *vngötnischen*, ut videtur, scriptum fuit, at litt. *vn* sunt deletae.

11) Loco verborum *vnde* — *söne vnde* alia quaedam antea fuerunt scripta.

12) Sch. male habet *vürlich*.

13) Lege *begriffen*. Rec. man. saec. XVI add. G: *Intect. 25*.

howen wen sy des nicht vormögen czu lösende ¶ wen her nicht mit ir wirt ynne begriffen vnde sy bekennet ym des Kindes vnde ym das kynt gebrocht wirt. vorsachet her des So sal her habin czwene besessene man van deme kirchspil dar das wip ynne was do sy das kynt czelete vnde swere mit VI mannen das her van den zachen ny en horte er das kynt geboren were. werden ym dy czwene besessene man So volget ym das wi^{ste} wort¹⁴) ¶ wirt her vallende inden eyden So swere se¹⁵) mit VI mannen dy ere gliche synt geboren das her des kyndes vater sy. Na der cziit so vntfae her das kynt vnde ouch dy muter ab her wil. wil her nicht. adir müß her nicht. So gebe her ir vül högsl. das ist uorbesserunge des göthnischen rechtes. wen sy göthnisch ist ¶ wirt eyn göthnisch man ynne begriffen mit eyme vngöthnischen wibe So sal se van ym habin III Marc wen is geschiet dar ere herberge vnde bette ist ¶ wirt eyn vngöthnisch man begriffen mit eyme göthnischen wibe So hüße her als eyn gothnisch man ¶ wirt her nicht ynne begriffen. vnde czelet doch io eyn kint myt er So gebe her ir högsl. das ist vorbesserunge VIII Marc vnde her zelvır vüte das kynt ¶ Bekennet eyn wip eynem manne eyn kynt vnde her uorsachet So were her sich myt sülchen gezügen als eyn gothnisch man. wen das kynt vüten dy gene dy högsl uf bören sullen. das ist vorbesserunge eres rechtes. also vatir vnde bruder wen sy nicht beraten ist ¶ Czelet eyn vngöthnisch man. mit eyme vngöthnischen wibe. her gebe ir vorbesserunge III Marc. vnde vüte selbir das kynt wirt her mit ir ynne begriffen So gebe her ir III Marc doch das dar keyn kynt en sy.

24. *Tüt eyn Man obir spil¹)*

Tüt eyn man obir spil mit eyme echten wibe der hüße deme dynghe III Marc. vnde deme wedırzachen VI Marc ¶ Tüt ymand czwevald obirspil

24 == I. 21; III. 25.

14) Cfr. not. 20 pag. 116.

15) Loco v. se aliud vocabulum antea fuit scriptum.

1) Rec. man. saec. XVI add. *Aff Horj: 26.*

also das sy beide echte lüte synt geleret adir vngeleret der bússe XII Marc deme lande. vnde ouch XII Marc deme wedirzachen ¶ Tut eyn echte man öbirspil mit eyne losen wibe So sal her högsln das ist vorbesserunge tûn noch rechte ¶ Tut eyn echte wip obir spil mit eyne lozin manne her sal nicht högsln ¶ wirt eyn man ynne begriffen mit eynes anderen mannes echten wibe her sy geleret adir vngeleret das steit ym czu XL Marc adir an synen lip. vnde is sta czu deme wedirsachen. welches her habin wil lip adir gelt §. 1. ¶ locket ymand eynes mannes tochter Adir ymand der ym by steyt. sy czu trûwende sunder des vaters raed. adir der vrunde. der sal bússe XL Marc deme wedirsachen dar van sal habin das land XII Marc §. 2. ¶ Nympt eyn man eyn wip adir iunzvrouwe mit gewalt Sunder des vaters 16 raed adir der vrunde dy ere zache us vorderen sÿllin dy raten öbir synen hals. adir öbir dy bússe czu nemende. also he tûer ist wen das wip gothnisch ist dar van sal habin das land XII Marc (²ist sy vngötnisch so rate sy obir sinen hals adir obir X marc *silbirs.* hir van sal das lant XII marc habin

25. (³wirt eyn wip geschendet

Wirt eyn wip notzogen adir geschendet indeme walde Adir anders wo So beleite sy den man myt schriende. vnde rufende ym na czu folgende wor her vörgeyt Adir veret wen sy der schanden nicht liden wil ¶ Höret och ymand ere rüfen der mag bewisunghe tûn vûl vnde al der zache glicher wiis ab her dar by were vnde mit synen ougen an zege ¶ wen nymand ir rüfen höret So sal sy indeme negesten dorfe dar sy kumpt des irsten tages sich vntschuldigen. vnde den namen des mannes vrogen der bewisunge genisse sy ouch wy vil sy mag ¶ vorsümet sy das lenger vnde ene claget nicht So ist Swygen ir beste wen das wiste wort hat denne der sich weret ¶ Wen eyn man öbirwunden wirt an sÿlchen sachen vnde deme wibe volget bewisunge

25 = I. 22; III. 26.

2) Verba: *ist* — *habin* ommissa ipse add. scriba, 3) Deleta rubr. iusto loco scripta (cfr. not. 2 deleta rubrica sequentis capitis hoc loco praeced.) hanc in summo marg. add. scriba. antea scripta.

So büsset her eyne göthnischen wibe XII Marc silbirs vnde eyne vngöthnischen wibe V Marc silbirs. sunder eyne vnvrien wibe VI ore pfennyngē ¶ Geschiet sulche zache eyne echten wibe se sy Gothnisch adir vngöthnisch so hat her synen hals uorböret adir löse sich mit sulcher büsse als das wip tfer ist ¶ wen eyn wip den man nicht en kennet vnde vntschuldiget sich doch des ersten taghes dar dar sy czu dorffe kumpt vnde noch der czit spricht das sy des mannes bekenne so weret sy⁴⁾ sich mit XII mannen eiden wen das wip nicht swanger ist ¶ jst sy swanger vnde benalet der czit also sy sich der schande vntschuldige⁵⁾ zo habe sy das wiste wort mit XII mannen eide vnde mit den geczugen dar sy sich vor vntschuldigete ¶ wenne eynes mannes dreel alsülche zache tft mit eyne gothnischen wibe so ene kan en syn hüs here nicht vorlösen mit der büsse is ene sy das her dy busse libir habin wil wen den lip

26. van grifen der wibe

Das is eyn recht van gryfen der wibe Sleistu eynem wibe ere houbit tuch abe mit willen vnde blösest ir das houbt halp so busse eyne Marc pfennyngē ¶ Blösestu genczlichin ir höubt so busse II Marc pfennyngē vnde sy habe das wiste wort mit den ghenen dy is an seghen das is genczlichen gebloset was adir halp. ¶ Eyn vnvry wip dy gewynnet der slege busse vnde nicht mer §. 1. ¶ Rysestu eyner vrouwen Mötzen. adir bressen⁶⁾ so büsse eyne halbe Marc ¶ vellet sy neder vf dy erde so büsse. I Marc pfennynghe §. 2. ¶ Schübestu eyn wip das ere cleidere springen us erem wesen büsse VIII artige ¶ Springen sy mitten an das beyn büsse ƒ⁷⁾ Marc pfennyngē ¶ Springen sy das man ir dy kny mag seen so büsse I Marc pfennyngē ¶ Springen sy so hoch das man ir dy schemede vnde dy lenden mag seen so büsse II Marc pfennyngē §. 3. ¶ Grifestu eyner vrouwen hant leyt büsse ƒ⁷⁾ Marc

26: pr, 1 = I. 23: pr, 1; III. 27: pr, 1. §§. 2-4 = I. 23: 3-5; III. 27: 3-5.

4) Lege her.

5) Lege vntschuldigete.

6) Quaedam heic omitta sunt. Cfr. I. 23: 1.

7) Id est 1/2.

ap sy clagen wil ¶ Grifestu eren ellenbogen bússe VIII artige ¶ Grifestur
 ere schulderen bússe V artige ¶ betastu ere brúste bússe I ore⁸⁾ ¶ be-
 17 tastu ere waden bússe VIII artige ¶ Tastu öbir. dy kny bússe.⁹⁾ V artige
 ¶ Tastu noch eyner hand breit vörder das ist eyn vnerlich grif vnde ist ge-
 nomet eynes toren grif dar lyt neghen bússe adir brúche by. wen des mei-
 sten partes döghen sy wen is dar kumpt §. 4. ¶ wen is geschyet eyne
 vngöthnischen wibe das wirt gebúset dy helfte myn iczlich grif wen eyne
 gothnischen wibe

27. van brúllachten

Umme wagnicla ferdhir. das ist wen man der brút metegifte obir wagen sal.
 so sullin nicht mer wen czwey vf iczlichem wagen ¶ Magharéyd. dar¹⁰⁾ na
 ryder rydent ist abe genomen dy brút messe sal man synghen do der brúte-
 gam ist vnde dy blytschapft wesin scal ¶ der brútegam sende dry man na
 syner brút. vnde der brútöggher beyde dar man dy brutmesse synghen sal ¶
 dy blytscoft sal man haldin II tage deme gemeynen volke. vnde gobe mag
 gebin wer do wil ¶ dy vúrnyge der kuchen czu der blytscoft ist abe ge-
 nomen ¶ des dritten tages habin sy de willekór czu bittende dy schaffere
 vnde gerdemanne vnde syne nehesten vrunde ¶ Myne sal man schenken
 also vil als der hús here wil. vor vnser vrouwen mynne wen na vnsir vrou-
 wen mynne habe eyn iczlichs orloup. vnde byr sal nicht lenger in gebrocht
 werden wer dys brichet der busse deme lande XII Marc pfennyng ¶ wer
 vngebetin kumpt czu eyner blytschaft adir gesterye de bússe III ore

28. van begenknisse

Erffis gyerpír. kost der begenknisse ist abe geleet. der noch toder hand

27 = I. 24: pr; III. 28.

28 = I. 24: 1-3; III. 29-31.

8) Quaedam heic sunt ommissa. Cfr. I. 23: 4. 10) der sine dubio legendum est.

9) bússe bis est scriptum, in fine prioris et initio sequentis folii.

cleidere adir schu gebin wil. der gebe dem¹¹⁾ armen synes kerspels §. 1. ¶ Scharlachen vnde vmmehege uorslyse iczlichs dy wile is waret vnde ny-
mant czu czûgende wen is vorsslissen ist noch nûwe noch alt §. 2. ¶ Ryd
cleid vnde Ryd kûssin sal man nicht cleyner wirken den eyn virtenteyl

29. *van gothnischen wiben*

Uan gothnischen wiben ist man oûch eyntrechtig worden das iczlich bruder
sal rat sûchen syne suster czu vor anderen. wil he des nicht so gebe her
czu vf helde eyn achtenteyl synes lantgutes myt wisschaft syner negesten
vrûnde. vnde ouch der kerspelmanne also das sy ir gud nyrgen vnratlichen
voczeren

30. *van vngothnischem volke*

An¹²⁾ vngöthnischem volke so erbin II. suster keghen eyne brûder ¶ Ge-
uellet keyn erbgût czwischen brûderen vnde susteren. adir czwischen brû-
derkynderen vnde suster kynderen das süllin sy teilen also ir vaterliche adir
mutterliche erbe. ¶ Jst is vörder so erbin dy neghesten des zelbin blûtes

31. *van varweghen¹⁾*

Uan varwegen eynes mannes ist das eyn recht ¶ Hat eyn man landgut
das nicht by eyne velde lyt adir by eynem weghe das sal he offenen das
her eynen varweg habin mag durch eynes anderen mannes lantgût ¶ Hat
her das lantgut by eyne velde adir by eyne wege so mag her nicht offenen
eynes anderen lantgut ¶ Hat her selbin beslossin lantgut so mag her varen

29 = I. 24: 4; III. 32.
30 = I. 24: 5; III. 33.

31 = I. 64.

11) Forte legendum *den*.

12) *Van* legendum videtur. Cfr. I. 24: 5. Sch.
male habet *In*.

1) Rec. man. saeculi XVII add. *NB. abest in*

msto antiquo, quod sine dubio respicit
codicem Gotlandicum adhuc exstantem, etsi
hoc cap. in illo codice alio loco additum
est. Cfr. not. 56 pag. 61.

obir eynes anderen gut das offin ist ¶ wen ymand eyn velt yn tñnen wil. so sal her leßen eyne qwyen .XV. stige breyt. das ist eynen weg czwischen
 18 den czñnen also breyt. so vriet vnde bevredet he syne czñne ¶ Czñnet ymand. eynen hagen koppelen adir bettynge obir eynes mannes varweg. so mache eyner deme anderen hecke das her varen möge also her to voren gevaren hat ¶ Czñnet her eyne strase czu dar eynes mannes rechte varwek ist so mache der ghene das hecke des der czñn ist. vnde der gene beware das hecke des der varweg ist

32. van czweytracht der holczinge

Wen czvene kiuen vmme eynen walt so sal man habin czweyerleie geczūge. gliche geczūge. vnde būwe geczūge ¶ de vor Jare holcz bereyt vnde czñn holcz geclobin vnde an dy stobben geleet. adir este holcz. czu samene getragen vnde getrūget das ist eyn vullenkomen buwe geczūg ¶ das wi^este wort²) sal habin der geliches czūg vōrder hat als vmme das būwerk ¶ Eyner van den deme das meiste czu hōret der sal irsten czu den eiden gan. wil her nicht so tōghen ym ouch syne geczūge nicht §. 1. ¶ vmme lantgut das būwelik ist. sal man ouch habin czweyerleye geczūge der neghesten vrunde geczūgnisse vnde būwe czūge czu drien jaren ¶ būwe czūge vōren dy gene dy dar neghest lantgut by habin ¶ Claget de darby³) lank hat so beczūgen dy dar negest by habin ¶ der negesten vrunde beczūgunge tryt nicht neyher denne an das virde gelet §. 2. ¶ wenne sich¹ czu samene rōren adir mūs būwelich erde vnde walt vnde gebrūche So nympt dy būweliche erde czwey teil. wen walt vnde gebruche das dritte teil ¶ walt vnde gebrūche nympt iczlichs dy helfte van tobir erdin dar sy czu samene ruren czwischen stūppen vnde starhūfen vnde nymant mag myt deme anderen czūgen. nicht

32 = I. 25; III. 34.

2) Cfr. not. 20 pag. 116.

3) Ita scriptum esse videtur, at litt. *by*, quarum loco aliae quaedam (non vero *neghest*, ut

habet Sch.) antea scriptae fuerunt, fere extritae sunt.

der walt mit deme bruche. ouch nicht das gebruche mit dem walde §. 3. ¶ Nymant geloube deme anderen czu houwende in eyne vngeteilten walde. adir star czu meyende⁴⁾ an eyne vngeteylten brüche her sy brechlich an III Marc deme wedersachen vnde III Marc deme lande ¶ Nymant sy so kûne das her houwe eynes anderen walt adir in eynes anderen gebrüche her ene welle denne mit redelichkeit vörböret habin das her vm hant hat vore qwek vnde andir gereteschaft ¶ Saget her das der ghene vnredelichen genomen hat das sal man wissen mit beschowunge §. 4. ¶ wer schaden kriget van syner holczinge adir anderem lantgute vnde wil her ymande misse gloubin. so sal nymant dem anderen hñs sūchunge weygeren alsunder brüche §. 5. ¶ wer eyn gemerke uorterbit bynnen czūnes adir bñsen der bñsse deme wedirsachen III Marc. vnde deme lande III. Marc ¶ Nymant czūne vngeteilet lantgud her ene werde denne bröchlich an III Marc deme wedirsachen vnde III Marc deme lande §. 6. ¶ Jczlicher sal antworten syne czūne czu vorstande das her geczūnet hat der gene dy bñsen czūne der by velde was hat der dar nicht hat der vorware syne mittel czūne Jczlichir sal den schaden bezalin der van synen czūnen kumpt ¶ wen mer lūde quade czūne habin so bñssen alle den schadin dy noch des rechttes an wisūnge nicht geczūnet habin ¶ Nymande geschiet vñl vor synen schaden der selbir nicht geczūnet hat noch rechte ¶ Nymant mag czyen synen schaden uf eynes anderen quaden czūn her en habe selbir gute czūne

33. van teylunge der czūne

Heyschet eyner van deme anderen halbe czūne der sal ym czu zagin mit 19 wisschaft der nakebūr adir der kirchen manne vnde der kirchen manne sūllin sy scheiden czu löte bynnen den zelbin achte tagin. Mit wisschaft der nakebūr dar du lotest dar saltu czu czūnen der gene kome dar czu adir nicht wen her mag eynes Jares tag habin czu vriste van dem löte daghe ¶ wen

33 = I. 26: pr; III. 35: pr.

4) Loco litt. m antea scriptum fuit h.

dy vrist us ist kumpt dar den qwek in das nym indyn hús vnde laes is nicht us er he dynen schaden hat gebúset vnde J^5) Marc vort geleget czu den czúnen vnde habe geczúnet bynnen eyne halbin mane so mag he syn wedde wedir nemen also dy J^5) Marc ¶ Czúnet her nicht bynnen deme halbin mane so habe her vorlorin syne halbe Marc vnde nym du vortmer qwek in din hus czu eyner anderen halbe Marc wen an dy czit is geczúnet wirt ¶ her sal io den schaden weder legen dy wile her vngeczúnet hat. wen ym dy nakebúre gesatzt habin dy mark vnde scheidunge der czúne

34. van qweke in genomen

Wer qwek nympt insyn hús der sal das bewaren bis her czu gesaget hat deme genen des is ist mit wisschaft syner nakebure ¶ wil her syn qwek nicht vs lözin so habe her selbir den schadin wirt das qwek vorerghert adir tot blibet mit alle ¶ wen en allen mit rechte czu wirt gesaget so sal is vorstan vnde vor antworten denne dy quaden czúne bevoren⁶) §. 1. ¶ Hat eyn man eyn vntyr vnde louft obir rechtbúnden czúne man sal ym czu sagen myt geczúgnisse der nakebúre das her das vntyr bynde ¶ Tút das vntyr schaden noch der czit man sal is nemen in eyn hús vnde den schaden sal bússen des das vntyr is §. 2. ¶ Bricht din ochse eynez bantheilen czún alleyne das her nicht noch lantrechte gebunden sy du salt den schaden bússen ¶ loufet her dar obir vnde ist nicht noch lantrechte geczúnet so bússestu nicht §. 3. ¶ Eyn ochse ist gehechtet noch dem lantrechte wen eyn bant ym vmme den hyndersten vús gebunden ist vnde vmme syn horn §. 4. ¶ Keyn. czún ist geczúnet noch dem lantrechte he ene sy mit czweyen benden gebunden vnde sy drittehalbe elen hoch bis an den obirsten bant⁷) vor deme qwecke das vndirkrúpet §. 5. ¶ Ghense vnde verkelin waghe iczlich selbir wen dy czune noch deme lantrechte geczúnet syn

34 = I. 26: 1-6; III. 35: 1-6.

5) Id est $\frac{1}{2}$.

6) behören legendum videtur.

7) Quaedam hoc loco sunt praetermissa. Cfr. I. 26: 5.

35. *van (^sbruchen der böm.*

Wer bynnen czünen houwet sunder orloup vnde vöret das weg der büsse deme wedirsachen III Marc vnde III. Marc der gemeynheit ¶ Treyt her is wegh in syn heym so busse her VIII artige vnde deme genen III der syn weder sache ist ¶ Czu bricht eyne eyne achse adir andir gerete an deme heylen wagen so houwe man sunder brüche in eynes anderen lantgute wen her selbir keyn lantgud hat. so na das her bezeen mag ochsen wagen. pfert. adir karren. §. 1. ¶ Offestu⁹⁾ eynes mannes czün also das du brichest den öbirstin bant büsse f^{10}) Marc. Offenstu das andir par gebundener czünstaken büsse VIII artige¹¹⁾ ¶ Offenstu an dy breite eynes hecken büsse II. Marc. vnde nicht vörder vnde czüne ym synen czün gliche gud wedir also her czu voren was vnde sta ym vore schaden dy wile der czün offin ist

36. *van holcze*

Nympstu eynes mannes holcz adir czün. adir czymmer indeme walde büsse 20 VI ore ¶ hat der ghene das czu der strasen gevürt das ist III Marc ap ym das syne nicht ene blibit. wirstu dar an bevunden so tu ym syn eigen weder gliche vil vnde gliche gft vnde bewise myt syne eyde wen her is wedir hat vul vnde al

37. *van eyne Sode*

Eynen sot vorantworde iczlicher der en in syne houe hat Js ene sy denne das eyn rat adir tör vffe lege so vorantwordet en der ghene der en offin leit ¶ Begrifestu eynen sot in dyme höyslage adir andir lantgute so mache gliche

35 = I. 26: 7, 8; III. 35: 7, 8.

36 = I. 26: 9; III. 35: 9.

37 = I. 27; III. 36.

8) *bruchender böm quoque legi potest.*

9) *Pro Offenstu.*

10) *Id est 1/2.*

11) *Quaedam heic omitta sunt. Cfr. I. 26: 8.*

guten weg dar van also dar czu andirs. mostu dem qwecke vor schaden stander do schaden nympt

38. van koufe des lant gutes

Lantgud mag nymant vorkoufen sunder not Tribit en dy noet dar czu so sal her czu sagen synen neghesten vrunden myt syme¹⁾ kirchspil mannen vnde eyd mannen dy süllin beschouwen was noet en dar czu tri^{bit}²⁾ ¶ wer sundir sulche beschowunge pfennyngē gibt vf lantgūt. so³⁾ her uorböret syne pfennyngē vnde būsse XII Marc deme lande vnde XII. Marc den negesten vrunden dy das us vorderen ¶ Lantgut wirt nymmer gekoust⁴⁾ noch deme lantrechte sunder beschowunge der dynghes manne vnde afrap̄r das ist der achte pfennyngē sta vort geboten eyn Jar al vmme. §. 1. Myt den selbin geczüghen sal man eyn lantgut beide koufen vnde vesten §. 2. ¶ Būten dy lute lantgut czwischen sich ere būtyngē süllin sy kündigen deme dyngē vnde wesen kegenwertig an beiden syten ¶ Misseloubit en ymand das sal man us spören bynnen deme selbin jare §. 3. ¶ Wen dy negesten vrunde nicht vormögen czu koufen das lantgut van den ghennen dy benötiget syn czu vorkoufende So koufen is dy quijslar manne adir eetar manne mit der selbin beschowunge also czu voren gescrebin ist ¶ Lantgut sal nymmer vorkouft werdin. būten der eet das ist būten den lūten der besworner vorbitunge §. 4. ¶ wen dy lūte werdin benötet er lantgut czu vorkoufende dy nicht in göthnischer eet syn. sy synt göthnisch adir vngöthnisch. das sullin sy eren rechten erbin vorkoufin ap sy is vormögin czu koufende. vormögen sy des nicht zo koufin is dy dingēs manne indeme selbin dinge dar das lantgut ynne leit wer dys bricht der būsse deme lande XII Marc §. 5. ¶ wen das lantgut kouft eyn vremder man den dy negesten so scal man vort zetzen afrap̄. also den achten pfeng⁵⁾ an des hunderes dynghe dar das lantgut ynne leit

38: pr, 1-5 = I. 28: pr, 1-5; III. 37.

1) Lege *synen*.

2) Cfr. not. 20 pag. 116.

3) Adde *hat*.

4) Lege *gekouft*.

5) Lege *pfennyng*, quamvis nota abbreviatio-
nis est omissa.

vnde deme genen mit rechte czu sagen der bñsen deme dyngge ist. vnde af-
 rap uf sal bören vor synen kirchspil lüten er he den achten pfennyng vort
 zezet. ¶ Nota. afrap. das ist der achte pfennyng ¶ vorkouft eyn man syn
 lantgut so sal nemen den achten pfennyng beide wip vnde man den das lant-
 gut noch erbteilen gebören möchte vnde nicht dy gene dy is mit ym vorcze-
 ren. ¶ Nota langut⁶⁾ koufin io doch niþar adir quijslar manne. wellin sy
 nicht so synt der wiplicher syde manne neger czu koufnde den dy vrenden
 ¶ vorkouft eyn man syn lantgūt. vnde kouft ander lantgūt mit dem selbin
 gelde ym czu gemache dar geit keyn afrap abe ¶ dy erde ist nymmer sun- 21
 der afrap sy ene vorkoufen denne dy gemeynen erbnamen ('aller lute zelin
 adir sy werde vor totslak geguldin. adir an.⁸⁾ Marc laigi vor mete gifte vf
 deme dyngge us geloubit adir vor dubereye geguldin ¶ Synt der brüder vil
 adir der bruder kindere vnde habin geteilet ir gut. adir andir lute dy czu
 samene hörin an vruntschaft vnde vorkouft iczlich. by sich syn lantgut so
 nympt keyn van deme anderen afrap. wen der ghene der ym negest by steit.
 vnde behelt syn lantgut vnvorkouft §. 6. ¶ Siczt eyn man gevanghen in
 eyne here vnde beczalet uor sich czu lösende syn lantgut so ist dy niþi ne-
 gest das lantgut wedir czu lösende ap her wil vnde syn gelt dar vor czu
 gebende wen der ghene czu hūs gekomen ist ¶ Siczt eynes bunden son adir
 eyn vnmündiger ghevungen in eyne here so mag en nymant tūrer lösın den
 vor III Marc silbirs. is en sy denne das is⁹⁾ dem vater adir vrunden enpoten
 werde vnde habe eyn drittentel czu bate alsulches geldes als her gilt. wen
 kumpt dar czweytracht yn so irkriget her das wiste wort nicht vorder den
 czu III. Marc silbirs ¶ der gene der lantgut ge erbit hat vnde nicht vnmun-
 dig ist der uorlöse sich. wy her mag vnde blibit stete vnde vast das her
 selbir tñt ¶ das ist eyn recht czwischen den landen das keyn us lendisch

ff. 6-8 = I. 28: 6-8; III. 38.

6) Pro lantgut.

7) Sequentia verba Gotlandica (*allir lyþir selin*) ea sine dubio ex caussa heic adpo-
 suit interpres, quod ea non intellexit.

8) an delendum videtur.

9) Adde *van*; ut mox infra: *ym geboten van syne vater* &c.

man tñrer lösın mag eyne gōthnischen man den uor III Marc silbirs is ene werde ym geboten van syme vater¹⁰⁾ adir vrunden vnde neme eyne dritteil czu bate noch deme das gelt gros ist ¶ wen eyne bruder veret mit vngeteiltem gute vnde kumpt indy hant eyne heres so löse en syn brüder ouch mit vngeteiltem gute ¶ veret her mit geteiltem gute so löse her sich selbir ¶ dy brüder synt pflichtig erez brüder czu lösende us des heren¹¹⁾ handen al dy wile sy vngeteilet syn §. 7. ¶ vorwirbit eyner mer den der andir. adir gelücket ym vñtlich gut das sullin habın alle in dy ghemeyne dy wile sy vngeteilet syn ¶ wenne brudere er vngeteilte lantgud weren vnde totet ymant van en eyne man zo vorantwordet iczlich syne werk. der gene bñsse der do tot sleit §. 8. ¶ keynes gothnischen mannes sone mag schichtunge adir teylunge tñn mit syme vater alleyn her des heischende sy sunder des vaters wille is ene sy das her sich uorandere mit synes vaters willin ¶ wen her schichten wil so vntfa her syn haupt teil van rurlichem¹²⁾ gute vnde varnder habe an der rechenschaft. wen der vater behalde syn bool. das ist synen hof mit deme lantgute vngeschichtet vnde gebe deme sone czins dar van vnde syn haupt teil so mag her varen czu blibende wo he wil

39. van schülden

Wer schulde machet vnratlichen der vorwirke syn teil vnde nicht mer ¶ Nymant bezale syne schulde na syme tode uorder den syn gut reichet

40. van pfanden

Hastu vntfangen pfande van ymande vor gewisse schult. so lade en czu der kirchen adir czu deme dynghe das her syne pfande wedir löse an czit des lantrechtes. adir dy kirchspil mannen sullin sy beschätzen

39 = I. 29; III. 39.

40 = I. 30; III. 40.

10) Loco v. *vater* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

11) *heres* legendum videtur.
12) Sch. male habet *vurlichem*.

41. *van dynghe.*

Dys ist ouch eyne eyntachtikeit das man alle dynggh sal begynnen czu hal- 22
dende vor dem mittentaghe Ratmanne sällin richten vf den hunderes dinghen
wer van en nicht kumpt vor dem mittentage der bússe III ore dem dynghe
¶ Wen er keyn vor deme mittentaghe komen ist so synt sy brechlich an III
Marc weder den ghenen¹³⁾ der uf hebit syne sache. vnde III Marc der ge-
meynheit ¶ Orteil teilen adir eyde sweren sal man nicht lengher den dy
sünne vndirgeit wer dis bricht der bússe deme dynghe dar na das dynggh
hoch ist ¶ Das sechste teyl mag ghene höger bröche suchen den czu III
Marc. das dritteteil czu VI. Marc. das lant czu XII. Marc ¶ Geschen ladin-
ghe das ist wer geladin wirt vmme lantgüt so sy der ghene neder vellig der
nicht en kumpt an der czit als man das dynggh haldin sal

42. *vmme gut us czu manende*

Geschyt czwischen ymande manunghe vmme güt us czu manende vnde wer-
den sy czweytrachtich an den zachin also vmme rürlich¹⁴⁾ gut. so kan eyne
van den anderen nicht hogher recht gebören denne VI manne czu eiden ¶
Wen vmme lantgut das eyne marc geldes¹⁵⁾ ist wertig. adir mer XVIII manne
eide ¶ werden sy czweytrachtig vmme das lantgüt so sullin das schatzen
des hunderes Rathmanne sundir eide. ap ere czweitracht treffe vf I Marc
goldes vnde nemen eynen richteltag an eynes manen vrist dar na ¶ wer
des richteltages weder sagen wil das tû her bynnen deme halbin mane. vnde
schelde noch den anderen richteltag eynen halbin manen vort bis an den drit-
ten ¶ wen dy zache gevöger ist den I Marc goldes so sal her vntfan VI
manne recht bynnen deme halbin mane wil her des wedir zagen das sal her
tûn bynnen VIII tage vrist. vnde schelden den anderen bynnen VIII tagen

41 = I. 31; III. 41.

42 = I. 32; III. 42.

13) *ghener primum scriptum est.*
14) Sch. male habet *vürlich.*

15) Lege *goldes.*

vort. bis an den dritten. Wen richteltag mag man lenger nicht schelden. sunder erer beider wille

43. Kouftu¹⁾ eynen man

Kouftu ymandes man in dinen hof den vorsüche VI tage. des zebenden tages saltu yn beczalin adir wedir legen²⁾ wen her dir nicht behaget ¶ Wil en der ghene nicht wedir nemen vnde wil dich dar czu vorbynden mit vorworten der man behage dir adir nicht ¶ Hastu bewisunge kegen bewisunge das du bynnen der vrist en wedir leden suldest ap her dir nicht behagete so geböret dir das wiste wort en wedir czu leitende noch rechte ¶ Beheldestu den man lenger den gescrebin ist vnde wilt en na der czit wedir leiten vnde sprichst du hast das bevörwordet So behelt her das wiste wort. der en dir vorkofte du müst payen vnde den man behaldin ¶ Na der czit sal der vorkoufer der³⁾ den man waren vor drierleye laster. vor das vallende öbil. vnde vndir pissent an deme nūwen vnde abe nemende. vnde eyn Jar vmme ap ym sweret. wen⁴⁾ Jnnewendig der beyne ¶ Jtem na der czit vor eyn vorwislich geruchte also langhe als her lebit wirt her dyr vorwissin so leite en deme vorkoufer weder her mache en dir beholdiclich. adir geue dir wedir so vil also du eme vore gebist ¶ wen sy czweytrachtig werden her
23 spricht he habe en myt vorworten vorkoft vnde du sprichst das du en gekoft hast al vül vnde vast So hat ouch der gene das wiste wort der en vül vnde vast vorkouft hat also⁵⁾ dem rechte volget

44. van eyne oxsen

Kouftu eynen oxsen den vorsüche czu III tagen ¶ Czwey laster volgen ym also wen her⁶⁾ czüt vnde wen her brecht

43 = I. Addit. 4; III. 43.

44 = I. 33: pr; III. 44.

1) Pro Kouftu.

2) wedir leden sine dubio legendum est.

3) Lege dir.

4) wen delendum esse videtur.

5) Forte legendum est vnde.

6) Adde nicht.

45. *van eyner kû*

Koufstu eyne kû dy vorsuche an drien czitin czu melkende czwey lastir volgen ir na. das eyne wen sy spernet das man sy nicht melken kan. das andir wen se der milch bestolin ist

46. *van eyne pferde*

Koufstu eyne pferd das uorsuche an dryen tagen vnde leite is wedir ap du keyn laster an ym vindest ¶ dry laster volghen eyne pferde das eyne wen is starblint ist. das andir wen is biset das dritte wen is spernet mit den vorderen vûssen ¶ Beheldestu is lenger so nympt is der uorkoufer nicht wedir wy ym ouch dy laster volgen. her en tu is denne mit willin §. 1. ¶ Jtem Nypstu eynes mannes pferd us eyner beysunge adir andirswor sunder orlop des genen des is ist vnde ritestu ader varest dar mete so hûsse III Marc dem wedirzachin. vnde III Marc der gemeynheit ¶ wirstû bevunden dar mete. vnde ym syn pferd gliche gud wedir ¶ Nypstu eyne anderen syn pferd das an eynen czûn gebûnden ist sundir orloup vnde leues keyn. pferd dar wedir. so hûsse III Marc dem wedirzachin vnde III Marc der gemeynheit Js ene sy das⁷⁾ misnomen hast. vnde hast geleuet eyne andir pferd wedir an dy stat ¶ wen du misnomen hast so hûsse VIII artige vnde brenge das pferd wedir bynnen III tagen algliche gut

47. *van bewarunge der schiffe*

Uan der schiffe vörwarunge ist das ouch eyne recht ¶ Eyn koufschif dar XIII wrangen ynne synt vnde III balken das sal man vorwaren hûsen an⁸⁾ dem strande §. 1. ¶ Eynen bōrdyngh das ist eyne schûte dy sal man vsten durch eynen stok. adir durch eyne Ribbe (⁹des hûses adir durch eynen

45 = I. 33: 1; III. 45.

46 = I. 34, 35; III. 46, 47.

47 = I. 36.

7) Adde du.

8) Voc. an omissam in marg. add. scriba.

9) Verba des hûses sine dubio delenda sunt; aut pro hûses legendum est schiffes.

bolen an das hûs dar lûte slofin ynne dar sal czu syn eyn slos vnde eynen slûssil den by sich hat dy hûs vrouwe adir der hûs here. (¹⁰*Hic est defectus in quo non est vis*¹¹) ¶ Dy kete sy nicht lenger denne III gelenke das virde das twer ysen. Jczlich glet sal wegen .II. Marc adir reiche vmme drye wrange van dem czeyen so steit her keyne var dar abe §. 2. ¶ vynet ymant eynen mundrik das ist eyne cleyne schûte bûsen an deme strande sundir vorwaringe dy habe der¹²) mundrik vor syn eigen der sy¹³) gevunden hat. wen der gene so na nicht en ist das her syn rufen horet. wen her drie geruffin hat §. 3. ¶ Eyn boed ist ouch nicht sunder vorwaringe. en vorware¹⁴) vnde habe wer do wil. ¶ wen ymand nympt eynes anderen boed vnde varet dar mete dar bûsse her vore ap her eynes anderen pferd gereuten hette

48. van hûs sûchinge

Kvmppt ymand in eynen¹⁵) anderen hof dÛrch hûssûchinge willen. So mag nymand deme anderen hûssuchinge weygeren. wil her syne nakebûre dar by haben. man sal erer. beyten. ap man ym nicht vnredelichen obirlast tûn wil. 24 ¶ Jczlich nôme synen man yn czu gande sunder gôrdel vnde ane hoyken hûs sûchinghe czu¹⁶) tûnde ¶ wen eyner deme anderen hûs sûchinge weigeret so synt syne. dör vredelos Ouch geschit ym nicht gliches dar vör¹⁷) Alleyne dar keyne¹⁸) vntaet ynne gevunden wirt ¶ wirt sy dar ynne gevunden so sal man vragen van weme das ym worden sy bekennet he vnde nômet den ghenen. das sal man redelichen us vrighen besteit ym der ghene des so ist

48 = I. 37; III. 48.

10) Verba *Hic — vis*, rubris litteris scripta, sine dubio respiciunt quaedam, quae in antiquiore codice legere non potuit scriba; nihil vero hoc loco deesse, testatur I. 36: 1.

11) Sch. pro *vis* male habet *bis* (litt. *v* enim in hoc codice interdum fere ut *b* scribitur); perperam quoque credit pro *non* legendum esse *nota* (pag. 238).

12) Lege *den*.

13) Lege *en*.

14) *vornware* errato scriptum esse pro *habe*, additis verbis *vnde habe* indicavit scriba.

15) Lege *eynes*.

16) *czu* bis scriptum est, in fine prioris ac initio sequentis lineae.

17) *var* primum scriptum est. Sch. sic.

18) *keyne*, ut videtur, iterum scriptum at deletum est.

her der zache vry ¶ Jst is deme ghenen also deme anderen van eyne anderen geworden vnde wüste nicht das is van quader handelunge was. das rüret den dritten dar is den an gebrocht wirt vnde der andir der is ym an brochte wirt der czache vnschuldigh ¶ vorzachtet der dritte so bedarf der andir der is ym an brochte. adir beczeig bewisunghe der ghenen dy dar öbir weren. dy bewisunghe obirwindet den dritten ap her sich nicht myt rechte weren kan §. 1. ¶ brenghet eyner deme anderen eyn schentliche vntaet in synen hof yn syn hūs dar eyn slos uor steit vnde wil en also vorraten So habe her vorböret allis das her dar brochte vnde būsse ym czu vüllir būsse also her tūr was dar he is czu brochte. vnde III Marc dem dynghe ¶ wen ist her gothnisch so būsse her XII¹⁹⁾ Marc deme lande

49. van den dyben.

Dis ist der dybe recht der do stelet .II. ore adir myn den .II. ore. der būsse VI ore schentliche broche ¶ Stelet he bouen II. ore vnde beneden .I. Marc silbirs. man sal en czu deme dynghe vūren dar sal man en merken vnde czu der būsse richten also her wert ist ¶ Stelet he noch der czyt also he gemerket ist alleyn das stelin gevöger sy so ist her des hengendes wert ¶ Stelet he eyne Marc silbirs adir mer io doch sal he henghen

50. van eyne drelle.¹⁾

Stelet eynes mannes drelle .I. ore adir myn Syn hūs here sal vor en büssen III ore wer²⁾ der gene dy dūbe bevyndet des dy dūbe ist ¶ wen dy dūbe grösir ist den I ore io doch sal der gene das syne wedir habin indas irste.

49 = I. 38; III. 49.

50 = I. Addit. 5.

19) *xij* bis scriptum est, in fine prioris ac initio sequentis lineae, at priori loco deletum.

1) Rec. man. saec. XVII in marg. adnot. *Deest*

in Antiquo, quod sine dubio respicit codicem Gotlandicum adhuc exstantem, ubi hoc cap. praetermissum est. Cfr. not. 1 pag. 141.

2) *Lege wen.*

Dar na dryvalt so vil also. dy dūbe was ¶ Stelen mer drelle. den eyndrelle .I. ore. vnde vrogen dy hūs heren nicht jezlich synen drel So būsse iczlich drievolt also dy dube was. ¶ Gebricht an der dūbe das sy vorbijstert ist. so sal bewisen der ghene des dy dūbe was wy gros sy was wen he bewisen mag das vf gebrochen sy syn slos vnde tōr ¶ was dy dūbe nicht beslossen vnde nicht vf gebrochen durch der dūbe willen so mag her den drelle pynegen czu Bekennende alsundir schult. vnde antworte en vnvorterbitt an beynen vnde brengen syme hūs heren wedir vnde būsse dar nicht vōre alleyne her nicht by eme gevonden habe ¶ Jst dar keyne bevyndinghe sunder alleyne dy vorweinghe so sal man dy twangh būsse vortzetzen vnde pynegen czu bekennende io doch nicht czu vorterbende vnde būsse VI öre vor der hande bant wenne her nicht bekennet ¶ bekenet her 25 vnde ist keyne bevyndinghe so busse io doch VI öre vōr der handebant Manich zaghet genōdet des her ny ghewoolt §. 1. ¶ Kūmpt ymand indes anderen hof mit eyner dūblichen bewisinge vnde bekennet synem drellen dy dūbe so sal der hūs here das us spōren vnde zelibir synen drellen bynden vnde nicht beschirmen So ene bedarf her nicht driuoldighe būsse ¶ wil eynd man sinen drellen nicht zelibir bynden. adir besuchen lasen vnde dar io doch vntaet bevunden wirt So būsse her deme genen driuoldigen des dy dūbe was ¶ Jst dy dūbe so gros das her se nicht dryuoldig vormag bezalin So sal der gene den drellen habin des dy dūbe was. wen her ene kan nicht mer uorstelin den zich zelibir ¶ Offenbaret eynd andir dy dūbe vnde vanghet den dÿp vnde byndet yn vnde nicht der ghene des dy dūbe was her sal habin das achteteil beide van deme dybe vnde von der brōche durch. de bevindinghe willin §. 2. ¶ Jst der drelle vorvlūchtic worden vnde is dar na kündigt inder kirchen adir an deme dynghe. so is³⁾ eynd vōrloufer vnde nymant darf vor yn dryuoldig bezalin ¶ Stelet ymant van būten etzliche dingh Jezlichir sal das syne wedir habin wen is nicht vorzeret ist Jst is gessin dar vorgeldet ym nymant wedir ¶ wirt eynd drelle wedirgeholet so loze

3) Adde her.

en wedir vf deme lande uor II öre Jst her czu schiffe komen so loze wedir uor III ore Jst her us der bekennunge gekomen van deme lande. so loze en wedir uor J⁴) Marc ¶ Des das schif was der sal den man lösın Js ene sy denne mit rechte voruolget ¶ wirt ichteswat⁵) mit ym bevunden das sal uorlösın des der drelle ist ¶ Jst eyn schif tribende wordin adir us eyner beslissinghe genomen so löse ouch der ghene das schif wedir des der drelle ist vnde allis das dar mete gevunden wirt. vnde nicht mer denne III Marc ¶ Loufet her sunder wisschaft weg in syn schif. Adir czu grunde vortrinket. vormisset der gene synen drelle des he was den sal uorgelden des das schif was §. 3. ¶ wirt ymant an getastet sunder bevindinghe das sullin beschouwen drye ratmanne vnde horin syne wort ab her schuldig sy adir vnschuldig. dy drie ratmanne sullin syn van dem zelbin hundere. Adir schstenteile.⁶) sy sullin bezügen was sy hörin ab her schuldig sy adir vnschuldig ¶ des gliche wen ichteswas⁵) mit ym bevunden wirt

51. *van vnlüdelichen mortin*

Eynem manne synt vire wort vnlüdenlich. also. dyep. rouer. morder. mortbörner. wen eynem wibe synt dy vnludenliche wort .V. Also. dyep. morder. uorgift obirspil. vnde mortbörner ¶ Cziet ymand den anderen alsulche wort. so sal he gan czu (⁷den genen höue der dy wort gesprochin hat vnde lade in uor dy kirche mit bewisinge vnde sage ym das he syne wort wedir neme dy her leider gesprochin hat mit der hast adir vortrunkenheit ¶ vorsachet her so sal he sweren mit drien mannen vor den kirchspilmanne das her der wort ny sprach ¶ vormag her des eides nicht so büsse her ym III ore. vnde ere en vor der kirchen mit drier manne eide ¶ Vorwiset eyner dem 26 anderen alsulche wort vor deme gantzen kirchspil. adir uor deme dynghe. adir keyner gemeynheit der büsse ym III Marc vnde ere ene uor deme dynghe⁸)

51 = I. 39; III. 50.

4) Id est $\frac{1}{2}$.

5) Sch. male habet *ichtestwat* priori loco, ac posteriori *ichtestwas*.

6) Lege *sechstenteile*.

7) Lege *des genen houe*.

8) Adde *mit*.

VI manne eiden ¶ Dis sal man noch rechte voruolgen also wol den wiben also den mannen

52. *van vngemercktem cleyne vie.*

Kvmpt cleyne vye czu eyne manne vngemerket das sal he brengin czu der kirchen vnde czu eyne dynghe. ¶ wirt is nicht wedir bekant so sal her is beschätzen losin vnde dar abe nemen das lon der dinghe uöringe das andir das obirblibet vorstan dy kirchspil lüte

53. *van den Swynen*

Komen groser swyfe mer czu eyne manne denne cleyne verkelyn. gemerket adir vngemerket dy sal he habin czu .II. dinghen. vnde ouch czu des drittenteyles dinghe. vnde habe eyne artig vor jtzlich ding ¶ werden sy nicht weder bekant So sullin sy schätzen dy kirchspilmanne. vnde beschichten das dar obir ist

54. *van vorbysterden schafen*

Komen vorbysterde schafe czu eyne⁹⁾ manne dy sal her habin czu czweyen dinghen vnde ouch czu des drittenteiles dinghe vnde sal sy uf bitten czu III Jaren dar vor sal he habin sin lon noch deme pflschete des drittenteiles ¶ das dar van geöket wirt sal habin der se vödet

55. *van vngelubbeden wedderen vnde vngeclippet*

Kvmpt eyne vngelubbet vnde vngeclippet wedder czu eyne manne der sal habin I artig dar uor (¹das he yn vf vyng ¶ wirt he nicht wedir bekant so sal he dar van habin syn lon also van anderen schafen §. 1. ¶ Wan

52 = I. 40; III. 60.

53 = I. 41; III. 61.

54 = I. 42; III. 62.

55 = I. 43, 44; III. 63.

9) Lege *eynem*.

1) Verba *das he* omisa in marg. add. scriba.

eyn vngelubbet geclippet wedder los wirt na der apostole dage *Sente Symonis et iude vnde*²⁾ das hat sich selbin vorwraecht myt synem volofende bis. an dy czit Also is eyn pfléchsete ist los³⁾ czu lasende ¶ vngelubbede *weder* Jo doch sal man en deme genen weder biten deme her vntloufin ist. Myt bezugunghe syner kirchspilmanne ¶ wil her yn nicht widder lasin⁴⁾ So mag her yn behaldin der gene der yn hat *vnde* mag yn merken mit synem gemerke Myt bezugunge syner eygen kirchspilmanne

56. *van Bücken vnde czegin*

Bücke vnde czegin sal man vf biten czu .II. jaren So sal man iczliche czege weder lösín vor VI pfénninge. vnde jczlichen búk vor I artig

57. *van rindere vnde pferden*

Rindere vnde pferde sal man vf bieten czu czweyen dinghen. *vnde* ouch czu deme drittenteiles dinghe czu III jaren. bekennet man sy nicht wedir an deme irstin dinge So sal man se schatzen vnde io doch vf biten. des sal he habin II artige uor Jtzlich dingh ¶ Der rindere adir pferde der man gebruchen mag der sal her gebruchen myt wisschaft der kirchspilmanne vnde nicht dar mete to wisbú varen wen czu deme dinghe mag her dar mete ryten adir varen adir dar hyn leden vnde sal den sattel abe leghen vnde bynden. also verne van deme dinghe das man zeen möghe. der⁵⁾ ding balken vnde allerleye vye dy man vf búdet

58. *van vntmerkinghe*

27

Wer deme anderen syn vye vntmerket her ene habe das redelichin gekoft adir an metegifte vntfangen wirt her dar mete bekant so bússe her III Marc

56 = I. 45: pr; III. 64.
57 = I. 45: 1; III. 65.

58 = I. 46; III. 66.

2) Vox *vnde* delenda est.

4) Lege *widder lösín*.

3) *loss scriptum est, at posterius s deletum.* 5) *dy legendum videtur.*

59. *van ackeren*

Habin vil lûte ackir czu samene. eczliche wellin seyen eczliche nicht So sullin raden dy ghene dy das meiste part habin vnde sullin czu sagen den anderen vor vnser vrouwen taghe in der vasten ab sy seyen wellin adir nicht §. 1. ¶ wen den vndirsasen dy lantgut hûren eyne vmmeschichtunghe geschiet. so sal der gene der weg czuet van deme genen der weddir kûmpt VI pfennynghe habin vor iczlich loof lant der ackere dar man den nicht seyen kan ¶ Nota Eyn loof lant is dar man yn seyen mag eyn virteil van eyne scheffil ¶ Der eyne sal van deme anderen rûmen inder hoy czit also manicher voder rûm also das lantgut gehûret wirt noch marke czal

60. *van Rôbin ackir*

Iczlich bûwe man der da seydet. sal iczliches Jares habin rôbin ackir eynes loof landes. dy dar hûs habin vnde nicht seyen sullin rôbin ackir habin eyn halp loof lant Vnde dy gene leye dar czu syne ochsin des das lantgut ist. wer dis brichet der bûsse III ore dem kirchspil. welch kirchspil das nicht unt richtet bûsse deme dinghe III Marc

61. *van besserunge der mege⁶)*

Weghe sal man vorbesseren iczliches Jares in allin kirchspelen. welch kirchspil. das nicht ene tât das bûsse deme dinge III Marc

62. *van geschosse.*

Wenne man geschos bedarf czu des landes behôf so sal man schissen noch

59 = I. 47; III. 67.

60 = I. 48; III. 77.

61 = I. 52; III. 79.

62 = I. 53.

6) Rec. man. saec. XVII in marg. adnot. *Deest in Antiquo.* Cfr. not. 1 pag. 141, et not. 1 pag. 153. Diversus ordo sequentium capi-

tum in codice Gotlandico huic errori sine dubio locum dedit.

marke czal. beide varenden habe vnde lant gute vnde nicht van bereiter vitalie adir spisinge

63. *van waarde*

Iczlicher der XX Jor alt ist sal waarde sitzen vnde alle wofen uf halden. vnde alle schulde. vnde waart pfennynghe bezale her in der pasche wochen

64. *van huseren*

Wer eyn hūs zetzt sunder orlop der būsse dem kirchspil III Marc. vnde rüme das hūs uf bynnen dem jare

65. *van hūs dyben*

Wer hūs dybe begrifet sunder orlof der kirchspil manne der būsse III ore

66. *van volke in der arne*

Das volk das an eynes bürwmanes brote ist. geit is weg. so sal is lasin. uor iczlichen tag I artig van syme lone vnde vorvülle deme hūsheren iczlichen tag wedir

67. *van volke das nicht bürwet*

Das volk iczliches kirchspils das nicht bürwet das habe keyne wederrede der bunden saat czu bergende vnde habe VI pfennynghe vor iczlich loof land van der gerstin. vnde V pfennynghe uor roggen vnde hauerer. vnde vöde sich selbir. der bunde sage en czu myt bewisunge ¶ wer dar wedir spricht der būsse dem bunden III ore

63 = I. 54; III. 71.

64 = I. 55: pr; III. 78: pr.

65 = I. 55: 1; III. 78: 1.

66 = I. 56: pr; III. 76: pr.

67 = I. 56: 1; III. 76: 1.

68. *van growen tyrechyn*

Wer vor sente Symonis vnde Jude tage⁷⁾ noch growen tyrechyn veret. adir noch vnsir vrouwen tage inder vasten der bûsse III Marc ¶ Nymant vare dar na bynnen czûnes sunder orlop des genen des das lantgut ist

69. *van hazin*

Das selbe recht ist ouch czu varende noch deme hazin

70. *van obisse*

28 Allerleye obis sal vrede habin bis czu vnsir vrouwen tage deme leczsten ¶ wer dis bricht der bûsse deme kirchspilmanne III. ore. dy helfte habe der gene der ymande dar mete bevindet ¶ Brechen dy gene dy vnmundig syn (°der bûsse dy helfte myn

71. *van dopil spil*

Dopelen ist vorboten. wer dopelt der bûsse III ore dem kirchspil ¶ wil das kirchspil das nicht us vorderen so bûsse deme dinge III Marc

72. *van vûre*

Kan is so arg werdin das schade geschiet van deme vûre das man machet in eyne schorsteyne adir kochen vnde vlûghet in eynen anderen hof dar schade abe geschiet so bûsse her III Marc Jst der schade czu III. Marc

68 = I. 57; III. 72.

69 = I. 58; III. 73.

70 = I. 59; III. 74.

71 = I. 61; pr; III. 80.

72 = I. 50; III. 69.

7) *dage* primum scriptum est.

8) *Lege dy bûssen.*

73. *van vîre czu holende*

Treyt ymand vûr dar schade van geschiet. der bûsse dy helfte also her wirdig ist ¶ Geschiet is van vnmundigen so bûssen dy gene dy wiser weren

74. *van haf wrake*

Uindet ymand haf wrak an deme lande so habe her iczlichen achten pfennyngh van deme vunde ¶ vindet her is bûsen an dem vlosse vnde bedarf schif vnde ryemen Adir vindet her das an des meres grunt vnde bedarf haken vnde kexe. so sal her habin eyn dritteil van dem vûnde ¶ vindet her das us der kennunge so sal her habin dy helfte van syme vunde

75. *van gebreche der messen*

Wen des suntages. adir eynes anderen hilgen tages Jn ichteswelchir kirchspil kirchen nicht messe gehalden wirt. so sal der prister bûssen deme probiste III Marc vnde deme kirchspil ouch III. Marc ¶ wen des vrytages adir wen is misse hiligh ist. vnde .IX. lecczien gelesen sullin werden. keyne messe gehaldin wirt. so sal her bûssin .XII. ore deme probiste. vnde XII ore dem kirchspil amen

(^oHir endet sich das rechtebûch der goten meres das keyne zachen geschegen dy hir ynne nicht gescrebin stan dy sùllin geslissen werdin an czale der dômere vnde dy sullin smeren das is sy eyn rechtuerdig goten recht. dar na sal man is hir yn schribin. Jndeme namen gotis vnser heren ihesu cristi amen Explicit legisterium gutorum de gotico ydeomate in theotonicum translatum

Dis Recht hat losin scriben her Johan Techewicz vischmeister czu Pûczk

73 = I. 51; III. 70.

74 = I. 49; III. 68.

75 = I. 60; III. 75: pr.

Epil. = I. 61: 1; III. 75: 1.

9) Sequentia minio sunt scripta.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

21

vnde houptman czu Godlande. vnde das hat der erbare here Her Soure eyn vörstender des Spytalis czu sente Jörghen büsen der stad Godlande brocht vs dem Gothnischen czu dūcze. vnde dat hat gescrebin peter warthenbergh van Costan vnde hat das ge endet an deme Sontage czu palmen Noch gotis geburt also man schribet Jndeme irsten Jare noch XIII. hundert jaren amen

(*Historia Gotlandiae.*) ¹⁾

1.

Gotland vant aller erstin eyn man der was geheysen thieluar. do was gotland so eliuch das is des tages neder sang vnde des nachtes vffen was ¶ Na der czit das der man vür vf das land brachte do en sang das nicht mer ¶ Disser thieluar hatte eynen son der was genömet hafdhi. vnde des hafdhins wip was genömet chuitastierna²⁾ (³das ist des aller wysten erbdochter. dy czwey dy hüweten aller erstin vp godlande ¶ Jnder ersten nacht do sy dar 29 czü samene slifen do tromete ir eyn trom wy das drye slangen weren czu samene geulochten an eren bosem vnde lenczil gleten vs erem bosem dem⁴⁾ trom vffenbarte sy vor erem manne hafdhi vnde he richte er den (⁵troum also. Alt ir haugum bundit bolant sal thitta wardha ¶ das ist also vil Js ist an einander gelenket dis sal czu ein bvland werden vnde vns werden drye söne geboren. den gab her alle namen vngeboren vnde sprach. Guti sal gotland besitzen. Graypir sal der ander heysen. vnde gunfiann der dritte ¶ dy drye teylten gotland na der czit an drye dritteil ¶ deme oldesten also Graypir (⁶geheysen czuvel das norder dritteil. vnde Guti das mittelste. vnde Gun-

Hist. 1 = I. Hist. 1.

1) Hae narrationes carent rubrica, nec notis numeralibus distinctae sunt.

2) *chuitastierua* quoque legi posset.

3) Verba *das* — *erbdochter* linea sunt inducta et subiectis punctis notata.

4) Legt *den*.

5) Pallidam scripturam in sequentibus, usque ad verba: *Na der czit* &c., passim renovavit rec. man.

6) Verba *geheysen czuvel*, rec. man. renovata, recte esse lecta, certe affirmari non potest.

*fana dem Jungesten czuvel*⁷⁾ das suder dritteil ¶ Na der czit obir lank.
 wart geöket van den dryen also vil volkes vf gotlande das is das land nicht
 al geväten kunde. do losten sy van deme lande jo den dritten menschen. also
 das eyn itzlich solde besitzen vnde myt sich weg vüren alles was her hatte
 vf erden ¶ Noch der czit wolden sy note rümen wen sy vüren bynnen tho-
 raborg vnde búweten aldar. do en wolde das land en des nicht gunnen. vnde
 trebin sy van dar ¶ Dar na vüren sy czu pharö vnde buweten al dar vnde
 kunden sich dar nicht gebergen. Do vüren sy an eyne .ö. by eestland dy is
 ghenömet dagedher vnde búweten aldar vnde machten dar eyne borgh dy
 noch geenket ist dar ene kunden sy sich ouch nicht gebergen wen sy vüren
 dy tvne vf durch rússin land hyn so verre das sy quemen jn krichen land
 do boten sy czu búwen van deme könyge czu krichen jn dem núwen vnde
 in deme abnemende das irloubete en der könyng vnde meynte das is eyn
 mande were. do eyn maude geleden was do wolde her sy vorwisen do ant-
 worten⁸⁾ sy deme konyge. das núwe vnde das abenemen⁹⁾ ewiclich vnde
 ymmermer. das were en alsust gelouet ¶ disse czweytracht quam uor dy
 könygyne. dy sprach. here ir geloubit en czu búwen an deme núwen vnde
 an deme abnemende das ist czu ewigen gecziten. des búwen sy dar noch
 vnde gebruchen eynes teyles noch vnser sprache

2.

Uör der czit vnde lange dar na. gelöubete das volk czu godlande an helez
 vnde an berge vnde an gebürche. vnde an der heyden got. vnde úbeten ap-
 götlich anbetunghe myt spise vnde myt getrenke vor ere kyndere vnde vye
 noch erem vngelouben. ¶ Das land hatte dy högeste anbetunge vnde czöu-
 berye myt syme volke vnde iczlich dritteil. by sich. vnde iczlich dyng by
 sich. úbete sich an ezouberye an syner anbetunge myt spise vnde mit ge-

2 = 1. Hist. 1.

7) De v. *czuvel* idem valet quod not. 5 prae-
cedente dictum est.

8) Forte legendum *antworteten*.
9) Adde *were*.

trenke also das sy genömet worden sudnauther das bedfütet so vil also spise genosen. ader sytgenosen. wen sy ere spise czu samene zoten

3.

Manich könyng streyt myt en vf godlande ¶ dy wile sy heyden weren
30 y doch so behilden sy gemeynlichen dy segeuechtunge vnde ere recht ¶
 Na der czit do santen dy goten mancherhande sende boten in das riche czu
 Sweden vnde erer nykeyner kunde och¹⁰⁾ vrede machen er der czit das
 awayr strabayn van dem kirspil czu alua aller ersten myt deme swedesche
 könynghe den vrede machte ¶ do en dy goten dar senden wolden do sprach
 her nū wissit ir mir¹¹⁾ den veigesten vnde den neder velligesten. gebit mir
 drier manne busse. Js das zache das ir wellet mich an so grose vare vs sen-
 den. mir selbin eynes mannes busse. dy andere myme geboren sone. vnde
 dy drytte mynem wybe ¶ Her was wol sprechende. vorsichtig vnde man-
 ches dynges wys ¶ her bestetigete vor eyn recht myt deme swedeschen
 könynghe. iczliches jares us czu gebende LX marc silbirs. das ist der Goten
 schatz. dar van solde habin der könyng XL. Marc silbirs vnde dy jerl ja
 Sweden XX Marc silbirs ¶ Dys bestetegiten dy Goten selbir er awair stra-
 bayn van steten vñr ¶ Alsust gebin sich dy goten myt willen vnder den
 könyng van sweden vf das sy vry vareñ mochten czu allen steten in Sweden
 sunder czol vnde ander us gifte. ¶ des gliche so sullen ouch dy Sweden
 vry czu Gotlande widder komeñ sunder korn bant adir ander vorbot ¶ Vor
 hegunge vnde hülfe sal der Swedesche könyng den Goten bewisen. wen sy
 des bedorfen ap sy eme czu sagen ¶ Der könyng vnde der jerl sullen ere
 sendeboten senden czu gutnaldhing das ist czu Rume dar so süllin sy eren
 schatz vntfan dar sullen dy selbin sendeboten den goten vrede. vnde vryheit
 kundigen czu varende czu allen steten des konynges czu vpsala vnde den
 sweden hir widder

3 = I. Hist. 2.

10) Lege doch.

11) Lege mich.

4.

Na der czit quam der hilge konyng sente Olauus us Norewegen vliende myt synen schiffen. vnde legete sich indy habene dy geheysen is akergarn vnde dar lag her lange ¶ Dar quam czu ym Ormyca van Haynaym. vnde der richen bunder mer mit eren gabin ¶ Des gap. ym Ormyca XII schofe. myt anderen cleynoden. vnde der heilige here sente Olauus gap ym widder .II. trynke kare vnde eyne barte ¶ Do vntfyng Ormyca den Cristen glouben na der lere des heiligen heren sente Olauus. vnde bûwete ym eyn bete hûs an der selbin stat dar nû steyt akergarn kyrche vnde der heilige here sente Olauus vûr van dar czu Jerzlaf czu holmegarde etcetera

5.

Uort mer Alleyne das dy goten heyden weren ydoch segelten sy myt erer kofenschaft czu allen landen beide in heyden vnde in Cristen ¶ Do soghen dy götnischen koflûte der Cristen sete Jn cristen landen. vnde etzlich liessen sich dar toufen an deme cristen glouben. vnde vûrten pristere mit sich czu Gotlande ¶ Botayr czu akebeke bûwete dy erste kirche an der stat dy heysset nû kulestedhar durch des willen das dis¹²⁾ land dy kirche dar vorbrante ¶ Na der czit so bûwete her eyne ander kirche czu wy. Das nû genömet ist wysbû dy kirche wolde das land ouch vorbörnen ¶ des steig her vf dy kirche vnde sprach wellet ir dy kirche vorbörnen so sullit ir mich myt der kirchen vorbörnen ¶ Her was selbin rich vnde hatte des rychsten 31 mannes tochter. der hyes lickayr der wise bunde vnde wonete dar. das nû steynkirche genömet ist. vnde her was der öbirste an der czit. Her half sy me swager botayr das sy en nicht branten adir syne kirche dy dar stund czu wy bynedene deme clynte. also bleip dy kyrche stan vngebrant. Sy was dar gebûwet in deme namen aller heiligen gotis. an der stat dy nû geheisen ist

4 = 1. Hist. 3.

5 = 1. Hist. 4, 5.

12) *das legendum videtur.*

sente peters kirche. das was dy erste kirche czu Gotlande dy stande bleip ¶ Na der czit vntfyng syn swager lickayr der wise bunde den Cristen glouben vnde syne hûsvrouwe. vnde syne kyndere vnde alle syn gesynde. vnde buwede eyne kirche in syne houe dy nû genömet ist steynkirche. dy was dy erste kirche vf dem lande indem norden dritteil. ¶ Na der czit do dy goten sogen der cristen seten do worden sy gehorsam deme gebote gotes na der anwysunge der gelerten vnde vntfyngen do gemeynlichen mit willen sunder getwang den cristen glouben vnde ane getwang keyner lîte ¶ Na der czit das sy gemeynlichen cristen weren geworden do wart gebuwet. dy ander kirche vf dem lande czu Atlingebo. das was dy erste kirche indeme mittel dritteil ¶ Na der czit wart dy dritte kirche gebuwet vf dem lande czu phardhaym indeme suder dritteil. van den worden geöket alle dy kirchen czu Gotlande wen sy bûweten sich kirchen czu merer gemache ¶ Vortmer er der czit das Gotland keynen byschof myt stetikeit vntfyng. do quemen By-schone czu Gotlande dy pillegryme weren. vnde waren wolden an das heilige laant czu jherusalem vnde widder heymwertis vûren ¶ Jader czit vûr man den osteren weg durch rûsland vnde durch krichen czu jherusalem dy byschone wyeten aller ersten dy kirchen vnde kirchoue czu Gotlande durch bete willen der ghenen dy dy kirchen gebûwet hatten ¶ Na der czit also dy goten gewonet worden mer¹³⁾ cristenheit. den santen sy sendeboten czu dem høgsten bischoue czu lyncopynge wen sy¹⁴⁾ en negest was. das he mit stetigem rechte komen solde czu Gotlande sy czu berichtende an dem gotlichen ammechte mit sulchen vorworten das der bischof komen wolde van lyncopynge itzliches dritten jares czu gotlande myt synen XII mannen dy ym volgen solden vme al das land mit der bunden pferden also vil vnde nicht mer ¶ Also geböret dem bischoue gotlande vme czu varende czu der kirchen wyunge vnde syner czu bereytunge III tafelen das ist III malczite czu vntlande vnde nicht mer. ym geböret czu der wyunge iczlicher kirchen III Marc. czu eynes altirs wyunge eyne tafele vnde XII ore wen der alter atl-

13) Forte legendum est der.

14) Lege her.

eyne sal gewyert werden ¶ wen beide vngewiet¹⁵⁾ synt also das alter vnde kirche. so sullen sy beide gewiet werden mit III tafelen. vnde III Marc pfennunge ¶ Jo czu dem anderen prister czu liggende geboret dem bischoue syne czu bereitunge czu vntfande III tafelen vnde nicht mer ¶ Dy anderen prister dy keyne bereitunge indeme jare getan habin do sal der bischof abe vntfan der kirchen vorlosunge dar eyne itzliche kirche czu gescrebin ist ¶ Vortmer dy pristere dy czu der czit nicht czu reiten dy sillin czu bereitunge tün wen der bischof kumpt widder indem dritten Jare. dar na so sillin dy 32 ghene dy uorlösunge gebin dy czu bereytunge teten czu voren ¶ Vortmer worde czweytracht dy der bischof vntrichten solde dy sullen vntricht werden in dem dritteil dar sy syn geschen. wen dy ghene wissen dy warheit dar van dy dar negest wonen. worde dy czweytracht dar nicht ge endet. so sal sy geschulden werden czu der gemeynheit des selbin dritteiles. vnde nicht us deme selbin dritteile in eyn ander dritteil ¶ vortmer geschege czweytracht dy dem bischoue gebörte czu vntrichtende so sal man hir des bischoues czukunft beiten vnde nicht öbir varen czu ym. dar en tribin denne sunderlichen notsache¹⁶⁾ czu vnde so grose sunde syn das sy dy probiste nicht abe gelösen mögen. so sal man obir czien czwischen walpurgis vnde aller gotis heiligen tage vnde nicht na der czit an deme wynter wea abir czu walburgis ¶ Vortmer des bischoues bröche czu Gotlande ist nicht höger den III Marc pfennunge

6.

Na der czit das dy goten sich bischoue vnde pristere kören vnde vullenkommenlichen den cristen glouben vntfyngen. do vulborten sy ouch dem swedischen könyng mit eren snycken czu here czu folgende vf dy heiden vnde nicht vf dy cristen. also das der koning den goten vmpiten sal dy heruart na dem wynter by eynes manden vrist vor dem rechten tage. vnde der vs-

6 = I. Hist. 6.

15) Litt. vn omissas supra lineam add. scriba. 16) Lege notsachen.

gande tag sal syn vor dem mittensomer vnde nicht dar na. so is en rechte czu enpoten. vnde anders nicht so habin dy goten macht czu varende ap sy willen mit eren snycken mit spise czu VIII wochen vnde nicht mer ¶ vortmer vormögen dy goten nicht czu folgende so gelden sy XL Marc pfennyngē vor iczliche snycke vnde io doch des anderen jares czu varende. vnde indem mande der czu sagunge so sal VIII tage vmme gan eyn budhcaffi das ist eyn stok des gebotes als by dem galgen vnde by dem vüre vnde eyn dyng sal genömet werden by den VIII tagen vor eynigen sy sich us czu varende so sullin sy sich XIII daghe czu reiten. vnde vor deme us ganden tage sullin sy czu voren VIII tage bereit wesen vnde des wyndes beiten. kumpt en der wynt nicht bynnen der wochen so sullen sy na dem tage der vs bytunge des wyndes noch VIII tage beiten kumpt en der wynt nicht by der vrist so sullin sy czu hūse varen sunder schult wen sy nicht rāwen kunnen öbir das hap. wen alleyne segelen ¶ vortmer wirt en czu geboten us czu varende myn den eynes manden vrist so mögen sy czu hūs bliben sunder schult ¶ Vortmer wolde der köning des nicht glouben das syn gebot czu spote were vort komen ader das sy an dem wynde vorsūmet weren so sullin dy sendeboten dy synen schacz vntfan an dem negesten dinge na sente peters vnde pawels tage XII manne eyt vntfan der ghenen dy dy sendeboten dar czu nömen willen das sy mit rechter hindernisse czu hūs gebleben syn Keyn genömet eyt sal czu gotlande gegeben werden sunder des köninges eyt ¶ kan is so obil geuallin das eyn gecrönet köning mit gewalt uortrebin wirt us syme riche so sullin dy goten den schacz nicht us gebin wen sy sullin en czu hūs behalden III jar jo doch so sullin sy den schacz iczliches jares czu samene legen vnde liggen losen vnde na den III jaren deme ghenen us gebin der denne ret vor sweden riche. na des köninges rechte sullin obir gesand werden beslossene briue¹⁷⁾ mit des konynges * * * ¹⁸⁾

17) Vox *briue* fere extrita est.

18) Ultima verba, quae in infima folii ora scripta fuerunt, extrita sunt. Quinque

folia, quae hic secuta sunt et continuerunt scripturam eadem manu factam, abscissa sunt.

III.

CODICIS IURIS GOTLANDICI

VERSIO DANICA.

1.¹⁾ Her beginnis gullands lou

3

Dette er först för alt ophaab oc begindelsse vdi vor lou: att vii skulle forsage det hedinske væsin: oc holle oc loffue det christne: oc tro alle paa en gudt alzuollige: at han hielper oss, oc at thet han vnne oss aar oc fridt: seyruinning och vor helse oc helbrede: oc det at vi maa holle vor christendom: oc tro vor rette tro: oc vort landt bygge: oc at vii maa thet huer dag händle: y alle gierninger, oc y vor velie: som gudt kan dyrekis y: oc oss kan mest vere tiil nötte och gangs: bode tiil liffs oc tiil vore sieler

2. Aff barn oc barne födelsse

Det er nu det nest: at huert thett barn som aarle oc först bliffuer föd paa vort landt: skal mand icke forkaste eller forskiude arffuelöst: §. 1. fordi skal huer quinne vide sin seng: da hon stunder tiil Barselseng, at hon haffuer sin vitnisbyrdt *med* siig: som ere tuo quinner Gritkone oc grankone, det er nabokone oc iordemoder: at om barn bliffue döt baarit: at thet icke komme

1 = I. 1; II. 1.

2 = I. 2; II. 2.

1) Folia duo priora continent indicem LXXVI capitum, alia manu quam ipse textus scriptum, et cum hoc non convenientem, quare nulli usui esset illum indicem heic transcribere. Apographum in Reg. Biblioth. Stockholm. B. 68 habet alium indicem, quem

scriba ex ipsis capitum titulis composuit; neque vero hunc adponere necessarium mihi visum est. — Capita nullis notis numeralibus ornavit scriba; at capitibus XXI prioribus (quarto tamen praetermisso) litteras numerales adposuit man. paullo rec.

tiil aff hennis handeuerck eller gierning: eller aff hennis handegerning: §. 2. Men da en frels quinne: det er en ectequinne: at hon bliffuer der vdi sand, oc funnit medt henne: at hon haffuer forspilt oc forkomit sit fostir: da skal hon böde III marck der som det opkommer foor kirckemen, vden hon haffuer det bestaait opbenbarlige: och lerder mandt beer henne fält vitne der om: da vinner hon sin sag, y thet hon haffuer thet för obenbarit, at ingin mandt torff der paa sage Om saa er hon dölier thet: oc kummer sagen op for 4 tingsmennene: bliffuer hon da reen oc skir, tha maa hon²⁾ haffue sine penningar III marck aff then som henne haffuer berycktit oc vidt ther fore: oc frie sig met sex manne eedt, Men bliffuer hon skidin oc fuul der vdi: da böde sognen III marck, om sognen saadant kan vinne: Men da en sag kommer op for tingsmen: at hon sand bliffuer: da böde III marck tingit: oc andre III marck proisti men kommer sag op for al lyde: oc bliffuer hon siden der vdy sand: da löber sagen vid XII marck vidt alt lannit: haffuer hon ey gotz och fæe ad böde: da fly lannit: oc legge huer mandt III marck veder som henne hysser eller hiemmer: eller henne giffue matt: Endog hon vil icke tiil eeds gaa, da er hon ligeuel ful vren oc feldt tiil den sag Da nogin vinder oc gaar hennis sag tiilbage: emodt dem som haffue henne sag kent: oc ville icke legge gotz eller fæ³⁾ fram: da skulle meen henne saglösse dömme: oc rensse den sag, at the haffue wunit henne med edt: oc tage hennis ord aff hennis bag som paa laage: Men da en ganger tiil oc siger henne moder at være, oc barnid⁴⁾ att være dödt baarit: da torff mandt ey legge godz eller fæe fram for henne om nogin ville henne mistro der om at hon haffuer ingin vitnisquinner som med henne vaare: da som hon y barnferd vaar §. 3. da en (⁵mand quinfolck bliffuer sligt bekendt, da legger henne ingin meere godz och fee tiil en sex öre penninger det er III syslinge: Men da hon vorder ful oc vren: da böde drottin det er herrin for henne sex öyre: oc legge sex vintre syn skyldt paa hennis bag der vnder

2) Voc. *non omissam supra lineam add. scriba.*

3) Iterum errato scriptum est *fee.*

4) Loco litt. *d* primum scriptum est *t.*

5) *embitzmand bliffuer &c. primum scriptum est, at embitz lineola induxit et quinfolck supra lineam add. scriba.*

3. Af tint

Det er nu der nest ad der som tider och gudz tieniste sigis, oc de som thet haffue, skulle före sin tint der hen, som han hafuer sin kircke tiilbygdt: oc samme bol oc gaard haffuer været tiilskickit: den preest som kungjör hanum sin christendom at vide oc forstaa huort som han haffuer hanum behoff aarle 5 eller sille: §. 1. der om er alle men beraade om och samtyckt, at fore vorfru dag y faste: skal huermand haffue fram red⁶⁾ sin tint redebou, baade den lerde mandt sin lod oc deel, oc kirckin sin lodt vdy traffuer som huerman tinter: da maa ingin sin tiat senere vtgifue⁷⁾ eller at troske (⁸⁾en til vorfru dag En effter vorfru dag: da skall prestin lyse III syndage: oc da skal han lycke den fierde kircke dör tiil, oc forholle kirckemeen tider och tieniste: intiil sa lunge ad tintin framkomin er: oc III marck skal fölie den mandt som sin tint icke haffuer framfört y rettin tiidt: disse III marck skulle de byde emellin sig, oc alle bör dem det at haffue Sognemenne en treding, och kircken en treding och en treding hörer prestin at haffue §. 2. Men da en leiglenniger det er den som flytter aff en sogn y en annen, Och han far⁹⁾ bort med sin tint aff en sogn y en anden sogn, oc icke gjör sin rettighet fran siig: da sager han siig vid III marck emod prestin, oc kircken oc¹⁰⁾ kirckemen, oc ligeuel skal han före sin tint tiilbage, endog han er der fran, §. 3. Om nogin vil gjöre siig en kircke eller lade henne gjöre: med mere bequemlighet, en han för haffuer haft: da skal han gjöre aff nye loder: men tint skal ligeuel kirckin haffue sin lodt: som prestin sin, intiil saalenge den nye kircke er vigdt oc fulkommen, men siden skal han der giffue sin tint, som han senist haffuer bygdt sin nye kircke nar som hon er vigdt: oc ey maa han gaa tiil den gamble kircke siden effter han haffuer giort den nye: Och ey maa han heller gaa fran den gamble oc tiil den nye: effter den dagh som Biscop haff-

3 = I. 3; II. 3.

6) Voc. red omissam supra lineam add. scriba. 9) fart scriptum est, at litt. t lineola inducta.

7) Voc. vtgifue omissam in marg. add. scriba.

8) Verba en til vorfru dag omissa in marg. 10) oc bis est scriptum. add. scriba.

uer lagt vigilsse paa henne Men da en tager oc skil sig fran henne antigen første eller annit aar: tha skal han selff vide med eed, oc med tuo kircke-6 men¹¹⁾ som nogin vil vdneffne, ad de som y kirckens bygning, oc y hennis vigilsse vore, oc y alle lodt som andre kirckemen Men da der er framliden III vintre eller mere: da skal han haffue bode kirckemends vitne, at han der med y bygning vaar, oc prestins vitne: at han hafuer hanum sin tint fört siden: sasom en annen¹²⁾ kirckeman det er sogneman, §. 4. Men da en man leiger ager eller eng: aff en annen kircke sogn, oc er icke hus paa, da skal han der lade staa sin korn tint tiilbage der:, der som agerin bleff först kircken tiilskickit Men höö oc humble maa han före hiem, oc giffue den preest der tint aff, som siger hanum tüder, oc lærer hanum ret christtendom at vide: oc om der er hus oppaa der skall han alt lade bliffue tiilbage: oc den preest skal haffue den tint som tiil den kircke sider: oc ligesauel oc den kircke skal haffue sin deel oc laadt som prestin sin —;

4. Af Blotan:

Det er nu det nest: at Blotir er oc man¹³⁾ forbudit: det er heniske misbrug oc vrang tiillidt oc dyrckning som de saa först haffde: Saa bleff saadan blotan med¹⁴⁾ afftagin: at sky alt thet som henisk vesen følger: oc thet folck som thet haffuer medt att fare, ingen maa kalle paa: huerckin paa högt eller bult¹⁵⁾ eller hult, eller paa nogen hennisk gudt: huercken aff: vi: eller af¹⁶⁾ staffgarda: Om nogin bliffuer der vdy sandt: oc ledis saa hanum vitne paa haande: at han haffuer haft nogen handel med sin mad eller drick: som icke følger christen seduane: da er han sagedir tiil III marck vid kirckemen: da de saadant besöct vinne dette hörer thenum alle ad epterspöre och at haffue:

4 = I. 4; II. 4.

11) kirckeuerges scriptum est, at uerges lineolis induxit et men supra lineam add. scriba.

12) Sic. Litt. an in fine prioris, et nmen in initio sequentis lineae scriptae sunt.

13) Apogr. male habet med.

14) Voc. med omissam supra lineam add. scriba.

15) Sequentibus verbis: eller hult indicavit scriba bult errato esse scriptum pro hult.

16) Voc. af omissam supra lineam add. scriba.

prestin: Kircken: oc kircke mendt nar det tygis hanum y hende at han saadant *haffuer* giort: da staa han der fore med sex manne edt: da som kirckemen vinne ey söct, oc kommer *thet* op for tingzmen: da veris han en da med sex manne ede: eller böde III marck tingit: Men da det opkomer for 7 alt lannit: da böde XII marck lannit: nar han ey vinder med XII manne ede, som er före standit

5. Aff prester oc prest koner oc deris börn:,

Dette er nu det nest, ad prester: oc prestkoner: oc deris börn lerdt: da er *thet* sligt som sligt bode tiil man sletteri oc vdy alle loder som bonde barn som vlerd ere: da fölger moderin sit kön: §. 1. hender sig saa att mand kommer sig y sag lerder eller vlerder: Da böde ingen frammere eller ydermere en en anden vider hans godz recker

6. Om helge dage:,

Dette er nu det nest: ad alle de hellge dage bör mand ad holle hellige: de som *Biscoper* haffue hellige budit: oc alle mandt haffue vidt tagit: Ingin skal annen gierningh giöre, om söndagin eller annen hellig dag, vden at holle siig tiil tider, oc gudz tieniste at paa lyde: oc haffue siden forloff at ride omkring sit bol: siden messen sungen er: oc gudz tieniste vde er: §. 1. Oc icke maa mandt haffue mer paa vogn om syndagin en it pundt suars effter öxen: oc halft effter heste: Men da han mere haffuer, da maa han holle hans les tiil VI öyre det er III *söslinge*: oc ligeuel böde han VI öyre¹⁾ III *söslinge* for²⁾ helligdagis brot, vden *thet* skeer y den maade at nödt haffuer *thet* voldit: oc den lerde mandt bleff adspurdt da maa han sige ehvad hanum der tiill tranck, oc haffue saa loff y sin kircke sogn at man kommer der fore icke y klammer, och ey vider vtgaar: Men da en vil videre age, da maa han videre

5 = I. 5; II. 5.

6 = I. 6; II. 6.

1) Subintelligitur: *det er*, ut mox antea expressum est.

2) *tiil* scriptum est at lineola inductum, et for supra lineam additum.

hanle medt then lerde mandt for sig: som samme sogn haffuer y vol, om han vil vere vden skyldt: §. 2. Men der som köffs oc sels haffuer man loff at age med redeboen maduare, med ost och smör, oc med al mielckmat, med fisk 8 och fugle, oc med smaa boskaff som mandt pleer att selie³⁾ paa tarit: oc medt bagidt brödt oc icke medt miel eller korn, Oc ey medt annen vare: vden han forbryder lassit: och der tiil VI öyre⁴⁾ III söslinge: halfft den som det tager: oc halfft preestin oc kirckemen der som han bliffuer saa tagin aff (⁵them y stadin der medt: §. 3. Oc da en mand rider, och sider paa bylt eller byrde: da maa ingin mand klamre medt hanum der om eller komme hanum y sag der fore: effterdi han sider sielff paa bagin paa rossit: Men da en haffuer y tug eller y grimme oc förer med sig eller leder och haffuer byrde paa: oc finnis⁶⁾ byrde medt skeel: at thet er thet tyg som mer er en ƒ⁷⁾ pund⁸⁾ suars: da skal fölge VI öyre helligdags brut: §. 4. Bliffuer en frels mand eller en frels kone bliffuer tagin paa nogin gierning eller arbete om syndagin: eller annen hellig dag: tha er⁹⁾ thet alt forbrutit alt thet tyg som the haffue y hender: oc en da legge vd III söslinge for vforstandighet¹⁰⁾ for hellig dagis brut: och thet eyer halfft som tager, oc halffdelin preestin oc kircke oc kirckemeen §. 5. Bliffuer en treel en arbitzkarl eller en leie kone¹¹⁾ om hellig dag paa sit arbete tagin: da böde drottin for dem thet er herrin III söslinge

7. Om naagen hugger skog for muncke

Det er nu det nest: at om nogen bliffuer der vdy sandt, at han hugger skoge nider for muncke, eller gaarde nider legger, eller nogin meen giör

7 = I. 7; II. 7.

3) Man. paullo rec., eadem quae indicem capitum adiecit, in marg. scripsit *före*, sine dubio ut pro *selie* legeretur *före*. Apogr. haec coniungens, habet *förrselia*.

4) Cfr. not. 1 pag. 173.

5) Apogr. habet: *the y stadj*; non enim vidit scriba lineolas litteras *m* et *n* abbreviatas denotantes.

6) Litteris *an* deest una lineola, ut legi posset *finis*.

7) Id est $\frac{1}{2}$. Apogr. male habet *it*.

8) Apogr. *pundz*.

9) In initio sequentis paginae errato iterum scriptum est *da er*.

10) *vforstandighet* errato esse scriptum et *hellig dagis brut* legendum, verbis proxime sequentibus indicavit scriba. Cfr. not. 15 pag. 172.

11) *embitzmæz* scriptum est at lineola inductum, et *leie kone* supra lineam additum.

vidt them, eller deris eiger: da leggis hanum der vidt ban oc boot half mere en bonde brodt emellen: oc haffue ad böde för thet förste ting som der bliffuer nest effter: da tingit begärer aff hanem, da legge vid III marck lantz-sag: oc ligeuel böde emod louen der fore en da siden effter §. 1. Om nogin mandt giffuer siig tiil closter barnelös: da maa han huerckin skipte eller sele sielff sit gotz meden han liffuer: Men nar han er dödt: da stedis den tredie deel at vere y closterit, oc de andre tuo loder gange atter tiilbage tiil nitia det er slectin Men da en^{1 2)} haffuer barn: da raade selff sin hoffuidt lodt: §. 2. Oc der som en verslig mand vil giffue æiger tiil closter, thet er iordt at giffue tiil closterit eller tiil kircke: da skal han giffue quinne lod aff sin iord oc sin eige oc ey ydermere, vden saa er at thet er slectens oc frenders loff oc velie — ;,

8. Af mands helgin huor lenge hon paa stander — ;,

Det er nu det nest, at manne helg staa paa vm de¹⁾ dage som giernings helg er: der fran som solin sider om afftinin, och intiil det lyser paa tredie dag:, Fiortin dage y iull ere y fridt tagne: Siu vger y faste: Och all Paasche vge, tre gang dage, och all hellig²⁾ dag vge, det er Pintz vge: Om tu slaar man yhiel y then fredin: da böt III marck, Saargiör tu mandt nogin: böd der före XII öre det er VI *söslinge*: Slaar tu nogen mandt med stang, eller medt öxe hammer, saa³⁾ sex öre det er VI *söslinge* drager tu nogin mandt eller riffuer, eller y haar tager, eller medt neffue slaar, daa skaltu böde III öre⁴⁾. IJ⁵⁾ *sösling*, om thet er giort y vrede: För en treel böder en ey meer: vden de III öre om han giörer blodigt: der skal han böde som thet giort er, oc icke der som han er som giordit §. 1. Oc prestin skal forholle tiider oc guds tieniste: oc lucke igen kircke dörrin, for alle dem som gudz hellig haffue

S = I. 8; II. 8.

12) *en bis est scriptum.*

1) *Voc. de omissam supra lineam add. scriba.*

2) *Vox hellig tantum in custode, ut dicunt, non vero in initio sequentis folii scripta est.*

3) *Adde böd.*

4) *Cfr. not. 1 pag. 173.*

5) *Id est 1½. Apogr. male habet II. Cfr. not. 7 pag. 174.*

brutit: fordi der følger ban helgens brut, tha skal han slaa aff ban: saa vit at være böt som louen vtuiser och siger: oc kirckemen deris raad kand være, Alle höre denum söge sag samen oc alle hörer denum at haffue Sogmemennene⁶⁾ höre treding y sagen den anden parthin kirckin, oc tredie pree-
10 stin: huor vitne som ey kommer lande sag y, Fordi lande sagh hon kommer icke y helgens brut: vden det saa skeer at mand bliffuer yhiel slagin y kircken: der legge⁷⁾ XL marck vidder: det er lande sag oc der aff proistin III marck for bantzmaal §. 2. Och kirckener ere alle lige hellige her paa landit nar som mannin bliffuer yhiel slagin y: och kirckegaardt er then aller helligiste y louen tagin: der skulle sager mendt helg haffue oc fridt: lige saa uel y prestegard som paa kirckegaardt, Der leggis vider⁸⁾ XL marck om samme sagede mandt bliffuer yhiell slagin y den helg: Men alle andre sager som ringere oc smaare ere, oc icke kommer lantz sag y: der eye kircke men tredingin aff: oc kircken en deel, oc en prestin: Slaar tu nogin mand y kircke med stang, eller med öxe hamber eller Saargiör paa Kirckegaardt: der ligge sex marck: Slaar tu mandt med neffue (⁹i kirke eller skiuder tu mandt, eller y haar tager, eller paa Kirckegaard med stang slaar eller¹⁰⁾ öxe hammer: der ligger vid III marck Slaar tu nogen mandt med neffue¹¹⁾ paa kirckegaardt eller skiuder hanum: eller y haar tager der legge vid XII öre¹²⁾ VI *söslinge* helgins brut Och lad hanum söрге fore at vige kirckegaardt igen som¹³⁾ vielsse haffuer forbrutit, oc der at rene oc skere: som han orent oc öskert haffuer giort och giöre thet III *marck*

9. Af alle mands fridt

Nu ere oc andre mens tuo freder: de som mest macht paa ligge: at man

9 = I. 9; II. 9.

6) *Lege Sogmemennene.*

7) *ligge* quoque legi potest.

8) *vider* bis est scriptum.

9) *Verba i kirke* omissa in marg. add. scriba.

10) *Vox eller* tantum in custode, ut dicunt, est scripta.

11) *y kircken eller* additum est at lineolis inductum.

12) Cfr. not. 1 pag. 173.

13) *vige* additum at lineola inductum est.

skal dem fire oc haffue y helg: oc der ligger icke ban vid, oc icke Biscops sag: vden thet saa skeer at thet bliffue giort paa hellig dag: det er alle mandz fridt, och den frid löber XIII netter effter Pasche, oc fem natter effter mitsommer: Oc stander paa X netter oc X dager paa baade sider: Och löber om solins opgang baade paa, och aff Dreper tu nogen mand y den fridt: 11 da böd saa megit godz vid landit som han er dyr fore: som y hielslagin er, och ingen frihet holler dig: för en tu haffuer hanem igien bött: Saargiör tu nogin mandt eller slaar hanum y den friden: da bött III marck: Vdij den fridin maa ingin forderffue nogit for en annen: huerckin hus eller gaardt: vt¹⁴⁾ han vil vere sagid¹⁵⁾ tiill III marck

10. Om vardfridt

Nu er oc en siden vaardfridt til som saa kallis: han löffuer paa en halff maanet for alle mand side, oc staar tiill midsommer, vdy den frid maa ingen nöde¹⁾ fraa hanem, huercken skelie hanem fran sin hest eller vxe, fordi at bondin han haffuer dem da huer dag behoff att haffue dem y sin ager vden at han er sagid tiill III marck Oc da som guldt²⁾ er manne emellen, och er loug ryckt tiill gels: da vordere annit y hans boo fænit eller godz: oc icke thet³⁾ rus eller vxe som han self haffuer behoff

11. Aff ting fridt

Saa er en oc mandz tingfridt: tings mendt det höre dem oc tiill at eige tingfridt, Tager tu nogen mandt y haar eller med neffue slaar paa tinge: da bödt III⁴⁾ marck tingit for ting fridt: oc ligeuel lou böder: Slaar tu med stang

10 = I. 10; II. 10.

11 = I. 11; II. 11.

14) Lege vden.

15) Loco litt. *d* primum scriptum est *t*.

1) *begere* primum scriptum est at lineola inductum, et *nöde* supra lineam additum.

2) Lege *gieltd*.

3) *han* additum est at lineolis inductum.

4) *IIII* primum scriptum est.

eller med öxe hammer: eller nogin bliffuer saar da böt III marck: Dreber tu mandt tiil döde: oc thet aff hug skeer böt VI marck, vden saa skeer att nogin mandt bliffuer ihielslagin y hemndt: §. 1. Icke maa en sager mand tröste sig paa ting fridt: effterdi thet er icke alle mandz fridt

12. Om hiem fridt

Saa er oc huermand hiem fridt siden effter Dræber tu nogin mand tiil dödz hiemme i hans gaardt: at thet aff hug skeer: da böt XII marck sölfss mod 12 alt landit: och andre XII hanem: oc ligeuel gosit: Slaar tu nogin mand med stang eller öxe hammer eller saar giör: da böt III⁵⁾ marck hanum oc III marck mogha⁶⁾ oc ligeuel louböder: §. 1. Vorder husbonden limslagin hiemme y sin gaardt: eller flere hans folck: da tager then som höigster er vdy hiem sogn: oc huert annet III marck, oc alle skulle haffue lou böde —;

13. Gifte folckis ret:,

Fester mand en quinne, och förer henne hiem tiil sit: oc fordriffuer henne siden bort vden lou: da böde henne sit godz och XII marck landit: I ligemaade böde och quinnen mannen om han⁷⁾ saa giör

14. Aff mandrap

Det er nu det nest En thet kan saa ille adbæres med fiende raade: at en man kommer tiil ad dræpe en annen mandt. da skal fly med hanem fader oc sön oc broder: Om saa skeer at de ere icke tiil: da fly med hanem neste slectin y fritiueffue netter tiil den kireke som alle mendt haffue y helg och frid tagit: det er (⁸Fardim: tingstedec: oc atlingebo: der skulle de haffue

12 = I. 12; II. 12.

14 = I. 13; II. 13.

5) XII scriptum est at lineolis inductum, et III supra lineam additum.

6) Dimidia linea hoc loco scripturae vacua est relicta; nihil tamen praetermissum est.

7) Lege kon.

8) Verba Fardim — atlingebo litteris paullo grandioribus sunt scripta.

helg oc frelsse oc hyle, saael y prestegaardt som paa kirckegaardt: Och siden thet er vtgangit: da ride han dædin som han frihet vil haffue det kallis bandu: oc drage hiem om try hiem torp, oc saa langt y skogin fran de III hiem torp: ad mit emellen fran andre torp mödis skog veg, der maa han fare lös oc tryg fram för. aff dem som thet eige, Icke maa bandu: det er som han er hiemme y sin frihet drage vm ting, oc ey hen at köbe nogit, oc ey tiil flere kircker en ene: thet er tiio) sin kircke som han tiilsöger: Saa skal han haffue siden helg: Oc en saa vider en: Oc drage tiil den fridt som nest er efter paasken, men der tiil holler hanem bande det er sin frihet hiemme: 13 til des han da drager som han nylig vandrede: thet kalle mandt vatubanda:

§. 1. haffue siden selff vol at være i sin frihet: eller fare vden landz: tiil helli manne steder:¹⁰⁾ och böde syne synder: oc haffue otte dage frest at fare tiil skiffs: oc fare saa y frede pilegrimis reise: oc nar han komer igen: da haffuer han en da otte dag frest at fare igien tiil sin bande y fridt

§. 2. Och da en mandt giör sig sager y kircke sogn y den samme som han sielf boor y: da skal han fly aff den: och drage annen stedz bandu til frihet, och ligeuel icke tiil den sogn: som huercken boor moder eller dotter eller söstir, Men ligeuel maa han söge den anden kircke meden: fordi saa at de maa icke baade fare tiil en kircke: Men tint tha skal han hal partin före didt som han tider oc gudz tieniste hörer och söger: oc halff tienten skal ligge tiilbage igen tiil den kircke som hans boor oc gaardt var tiil skickit:

§. 3. Och da en mandt giörs sagnar y hiemtorp y thet samme som han boor y: da fly han dæden fran oc drage annen stedz bandu det er tiil sin frihet: om han vil haffue fridt: fordi de maa icke baade y it hiemtorp boo: (¹¹Icke maa heller bandu drage om ting: eller tiil köffslagen oc icke heller tiil nogen kircke flere en den han tiilsöger: §. 4. Men da en vgullantzk mandt dræber en vgullantzk mandt da drage saa bandu som gunnisk det er tiil sin frihed: om han selff boor oc hafuer gaard oc hiem paa gullandt §. 5. Och biude 14

9) Lege tiil.

10) Voc. *steder* omissam supra lineam add. scriba.11) Verba *Icke* — *tiilsöger* errato hoc loco scripta sunt. Vide pr. h. Cap.

mannen bod, om han er begærende effter ad III vintre ere forgagne, och biude tösser om tri aar: at han kan være oskemdt for mannen: alligeuel han toge ad förste effter som bodit vaar: om saa er han icke vil tage til förste gang, oc icke heller den andre gang: da tage han den tredie gang, effter ad III aar ere vtgangne: vil han da icke tage, da skal bæris paa ting for al lyde:¹²⁾ da maa han der tage om han vil: om¹³⁾ han da oc icke vil: da raade al folck foret¹⁴⁾ at han er osagid for mannen: Men da hin siger ad tiden ey vere (¹⁵lidin oc forgangin: at han begeerer oc siger vere framgangin som bodt biuder: da haffue alligeuel vitnisbyrd som lidit kaller: med de samme III¹⁶⁾ mendz skel: som hiemme med hanem y gaardin vore: oc bode bodt vd¹⁷⁾ tre gange y III aar, oc vide thet med tolf mandz eedt, ad der vor tiil skickit de som adsporde: Men om mandt vil icke godz oc bodt böde, oc de tider som for sagd ere ligeuel forlidne, da skal lannit dömme hanem fridlössen: oc tiil maanedt frest ad vtrette hans boodt: oc hanem at vere sagid tiil sex marck sölfvs vider maalzeigende: oc endaa sex emod lannit Saa legge hanem oc vidt som icke holler sin bando det er sin frihet y sin gard: der gaar oc ingen bön fore: oc icke heller skal thet alt optagis

15. Om sager som eender nyder nogit effter fader och broder¹⁾ oc kallis lutner sager.

15 Er oc sager som kallis lutner,²⁾ effter fader eller broder, eller slect: da höre dem alle tiil sige.: der tiil ad de orcke ad biude bod, adt hin tage dædin han vil.: oc mannen vere vskemdt: om han vil icke saa brat tage: da skal hanem biudis tregange tiil lige lange: oc bære siden til ting for all³⁾

15 = I. 14; II. 14.

12) In marg. additum est: *for folk*, quibus verbis scriba sine dubio voluit explicare verba *for al lyde*. Apogr. ista textui inserit.

13) Superflua linea litt. *m* est addita, ut legi posset *onn*.

14) *g* additum est at lineolis inductum.

15) *lidit oc forgangit* primum est scriptum. Apogr. ita habet.

16) *III* omissum supra lineam add. scriba.

17) *y* additum at lineolis inductum est.

1) Loco litt. *br* primum scriptum est *m*.

2) In marg. scripta est glossa: *erffue sager*; Apogr. hanc textui inserit.

3) *folck* additum est at lineola inductum.

lyde: oc tagit der om han vil, eller raade aller lyder⁴⁾ for godz at de ere vsagide: §. 1. Vele tuo eller oc flere ad vere om oc drebe en: da skulle de haffue alle en bande: ens fridt: der tiil salenge⁵⁾ at en tager vid bane, §. 2. Oc alle de som höre tiil ad nyde tiil at lyde oc erfue tiil nogim⁶⁾ erfuelod medt: oc vile verge oc hemne for vngen oformage: det er vng faderlös barn: da er thet hemnet som nogen giör for hanem: ehvad heller det er quinne eller karl, den hemnfd staar lige som han sielff heffner: den samme⁷⁾ han tager och boot op nar arffuing er vng, intiil salenge at thet kommer der tiil at han maa godz vtbiude, oc lössis vtaff sag, som y haffuer været, §. 3. Men da en gunnisk mandt dræber vgullantzk mandt oc begærer at biude boodt: da torff han huerrcken vid vegsel som der höre tiil at han er vegin oc dræbin oc icke heller bande at begære om den fridt som der höre tiil, §. 4. Men da en vguullantzk mand han dræber gullantzk mand da holler hanem ey bande: ey frihet vden saa sker at han hadde budt bod⁸⁾ at vinne: §. 5. Men da en oformage som er verlös som faderlös at han bliffuer nogen mandz 16 bane: da er bodt der tiil: tiil tolff marck sölffs: §. 6. Oc nær som en siuglig quinne bliffuer ihielslagin med barn: oc begære mend det opholle med eed, om barnit hadde liffuinde verit y hennis liff, da skal hennis hosbonde det vide: om han er tiilstæde: er icke han tiilstæde: da vide han det som henne höre nemst tiil med tre gullantzke bolfaste mendt aff samme sogn: oc der tiil saa mange at de ere tolff iemnlige oc borne: da böder mand for barnit tolff marck vfödt: oc henne tiil fulle boot

16. Aff manne boot

Nu er en fram siden manne boot Gullantzk mandz bodt bödis tiil III: marck

16 = I. 15; II. 15.

4) Vox lyder (ita enim, etsi obscure scriptum, legendum esse videtur) supra lineam est addita.

5) salenge omissum at supra lineam additum est.

6) Lege *nogin*.

7) In marg. adnotavit scriba : *frende*, quod huc referendum videtur.

8) Forte indicare voluit scriba pro *budt* legendum esse *bod*.

guls:⁹⁾ om han er slagin tiil dödz, Och al¹⁰⁾ anner manne bodt bödis tiil X. marck sölss: vden en trels bodt bödis tiil halffemte¹¹⁾ marck penningar: §. 1. Oc om en gullansk mandt tager vgullantzk quinne: da bödir¹²⁾ han tiil sin bod, men barn følger faderin tiil bot, Och tager vgullantzk mandt gullantzk quinne: tha bliffue huert dere tiil sin boodt, men barn følger sin fader

17. Aff frihedz boodt

Gullantzk mandz hans frihedz boodt, er tolff marck sölffs, men en vgullansk mands er tiil fem marck söls: oc trels tiil VI öyre det er III *söslinge*: §. 1. Och alle ere de lige tiil boodt, der tiil it limme lyde som kan tiilkomme, men 17 da limme lyde kommer y: da er¹⁾ vgullantzk handt eller fodt bödt tiil X marck penningar: oc lige saa al annen mislyde som tiil bodt bödis §. 2. Dræber nogen mandz trel gullantzk man, ta tage herrin,²⁾ och lede hanem bane bundin y gaardin för firetie netter oc nie marck sölffs medt, men da er icke bane tiil:³⁾ da böde han fem *marck* sölffs: oc vinne hanem sex manne ed, at han vaar icke y den skade raadende eller voldende: vinder ey herrin⁴⁾ den eed saa thet kan ophollis der fore: da böde ful bodt bode gullantzk oc vgullantzk, Men da en trel dreber trel da vinder mand icke nogit tiil saa lenge han gieffuer bane tiil boodt, och halffemte marck er y bodt, en trel som⁵⁾ kan tale for sig: da tage han⁶⁾ frelsse for kirckedörin om han er der y kommen, oc tage medt sognemanne⁷⁾ vitnesbyrdt, oc vere siden for sig selff treel, huad som han giör —:,⁸⁾

17 = I. 16; II. 16.

9) Vox *guls* omissa supra lineam est addita.

10) *il* quoque legi posset. Apogr. habet *it*.

11) Vox *halffemte* omissa supra lineam est addita.

12) Loco litt. *r* primum scriptum est *s*.

1) *g* additum est at lineola inductum.

2) Supra lineam scriptum est *hosbondin*.

3) Saltum hoc loco fecit interpres. Cfr. I. 16: 2.

4) In marg. scriptum est *hosbondin*.

5) *som* bis est scriptum, at priori loco lineola inductum.

6) *frihet* additum est at lineola inductum.

7) Litt. *manne* tantum in custode, ut dicunt, scriptae sunt.

8) Integram fere paginam scripturae vacuam reliquit scriba. Nihil tamen hoc loco praetermissum est.

18. Aff vuant fæe

18

Vxe som er fast det er den som icke er vtskaarin: oc han er fem vintre gammel: han ber oc mandt XII marck sag i gaardt: om han vorder nogen mandz⁹⁾ bane: §. 1. Men hest skal bindis tiil bonde kommer fire staffuers gulff fran lidstuck, oc III tren fran en mandz dör: da bliffuer icke vden den fremste fodt nemst tiil suars: oc tannen der som han bitz Far du y mandz gaardt eller tiil kletis: da bint din hest vid gafflin eller bag vegginn: da vorder du ey fremmer vtgiffit en som för er sagt: §. 2. En galt¹⁰⁾ som merckter er: han er ad tredie, om han haffuer III vintre faster gangit: det er om han icke er vtskaarin §. 3. Men en hundt han er tiil fierde hanem bleffuer thet iu om¹¹⁾ alt tiil halffboot, om han skade giörr, eige den som vil: §. 4. disse III skadeliig queg vitis en mandt tiil XII marck sölffs om han dem y gaarde haffuer, nar saadan skadeliig queg bliffuer en fattig¹²⁾ mandt tiil bane: som gullantzck er, da falle iu tuo lode aff hans boodt, oc en treding da böde den som quegit eier: det kaller mand craffar¹³⁾ vereldi, Och nar it skadeliigt queg bliffuer nogen mandt tiil bane, eller laster oc forderffuer nogen mand paa sine limmer: det skal kreffuis oc icke hempnes, lougrette tiil som tiil annen geldt. Oc da et skadeliigt saadant: bliffuer manne tiil saar eller giör hanem last, da faller iu tuo lader aff bodt, en treding böder den som quegit 19 eier foruden hundbit: da böder tanneriff huert riff tiil II sösling: tiil fire —;

19. Om mandt slaar quinne

Slaar mandt quinne saa at barn forfars oc icke bliffuer födt eller borit: oc haffuer ligeuel quickt veret y hennis liff: tha skal bödis halffue bood, Oc da

18 = I. 17; II. 17.

19 = I. 18: pr; II. 18: pr.

9) *ma* additum at lineola inductum est.

10) Vox *galt* atramento maculata et lineola inducta est, ac denique supra lineam iterum scripta.

11) *tiil* primum scriptum at lineola inductum est, et *om* supra lineam additum.

12) Voc. *fattig* omissam supra lineam add. scriba.

13) Prius *r* omissum supra lineam add. scriba.

hon kender thet manne til: at han slikt haffuer giort oc han thet icke be-
kennir: tha binde hon hanem der vider med tu vitne: de samme som hon sig
bekende fore paa Tretie¹⁴) nat oc dag at hon slagin bleff: eller de som
hoos wore, oc ligeuel boolfaste mendt: oc tuo vitnis quinner, at barnit vor
siden döt baarit, epter hon slagin var: Oc vide oc vitne¹⁵) thet self med sex
personers edt, at thet quickt var

20. Aff barns foruaring

En quinne skal handle medt sit barn y huer gestebudt oc som öll bruges:
haffue sit barn y foruaring oc haffue hoos süg, eller haffue barnit y sit skött
och paa sin knee, eller legge thet y sengen oc legge self hoos, saadan for-
uaring skal en quinne y tre vintre at haffue om barnit: Och da nogen mandt
han bliffuer oc kommer y vode y den barnis foruarelse oc kommer barnit
omhalsen oc til bane, da böder han fulle bodt: Men da en quinne legger
barn nider paa gulffuit eller hon legger thet paa sede vorde löst actlöst, eller
oc vaardelöst legger y seng: da er thet samme barn vböt, ehvad som helst
der kan tilkomme: Oc nar en quinne gaar der medt barn y seng: som druckne
mendt ligge fore: oc barnit quels y trang eller quels medt kleden: da er
20 barn ligeuel vböt, alligeuel hon ligger sielf hoos:

21. Om nogen bliffuer saar giordt

Om nogen mand giörer nogen mandt saar et eller flere: mund dypt: da
böde huer mundt¹) ad halff marck til otte marck, bode til dyplig oc lang-
leck: oc halfft minne om det er icke munsdyff: oc ligeuel giörs behoff legdom
der til: §. 1. Den mand som kommer for saar oc dem faar: han skal haffue

20 = I. 18: 1; II. 18: 1.

21: pr, 1-4 = I. 19: pr, 1-4; II. 19:
pr, 1-4.

14) Loco litt. *T* primum scriptum est *d*.

15) Verbis *oc vitne*, ni fallor, indicare voluit
scriba pro *vide* legendum esse *vitne*.

1) *tiil* additum est at lineola inductum.

vitnisbyrdt aff tuo raadmeen y samme hunderi: oc en lansdomere²⁾ aff samme sietting, oc suere selff met sex manne med³⁾ deris vitnisbyrdtt vden deris eedt; at bodt er mer en tre marck: Endog de tre marck ere, eller III minne: da er thet tre manne edt: Men da en flere saar haffuer: da suere han huorsomhelst han vill tiil en, eller flere: oc ligeuel tiil samme boot, §. 2. Al hulseri er böt tiil marck sölfss: §. 3. Saar⁴⁾ giör nogen mandt medt kniff da böder han II marck söls: §. 4. kaster mandt tiil mand med steen, eller nogit andet, oc faar han der saar aff da böde der fore III marck §. 5. Er mand saargiord⁵⁾ genem nesse eller nessebore da böder han tuo marck penninger oc hielpe⁶⁾ hanem ligeuel om det er igen groit: Er det obidt, saa at thet⁷⁾ kan helnis igien: da er ful meste bodt: oc en söslin⁸⁾ halfue minne, er han blaa slagin offuer nesse oc y hoffuid saa thet icke kan skiulle hat eller mösse, da böde half marck sölfss, da alt er hoffuidt med ansigtit slagit saart da er marck söls boot, oc ligeuel⁹⁾ böder for saar: §. 6. Suart riffue bödis tiil marck penninger y hoffuidt om hon er slagin Skin hierne skalin: da böder 21 II marck peninger: Er hier skal¹⁰⁾ breckit och rimnit: da bödz tiil en marck söls: Kan mandt see hierne eller hinnen da bödis tiil II marck sölfss: §. 7. huert thet been som y skalin skeldir: huert er byt tiil en marck penninge: huert til fire been §. 8. och¹¹⁾ thet ben som kallis huaifi bæin¹²⁾ som bær aline langer trad¹³⁾ offuer femte alne högere:¹⁴⁾ er böd tiil tuo marck penninge: huert tiil fire been¹⁵⁾ §. 9. huert finger er bödtt tiil en marck sölfss, om det er aff slagit: och en mands tumling, er tiil tuo marck sölfss: Och da en finger

§§. 5-9 == I. 19: 6-10; II. 19: 5-9.

2) Apogr. male habet *laugdome*.

3) Apogr. male habet *ing*.

4) *Saar* bis est scriptum, nempe in fine prioris et initio sequentis paginae.

5) Loco litt. *d* primum scriptum est *t*.

6) In marg. adnotavit scriba: *∴ plostre*.

7) *ick* additum est at lineola inductum.

8) Loco v. *söslin* primum scriptum est *öre*.

9) *saare* additum est at lineola inductum.

10) *Lege hierne skal*.

11) *huert* additum est at lineola inductum.

12) Loco litt. *ai* primum scriptum fuisse videtur *ir*. Apogr. habet *huærfi bæin*.

13) Loco litt. *d* primum scriptum est *t*.

14) *Lege höge re v. ri*.

15) Trientem paginae, vel spatium sex linearum, scripturae vacuum reliquit scriba. Nihil tamen est praetermissum.

er lidstrackt saa at fingerin er lige som ingen finger vore: da er bodt lige
 22 som han aff vore¹⁶⁾ §. 10. men da synder er hals eller nacke, da er och
 boodt tiil tuo marck sölfvs: §. 11. huer taa er bött tiil II marck om hon er
 aff, §. 12. Men da er aff haandt eller foodt eller öge er vde: da er böt tiil
 VI marck sölfvs huer dere: §. 13. Men da en mand leger tiil manne: och hug-
 ger aff baade hender, eller baade föder, eller baade öyen vt stinger, oc lif-
 uer mannen en siden: da böde XII marck¹⁷⁾ sölfvs huert dere, §. 14. och da
 nessen er aff skaarin aff mannen: saa han kan icke holle huercken sigil eller
 snoor: da er bodt tiil XII marck sölfvs: §. 15. och da tungen bliffuer affskaa-
 rin eller vtdragin aff mannens hoffuidt: saa at han kan icke nyde sit maal:
 da er och boodt tiil XII marck sölfvs, §. 16. Oc da en mandt faar last y sin
 himliighet: at han kan icke vere fader tiil barn, da er bot tiil VI marck sölfvs
 ligemegit huer: men da de haffue baade fait last da er böt tiil XII marck
 sölfvs, Men da alsamen er aff med skafft, saa att man maa icke nyde at lade
 sit vatn som en man, men sidende neder som it quinfolck, da er boot tiil at-
 ten marck sölfvs, §. 17. (¹⁸Och da limme laster fölge midt¹⁹⁾ da er boot tiil
 II marck sölfvs: §. 18. Haffuer nogen mandt syne slag fangit a hendi, syne
 sleger och hande lester, det er, at han kan icke tole heet eller kalt sasum
 för det er böt tiil I²⁰⁾ marck penningar §. 19. Oc da lyde er komit man-
 nen²¹⁾ y hoffuid: saa at han kan huercken höre hundt y baandt, eller hane
 paa randtre, eller mandt han raaber aff²²⁾ dörrin da er och boodt tiil tolf
 23 marck sölfvs oc vide self med sex manne ede: oc med same vitne som tiil
 saar: da en mandt faar lyde²³⁾ last y det ene sit öre: saa han kan icke höre

§§. 10-16 = I. 19: 12-18; II. 19: §§. 18, 19 = I. 19: 21-23; II. 19:
 12-18.

§. 17 = I. 19: 20.

16) Duos trientes paginae, vel spatium duodecim linearum, scripturae vacuos reliquit scriba. §. 11 in textu Gotlandico heic desideratur.

17) Voc. marck omissam supra lineam add. scriba.

18) Quaedam heic sunt omissa. Cfr. I. 19: 20.

19) Lege medt.

20) Supra lineam scriptum est en.

21) Litteris *nn* una lineola deest, ut legi posset *namen*.

22) *tiil* primum scriptum fait.

23) Voc. *lyde* omissam supra lineam add. scriba.

med det: nar han holler for det annet öre: da er hoodt²⁴) tiil VI *marck* sölfss §. 20. huert riff bödis tiil II *marck penninger* om det synder er, oc saa mang som synder bliffue slagne, (²⁵Men da limme lastir fölge: da böde II *marck* sölfss: §. 21. da öre bliffuer affhuggit aff mannin, da er hoodt tiil II *marck* söls: men bliffuer örit lyt, da böder tiil en *marck* sölfss *penninger*: §. 22. Och slaar tu mannen tender vdaff hoffuit: saa böder du saa for huer som han dyr er: de offuerste tuo fremste tender bödes huer tiil II *marck* sölfss *penninger* Oc de tuo som der side nest tiil II *marck* sölfss huer: Oc siden tiil II *marck* huer med kindtender oc alle, men nedre tender alle halff legre halff mindre alle samen: §. 23. Tager tu man y haar med ene handt bödt en *sösling* tager tu medt haade hender bödt \mathfrak{J}^{26}) *marck*, §. 24. Skiu-der tu man, böd I *sösling* §. 25. Slaar tu man med neffue bödt I *sösling* Gaanger tu effter nogen, da haffue han vitnisbyrd tiil fire: gaar tu ey effter hanem, da haff du vitnisbyrdt som ver digh §. 26. Spiern du mandt: bödt en *sösling* §. 27. Slaar tu mandt öl y öygen: da böd for hans ansiekt III huide: §. 28. haar rysk nar plet er saa stor mand kan finger paa settie bödis tiil III huide: da en kan sette tume der paa bodis tiil \mathfrak{J}^{26}) *marck* da hele tumling kan paa sette er bödt tiil *marck* da en haar rysk er saa stor at han kan sette haanden paa saa er bod tiil en *marck* sölfss, oc da huert haar er aff, da er bodt ²⁴ tiil II *marck* söls, Och da en torff er mannin huggin aff hans hoffuid: da er bodt tiil en *marck* söls: Om mansens skeeg bödis lige som tiil annen haardrag: §. 29. Forderffuer tu mans klede: da böd öffre klede *sösling* kiorttiil tiil *sösling*: liquara tiil III huide: oc fly hanem alt helt igien hans kleder, oc lige gott som för var liquara kaller man serck oc skiortte brock luffue oc hat

§. 20 = I. 19: 19; II. 19: 23.

§. 21 = I. 19: 24; II. 19: 22.

§§. 22-24 = I. 19: 25-27; II. 19: 24-26.

§§. 25, 26 = I. 19: 30, 29; II. 19: 28, 27.

§. 27 = I. 19: 28.

§§. 28-30 = I. 19: 32-34; II. 19: 30-32.

24) Loco litt. *d* primum scriptum est *t*.

25) Verba *Men* — *sölffs* delenda sunt. Cfr. §. 17 supra.

26) Id est $\frac{1}{2}$. Apogr. male habet *I*.

som nogen mand haffuer: de ere alle lige dyr som riffuit er Men da en kommer aff erinde: oc bliffuer saar: da böder du baade saar oc kleder, §. 30. Saar skal mandt lade vere obit tiil lige tiidt oc en der tiil en nat §. 31. Slaar tu mandt med stang bödt $\mathcal{J}^{27)}$ *marck*, huert hug siden tiil tuo *marck*, ydermere böder ey mandt godz for dynte hug, vden der fölger laster medt §. 32. Vorder mandt tröskit med dynte hug, oc ligger y sin seng: saa at han icke dis emellen gaa oppe: oc faar ligeuel forskeel, da haffue fire bolfastemendz vitne, oc tre dommere aff same sietting, oc der tiil saa mange at de ere tolff: da han icke faar forskeel: da haffue hans arffuinge vitnisbyrdt med samme vitne: Men ganger han oppe disemellen: da haffue han vitnisbyrdt som ver sig, §. 33. Och om en mandt gior den anden paa veie forfaang eller veituer, tager ridende man y bitzel, eller ganginde mand vm axel, oc vender hannem om aff sin vei: da böde III huide: Men giör han²⁸⁾ hanem vold oc lader hanem lenger fölie: da böder III *marck* hanem for vaaldt, oc en da III *marck*²⁹⁾ moga

25

22. Om en mads¹⁾ trel bliffuer slagen

Om en mandz treel bliffuer slagen, som er en frels mandz træl: da haffue iu hug tu emodt it: da er thet thennem iemft emellin, men da en treel faar flere en tu emod it, da er thet tiil böde slag, huer tiil tuo söslinge tiil fire, Men da den frelsse faar flere, endog emod tu, da er hanem bödt tiil en halff *marck* huert hug tiil fire, Men da en trel faar haar nyck eller rysk eller²⁾ riffuen: da er hanem halfft böt fore dis mindre, en en frels Men da han kommer for saar, da böder lige dyrt som en frels tiil III *marck* oc icke fremere, for munslag³⁾ böder ingen for treel, oc ingen böder oc trel igien —:

§. 31 = I. 19: 31; II. 19: 29. 22 = I. 19: 37; II. 20.
 §§. 32, 33 = I. 19: 35, 36; II. 19:
 33, 34.

27) Id est $\frac{1}{2}$. Apogr. male habet I.28) Vox *han* ommissa supra lineam est addita.29) *mod* additum est at lineola inductum.1) Lege *mandz*.2) Iterum *eller* errato est scriptum.3) Apogr. male habet *umslag*.

23. Om faderlöse börn som kallis oformage

Da som faderlösse born⁴⁾ som kallis oformage, at de ere vnge effter deris döde fader, oc ere der sönnner igien, som ere maaginde mendt: da maa icke den elste, skielies fran den yngste: endog *thet* tagis y nödt, för en han er sielff maaginde at sede sielff, oc nyde aff alt vskifft intiil han er femtin aare gamel, siden tager han vidh akar oc skaal, oc huer leder for siig om de ville icke lenger bliffue tiilsamen, Och om *thet* saa tagis vdy nödt, ad iordt skal selies tiil deris opuext oc föde, för en de ere alle maagende, da lage *thet* lige iemt, oc icke tiil faste sælie, saa uel den elste som för den yngste, vden det saa skeer ad nogin tagir vngen faderlös oc oformage tiil sig ehvad heller **26** det er quinnes person eller mandz, och giiffue hanem föde, intiil han er sielff maaginde oc sin egin verie: da holler han inne sin deel oc lodt: alligeuel andre bliffue iordt soldt tiil föde §. 1. Giffir fader sin sön, oc dör sönen, oc leffuer dötter effter siigh, da skulle de sede y karls sködt, och byde sin lodt: men da karlin dör oc gangis effter da skifter arf⁵⁾ tiil dotter oc sonnedotter: Men da karls sonner ere flere, da nyder sonnedotter effter sin fader: Sameledis nydis och effter fadermoder om hon liffuer lenger en sonen: §. 2. Haffuer erfue lidt eiedom ad nyde, da nyder siden huert effter annet, y huad green som *thet* kommer ehvad heller *thet* er y barne bleer⁶⁾ suefft, eller giordet: emeden blod er tiil, Men da blod er alt forgangit, oc er komit vnder tuo vdi bler gyordede oc sueffte: da nydis ater y gaardin samme som vd vor kommit och da som kommit er vnder tredie, oc ere alle tre effter siig: da stedis *thet* tiil stæde y gaardin, som y⁷⁾ er kommit: alligeuel at *thet* gangis §. 3. haffuer erfue lidt nogin lod ad nyde, oc gangis effter hanem, da nyde den som blodt er nest: da de ere bode lige ner bode karls person oc quinnis, da nyder alligeuel karl, oc icke quinne §. 4. Der som alt vtgaar siig⁸⁾

23: pr, 1-4 = I. 20: pr, 1-4; II. 21: pr, 1-4.

4) Pro börn.

5) Voc. *arf* omisam supra lineam add. scriba.

6) *giordet* eller additum est, at haec verba lineolis sunt inducta.

7) *yr* scriptum est at lineola inductum, et *y* supra lineam additum.

8) *aff* additum est at lineolis inductum.

y gaardin da nyder dotter effter fader sit möderne och fader möderne: Och da som fader söstrer ere tiil giffter, eller de ere vgiiffter: da tage de sit fadermöderne: Ere da nogne vgiiffter, da tage ottende penning aff sit fæderne, effter ad giæld hon er betalin: §. 5. der som vtgangis sig alt y gaarde, da 27 nyder slectin huffuid lod medt burne aff⁹⁾ fierde mandt, men lenger er ottende lod, effter at giæld er betalin oc quinne laader ere vtrettede: Men en quinne hon tager sligt vtaff gaard som hon ind hadde om thet scriffuit vor det förste aar hon indkom, er thet icke scriffuit: da haffue vitnisbyrdt af¹⁰⁾ gaardin: §. 6. Gangis oc effter mandt: oc liffuer encke y gaardin: da haffue sit ophold y gaardin tiil spörmaal och tiiltal kommer haffue en löff rug: oc en löff korn om huer maanidt, om hon icke dör, eller giftis der fran, men det godz som henne fölgde der y gaardt, da tage saadan vtaff gaardin igien: da hon inkom y gaardin, §. 7. Oc bliffuer quinne giftt y flere gaarde oc faar barn y flere gaarde, da nyde lige saa barn som barn sit möderne, bade y eiedom oc y godz som moderin bör, oc bröder tage op for sine samsöstre, ehvad heller de ere giffter eller vgiiffter, §. 8. Men da en quinne er giftt aff gaarde: med hiemfölgie: oc gaangis oc hen effter henne: da nydis thet atter y samme gaardt igien: som hon affgiftis, men da det vtgangis oc hen far aff den gaardt, da nyder neste blodt, ehvad som det er karls person eller quinnis: men ty quinne¹¹⁾ lengre en fierde mand, Ere baade lige ner, da nyder ligeuel karlis¹²⁾ person, §. 9. det er oc lau, ad hogsl nyder oc it effter sin hosbonde, sider hon lenger encke y gaardten med sine söonner: oc gangis vd effter hennis söner, for en atte aar ere vtgange, da tage marck pen- 28 ninge huert aar men söonnerne liffde: Men gifttis hon fran sin barn y deris lifftiidt oc emeden de liffde: da haffue hogsel it oc icke¹³⁾ mere: §. 10. Och den encke som barnlös er: da maa hon haffue herberge om hon vil vere y

§. 5 = I. 19: 38; II. 21: 5.

§§. 6-10 = I. 20: 5-9; II. 21: 6-10.

9) *tiil primum scriptum est at lineola inductum, et aff supra lineam additum.*

10) *Voc. af omissam in marg. add. scriba.*

11) *Supra litt. ty scriptum est: 3: vacte. Apogr. h. v. textui inserit.*

12) *Loco litt. s primum scriptum est n.*

13) *flere additum est at lineola inductum.*

samme gaard som hon giufft er vdy: men vil hon daa icke, da haffue halff marck penninge om huert aar tiil sextin aar: och tage op lige som aar lide, §. 11. En om quinne laader: da nyder daatter oc daatter barn, om saa er at de ere icke tiil stæde, da nyder söster oc söster barn, oc om de ere oc icke tiil, da nyder fader syster, oc fader systemsbarn, oc en da de ere icke tiil, da nyde neste blodt aff fierde mand, och icke fremmere: Er thet oc icke tiil, da stande det tiil stæde y gaardin med slectin Och er det forgangit sig paa mansens side, oc er kommit y quinne lodt, ehvad heller det er komit aff bröder eller söster, oc ere baade lige vdi blodit: da nyde de baade §. 12. Brenne inne tuo suogre¹⁴⁾ y it hus, eller druckne baade oppaa it skiff, eller falle de baade paa en veig: da er söstir lige saa ner som dotter: §. 13. bliffuer der och flere söner effter mandt, och ögis da aff dem alle, oc kan¹⁵⁾ affgangis effter¹⁶⁾ nogne: da vere alle lige ner tiil laade tiil fierde: §. 14. Huo som sel sit fæderne: oc affhender alt thet som innen staurs er: vare skild vid laad medt sine frender eller brödre, oc vere y vgunniske mandz sag, men hans söonner vere y landt oc y laug med slectin nar de faa igien tre marcke lege: §. 15. Oc ingin ty sön vecte son faar sig giffit tiil lande: 29 vden han haffuer atal gullinsk baade fader oc moder: oc faa kunskaff medt scriffuen y eta mande register: ad de ere tre effter sig alle gullanske, da nyder sönen den tredie lod med slectin: Faar gullantzk mandt vecte barn med gullantzk quinne, oc gangis hen effter hanem, oc leffuer effter sig vecte barn son eller dotter: da byte de fæderne godz tiil hoid tal med atal döttre om de ere tiil, ere de icke tiil, da byte thet sin emellen tiil hofuid tal fædernis godz, Men faar gullantzk mandt vecte sön vidhr¹⁷⁾ v gullantzk quinne: da föde de tiil saa lenge at de ere maginde oc sin egin verie, oc ville de icke lenger vere med faderen, da giuffue huer dere III marck penninge oc fult

§§. 11-15 = I. 20: 10-14; II. 22.

14) Primum scriptum est *suogre*; deinde, h. v. lineola inducta, supra lineam scriptum est *brödre*; qua denique voce etiam lineola inducta, iterum *suogre* supra lineam scriptum est.

15) *g* additum at lineolis inductum est.

16) Voc. *effter* omissam supra lineam add. scriba.

17) Loco litt. *h* primum *g*, ut videtur, scriptum est.

vaabn, oc senge klede: falling *offuer*¹⁸⁾ tecken, oc laguite oc högende oc femten alne vadmäl tiil kleder, Och da en haffuer vecte döttere, da föde oc dem intiil saa lenge ad de ere atten aare gamler: och haffue sielffue valdt om at giffte dem om nogen bedis tiil dem, Men bliffue de icke giffter, oc ville de icke lenger være med faderin epter XVIII aar ere forlidin, da giffue en *marck* sölfss huer dere, oc seng, och gangklæde, och koo effter sin effne: Væcte barne ret al skal mandt vtgiiffue med kircke menne skelle, Och faar gullantzk mand væcte dotter med vgullantzk kone, och fals der nogin emod den væcte dotter, da hogla¹⁹⁾ henne med III *marck*, ehvad heller hon er gullantzk eller vgullantzk, Men bliffuer mand inne tagin med disse væcte
 30 döttre, da lösse²⁰⁾ der fran haand eller foodt med III *marck* sylffs: Faar gullantzk quinne væcte dotter med gullantzk mandt da haffue samme ret som er for sagt

24. Af inteckt

Da en mand bliffuer inne tagin med gullantzk quinne vdi boleri,¹⁾ da maa man sette hanem y stock oc hecete hanem vdi tre nætter, oc sende frenderne budt ad de lösse da der fraa siden hans haand eller fodt med III *marck* sylffs, eller lade aff hugge en hand, bliffuer hon icke der fran löst, Men da han icke bliffuer inne²⁾ tagin med henne, vden barn bliffuer hanem tiilhaande baa-rit, oc quinne kenner hanem barn tiil, oc han siger nei der tiil, da tage han med siig tuo bolfaste mendt aff den samme sogn, som quinnen da var y, da som barn bleff afflet, oc suere saa med sex manne ede, ad de hörde aldrig aff det snack ordt eller ymel der om, för barnit var födt, da følger hanem vitnesbyrdt, at han faar tuo bolfaste mendt, Faller han oc faar icke vitnisbyrdt, da haffue han vitnisbyrdt medt sex manne sine ieffnlige, oc suere ad

24 = I. 20: 15; II. 23.

18) In initio sequentis paginae *offuer* iterum est scriptum.

19) *Lege hoyse.*

20) *vnden* additum est at lineola inductum.

1) *bolere* quoque legi posset.

2) Litteris *nn* una deest lineola, ut legi posset *ime.*

han er fader tiil barnit, oc han tage vider barnit siden oc viider moder om han vil, om han icke vil, och ey heller maa, da giffue henne fult hogsl at hon er gullantzk Och om gullantzk mandt bliffuer inne tagin med vgullantzk quinne, da faar hon III *marck* aff hannem, oc icke hellers, vden han er inne tagin der som hennis seng er oc hennes hiem: Oc om vgunnisk mandt bliffuer inne tagin med gullantzk quinne, da böde som atal gullantzk, Men da en 31 bliffuer icke inne tagin, oc faar alligeuel barn med henne da giffue henne hogsel VIII *marck*, och föde sielff barn sit, Men kenner quinne hanem barn tiil, oc han siger der nei tiil, da verie siig med samme vitne, som gullantzk, Men barn föde de, som höre tiil ad tage op hogsl, som er fader eller broder, at hon vgiift er: Faar vgunnisk mandt barn med vgullantzk quinne, da giffue oc henne hogsel III *marck*, oc föde faderin sit egit barn, men bliffuer han inne tagin medt, da gieffue oc III *marck* alligeuel ad dem er icke barn emellen — :³⁾

25. Om hoor sag

32

Giör nogen mand hoor: da böde tre *marck penninge* och sex *marck maals* eiginde: da nogen mand giörer offuer hoer lerder eller vlderder: da böde XII *marck* lannit: oc andre XII *marck* maaleigende: Giör en giift mandt hoer: vidt ogiift quinne: tha skal han henne hogsla Giör laugift quinne hoor vider ogiift mandt tha skal han henne ey hogsla: Vorder nogen inne tagin med annermandz quinne lerder eller vlderder: da legge hanem vid XL *marck*: eller hans lif: §. 1. Locker nogen mandt en mandz dotter: eller nogit aff hans vordnet tiil feste: vden faders eller frenders raad, da böde XL *marck* maalseiginde: der aff skal landit haffue XII *marck* aff: §. 2. Om nogen tager quinne eller

25 = I. 21; II. 24.

3) Spatium quattuor linearum in priori pagina, et totam sequentem paginam scripturae va-

cua reliquit scriba. Nihil tamen praetermissum est.

nogen möö med rani eller med⁴⁾ voldt: vden faders oc frenders raadt da raade de som henne forsuare om hans hals eller godz: oc quinea er gunnisk: der skal lannit haffue XII marck aff: Men da en quinne er icke gunnisk men vlentzk födt: da raade de som henne forsuare om hans hals eller X marck sölffs: der haffue landit XII marck aff

26. Om nogen quinne bliffuer skemdt y skoog

Vorder en quinne skemdt y skog: oc tiil skam nödt eller nogen annen stedt: da lede hon mannen med op: om hon icke vil der offuer lide skam: oc fare saa der hen effter hanem som han haffuer faret före: Oc da nogen hörer paa hennis snack: da maa han bere henne ful skeel oppaa: lige som han selff
 33 vore⁵⁾ hoos: och haftt sin ögin oppaa Oc om saa skeer att ingin hörer paa hennis snack: da orsage hon sig om förste dag och nat der fran som hon tiil by kom, oc sige madzens⁶⁾ naffn: der nyder hon oc vitnisbyrd och skeell: om saa er att de tyge oc vitne vele: Men da⁷⁾ hon och lenger forhaler: oc kerer icke: da er kunskaff best der offuer: han faar da vitnisbyrd⁸⁾ som ver sig: Men da en mand bliffuer tiil saadant sandt: oc quinnen fölger skel at sit snack: da böder han gunniske quinne XII marck sölffs: oc vgunnisk X marck sylffs: oc vfrels quinne VI öre penninge det er III⁹⁾ söslinge Vorder saa fore komen laugiftt quinne gullantzck eller vgunnsk¹⁰⁾ da haffuer han forgiort sit liff. eller lösse sig med saa megit godz, som quinnen dyr er Och om quinnen kender icke mannen: oc orsager sig ligeuel om förste nat oc dag, siden hon tiil by kommer: oc men saa at hon siden effter at haffue kent mannen siden lengre effter framgangit er: da ver han sig med XII mandz eedt: foor thet som hon icke er met barn: Men da hon er fructsommelig, oc bær paa den time som hon sin skam oppenbarede: da eiger hon viterordt

26 = I. 22; II. 25.

4) Voc. med omissam in marg. add. scriba.

5) *verit* primum scriptum est at lineola inductum, et *vore* supra lineam additum.

6) Lege *mandzens*.

7) Voc. *da* omissam supra lineam add. scriba.

8) *vitord* primum scriptum est.

9) *llf* (id est 2¹/₂) quoque legi posset.

10) Lege *vgunnisk*.

medt XII mandz edt: och de vitnisbyrdt som hon oppenbarede siigh fore: Och da en mandz treel han giör saadant vid en gullantzk quinne: da viader ey herrin¹¹⁾ hanem *med* godz huormeckit thet er, vden hans lif: vden saa skeer at han heller viil tage hans godz en hans lif

27. Vm quinne grip

Vm quinne grip at en tager paa en quinne: da er der saadan lou tiil: Slaar du huffue eller dug aff en quinnes hoffuid: saa at thet icke skeer med vaade: 34 oc baris halfft hennis hoffuidt: da böt (¹I *marck* penninge, men bares thet *altsamen*: da böt II *marck* penninge: oc haffue han vitnisbyrdt der om, *med* vitne som paa saage: ehuad heller thet vaar alsamen bart eller halfft Om vfrels quinne faar hug: böder och icke mere: §. 1. Slider du bryst dug eller spenzel for quinne da bödt VIII ortuger det er III huide: slider du baade: bödt halff *marck*: oc slider tu saa at hon faller nid tiil iordt omkull da böd II *marck* §. 2. Slider du *pung*²⁾ for quinne da böd en halff *marck* huert tiil meste bod, oc faa henne alt samen igien, vide selff, nar det er *altsamen*: §. 3. Skiuder tu quinne: saa henne flye kleder aff laue: annerledis en de för vore: da bödt III huide: flye kleder af laue mit paa, da böd en halff *marck* flye de saa högt, at mand kan se kne bart, da byt en *marck* penninge: flye de saa högt, at man³⁾ maa see⁴⁾ baade laar oc lönligt, da böd II *marck* peninger §. 4. Om du tager quinne om ryggin, bödt \mathcal{J} ⁵⁾ *marck* om hon kære vil, Oc tager du om alboge bödt III huide, Tager tu om axler eller hoffuid, böd $\mathcal{H}\mathcal{J}$ ⁶⁾ huidt Tager du om bryst böd en söslingh tager tu om anckel. böd en halff *marck* tager tu mellen kneit oc leggin III huide böd da, tager du offuen for knæit bödt $\mathcal{H}\mathcal{J}$ ⁶⁾ huid: tager tu en hand bæder fram mer, da er thet it

27: pr, 1 = I. 23: pr, 1; II. 26: pr, 1. §§. 3-5 = I. 23: 3-5; II. 26: 2-4. §. 2 = I. 23: 2.

11) Supra lineam scriptum est *hosbon*.

1) *I* omissum supra lineam add. scriba; pro sequenti vero *marck* primum scriptum fuit *II*.

2) *snövir* primum scriptum est at lineola inductum, et *pung* in marg. additum.

3) Loco litt. *n* primum scriptum est *a*.

4) *p* additum est at lineolis inductum.

5) Id est $\frac{1}{2}$. Apogr. male habet *I*.

6) Id est $2\frac{1}{2}$. Apogr. male habet *III*.

grip som er vchristeligt: oc heder fola griper der ligger inthet⁷⁾ godz fore som bödis skal, §. 5. da vgullintzk⁸⁾ quinne kommer fore, da böder tu henne half minne for alt grip, en gullantzk quinne⁹⁾ men för er frels quinne oc fri der uid — :

35 28. Aff vangnikla ferdar, det er om de som age mod brudens kiste

Vm vangniela ferder at fare efter brudens kiste: da skulle icke flere age vden tuo paa huer vagn: men maage redt er afftagen, oc der siungis brudmesse som brudgommen er: oc der som bryllopit skal drickis: Brudgomme skal sende III mend emodt sin brudt: oc bidie brutuge, der som brudmesse oc bryllop skal drickes: Och bryllop skal drickes y II dage med alt folckit, oc giffue gaffuer huer som vil, efter sin vilie: men förninger er afftagne det er medt the mange kager som brutugin för med sig: Paa tredie dagen: tha raade sielff at biude ater igen skafferin: oc retskaffsmennen, oc neste frender: oc minne skaaler skolle skenckis saa mange som hosbondin vil: fire marie minne:: oc efter marie minne: tha haffue huer mand hiemloff oc öl beris icke lenger indt, huo som thette bryder: da böde sig XII marck landit: Oc huilkin som vbodin kommer til bryllop eller til nogen annen stedz som öl dricks: da gielder thet III söslinge

29. Om arffue at göre efter dödt folck

Erffue at göre ad dricke efter döt folck er afftagitt: vden huer mand maa göre som han vil, tha giffue klede: oc skifte thet for sogne folckit: efter den som er framfarin

28 = I. 24: pr; II. 27.

29 = I. 24: 1; II. 28: pr.

7) fore additum est at lineola inductum.
8) vgullintzk legi posset.

9) e, ut videtur, additum est at lineolis inductum.

30. Aff skarlagen oc blaadrect

Skarlagin oc blaadragning slide huer thet som tilstæde er, oc ingen mere tiil öge epter thet er opslidit huercken nytt eller gamelt

31. Om ridklede oc höginde

Ridklede som bruder haffue oc ridhöginde vorderis ey nindre¹⁾ en tiil III *söslinge*

32. Vm gullantz quinne

Dette er oc der med om gullantz quinfolck, at huer brodir giöre raad for 36 söstir sine tiil gifftermaal: Om han icke vil, da giüffue henne ottende laadt aff sit eiermaal tiil opholle siig medt, med neste frenders skönie, oc sogne men-
nenis: saa at hon icke vradligen forgiör sit godz

33. vgullansk folck

Oc om vgullantz folck, der nyder tuo systrer emod en broder: da som det kan falle söskene emellom eller söskene börn, da byte de saa som fæderne eller möderne, men da lenger fram ganger, da nyde de som blodit er nest —;

34. Om skog

Sennis tu²⁾ men tiil haabe om skogh da alle mand haffue tu vitne lies vitne, oc ortar vitne, ladings vid samem baarin oc huggin, eller troder kluffuid, oc legt paa stumble, eller aff huggit quiste, oc samem borit, oc der tiil torkes intil det forfaller: det er ortar vitne fult, vitnisbyrdt haffue den som lies vitne,

30 = I. 24: 2; II. 28: 1. Cfr. III. 51.

31 = I. 24: 3; II. 28: 2.

32 = I. 24: 4; II. 29.

33 = I. 24: 5; II. 30.

34 = I. 25; II. 32.

1) Lege *mindre*.

2) *Supra lineam scriptum est: eller trettis tuo. Apogr. haec textui inserit.*

haffuer drygere at ort omkring, en aff den som mest eiger, skal först gange tiil ed, vil han icke vitne med edt, da duer hans vitnisbyrd inthit eller inginstedz, §. 1. Och om atal iord skal oc haffue tu vitne nidia vitne det er vitne
37 aff slectin oc ortar vitne y tre vintre, orta vitne bere de, som eigin iord haffue tiil faste, breider³⁾ den som kring eier om, da vitner de som nest eie vdem⁴⁾ vm, Nidia vitne det er slect vitne ber ey nærmer den fierde fran komen er, : §. 2. Oc da som de mödis atal iordt oc skoue, oc myr, da tager atal iord tuo laader, men aff skog oc myr tredie *partin* Skog oc myr da tage halffit huert dere, aff döff iordt som inthit got voxer paa, som kallis paa danske vnöttig iordt: kallede de döff iord aff, döff iord der som de möttis med⁵⁾ skog myr emellen stumle, oc star tuffuer, oc maa dem tage med andre, oc icke skog med myr, oc ey myr med skog, §. 3. loffue⁶⁾ ingin man⁷⁾ anden mandt at hugge y vbyt skoog, eller at slaa ag y obiit myre: vden han er sakeder vid **III marck** viid maals æigende, oc andre **III** emod mogha. Dierffuis ingin mand ad bruge y anden mands skogge, eller y myre, vden thet er samtyckt medt skeel, som han med far, *med* handuerck eller fareskiut, Oc siger han at hin haffuer formegit tagit, da vitne thet med asyn, §. 4. Huer som skade faar paa skoog eller andre eier, oc vil han nogin mistro om nogit: da synne ingen anden ad ransage oc aasyn vden sag, §. 5. Huem som hugger mercke om kull eller thet forspiller: vden staurs eller innen staurs, da skal han vere
38 sageder tiil **III marck** vid maals eigende oc andrer **III** mod moge⁸⁾ Dierffues och ingin man⁷⁾ tiil at gierde om vskiiffte eiger, vden at han vere sagidt tiil **III marck** (⁹mod mals eiginde och andre **III** mod mogha —, §. 6. Och tun eiger huer som han gert oc tunit haffuer aff,¹⁰⁾ oc nar som fleer haffue ond gaardt, da hörer dem alle tiil skade som icke haffue louff¹¹⁾ giert oc tunit, oc ingin faar heller skade for sin: vden han haffuer laufftunt self, oc icke

3) In marg. scriptum est *trettis*.

4) Lege *vden*.

5) *med* iterum est scriptum, at deletum.

6) Litt. *loff* errato bis sunt scriptae, nempe in fine prioris et initio sequentis paginae.

7) Voc. *man* omissam supra lineam add. scriba.

8) Vox *moge* in custode tantum scripta est.

9) Verba *mod mals eiginde* omissa in marg. add. scriba.

10) Quaedam heic sunt omissa. Cfr. I. 25: 6.

11) *loufflige* scriptum est, at litt. *lige* lineola inductae sunt.

maa ingin visse hanen¹²⁾ tiil en annens tun som skadin er kommen aff, vden han haffuer self god tun¹³⁾

35. om halff gierde

Bedis nogin mandt halffgærde aff nogin mand, tha alle seie hanem tiil med naboers vitne eller medt kirckemen, oc sogne menen skellie *thet* tiil laader y samme siu netter: nyde self met nabors vitne, om hin vil icke vere hoos oc gierde som tu nyder, oc hin haffuer siden frist at vere tiil talit fran den¹⁾ samme laade dagen, Oc kommer der siden boskaff y: da maa²⁾ tu tage y hus, oc lade ey vd: för en han skadin haffuer bött, oc siden halff *marck* for gaardin³⁾ eller tunit: haffuer han da gert⁴⁾ innen halff maaned da tage sin (⁵*J* *marck* igien, Men da han icke gierder y en halff maanet: da taber en da ⁶*J*⁶⁾ *marck*, oc tu tager igien tiil en annen halff *marck* intil *thet* bliffuer **39** giert, och bliffue siden skade, iu saa lenge intil giert bliffuer, oc tunnen bliffuer vel opset: §. 1. Oc huo som tager nogin boskaff y hus: da foruare samme boskaff tiil saa lenge: han sieger hanem med nabors vitne som boskaffuen eier: vil han icke siden lössit vd, tha haffue sielf skade om samme fæ oc boskaff bliffuer verre, eller⁷⁾ slet dött: da en *thet*⁸⁾ alle⁹⁾ er laulige tiilsegt, da antuorde hannem: som den verste tun haffuer: §. 2. Och om en mandt: haffuer boskaff som han eiger: oc löber y oc flyer offuer laugert tun, da alle man seige hanem tiil med vitnesbyrd, oc bede hanem ad han legger raad for¹⁰⁾ sin boskaff at han giör icke skade: men giör han en siden skade: tha

35: pr = I. 26: pr; II. 33.

§§. 1-6 = I. 26: 1-6; II. 34.

12) Lege *hanem*.

13) Spatium quadrantis paginae, vel quattuor linearum, scripturae vacuum relictum est. Nihil tamen est praetermissum.

1) *den* bis est scriptum.

2) *han* additum est at lineola inductum.

3) Litterae *n* deest una lineola.

4) *loutunet*, ut videtur, supra lineam additum est. Apogr. habet: *eller tunit*, et haec textui inserit.

5) Id est $\frac{1}{2}$. Verba: *J marck* omissa supra lineam sunt addita. Apogr. om. *J*.

6) Id est $\frac{1}{2}$. Apogr. male habet *I*.

7) *eller* bis est scriptum.

8) *hall*, ut videtur, primum scriptum est at lineola inductum, et *thet* supra lineam additum.

9) *thet* additum est at lineola inductum.

10) Vox *for* in custode tantum est scripta.

tage thet fæ y hus, oc han böde for skadin som then samme boskaff eier, §. 3. Om saa er at¹¹⁾ en vxe bryder baand hel tun nidt, alligeuel at han icke er lag tunet, da böder tu skade, men om han löffuer offuer tunet: da böder tu ingelunde alligeuel at tunit laag tint¹²⁾ er: §. 4. da er vxe hectet tiil lou: nar at han haffuer horn baandt paa, som er paa bag fodt och om horn: §. 5. Ingien tuun er lagtunt, vden han er med tuo bande bundin, oc halffredie alin hög, tiil offuerste bande, oc liguel for then boskaff som offuer löuer, oc icke for suin, eller then fælid som vndir krybe: §. 6. gæs eller grise acte huer
 40 self om gaardin eller tunit er laugt tunt fore: §. 7. Hugger nogin mandt innen gærde vlofflig,¹³⁾ oc ager tiil: da vere sageder tiil III mark vid æigerman: oc andre III mod moga, men bær han vtaff hiem oc tiil sit: da vere sageder tiil VIII ortuger det er III albos, och iu helt igen Bryster oc gaar synder en axil eller annet ridskaff der mand ager medt, da hugge saglöst y en anner mandt¹⁴⁾ eie den han icke self eier, saa ner maa han hugge at han maa see sin öck eller vagn rus eller kerre, §. 8. Riiffuer tu nogin mandz tun op, saa at tu bryder den öffuerste bande, da bödt en halff marck, men riffuer tu det annet staffuer gulff bödt III huide riffuer tu tredie böd XIII ortuger¹⁵⁾ VII albos, riiffuer tu saa brit som lidz mæle ær, da bödt II marck oc icke fremere, oc gærde hans tun igien ligelang, oc¹⁶⁾ lige god som han för var, oc bliffue skade aff emen aabit er, §. 9. Thager tu nogen mandz vidt bort, eller hans troder, eller oc hans timmer y skoog, bytt III söslinge da hin haffuer tiil gata fört om han haffuer fört tiil veien da er det tre marck, om han icke leffuer sit igien, oc faar hanem alt sit lige got igen oc lige megit oc bliffuer han sandt da vide thet med eed self¹⁷⁾ nar alsamen er

§§. 7, 8 = I. 26: 7, 8; II. 35.

§. 9 = I. 26: 9; II. 36.

11) *ex*, ut videtur, additum est at lineolis inductum.

12) *Lege laag tunt*.

13) *Loco litt. i primum u scriptum fuit*.

14) *Lege mandz*.

15) *Supra lineam adpositum est signum ;,*

indicans sequentia verba *VII albos* continere explicationem proxime antecedentium.

16) *oc* bis est scriptum.

17) *Voc. self* omissam supra lineam add. scriba.

36. Aff Brynne

Bryn acter¹⁾ huer som haffuer y gaardt, vden saa skeer at hiul eller felle dör ligger paa, da stander han der fore, som fran aabin bryn ganger: Om tu graffuer bryn y thit enge eller y din eige, da giör tu gaang oc vei lige godt fran brynnen som tiil: eller maa tu forestaa om nogin mandz fænit skeer skade der offuer.

37. Om köff²⁾

Eiege marck oc iordt maa ingin forselie vden trang trenger hanem tiil, oc da ⁴¹ som trang oc nödt trenger hanem der tiil: da sige tiil sin neste slect oc nest skyldest³⁾ medt sognemennen oc⁴⁾ medt sin slectmendt, oc de skönie ehuaadt tiill trenger: Och huer som gifuer penninge paa eiedom oc iordt vden disse de det sköne: da haffuer forgiffuit sine penninge: och böde XII marck landit: och en da XII marck nest skyldmennen de som dette handle om: Och eiedom oc iordt er aldri lou köfft, vden medt tings manne skönie oc ransagen oc affrader tiil sport at vere framstandit: §. 1. Med samme vidne skal oc feste som köffue: §. 2. Byde men æige oc iordt: da liusse oc kundgiöre sit⁵⁾ byte paa ting: saa at baade see tiil, da nogin mistror dem, da ransage y samme aar: §. 3. Och nar som skyldemen icke vinne⁶⁾ eige som köfft er aff thennom som⁷⁾ nödis tiil at selie: da köffue quisler⁸⁾ men eller etar men, men med *thet* samme mode som sagt er oc samme skön, men eige köffues aldriig

36 = I. 27; II. 37.

37 = I. 28: pr, 1-5; II. 38: pr, 1-5.

1) *Supra lineam additum est: oc forsuare.* Apogr., haec textui inserens, habet: *och foruare.*

2) *Primum egitt köff, ut videtur, scriptum fuit; deinde vero v. egitt in egidom mutare voluit scriba; hac vero voce lineolis inducta, addidit: om eighedom, quae tamen verba denique etiam lineola inducta sunt.* Apogr. habet: *Om Köff oc eighedom.*

3) *er additum at lineolis inductum est.*

4) *oc bis scriptum est.*

5) *s additum est at lineolis inductum.*

6) *eg additum est at lineolis inductum.*

7) *selde additum est at lineola inductum.*

8) *Supra lineam additum est nemste, et in marg. quisler ꝛ: neste gren.* Apogr. textui inserit v. *nemste.*

vden etar, §. 4. oc da som de samme men haffue eige som icke ere y eet gunnisk eller⁹⁾ vgunnisk: oc de maa selie: da selie thenem som nyde¹⁰⁾ eige: om de formaa, formaa icke de: da köffue hunderis men y samme hunderi som eige ligger y, huer som thette bryder; han böde XII marck emod lannit: §. 5. da en man som lengre er bort oc bor oc köffuer, en den nest er: da skal affrad framsettis paa hunderidz ting, der som eige ligger y, oc den samme 42 louglige tiil sie, som vden tings er, för en affradt fram settis, for hans sogne men: som affrad aff tage, Och om mand sel sin eige: da tage affrad bode quinne och karl, som thet lyder paa, oc icke de som nyde med hazem, Men eige köffue da ligeuel neste skyldmen, ville icke de: da ere quinnis men nærmer en vden men ere, Och sel mandt sin eige, och köffuer anden iord for samme verdt for mag oc lempelighet skyldt, der ganger eicke affrad aff: iord er aldrig affradlös, vden saa skeer, at al skylskaff seliet, eller hon vore tiil godz set oc gullin, eller marck leige vtloffuit tiil hiemfølge paa tingmaale, eller for tiuffuegeld gullin, ere oc flere brödre, eller brötlinger det ere brödrebarn,¹¹⁾ oc haffue skift, eller andre skyldemen och selie huer annen sin eige: da tage ingin affrad aff annen, vden den som dem er nest, oc holler sin eige —;

38. Om mand sider y hershaandt

Om mandt sider y hershaandt, oc maa gelde iord oc eighedom for sig oc sin eige oc iordt vtgiffue oc forsette: da maa neste frender oc slect lösse igien, om de ville, oc giffue penninge oc godz der fore intii han kommer: Och om bonde sön han sider y herrishaand, eller oc nogin oformaage som forældre ere fran döde: da maa ingin dyrer hanem igienlösse, en tiil III marck sölf, vden saa skeer ad vmbudt er tiil faders eller frenders, oc haffue tre—

38 = I. 28: 6-8; II. 38: 6-8.

9) Litterae quaedam additae at lineolis inductae sunt.

10) Supra lineam scriptum est: *oc tiillyder*. Apogr. haec textui inserit.

11) Medium r omissum supra lineam add. scriba.

ding aff vogst sligt samme *penninge* oc godz som han galt¹⁾ och vitnisbyrdt 43
 faar han icke fræmer, en tiil III *marck* sölffs, nar som der tagss ad adskelie,
 men den som haffuer nydit sin eige, oc icke er oformage det er faderlös eller,
 han gior selff oc handler for sig, huorledis han kan best vid komme, oc thet
 staar lige som han selff giörer Och den lau er lande emellen, ad vdenning
 löyse aldriig gullantz man dyrere,²⁾ en tiil III *marck* sölffs, vden han haffuer
 fadhers oc frenders vmbudt, oc tage treding aff vogst effter sit fæ oc godz³⁾
 Da en broder far medt fæ oc godz vskift, oc kommer y hershaandt, da löse
 bröder hanem oc med vbyt oc vskift: da en han far *med* fæ oc godz skift
 oc byt: da löse sig sit⁴⁾ sielff: det höre broder tiil hin anden aff herrishaandt
 at vtlösse emædhen vskipt er dem emellem: §. 1. nar en aff them bers löcke
 oc gagn tiil haande, ydermere en (⁵en aff de andre, oc bliffuer der funnen
 ödin tiil, da höre det dennom: at haffue emædin vskift er Och da bröder de
 vere eyedom vskift: oc dræber en aff dem mandt: da staa huer sin gierning
 fore, och den böder som dræber §. 2. Ingin gunisk mandz sön faar bytt
 med sin fader: alligeuel ad han kreffuer oc bedis: vden thet saa skeer ad
 fadrens velie er, eller gifte sig med fadhrens velie: Och nar han vil skiifte
 oc byde: da tage op sin houdlodt aff *penninge* godz som kallis öre godz
 oc ehvad man kan hanem tiil regne, Men fader han skal⁶⁾ haffue sit bool 44
 vbyt oc vskift, och giffue son sin den lantzleie aff, oc sin hoffuidlodt, och
 raade selff for siig ad fare huortt han vil, Men da de haffue flere bool, da
 fare nogin aff sönerne paa dem, och tiil regning om han vil, saa framt som
 faderns skönie er, oc icke mandzens vraadt er:⁷⁾ Och da en vgunnisk mandt
 haffuer söenner gifte eller vgifte: da faa de aldrig bytt aff deris fader: vden
 fadrens skönie er, oc icke mandzens vradt er

1) nar han vitnisbyrd faar additum est, at
 haec verba linea inducta sunt.

2) Voc. *dyrere* omissam in marg. add. scriba.

3) s additum at lineola inductum est.

4) Vox *sit* delenda est.

5) Verba *en aff* delenda esse videntur.

6) Vox *skal* in custode tantum scripta est.

7) Voc. *er* omissam supra lineam add. scriba.

39. om gielddt

Huo som gör gielddt vraadlige: da forgiöre sin lodt, oc icke mere, och ingin betale gielddt effter hans dödt, ydermere oc fræmre en som hans godz recker tiil oc vinder — ;,

40. om borgen — ;,

Haffuer tu tagit borgen aff nogin mand, for sand⁸⁾ geldt: da steffne hanem tiil kircke, eller tiil tings: och lösse tiill loufrist, eller ransage thet sognemend eller tingsmend — ;,

41. om ting — ;,

Dette er och der med, ad al ting skal mandt beginde at holle for midag, Och Raadmendt skulle rette paa hunderis tinge: huilckin som icke aff den-
nom komme for midag: da böde tre söslinge tingit: Och da som ingen aff dem er komen for midag: da vere sageder tiil III marck vid them som först bær sag op, oc andre tre vid moqe, oc domme dömis icke lenger; oc eder lyptis icke lenger en som sol er nider⁹⁾ Huo som thette bryder: han böde
45 emod tingit, lige som thet er högt tiill Sager maa ingin sietting söge och högre, en tiil tre marck, oc treding tiil VI marck, oc alt lannit tiil XII marck, Och er der steffner om eighedom: da vere loufelt da den som icke kommer tiil samme timme som alle holle ting — ;,

42. om peninge oc godz at inkrefue

Om penninge kreff kan komme mand emellin, da faar ingin högre lou aff anden, en tiil sex manne som dem kan adskielie: Men om eidom tiil attan

39 = I. 29; II. 39.

40 = I. 30; II. 40.

41 = I. 31; II. 41.

42 = I. 32; II. 42.

8) Loco litt. *d* primum scriptum est *t*.

9) *inder* quoque legi posset. Apogr. male habet *under*.

mand, om dele er tiil *marck* guls, saa ligenel om mere er, oc da som dem skil oppaa, da skulle hunderidz raadmend thett ransage vden eedt, ad deile er tiil *marck* guls, och tage saa förste steffne aff them om maanide frest, oc om han vil sige tiil bage, da sige tiil bage for half maanid fram tiil tredie: Och nar dele er minne en tiil *marck* guls: da skal tage sex manne steffne, först om half maanidt: Och om han en daa vil sige tiilbage: da sige tiilbage för en siu natte frest, oc flytte vm siu natte frest atter igen tiil tredie: Och steffner maa icke lenger flyttie:¹⁾ vden begge velie — ;

43. Köber du mandt

Köffuer du nogin mandz mandt y din gaardt: da forsög hannem vdy sex dage, men paa siuende dagen betale hans verdt: eller led hanem tiilbage igien om du behager hanem icke: oc da han vil icke haffue hanem igien som saalde: vden holle diig *thet* fore med ordt oc tale, atu²⁾ skalt haffue hanem och icke **46** lede tiilbage ehvad heller töckte ille eller vel, da som du haffuer skeel for skel attu²⁾ skulle lede tiilbage igien tiil frest, oc om³⁾ tiig icke gadis adt: da haffuer du vitnisbyrd som leder igien; och lou fölier Men haffuer du mannen lenger, oc viltu der⁴⁾ effter lede hanem tiilbage siden effter att tiiden er forliden, oc sigis dig daa atu²⁾ haffuer icke ret giort: da haffuer han vitnisbyrd som tiil lou solde och betale du hans verdt: och haff det som du figst, Oc siden skal en köff verre för tre houde laster, for brutfælling: Oc verckbrudin bliffuer om ny oc neden, nar som fran benen vercker, om han saadan siugdom haffuer: oc *thet* kommer tiil spørmaal oc siden for lyde al sin allder: och da som han for saadant bliffuer dig skut y hende: da finner du *thet* tu haffuer saalt: oc led hanem fran hans⁵⁾ haandt, oc faa hanem igien *thet* verdt som du hanem der fore gaffst, om han *thet* tiig himlig haffuer sagt: Men da

43 = I. Addit. 4; II. 43.

1) *flyttis quoque legi potest.*

2) *Pro at tu.*

3) *Voc. om omissam supra lineam add. scriba.*

4) *Loco litt. d primum scriptum est t.*

5) *Voc. hans omissam supra lineam add. scriba.*

der er skel oc ret om paa baade sider, at den ene sigis at haffue med ret solt, oc den annen at sigis medt it fast köff at haffue köfft: da haffuer och den vitterordt som medt faste köffuer, oc lou fölgier —:;⁶⁾

47

44. om nogen köber vxe

Köber tu oxen: saa forsög hannem y tre dage: laste fölge hanem tuo: den ene last oc lyde er, at han icke drager: den anden, at han bryder :—:,

45. om naagen köber koo —:

Köffuer tu koo, da forsög henne y try melckmaal, laster folie⁷⁾ henne⁸⁾ tre, en last att hon spierns, saa ingin faar molcket henne, den annen at hon melcstaalin er, det tredie ad hon bryder

46. Köffuer du hest

Köffuer du hest, da forsög hanem y tre dage, oc led hanem igien medt last oc lyde om du nogen finder medt hanem: Laster oc lyde som fölie hestin de ere tre: det er den ene last at han er starblind: den anden at han bidz: den tredie at han med framfodin spierns Och om du haffuer hanem lenger, da tager han hanem icke igien som hanem saalt haffuer, alligeuel de samme laster oc⁹⁾ lyde föllie hanem, vden han (¹⁰sel vil

47. Thager tu nogen mandz hest —:;

Om du tager naagen mandz hest y bede¹¹⁾ eller annen stedz, oc du tager

44 = I. 33: pr; II. 44.

45 = I. 33: 1; II. 45.

46 = I. 34; II. 46: pr.

47 = I. 35; II. 46: 1.

6) Triens paginae, vel spatium sex linearum, scripturae vacuus est relictus. Nihil tamen est praetermissum.

7) Pro fölie.

8) oc additum est at lineola inductum.

9) s additum at lineola inductum est.

10) Pro self vil.

11) Loco prioris e antea, ut videtur, scriptum fuit a. Apagr. male habet bode.

hanem vloffuidt aff hanem som hanem eier, oc du rider eller ager medt hanem: da bödt III *marck* malseiginde och andre tre mogha om du bliffuer sandt: ad du¹²⁾ paa bagen vaarst: Taager du nogen mandz hest vid tun bundin, oc du leffuer ingin hest y stedin igien: da bödt oc III *marck* maalseiginde: oc andre tre mogha: vdet¹³⁾ thet saa skeer attu¹⁴⁾ haffuer mistagit, oc du haffuer leffuit den anden igen och om tu haffuer mistagit: da bödt IIII 48 huide: oc lad hanem komme igien innen III dage och netter —;

48. Om ransagen —

Komme men tiil gaardz: oc bedis om at ransage: da maa ingin at sönie nogen at ransage: vil han at haffue sine granner oc nabor hos: da alle bede dem at de icke ville giöre mannen vskel eller biude hanem vret: neffne de mend som skal indgaa, da skal han gaa indt lösgiordit, och koffuelös siden skal han ransaga, Och da en mandt forsön en anden at ransaga, da er hans dör vhellig: oc faar ingin boot fore: alligeuel der hittis icke fult eller staa-lit inne: Och da nogit inne¹⁾ findis som mandt ympte oc snakke om, da skal mandt tiil thet fangne spörie: gaar han fram och bestaar fangit sit da skal effter thet samme²⁾ fölge mendt med. och vtröne det han saa haffuer fait fyl-lis hanem skell, dit som han först skiuder sig tiil: da er han fri for den gierning, Men da han haffuer thet faait aff en anden, och viste icke at thet var ille fangit, da tager han vidt som hanem haffuer haandfaangit, saa er han der fran lös: da hin han döler, da haffuer han skeel oc vitne behoff aff thenun³⁾ som hos oc med vore, de skeel oc vitne⁴⁾ bide hanem, at han ey vin-der med louen före standit §. 1. Och da en mandt bær mannin y gaardt och y hus, thet som⁵⁾ fult⁶⁾ er, oc thet som laas er ad, oc vil saa manden for-

48 = I. 37; II. 48.

12) *ba* additum est at lineola inductum.

13) *Legē vden.*

14) *Pro at tu.*

1) *innen* quoque legi posset.

2) *mend* additum est at lineola inductum.

3) *Legē thenum.*

4) *vinir*, ut videtur, additum est at lineola inductum.

5) *laas er ad* additum est at lineola inductum.

6) *oc staa-lit* additum est at lineola inductum.

raade, da haffue forbrutit alt thet oc⁷⁾ saa mögit som han bar, oc endog si-
 49 den böde saa megit godz emod hanem som hin⁸⁾ dyr er: som han vdi haand
 bar oc III marck tingit: der tiil om gunnisk mandt komer⁹⁾ fore saa: da böde
 han¹⁰⁾ XII marck emod landit

49. Om tyffue rett:

Och om tiuffue ret: da er der emod saadan lou: huer som stiel tuo öyre,
 det er II. söslinge, eller minne en tuo öyre: da böde VI öre¹¹⁾ III *söslinge*:
 thet kallis snatten bodt, Och om han stiel emellen *sösling* oc mark sölffs, da
 skal han tiil timg¹²⁾ föris och merckes, oc tiil godz dömis: Och om han stiel
 siden effter at han er merckter alligeuel thet minne er, da skal han henges:
 Stiel han tiil en marck söls eller mere, da skal han dog lige uel hengis: Och
 om gullantzk mandt saa fore kommer, da skal han föris tiil ting oc tiil gods
 dömis¹³⁾)

50

50. Om vbequemlig oc skentzel ordt

Föractiit och skentzel ordt: ere tiil mannin fire: tyffuer oc mording, röffuere,
 och casnauarger: Men quinne ere der fem: tiuffuer, oc mording: hordomber,
 och fordeschieper, oc casnauarger: disse hölle de for skendz ordt som de saa
 en kallede, Och nar de saa fram komme oc en mandt bleff saadan var oc
 kallidt: da skal han fare hiem tiil gaardz tiil den som samme ordt haffuer
 framsagt, oc steffne hannem tiil kircken medt skiel, och bede hanem att han
 tager sin ordt tiilbage dem ham¹⁾ haffuer vdsagt hasteliig y kiff stridt: eller
 y druckens maale: men da han dyl: tha suere medt tre²⁾) manne for sogne-

49 = I. 38; II. 49.

50 = I. 39; II. 51.

7) oc omissum supra lineam add. scriba.

8) Loco litt. *i* primum scriptum est *a*.

9) *han* additum est at lineola inductum.

10) Voc. *han* omissam supra lineam add. scriba.

11) Cfr. not. 1 pag. 173.

12) *Lege ting.*

13) *Sequitur integra fere pagina scripturae vacua. Nihil tamen est praetermissum.*

1) *Lege han.*

2) *so* additum est at lineola inductum.

mennene at han de ordt ey³⁾ haffuer sagt: vinde han ey sin eedt oc bliffuer oppehollit: da böde han tre öre⁴⁾ I⁵⁾ sösling oc fri mannen med III mandz edt vid kircken, Om mand bregder mandt slig vnöttig ordt: for sogn eller for ting, eller oc paa steffne: oc far giort tiil sanhet da böde han hanem III marck, oc fri hanem med sex⁶⁾ manne edt paa tinge, Dette skal sögis tiil lou frist, saauel quinne som mandt — ;,

51. Om gulladt

Dette er oc y lou tagit, at gulladt oc mantil baandt, och blaadrugning, maa ingin paa landit köffue, eller lade giöre, vden han böde III marck tingsmennen

52. Om pennings öl

Tiill tings der som lantz sager oc lantzens nötörfft skal vtsigis, der skal ingin före penings öll, vden at han bliffuer sagidt tiill III marck penninge — ;,

53. Om vaardt

51

Vaard sider huer som er XVIII aare gamel, och tiue aar skal han haffue fult vobn, oc XXII alt fulle oppe holle

54. Boot om træ som en hugger vden staurs — ;,

Hugger du nid eck mandz y skoug: saa stor at hon icke suickter for öxne ocg nar it par vxer gaa fram: da bödt tuo sösling: om du bliffuer der y sandt, vden saa skeer ad axiil han brister och gaar synder paa veien, oc nöd er forhaanden, och da maa tu ligeuel hugge⁷⁾ self y din egin skog, nar tu est

51, cfr. capp. 30, 81.

53, cfr. cap. 71.

3) ey omissum supra lineam add. scriba.

4) Cfr. not. 1 pag. 173.

5) Id est 1¹/₂. Apogr. male habet II.

6) marck additum est at lineola inductum.

7) y additum at lineola inductum est.

saa ner skougen, at tu kant see bode vxer oc les, oc om du est icke saa neer din egin skog, da maatu hugge saglöst y en anners skog om du⁸⁾ haffuer behoff: Ask oc birck er oc tiil sösling böt, om de bliffue nidt huggin: da som du nid hugger mandz speg eller skougmercke: da böder tu III *marck* huert: ehvad somhelst det er eeg eller fer: Och om du flaar en mandz⁹⁾ eick: da böder tu sösling om det er saa stort att man kan sette en solle paa: Oc da som du flar en ring omkring: da böder du lige som du hadde thet nidt huggit, Flaar tu ask eller birck for mandt, da böder du lige som du nid hugge træit, oc om du flaar en ring om træit lige saa — ;,

55. Om træ boot innen stauers

Hugger tu innen gierde nogen mands större træ, en thet suickte for öxne og nar de fram gaa, da böd en *marck* for förste træ, och siden for huert en 52 halff *marck* tiil¹⁾ tre *marck* Och²⁾ om du hugger smærre træ: da bödt effter las, som för var saut: och iu hanem vitord som skogin eier, hugger du nidt: och bær vtaff skouen: da böd VIII ortuger det er III huide

56. Om vidt

Och om tu tagir nogin mandz vidt eller gaardzuircke, det er troer stauer eller banne eller timmer y skog: da böd III *söslinge*: Om han haffuer fört fram tiil veigen y hoff da bödt III *marck* om tu icke faar hanem thet igien alt samens lige saa gott oc lige saa mögit om du est sand der y, vide sielff med ed, nar alsamen er

56, cfr. cap. 35: 9.

8) *est icke* additum est at lineolis inductum.

9) *eg* additum est at lineolis inductum.

1) *III*, ut videtur, additum est at lineolis inductum.

2) Loco v. *Och* antea ducta erat lineola, qualis in fine capitum interdum occurrit; non vero hac lineola v. *Och* inducere voluit scriba. Apogr. om. h. v.

57. Om mands lidt

Hugger y naagin mandz lidbalcke, da bød saa for huer som han dyr er, den balck som mitty er den böder du III albos oc de tuo andre som der ere nest, den ene for niden, den annen for offuen, da bød for V gunniske:³⁾ oc den nederste oc den öffuerste huer dere tiil sösling :—;

58. Aff dör

Hugger du y mandz dör eller y dörretræ, da bød förste hug III albos, oc annet tiil V gunnisk, oc tredie tiil söslingh, och saa siden huert hug tiil II marck

59. Om stuck eller stödt

Om tu hugger y stock eller y stödt for mandt: da bød huert hug tiil söslingh oc siden tiil tuo marck — ;⁴⁾

60. Om vmerckt boskaff

53

Kommer vmerckt boskaff tiil nogen mand, tha skal han haffue det tiil kirckin oc tiil tings: kennis thet icke igien: da lade thet vuordes: oc tage tingitt lön der aff: oc skiffte sogne mennene thet som offuer er

61. Aff suin

Kommer skogsuin tiil mandz: med grise merckt eller vmerckte, da skulle de haffues tiil tu ting, oc tiil tredie treding tings: oc haffue ortug det er en gunnisk for huert ting: kennis thet icke igen: da vorder sogne men, oc skiffte sognemen thet som offuer er⁵⁾

60 = I. 40; II. 52.

61 = I. 41; II. 53.

3) oc de tuo som der ere nest additum est, at haec verba lineis sunt inducta.

4) Sequitur triens paginae, vel spatium sex linearum, scripturae vacuus.

5) er bis est scriptum.

62. bo lamb vkend

Kommer vkend lam tiil mandz da haffue det⁶⁾ tiil tu ting, oc til tredie tredings tings oc liuse op om try aar, oc tage lön, effter som för vane haffuer været y tredingen, men det som der ögis aff, skal han haffue som thet föder

63. om vgilt væder oc vklift

Kommer vgilt væder oc er vklift tiill mandz: ta maa han tage en ertug⁷⁾ for thet han haffuer foruarit hanem: kennis han icke igien: da tage hanem lösen liige som för anner lamb: §. 1. Slipper vgilt væder oc er klipt fran en mand lös, effter Simonis oc iude dag: da haffuer han self forgangit sig, tiil den stund som mandt er van at sleppe: thau skall han biude hanem⁸⁾ igen som vtslepte hanem, med hans sogne manne vitne: om han vil icke löse hanem 54 igen, da haffue den som fick, oc ligge self sit kömel oc mercke medt sogne mennenis vitne ,—:.

64. Om bucker oc geder

Bucker oc geder skal mandt opliuse om tu aar: saa skal thet igen lössis for VI penninger aff huert ting oc buck for gunnisk

65. Om nöd oc ros

Nöd oc rus skal mand oplyse aff tu ting, oc tredie tredings ting vdy III aar: kennis thet icke igen tiil förste ting, da skal thet vorderis, oc lige opliusis, oc haffue tuo gunniske for huert ting men de nöd eller rus: som mand kan bruge: da bruge dennem med sognemennes kennelse: oc fare icke tiil

62 = I. 42; II. 54.

63 = I. 43, 44; II. 55.

64 = I. 45: pr; II. 56.

65 = I. 45: 1; II. 57.

6) *det* bis est scriptum.

7) In marg. scriptum est *ɔ. gunnisk* (cfr. cap. 61). Apogr. textui inserit *gunniske*.

8) *hanem* bis est scriptum.

visby der medt: vden ride tiil tings medt oc leg sadelin aff, oc bint saa langt vid stock, at alle kunde se paa altsamen paa hanem som opliusis skall

66. om nogen formercker for nogen

Huer som nogit vmercke paa en anners boskaff setter, vden thet er köfft: eller hiem fölie giuffuit: oc bliffuer der sand tiil, da bode III marck

67. om agre

Haffue flere men agre samen, och ville ad somme skulle liggie igen: oc som at saa, da raade de som mest æige, oc sie tiil for⁹⁾ vor fru dag y faste: huilckin de velie lade ligge eller saa, §. 1. men skiptis landbor om om nogen bort far oc annen kommer igien: da skal haffue sex peninge för löps landt den som bort far: aff den som der kommer igien: for ager som han 55 da icke faar saait, oc rymme oc rensse da höysleet huer for annen, saa mang las rum som bol gielder tiil marck

68. Om haff vrack

Hitter oc finder mandt haff vrack paa landt: da haffue huer¹⁾ attinde peninge huer aff sin hitte oc thet han haffuer funnit²⁾ Finder han nogit vid flode: oc torff³⁾ baad eller aare tiil, eller hitter han det paa haffs bundt, oc haffuer behoff krog oc boshage tiil: da haffue treding aff thet han haffuer funnit:²⁾ men da han finner det aff lantz syne: da haffue halfften aff thet som han finner

66 = I. 46; II. 58.

67 = I. 47; II. 59.

68 = I. 49; II. 74.

9) om primum scriptum est at lineola inductum, et for supra lineam additum.

2) Litteris *nn* una lineola deest, ut legi posset *funit*.

1) Voc. *huer* omisam supra lineam add. scriba. 3) *bad* additum est at lineola inductum.

69. Om ildt

Om saa ille kan tiilkomme: at skade kan ske aff then ildt, som giörs y skorsten eller y ildhus: oc flyger y en anden mantz gaardt tiil skade: da byde III marck, om skade er giordt tiil III marck, oc om flere gorde saa skade: da lide de alle vidt de III marck

70. Aff bære ild

Da som skade kommer aff bære ildt: da böde halffpartin aff sin eiedeler den som bær: men nar thet sker aff oformage börn saadant: da koster thet hanem som viser barnit:

71. Om vaardt

Vaar skall huer side som er XX aar gammel, oc holdt⁴) vopn tiil stæde, oc alt annet, oc gielder vaardt peninge y poske vge

72. Om igerne iact

Huer mand som⁵) efter igerne for Simonis et iude: oc efter vorfroe dag y 56 faste: da böde tre marck, oc ingin skal fare sig innen staurs vden loff aff eyende

73. Om hare

Och ingin skal fare med garn efter hare efter vor froe dag y faste, eller for Simonis et iude, vden han vocte sig for III marck

69 = I. 50; II. 72.

70 = I. 51; II. 73.

71 = I. 54; II. 63. Cfr. III. 53.

72 = I. 57; II. 68.

73 = I. 58; II. 69.

4) Lege holde.

5) Adde far.

74. Aff skaffel oc fruct

Dette er oc med: at skaffuel skal haffue helligt tiil vorfru dag siermer: huer som thette bryder: bode kirckemenne III söslinge: aff thette haffue han halffpartin: som saadant sögir efter bryde oformaage börn thet, da böde halff minne

75. Om messe fal

Dette⁶⁾ er oc en gamel ret: at bliffuer messe fal vm söndagen eller annen hellig dag: da skal prestin böde proistin III marck oc andre III marck sognen: da messe fal skeer om fredag, eller annen hellig dag som messe dag er, som nie lexicer haffuer: da böde prestin proistin XII öyre⁷⁾ VI söslinge oc en da XII sognen; §. 1. det er och saa med sig lige, at thet er lou som her er scriffuit y, thet skulle alle mend holle, At da en nogne erende komme at forhuerffue: oc icke her kandt vtrettes: de skulle skickes tiil dommere tale: och thet suere. at thet er ret gullansk lou. och siden scriffuis her vdy

76. Om arbedz folck

Alt thet arbedis folck som paa bondens brödt er, gaar thet bort söffnid dag vlofflig aff hans arbede: da löse igien en gunnisk for huer dag aff sin leige oc tieniste, oc fölle hanem ligeuel sin dags uercke igien §. 1. Alt sæde folck som löst er y sognen det skal ingin haffue som siger emod, at thet skal iu 57 inbörge oc indhöste seed med bonden, oc haffue VI penningar aff löps landt for korn, oc fem penningar for rug oc hagre, oc föde siig sielfft, oc sige bonden tiil medt skell, huem der siger emodt, da skal han vere sageder tiil III öre⁷⁾ IJ⁸⁾ sösling tiil bondin

74 = I. 59; II. 70.

75: pr. = I. 60; II. 75.

§. 1 = I. 61: 1; II. Epil.

76 = I. 56; II. 66, 67.

6) *Detter scriptum est, at r lineola inductum.* 8) Id est 1½. Apogr. male habet II.

7) Cfr. not. 1 pag. 173.

77. Om roffue ager

Huer bonde som sædt haffuer: da skal han haffue it löps land tiil roffuer ager huert aar:⁹⁾ men sæde folck som löst er som hus haffuer, da haffue halff löps landt tiil roffuer ager, oc han ladde¹⁰⁾ öig tiil som iorden æiger: huer som thette icke holler da vere sageder tiil III söslinge vid sognen, Oc huilckin sogn som dette icke holler: da vere sag tiil III marck ner thet paa ting kommer

78. Om hus oc husfolck

Huer som setter hus nidt vden sogne mends loff, da bliffue sagid tiil III marck vid sognen, oc ryme op husit igen vdy samme aar: §. 1. Och huo som tager hus folck, vden sogne mendz loff: da bliffuer han sagidt tiil III söslinge

79. Om at bygge bror

Det er oc ret tagit:, at bror skulle opfærdis huert aar y alle sogner: oc huilcken sogn som icke broer oc opfærder bror, da böde III marck tingit

80. Om daabel

58 Daabel er afftagit: huem som daabler: da vere han sagidt til III söslinge emod sognen: vil icke sognen saadant acte, da böde sognen III marck vid tingit

81. Om quinne ret er saadan lou

Om quinne ret er lige saa: ad fææ boskaff: skal tagis tiil femte bandt

77 = I. 48; II. 60.

78 = I. 55; II. 64, 65.

79 = I. 52; II. 61.

80 = I. 61: pr; II. 71.

81 = I. 65. Cfr. III. 51.

9) *Med additum est at lineola inductum.*

10) *Loco prioris d primum scriptum est n.*

Och rus oc lamb saasom de y gaardt flytte: Al gylling er aftagen vden tassala

Forgylt¹⁾ kaaber skal mandt brenne huor som han findis:

Gullat oc²⁾ sylekis baand ere aff tagin vden de som slingen ere

Gylt kar det er forgylt kar, oc gammel belte, er loff at haffue: saadant som thet er: oc ingen ad öge tiil ydermere, tuo marck guls skal hiem fölge, oc icke mere ad vere: oc icke heller maa mere giiffues, oc icke heller maa mere bedis: Blaa dragning er al aff tagin, och pell, oc ey maa mandt ad giffte nogin gaarde emellen, vden³⁾ med huit lærit: Skarlagin er oc afftagit Ingin maa köffue skarlagin, huercken nytt eller gamelt, oc ingin maa thet med giiff-termaal gaarde emellin giffue, Sylffbaandt er oc aff tagin, oc kiortiil klede aff skarlagin er aff tagin Ad borge noget aff bye mendt, er oc forbudit: koffue ingin meer en han formaa ad betale effter: huilckin som nogit aff thette bry-der böde tolff marck emod landit

82. Om haar drag

59

Er haar drag mere en hyls medt en loffue med mandz haandt hon kan skiule da bödis tiil en marck sölffs: Och huert haar er aff: da bödis tiil II marck söls

83. Vm skoge

Huo som hugger y en mandz skooge, innen staurs eller vden, oc ager tiil, böde III marck, oc giöre helt igien :—:

Huo som riffuer en mandz gærde oc tun oc ager igennem, da böde III marck penninge Huo som far vloffuid offuer mandz marck oc han⁴⁾ eige:

82 = I. 62.

83 = I. 63: pr, 2.

1) *Gylt Forgylt* scriptum est, at v. *Gylt* lineola inducta. 3) Loco litt. *n* primum scriptum est *m*.

2) oc omissum supra lineam add. scriba. 4) Lege *hans*.

da böde III sösling: Riffue mandz⁵) hul paa mans tun: böde lige saa: §. 1.
 Huo som forgiör III marcke lei iordt vden trang oc nöd driffuer hanem der
 tiil, han haffuer forbrödit sin hals, oc quinnen sit rum y kircken, oc staa bag
 y kircken —:,⁶)

5) *Lege mand.*

6) *Sequenti folio 60 verso adnotavit scriba:*
ortug det er gunisk
öyre det er sösling

firing det er 4 söslinge
marck det er oc IIII söslinge
mark söls det er XVI söslinge
mark guls VIII mark.

IV.

CONSTITUTIONES REGUM DANIÆ.¹⁾

1.

Wy Hans med Gudz Nade Danmarckis, Norgis, wendis och Gottis Kon- 33
ningh, vdwald Konningh til Swerighs Rige, Hertugh y Sleswig och y holsten,
Stormaren och Ditmarsken, Greffue i Oldenborgh och Delmenhorst, &c. Att
Efterdj at wor kiere Almwe och vndersotte paa wort och Kronens land Gul-
land ære begærinde, att the motte fange en beschreffuen logh aff oss, Effter
hwilcken the motte wide att rette thennem Effter, hwad theris sager och
Böder skulle wære til oss och waare Embitzmend paa Wisborgh, Naar the
missgiöre eller falder for Bröde, Tha haffue wy Effter menige Rigens Radtz
Raad y Danmarck schickedt²⁾) och vdtsendt till Gudland, oss Elskelig werdige
fader Biscop Niels Gloff aff wiborg, her powel laxmand wor Elskelig hoff-
mester, her Steen Bilde, och her Niels Höck wore Elskelig mend och Raad,
med fuldmact paa Danmarckis Kronis wegne, att the ther samdirecteligen paa
wore wegne först Stadfeste then gamble Gudlandz lough, med alle sine Ar-
tickler och puncter, som then vduiser och Jnneholder, och vddrage aff for-
schreffne Gudlandtz lowg med ath forbedre disse Effterschreffne Artickler,
och puncter, Hwilcke the skickede, gjorde, och fuldkommede y Wisbye, Aar
Effter Gudtz Byrd MCDXCII. Hellig Afthen. &c.³⁾

1) In his constitutionibus secutus sum cod. posterioris constitutionis), unicum codicem
Stockh. B 65, quem heic appellavi A, col- B transscribere necesse fuit.
lato cod. Stockh. C 81, quem littera B in- 2) B. *Skickede*.
signivi; ubi vero desinit ille codex (in cap. 3 3) B. om. *g*c.

1. *Om Alfar weye.*

Huilken mand ther Alfar weye spijller, med gröfft, eller affplöyning. eller formener med gærde, Böde Konningen III. *mark.* thett er, XXX *skillinge* danske, so ath ther er i hwer sagemarck, IIJ.⁴⁾ fierdingh gutniske.

2. *Om trette om Jord.*

Hwor trette worder om marckeskell eller om Jord, och worder neffn til tagen, at granske och swerie ther om, hwilcken ther worder tagen y then neffn, och ey wil swere eller granske, Böde Konningen III. *mark.*

3. *Om fredkiøb for mandrab.*

Om fredkiøb for mandrab, then som dræber Böde Konningen XXIII. *mark* Sölffs til fredkiøb, Er ther nogre flere y then gierningh, som saa Giöris: tha skulle the staa y thenne samme fredkiøb med saguolderen, och ther med nyde deris fred for Kronens Embitzmand: Thenne *forschreffne* Artickel wor Domerens och Almwens begæringe, att so maa staa, och bliffue efter gamble sædwene.

4. *Om mand med wrede tager anden mand y sith hwss.*

Far mand med wrede, och tager anden mand y sith hwss, eller paa syn agger, som hand plöier, eller skeer, eller nogen anden stedtz paa marcken, som hand haffuir sadt sitt Spiud, syn skioldt, eller sadel lagt, och so tagitt 35 sig herberge, tha fordj att these maall ere Ens till Raade meldt efter lougen, om mand tha worder drebt aff anden paa thenne⁵⁾ sted, tha Böde hand ther höffding wor y theris ferd, fuld mandbod, och for werck Böde aff sith Konningen XL. *mark*, och hwer aff thennem y følge wor med, Böde Konningen III. *mark* skonske.

4) Id est 2¹/₂.

5) B. *den.*

5 *Om mand Bryder op anden mands dör.*

Bryder mand op anden mands dör, Haffuer hand med sig V. lags mend, med V. fulle waben, och tager hand nogitt vdt med wold, so att ther er sande widtne till, werge sig med neffnd, Swergis hand skyldig eller hand gaar widt Böde Konningen XL. mark.

6. *Om nogen Saarer Anden.*

Hwo som saarer anden, hwad saar thett helst er, tha böde Konningen III. mark vden huad med wade skeer, och mod wilie Böde ey Konningen for.

7 *Om mand dræber anden offuer Bötte Böder.*

Dræber mand anden offuer bötte Böder, were fredlöss, och faa aldrig fred igen, och Konningen tage alt thett hand haffuer, vden hans Jord.

8. *Om Konningen er Jnden lands.*

Then time ther Konningen er inden landtz, tha skal hwer mand haffue fredt, En worder nogen drebt then time at Konningen er Jnden landtz ligge wed hans fred der dræbte, oc faa aldrigh fred Jgen, vden hwes Konningen och den 36 dödis⁶⁾ frender will.

9 *Om slätzmaal⁷⁾ naer Konningen er inden landtz.*

Saarer mand anden, meden Konningen er inden landtz, Böde for saar saa som lowgen er och Konningen XL. mark.

10. *Om mange hande hwgh.*

For Steenshwg, Beenshwg, neffue hwgh, haar griff, oc Jord skuff for hwer these sager skall Bödis Konningen III. mark eller Dylle medt tylther æedt.

6) B. sic. A. döde.

7) B. in ind. capp. slett.

11. *Om wade Saar.*

For wade saar skal ey Bödis Konningens rett mer end hannem skal Bödis ther saar fick, Siger siden Konningens Embitzmand, att thett saar war med willie giort, och ey medt wade, tha skall then ther saar gjorde, först Swere att hand gjorde thett med wade, och ey med wilie. Thernest skal hand tilgaa ther saarit fick och swere att thett war sandingen then anden soer, och siden gange til neffnd och lade thennom widtne och swere efter thennom Baade, Thette^s) er thett ene maal ther neffnd kommer for Konningens rett.

12. *Om mand tapper sine Kaaste.*

Tapper mand sine kaast och far epher och Bædis Randsaken hiemme att ander mandtz och sönnis hannom, tha fare til II. eller III grander och lade thennem höre att hannom Sönnis ther Baade Randsaken och anden rett, och fare siden till tings med sine vidtne, necter hand att hand, Sönde hannem ey Randsaken eller anden rett, Stande for med tylther æedt, Bröster hannem lough
37 Böde Konningen III. *mark.* siden were y Bondens wold, hwor megit hand wil hannem kende eller sagh giffue.

13. *Om Tiuffuerie.*

Om tiuffuerie skall Bliffue som gammel Sædwene haffuer werit, efter Gudlandtz lowg, och skall tiuffuen ey forbryde mere end sit hoffuidtlot, ey hans hustrues och ey hans Barns, vden then gierningh er thennem witterlig, Ther saa görs, och the döllie med hannem. er och nogen barn, ther icke er kommen til Sin lough Alder, thett Barns hoffuidt lod, skall ey were forbrödt, ey maa och tiuffuen forstiele syn Jord, men Bör att bliffue hoss hans arffuinge, om hand bliffuir hengdt eller affliffuit.

8) B. *dett.*

14. *Om handrann.*

For handran skal Bödis III. *mark* eller Suerie medt tylther **EEDT** for, Aelther mand anden vden hans gard Böde II öre eller fire mends **EEDT** fore.

15. *Om mand huggir inden vdtaff anden mands gard.*

Hugger⁹⁾ mand inden vdtaff anden mands gard, vden hans willie Böde III. *mark* eller swerie med tylther **EEDT**.

16. *Om gardings werck.¹⁰⁾*

Giör mand gardings werck¹⁰⁾ eller gierning¹¹⁾ offuer anden mands fæ med Spiud eller anden syn waben, so ath indwollen vdgaar, och dræber so anden Mandz fæ, saa gott som *J.*¹²⁾ *mark*. Gielde atter fæ, saa gott effter lowgen som hans vitne eller wordering er til, ther thett Aatte, och Böde III. *mark* Konningen, eller döllie med tylther **EED** for, att hand dræbte dett ey.

17. *Om mand rider anden mands hest.¹³⁾*

Rider mand anden mandtz hest, vden hans loff och wilie inden marcke Böde **38** II. öre, Rider hand offuer anden Byemarck Böde *J.*¹⁴⁾ *mark*. Rider hand offuer tredie Böde VI. *mark* Sölffs till Konningen.

18. *Om woldtaggelse.*

Jngen mand maa woldtage nogen qwindfolck.¹⁵⁾ enthen wdj obne¹⁶⁾ marck, eller y hwsit hiemme: Döll hand och er ey vidtne til skerre sig med III. tölther **EEDT**, Er vidtne till, döllie med nefnd, worder hand sworn¹⁷⁾ skyldigh, eller hand gaar widt, Böde Konningen XL. *mark*.

9) Lege: *Tager mand in nam vdtaff &c.*

10) Pro *garnidings werck.*

11) B. *gierninger.*

12) Id est $\frac{1}{2}$.

13) B. *heste.*

14) B. *em halff.*

15) B. *Vox qvinde folck man. paullo rec. in marg. est addita.*

16) B. *obenn.*

17) B. *sorrit.*

19. *Om mand Setter Jld wtj¹⁸⁾ anden mandtz gard eller hwss.*

Hwo som setter Jld, med syn frij wille wtj¹⁸⁾ anden mands gard, hwss eller egen, döllie med herritz neffnd om hand will winde¹⁹⁾ hannom paa sworn Eedt ther skaden fick. Swergis hand skyldigh, tha haffue dags rum och natt frest, att rette for sigh, worder hand siden fangen, tha maa hand ophengis, som en anden tiuff, om hand will ther skaden fick ¶ Worder hand hengt, Tage Bonden giæld for skade,²⁰⁾ so som fangen er till, och Konningen hans hoffuidt lodt: ¶ Saa skall och then fare som Rider till med herre skioldt och Brender anden mands gard, hwss, eller eygn :—

20. *Om frædlöss mand ath herberge.*

Hwo som herberger frædlöss mand, böde²¹⁾ Konningen III. mark eller döllie med tölther Eedt, att hand wiste ey att hand war fredlöss.

21. *Om mand griber saglöss mand.*

Griber mand Saglöss mand och förer hannem Saglöss emod Syn wille aff 39 hans gard, Böde Konningen XL. mark och hwer aff thennom y fölge war med Böde III. mark.

22. *Om Ketterie.*

Hwo som bliffuer befunden mett Ketterie, och the ther ligge med theris slegct, swogre, eller fædre som forbuden er i lowen, hand Gelde sit liff och Kronens Embitzmand tage²²⁾ hans hoffuit lodt y alle löse öre, och hans Jord bliffuer wed hans arffuinger, worder hand och löss for penninge, nyde sielff Sin Jord,

18) B. *i.*19) B. *wine*, man. paullo rec. mutatum in *widne*.20) B. *skadenn*.21) B. sic. A. *bö*.22) B. *tayer*.

23. *Om mand dyller sin Jord eller skat:*

Hwom som dyller²³⁾ syn iord eller skatt som ther bör aarlig aff att gange, thett er swig emod Konningen och Almwen, hwo ther med findis Böde VI. mark Sölffs. wdrede skatten igen staar.

24. *Om wedertegth.*²⁴⁾

Hwor nogett wedertegth²⁵⁾ worder lagtt och vidtagen y nogen Bye, och ey holdis, Böde VI. mark Sölffs tyll Konningen²⁶⁾ hwo thett²⁷⁾ Bryder.

25. *Om ödegaarde.*

Öde gaarde skall giöris fuld Konningens tyngde och redslæ wdaff Som aff the Bygde gaarde.

26. *Om Bismer, Schepper, Alne och wegcte.*

Om Bismer,²⁸⁾ schepper, Alne oc Anden wegct, skall were paa landett E-blant Almwen, som y wisbye er, findis nogen ther emod att giöre som ey haffuer rett wegct, schepper och²⁹⁾ Alne som forneffntt staar, Böde XXIII. mark Sölffs till Konningen.

27. *Om opreisning emod danmarckis Krone.*

Huo som gör opreisning och förer affuindtz skiold, emod Danmarckis Krone, **40** haffue³⁰⁾ forbrött syn Jord, till³¹⁾ Kronen, och Rettis offuir personen, som offuir en forredder.

23) B. *Dölger*.

24) A. In marg. ipse scriba adnotavit: *alias wederlaugh*. B. *weder Thegt*, at loco litt. *egt* aliae quaedam litterae antea fuerunt scriptae.

25) B. *wedertegth*, at loco litt. *egth* aliae quaedam litterae antea scriptae fuerunt.

26) B. Voc. *Konningen* omissam in marg. add. man. paullo rec.

27) B. *der*.

28) B. sic. A. *Bisper*.

29) A. *och* bis est scriptum.

30) B. *haffuer*.

31) A. *till* bis est scriptum.

28. *Om mistag paa nogit godtz.*

Huo som mistagh tager paa nogitt godtz, rhaa schal ther were Andett so-
dant igen³²⁾ tilstæde, lige lijdt och lige merckt, och siden Böde for saadane
mistagh III. mark skoniske till Konningen.

29. *Om mand finder nogen Kaaste.*

Huo som finder nogen kaaste, hand lyse thett op till sognekircken oben-
barlig eller till tinghe for Dommeren, döller hand thett, rha maa hand bliffue
eller worde tyff therefore: Kommer icke tha rett eyer mand, och kendis wid,
sodan fremmede kaaste, inden lauge tidt, rha Konningens Embitzmand thett
annamme paa Konningens wegne.

30. *Om hoffmeir, Blockhwss eller Bullwerck.*

Hwo som neder bryder, Brender eller forderffuer hoffmeir, Blockhwss eller
bullwerck, som Bygde ere til landtzens wern, hand Böde schaden, och giöre
thett so gott igen, och ther till VI mark Sölffs till Konningen.

31. *Om Alle Dommere.*

Alle Dommere, Bode Settings dommere och Andre skulle effter denne dagh
Dömme emellom herskabet och then ther Bryder, effter denne lowgh som
forschreffuit staar och³³⁾ giffue ther breff paa.

32. *En Summa eller beslutningh paa thenne lowg.³⁴⁾*

Findis nogre andre sager som nogen mand kand forbryde sig wtj eller miss-
giöre, som icke nu tilferne Er befunden, och ey heller Bröde vdtryckis rha
41 skall rher Bödis emod Konningen so megit som emod Sagwolleren, effter
gamble gudlands lowg.

32) B. Voc. *igen* omissam in marg. add. man. paullo rec.

33) B. om. *och*.
34) B. *Recess*.

¶ item³⁵⁾ hwor som neffnis III. mark Bröde i thenne *forschreffne* loug, Ere the icke Bedre end XXX. danske *skillinge* och hwor som XL. mark neffnis Ere the icke Bedre end XV. mark söllfs.

¶ Jtem hwo som Bryder wtj nogen thisse *forschreffne* sager puncter eller andett hwad hand ther for dömmis vdt at giffue aff dommerne³⁶⁾ her wtj landitt efter *forschreffne* lowgs liwdelse, thet skall hand aldelis fuldgiöre till Konningen, inden VI. vgger ther Effter, Hwor hand icke thet gör, rha maa hand therfor hindris aff lenssmanden om hand icke fanger wederhefftings Borgen for sigh, som sædwene³⁷⁾ Er, her paa landett, och werit haffuir, forthi Tingit ganger icke vden en tidt om Aarit, adt hand kand wider komme att dele thett faldsmal vdt effter Gudtlandtz low.

¶ item Jngen Bonde paa Gudtland maa flytte aff landett och ind y wisbye, eller theris sönnner, vden the haffue thett wtj³⁸⁾ Konningens Embitzmand³⁹⁾ minde :—⁴⁰⁾

2.

Recess Som Konning christian Konning Frederichs Sön haffuer ladet vdt- 42 gaa, offuer Sitt och Kronens land Godtland, om ordning och skick att holde paa landett, Anno 1537. som her effter følger.

1 Om vndersaattis liwdelse emod herskabit.

Först att Effterdj wore vndersotte och Jndbyggere paa wort land Gottland haffuir wor fuldmectige statholder paa wisborg hwldskab loffuit och med Eedt forplictett thro hörsame vnderdanighedt, rha skulle the ther fuldkommelig

35) B. *Men.*

36) A. *dommeren* primum scriptum est. B. *domeren.*

37) B. *sedwanen.*

38) B. *medt.*

39) B. *Embitz Mandtz.*

40) B. *Sequitur Register Paa alle Artickler vdi forskreffne Koning Hanssis Recess; qui index convenit cum titulis singulis capitibus inscriptis, excepta varietate not. 7 pag. 221 indicata.*

haffue act paa wed then EEDt the oss sworit haffuer, om nogen Eblant then-
nom findis som samme EEDtz forplicingh icke giort haffuir, eller icke holle
wille, Skulle ther fore fordriffuis aff landett, eller straffis ther for aff wor
Embitzmand som whörsom eller wlydiger¹⁾ EEDtz forkrencker widbör.

2. Om meen EEDer.

Hwo som helst ther findis wtj meeneEDt nogenstedtz hwor Dom och rett
settis, eller med falsk vidnisbyrd, rhaa skall hand straffis förste gang, paa sit
godtz och penningh²⁾ effter syn yderste formwe, findis hand siden, anden
gangh, thaa skall hand wtj³⁾ lige made straffis paa sith godtz och penninge,
och siden foruisis aff landett, bliffuer hand tredie gang befunden⁴⁾ ther med,
43 tha skall hannem huggis II. finger aff, och siden holdis for en falsk lögner
saa lenge hand leffuir.

3. Om mandrab.

Om mandrab er nu saa beslutett att nar mandraberens findis, och efftermals
mand⁵⁾ kommer, och klager thett (⁶for wor Embitzmand, rha skal wor Em-
bitzmand rette sig effter att straffe ther offuir, So framt att hand will icke
stande oss til rette ther for : , Hwor nogen giör nogen mandrab och thett
icke skeer aff wade eller nödwerie, tha skall mandraberens miste sitt lif, och
mandraberens godtz och hoffuidt lodt were forbrödt halfft till oss och halfft
til den dödis neste arffuinger, och ther med skall mandraberens Slect och
wenner were qvitt och frie aff oss och then dödis slect, och ey besweris med
nogen ydermere Bodt, och ther som mandraberens, och hans medtfölgere vnd-
kommer tha skall wore fogeder, och Embitzmend lade Rette offuer hans halss,
hwor the hannem ther Effter kunde offuir komme, och alt hans hoffuidt lodt,
halffdelen till oss, och anden halffdelen til den dödis neste arffuinger: och man-

1) B. *vlydige*.

2) B. *Peninge*.

3) B. *i*.

4) B. sic. A. *befundit*.

5) B. *manden*.

6) B. Verba: *for* — *skal* omissa, man. paullo
rec. in marg. sunt addita.

draberens slect och wenner skulle hermed were qwitt och frie wdj alle made.⁷⁾

Römmer och flyer (*den som drapte daa skulle hans slectinge böde, 13 thill den dödis Slectinger, och uenner rett Lanndbodt efter Koninge walde-mars Loug som er tuende XVIII mark och der med were quit for All feide 14 for den sag, och mandraberinns hoffuedtloedt, som forskreffuedt staar,⁹⁾ ¶ Samledis der som nogen mandraber, kiöber sig freid och Bod till hoss oss, och denn dödis wenner, da skulle hanns egen Slegtinge och wenner, ey were Plictig thill at böde, med hannem ydermiere end tuenne, XVIII mark, efter Koninge voldemartz loug vden huis hanns wenner Sillff weluilligen, huer wid sig will hielpe hannem,

4 Om nödwërgie

Findis mandrab were giort aff wade Eller nödwërgie, wdj sanndhedt, daa Skall der Bödis for tuenne, XVIII mark, Om mandrabereren bliffuer thill stede, wed sin fred, och huis guotz som der vdloffuis, det skall huer vdgiffue som det vdloffuit haffuer, och mandraberin och hans Slect, der med at were Quit, och fri vden all feide, skier dett och saa, at nogenn dieris slegting, som drebt er, feider eller¹⁰⁾ feider lader der offuer mandraberins frender, och kiönn, daa skall huer aff dennem som saa giöre, böde, XL: mark thill oss och XL: mark thill bonden Och ey fannge, ydermiere Boedt,

5 Om Hoer,

Huis saa skier at nogen ectemand som haffuer sin egte hustrue leffuendis, eller nogen egte Quinde, som haffuer sin egte mand leffuendis, bliffuer funden vdj obenbarlige hoer, saa¹¹⁾ dett er beuisligt Daa skulle di förste gangg 15

7) B. mader.

8) A. om. sequentia, quae igitur e cod. B. transscripsi.

9) stander, ut videtur, primum scriptum fuit,

ultimas vero litteras delevit ac litt. nn in ar mutavit man. paullo rec.

10) Eller errato iterum scriptum est.

11) Loco v. saa antea scriptum est om.

hvis bröst saa¹²⁾) findis straffis¹³⁾) Paa dieris godtz och Penndinge, Effter dieris yderste formæ, findis de, anden gang, daa skulle de, vdi lige made, straffis, och sidenn strax forwisis aff landit, kommer de treidie gang och er dett en mand som slig sag findis med, miste sitt hoffuidt, och er dett enn Quinde daa seckis i enn Seck,

6 Om Jomfrue Krenckere,

Huilcken som och findis och kand skillige beuisis at were, Jomfrwkrencker, daa Skall hand böde, der for, IX mark thill Quindens rette werie, och VIII skillinge grott Thill oss som till forne bödis thill Biskop Sag, eller böde de for sadanne fallzmall och Bröde effter huis lantz long¹⁴⁾) och ret Er Dog vndertagenn guode mendtz tienere, huilke der sielffuer wdj lige, made, Straffe¹⁵⁾) skulle om dieris bröst saa findis,

7 Om myntt,

Wy haffuer for merckit och spurt att wor myntt som wy haffuer ladit mynte Paa wor land godtlandt med wor mandatz breffue, der om vdgiffuit Storligenn foractet er, thi wille wy allworligenn, at same lantz mynte som der Paa landit slagit och myntet ere, lidell eller stor, skall were och bliffue, gangbarne, och¹⁶⁾) giellendis huos alle, for Sadane werdt som hun myntet er, findis och nogen effter denne dag, borger¹⁷⁾) eller bunde Eddell eller veddell, Jndlenske 16 eller vdlenske, ingen vndertagenn Som samme Lanntz mynnt icke will anname, och for fölyste op at bere, effter som den myndt er, och satt fore, daa skall den der For haffue forbrödt huis gotz som hand Haffuer med at fare, halffdiellenn till oss och Anden halffdiellen, thill den hannd kiöber med, och der vdoffuer straffis som den der wor breffue och bud icke holde will,

12) Loco litt. s primum scriptum est P.

13) straffen primum scriptum est.

14) Litterae u superflua lineola addita est.

15) Lege Straffes.

16) Voc. och omissam supra lineam add. man. forte rec.

17) Posterius r omissum, supra lineam est additum.

Wdj lige maade, och saa med den som nogen wor¹⁸⁾ eller, Laatzens mynt smelter eller smelter lader, skall straffis som for Skreffuidt stander,

8 Om Thiende,

Om tiende haffuer wi med vort elskelig Danmarkis Rigis Raad, saa beuilgit och samtykt at huer mand skall retferdeligen tiende, huer tiende kierue Och Huer tiende Hoffuidt, och der som nogen her efter findis som icke retferdeligen tiender, effter wor Recessis lydelse, och det kannnd hannen¹⁹⁾ beuisis offuer, daa skall hand, straffis derfor, Som for tiuffuerie,

9 Om Kierkie Jordt,

Then Jord som er giffuen fra, Bøndergaarde thill kierken, maa de Bønder fraa huis gaarde Jordan giffuen ere, nyde och beholle for den skyll, och landgiell der Pleier aff at ganngge aff gamill tid, effter högborne förstis koning frederichs, wor kiere here, faders beuilnings, lydelse, dog skulle de, Bønnder, fraa huis gaarde samme Jord giffuen er, were Plictige, till at feste, den aff wor, lentzmend, paa kierkens wegne for, Skiellige werdt, och for ennd be- 17 kiendtelse, Skyld for, it och huem der offuer haffuer tagit nogit Jord eller Eidom fraa kierken imod dom och retergangng, skall böde der for, effter lougenn,

10 Om nye tidinger,

Skier oc ofte at mange förer nye tydinder Eblannt, en hell Almue, baade, wdj köbsted och Paa lanndit och der med göre folket Euenntyrske, och selsom till sinde, thi wille wy at huo sadanne nye tidinger före, som oss och rigit kunde were, Anrörindis were sig enten Jnndlenske, eller, vdlenske, daa skall denn Paa gribis och holdis thill stede, och der som hand skiuder Paa nogen, daa skall den och anholdis thill stede, och den förste Slippis om denn

18) *war primum scriptum est.*

19) *Lege hannem.*

Andenn hiembler, hannem dett, och saa framdielis thill mand kommer Paa denn rett skyldig som samme tiidinge haffuer först vdsagt, och mand da giffuer wor lenns mand thett thill kiende och hand²⁰⁾ straffe der offuer som tilborlige erre,

11 Om Planntenn och Jmpen

Wille och begierre wi och saa aff huer mand, fattig och rig Paa wort land godtlandt, at huer vdj sinn ste, skall Aarlige legge, vdj dett aller mindste²¹⁾ fem humble kuler, och impe eller Pode III eller III Jmper, Eble, eller perre threer, vnder III mark sagh, Thisligeste huert Aar, byge, och forbed-
18 rede nogit, paa sinn gaard, som en Part stander, och forfalder och Saa wid III mark sagh och Huer dommer vdj sitt ting haffue der grandgiffueligen act Paa,

12 Om Helligdage,

Wille wi oc saa at ingen skall fordriste sig, om hellig dage, at Jage effter, reffue Harer, eller Reisse nogen stedtz, huem der offuer worder beslagen,²²⁾ skall böde, III mark Thisligeste ingenn dommer, at giöre Regneskab eller holde ting med, sin allmue den stund messe hollis eller gudtz ordt Predickis vdj kierkien vnder högeste straff,

13 Om Thrygelere

Wille wi och saa at wor Dommere och²³⁾ foegiter, skulle haffue guod acting paa at ingen thrygeler, skulle stedis nogen steds der Paa landit, som der paa landit Jcke föder erre heller och de mand icke kiender, men skulle strax for skickis thill Slottidt de som wkiendt erre,

20) Voc. *hand* omissam supra lineam add. 22) Litt. *be* omissas supra lineam add. scriba. man. forte rec.

21) *mieste* primum scriptum est.

23) *och* bis est scriptum.

14 Om Thieniste folck

Om Thieniste folck, som Löber fraa en och thill anden, wille wi huer skall tiene²⁴⁾ itt Leymall it halff Aar, eller hielt, der, som det icke skier, skall di der för Thagis Thill slottit, Huad heller dett er Quinde Eller mand, och skall ingen bonde forkrennke, eller forlocke, andens Thieniste Folk, Huo dett giöre böde III mark der for, och huilken Pige eller dreng, som siger sig vdj tieniste med Bonden,²⁵⁾ och Jcke holder hannem samme löffte, Skall werre, forPlictit at op rette bonden hui skade eller försömelse hand der offuer Fann- 19 genndis worder,

15 Om Hare Jagt,

Skall ingen heller fordriste sig till att Jage, eller fanngge nogen hare Paa faarö, forrelden ner, eller hoffborgh, som herre Jagten Pleier at were, icke heller, paa nogen, anden Wdö, huo der (²⁶med beslagen worder, Böde sig X mark for huer hare,

16 Om Store hunde,

Hafluier wi och spurtt och formerckit at mange der paa landit holder, mange myender, och Andre store hunde, denem sielffuer miere thill stor skade, end till gaffn, saa skall ingen, Effter denne, dag, Paa landit holde, miere Hunde End tho smaa kötter, dennem maa mand well holde, vdj garden, for suin²⁷⁾ Skyll Huo som holder nogen fliere store hunde²⁸⁾ her i mod, daa skall hand lade hennge dennem op och böde sidenn III mark for huer thill kronnen,

24) *in me*, ut videtur, primum scriptum est.

25) Superflua lineola priori *n* addita est, ut legi posset *Bonden*.

26) Loco verborum *med beslagen* primum scriptum est *andeslagen*.

27) Superflua lineola litt. *n* addita est, ut legi posset *suim*.

28) Litt. *n* una lineola deest, ut legi posset *huide*.

17 Om wisbye,

Haffue wi och for farrit att wor kiöbsted wisbye megit forderffuis och Ödelegis, for medellst den store handell och kiöbmandskab, som brugis och driffuis paa Alle haffnerne, der vnder landitt oss och rigit thill merkelige, stor skade, och Aff brech saa haffue wi derfor beuiligett och sambyctte, med wore Elskelige, Danmarckis²⁹⁾ Rigis Raadt at ingenn skipper, eller köbmand, skall
 20 kiöbslaae, paa Nogen haffnn Nogens stedsz Wnnder Landitt Lade enten kalckstienn eller Themmer vden Alleniste, vnder öster garn och burss uigh, och der thill ingen aff samme fremmede kiöbmend, driste sig thill at drage, fra haffnen och op i landit at selge eller driffue, nogenn kiöbmandskab wdj nogenn maade, och ingenn skall effter denne dag aff Wisbye borger eller dieris hostruer eller Suenne driffue nogen kiöbmandtskab, eller Prangerie³⁰⁾ paa landit iblannt Almuen menn skall holdis alle wger³¹⁾ markiidt vdj wisbye enn befested dag, Huer Borger, freit köbe och sielle maa Jnndenn muren och Portenne, och indtet vdenforre, och Der som nogenn her effter aff Borgene Eller aff dieris tienner bliffuer beslagen vdij lanndit med nogenn speitzerie Eller kram skall, wor fogiter, och Embitzmend, haffue magt at, op tage denem med samme thieris kiöbmandtskab, och haffue först forbrudt huis kramware, eller kiöbmandskab de beslais med, och sidenn straffiis der offuer som de der waar breffue och bud icke holde wille,³²⁾

29) Superflua lineola litt. *m* addita est, ut legi posset *Danmarckis*.

30) *Prangiere* primum scriptum est.

31) *wgen* primum scriptum est.

32) Sequitur *Register Paa Alle articklerne vdi Koning Chrestianss Recesse*, qui index conuenit cum titulis singulis capitibus inscriptis.

GLOSSARIA

et

INDICES NOMINUM PROPRIORUM.

- 1. Ad codicem iuris Gotlandici Gotlandice conscriptum.**
- 2. Ad versionem iuris Gotlandici Germanicam.**

1. GLOSSARIUM

AD CODICEM IURIS GOTLANDICI GOTLANDICE CONSCRIPTUM.

A.

A, præp. 1) c. dat. på: in, ἐν. *a vagni*, 6: 1. *a torghi*, 6: 2. *hani a vagla*, 19: 23. *a gutlandi*, 13: 4. *iru engun hus a* (sc. *akri* &c.), 3: 4. *a fiarþa* (*sunnudagi*), 3: 1. *vensl ir manni a hendi*, 4. *friþr standr a*, 9, 10. 2) c. dat. i: in, ἐν. *a landi* (*oru*), 2: pr; 8: 2. *a durum*, 19: 23. *a boli*, 13: 4. *a friþi*, 8: pr; 9, 10, 13: pr. *a bondans brauþi*, 56: pr. *mundr . . . a diauplaik*, 19: pr. *a millum*, 13: 5. Cfr. *þar*. 3) c. acc. på: in, ἐν. *leggi a bak henni*, 2: 3. *sum a* (sc. *bak*) *legþu*, 2: 2. *legþi vigslir a* (*kirkiu*), 3: 3. *laiþa manni a hand*, 4. *friþr laupr a*, 9, 10. *troa aann* (pro *a ann*) *guþ*, 1. *giefa penninga a aign*, 28: pr. 4) c. acc. i: in, ἐν. *a skoga*, 13: pr. *a þing*, 13: 5. *gik a staggapan ret*, Hist. 2. 5) c. acc. till: ad. *a kuma*, 47: 1. *a fiarþa man*, 19: 38; 20: 7, 10. *haita a hult* &c. 4. 6) c. acc. emot: contra. *striþa a gutland*, Hist. 2. *vita a annars aign*, 64. *sveria a ann* (sc. *man*), 19: 1. *ufan a haiþin land*, Hist. 6. *

A, præs. ab *Aiga*, q. vide.

Af, præp. c. dat. 1) af: de, ex. *hver af þaim*, 31. *taki þinglaun af*, sc. de pretio pecoris. 40. *af sia þa varþar ai*, damnum violentia maris factum non praestat. 36: 1. 2) från: ab, ex. *af baki*, 2: 2. *af andverþu*, 3: pr. *af landi*, Hist. 1. *af norvegi*, Hist. 3. *af sinu riki*,

Hist. 6. *af sokn*, 3: 2. *af garþi*, 20: 7; 56: pr. *af gatu senni*, 19: 36. 3) om, angående: de. *af barnum* &c. 2. &c. rubr. *sum saghur* (sc. *þar*) *af ganga*, Hist. 2. 4) bort, undan: aliorsum, e medio. *friþr laupr af*, 9. *fingir* &c. *ir af*, d. ä. afhuggen eller afryckt: abscissus. 19: 10, 13, 14, 18, 32; 62. *

A fastr, adj. (Isl. *áfastr*) tillgränsande: contiguus, adiacens. 25: 1.

Af hagg, n. (vide ÖGL.) *vaita a*, 11: pr; 12: pr. *6 (*af hug*)

Afhagga, v. a. (præs. *haggr af*, part. pass. n. *af hagguit*) afhugga: amputare, decidere. 19: 15, 24; 20: 15. *6 (*af hugga*)

Af hendas, v. dep. c. dat. afhända sig, förytra: alienare. *a allu þi* &c. 20: 13. *5 (*af hända*)

Afla, v. a. *afla*: procreare. *a barn*, 20: 15. *6

A fran, præp. från: a. *en han ai giptis a*, nisi ad secundas nuptias transuendo illud ius amittat. 20: 5.

Afraþr, m. en afgift af åttendedelen af jordens värde, som, då jord blifvit såld till annan än säljarens närmaste släkting, erlägges till denne: octava pars pretii fundi, alii quam proximo venditoris cognato venditi, huic pendenda. 28: pr, 5. coll. II. 38: pr, 5.

Afraþa laus, adj. för hvilken ej gifves *afraþr* (om såld jord): (fundus

venditus) de quo octava pars pretii, alias proximo venditoris cognato debita, non penditur. 28: 5.

Afrek, vide *Hafrek*.

Af skiera (part. pass. *af skurin*), v. a. afskára: abscidere. 19: 17.

Af takin, adj. (part. pass. ab *af taka*; Isl. *aftekinn*) afskaffad: abolitus, abrogatus. 24: pr, 1; 61: pr; 65. *5 (*af taka*)

Aftun, m. dagen före en helgdag: dies festum quoddam praecedens. 8: pr. *4 (*aptan*)

Agh, ? ag, så kallas ännu på Gotland ett slags groft gräs, som der växer i myrar, och brukas till taktäckning, men endast i nödfall till foder: *cladium mariscus* (*schoenus mariscus* LINN.), *asperum graminis* genus, quod ferunt campi Gotlandiae uliginosi, quoque teguntur aedes, non vero, nisi urgente necessitate, pascuntur pecora. 25: 3. Cfr. LINNÉS *Öländska och Gotländska resa*, pag. 170, 171.

Agin, adv. igen, åter: retro, contra. *giefa atr a.*, Hist. 3. (Cfr. *Gen* *6)

Agripr, m. tjufgods, hvarmed någon blifvit befunnen: res furtiva, apud aliquem inventa. Add. 5: pr, 1, 3. *5 (*ugreper*)

Agrips laus, adj. hos hvilken tjufgods ej blifvit funnet: apud quem non inventa est res furtiva. Add. 5: 3.

A hitta, v. a. påhitta, finna: invenire. 36: 2.

Ai, adv. ej: non. 2: 1, 2. &c. Scribitur *ey*, 2. nott. 27, 33. *6 (*eig*)

Aiga, *aigha* (præs. *a*; *eygir*, 3: pr. nott. 1, 4. &c. pl. *aigu*, *aighu*; præs. conj. *aigi*, *aighi*; impf. *atti*, plur. *attu*), v. a. 1) ega: in dominio habere. 13: pr; 17: 3; Hist. 1. Add. 5: 1, 2. &c. *en han ai sielfr a* (sc. *aign*), 26: 7. *þan sum kring um a* (sc. *iorþ*), 25: 1. *hinum sum a* (sc. *hest*), 35. 2) hafva:

habere. *a. syni*, Hist. 1. *aigi vitorþ*, 22. *a. sak*, 2: 2. 3) (vide ÖGL. sub 4.) *a. hafa*, *tiunta* &c. 3: pr, 1; 4, 6: pr; 8, 20: 15. &c. * (*ægha*)

Aiga (*eyga*, 7. nott. 10, 16, 18. &c.), f. (vide UplL. sub 2.) 7: pr; 24: 4; 25: 4; 63: pr.)(*oyrar*, Add. 6. Cfr. *Festu aiga*. * (*ægha*)

Aigandi, m. egare: dominus (rei). 26: 7; 57. Cfr. *Mals aigandi*. * (*eghandi*)

Aigin, adj. egen: proprius. 26: 9. * (*eghin*)

Aign (*eygn*, 7: pr. not. 4.), f. i. q. *aiga*. 7: 1, 2; 13: pr; 20: 2; 25: 1, 5; 26: 7; 27, 28: pr, 2-7; 31, 48, 64.)(*oyrar*, 20: 6; 53. *iorþ eða a.*, per pleonasmum, 28: 6. Cfr. *lorþ aign*. * (*eghn*)

Aigna daila, f. jordatvist: lis de re immobili. 32. *2 (*eghna dela*)

Aigna kaup, n. jordaköp: emptio venditio rei immobilis. 28: rubr.

Ains, adv. endast: solum. *utan þi at a. et* &c., undantagande det fall, att &c.; eo casu excepto, si &c. 2: 2; 6: 1; 7: 2; 8: 1; 9. &c. *utan þi a. et* &c., idem. 28: 5, 8. *6 (*ens*)

Ains, *ainum* &c., vide *Ann*.

Ainsambr, (n. -*mt*), adj. ensam: solus. Hist. 5. * (*ensamin*)

Ain syri, n. i. q. *eneper* (vide VGL.). *viti miþ a.*, 19: 22.

Aiþr, m. ed. iuramentum. 19: 1; 32. *till aiþs ganga*, 2: 2; 25: pr. *aiþi v. aiþum uppi halda*, 14: 6; 16: 2; 39. *aiþir lyptas*, 31. *syma miþ aiþum*, 2: 2. *þriggia manna a.*, 19: 1; 39. *sieix manna a.*, 16: 2; 39. cfr. *Sveria. miþ sieix v. tolf manna aiþi fri standa*, 4. *tolf nemda manna a.*, Hist. 6. *kunungs a.*, i. e. iuramentum duodecim virorum in antecedentibus commemoratum. Ibid. Cfr. *Veria, Vita, Vitna; Nemda-, Symdar aiþr*. * (*eþer*)

Aka (præs. *akr*), v. n. åka: curru vehi. 6: 1, 2; 24: pr; 35: pr; 63: pr. *akr*

til, i. e. currum adhibet, quo caesa ligna avehat. 26: 7; 63: pr. *

Akr, m. åker: ager. 3: 4; 10, 47: pr. Cfr. *Rofn aker*. *

Al, præ. a *skola*, q. vide.

Ala, v. a. (Isl. item) upföda: nutrire. 2: pr. *1

Alag, n. (Isl. item) böter: mulcta. Add. 5: 1, ubi respicitur mulcta tripli pretii rei furtivae in antecedentibus commemorata. *1

Aldr, m. tid: aevum. *allan a.*, alltid: semper, perpetuo,)(*til atmelis*, Add. 4. *6

Aldr, pron. 1) all: omnis. 1, 2: 2; 3: pr, 1, 3, 4. &c. *þa al festa aldra* (sc. *iorþ*), 20: pr. *allir men*, alla: omnes. 3: 1; 6: pr; 13: pr; 61: 1. *aldra manna seþir*, 10. Cfr. *Friþr*, *Samtalan*. *meþ allu*, aldeles: prorsus. 26: 1. Cfr. *Landar*, *Lypir*, *Saman*. 2) hel: totus. *all paska vika*, 8: pr. *firi sokn aldri*, 39. *þa en beras alt* (sc. *hafuþ*), 23: pr. *a þiaufnaþr*, Add. 5: pr. *ful skiel ok all*, 22. Cfr. *Land*. *

Aldri, adv. aldrig: numquam. 20: 15; 28: pr, 3, 5, 8; 39; Hist. 1. *

Alla stepi, adv. allestädes: ubique. Hist. 2. *6 (*allastapi*)

Almennilika, adv. allmänt: universalliter. Hist. 4. *6

Alnbugi, m. armbåge, prov. albåge: cubitus. 23: 4. *6 (*alboghi*)

Als, adv. alls, aldeles: omnino, prorsus. *als enkti*, Add. 5: pr. *2 (*alz*)

Alteri, n. altare: ara. Hist. 5. *

Alteris vigsl, f. invigning af altare: consecratio arae. Hist. 5.

Alzvaldandi, adj. allsvåldig: omnipotens. 1.

Alzvaldugr, adj. i. q. *alzvaldandi*. 1. not. 9. *4

Ambætna, *ambatn*, f. trålinna: serva. 2: 3; 6: 5. *5 (*ambat*)

Amerki, n. märke, som sättes på nå-

got: character, quo res quaedam notatur. 46.

An bol, n.? körredskap: vehiculum. 25: 3. Germ. vertitur *gereteschaft*, II. 32: 3. Conferatur Isl. *ambod*, instrumentum, quod vocabulum etiam occurrit in legibus Norvegicis et Danicis, ac in iure OG., ubi scribitur *ambuþ*, B. 23. Gotlandi quibusdam locis appellant *ambul* v. *ambyle* materiam ligneam utensilibus fabricandis aptam, Scanice *gagnsvirke*.

Andverþa, v. a. c. dat. 1) vårda: custodire, curare. *a soyþi*, 26: 1. 2) ansvara för: praestare (damnum &c.). *þa -þi þan* &c., sc. damnum a pecore factum. Ibid. *

Andverþr, adj. (ab *and*, contra, et *verþr*, versus; cfr. SML. v. *varþer*; Isl. *öndverðr*, ex. c. *ö. dagr*, dies recens, *fyrir -do*, ab initio; cfr. *Grágás*, Gloss.) framvänd, som strax visar sig; deraf begynnande, ny: adversus, primo ad spectui se offerens; inde incipiens, recens. *af -þu*, från början: ab initio. 3: pr.

Ankul, m. ankel, fotknöl: talus. 23: 4.

Ann, *an* (14: 1; 25: pr; 33, 34; Hist. 1. (f. *eyn*, Add. 5: pr.) gen. m. *ains*, 19: 1. f. *annir*, 13: 2. n. *ains*, 40. dat. m. *ainum*, 24: 5; 28: 7. f. *anni*, 19: 11, 26. n. *ainu*, 13: 3; 19: 23, 37. acc. *ann*, 1, 8: 2; 14: 1. *an*, Add. 5: pr. f. *aina*, 13: pr; 14: 1; 19: 34. n. *att*, 19: pr, 37; Hist. 2. *at*, Hist. 5.), 1) num. en: unus. 1, 8: 2. &c. *a þaira*, 28: 7. *gangr þu viþr ainum* (sc. *slegði*), 19: 30. 2) adj. ensam: solus. *þann a.*, 12: 1. *vest eyn*, Add. 5: pr. 3) pron. samme: idem. *til annir* (sc. *kirkiu*), 13: 2. *i ainu haimþorpi*, 13: 3. *aina bandu*, 14: 1. *i ainu husi* &c. 20: 11. — In nonnullis Gotlandiae paroeciis, ubi antiqua loquendi ratio minus exolevit, adhuc dicitur *an pro en*. *

Annan step, *annan stap*, adv. annor-

städes: *alibi*. 13: 2, 3; 22, 35: pr. *5
(*annar staps*)

Annar (f. gen. *annarir* pro *-rar*, 26: pr.), 1) pron. *annan*: *alius*. 2: 2; 3: 2-4; 5: 1. &c. 2) num. den andre: *secundus*. 3: 3; 8: 1; 13: 5; 33, 34; Hist. 2, 6. 3) pron. *annar* — *annar*, en — en *annan*: alter — alter. Add. 2. *6

Anzsvara, v. a. (Isl. *andsvara*, Angl. *answer*) *svara*: *respondere*. Hist. 1.

Ar (*arr*, Hist. 2.), n. 1) *årsväxt*, gröda: *annona*. *ar ok friþr*, 1. 2) *år*: *annus*. 3: 3; 13: 5; 19: 38. &c. *hver sum ier tiughu ara* (sc. *gamal*), 54. *6

Ar (pl. gen. *ara*), f. *åra*: *remus*. 49. *3

Arf, n. *arf*: *hereditas*. 20: 1. *

Arla, adv. (Isl. *árla*) *bittida*: *mane*.
a. eþa síþla, 3: pr.

Arm leggr, m. *armpipa*: *os brachii*. 19: 24. not. 63. *5

Arvi, m. *arfvinge*: *heres*. 19: 35. *

Asannat, *vocabulum sine dubio corruptum*, cuius loco legendum videtur: *ai sannan at*. 39. Cfr. *Sandr*.

Asia (impf. pl. *a sagu*, impf. conj. *a sagi*), v. a. 1) *påse*, *åskåda*; *videre*, *inspicere*. 23: pr. *sis a hinna*, 19: 7. *augum a.*, 22. 2) *tillse*, *undersöka*: *scrutari*, *cognoscere de re*. 6: 1; Add. 2. *6 (*a sea*)

A syn, f. *besigtning*: *inspectio*. 25: 4. *vitni þet meþ a.*, 25: 3. *5

At (*ath*, Hist. 6.), *præp. c. dat.* 1) *åt*, *till*: *ad* (*locum* &c.). *kasta at manni*, 19: 4. *fara at ikornum v. herum*, 57, 58. *laika at manni*, 19: 15. *verþa manni at bana*, vide *Bani*. *at dauþum drepin*, 15: pr. *at skapa*, 50; Add. 3. *at þi mali komit*, 14: 2. *sekia sik at þrim markum*, 3: 2. Cfr. *Vinna*. 2) *åt*, *för*: *ad*, *pro*. *las at* (sc. *skipi*), 36: 1. *faþir at barni*, 20: 15. *stiela mat at sir*, Add. 5: 2. *at mairu maki*, 3: 3; Hist. 4. 3) *på*, *i*: *in*. *at strandu*, 36: pr.

2. *at staþum*, 36: 3. *at samu sokn*, 14: 6. *at garþi*, 13: 5. *at þingum*, 45: 1. *at mungati*, 18: 1. *up at vatni*, Hist. 1. *at ypna varst*, 64. *engin ir fengir at* (sc. *þingri*), 19: 10. *lestr at hendi*, 19: 11. *at hvaru v. þy bragþi*, 9; Hist. 5. *at sama tima*, 31. *at* (*lagha v. retum*) *frestum*, 39; Hist. 6; Add. 4. *at fyrsta sinni*, 13: 5. *at þriþia* &c. *ari*, Hist. 5, 6. *at kirkiu vigsl*, Hist. 5. *at hemdum drepin*, 11: pr. *þet sum or sei mest þarf at*, 1. *iru at fem markum*, i. q. *iru fem markr*, constant *quinque marcis*. 16: pr. *sum bol yielldr at markum*, 47: 1. *en þir ai at* (sc. *manni*) *giets*, Add. 4. *vari hvart þaira at vereldi sinu*, 15: 1. 4) *vid*: *juxta*. *at staurgulfi*, 17: 1. *at kirkiu*, 13: 2; 39; Add. 5: 2. *prestr sum at kirkiu sitir*, 3: 4. 5) *hos*: *apud*. *sykia tipir at presti*, 3: 4. 6) (vide ÖGL. h. v. sub 6.) *at laggiertum garþi*, 26: 2. *at þranglausu*, 63: 2. *at saklausu*, Hist. 6. 7) *om*, *angående*: *de*. *at kunungs ret*, Hist. 6. *at fangum spyria*, 37: pr. 8) *med*: *cum*. *loysa at þrim markum*, 28: 6. Cfr. *Byta*. 9) *till*, *som*, *i* *egenskap af*: *ad*, *ut*, *loco v. nomine* (*rei*). *at botum*, *vereldi*, *haimfylgi*, *þiaufgildi*, *avagst*, *attu*, 16: 2; 28: 5, 6; 36: 2; 46. *at fastu selia*, 20: pr. *at mestu*, 63: 3. *at fyrstum*, *primum*. 1: *rubr.* *at þriþiu*, *fiarþa*, *tertio v. quarto loco*. 17: 2, 3; Add. 3. *þumling at þriþia* (sc. *þingri*), 19: 32. 10) *till*, *i* *afseende på*: *habita ratione* (*rei*). *slik at sleg* &c. 5: pr. *iemnir at botum*, 16: 1. *fylgin feþrni sinu at vereldi*, 15: 1. *lesta man at limum*, 17: 4. *lestr at skapum v. lyþi*, 19: 18, 23. *at þi san*, *en han* (sc. *þar*) *at san verþr*, 2: 2. 11) *enligt*: *secundum*. *at hafþa tali*, *marka tali*, 20: 1, 14; 53. *at lagum*, vide *Lag*. *at rekning*, 28: 8. 12) *att* (*framför infinitiver*): *nota infinitivi*. *at veita*, *hafa* &c.

3: pr, 1; 4. §c. skal v. al v. skuldi at giera, gieta, ganga, vita, vaita, 6: pr; 18: 1; 25: pr; 37: pr; 64; Hist. 2. vil ai at ganga v. taka, 2: 2; Add. 2. magu at fara, 13: 2. 13) at förekommer stundom utan särskild betydelse: h. v. interdum fere otiosa occurrit. en þings at biþar, 7: pr. þi at ains, vide Ains. *

At, conj. vide Et.

At bieras, v. dep. impers. åtbära, hända: accidere. kan so illa a., 50; Hist. 6.

At byrþ, f. (Isl. atburdr) händelse, fall: casus, eventus. 61: 1.

Atmeli, n. ett års tid: annum tempus. um a., 13: pr; 14: pr. not. 5; 28: pr. -lis frest, 26: pr. til -lis, 20: 5; Add. 4. a. ir uti v. ut gangit, 13: pr, 5. lati a. a milli, 13: 5. Ih. statuit h. v. proprie denotare tempus recurrens; quod si ita sit, conferatur Hebr. בָּרַחַח הַיָּמִים, tempore vivente v. reviviscente, qua formula annum spatium significatur Gen. 18: 10, 14; II. Reg. 4: 16, 17.

At niauta, v. a. c. gen. åtnjuta: frui. mals, skiela a., 19: 17; 22.

Atr, adv. 1) tillbaka: retro. a. fyra, laupa, ganga, fara, 3: 2, 3; 7: 1; 13: 1. ganga a. mals, vide Ganga. ok (sc. giefi) e hailt a., 26: 7. liauta a. i garþ, 20: 2, 7. giefu a. agin, Hist. 3. gierþa a. gatn (cfr. hugga a. vægh, ÖGL. h. v.), 64. 2) åter, å nyo: denuo, iterum. 19: 20; 20: 13; 24: pr; 26: pr. kiennis þet v. han ai a., si nemo adsit, qui pecus agnoscat. 40, 41, 43, 45: 1. 3) bak, baktill: retro, in postica parte. standi a. i stapli, 63: 2. 4) kvar: residuus. a. laifa, 26: 9; 35: 1. *

Atr biaupa, v. a. erbjuda en sak åt egaren till lösen: rem domino redimendam offerre. 44. *6 (ater biaupa)

Atr fa (part. pass. -fangin), v. a.

återgifva, återlemna: reddere. 23: 2; 26: 9; 35: pr; Add. 4, 5: 2. *

Atr groa, v. n. växa igen (om sår): coalescere (de vulnere). 19: 6.

Atr kuma, v. n. återkomma: revenire. 13: 1; Hist. 5. *4

Atr laiþa (ater leyda), v. a. leda tillbaka: reducere. 34; Add. 4.

Atr loysa, v. a. 1) återlösa: redimere; a) menniska ur fångenskap: hominem e captivitate. 28: 6. b) pant: pignus. 30. c) förloradt fäkreatur, af den som fasttagit det: pecus amissum, ab eo, qui illud comprehendit. 44, 45: pr. d) förrymd träl, af den som återför honom: fugitivum servum, ab eo, qui eum reducit. Add. 5: 2. 2) betala, ersätta: rependere. a. man, gripi, skip, Add. 5: 2. *6 (ater lösa)

Atr luka, v. a. c. dat. stänga igen: claudere. kirkiu durum a., 3: 1. 8: 1.

Atr segia, v. a. upsäga, gifva återbud; förekommer om den som är stämd att svara å viss dag, men begär uppskof: renuntiare; occurrit de eo, qui in ius vocatus ad certum diem, dilationem petit. 32. *4

Atr taka, v. a. 1) återtaga: recipere. 26: pr; Add. 4. 2) taga tillbaka, återkalla: retractare, revocare. a. orþ sin, 39. *6

At spyria (part. pass. at spyrþr), v. a. åtspörja, tillfråga: quaerere, scitari. 6: 1. *6

Atta, f. egendom, tillhörighet: res, quam aliquis in bonis habet. aigha sir at attu, 36: 2.

Atta, num. åtta: octo. 13: 1; 19: pr, 28, 33. &c. *4

Attundi, num. åttonde: octavus. Vide Lutr, Penningr. *5

A vugstr, m. (Isl. uvöxtr, fructus, proventus) tillökning: augmentum. havi þriþiung at -st, i. e. pretium redem-

tionis augetor triente, quem capit is, qui captivum liberavit. 28: 6. *taki þriðjungs -st*, idem. Ibid. Germanus vertit: *bate*, II. 38: 6. *6 (*avæxter*)

Auga (pl. *augun*, dat. *-um*), n. öga: oculus. 19: 14, 15, 28; 22. * (*ögħa*)

Aviti, n. böter: mulcta. *siex oyra a.*, 6: 4. *4

Avitr, adj. (a *vita*) tilltalad, anklagad: reprehensus, accusatus. *a. gar*, 6: 1.

Auka, v. a. öka: augere. *fulk -apis*, Hist. 1. *þet sum þar -as af*, i. e. proles. 42. *-as af allum*, liberi ab omnibus procreantur. 20: 12. Cfr. *Til auka*. * (*ökia*)

Aumr, adj. dålig, illa beskaffad: vitiosus, male comparatus. *a. garþr*, 25: 6; 26: 1. Apud Gotlandos *aumbr*, rec. *aum*, malus, adhuc in usu est. *4 (*ömber*)

Aupin, adj. som genom en händelse (öde) sker eller tillfaller någon: qui forte fit v. alicui contingit. *fyndr verþr a.*, 28: 7. Isl. *audit dicitur id*, quod fato quodam alicui destinatum esse videtur.

Axl (pl. *axlar*), f. axel: humerus. 19: 36. *5

Axlar hafuþ, n. skulderblad: scapula. 23: 4.

Axul, m. (hjul-) axel: axis. 26: 7. *3

Apal dotir (pl. dat. *-dytrum*), f. äkta dotter: filia legitima. 20: 14.

Apal gutniskr, adj. infödd Gotländsk: in Gotlandia natus. 20: 14.) (*ogutniskr*, 20: 15.

Apaliorþ, f. odlad jord: terra ex-culta.) (*skogr et myr*, 25: 1, 2. coll. pr.

Apans, adv. (Isl. *áðan*) nyss: nuper. 17: 1.

B.

Bain (*beyn*), n. ben: os. 19: 8, 9, 20; Add. 4. Cfr. *Huaiþi-*, *Legbain*. *6 (*ben*)

Bain keil, adj. oskadd i ben (så att benen i kroppen ej äro brutna eller krossade): integer ossibus, cui ossa non sunt fracta. Add. 5: pr.

Bait (dat. *-tu*), f. bet: pascuum. 35: pr. *2 (*bet*)

Baizl, n. betsel: frenum. 19: 36. *1 (*beszle*)

Baiþas (impf. pl. *baddus*, Hist. 1.), v. dep. begära: petere. 20: 14; 26: pr; 28: 8; 37: pr; 65. * (*beþas*)

Bak, n. rygg: dorsum. *a -ki sitia v. vera*, i. e. equo sedere. 6: 3; 35: pr. *takin henni orþ af -ki*, retractanto verba contumeliosa feminae quasi imposita. 2: 2. *leggi a b. henni &c.*, imposito ei. 2: 3. *4

Baka, v. a. baka: coquere (panem). 6: 2.

Bak veggr, m. bakvägg: paries posticus. 17: 1.

Band (*-da*, gen. pl. pro *band*, acc. 26: 8.), n. 1) band: vinculum. 19: 23; 26: 5, 8. *til femta bands*, usque ad quintum iugum v. par; vinculo enim vel iugo, quo connectuntur boves, par boum, ni fallor, insignitur; Had., qui vertit: "hvar femte nöt", sine dubio credidit v. *b.* denotare singulos boves; idemque statuit Sch., qui autumat h. v. cognatam esse Nnd. *pansse*, ac proprie significare ventrem bovis. 65. Cfr. *Baug-*, *Horn-*, *Silfr-*, *Silkis band*. 2) förbud: interdictum. Vide *Korn band*. *

Banda (gen. *-dur*), f. fredskrets; ett visst område, som en dråpare fick bestämma, och inom hvilket han var skyddad för hämnd: territorium tutum v. pacatum; orbis, quem definire licuit interfectori, ac intra quem ab ultione tutus erat. 13: pr, 1, 5; 14: 1, 3. *draga -du*, talem orbem determinare. 13: pr, 2-4. *b. haldr manni*, i. e. eum tuetur. 9, 13: pr; 14: 4. Utrum h. v. a *bann*, interdictum, vel *band*, vinculum, dedu-

cenda sit, an aliunde originem ducat, mihi dubium videtur. Cfr. *Vatu banda*.

Banda vereldi, n. mansbot för den som blir dräpen inom sin fredskrets (*banda*): mulcta pro homine in territorio suo pacato (*banda*) occiso. 16: pr.

Band hail, adj. som har hela band (om gårdsgård): integer ligamentis (de saepe). 26: 3. Gotlandi nunc appellat tale saepimentum *bandfast*, ligamentis firmum.

Bani, m. baneman, dråpare: interfecto. 16: 2. *verþa manni at bana*, 14: 5; 17: pr, 4; 18: 1. *an takr víþr bana*, unus accipit interfectorem; ita haec ad verbum reddi possunt, sensum vero me non intelligere fateor; Germ. vertit: *ir eyner dy schult untfeit des totslages* (II. 14: 1.); Had. autem: "en kännes vid dråpet"; at haec neque idoneum sensum praebere mihi videntur, nec verbis explicandis convenire, nisi forte pro *bana* legendum sit *bana sac* (cfr. SkL. v. *bana sac*). 14: 1. *

Bann, n. (vide VGL.) 7: pr; 8: 1; 9: *yr banni sla*, 8: 1. *

Banz mal, n. (vide UpIL.) 8: 1. *5

Barmr, m. barm: sinus. Hist. 1.

Barn, n. 1) barn: infans. 2: pr, 1, 2. 2) barn, son eller dotter: filius vel filia, liberi. 7: 1; 15: 1. &c. *kuna verþr vegin miþ -ni*, i. e. una cum foetu, quo gravida est. 14: 6. *b. spillis oburit*, 18: pr. *kuna kennir manni b.*, 20: 15. Cfr. *Bonda-*, *Dotur-*, *Prest-*, *Syskana-*, *Systur-*, *Þy barn*. *

Barnalaus, adj. barnlös: liberis carens. 7: 1; 20: 9. *4 (*barnlös*)

Barnfar, n. pl. (Isl. *fár*, n. periculum) barnsäng: puerperium. *liggia v. vera i -rum*, 2: 1, 2.

Bart, n. (Isl. et Germ. item) skägg: barba. 19: 6.

Bat (rectius *batr*), m. båt: cymba. 36: 3. *

Baugband, n. band om handlederna: vinculum, quo constringuntur carpi. Add. 5: pr. Germ. vertit: *handebant*, II. 50: pr. Cfr. *Baugliþr*, et ÖGL. v. *ærma band*.

Baugliþr, m. handled, egentligen ringled, så kallad af de i forntiden såsom prydnad brukliga armringar: carpus, proprie articulus annularis, ita dictus ab armillis, quibus veteres ornabant carpos. 23: 4. Hodie, quantum equidem comperi, h. v. non in usu est, id si excipias, quod apud insulae Fårö incolae, ioco quodam, *baulid* transiit ad significationem extremi articuli crurum posticorum phocarum.

Baugr, m. (Isl. item) ring: annulus. *alt ir -gum bundit*, omnia annulis sunt inter se connexa; haec verba respiciunt Gotlandiam sub dominium trium fratrum redigendam; observandum quoque est annulos serpentum voluminibus significatos, esse imagines divitiarum, ut ulterius explicatur sequentibus verbis: *boland al þitta varþa* &c. Hist. 1; cfr. II. Hist. I, ubi haec omnia recitantur.

Bed royta, f. sängrota: putrefactio lectus; ita appellatur vitium lectum commingentis. Add. 4. Germ. vertit: *undir pissent*, II. 43.

Bella, v. a. förmå, kunna, prov. bälla: posse. 13: 5. not. 39; 14: 3. n. 20; §. 6. n. 24.

Belti, n. bälte: cingulum. 65. *6 (*bælti*)

Bera, v. a. (a *bar*, nudus) blotta: nudare. 23: pr.

Beria (præs. *ber*, part. pass. *berþr*, f. *berþ*, dat. *-þri*), v. a. 1) slå: verberrare. Ind. 18; cap. 12: 1; 18: pr; 19: 5, 35.)(*sarga*, 9. *berias*, dep. slås: verberribus pugnare. *bers þrel víþr man frelsan*, 19: 37. 2) tröska: triturrare. 3: 1. * (*bæria*)

(*Berychta*, v. a. berykta, sätta i vanrykte: infamare. 2: 2. not. 42.)

Bestr, adj. superl. bást: optimus. 22.
* (*bætri*)

(*Betala*, v. a. *betala*: solvere, pendere. Add. 6.)

Beter, adv. compar. bättre: melius. Add. 4. *6 (*bæst*)

Beþi, conj. både: et (. . . et). 1, 3: 1, 3; 6: 2; 9. &c. Scribitur *bade*, 3: 3. not. 46. *4 (*baþe*)

Beþir, pron. båda: ambo. 13: 2, 3; 19: 15, 18. &c. n. *beþi*, 20: 7; 23: 1. *baþi*, 20: 3; Hist. 5. *beþin*, 20: 10. gen. *beggia*, 32. dat. *baþum*, 19: 26. *baþi saman*, Hist. 5. *4 (*baþir*)

Biaufa (impf. pl. *buþu*, 13: 5. sup. et part. pass. n. *buþit*), v. a. 1) erbjuda: offerre. *b. bot v. vereldi*, 13: 5; 14: pr. 3, 4; Add. 2. *sen . . . hin ma b.* (sc. *vereldi*), postquam id tempus venit (sc. anno praeterlapso), quo interfectori licet mulctam offerre. 14: 2. coll. 13: 5. *b. manni oskiel*, iniuriam alii offerre (cfr. Isl. *bjóða ójöfnud*, iniquiter procedere; *bjóða kúgan*, minas adhibere, BH.), 37: pr. *b. drozsietum* &c., i. e. invitare eos ad convivium. 24: pr. Cfr. *Atr-*, *Fram biaufa*; *O buþin*. 2) befalla, pábjuda: iubere, indicere. 6: pr; Hist. 6. Cfr. *Firi biaufa*. * (*biuþa*)

Biera (præs. *bier*, 19: 9. &c. *bierir*, 17: pr. conj. *bieri*, 2: 2. &c. pl. *bierint*, 25: 1. impf. *bar*, part. pass. n. *burit*), v. a. 1) bára: portare, ferre. 19: 9; 36: 1; 37: 1; 51.)(*aka*, 26: 7. *b. in*, 24: pr. *b. (bot) a þing*, 13: 5; Add. 2. *b. ok siþan* (sc. *vereldi*), 14: pr. *barn verþr manni til handa burit*, infans adfertur alicui, qui nempe dicitur pater eius esse. 20: 15. *gagn biers manni til handa*, 28: 7. *uxi bierir manni sak i garþ*, 17: pr. *biers a þaim tima*, i. e. quadrat. 22. *so mikit sum þar til biers*, quantum pretium est. Add. 5: pr. Cfr. *Firi-*, *Saman-*, *Up biera*. 2) framfóra: proferre. *b. (ortar-, niþia)*

vitni, 2: 2; 25: 1. *b. ful skiel ok all*, 22. 3) föða, framföða: gignere, partum edere. *barn var datt burit*, 2: 1, 2; 18: pr. 4) *bieras*, dep. átbára, hända: accidere. *en so illu kan b.*, 13: pr. Cfr. *At bieras*. * (*bæra*)

Bieru eldr, m. *buren eld*: ignis portatus. 51. *4 (*bæru elder*)

Binda (imperat. *bint*; part. pass. *bundin*, acc. *bundnan*; *butnan*, 16: 2.), v. a. 1) *binda*: ligare. 16: 2; 17: 1; 26: 5; 35: 1; 45: 1; Add. 5: 1, 3. *baugum bundit*, vide *Baugr*. 2) öfverbevisa: convincere. *b. man viþr miþ tvem vitnum*, 18: pr. *

Biskupr, m. *biskop*: episcopus. 3: 3; 6: pr; Hist. 5, 6. *

Biskup sak (pro *biskups sak*), f. (vide UplL. sub 2.) 9; Hist. 5. *6

Bit, n. *bett*: morsus. Vide *Hund bit*. *4

Bitá, v. a. *bita*: mordere. *þaun skiel bita han* (cfr. *fastar bita* &c., UplL. v. *fastar*), 37: pr. *bitas*, dep. mordere. 17: 1; 34. *5

Biti, m. *kindtand*: dens molaris. 19: 25. Ita veteres interpretes intellexerunt h. v., et Gotlandi adhuc utuntur v. *bitar* de dentibus molaribus; nisi ita esset, potius crederem h. v. denotare dentem caninum.

Biti, m. *bjelke*: trabs. 36: pr., ubi h. v. occurrit de trabibus navis transversariis, quas Gotlandi adhuc nomine *bitar* insigniunt. Germ. vertit *balken*, II. 47: pr., quod Sch. perperam credit significare malum (*Gutalagh*, pag. 238). Cfr. ÖGL. h. v. *5

Biþa, 1) v. n. *bida*, *dröja*: expectare (in loco), manere. 24: pr. 2) v. a. c. gen. *afþida*: expectare (aliquem). *b. þings*, *luta senna*, *biskups qvendar*, *byriar*, 7: pr; 20: 1; Hist. 5, 6. *b. þaira*, eos expectare. 37: pr. *6

Biþia (impf. pl. *baþu*), v. a. *bedja*: rogare, precari. 1, 26: 2; 39; Hist. 2. *

Bladragning, f. klädsel af rum med blått tyg: pannus caeruleus, quo ornantur parietes cubiculorum. 24: 2; 65. Germ. vertit: *ummehenge*, II. 28: 1. Dani appellarunt talem ornatum *dragning*; vide Ih. *Gloss.* I. pag. 201, et KOLDERUP-ROSENVINGE, *Samling af gamle Danske Love*, IV. p. 294.

Blindr, adj. blind: caecus. Vide *Star blindr*.

Blot, n. (Isl. item) i. q. *blotan*, 4. not. 1.

Blota, v. a. c. dat. offra: sacrificare. *b. synum* &c. Hist. I. *3

Blotan (pl. *-tir*), f. offer: sacrificium. 4; Hist. 4. *b. miþ fulki, fileþi* &c. Hist. I.

Bloþ, n. 1) blodsband, släktskap: consanguinitas. *þan sum bloþs v. bloþi ier nestr*, 20: 3; 24: 5. *bloþs iem ner*, 20: 10. In insula Fårö audivi locutionem fere tamen exoletam: *naua i bloddi*, consanguinitate propinquus. 2) blods-förvandt, släktning: consanguineus. *nestu b.*, 20: 7, 10. *bloþs ier til*)(*gangs b. alt*, 20: 2, ubi de consanguineis in linea descendenti tantum sermo est. *

Bloþugr, adj. blodig: cruentus. *-gt giera*, alium cruentare, i. e. vulnerare. 8: pr. *6

Bo, n. 1) boskap, fäkreatur: pecora. Vide *Nauta bo*. 2) egendom (i allmänhet): bona (generatim). 10, ubi bona mobilia respiciuntur. 3) gård, hemman: praedium. *riþa um bo sett*, 6: pr. *

Boa, v. n. 1) bo: habitare. 13: 2-4; Hist. 4, 5. 2) rusta, laga till: parare. *b. til ferþar*, Hist. 6. *

Bol, n. gård, landt gods: praedium. 3: pr; 13: 2, 4; 28: 8; 47: 1. *

Bolamb, n. tamt får, som hör till någon viss gård: ovis mansueta, ad certum praedium pertinens. 42, ubi de talibus ovibus, a domicilio suo aberrantibus, sermo est, quamobrem Germ. vertit: *vorbysterde schafe*, II. 54.

Bo land, n. bebodt land: terra habitata. Hist. 1.

Bolfastr, adj. (vide UplL.) 14: 6; 18: pr; 19: 35; 20: 15. *6

Bonaþr, m. (Isl. *binadr*) prydnad: ornatus. Vide *Kurtill bonaþr*. *6

Bondu barn, n. bondbarn: liberi viri proprium fundum habentis. 5: pr; Add. 1.

Bonda sun, m. bondson: filius viri proprium fundum habentis. 28: 6. *3

Bondi, m. 1) (vide UplL. h. v. sub 1.) 7: pr; 10, 17: 1; 48; Hist. 5; Add. 1.) (*byrslu fulk* et *seþalaust fulk*, 56. Cfr. *Husbondi*. 2) (gift) man: maritus. Hist. 1. *

Bort, adv. bort: aliorsum. *b. ganga*, 56: pr. *b. af landi*, Hist. 1. Cfr. *Fara*. *5 (*burt*)

Bort reka (impf. pl. *raku bort*, part. pass. *-rekin*), v. a. bortvråka, bortdrifva: pellere. Hist. 1, 6.

Borþ, n. bord: mensa. *at, þry b.*, d. ä. måltider: prandia. Hist. 5. *

Bot (pl. *bytr*, dat. *botum*), f. bot, böter: mulcta. 7: pr; 13: 5; 16: 1, 2. &c. *lagha bytr*, 11: pr; 12. *fullar bytr*, 19: 6. *mestu bytr*, vide *Mairi*. Cfr. *Fe-, Sara-, Slega bytr; Snattan bot*. *

Bragþ, n. (Isl. *bragd*, momentum, BH.) gång: vicis. *at hvaru v. þy -þi, fyrra -þi*, 9; Hist. 5. Scribitur *bregd*, 9. not. 7.

Braiþr (n. *brat*), adj. bred: latus. 26: 8; 64. *4 (*breþer*)

Braiþyxi, f. (Isl. *breid-öx*) stridsyx: securis militaris, bipennis. Hist. 3. Cfr. *Gloss.* II. v. *barte*.

Brat, adv. snart: cito. *so b.*, 14: pr. *5

Brauþ, n. bröd: panis. 6: 2. *vera a -þi mans*, pane alicuius vesci, in domo alicuius alimoniis frui. 56: pr. *4 (*bröd*)

Bref, n. bref: epistola. *lykt b.*)(*upit*, Hist. 6. *

Bregdan, f. i. q. *brigs*. Vide *Skoga bregdan*.

Bregþa, vide *Brigþa*.

Brenna (impf. pl. *brendu*), v. a. 1) bränna: cremare. Hist. 4. Cfr. *Obrendr*. 2) smälta: igne liquefacere. 65. * (*brænna*)

Bresta, v. n. brista, gå sönder: frangi. 26: 7. * (*brista*)

Briaust, n. (Isl. *brióst*) bröst: pectus. 23: 4. *6 (*bryst*)

Briauta (part. pass. n. et sup. *bruttit*), v. a. 1) bryta, sönderbryta: frangere, perfringere. 26: 8. *uxi -tr garþ*, 26: 3. *uxi -tr* (sc. *garþ*), 33: pr., ubi Had. vertit: "han bryts under oket"; at sine dubio l. c. respicitur eadem prava pecoris indoles, de qua sermo est cap. 26: 3, ac quoque in legibus Norvegicis et Islandicis, ubi tale pecus insignitur peculiari nomine *gardbriotr* v. *gardbrytill*. 2) upbryta: effringere. *b. hus, las*, Add. 5: pr. 3) bryta, öfverträda, ej iakttaga: violare, non servare. *b. guþs helg*, 8: 1. *b. vigslir*, 8: 2. *hver sum þitta -tr*, 24: pr; 28: 4; 31, 59. *hver sum neqvaf af þissum -tr*, 65. Cfr. *Helgis brut*. * (*bryta*)

Brigsl, n? klander: actio in rem, lis de re immobili vel mobili. Add. 4, ubi Germ. perperam credit h. v. habere significationem opprobrii (Isl. *brixtl*), II. 43. Cfr. *Skoga brigsl*.

Brigþa, *bregþa* (part. pass. *brigder*), v. a. 1) klandra: in rem agere, litem de re immobili vel mobili alicui intendere. 25: 1; Add. 4. Cfr. UplL. et VML. v. *brighþ*. *brigþas*, dep. tvista: litigare. *b. um skog*, 25: pr. 2) tillvita, förebrå: obiicere, exprobrare (Dan. *bebrejde*). *b. manni oqueþins orþ* (Isl. *bregda brixlum*), 39, ubi h. v. scribitur quidem *bregþa*, attamen mihi non videtur alia esse quam ea, quae locis supra citatis scribitur *brigþa*, quamvis Isl. *bregda*, mutare, et *brigda*, rescin-

dere, reluere, sunt duo diversa vocabula. *6

Brinna, v. n. upbrinna: comburi. *b. inni*, 20: 11. *4

Briska, v. a. föröka: augere. Ita h. v., mihi ceteroquin incognita, explicanda videtur. Hist. 4. Germ. quoque vertit: *worden geöket* (II. Hist. 5.); Had. vero: "bygdes".

Broa, v. a. laga vägar: reficere vias. 52. Gotlandi adhuc eodem sensu dicunt *broa*, *vägbroing*; alias quoque *ojra, öra*, viam glareæ munire. *

Broa gierþ, f. väglagning: viarum refectio. 52: rubr.

Broan, f. i. q. *broa gierþ*, 52: rubr. not. 32.

Brok, f. (Isl. item) byxor, prov. brok: bracca, feminalia. 19: 33. *6

Broþir (dat. *bryþr*, acc. *broþur*, pl. nom. *bryþr*, dat. *bryþrum*), m. broder: frater. 13: pr; 14: pr; 20: 6, 10, 13, 15; 24: 4, 5; 28: 5-7. &c. *5

Brun (gen. *-nar*) f. (Isl. item) supercilium: ögonbryn. 19: 6.

Brustheil, adj. oskadd i bröstet: integer pectore. Add. 5: pr.

Brutfall, n. brottfall, fallandesot: epilepsia. Add. 4. Cfr. VGL. v. *brot*.

Brufþ, f. (vide ÖGL.) 24: pr. *5 (*brud*)

Brufþ messa, f. brudmessa: formula consecrationis nuptiarum. 24: pr.

Bryttugha, f. (vide VML.) 24: pr. Ex h. v. forte originem ducit vocabulum *brutöferska*, quo etiamnunc utuntur Gotlandi, quamvis apud eos iam usitatior est denominatio *brufämja*, aliis Sueciae partibus familiaris. Germ. vertit: *der brutögher*, II. 27; manifestum itaque est eum credidisse v. *b.* denominationem esse officii cuiusdam virilis; ac certum quoque est v. *brytteghe* in inre urb. Visbyensi tale officium denotasse. Non vero dubium est quin *b.* saltem secundum ius Vestmannicum idem si-

gnificaverit quod *brudsæta*; neque ex iis, qui nostro tempore in nuptiis Gotlandicis diversis muneribus funguntur, ullus est, qui nomine *b.* denotari posse videatur, dictam *brutöferska*, cuius nomen quoque proxime accedit ad *bruttugha*, si excipias. Nomina istorum ministrorum haec nempe sunt: *bruttubonde*, vir, qui sponsum ornat et comitatur; *ungemansdrängar*, iuvenes, qui sponso serviunt; *kunumädri*, femina sponsae cognata, quae eam comitatur; *brupejkor* (*brudpigor*), quoque *brujomfrur* dictae, puellae sponsae servientes, ac denique *skaffare* et *skaffarmor*, vir et femina, qui cibum promunt. Haec nomina diversis quidem locis paulum variant; at equidem de pluribus eiusmodi ministeriis nihil comperi. *5 (*bruptugha*)

Bryplaup, *bryllaup*, n. (vide SML.) Ind. 24; cap. 24: pr. *5 (*bryllöp*)

Bryplingi, comm. brylling: patruelis. 28: 5. *5 (*brylungi*)

Bugi, m. (vide BjärkR.) Vide *Alnbugi*. *6 (*boghi*)

Bukkr, m. bock: hircus. 45: pr. *5

Bul, ? planka: planca, crassior assis. 36: 1. Germ. vertit: *bole*, II. 47: 1. Gotlandi etiamnunc nomine *bul* denotant plancas, quibus construuntur parietes aedium lignearum; *laubul* vero sunt asses, quibus contabilatur area, in qua tritulantur segetes.

Bulli, m. rundt drickeskärl: rotunda patera (cfr. ÖGL.). Hist. 3. *2

Burg, f. borg: castellum. Hist. 1.

Burghan, f. borgande, köp på kredit: emtio in diem, non numerata pecunia. *b. vipr byamen*, 65; Add. 6. * (*borghan*)

Burin (dat. *burnum*), adj. född: natus. Hist. 2. Quinam sit sensus verborum: *mid burnum*, 19: 38. not. 6, ignoro. Cfr. *Iem-*, *Oburin*. *5 (*boren*)

Butn, m. botten: fundus. Vide *Hafsbutn*. *6

Buþ, n. 1) bud: nuntius. Hist. 6. *senda b. manni*, 20: 15. Cfr. *Sendibupi*. 2) befallning: mandatum, iussum. *guþs b.*, Hist. 4. Cfr. *For-*, *Laiþings-*, *Umbuþ*. 3) tillbud, erbjudande: oblatio. *bot i buþi hava*, i. e. offerre. Add. 2. *vera i buþi*, i. e. oblatum esse. 16: 2; Add. 2. *

Buþkafti, m. (vide VGL.) Hist. 6; cfr. II. Hist. 6. *5 (*budkafti*)

Bya maþr, m. stadsbo: oppidanus, urbis incola. 65; Add. 6. Hoc tempore Gotlandi *böjman* appellant rusticum, qui ad urbem iter facit, dicentes ex. c. *jestu böjman i dag*, num hodie urbem visitas. *6

Byggia (impf. pl. *byggþu*, pass. *-þus*; part. pass. n. dat. *byggdu*), v. a. 1) bebo: habitare (locum). *halda . . . landi oru byggdu*, 1; cfr. ius Gulap. ant. cap. 1 (*Norges gamle Love*, ed. KEYSER et MUNCH, I. pag. 3.), ubi eadem omnino occurrit locutio. 2) bo: habitare (in loco). Hist. 1. *byggias* (dep.) *firir*, i. q. *byggia*, Ibid.; cfr. *boas fore*, VML. v. *boa*. *

Byn, f. bön, begäran: rogatio, precis. *miþ byn mans* (cfr. UplL.), Hist. 5. *þar gangi engun b. firir*, nullae preces efficiunto quominus &c. 13: 5. *5 (*bön*)

Byna hus, n. bönhus: sacellum. Hist. 3.

Byr (gen. *byar*), m. gård, byggnader (der folk bor): villa, aedificia (ubi habitant homines).) (*skogr*, 22. *

Byr, m. god vind: ventus secundus. *b. kumbr, byriar* (gen.) *biþa*, Hist. 6. *3

Byrgia, v. a. inbärga: fruges colligere. *b. seþ*, 56: 1. * (*biærga*)

Byrgsla, f. i. q. *byrgsl* (vide VML.). Inde

Byrgslu fulk (*byrslu fulk*), n. arbetsfolk, som hjälper vid inbärgning:

operarii in colligendis frugibus adiu-
vantes. Ind. 56; cap. 56: pr.

Byria, v. a. börja: incipere. 31. *hier*
-ias, Ind. 1; cap. 1: rubr. *

Byrþ, f. 1) börða: onus. 6: 3. 2) slägt:
cognati. Add. 1. *6

Byrþi (*birþi*), f. börða: onus. 6: 3. *

Byrþingr, m. (Isl. item) börðing; så
kallas ännu i Tyska och äfven i Ryska
Östersjöhamnarne ett slags platta last-
fartyg, som gå up på grundt vatten,
och brukas vid lastning och lossning
af mera djupgående fartyg: navis one-
raria; eodem nomine adhuc in austra-
libus portibus maris Balthici denotatur
genus quoddam planiorum navigiorum,
quod adhibetur cum onerantur vel ex-
onerantur maiores naves, quae in va-
dosos portus accedere non possunt.
36: 1.

Byta (præs. *bytir*, præs. conj. *byti*;
buti, 28: 4. imperat. *byt*, 8: pr; 9, 19: 26,
27. &c. part. pass. *byttir*, 19: 37. f. et n.
byt, 8: 1; 14: 5; 16: 1. &c. pl. n. *byt*, 19: 2;
sup. *byt*, 7: pr; 9; cfr. 9. not. 12, ubi lapsu
calami scribitur *butr*), v. a. 1) ersätta:
rependere. Vide *Spiel*. 2) försona (i
allmänhet): expiare (generatim). *b. si-
nar syndir*, 13: 1. 3) i synnerhet, för-
sona sitt brott genom böter, böta: de-
lictum mulcta expiare, mulctam solvere.
b. barn, man, hand &c. 14: 6; 15: 1;
16: 1; 17: 4; 19: pr. &c. *b. (barn &c.)
at tolf markum* &c. 14: 5, 6; 15, 16: 1;
17: 4; 19: pr, 2. &c. *at vereldum bytas*,
16: 1. *b. halfu v. fullu vereldi*, 18,
51. *b. tveim markum*, 19: 6. *b. fe si-
nu*, 19: 31. *b. þriar markr, siex oyra*
&c. 2: 2, 3; 4. &c. Cfr. *Obyttir, Tvi byt*.
* (*böta*)

D.

Dagr, m. 1) dag: dies. 1, 3: 3; 8: pr.
&c.)(*nat*, 9. *daghum*, interdiu, luci.

Hist. 1. Cfr. *Hailigr, Ohailigr*. 2) dygn:
dies civilis, dies cum nocte. 13: 1. 3)
bestämd, förelagd dag eller tid: dies
praefinitus, spatium concessum. *til*
dags um manöþa frest, 13: 5. *

Dags verk (*dags huerk*), n. dags-
verke: opera diurna. 56: pr. Scribitur
dags vercki, ibid. not. 13. * (*dagsværki*)

Daila, f. tvist: lis. 32; Hist. 5. Cfr.
Aigna daila. *5 (*dela*)

Dailu mal, n. tvistemål: caussa con-
troversa, lis. Hist. 5.

Datt, vide *Daupr*.

Dauf iorþ (dat. *-þu*), f. (Norveg.
daujor, daumold) ofruktbar, onyttig
jord: terra sterilis. 25: 2. Gotlandi ad-
huc appellant *daujård*, vel saepius
daumark, uliginosam terram, quae non
aliud producit quam gramen tenuis-
simi generis; quibusdam locis, falsa vo-
cabuli derivatione decepti, dicunt *död-
mark*, quasi solum mortuum; at v. *daufr*,
hodie *döf*, surdus, olim habuit latiore
significationem debilis v. hebetis. Cfr.
Isl. *daufr*, fatuus, subtristis, surdus,
insipidus; unde *daufleiki*, languor, ob-
tusum ingenium; *daufeggiadr*, obtusus,
acie hebes &c. BH.

Daufr, adj. svag, ofruktbar (om jord):
debilis, sterilis (de terra). *dauf iorþ*,
25: 2. not. 19. Cfr. *Dauf iorþ*. *2 (*döver*)

Daupr (n. *datt*), adj. död: mortuus.
2: 1, 2; 18: pr; 20: pr; 26: 1; 29. Got-
landi etiamnunc dicunt *daud*, n. *datt*.
*5 (*döper*)

Daupr, m. död: mors. *at dauþum*
drepa, vide *Drepa*. * (*döper*)

Diauplaikr, m. djuphet: profunditas.
19: pr.

Diaupr, adj. djup: profundus. 19: pr.
*3 (*diuper*)

Dirfas, v. dep. djerfvas, våga: au-
dere. 25: 3, 5. *4

Domari (pl. gen. *domera*), m. domare:
iudex. 61: 1. *þriggia -ra* (*vitni*) af

sama siettungi, 19: 35. Cfr. *Lands domari*. *

Dombr (pl. *domar*), m. dom: iudicium, sententia. 31. *

Dotir (acc. *dotur*, pl. *dytirir*, *dytir*, *dydir*, dat. *dydrum*), f. dotter: filia. 13: 2; 20: 1. et nott. 13, 15; §. 4, 10, 11, 14; 21: 1; Hist. 1, 4. Cfr. *Áþal-*, *Suna-*, *Þy dotir*. *6

Dotur barn, n. dotterbarn: nepos vel neptis ex filia. 20: 10. *5

Doya, v. n. dö: mori. præ. *doyr*, 7: 1; 20: 1, 5. *döyr*, Add. 2. *6 (*dögha*)

Draga (impf. *drog*; præ. conj. *draggi*; *dreggi*, 13: 3. part. pass. *dragin*; n. *dregit*, 19: 32.), v. a. draga: trahere. *en han* (sc. *uxin*) *ai dragr*, sc. vehiculum. 3:; pr. *d. ut*, 19: 17. *af d.*, 19: 32. *d. bandu*, updraga eller bestämma fredskretsen: territorium pacatum definire, vel eius fines quasi ducta linea determinare. 13: pr. 2-4. *dragi e* (sc. *bandu*), 13: pr. Cfr. *Bladragning*, *Har drag*. * (*drægha*)

Drap, n. dráp: homicidium. 5: pr. Cfr. *Mandrap*. *

Draumbr, m. dröm: somnium. Hist. 1.

Drepa (impf. 2 pers. *drapt*, 9.), v. a. dräpa: occidere. 8: pr. 1; 9, 11: pr. &c. *at dauþum d.*, 11: pr. not. 31; 12: pr. n. 36; 15: pr. * (*dræpa*)

Driaugr, adj. kraftig, gällande (*dryg*): validus. 25: pr.

Drikku (præ. pass. *drigs* pro *driks*), v. a. dricka: bibere. *d. bryllaup*, 24: pr. *6

Drotin, m. herre, egare (till träl): dominus (servi).)(*ambætna* v. *þrel*, 2: 3; 6: 5; 16: 2; 22; Add. 5: pr. 1. *6

Droyma, v. a. c. dat. drömma: somnare. *draumbr -mdi henni*, Hist. 1.

Drosieti, m. skaffare (vid bröllopp): promus, cibi administrator (in nuptiis). 24: pr. Germ. vertit: *schaffere*, II. 27.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Talis promus nunc apud Gotlandos appellatur skaffare; vide *Bryttugha*. De incerta h. v. origine cfr. *Ih. Gloss. v. drottsæt*.

Drukkin, adj. drucken: ebrus. 18: 1. *2

Drunkna, v. n. drunkna: in aqua casu perire. 20: 11. *5

Drykkia, f. dryck: potus. 4. Cfr. *Up drykkia*. *4

Drykkur, m. i. q. *drykkia*. 4. not. 11. *6

Drytning, f. drottning: regina. Hist. 1.

Dufl, n. dobbel, spel: ludus aleae. 61: pr.

Dufla, v. a. dobbla: alea ludere. 61: pr.

Duga, v. n. duga, gagna: valere; usui esse. 22, 25: pr.

Dula, v. a. i. q. *dylia*. 2: 2; 18: pr; 37: pr.

Dur, n. pl. dörr: ianua. 17: 1; 19: 23; 37: pr. Cfr. *Felli-*, *Kirkiu dur*. * (*dyr*)

Dygr (dat. *dygrí*), n. (vide VGL.) 8: pr; 18: pr; 22, 35: 1. *1 (*dögur*)

Dylia, v. a. neka: negare, infitiari. 39. Cfr. *Dula*. *

Dyma, v. a. döma: iudicare. 2: 2; 13: 5; 31, 38; Hist. 5. * (*döma*)

Dyr (*dyrir*), adj. dyr: carus, qui care constat. *so miklu vereldi sum hin v. kuna ier d.*, d. ä. som för honom eller henne skall bötas: mulcta homicidii, quanta pro eo eave pendenda est. 9, 22, 37: 1. *so huern (tann) sum han d. ir*, pro quovis dente secundum eius pretium, ut in mox sequentibus determinatur. 19: 25. Cfr. *Iem dyr*. *6

Dyrt, adv. dyrt: care, magno pretio. *dyrari* (compar.) *loysa*, 28: 6. Cfr. *Iem dyrt*. *6

Dyrþ, f. (Isl. *dýrd*) ära: gloria. 1.

E.

E, adv. alltid: semper. 6: 1; 8, 13: pr, 5. &c. *esipan*, pro *e sipan*, 3: 3. *e miþan*, så länge som: quamdiu. 20: 2; 26: pr, 8. not. 35; 28: 6, 7; Add. 1. *emen*, idem. 26: 8. *e ok e*, in aeternum. Hist. 1. *

Efla (impf. *elpti* pro *eftti*), v. a. för-må, kunna: posse. 28: 4; Hist. 1, 6. *5 (*æfla*)

Einloyptr, adj. (vide VGL.) *e. kuna*, 20: 15. *1 (*enlöper*)

Ekki, adv. icke: non. 2: pr; 19: 23; 20: 10; 26: 9; 36: 3. *5 (*æki*)

Eld hus, n. (Isl. *ellid-hús*) kök: culina. 50. Germ. vertit: *kochen*, II. 72.

Eldr, m. eld: ignis. 50; Hist. 1. Cfr. *Bieru eldr*. *

Elin (gen. *elna*, pl. *elnar*), f. aln: ulna. 19: 9; 20: 14; 26: 5. *6 (*alin*)

Ella, *ellar*, conj. i. q. *eþa*. 3: pr. not. 8; 6: 1; Hist. 2, 4; Add. 1-5. *5 (*ælla*)

Ellar, adv. eljest, annars: alias, alioquin. 20: 15; 27, 64; Hist. 1, 6; Add. 2. *

Ehvis, adj. dunkel, svår att uptäcka (om land, som är så lågt, att det stundom står under vatten): obscurus, occultus, difficilis indagatu (de terra e mare parum emergente, quae interdum aqua inundatur). Hist. 1. H. v. iam incognita fuit Germano interpreti, qui pro *elvist* habet *eliuch*; pro *elvist* forte legendum est *oliust* (Isl. *óliós*, obscurus); nisi potius dicendum sit h. v. corruptam esse ab *eldlaust*, igne carens, ut adeo eandem opinionem exprimat, quae ex mox sequentibus elucet, scilicet Gotlandiam, igne advecta, non amplius submersam esse; at idem sensus voci *oliust* subesse posset.

Elzter, adj. superl. äldst: natu maximus. 20: pr; Hist. 1. * (*ælster*)

Emen, conj. i. q. *e miþan*. Vide *E*.

Emni, n. pl. ämne, tillgångar: facul-

tates. *eptir emnum sinum*, 20: 14. *6 (*æmpni*)

En (*hen*, 2: 2.), conj. 1) om: si. 2: 2; 4, 6: 1, 3. &c. *þa en*, si vero, vide *þa þau en*, etiamsi, vide *þau*. 2) att: quod. *en barn vari* &c. 14: 6. *med formala en tu* &c. Add. 4. 3) part. relat. när: cum. *sipan en*, *þa en*, vide *Sipan*, *þa*. * (*æn*)

En, conj. än: quam. 20: 1; 28: 5; 29. &c. *6 (*æn*)

En, conj. men: sed. 2: 2; 3: 1, 3, 4; 5: pr. &c. *en byrþing*, *en ierl* &c. 36: 1; Hist. 2. * (*æn*)

En, *enn*, adv. 1) ännu: adhuc. Hist. 1, 4. *þa veris han en*, i. e. quoque in illo casu. 4. *en sipan*, 2: 2; 19: 15. *en þar*, 13: 5; Add. 2. *en þau*, 3: 2. 2) ännu, ytterligare: praeterea, ulterius, porro. 6: 3; 9, 25: 5; Hist. 6. *en handar mair*, 23: 4. *en sipan*, 10, 11: pr; 12: pr. *en fram*, 15: pr. * (*æn*)

Engi (pl. dat. *engium*), n. äng: praetum. 3: 4; 27. Gotlandi etiamnunc quibusdam locis dicunt *ett üngi*. *6 (*ængi*)

Engin (f. *engun*, 9, 13: 5. n. *engti*, 63: 3. dat. m. *engum*, 19: 37. acc. m. *engin*, 35: 1. n. *engti*, 56: 1; Add. 5: pr. pl. n. *engun*, 3: 4. f. *engar*, 2: 2. acc. f. item, 23: 4. n. *engun*, 65.), pron. 1) adj. ingen: nullus. 2: 2; 19: 10; 20: 14. &c. *als enkti*, Add. 5: pr. *e þaira*, 28: 5; 31; Hist. 2. 2) subst. ingen: nemo. 2: 3; 3: 1; 4, 5: 1. &c. * (*ængin*)

Enkia, f. enka: vidua. 20: 5, 8, 9. * (*ænkia*)

Eptir, præp. c. acc. v. dat. 1) efter: post. *e mariu messu*, *paskar*, 3: 1; 9. *e man dauþan*, 20: pr; 29. *þrir iru e sik*, i. e. unus post alterum in linea recta. 20: 2, 14. *e þet sipan*, Hist. 3. *punds þungi e yxna oyk ok halfs* (sc. *punds þungi*) *e hesti*, i. e. in vehiculo duobus bovibus vel uni equo iuncto. 6: 1. 2) enligt: secundum. *e emnum*

sinum, vilia sinum, vantro sinni, 20: 14; 24: pr; Hist. 1. *e. helga olafs kenidomi*, Hist. 3. *e. fe sinu*, i. e. *slikt sama fe sum han galt*, ut res in antecedentibus exprimitur. 28: 6. *e. þi sum* &c. 20: 9; 31, 42. 3) adv. derefter, efteråt: postea. *um neqvan tima e.*, Hist. 4. *þeghar e.*, 65. *fari þengat e.*, 22. *e. sipan*, Hist. 1. * (*reptir*)

Eptri, adj. (vide UplL.) *e. fotr*, 26: 4. *5 (*æftri*)

Er, n. ärr: cicatrix. 19: 6.

Erflytia, f. (a *liauta*) dotter som tagit arf: filia quae hereditatem accepit. 20: 2, 3.

Erfngi, m. arfvinge: heres. 14: 2. * (*ærvingi*)

Erfis gierþ, f. graföl: silicernium. 24: 1. Germ. vertit: *kost der begenknisse*, II. 28: pr. Cfr. VGL. v. *ærvisol*.

Ertaug (pl. *ertaugar*, -gr; *ertair*, 26: 8.), f. (vide ÖGL.) 19: 28, 32, 33, 36; 23: 1, 3, 4; 26: 7, 8; 35: 1; 41, 43, 45, 56: pr. * (*örtugh*)

Et, conj. att: quod, ut. 1, 2: 1, 2. &c. Scribitur *at*, 2: pr; 3: 1, 3; 18: pr; 22; Hist. 1, 5, 6. Cfr. *Þar*, *Þau*, *Þy*. *6 (*at*)

Etar men, m. pl. slägtingar, ättemän, i synnerhet aflägsnare: cognati, praesertim remotiores. 20: 14.)(*skyldastir*, 28: pr.)(*skyldir men* et *qvislar men*, 28: 3. Germ., h. v. male intelligens, primo loco vertit: *echte manne*, secundo vero *eyd manne*; tertio loco habet *ee-tar manne*, II. 22: 4; 38: pr, 3.

Ett (gen. *etar*), f. ätt, slägt: genus, cognati. 28: 3, 4. Germ., h. v. commiscens cum v. *aipr*, iuramentum, eam sic explicat: *lite der besworner vorbitunge*. II. 38: 3. *5 (*æt*)

Epa (*epi*, 27.), conj. (Isl. *eda*) eller: vel. 2: 2; 3: pr, 3, 4. &c.

Epa, adv. eljest, annars: alias, alioquin. *e. rapin allir* &c. 14: pr.

F.

Fa (praes. pl. 1 pers. *faum*; impf. 2 pers. *ficht*, 3 p. *fic*, *ficc*, *fich*, *ficch*; part. pass. n. *fangit*), v. a. 1) få: accipere. *fa skipt*, 28: 8. *fa loysi*, 13: pr. *haf þet þu ficht*, Add. 4. *fa sar*, 19: 4. *fa skapa*, 25: 4; 50. *kuna far barn*, *maþr far barn*, *þy syni* &c. *vipr* v. *meþ kunu*, 20: 6, 14, 15. *faum þria syni aiga*, Hist. 1. *fa lag af andrum*, 32. *en han far þa* (illos) *tva bolfasta men*, sc. in antecedentibus commemoratos. 20: 15. Cfr. *Forskiel*. 2) förvärfva: acquirere. *fa þriggia marka luigi*, 20: 13. *fa af andrum*, *illa fungit*, 37: pr. 3) fasttaga, fånga: capere, deprehendere. *þan sum fich*, sc. arietem. 44. 4) gifva, lemna: dare, tradere. Vide *Atr fa*. 5) skaffa: parare, in medium adferre. *fai miþ sir vitnis kunur*, 2: 1. 6) (framför en infinitivus) få, få lof till: iure posse, potestatem habere aliquid faciendi &c. *fa sa*, 47: 1. *fa vita*, 64. *kirkia ficc standa obrend*, Hist. 4. 7) (vide VGL. sub 7.) *fa sik gyt*, 20: 14. *fa gart*, 39; Hist. 2. *

Faigr, adj. (vide UplL.) Hist. 2. Etiamnunc h. v. apud Gotlandos antiquam significationem servat. *3 (*fegher*)

Falda, f. sängtäck: stragulum lecti, torale. 20: 14. Germ. verba *faldu ok legvitu* vertit: *eyn bette eyndecke*, II. 22: 4; at forte verborum ordine inverso, v. *faldu* vocabulo *decke* reddere voluit; quod si ita sit, credit *legvitu* significare lectum. Cfr. *Ih. Gloss. I.* pag. 463. Gotlandi hodie quibusdam locis stragulum lecti textile appellant *fäll*, qua voce alias, ut notissimum est, denotatur tegumentum pelliceum.

Faldr (superl. *fallastr*), adj. fallande, nära att falla (i olycka): caducus, casui (infelici) propinquus. *faigr ok f.*, allitt. Hist. 2.

Fall, n. 1) fall: casus (quo res cadit). Vide *Brutfall*. 2) fall, händelse: casus, eventus. Vide *Forfall*. 3) försummelse: neglectus. Vide *Messu fall*. *

Falla, v. n. 1) falla: cadere. *f. niþr*, 23: 1. *en* (sc. *arf*) *f. kan*, 24: 5. 2) dö: mori. *f. i vigi*, 20: 11. 3) (vide UplL. sub 3.) *faldir han*)(*far tva bolfasta men*, 20: 15. 4) afdragas, afgå: deduci, detrahi. *tveir lutir falla*, 17: 4. *

Falling, ? i. q. *falda*. 20: 14. not. 70.

Fang, n. (vide UplL. sub 2.) 37: pr. *

Fanga, v. a. (vide UplL.) *fangin*, part. pass., perperam pro *vegin*, 8: 2. not. 46. *

Fara (præs. conj. 1 pers. *fari*, Hist. 2. impf. *for*, pl. *foru*, 64; Hist. 1, 3, 5. impf. conj. *fori*, Hist. 2.), v. n. 1) fara, gå: proficisci, ire. 13: 1, 2; 17: 1; 22, 25: 3. &c. *han for up a kirkiu*, Hist. 4. *buþkasti skal um f.*, Hist. 6. *f. at ikor-num v. herum*, i. e. venari. 57, 58. Cfr. *Haimfara*. 2) flytta: migrare. *bort f.*, 3: 2; 47: 1; Hist. 1. *

Farvegr (pl. acc. *-gi*), m. farvæg: via curribus apta. Ind. 24; cap. 64. *laga f.*, 64. *5

Faru skiant, n. (Isl. *farar-skióti*, m. equus, proprie itineris levamen, BH.) dragare: iumentum. 25: 3. Gotlandi quibusdam locis etiamnunc eodem sensu utuntur v. *far skjaut*. Cfr. VGL. &c. v. *skiut*.

Fasta, f. (vide VGL. sub 3.) 8: pr. Cfr. *Mariu messa*. *

Fastr, adj. 1) fast: firmus. *at fastu selia*, firmiter vendere,)(*fasta*, 20: pr. *med fastu (kaupi) kaup*, Add. 4. Cfr. *A-*, *Bol-*, *Tafastr*. 2) osnöpt (om fäkreatur): non castratus (de pecore). 17: pr, 2; 43, 44. Gotlandis h. v. in eodem sensu hodieque est usitatissima. *

Faþir (gen. *faþurs*, 21: 1, 2; 28: 8. dat. *feþr*, 20: 14; 28: 8. *feþir*, 28: 8.

acc. *faþur*), m. fader: pater. 13: pr; 14: pr. &c. *

Faþur moþir, f. farmor: avia pater-na. 20: 1. *5

Faþur myþrni, n. faders mödernearf: bona materna patris. 20: 4.

Faþur systir, f. faster: amita. 20: 4, 10. *5

Fe, n. (vide UplL. sub 2.) *fe fram leggja* v. *fram biauþa*, i. e. mulctam. 2: 2; 14: 2. not. 18. *raþin firi fe*, sc. *bot* v. *vereldi*, 13: 5; 14: pr. *fe* (i. e. mulcta) *eþa lif hans*, 21: pr. *maira fe þan siex oyra*, 2: 3. *fe firi gielda*, 28: 6. *hafr han ai fe at byta*, 2: 2. *byta fe sinu*, 19: 31. *byti als enkti fe*, Add. 5: pr. * (*fæ*)

Fear kraf, n. utkräfvande af lös e-gendom: actio de rebus mobilibus.)(*aigna daila*, 32.

Fe bytr, f. pl. penningeböter: mulcta pecuniaria. 23: 4. *6 (*fæböter*)

Fella (præs. pass. *falz*), v. a. 1) (vide ÖGL. sub 4.) *ful ok feld at mali*, 2: 2. Cfr. *Lagfeldr*. 2) *fellas*, dep. begå lägersmål: concumbere. *f. viþr kunu*, 20: 14. * (*fælla*)

Felli dur, n. pl. fallucka: portula iacens, quae tollitur et demittitur. 27.

Fem, num. fem: quinque. 9, 16: pr, 2. &c. *3 (*fæm*)

Fempni, ? vox mihi incognita, occurrens in compositionibus *gangfempni* et *runfempni*, quas vide.

Femtan, num. femton: quindecim. 20: pr, 14; 64. *6 (*fæmtan*)

Femti, num. femte: quintus. 65. Cfr. *Halffemti*.

Fengir, m. (a *fa*; Isl. *fengr*, captura) magt att taga (med fingrarne): vis v. facultas (digito) capiendi. *engin ir f. at (fingri)*, 19: 10.

Ferþ (gen. *-þar*), f. färd, resa: iter. Hist. 6. Cfr. *Her-*, *Pilagrims-*, *Vagnikla ferþ*. * (*færþ*)

Festa, v. a. pantsätta: oppignerare. 63: 1.)(*kaupa*, 28: 1.)(*at fastu selia*, 20: pr. * (*fæsta*)

Festa (gen. -*tur*), f. fästning, trolofning: sponsalia. 21: 1. * (*fæsta*)

Festu aiga (*festu eyga*), f. pantsatt jord: fundus oppigneratus. 63: 1; Add. 6.

Fæþgar, m. pl. fader och son: pater et filius. 20: 11. *1 (*faþghar*)

Fæþrni, n. 1) fäderne (slägt): paternum genus. 15: 1. 2) fädernearf: hereditas a patre relicta; a) i allmänhet: generatim. 20: 4; 24: 5. b) i synnerhet fädernejord: speciatim fundus paternus. 20: 13. * (*fæþerne*)

Fæþrnis oyrar, m. pl. fädernes lösören: res mobiles hereditate a patre acceptae. 20: 14.

Fiandi, m. fiende: inimicus, hostis. *miþ -da rapþi*, instigante hoste, i. e. diabolo. 13: pr. Germ. vertit: *myt rate der viende*, consilio inimicorum, II. 13: pr.; at manifestum est l. c. sermonem non esse de humanis inimicis, sed de communi hominum hoste, qui appellatur *ὁ ἀντιδικὸς ἐμῶν διάβολος*, I Pet. 5: 8, ac nomine *τοῦ ἐχθροῦ* insignitur Luc. 10: 19; certum quoque est Islandos aliosque populos nomine hostis denotasse diabolium; a vocabulo *fundin* vero contractum est *fanden*, quod apud Danos, et recentius *fanen* vel *fan*, quod in Suecia est vulgare diaboli nomen. Cfr. Ih. *Gloss.* v. *fanen*.

Fiarþi, num. fjerde: quartus. 3: 1; 17: 1, 3. &c. *til -þa* (sc. *mans*), usque ad quartum gradum. 20: 12. f. *fran kumin*, vide *Fran kumin*. *5 (*fiorþi*)

Fiarþungr, m. fjerdedel: quadrans. 24: 3. * (*færþungr*)

Fiauratigi, num. fyratio: quadraginta. 8: 1, 2; 13: pr; 16: 2; 21: pr; Hist. 2, 6. * (*firitighi*)

Fiel kunnugr, adj. (Isl. *fiölkunnugr*,

a *fiöl*, in composs. multum, valde, Germ. *viel*) mångkunnig: multiscius. Hist. 2.

Fierrar, *fiarrar*, adj. compar. fjerrare: remotior. *en f. ier*, f. *maþr*, sc. respectu cognationis. 19: 38; 28: 5.

Fierra, adv. 1) fjerran, långt borta: procul. 45: 1. 2) långt bort: ad longinquum locum. *fara f.*, Hist. 1. *fiarrar*, compar. *en f. gangir*, si ad remotiores cognatos pervenit hereditas. 24: 5. * (*fiærri*)

Fileþi, n. fäkreatur, boskap: pecus, pecora. 46; Hist. 1. Cfr. *Sma fileþi*. *5 (*fælaþi*)

Fingir, *fingr*, n. finger: digitus. 19: 10, 32. *6

Finna (præs. *finnr*), v. a. finna: invenire. 34. *5

Firi (*firir*, 3: pr, 1; 8: 1; 13: 5. &c. *fyri*, *fyrir*, Add. 2. &c.), præp. c. dat. v. acc. (c. gen., vide infra sub 3 et 5), 1) framför (ställe): pro, ante (locum). f. *kirkju durum*, 16: 2. *sum hangarþ a f.* (sc. *iorþ*), 25: 6. *verþa f. (sarrum, oqveþins orþum)* (cfr. UplL.), 19: 1; 22, 23: 5; 37: 1; 39. *byggias f.* (cfr. *boas f.*, VML.), Hist. 1. f. *nipan*, Hist. 4. 2) inför: coram. f. *kirkju men, þings men, alla lyþi*, 2: 2; 4, 13: 5; 14: pr. f. *soknamannum, sokn aldri*, 28: 5; 39. *vipratta qvam f. drytningina*, Hist. 1. *segia draum f. manni*, i. e. narrare alicui. Ibid. 3) före (tid): ante (tempus). f. *mariu messu, þing* &c. 3: 1; 7: pr. &c. f. *aldra manna seþir*, 10. f. *mariu minni*, 24: pr. f. *fiauratigi nata* (nisi pro nata legendum sit *netr*), 16: 2. 4) för, i stället för: pro, loco (alterius). *byta f. annan*, 2: 3; 5: 1; 6: 5; 8: pr; 16: 2. *hemna f. oformaga*, 14: 2. 5) såsom: pro, ut. f. *heptalauns* (nisi *-laun* legendum sit), 43. 6) för, för ... skull: ob, propter. *byti v. aviti f. helgis brut v. þingfriþ*, 6: 1, 4; 11: pr. *þriar markr f. bansmal*, 8: 1. f. *þy et*,

vide *þan.* 7) om, angående: de. *raþa f. fe* &c., vide *Raþa.* 8) för, till förman, skada &c. för: pro, in commodum, detrimentum &c. alicuius. *f. manni kristindom veita*, 3: pr. *hagga skogha f. munkum*, 7: pr. *kirkiu durum atr luka f. allum*, 8: 1. *tiþr hepta f. kirkiu mannum*, 3: 1. *f. andrum spiella hus* &c. 9. *virþa f. andrum*, 10. *gangi engun byn f.*, 13: 5. *þet segia f. (sc. sir)*, i. e. in excusationem sui. 3: 1. *laita v. liata f. sir*, vide *Laita.* 9) för: pro. *ater loysa f. tva oyra*, Add. 5: 2. 10) adverbialiter, a) före: ante. *fara f.*, 22. b) tillstädes, närvarande: praesto, praesens. *f. vera*, vara tillstädes, finnas: adesse, existere. *en firi ir kuna frels* &c., si femina (quae iniuriam passa est) libera est. 23: 5. *en garþr ir laggiert f.*, 26: 6. *þar sum druknir men liggia f.*, 18: 1. 11) (vide ÖGL. sub 11.) Vide *Firi biera*, *-ganga* &c. * (fore)

Firi biauþa (part. pass. *-buþin*, pl. *-buþni*), v. a. förbjuda: vetare, interdicerere. 4, 65; Add. 6. *3 (*forbiuþa*)

Firi biera (sup. *-burit*), v. a. c. dat. förlora genom att bära: portando perdere. 37: 1.

Firi ganga, v. a. c. dat. (vide UpIL.) *hafi -git sielfum sir*, abeundo (aries) ipse se perdidit; i. e. retineto arietem is, qui eum capit. 44. *5 (*fore ganga*)

Firi giesfa, v. a. c. dat. (vide SML.) *f. penningum sinum*, 28: pr. *4 (*fore giva*)

Firigiera (sup. *-gart*), v. a. c. dat. 1) (vide UpIL. sub 1.) *f. lifi sinu, sinum halsi*, 22, 63: 2. 2) förskingra: disperdere. *f. sinum kust v. lut*, 24: 4; 29. *f. þriggia marka laigi*, 63: 2. * (*foregöra*)

Firi raþa, v. a. förråda, bringa i olycka: prodere, perniciem alicui parare. *f. man*, 37: 1. *4 (*forraþa*)

Firi stiela (*fyri stiela*), v. a. c. dat. (vide ÖGL.) *ey ma þrel meira f. þan sielfum sir*, i. e. furto a servo commissio mulcta a domino pendenda ne superato pretium ipsius servi. Add. 5: 1. *5

Firir utan, praep. c. acc. utan: sine. Hist. 2.

Firi utan, conj. utom, undantagande: excepto. *f. hundbit þa bytir* &c. 17: 4. *6 (*fore utan*)

Fiskr, m. fisk: piscis. 6: 2. *6

Fiurir, num. fyra: quattuor. n. *fiugur, fuggur*, 17: 1; 39. gen. *fiugura*, 17: 4; 19: 5. &c. *fygura*, 19: 8, 30, 37. dat. *fiaurum*, 17: 4. *

Fiurtan, num. fjorton: quattuordecim. 8: pr; 9. Scribitur *fiugurtan*, 8: pr. not. 26. *6

Flairi, pron. flere: plures. 25: 6; 47: pr; 50; Hist. 3. Scribitur *-rin*, 12: 1; 14: 1; 20: 1, 12. &c. n. *-ra*, 12: 1. dat. *-rum*, 20: 6; Hist. 5. acc. m. *-ri*, 20: 6. *-rin*, 19: 1. n. *-ri*, 19: 1, 37. *-rin*, 19: pr; 28: 8. Superl. f. *flestar*, 23: 4.

Fliauga, v. n. flyga: volare. 50, ubi de igne sermo est. *5 (*flygha*)

Flut, n. (Isl. *flot*) flytände på vattnet: natatio in aqua. *a -ti uti*, mari natans,)(*a landi*, 49. *en han a fluta* (pro *-ti v. flut*) *komber*, si iam navi super mare vehitur,)(*a landi*, Add. 5: 2. *4

Flya, v. n. et a. fly: fugere. *f. land*, 2: 2. *f.*, absolute, 13: pr, 2, 3; Hist. 3. *6

Flytia (impf. pl. *-ttu*), v. a. föra: ferre. *f. (rus &c.) i garþ*, 65. *f. stefnu (fram)*, i. e. proferre diem citatione indictum. 32. *6

Foli, m. dåre, narr: stultus. 23: 4. Gotlandi etiamnunc quibusdam locis nomine *fole v. fule* denotant hominem nequam. Cfr. VGL. et SML. v. *folska*.

Forbuþ, n. förbud: interdictum. Hist. 2. *

Fordeþ skiepr, m. (Isl. *fordæduskapr*) trolldom: veneficium. 39. Cfr. ÖGL. v. *fordæpa*. In gloss. autem ad *Járnsida*, Havn. 1847, v. *fordæduskapr*, de h. v. perperam disseritur.

Forfall, n. pl. förfall, hinder: impedimentum. *laglik f.*, Hist. 6. *

Formali, m. förord, förbehåll: reservatum, conditio. Add. 4. *5 (*formæli*)

Forn, adj. gammal: antiquus. 3: 3; 24: 2. *

Forskiel, n. pl. 1) vilkor, bestämmelser: statuta conditiones. *míþ þaim -lum*, Hist. 5. 2) sansning och talförmåga: rationis usus et facultas loquendi (cfr. SML. et VML. v. *formæle*). *fa f.*, 19: 35. Germ. perperam vertit: *geschiet ym rechtschaft unde redeliche berich-tunghe*, II. 19: 33. *6

(*Forvarder*, adj. (a *forvarda*, perire) förderfvad: corruptus, pessum datus. 26: 1. not. 11.)

Fotr (pl. *fytr*), m. fot: pes. 16: 1; 17: 1; 19: 14, 15, 20. &c. *

Fram, adv. framåt: protinus, prorsum. *f. til þriþiu*, usque ad tertium (sc. spatium dimidii mensis vel septem dierum). 32. *f. gangin*, praeteritus, de tempore. 3: 3. *en f.*, porro. 15: pr. *

Fram biauþa, v. a. framlägga och erbjuda till emottagande: promere et alii accipiendum offerre. *fe f.*, de mulcta, 14: 2. not. 18.

Fram leggja, v. a. framlägga: promere, proferre. Add. 2, 5: pr. *fe f.*, sc. tres marcas in antecedentibus commemoratas. 2: 2, 3. *vilia ai f.*, sc. easdem tres marcas. 2: 2. *6

Framleydis, adv. vidare: porro. *siþan f.*, Add. 1. *4

Fram lípin, adj. (præt. part. a-*lípa*) framliden, död: defunctus, mortuus. 24: 1. *4 (*fram lída*)

Frammar, adv. compar. (a *fram*) 1) längre fram, ytterligare: ulterius. a *fiar-*

þa man ok ai f., 20: 10. 2) mera: plus. 5: 1; 7: 2; 8: pr; 17: 1; 19: 31, 32, 37; 26: 8; 28: 6, 7; 29; Add. 5: 2. — H. v. fere ubique cum negatione occurrit, ut *ai f.*, *engin f.*, 5: 1; 7: 2. &c. *4 (*frammer*)

Frammarla, adv. (Isl. *frammarla*) i q. *framt* (vide UplL.). *so f. sum*, så framt, med det vilkor: ea conditione, ita tamen si. 28: 8.

Frammi, adv. framme: praesto. *af-raþr standr f.*, i. e. promptus est ac proximo cognato oblatu. 28: pr. *

Fram ruiþa (part. pass. f. *-raid*, acc. *-reida*), v. a. (Isl. *framreida*) framföra: proferre, promere. *f. tiunt*, 3: 1.

Fram setia (præs. *-setr*), v. a. fram-sätta, framlägga: proponere, promere. 26: pr; 28: 5.

Fran, præp. c. dat. från: a, de, ex. *f. hinni fornu* (sc. *kirkiu*), 3: 3. *f. haimþorpum, lípstukki*, 13: pr; 17: 1. *f. (sauþi) sum til*, 27. *f. lutadaghi*, 26: pr. *f. þi et sol setr*, 8: pr. *han ir* (sc. *þar*) *f. laus*, 37: pr. Cfr. *A fran*. *6 (*fra*)

Fran ganga, v. n. förlida (om tid): praeterire (de tempore). *siþan lengra ir -git*, longiore tempore praeterito. 22.

Fran kumin, adj. beslätad: cognatus. *fiarþi f.*, i. e. quarto gradu. 25: 1.

Frels, adj. fri: liber. *f. kuna, maþr*, 2: 2; 6: 4. *f. maþr*) (*þrel*, 19: 37. *f. ok friþvetr*, allitt. 23: 5. *frir ok f.*, allitt. Hist. 2. Cfr. *Ofrels*. *

Frelsi, n. frihet: libertas. *taka f. firi kirkiu durum*, i. e. manumitti. 16: 2. *4 (*frælsi*)

Frembri, adj. framre: anticus. *f. fotr*, 17: 1; 34. *fremstr*, superl. 19: 25. *5 (*fræmbri*)

Frendi, m. frände, släkting: cognatus. 20: 15; 21: 1, 2; 28: 6. *nestir -dir*, 24: pr, 4. *5 (*frændi*)

Frest (pl. *-tr*), f. bestämd tid (inom hvilken något skall ske): spatium temporis praefinitum (intra quod aliquid

faciendum est). *hafi atta daga f.*, 13: 1. *firi siaunata f.*, 32. (*um*) *manapa f.*, 13: 5; 32; Hist. 6. *hafi atmelis f.*, 26: pr. *hafa f. um þry ar*, Add. 6. *at laga -tum*, 30, 39. *at retum -tum*, Hist. 6. *at -tum*, i. e. intra sex dies iure praefinitos. Add. 4. *i þairi f.*, *i minnum -tum*, Hist. 6. *f. ir lipin*, 13: 5. *5 (*fræst*)

Fresta, v. a. pina: torquere, cruciare. Add. 5: pr. Apud Gotlandos h. v. adhuc habet eandem significationem. Cfr. *Ofrestr*.

Fria dagr, m. fredag: dies Veneris. 60. *6 (*fredagher*)

Frir, adj. fri: liber. Vide *Frels*.

Friþlaus, adj. (vide VGL.) *man -san dyma*, 13: 5. *4

Friþr, m. 1) fred, lugn: pax, tranquillitas. *ar ok f.*, 1. 2) fred emellan länder eller riken: pax inter gentes vel regna. *giera f.*, *lysa f.*, *f. viþr svia kunung*, Hist. 2. 3) (vide VGL. sub 2.) 13: 1, 3. 4) (vide UplL. sub 3.) 9, 10, 13: pr. *i friþ taknir*, de certis diebus, 8: pr. *drepa &c. man i -þi*, 8: pr, 9. *aldra manna f.*, 9, 11: 1. Cfr. *Haim-*, *Var-*, *þingfriþr*. *

Friþ vetr, adj. fri: liber. Vide *Frels*. *5

Fugl, m. fågel: avis. 6: 2. *6

Fuldr, adj. 1) (vide UplL. sub 1.) *ful skiel ok all*, 22. Cfr. *Bot*, *Hogsl*, *Ortar vitni*, *Vereldi*, *Vitni*. 2) (vide VGL. sub 3.) *verþa f.*, 2: 2, 3. *f. ok feldr at mali*, 2: 2. *

Fuli (*fyli*), m. (Isl. *fóli*) tjuþgods: res furtiva. *f. hittis inni*, 37: pr; Add. 5: 1. *biera manni fula i garþ*, rem aliquam in aliena domo clam condere, ut furto ablata esse videatur. 37: 1.

Fulk, n. folk, menniskor: homines. 24: pr, 5; 48, 56: 1; Hist. 1. Nonnumquam h. v. in pl. occurrit: *flaira f.*,

plures homines, 12: 1. Cfr. *Byrgslu-*, *Innan sokna fulk*. * (*folk*)

Fulk vapn, n. stridsvapen: arma bellica. 20: 14. *6 (*folkvagn*)

Fulkumin (dat. m. *-mnum*), adj. full, verklig: plenus, verus. Hist. 6. *1

Fulla, v. a. 1) upfylla, fullgöra: ex- plere, perficere. *skiel -as manni*, 37: pr. 2) till fullo ersätta: plene rependere. Add. 5: 2. *atr f.*, 56: pr. *5

Funder laun (pro *fundar-* v. *fyndar laun*), n. pl. ? i. q. *fyndar luter* (vide ÖGL.). Add. 5: 1. *4 (*fynda lön*)

Fylgi, ? i. q. *haim fylgi*. 65.

Fylgia (praes. conj. pl. *fylgin* v. *fulgin*), v. a. c. dat. 1) följa, lyda: obsequi. *f. lagum*, Add. 4. 2) medfölja: sequi, comitari. 3: 1; 6: 3; 8: 1; 20: 5; Hist. 5, 6. *latr lengr f.*, alium longius secum abducit. 19: 36. *f. moþur kyni sinu*, *seþrni sinu*, *gutnisku kyni*, i. e. iis parem esse, respectu habitus mulctarum. 5: pr; 15: 1; Add. 1. *fyrnska -gir haiþnu*, *haizl sum ai -gir kristnum siþi*, 4. *lastir -gia uxa &c.* 33, 34. *lastir* v. *lima lastir -gia*, i. e. tale corporis vitium secum fert vulneratio vel ictus. 19: 20, 31. *vitorþ -gir manni*, *skiel -gia kunu*, 29: 15; 22. 3) (vide UplL. sub 5.) *f. laiþsnum*, 37: pr. *

Fyli, vide *Fuli*.

Fynd, f. fynd: inventio, res inventa. 49. *5

Fyndr, m. i. q. *fynd*. 28: 7. *1 (*funder*)

Fyr, adv. 1) förr: prius. *f. þan*, 9, 20: pr, 8, 15. &c. 2) förr, förut: antea. 2: 2; 3: 1, 3; 19: 22, 33. &c. *6

Fyra, v. a. föra: vehere, ducere. 3: 4; 6: 1. not. 41; 13: 2; 26: 9; Hist. 4. *til f.*, 3: pr. *atr f.*, 3: 2. *af f.*, 3: 3. Cfr. *þingfyr*. * (*föra*)

Fyrning, f. förning af matvaror (till bröllopp): cibariorum comportatio ad epulas nuptiales. 24: pr. Tales collationes, ruri nostro tempore usitatae,

apud Gotlandos olim panificiis constissime, docent veteres versiones Germanica et Danica, II. 27; III. 28. *3 (*förning*)

Fyrnska, f. egentligen ålderdom; förekommer här om den hedniska forntidens för de christna vederstyggliga seder och bruk: proprie vetustas; heic occurrit de ethnicae vetustatis moribus, christianis abominandis. 4. Ih. uno loco recte deducit h. v. a *forn*, vetus, alio vero a *firn*, scelus. Isl. *fyrnska* verititur: "antiquitas, malae antiquitatis artes, ut incantamenta, veneficia &c." (*Njálasaga*, Gloss.); ac cognatum vocabulum *forneskia*: "magia nigra, proprie mos vetustus ethnicorum," BH.

Fyrna, adv. förr, förut: antea. 20: 14. not. 77: 64. not. 31. *

Fyrri, adj. förre: prior. Hist. 5. *fyrstr*, superl. 3: 3; 7: pr; 13: 5. &c. *at -stum*, primum. 1: rubr. *5 (*fyrster*)

Fyrst, adv. först: primum. 1; Hist. 5. *

Fyrsti (*fysti*), adv. (proprie adj. def. fin. a *fyrstr*) först: primum. 25: pr; 37: pr; Hist. 1, 2, 4; Add. 5: pr. *4

Fyrstu (*fystu*), adv. (dat. n. a *fyrstr*) först: primum. 32. *5

Fyrstum, adv. först: primum. Ind. 1. *5

Fyða, v. a. 1) föda, framföda: gignere, parere. *barn verþr v. ir fót*, nascitur v. natus est. 2: pr; 20: 15. 2) föda, underhålla: alere. 20: 14, 15; 42, 56: 1; Hist. 1. *6 (*föþa*)

Fyða (*fyþur* v. *fyþyr* pro *fyðu*), f. föda: alimentum, victus. 20: pr. Cfr. *Ofydr*. *4 (*föþa*)

G.

Gafl, m. gafvel: extremitas domus. 17: 1. *6 (*gavil*)

Gagn, n. vinst: lucrum. 28: 7. *4

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Gait, f. get: capra. 45: pr. *4 (*get*)

Galtr, m. galt: verres. 17: 2. *5

Gamal (pl. f. *gamlar*, n. *gamul*), adj. 1) gammal: vetus, antiquus. *g. retr*, 60. *gamul kar* &c. 65. *nyt eþa -lt*, ibid. 2) gammal (mer eller mindre), af viss ålder: aetate plus minusve proventus. *fem vitra* &c. *g.*, 17: pr; 20: pr, 14. *6

Ganga (impf. *gicc*, pl. *gingu*, conj. *gingin*; præs. pass. conj. *gangis*; part. præt. dat. m. *gangnum*; part. pass. n. *gangiz*), v. n. 1) gå: ire. 3: 3; 17: 2; 37: pr; 56: pr.)(*riþa*, 19: 36. *g. uppi*)(*liggia*, 19: 35. *gutar gingu undir svia kunung*, se subiecerunt. Hist. 2. *til aips g.*, 2: 2; 25: pr. *g. a staþgagan ret*, vide *Retr. gangnum manapi*, praeterito mense. Hist. 1. *þrir vintr iru fram gangnir*, 3: 3. *sagur ganga af* (sc. *hanum*), Hist. 2. *g. atr muls*, recedere a caussa. 2: 2. *þar gangr ai afraþr af*, 28: 5. *g. atr undir niþia*, de bonis, 7:

1. *half skal gangr i (kar)*, i. e. capitur, continetur. 63: 3. *gangi engun byn firir*, 13: 5. *handaverk gangr til*, accedit. 2: 1. Cfr. *Firi-*, *Fran-*, *Til-*, *Vipr-*, *Ut ganga*. 2) *gangas*, pass., vel *gangu sik*, vara utgängen, ej finnas: exstinctum esse, non exsistere. *þar sum gangs i garþi*, ubi nulli sunt filii. 19: 38; 20: 4. *en gangiz ier i garþi*, 20: 7. *gangs eptir man*, idem. 20: 1, 3, 5, 7, 8, 12, 14. *þau et gangis*, 20: 2. *ier kerldi gangit sik*, 20: 10. *gangs bloþ alt*, si nulli sunt posterii in linea descendenti. 20: 2. Cfr. quae de his locutionibus adfert H. S. COLLIN, *Svensk Literatur-Tidning*, 1822, pagg. 259 et seqq. *

Gangdagr (pl. *gangduhar*), m. (vide HelsL.) *þrir g.*, 8: pr. *6

Gangfempni, ? förmåga att gå: facultas eundi. Aliter h. v. mihi non videtur posse explicari.)(*runfempni*, 19: 11. not. 34.

Gangkleði, n. pl. gångkläder: vestimenta. 20: 14.

Gangr, m. 1) gång: itus. Vide *Sola uppgangr*. 2) gångstig: semita. *g. ok gata*, allitt. 27. *6

Gar, vide *Giera*.

Garlacr, adj. färdig, beredd: paratus. *laipingsmen skulu -kir vara*, Hist. 6. *g. matnaþr*, 6: 2. Priorem h. v. partem *gar* esse part. pass. a v. *giera*, non dubium videtur; at origo posterioris partis incognita est.

Garþr, m. 1) gårdsgård: saepes. 7: pr; 9, 25: 6; 26: 1-3, 5, 6, 8; 35: 1; 63: pr; 64. *fram setia half mark til garþs*, sc. pignoris nomine, ut ex sequentibus adparet. 26: pr. Cfr. *Setr*; *Mipal-*, *Staf*, *Tagarþr*. 2) (vide VGL. sub 3.) 12, 13: 5; 16: 2; 17: pr, 1, 4. &c. *gipt i flairi þa*, 20: 6. *þa millan*, 65. *þin hafi vit-orþ*, i. e. qui fundum hereditate accipit, habeto bona mobilia, quae vidua dicit sua esse. 19: 38. Cfr. *Ganga* 2; *Kirkiu-*, *Prest garþr*. *

Garþs virki, n. (Isl. *gardvirki*) gård-sle: materia lignea saepimentorum. 26: 9. Germ. vertit: *czun*, et Danus: *troder*, II. 36; III. 35: 9. Hoc vero tempore Gotlandi quibusdam locis utuntur v. *gardsvirke* de materia lignea variis utensilibus rusticis, ex c. vehiculis vel aratris, conficiendis apta.

Gas (pl. gen. *gasa*), f. gås: anser. 26: 6. *5

Gata (*gatur* pro *gatu*), f. 1) gång, resa: iter. *venta (man) um af g. senni*, 19: 36. 2) väg: via. 19: 6; 26: 7, 9; 64. Cfr. *Gangr*. *

Giarning, f. gerning: actio. 1. * (*gærning*)

Gief (pl. *-far*), f. gáfva: donum. 24: pr; Hist. 3. * (*gæf*)

Giefa (præs. *giefr*; impf. *gaf*, 2 pers. *gafft*, Add. 4. imperat. pl. *giefin*, Hist. 2. part. pass. n. *giefit*), v. a. 1) gifva: da-

re. 2: 2; 7: 2. &c. *g. giefar*, 24: pr. *g. tiunt*, 3: 3, 4. *g. at haimfylgi*, 46. *g. bana at botum*, servum, qui homicidium commisit, noxae dare. 16: 2. *g. nama*, Hist. 1. Cfr. *Firi-*, *Ut giefa*. 2) *g. sik*, begifva sig: se conferre. *g. sik til klostrs*, 7: 1. — Pro *gief* legendum videtur *giefi*, vel forte potius *gieri*, Hist. 6; Germ. habet *gegebin werden*, II. Hist. 6. * (*giva*)
Gield, n. gäld, skuld: aes alienum, debitum. 10, 19: 38; 20: 4; 29; Add. 3, 6. * (*gæld*)

Gielda (*gialda*; impf. *galt*, 28: 6. part. pass. *guldin*, sup. *guldit*), v. a. 1) erlägga, betala, ersätta: pendere, solvere, rependere. *g. fe, varþpenninga* &c. 28: 6; 54; Hist. 6; Add. 4. *g. firi sik iorþ*, 28: 6. *g. gield*, 29. *gield iru guldin*, 19: 38; 20: 4. *kaupi engin maira en han -dir*, 65. *g. þrel*, Add. 5: 2. *g. spiel*, 25: 6. *þa -di* (sc. *skapa*), 51. Cfr. *Oguldin*. 2) böta: mulctam solvere. *g. tolf markr, þria oyra, þrigildi*, 16: 2; 24: pr; Add. 5: 1. *iorþ verþr at vereldi guldin*, 28: 5. Cfr. *Þri-*, *Þiaufgildi*. 3) gälla (i värde): valere (certo pretio). *sum bol -dr at markum*, 47: 1. * (*gælda*)

Gieldeti, n. i. q. *gield*. 17: 4; 30.

Giera (*gierra*, 6: pr. *giara*, 6: 3. præs. *gierir*, 7: pr; 8: pr. &c. *gerir*, 29. impf. *gierþi*, 3: 3; 8: pr, 2. &c. pl. *gierþu*, Hist. 1, 4, 5. imperat. *gier*, 19: 33. sup. *gart*, 3: 3; 39. &c. pass. præs. *gieris*, 50. impf. *gierþis*, Hist. 4. part. *gar*, 6: 1; Hist. 4. n. *gart*, 8: pr; 9, 23: pr. acc. m. *garran*, 25: pr. f. *garra*, 5: pr. pl. dat. *garrum*, 53.), v. a. 1) göra: facere. *g. kirkiu*, 3: 3; Hist. 4. *g. sakar*, 5: 1; 13: 2, 3; Add. 1. *g. geld*, 29. *g. bloþugt*, 8: pr. *hafr kirkiu garra* (pro sup. *gart*), 3: pr. *þar sum gart ir*, ubi delictum commissum est. 8: pr. *man sakan g.*, 6: 3. *avittr gar*, 6: 1. *gieri sielfr mal firir sir*, ipse caussam suam curato. 28: 6. *g.*

raþ firir kunu, vide *Raþ. ladigs víþ gar-ran*, i. e. paratum. 25: pr. Cfr. *Firi-, Saman giera; Ny gart.* 2) gifva, er-lägga: dare, pendere. *g. gingierþ*, Hist. 5. *g. hailt atr*, 63: pr. 3) arbета (me-tall m. m.): facere (opus ex metallo &c.). *af garrum gersesum*, 53. * (*göra*)

Gersemi, f. (Isl. *gersemi*) dyrbarhet: res pretiosa. 53. Germ. perperam ver-tit: *vitalie adir spisinge*, II. 62; credi-dit, ut videtur, *garrar -mar* l. c. idem esse ac *garlakr matnaþr*, 6: 2. *2 (*gær-simi*)

Gierþ, f. 1) görande; förekommer här om kyrkbyggnad: factio; heic occurrit de exstrukione aedis sacrae. 3: 3. Cfr. *Broa-, Erfis-, Kirkiu gerþ.* 2) utskyld, gård: tributum, vectigal. Vide *Gingerþ.* * (*gærþ*)

Gierþa (imperat. *gierþ*, sup. *giert*, part. pass. n. *gert*), v. a. 1) gärda, byg-ga gårdsgård: saepire. 25: 6; 26: pr. *g. garþ*, 26: 8. *g. liþ*, 64. *g. atr gatu*, saepe praecludere viam. Ibid. Cfr. *Lag-giertr, Ogerþr, Half gierþi.* 2) inhägna: circumsaepire. *g. talautir, hagha*, 64. *g. af aign*, 25: 5. * (*gærþa*)

Gerþa maþr, m. i. q. *repuman* (vide VML.). 24: pr. Ita h. v. quoque intel-lexisse videtur Danus, qui vertit: *ret-skaffsmen*, III. 28. Ih. autem vertit: "pa-ranympus, qui ad deducendam spon-sam mittebatur".

Gierþi, n. inhägnad mark: solum con-saepum. *innan -þa*, i. q. *ingærþis* (vide SML.), 26: 7; 64. *5 (*gærþi*)

Gieta, v. a. c. gen. vårda: custodire. *g. barns, gasa* &c. 18: 1; 26: 6. *1 (*gæta*)

Gietas (impf. conj. *gatis*), v. dep. be-haga, vara till nöjes: placere. *en þir ey at gies* (pro *giets*), *hvat som þir at gatis* &c. Add. 4. *1 (*gætas*)

Getzla, gezla, f. (a *gieta*) vård, för-var: custodia. *barni -lu veita*, 18: 1. *skipa g.*, 36: pr. *1 (*gætsla*)

Gildri, n. giller: pedica, decipula. 58. *6

Gin, præp. c. dat. 1) emot, till mö-tes: obviam. *senda men g. bruþ senni*, 24: pr. Cfr. *Agin.* 2) emot: adversus, contra. *tu hag g. ainu*, 19: 37. *tvar syst-rir g. ainum bryþr*, 24: 5. *hafa skiel skielum g.*, Add. 4. * (*gen*)

Gingerþ, f. (vide ÖGL.) *giera, taka g.*, Hist. 5. *6 (*gengærþ*)

Gin mela, v. a. motsäga: contradi-cere. 56: 1.

Gin meli, n. motsägelse: contradictio. 56: 1. *4 (*genmæle*)

Ginum, præp. c. acc. genom: per. 19: 6; 36: 1; 63: pr; Hist. 1. * (*gönum*)

Gipta (*gifta*), v. a. bortgifta (son eller dotter) filium uxori iungere vel filiam nuptui dare. 20: 1, 14; 63. *verþa gipt*, 20: 6. *giptas*, gifta sig: uxorem ducere v. nubere. *enkia v. sun -tis*, 20: 5; 28: 8. *kuna -tis af garþi*, 20: 7. *enkia -tis fran barnum sinum*, 20: 8. *

Gipta (*giptur* pro *-tu*), f. gifte, äk-tenskap: nuptiae, coniugium. 24: 4; 65. *

Giptr, adj. gift: matrimonio innetus. 20: 4, 6, 14; 21: pr; 28: 8. *kuna ir gipt af garþi*, 20: 7. *gipt i garþ*, 20: 9. Cfr. *Lag-, Ogiptr.* *

Gita (impf. pl. *gatu*), v. a. gitta, kunna, förmå: posse. *g. sik (uppe) haldit, g. farit*, Hist. 1, 6. *

Glugga, f. hål, öpning: foramen, a-pertura. *g. a garþi*, 63: pr. Nostro tem-pore Gotlandi h. v. utuntur de scissura vestis.

Göþr, adj. god, i godt stånd: bonus, bene comparatus. *g. garþr*, 25: 6. Cfr. *Iemgöþr.* *

Grafa (præs. *grufr*), v. a. gräfvä: fo-dere. *g. sauþ*, 27. *

Grankuna, f. grannqvinna: vicina. 2: 1.

Granni, m. granne: vicinus. 37: pr. *míþ -na vitnum*, 26: pr, 1, 2. *

Grikir, m. pl. Greker: Graeci. *-ka kunungr*, Hist. 1.

Gripr, m. (vide VGL. sub 3.) Add. 5: 2. Cfr. *Agripr*. *6

Gripr, m. grepp, tag: apprehensio, contrectatio. 23: 4, 5. *qvinna g.*, 23: pr.

Gris (pl. gen. *-sa*), m. gris: porcellus. 26: 6. Cfr. *Smagrisir*. *3

Griþkuna, f. barnmorska: obstetrix. *g. ok grankuna*, allitt. 2: 1. Veteres interpretes quoque ita intellexerunt h. v., cum Germ. vertat: *hebemuter*, ac Danus: *iordemoder*. II. 2: 1; III. 2: 1; at Isl. *gridkona* a BH. vertitur: "mulier domestica"; conferatur tamen v. *gridmadr*, in codice *Grágás* occurrens ac, secundum BH., denotans "domesticum sui iuris, qui patrifamilias debebat certa opera et certis temporibus"; obstetrix enim quoque ad certum opus et certis temporibus adhibetur; attamen ratio denominationis (a *griþ*, pax v. incolumitas) obscura est.

Groa, v. a. gro, växa: crescere. Vide *Atr groa*.

Gulf, n. gulf: pavementum. 18: 1. *1

Gull, n. guld: aurum. Vide *Mark*. *4

Gullat, n. (Isl. *gullhlad*, a *hlad*, fimbria, patagium, item aurearum vel auratarum bullarum series in veste, BH.) gyllene hufvudprydnað: ornamentum capitis aureum. 65.

Gutar, m. pl. Gotlándingar: Gotlandiae incolae. Hist. 2, 4-6. *lag guta*, vide *Lag*. Gotlandi adhuc eos appellant *norr-gutar* v. *sudergutar*, qui in boreali vel meridiali insulae parte habitant. *4 (*gotar*)

Gutnal þing, n. Gotlándingarnes lands-ting: conventus communis Gotlandorum, quem Romae, haud procul ab urbe Visby, habitum fuisse, narrat Germ. interpres. Hist. 2. coll. II. Hist. 2. Constitutio Danica de anno 1618 (de qua vide Praef.) iubet quattuor tales conventus

(*landtztíng*) quotannis haberi, ac quidem primum in urbe Visby, ceteros vero tres, *Romme thingh* dictos, *ved Romkirke* (*Handlingar rörande Skandinaviens historia*, XXX. pag. 383, 386). *Gutnal þing* dicitur pro *guta al þing* (ut Islandorum communis conventus appellatus fuit *alþing*); qua autem ratione litt. *n* heic irreperit, difficile est dictu, cum adj. *gutniskr* huc non videatur pertinere.

Gutniskr, adj. Gotlándsk: Gotlandicus. *g. maþr* v. *kuna*, 13: 4; 14: 3, 4, 6; 15, 16: pr, 2; 17: 4; 20: 14, 15; 21: 2; 22, 23: 5; 24: 4; 28: 4, 6, 8; 37: 1. *-skt kyn*, Add. 1. Cfr. *Aþal*-, *Ogutniskr*.

Guþ, m. Gud: Deus. 1, 6: pr; Hist. 4; Add. 2. *guþs helg*, 8: 1. *3

Guþ, n. (Isl. *god*) afgud: fictum nomen, idolum. *haiþin g.*, pl. 4; Hist. 1.

Gylning, f. förgyllning: auratura. 65.

Gyltr, adj. förgylld: auratus. 65.

Gyrþr (n. *gyrt*), adj. omgjordad: cinctus. Vide *Laus gyrtr*, *Linda gyrt*. *5 (*giorþer*)

Gyrþla, f. (mans) gördel: balteus (virilis). *-lu (gyrt)*, manlig arfvinge: heres masculus. Vide *Linda gyrt*.

Gyða (sup. *gyt*), v. a. göra god: bonum facere. *g. sik til luta*, ius suum capiendae hereditatis probare. 20: 14. Germ. male vertit: *sich vor anderen*, II. 22: 4. *6 (*göþa*)

(*Göma*, v. a. vårða: curare. Vide *Ogömsla*.) *

H.

Haf, n. haf: mare. Hist. 2, 6; Add. 5: 2. *6

Hafa (*hava*, 6: 1. praes. *hafr*, 2: 2; 3: pr. &c. conj. *hafi*, 2: 2; 3: 3, 4. &c. pl. *hafin*, 14: 1. impf. *hafpi*, 3: 3; 13: pr. &c. pl. *hafpu*, Hist. 1. sup. *hapt*, pro *haft*, 42. part. pass. pl. f. *hafpar*, 6: pr.), v.

a. 1) hafva: habere. 2: 2; 3: 3. &c. *al-lir aigu at h.*, omnes habento, i. e. inter se dividunto mulctam. 3: 1; 4, 8: 1. *þu skuldir h.*, d. ä. behålla: tenere. Add. 1. *hafi sielfr skafa* (cfr. UplL.), 26: 1. 2) hålla: habere, celebrare. *h. tíþir*, 3: pr; 6: pr. *leccior hafas*, 60. 3) föra: ducere, ferre. *h.* (sc. pecus) *til kirkiur* &c. 40–42. *bort h.*, Hist. 1. 4) v. aux. (vide ÖGL. sub 4.) *h. spilt, gart, takit* &c. 2: 2; 3: 3, 4. &c. Loco supini interdum occurrit part. pass. *h. kirkiu garra, tiunt fram reida v. af fyrþa*, pro *gart* &c. 3: pr, 1, 3. *5 (*hava*)

Hafal (gen. -llar), f. (Isl. *há*, gramen serotinum, quod post foenisecium renascitur) höst: auctumnus. 25: pr. Ih. credit h. v. denotare "tempus, quod inter foenisecium et messem medium est, quodque Helsingi adhuc, una cum aliarum Sueciae partium incolis corrupte *hofvill* et *hogball* nuncupant, utpote quo amputata herba renascitur." (Gloss. v. *ha*). Rusticis Norvegicis *håball* v. *bobboll* est media aestas vel tempus inter arationem vernam et foenisecium (AASEN, *Ordbog over det norske Folksprog*). At potius forte huc pertinet Norveg. *hafelle*, saepes, et verbum *hafella*, saepem struere vel reparare; quod si ita est, verba *til-llar* l. c. verbi possunt: ad id tempus, quo reparanda sunt saepimenta.

Hafandi, havandi, adj. hafvande: gravida. 14: 6; 22. *5 (*havande*)

Hafrek (hafrech, afrek), n. vrakgods, som flyter på hafvet, eller kommit till landet: res naufraga vel aliter perditæ, quae mari natat vel e mari in terram eiecta est. Ind. 49; cap. 49. *2 (*haf vrak*)

Hafs butn, m. hafsbotten: fundus maris. 49. *6

Hafuþ (dat. *hafþi*), n. hufvud, caput. 19: 17, 23, 25, 32; 23: pr. Cfr. *Axlar hafuþ*. * (*hovuþ*)

Hafuþ luti, m. i. q. *hafuþ lutr*. Add. 2.

Hafuþ lutr (hafut lutr), m. hufvudlott, en persons andel i arf eller annan egendom: portio hereditatis aliorumve bonorum ad aliquem pertinens. *liautin niþiar h.*, i. e. quisque suam portionem hereditatis. 19: 38. *taki up h. sen af oyrum*, 28: 8. *valdi h. sinum*, sc. separatis bonis liberorum hereditarium; nisi sensus sit bona eius cum liberis esse dividenda (cfr. VGL. I. A. 9: pr; II. A. 13.). 7: 1. *leggi fram h. sen*, i. e. suam partem mulctae ab heredibus solvendae. Add. 2. *6 (*huvuþ luter*)

Hafþa tul, n. antal af hufvud eller personer: numerus capitum v. hominum. *skipta at -li*, i. e. per capita. 20: 1, 14.

Hagg, hag, n. hugg, slag: ictus. 19: 31, 37. *i haggum standa*, ictibus certare. Add. 2. Cfr. *Af-, Luka hagg*. * (*hugg*)

Hagga (præs. *haggr*, part. pass. *haggin*), v. a. hugga: (securi &c.) caedere. *h. i skogi*, 25: 3; 63: pr. *h. innan gierþa*, 26: 7. *h. skogha*, 7: pr. *h. torfu af hafþi*, 19: 32. Gotlandi etiamnunc dicunt *hagga*, impf. *hjeggg*. Cfr. *Af hagga*. * (*hugga*)

Haghi, m. hage: pascuum consaeptum. 64. *6

Hagri, m. hafre: avena. 56: 1. Gotlandi adhuc multis locis dicunt *hagre*.

Hail (heil), adj. 1) hel, full: totus, plenus. (*gieri*) *hailt atr*, 26: 7; 63: pr. 2) hel, oskadd, i godt stånd: integer, sartus tectus. *gier alt hailt*, 19: 33. *fa hailt atr, kum hanum hailum atr*, 35. *kuma (preli) heilum atr*, Add. 5: pr. Cfr. *Bain-, Band-, Brustheil*. 3) helad, läkt: sanatus. *en lastalaust ir atr hailt*, 19: 20. * (*hel*)

Haildir, f. pl. (a *hail*) ersättning (af skada): reparatio (damni). *fa h. firir spiel*, 25: 6.

Hailigr (acc. *helgan*, pl. *helgir* &c. adj. 1) helig: sanctus. *helgi olavir*, Hist.

3. *helgir men*, 13: 1. *helga land*, Hist. 5. 2) fredlyst: sacrosanctus, singulari securitate munitus. *kirkiugarþar iru þrir helghastir* &c. 8: 2. Cfr. *Iem-, Ohailigr.* 3) helig) (söcken: festus. *h. dagr*, 6: pr, 4, 5; 8: pr. not. 23; 9, 60. Cfr. *Verk-hailigr.* * (*hælagher*).

Hailna, v. n. blifva hel, läkas (om sár), Gotl. hajlna: sanari (de vulnere). 19: 6.

Hailsa, f. helsa: sanitas. 1.

Haim, n. hem, hemvist: domicilium. 20: 15. *6 (*hem*)

Haim (heim), adv. hem: domum. 3: 4; 26: 7; 28: 6; 35. not. 40; 39; Hist. 5. *5 (*hem*)

Haima, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. Vide *Hysa.* *5 (*hema*)

Haima (heima), adv. hemma: domi. 12, 13: 5. not. 54; Hist. 6. * (*hema*)

Haiman, adv. hemifrån: domo. Hist. 2. *6 (*heman*)

Haimfara, v. a. fara hem: domum reverti. Hist. 6.

Haim friþr, kaima friþr, m. (vide VGL.) 12: rubr., pr. *4 (*hemfriþer*)

Haim fylgi (heim fylgi), ? hemföljð till dotter vid hennes giftermål: bona quae filiae nubenti dantur. 20: 7; 28: 5; 65. not. 47. Cfr. *Fylgi.*

Haim luf, n. hemlof: venia domum redeundi. *hafí hver maþr h.*, omnes hospites dimittuntur. 24: pr.

Haim sokn, f. böter för hemgång: multa violatae securitatis domesticae. *taka h.*, 12: 1. * (*hemsokn*)

Haim þorp, n. gård, der menniskor bo: villa, ubi habitant homines. 13: pr, 3.

Haita, heita (impf. *hit*), v. a. (Isl. *heita*) 1) kalla: vocare. *k. a*, ákalla: invocare. 4. Pro *huti* legendum videtur *heiti* v. *haiti*, Add. 4. Cfr. *Up haita.* 2) kallas, heta: vocari, appellari. *h. þielvar, daguþi* &c. Hist. 1, 4. *h. fola griþr, sup-*

nautar, laipings lami, 23: 4; Hist. 1, 6. * (*heta*)

Haizl, f. (a *haita*) ákallan: invocatio.

4. Germ. errato, ni fallor, vertit: *gelöbde*, II. 4.

Haiþin (hapin, pl. hainir), adj. hednisk, hedning: paganus. Hist. 2, 4, 6. *haiþin guþ*, 4; Hist. 1. * (*heþin*)

Haiþna, f. hedendom: ethnicismus. 1, 4. *2 (*heþna*)

Haiþverþr, adj. (Isl. *heidvindr*, genti honoratus, a *heid*, gens, populus, BH.) hederlig: honestus. Vide *Ohaiþverþr.*

Halda (impf. pl. *hieldu*, Hist. 2.), v. a. c. dat. v. acc. 1) hålla: tenere. *h. a sverþi*, 19: 11. *h. firi oyra*, 19: 23. *vil þik viþr h.*, i. e. ad factam emtionem constringere. Add. 4. 2) qvarhålla: retinere. *h. lassi mans*, 6: 1. 3) behålla: tenere, habere. *h. senni aign*, 28: 5. *k. skatti*) (*ut giefu*, Hist. 6. *h. inni sinum luta*, 20: pr. *h. kristindomi* &c. 1. *h. siþri* (lege *sigri*) *ok ret sinum*, Hist. 2. 4) underhålla: sustinere, alere. *h. sik*, Hist. 1. Cfr. *Uppi halda, Upheldi.* 5) skydda: tueri, tutum reddere. *banda haldr manni*, 9, 13: pr; 14: 4. 6) hålla, förråtta: habere, facere. *þing h.*, 31. 7) hålla, iakttaga: servare, observare. *h. daga helga*, 6: pr. *h. manhelg*, 9. *h. bandu sina*, 13: 5. *hver sum ai haldr þitta, þet skulu allir men h.*, 48, 61: 1. *

Halffemti, num. halffemte: quattuor cum dimidio. 15: pr; 16: 2. *4

Half gierþi, n. halfgårdning, uprätande af stängsel till hälften af hvar granne: exstructio saepis, quae dimidia ex parte ad quemque vicinorum pertinet. *baiþas h. af manni*, 26: pr. *2 (*half girþi*)

Half mark, f. half mark: dimidia marca. 19: pr, 5, 26, 31, 32, 37; 23: 1-4; 26: pr, 8; Add. 5: 2. *h. silfs*, 19: 6. *k. penninga*, 20: 9. *

Halfr (haft pro *halft*, 23: pr. gen. n.

halfs), adj. half: dimidius. 6: 1-4; 13: 2; 23: pr; 25: 2. *half þripi*, 26: 5. *at halfum mestu botum*, dimidio maximae multae. Add. 3. *halft*, absolute, hälften: dimidium. 49, 59. *halfu mairi*, duplo maior. 7: pr. *halfu meira*, duplo plus. Add. 3. *halfu minna*, dimidio minus. 19: pr; 6; 23: 5; 59; Add. 3. *halfu legra*, 19: 25. Cfr. *Halffemti*, *Laups land*, *Manapr*, *Pund*, *Svevert*, *Vereldi*. * (*halver*)

Hals, m. hals: collum. *raþi halsi hans*, *hafi firigart sinum halsi* (cfr. UplL.), 21: 2; 63: 2. *6

Hamar, m. hammare; *sá kallas det på tvären satta järn, hvarmed ändan af en kedja fästes t. ex. vid en stolpe: malleus; ita appellatur ferrum transversarium, quo extremitas catenae adfigitur ex. c. palo.* 36: 1. Germ. vertit: *twer ysen*, II. 47: 1. — Cfr. *Yxar hamar*. *3

Hamn, f. hamn: portus. Hist. 3. *6

Hand (gen. *kandar*, dat. *hendi*, pl. *hendr*), f. hand: manus. 16: 1; 19: 11, 14, 15, 20, 21, 26; 20: 14, 15; 23: 4. *kuma -dum a gripri*, i. e. furto arripere. Add. 5: 2. *laipa v. biera manni a h.*, 4, 37; Add. 4. *biera v. kuma manni til -da*, 20: 15; 28: 7; Add. 5: pr. *fram leggja hafuþlut sen taka i hendr*, Add. 2. *i -dum hufa*, 6: 4. *venzl ir manni a hendi*, i. e. *a manni*, 4. *kuma i hers hendr*, *sitia i v. loysa af hers handum*, 28: 6. Cfr. *Af henda*. *

Handa lestr, m. lyte i hand: vitium manui illatum. 19: 22.

Handa verk, n. (vide UplL. sub 1.) *ai gingin hennar h. til*, i. e. violenta actio. 2: 1. *5

Hani (*hanni*), m. hane, tupp: gallus gallinaceus. 19: 23. *5

Hann (*han*, 3: pr; 14: 6; 20: 15.), pron. han: ille. 1, 3: pr, 2-4. &c. f. *han*, hon: illa. 2: 1-3; 18, 20: 1, 7-9, 15. &c. *hann*, 15: 1; 18: pr; 19: 38; 22, 23: 4. *haan*,

2: 2. gen. m. *hanns*, Hist. 3. dat. m. *hanum*, 3: pr, 3. &c. f. *henni*, 2: 2, 3; 14: 6. &c. acc. m. *hann*, 1, 13: 5; 16: 2. &c. f. *hana*, 2: 2, 3; 7: 1; 13: pr. &c. — Cum v. *hann*, m. plerumque exprimitur duobus *nu*, *han*, f. contra plerumque uno tantum *n*, et nonnumquam duobus *aa*, id discrimen fuisse videtur inter haec duo vocabula, ut in illo littera *a* brevis fuerit, in hoc vero longius producta. Gotlandi adhuc quibusdam locis pro *hon* dicunt *ha*, at h. v. fere exluit. *

Hans, pron. poss. hans: eius (viri). 5: 1; 6: 1; 10. &c.

Har (*harr*), n. hår: crinis, capillus. 19: 32; 62. *taka man v. manni i h.*, 8: pr, 2; 11: pr; 19: 26. *6

Hardrag, n. hårdrag: vellicatio capilli. 19: 32. *6

Harund, m. (Isl. *hörund*) hud: cutis. 19: 33.

Hattr, m. (mans) hatt: pileum (virile). 19: 33. *ai hyl h. epa hufa*, allitt. 19: 6. *6

Haugr, m. grafhög: tumulus sepulcralis. Vide *Hult*. *6 (*högher*)

Haur (n. *haut*, acc. f. *huauga* pro *hauga*, 19: 9.), adj. (Isl. *hár*) hög: altus. *fem v. half þripi elna h.*, 19: 9; 26: 5. *sum þing ier haut til*, sc. ut in proxime sequentibus definitur. 31. *hoygri* (compar.) *lag*, 32. *hoyþri* (lege *hoygri*) *sak*, Hist. 5. *hoyrin* (acc. pl. f.) *sakar*, 31. *þan sum hoygstr* (superl.) *ir*, i. e. pater familias v. herus. 12: 1. *h. biskuper*, Hist. 5. *hoystu* (acc. f. def.) *blotan*, Hist. 1. * (*högher*)

Haut, adv. högt: alte. 23: 3. Scribitur *haucht*, ibid. not. 19. *5 (*höght*)

Hegnan, f. hägn, beskydd: tutela, praesidium. Hist. 2.

Heimul, adj. (vide ÖGL.) *giera man* (i. e. servum venditum) *-lan* (cfr. *iorþ hemula göra*, UplL. h. v.), Add. 4. *6 (*hemol*)

Hel, m. häl: calx. *þan hels epa nak-*

ka, 19: 12, ubi v. *hels* a veteribus interpretibus confunditur cum *hals*, column. II. 19: 12; III. 21: 10. Verba *hæl ok nakki* alibi quoque connexa inveniuntur; vide VGL. v. *hemkynni*. *1 (*hæl*)

Held, n. (a *halda*; Isl. *halld*, tutamen, custodia) besittning: possessio. Ita h. v. vertenda mihi videtur in locutione: *brigder i -di*, Add. 4.

Heldr, adv. häldre: potius. *h. vilia*, 22; Add. 2. *hvat v. hvart (sum) h. . . eþa*, 14: 2; 20: pr, 2, 7, 10, 14; 21: pr; 23: pr; 47: pr. *helzt*, superl. hälst: potissimum. *hvat sum h.*, quodcumque. IS: 1. *6 (*hælder*)

Helg, f. fred, säkerhet: pax, securitas. *hafa h.*, S: 2; 13: pr; 59; Add. 2. *vegin i h.*, 8: 2. *h. i takit* (rectius *i h. takit*), 13: pr. *bryta guþs h.*, i. e. pacem festorum dierum. S: 1. *manni h. halda* (pro *man helg halda*), 9. not. 3. Cfr. *Manhelg*. * (*hælg*)

Helga, v. a. freda, skydda: tutum reddere, defendere. *þa helga þair garþ sen*, saepem suam defendunt, i. e. saepe ita facta, ad eam removendam cogi nequeunt. 64.

Helghudaga vika, f. vocabulum perperam scriptum, cuius loco legendum est *pingizdaga vika*, pingstvecka: septimana pentecostes. S: pr. Germ. habet: *dy woche czu pfyngesten*, II. S: pr.; Danus vero erratum ita emendat: *hellig dag uge, det er pintz uge*, III. S: pr.

Helgis brut, n. 1) helgbrott, ohelgande af helgdag eller heligt rum genom arbete eller brott: violatio temporis vel loci sacri. 6: 1, 4; S: 1. 2) böter för helgbrott: mulcta violationis temporis vel loci sacri. 6: 3; S: 2. — Cfr. ÖGL., UplL. et SML. v. *hælghudagha brut*.

Helgun, n. (vide SML.) *aldra -na namn*, nomen omnium sanctorum (aedi sacrae datum). Hist. 4. *5 (*hælgun*)

Helguna messa, f. (vide UplL.) Hist. 5. *5 (*hælguna mæssu dagher*)

Heli, n. (Isl. *hæli*) tillflyktsort, fristad, egentligen gömställe: receptaculum, asylum, proprie latebra. *þar skal hafa helg ok h.*, allitt. 13: pr. Germ. vertit: *vorheginge*; Dan. *hyle*. II. 13: pr; III. 14: pr. Non dubium est quin h. v. deducenda sit ab *hæla*, celare; cfr. HelsL. vv. *hol*, *þiuf hol*, et VML. v. *þiufvala bot*.

Hell, ? (vide VML.) *hvaski ier til bruttit hun ella h.*, Add. 5: pr. Cfr. *Hun*. *5

Hemd, f. hämnd: vindicta privata. 11: pr; 14: 2. *4 (*hæmd*)

Hemna, v. a. hämnas: ulcisci. *h.*, absolute, 14: 2; 17: 4; Add. 2, 3. * (*hæmpna*)

Hengia, v. n. hänga (i galge): suspendi (in patibulo). 38. * (*hængia*)

Hennar, pron. poss. hennes: eius (feminae). 2: 1; 14: 6; 20: 8, 15. &c.

Hepta (part. pass. *heptr*), v. a. 1) fängsla: in carcerem coniicere. *man i stuk setia ok h.*, 20: 15. 2) (vide HelsL.) *h. soyþ, uxa*, 26: 2, 4. 3) inställa, afbryta, ej låta fortfara: inhibere, intermittere. *h. típir*, 3: 1; 8: 1. *6 (*hæpta*)

Hepta laun, n. pl. ? lön för tillvaratagande (af kreatur): praemium deprehensionis et custodiae (pecoris). 43, ubi forte lapsu calami, *-launs* scriptum est.

Her, m. här: exercitus. Vide *Hand*. *5 (*hær*)

Herbergi, n. husrum, boning: habitaculum, domicilium. 20: 9. *6 (*hærbærghi*)

Herferþ, f. härfärd, krigståg: expeditio bellica. Hist. 6. *4 (*hærfærd*)

Heri, m. hare: lepus. 38. *2 (*hæri*)

Herra, m. herre: dominus. *min h. kunungr*, Hist. 1. * (*hærra*)

Herþa, v. a. egentligen göra hård, härda; framhärda, envist fortfara i ett förehafvande: proprie indurare; animum obfirmare, pertinaciter insistere. Hist. 4.

Hesta kaup, n. hästköp: emtio equorum. 34. not. 25. *6 (*hæsta köp*)

Hesta tekt, f. olofligt bruk af annans häst: illicitus usus alieni equi. Ind. 35.

Hestr, m. häst: equus. 6: 1; 10, 17: 1; 34. &c. * (*hæster*)

Heta, v. a. (vide UplL.) Vide *Vípr heta*. * (*hætta*)

Hetning, f. vocabulum mihi incognitum, quod errato scriptum esse, additis verbis: *epa dailumal* forte indicare voluit scriba (cfr. *Himin*). Hist. 5. Isl. *heiting*, minae, huc non potest pertinere. Germ. interpres praeteriit h. v.

Hiaul, n. hjul: rota. 27.

Hieldu, vide *Halda*.

Hielp, f. hjelp: auxilium. *hegnan ok h.*, allitt. Hist. 2. *5 (*hiælp*)

Hielpa (impf. *hulpa*), v. a. c. dat. hjelpta: opem ferre. Hist. 4. * (*hiælp*)

Hier, adv. här: heic. Ind. 1; cap. 1: rubr.; Hist. 5. *sum h. ir skrifat i, sum ai hittas h. i*, i. e. in hoc libro. 61: 1. *6 (*hær*)

Hiern skal, f. hufvudskål: calva. 19: 7. Gotlandi quibusdam locis hodie dicunt *hjennskal*, a *hjenne* (pro *hjerne*), cerebrum.

Himin, m. himmel: coelum. H. v. scripta est manifesto errato, quod ipse, modo olim consueto (cfr. *Hetning*, *Les*), correxit scriba, scilicet additis verbis *epa hinna*, quibus indicatur pro *himin* legendum esse *hinna*. 19: 7. Non vero audiendus est Ih., qui sibi persuasum habet *himin* recte scriptum esse, ac significare tegumentum, membranam, addita vero verba esse "glossam recentioris aevi, et, quum in desuetudinem vox illa *himin* venerat, insertam" (*Gloss.* I. pag. 773, 871.). *5

Hin (pl. *hinir*), pron. 1) den andre: ille, alter. 3: 3; 13: 5; 14: pr. &c. 2) den (som): is (qui). 2: 2; 8: pr; 9, 14: 2. &c.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

3) artic. def. *h. nya, forna* &c. 3: 3; 5: pr; 19: 37; 20: pr; 23: 4; Add. 2. *

Hindra, v. a. hindra: impedire. Hist. 6. *6

Hinget, adv. hit: huc. Hist. 2. *1 (*hinget*)

Hinna, f. hinna: membrana. 19: 7, ubi sermo est de tegumento cerebri. *6

Hiskepr, m. (Isl. *hiúskapr*, coniugium, a *hiú*, familia, famulitium; Anglo-Sax. *hiva*, *hivisce*, *hivscipe*, familia) husfolk: famulitium. *barn sin ok hiskep sin allan*, Hist. 4.

Hitta (præs. *-tir*, impf. *-ti*), v. a. 1) hitta, finna: invenire. 36: 2; 37: pr; 49, 61: 1; 65; Hist. 1; Add. 5: 1. Cfr. *A hitta*.

2) råka (att göra något): fortuito aliquid facere. *h. sakar at giera, man at drepa*, 5: 1; 13: pr; Add. 1. *

Hogsl, n. 1) en viss summa penningar, som fadren till ett af en ogift qvinna framfödt barn skulle gifva henne: certa pecunia, quam pater infantis ex innupta femina procreati, feminae debuit. *giefi henni h. atta v. þriar markr*, 20: 15. Aliquando hoc nomine debebantur quatuor marcae (vide *Hogsla*); cum vero l. c. dicitur *giefi henni fult h.*, indicatur, ni fallor, octo marcas esse pendendas. *þair sum h. aigu up taka faþir epa broþir*, ibid.; ex his adparet proximos stupratae virginis cognatos accepisse hanc pecuniam, etsi locis antea citatis feminae deberi dicitur. Germ. vertit: *vorbesserunge eres rechtes v. des göthnischen rechtes*, II. 23. 2) en viss del af egendomen, som efter mannens död tillföll enkan, men hvars belopp är obekant: pars quaedam bonorum, quam post mortem mariti cepit vidua, de qua vero, quanta fuerit, non constat. *kuna liautr h. ok ip ep-tir bonda sen, hafí hogsl ok ip ok ai maira*, 20: 8. Sch. (*Beyträge zur Kennt-*

niss des germanischen Rechts, I. pag. 84 seqq.), huc referens id quod in principio cap. 65 dicitur de quibusdam pecoribus, credit *h.* constituisse certis rebus, quas mortuo marito capere licuit viduae, ut Germanorum *gerade*, ant. *rade* (vide *Sachsenspiegel* I. 21, ubi enumerantur "*alle scap unde gense unde kasten mit upgehavenen leden, al garn, bedde, pole, küssene*" &c.; quibus conferantur ea, quae de eiusmodi iure superstitis coniugis statuunt nostrae leges); at potius dicendum est hac de re nihil statui posse; ac nescio an locus obscurus, cap. 65, aliquid ad hanc rem illustrandam conferat. S. D. K. OLIVECRONA, *om lagbestämd giftorätt i bo*, Upsala, 1851, pag. 102, credit *h.* idem esse, quod veteres Norvegiae et Islandiae leges appellant *mundr*, sc. pretium, quod pro uxore obtinenda pependit procus. Germ. vertit verba *h. ok ip: vorbesserunghe vor ere betrachtunghe, högenisse unde vörbesserunge des recktes*, II. 21: 9. Cfr. *Ip.* — H. v. e Germania originem duxisse, et quidem dialecto Mnd. deberi, mihi verisimile videtur; attamen, etsi *högsel* significat rem, qua aliquid exaltatur, ab *hoog*, altus (cfr. *Brem. Niedersächs. Wörterbuch*), ista huc non pertinere mihi videntur, nec meliorationis vel augmenti significationem huic v. inesse equidem credo, quamvis eam ita intellexit vetus interpres Germanus. Nec Latino-barbarum *osclium* (osculum) et vetus Franco-Gall. *ousclage*, quae adfert II., huc pertinere mihi videntur. Potius derivanda videtur ab *höge*, laetitia, *högen, uphögen*, lactum facere (cfr. RICHY, *Idioticon Hamburgense*); ut proprie significet solatium vel aegritudinis levamen, quod non minus dehonestatae virgini quam moestae viduae accommodatum est. Quod si ita est, h. v., ni fallor, primum accepit specialem illam signi-

ficationem solaminis feminae stupro devirginatae, deinde vero ex analogia quadam translata est ad feminam, cui maritus morte abreptus est; cum vero dicitur *hogsl ok ip*, non solum id, quod honestae viduae debetur, distinguitur ab eo, quod datur stupratae virgini, sed quoque indicatur illud non tantum solaminis nomine dari, verum etiam esse remunerationem industriae ac diligentiae, qua rei familiari servandae et augendae studuit uxor. Verba *hogsl et ip* igitur, ni fallor, unam eandemque rem denotant; nec statuere necesse est haec vocabula, ita connexa, umquam diversas res viduae debitas respexisse.

Hogsla, v. a. gifva *hogsl* till ogift qvinna som födt oäkta barn: pecuniam *hogsl* dictam feminae stupratae dare (cfr. *Hogsl* 1). *hogsl hana miþ III markum*, 20: 14. *þa skal hæn hana h. v. ai h.*, 21: pr. Germ. illo loco vertit: *högen*, hoc vero: *högsln, das ist vörbesserunge tun noch rechte*, II. 22: 4; 21: pr.

Hor, n. hor: adulterium. 21: pr. Cfr. *Yfir hor.* *

Hordombr, m. hordom: adulterium. 39. *5

Hor karl, m. horkarl: adulter. Ind. 21. *6

Horn, n. horn: cornu. 26: 4. *6

Horn band, n. hornband; så kallas här ett slags hälla, som brukades på oxar, och hvars ena ände bands vid en bakfot och den andra vid hornen: vinculum cornuum; ita heic appellatur compes, qua pes posticus bovis cornibus adnectebatur. 26: 4. Nostro tempore Gotlandi quibusdam locis nomine *hornband* (ab *honn*, cornu) denotant vincula, quibus cornibus adnectitur iugum.

Hoy, n. hö: foenum. 3: 4.

Hoygrí, Hoygstr, vide *Haur*.

Hoyra, v. a. höra: audire. 19: 23; 20:

15; 22, 30: 2; Add. 5: 3. Cfr. *Til hoyra*. *6 (*höra*)

Hoysletr, m. höslätter: foenisecium. *um h.*, foenisecii tempore. 47: 1. Gotlandi hodie nomine *højslet* denotant foenisecium, ad quod multitudo hominum congregatur; *ga i højslet* est ad tale opus convenire; quibusdam vero locis hoc nomen ipsum pratum significat.

Hvaifi bain, n. större benskärfva: maius fragmentum ossis. 19: 9. Quid proprie significet prior h. v. pars, mihi est incognitum. Veteres interpretes Germ. et Dan. h. v. non intellexerunt; idemque dicendum est de Ih., qui vertit: "os verticis" (*Gloss. v. hvif*).

Hvargin, pron. ingendera: neuter. *hvatki* (n.) *þaira*, 25: 2. *

Hvargum, adv. ingenstädes, aldrig: nusquam, numquam. 25: pr. Cfr. *Hverghi*.

Hvar, *hvert*, vide *Hver*.

Hvat (*hvert*), conj. 1) antingen: utrum. *h. . . ella*, Add. 5: 3. *h. (sum) heldr . . . eþa*, 23: pr; 47: pr. 2) ehvad: sive. *h. (sum) . . . eþa*, 3: pr; 19: 1; 20: 6; Add. 1, 4. *h. (sum) heldr . . . eþa*, 14: 2; 20: pr, 2, 7, 10, 14; 21: pr. *6

Hvatki (*hvatki*, 4. *hvarki*, 65. *hvaski*, 4. not. 5.), conj. hvarken: neque. *h. . . eþa*, 4, 7: 1; 9, 10. &c. * (*hvarkin*)

Hver, pron. hvar, hvarje: quisque. 3: pr, 1. &c. *hvar*, 3: 1. not. 10; 19: 18; 37: pr. f. *hverium*, 2: 1; 18: 1. (cfr. VML. v. *hvarion*.) n. *hvert*, 19: 8-10. &c. *hver*, 19: 9. *hvert*, 15: 1; 62. *hvat*, 25: 2. dat. m. *hverium*, 2: 2; 12: pr. &c. *hvarum*, 24: pr. f. *hveru*, 20: 14. *hverri*, Hist. 5. n. *hveriu*, 18: 1; 45: pr. *hvaru*, 9. acc. m. *hvern*, 1, 10, 19: pr. &c. *hvarn*, 19: 25. f. *hveria*, 20: 2; 23: 2; Hist. 6. n. *hvert*, 2: pr; 20: 8, 9. &c. *hver*, 17: 4. — *h. þaira*, 15: 1; 19: 14, 15; 20: 14. *h. annara kirkiu manna*, 3: 3. *hvert ar siextan ara*,

20: 9. *h. þriþi*, Hist. 1. *þriþi h.*, Hist. 5. * (*hvar*)

Hver (*hvar*, 63: pr; 65. n. *hvat*), pron. 1) hvilken: quis. 6: 1; 28: pr. 2) eho: quicumque. 16: 2; 20: 13; 24: pr, 1; 25: 4, 5. &c. *hvert þaira*, 19: 33. *hvat sum helzt*, 18: 1. *hvat tima*, Add. 2. * (*hvar*)

Hverghi (*hvergin*, *hvargin*), adv. 1) aldrig: numquam. 8: 1; 24: 4. 2) ingenstädes: nusquam. 36: 2; 64. *4 (*hvarghin*)

Hverium, vide *Hver*, quisque.

Hvert, adv. hvart, hvarthän: quorum. 28: 8. *6 (*hvert*)

Hufa, f. (vide ÖGL.) Vide *Hattr*. *6 (*huva*)

Hugundi, n. pl. (Isl. *hægindi*) beqvämighet: commoditas. -*da* (gen.) *niauta*, commoditate frui, sc. urinam faciendo. 19: 18.

Hvif, ? hufvudkläde: rica, calantica. 23: pr. Dan. vertit: *dug*, III. 27: pr. Vestrogotos ita appellare calanticam muliebrem, narrant Ih. (*Dial. Lex.* pag. 197) et Hor (*Dial. Vestrogot.* pag. 316). Eodem nomine Suecus S. Bibliorum interpres reddidit Hebr. *מסכתה*, vel forte potius Germ. *schleyer*, Es. 3: 22.

Hvilikr, *hvilikin*, pron. hvilken som helst: quicumque. 48, 52. *

Hvittr, adj. hvit: albus. 65. *4

Hulseri, n. (vide UplL.) 19: 2. *4

Hult, n. (Isl. et Anglo-Sax. *holt*, Germ. *holz*) liten skog, lund: nemus. *kaita v. troa a h. ok a hauga*, allitt. 4; Hist. 1. Cfr. UplL. v. *lunder*.

Hun, ? takås: culmen, fastigium tecti. *h. ella hell*, allitt. Add. 5: pr. Gotlandi adhuc eodem sensu dicunt *håun* v. *hun*, quod tamen nonnulli, falsa derivatione, credunt esse definitam formam a *häu* v. *hu*, i. e. *huf*, operculum, tectum. *5

Hund bit, *hunds bit*, n. hundbett: morsus canis. 17: 4; Add. 3.

Hunderi, n. härad; med detta namn

beteknas på några ställen tydligen samma områden, som annars kallades *þing*: hundredum; hoc nomine quibusdam locis denotantur eadem sine dubio territoria, quae alias appellabantur *þing* (cfr. *Þing*). *hunderis men i sama h.*, 28: 4. *raþmen i sama h.*, 19: 1; Add. 5: 3. *-ris raþmen*, 32. *5

Hunderis men, m. pl. (vide SML.) 28: 4. *4

Hunderis þing, n. häradssting: conventus iudicialis hundredi. 28: 5; 31. *5

Hundr, m. hund: canis. 17: 3; 19: 23; Add. 3. *5

Hur, adv. hvar: ubi. 64, 65. Gotlandi quibusdam locis adhuc dicunt *hur* pro *hvar*. * (*hvar*)

Hurvina, adv. (Isl. *hver-vetna*, ubique) hvar: ubi. 8: 1. Scribitur *hur vitna*, ibid. not. 37.

Hus, n. hus: domus. 3: 4; 9, 20: 11. &c. *taka soyþ i h.*, 26: pr, 1, 2. *h. þet sum þiaup sufa i*, i. e. casula litorea in usum piscatorum exstructa; eiusmodi aediculae adhuc conspiciuntur in littore Gotlandiae, ubi stationes sunt cymbarum piscatoriarum. 36: 1. Cfr. *Byna*, *Eld hus*. *

Husbandi, m. 1) husbonde, husfader: dominus, paterfamilias. 24: pr.)(*husfroya*, 36: 1.)(*byrslu fulk*, 56: pr. *h. i garpi sinum*, 12: 1. 2) (gift) man: maritus. 14: 6. *

Husfroya, f. 1) husmoder: materfamilias.)(*husbondi*, 36: 1. 2) hustru: uxor. Hist. 4. * (*husfru*)

Husþiaup, n. husfolk, tjenstfolk: famulitium. 55: 1. Germ. perperam vertit: *hus dybe*, II. 65.

Huta, vide *Haita 1*.

Hyggia (impf. *hugþi*), v. a. tänka, mena: cogitare, credere. Hist. 1. *4

Hylia (præs. *hyl*, *hyll*), v. a. hölja, skyla: tegere. 19: 6, 32. not. 79; 62. Cfr. *Hattr*. *

Hysa, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. *h. eþa haima*, allitt. 2: 2. *5

I.

I, præp. c. dat. v. acc. 1) i: in. *kafi herbergi i garpi*, 26: 9. *i laghum*, I. *laipa bana bundnan i garþ*, 16: 2. *bie-ra manni sak i garþ*, 17: pr. *sum han i* (sc. *garþ*) *haffi*, 19: 38. *gipt i garþ* v. *flairi garþa*, 26: 6, 9. *osoyþr laupr i*, sc. in agrum, 26: 2. *hin sum i* (sc. *sak*) *hafr varit*, 11: 2. 2) i, till: in, ad. *far i andra (sokn)*, 3: 2. *fara i garþ*, 17: 1. *þa laupr* (sc. *mal*) *i tolf markr*, 2: 2. *

Iatta, v. a. säga ja till, bifalla, bekänna: adensum confiteri, adsentire. i. *krisnu*, I. *6 (*iætta*)

Iaul, n. pl. jul: festum nativitatis Christi. 8: pr. *6 (*iul*)

Iefa, v. a. tvifla, mistänka: dubitare, suspicari. 37: pr. *6 (*iæva*)

Iek, pron. jag: ego. Hist. 2. *iac*, *iach*, *iach*, Add. 2. dat. *mir*, Hist. 2. acc. *mik*, Hist. 2, 4. * (*iæk*)

Iem burin, adj. (Isl. *jafnborinn*) af lika börd, jämnlik i börd: par natalibus, aequali genere natus. *toft henni -rnir*, 14: 6. *miþ siex mannum sir -rnum*, 20: 15. Germ. vertit: *ere gleichen*, *dy ere gliche synt geboren*, II. 14: 6; 23; ac Danus: *iemnlige oc borne*, *sine ieffnlige*, III. 15: 6; 24.

Iem dyr, adj. (vide VML.) *þaun iru i*, i. e. par mulcta pro iis penditur. 19: 33. *5 (*iom dyr*)

Iemdyrt, adv. lika dyrt: aequè care v. magno pretio. *þa bytir i*, i. e. parem mulctam. 19: 37.

Iemgoþr (n. *-gut*), adj. (vide ÖGL.) 19: 33; 26: 8, 9; 27. *5 (*iomgoþer*)

Iem hailigr (pl. f. *-helgar*), adj. lika fredlyst: aequè sacrosanctus, pari securitate munitus. 8: 2.

Iemlangi, m. (vide VGL. sub 1.) þry-svar til -ga, 14: pr. til -ga ok aina nat, 19: 34. * (*iamlangi*)

Iemlangr, adj. lika lång: aequae longus. 26: 8.

Iemlika, adv. (Isl. *jafnlega*) jämnt, beständigt: iugiter, continue. Hist. 2.

Iem mikil (n. -kit), adj. lika mycken: aequae multus. 26: 9.

Iemn (n. *iemt*), adj. jämn, lika: par, aequus. 19: 37. *i. at botum* (cfr. UplL.), 16: 1. * (*iæmpn*)

Iem ner, adj. (vide ÖGL.) 20: 3, 7, 11, 12. *blops i.*, 20: 10. *6 (*iæmnær*)

Iemt, adv. jämnt, lika: aequaliter. 20: pr. *3 (*iæmt*)

Iemvel, adv. så väl: tam, non minus. 3: 3, 4; 8: 2; 13: pr. not. 9; Add. 2. *6 (*em væl*)

Ier, vide *Vera*.

Ierl, m. (vide ÖGL.) Hist. 2. *4 (*iarl*)

Ieta, v. a. äta: edere. Add. 5: 2. Gotlandi quibusdam locis adhuc dicunt *jäta* pro *äta*. *5 (*æta*)

Ifir, vide *Yfir*.

Ifirklepi, n. (vide UplL.) 19: 33. *4 (*ivirkleþe*)

Ikorni, m. ekorn, ekorre: sciurus. 57. *5 (*ekorni*)

Ildr (acc. m. *illan*), adj. ond: malus. *i. vili*, Add. 2. *4

Illa, adv. illa: male. 13: pr; 37: pr; 59; Hist. 6.

In, adv. in: intro. *in biera, ganga*, 24: pr; 37: pr. *5

Inna, v. a. vinna, emottaga: adsequi, accipere. *i. skript sina* (cfr. UplL.), 2: 2. *5

Innan, præp. c. gen. v. acc. 1) inom: intra. *i. staur* () (*utan*), 20: 13; 25: 5; 57, 63: pr. *i. lands* () (*utan*, Add. 1. 2) *i. på*: in. *i. gierþa*, 26: 7; 64. *i. þan staþ*, Hist. 4. *þair foru i. þors borg*, Hist. 1. 3) *i. till*: in, ad. *þair silgdu i. all*

land, Hist. 4. *fara i. slikan vaþa*, tale periculum adire. Hist. 2. *

Innan sokna fulk, n. insockne folk: homines in eadem parocia habitantes. 24: 1. Cfr. SML. v. *innan sokna mæn*.

Inni, adv. inne: intus. *hittis fuli i.*, sc. in aedibus. 37: pr; Add. 5: 1. Cfr. *Brinna, Halda 3.* *

Inni takin, adj. (vide ÖGL. sub 1.) *verþa i. miþ kunu*, 20: 14, 15; 21: pr. *6

Insigli, n. insegl, sigill: sigillum. Hist. 6. *4

(*Intekt*, f. träffande på bar gerning (i lägersmål): deprehensio (stupratoris) in ipso facinore. 20: 15. not. 78.) *4

Inter, adj. (ab *inna*, cfr. VGL.) slutad: finitus. *mali ier i.*, 2: 3; 6: 5.

Iorþ, f. 1) jord, mark: terra, solum. 23: 1. *ufan -þar*, Hist. 1. Cfr. *Aþal-, Dauf iorþ*. 2) jord, fast egendom: fundus, bona immobilia. 20: pr; 28: 5, 6. *

Iorþ aign, f. jordegendom: bona immobilia. 7: 2.

Ir, pron. j: vos. Hist. 2, 4. acc. *ider*, Add. 4. *5 (*i*)

Ir, præs. a *vera*, q. vide.

Iþ, ? id, flit: diligentia, industria. *hogsl ok iþ*, industriae praemium viduae tributum; vide *Hogsl*.

K.

Kafti, m. kaffe: cylindrus, bacillum. Vide *Buþ kafti*. *

Kaldr, adj. kall: frigidus. 19: 22.

Kalla, v. a. 1) kalla, ropa på: vocare, inelamare. *k. a durum*, 19: 23. 2) åkalla, anropa: invocare. Hist. 2. 3) säga: dicere. *k. barn vara datt burit, frest ai vera lipin*, 2: 2; 13: 5. *þu v. hin -as hava* &c., pro -ar þik v. sik, Add. 4. 4) kalla: appellare. *þet kalla men vatubandu v. krafar vereldi*, 13: pr; 17: 4. *likvara -ar serk* &c. 19: 33.

*hamn sum -ar akgarn, þar -ar kula-
steþar &c.* Hist. 3, 4. *

Kalvi, m. (Isl. *kálfi*) benkalf, vad: sura. 23: 4.

Kapu laus, adj. (vide VML.) 37: pr. *5 (*kapölös*)

Kar, n. käril: vas. 63: 3; 65. *6

Karl, m. karl: vir. *sitia i karls skauti*, i. e. avi. 20: 1. Cfr. *Hor karl*. *

Kasna vargr, m. mordbrännare: incendiarius. 39. *5

Kasta, v. a. kasta: iacere, iaculari. *k. at manni miþ staini*, 19: 4. Cfr. *Ut kasta*. *

Kaup, n. köp: emtio. *kaupa med fastu -pi*) (*med mala*, Add. 4. *manna k.*, emtio servorum. Ibid. rubr. Cfr. *Aigna-*, *Hesta-*, *Yxna kaup*. * (*köp*)

Kaupa, v. a. köpa: emere. 28: 1, 3, 4, 5; 33, 34, 46, 65; Add. 4, 6. Cfr. *Lag-kauptr*. * (*köpa*)

Kaupmanna skapr, m. köpmansvaror: mercimonia. Hist. 4.

Kaupmaþr (pl. *-men*), m. köpman: mercator. Hist. 4. *5 (*köpman*)

Kaup skip, n. handelsfartyg: navis mercatoria. 36: pr.

Kaupungr, m. stad: urbs. 6: 2; 13: pr. *3 (*köpunger*)

Kenna (impf. pl. *kendu*, sup. et part. pass. n. *kent*), v. a. 1) känna, igenkänna: noscere, agnoscere. 22. *-nis þet v. han ai atr*, vide *Atr 2*. 2) tillvita: obicere, accusationem v. actionem alicui intendere. *k. kunu sak, mal verþr kunu kent*, 2: 2, 3. *han -nir þet manni*, 18: pr. *k. þreli þypt*, Add. 5: 1. *kuna -nir manni barn*, 20: 15. * (*kænna*)

Kenna, f. 1) kannedom, kunskap: notitia. 45: 1. 2) undervisning: doctrina, disciplina. *lerþra manna k.*, Hist. 4.

Kennidombr, m. i. q. *kenna 2*. Hist. 3.

Kera, v. a. (vide VGL.) *k. sit mal*, Add. 2. *k.*, absolute, 22, 23: 4. * (*kæra*)

Kerldi, n. 1) mankön: sexus mascu-

linus. a *qvindi ok a k.*, Add. 1. Cfr. *Kerldis maþr*. 2) menniska (man eller barn) af mankön: homo masculini generis (vir vel puer.) (*qvindi*, 20: 3, 7; 28: 5. *ier k. gangit sik*, si masculus heres non existit. 20: 10.

Kerldis maþr, m. (Isl. *karlmadr*, Norveg. *karman*) i. q. *kerldi 2. qvindis maþr eþa kerldis* (sc. *maþr*), 14: 2; 20: pr. Cfr. VGL. v. *karmaþer*.

Kerra, f. kærta, enbetsvagn: vehiculum birotum, curriculum uni equo aptum. *rus ok k.*) (*oyk vagn*, 26: 7.

Kietti, m. (Fenn. *kehto*) vagga: cunae. 18: 1. *2 (*kætti*)

Kexi, n. båtshake: contus, harpago. *þarf viþr krok ok k.*, allitt. 49. Gotlandi quibusdam locis adhuc nomine *kæxe* denotant contum. Inter *krokr* et *kexi* id forte discrimen fuit, ut *krokr* fuerit vulgaris contus, *kexi* autem instrumentum eiusdem fere generis, quod nostro tempore *stensax* appellant Visbyenses, scilicet ingens forceps pluribus dentibus munita, qua lapides e fundo maris tolluntur.

Kirkia (*kirchia*; gen. et dat. *-ur*, 7: 2; 13: pr; 30, 39, 40.), f. kyrka: aedes sacra. 3, 4, 6: 4. &c. *

Kirkiu dur, n. pl. kyrkdörr: ostium aedis sacrae. 3: 1; 8: 1; 16: 2; Add. 3. *6

Kirkingarþr, m. (vide VGL. sub 2.) 8: 1. not. 41; §. 2; 13: pr; Hist. 5. *

Kirkiu gerþ, f. kyrkbyggning: exstructio aedis sacrae. 3: 3. *6

Kirkiu men, m. pl. socknemän, sockneboar: paroeciae incolae. 2: 2; 3: 1-3; 4, 6: 2, 4; 8: 1, 2; 20: 14; 26: pr; 59.

Kirkiu rum, n. kyrkplats, bänkrum: sedes alicui adsignata in aede sacra. *firigiera -mi sinu*, 63: 2.

Kirkiu sokn (*kirchiu sonch*), f. kyrksocken: paroecia. 3: 4; 6: 1; 13: 2. *6

(*Kirkiu stedr*, m. i. q. *kirkiu rum*. 63: 2. not. 9.) *1 (*kirkiustaþer*)

Kirkiu vigsl f. kyrkinvigning: consecratio aedis sacrae. Hist. 3. *6

Klanda, v. a. klandra, tilltala (för brott): vituperare, accusare. *k. man*, 6: 1, 3. *

Klappa, v. a. afhugga: abscidere. *k. qvist*, 25: pr. Gotlandi adhuc dicunt *klappa löf* v. *grejner*, i. e. abscidere frondes et ramusculos, quibus pascuntur oves.

Klenat, ? matvaror: cibaria. Hist. 3. Hodie v. *klenüt* denotat genus quoddam placentarum. Cfr. Gloss. II. v. *cleynode*.

Kleti, n. förrådshus: cella penuaria. 17: 1. Ita h. v., mihi incognitam, explicat Germ. interpres. Had. vertit: "ut-hus, klädeshus der folk vistas."

Klepi (gen. *cleis* pro *clepis*, 20: 14.), n. 1) kläde, tyg: pannus. 20: 14. Cfr. *Raip-*, *Senga klepi*. 2) pl. kläder: vestimenta. 18: 1; 19: 33; 23: 3; 24: 1. Cfr. *Gang-*, *Ifirklepi*. * (*klæpi*)

Kliaufa (sup. *klufit*), v. a. klyfva: findere. 25: pr. *4 (*klyva*)

Klint (vel *klinta* ? dat. *-tu*), f. klint: rupes. *firi nipan -tu*, infra rupem, sc. eam, qua pars urbis Visby altius sita a parte mari proxima separatur; infra illam rupem re vera sita fuit aedes sacra, quae a S. Petro nomen habuit (cfr. *Petr*, in ind. n. pr.). Hist. 4.

Klippa, v. a. klippa: tondere. *kliptr veþur*, 44. Cfr. *O kliptr*.

Klostr, n. kloster: coenobium. 7: 1, 2. *

Kni, n. knä: genu. 18: 1; 23: 4. *6 (*knæ*)

Kniborþ, n. ? knäskål: patella. 23: 3. Gotlandos recentiore quoque tempore dixisse *knejbord*, refert Ih. (in *Dial. Lex.*); nunc vero h. v., quantum equidem comperi, exoleta est.

Knifr, m. knif: culter. 19: 3. *6

Ko, f. ko: vacca. 20: 14; 33: 1. *5

Korn, n. 1) säd: seges, frumentum. 6: 2. 2) korn: hordeum. 26: 5; 56: 1. *

Kornband, n. spannemålsförbud: interdictum de importando vel exportando frumento. Hist. 2.

Korn tiunt, f. (vide UplL.) 3: 4. *6

Kraf, n. kraf, utkräfvande: coactio, exactio. Vide *Fear kraf*, *Krafar vereldi*.

Krafar vereldi, n. (a *kraf*) utkräfd mansbot; så kallas mansboten i ett visst fall, då den kan utkrävas, men hämnad ej eger rum: mulcta homicidii exigenda; ita appellatur mulcta homicidii in casu quodam, ubi exigi potest mulcta, non vero ulcisci licet. *þet kalla men k. þet al kreifia ok ai hemna*, 17: 4.

Kreifia (*kreffuia*), v. a. utkräfva: exigere. 17: 4; Add. 3. * (*krævia*)

Kring um, præp. omkring: circum. *þan sum k. a*, i. e. qui terram circumiacentem habet. 25: 1. Cfr. *Um kring*.

Kristin (pl. gen. *krisna*), adj. christen: christianus. 4; Hist. 4, 6. *

Kristindombr, m. christendom, christna läran: christiana religio. 1; Hist. 3-6; Add. 2. *veita manni &c. allan -dom*, i. e. omnia, quae ad christianam religionem pertinent. 3: pr, 4. *

Kristna (*krisna*, gen. *kristnur*), f. i. q. *kristindombr*. 1; Hist. 4. *6

Kristna (*krisna*), v. a. döpa: baptizare. Hist. 4. *

Krokr, m. båtshake: contus. Vide *Kexi*. *1

Kruna, v. a. kröna: coronare. *-naþr kunungr*, Hist. 6. *4 (*krona*)

Kufna, v. n. (Isl. *kafna*, Norveg. *kovna*) qväfvas, prov. *káuna*, *qvafna*: suffocari. 18: 1.

Kuma (præs. *kumbr*; impf. *qvam*, 20: 5; Hist. 1, 3; Add. 5: 2. pl. *qvamu*, Hist. 1, 5. impf. conj. *qvami*, Hist. 5. pl. *qvamin*, Hist. 6. imperat. *kum*, 35: 1.), v. a. komma: venire. *k. til gutlands*,

Hist. 5. *k. manni til garþs*, 37: pr. *þar sum þar kumnar ieru*, ubi venerunt (fundi) i. e. oppignerati sunt. 63: 1. *en a harund kumbr*, si laesio attingit (non solum vestimenta, sed ipsam) cutem. 19: 33. *sen at þi mali ir kumit*, 14: 2. *hvat sum helzt kan at k.*, i. e. accidere (infanti), 18: 1. *landa sak kumbr i*, 8: 1, 2. *lima lyti kan i kuma*, 16: 1. *en i sarafar kumbr*, 19: 37. (*mal*) *kumbr up fri kirkiu men v. þings men v. landu alla*, i. e. iis denuntiatur. 2: 2; 4. Cfr. *Atr.*, *Vipr kuma*; *Fran.*, *Ful.*, *Ner.*, *Okumin.* 2) v. a. c. dat. (vide UplL. sub 3.) *k. eldi a land*, Hist. 1. *kum hanum* (sc. *hesti*) *hailum atr*, *kumi* (sc. *þreli*) *bainheilum atr*, 35: 1; Add. 5: pr. *k. handum a gripi*, Add. 5: 2. *þypti up k.*, i. e. detegere, manifestare. Add. 5: pr, 1. * (*koma*)

Kuna (gen. et dat. *kunur*, 23: pr, 1, 2. pl. gen. *qvinna*, Ind. 22; cap. 18: pr; 19: 38. not. 9; 20: 10; 23: pr; 24: 2. not. 44; 65.), f. 1) qvinna: femina. 2: 1, 2; 6: 4; 14: 6; 15: 1; 18. &c. Cfr. *Gran.*, *Griþ.*, *Vitnis kuna*. 2) hustru, gift qvinna: uxor. 21: pr; 63: 2; Hist. 1, 2.)(*moy*, 21: 2. Cfr. *Prest kuna*. * (*kona*)

Kunna, v. a. 1) kunna: posse. *so et ai kan hailna*, 19: 6. 2) (vide VGL. sub 3.) *en so illa kan bieras*, *lima lyti kan i kuma*, *hvat sum helzt kan at kuma*, *kan gangas eptir neqvara* &c. 13: pr; 16: 1; 18: 1; 20: 12. &c. *

Kunnugr, adj. kunnig, klok: sciens, peritus. Vide *Fiel kunnugr*. *6

Kunungr, m. konung: rex. Hist. 2, 3, 6. *kunungs aiþr*, vide *Aiþr. sviaríkis k.*, Hist. 2. Cfr. *Grikir*, *Sviar*. * (*konunger*)

Kupar, m. koppar: cuprum. 65.

Kurtil, m. kjortel, underklädning: toga, palla.)(*ifirkleþi*, 19: 33. *4 (*kiurtil*)

Kurtil bonaðr, m. kjortelprydnað (af ett visst nu okänt slag): ornatus pal-

lae muliebris (certi generis nunc incogniti). 65. Dan. vertit: *kiortil klede aff skarlagin*, III. 81. Rustici Scanenses nomine *väggbonad* denotant viles picturas, quibus parietes cubiculorum ornant.

Kustr, m. egendom: bona. 5: 1; 10, 20: 5; 24: 4; 29. * (*koster*)

Kyn, n. slägt: genus, gens. *gutnisk k.*, Add. 1. Cfr. *Mopur kyn*. *

L.

Lag, *lagh*, n. 1) lag, ordning, sätt: ordo, modus. *kleþi stingva yr lagi* &c. 23: 3. 2) pl. lag, rätt: ius, lex. *l. guta*, 1: rubr.; 19: 31. *ret guta l.*, 61: 1. *i-gum orum*, 1. *þet v. þaun iru l.*, 20: 8; 28: 6; 61: 1. *um qvinna gripi* &c. *iru l. þaun*, 23: pr; 36: pr; 38, 64. *sum l. segia*, 8: 1. *at -gum*, 7: pr; 26: 4; Add. 4. *miþ -gum*, 37: pr. *i l. takin*, 8: 2. *vera i lutum ok i -gum miþ nipium*, 20: 13. *-gum fylgia*, Add. 4. 3) pl. ed: iuramentum. *fa l. af andrum*, 32. *

Laga, *lagha*, adj. indecl. laga, laglig: legitimus. Vide *Bot*, *Farvegr*, *Frest*. *

Lagfeldr, adj. lagligen sakfälld: legitime damnatus. *þa vari l. þan* &c., i. e. caussa cadit. 31. *3

Laggiertr, adj. lagligen gärdad, lag-gild (om gärdsgärd): legitime saeptus, rite structus (de saepe). *l. garþr*, 25: 6; 26: 2, 3, 5, 6.

Laggiþtr, adj. (vide ÖGL.) *-pt kuna*, 21: pr; 22. *4

Lagkauptr, adj. lagligen köpt: legitime emtus. 28: pr.

Laglika, adv. lagligen: legitime. 26: 1; 28: 5; Hist. 6. Cfr. *Olaglika*. *

Laglikr, adj. laglig: legitimus. Hist. 6. *6

Lagreka, v. a. lagligen fästa: legitime adfigere. *skip var -kit v. -kat*, i. e. litori adfixum. Add. 5: 2.

Lagryþia (part. pass. n. *-ryttl*), v. a.

lagligen kräfvä, lagsöka: legitime agere, exigere. *l. til (gields &c.)*, 10, 17: 4; Add. 3.

Laiþa (loyfa, præ. laifr, laifir, sup. laift), v. a. lemna: relinquere. 3: 4; 20: 1, 14; 26: 9; 35: 1; 48, 56: pr; 64. *1 (*leva*)

Laigha, f. 1) lega, lön: merces (qua conducuntur opera). 56: pr. 2) afrad: vectigal. Vide *Lands laigha*. * (*legha*)

Laigi, n. jord, som gaf en viss lega: fundus, qui certa mercede conducebatur. *mark l.*, 28: 5. *þriggia marka l.*, 20: 13; 63: 2; quod Germ. vertit: *das czu hure geit vor III marc*, II. 22: 3. Non dubium videtur quin Gotlandorum *mark laigi*, pariter ac Uplandorum *markland*, primitus fuerit fundus, e quo vectigal unius marcae a colono pendebatur (cfr. Upl. v. *markland*); at nota, secundum hanc normam, praediis semel impressa, iis inhaesit, postquam vera eius ratio ac vis ante omnem memoriam evanuerat. In archivo magistratus Visbyensis vidi diploma de anno 1527, quo tria *markaleghe* in paroecia Hablingbo ita vendebantur, ut secundum antiquam terrae consuetudinem (*epþther landzens gangh och gammell sydwane*), quodvis *markaleghe* valuerit duodecim marcis. In relatione de Gotlandia a. 1654 a G. BERG conscripta, inter alia quaeritur *hvad ett marckleye vara, och hvarutinnan det bestå skall, därpå man sanningen likmätigare svar ey hafver kunnat bekomma, än att ett marckleye skulle vara och bestå af 5 tunneland åker eller fem mans slätt äng* &c. (*Handlingar rörande Skandinaviens historia*, XXIX. pag. 391.) In registis censualibus fundorum Gotlandiae, usque ad medium saeculum XVIII, *markleje* ad quodvis praedium adnotatum est; in recentioribus vero registis hae adnotationes omissae sunt.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Laiþia, v. a. lega: conducere. 3: 4. * (*leghia*)

Laiþuleningr, m. (Isl. *leiglendingr*, Dan. *lejlænding*) landbo, arrendator: colonus. 3: 2.

Laika, v. a. egentligen leka; genom lek eller i strid mishandla: proprie ludere; lusu vel pugna male tractare. *l. at manni*, 19: 15. Germ. vertit: *den anderen vornichten*, II. 19: 15. Isl. *leika á einn* est illudere alicui; *illa leikinn*, male habitus. Cfr. SkL. v. *mislekin*.

Laita (liata, leita), v. a. söka: quaerere. *l. viðr man firir sir*, i. e. ad sensum apud alium petere. 6: 1. *hver-tar firir sir*, quisque suis rebus consulit, v. pro se curam gerit. 20: pr. * (*leta*)

Laiþa (leyða), v. a. leda, föra: ducere, ferre. *l. naut &c.* 45: 1. *l. (rus) miþ byrþi*, 6: 3. *l. manni bana* (sc. servum) *bundnan i garþ*, 16: 2. *l. man miþ opi*, alium clamore persequi, ut in sequentibus res exprimitur: *fara þengat eptir sum han far firir*, 22. *vitni-þas manni a hand*, 4. *l. manni a hand*, rem litigiosam ad auctorem deducere. 37: pr; Add. 4. Cfr. *Atr laiþa*. * (*leþa*)

Laiþingr, m. leding, sjötåg: expeditio navalis. *biauþa gutum-ng, l. skal ut ganga*, Hist. 6. *6 (*leþunger*)

Laiþings buþ, n. upbåd till leding: evocatio ad expeditionem navalem. Hist. 6.

Laiþings lami, m. utskyld, som för det år, då Gotlåndingarne ej utgingo i påbuden leding, erlades det nästföljande året: tributum, quod Gotlandi, si anno aliquo expeditionem bellicam, quamvis indictam, neglexissent, sequenti anno pendebant. Hist. 6. *6 (*leþungslami*)

Laiþings men, m. pl. män, som utgingo i leding: viri, qui in expeditionem navalem emittebantur. Hist. 6.

Laiþsn, f. (vide ÖGL.) -num fylgia,

rem litigiosam ad laudatum auctorem deducere. 37: pr. * (*leþsn*)

Lamb, n. får: ovis. 43, 65. Gotlandi hodieque oves, nec agnos solum, appellare solent *lamm*. Cfr. *Bolamb*. *6

Land, n. 1) land, jord: terra, solum. a -di) (*a fluti*, 49; Add. 5: 2. *yr lands syn*, ibid. Cfr. *Bo-*, *Laups land*. 2) land, landskap, rike: terra, provincia, regnum, a) i allmänhet: generatim. *all l.*, *haiþin l.*, Hist. 4, 6. *helga l.*, Hist. 5. b) särskildt Gotland: speciatim Gotlandia. 8: 2; 53; Hist. 1. (a) -di oru, 1, 2: pr. *l. alt* () (*þriþiungr* v. *sietlungr*), 2: 2. not. 52; 31; Hist. 1, 5. *innan*, *utan -ds*, Add. 1. (*byti*) *tolf* v. *siex markr -di*, 4, 13: 5; 21: pr; 24: pr; 28: pr, 4; 37: 1; 63: 3; 65. *þar haf* l. *tolf markr af*, 21: 1, 2. -da *milli*, i. e. inter Gotlandiam et alias terras. 28: 6. *þaim* v. *þy vildi ai l. þula*, l. *vildi brenna kirkiu*, i. e. Gotlandiae incolae. Hist. 1, 4. *mip -ds rafi*, Hist. 2. l. *skal han friþlausan dyma*, i. e. commune Gotlandiae iudicium. 13: 5. Cfr. *Flya*, *Ut lendingr*. 3) landet, landsbygden: rus. *fyrsti*, *annur*, *þriþi kirkiu a -di*, i. e. rure; non scilicet numerata ea aede sacra, quae exstructa erat i vi, ubi postea condebatur urbs. Hist. 4. *

Landar, m. pl. (Isl. *landi*, popularis) landsmän, landets (Gotlands) inbyggare: populares, terrae (Gotlandiae) incolae. *byti allum -dum XL markr*, Add. 2. *tolf markr* v. *vereldi viþr -da alla*, 2: 2; 9, 12: pr. -da *sak*, mulcta iis pendenda. 7: pr; 8: 1, 2. *þet kumbr up firi -da alla*, sc. in conventu totius Gotlandiae iudiciali. 4. l. *skulu a sia*, *taki sum allir l. til nempna*, Add. 2.

Land boi, m. landbo, arrendator: colonus. 47: 1. *4

Lands domari (gen. -mera), m. landtdomare: iudex ruralis. l. *af siettingi*, 19: 1. *1

Lands laigha, f. afrad: vectigal e praedio. 28: 8.

Langlaikr, m. längd: longitudo. 19: pr. Gotlandi adhuc servant v. *langleik*.

Langr, adj. lång: longus. *elna l. þraþr*, 19: 9. l. *timi*, Hist. 1. *lengri*, compar., pl. -grin, 36: 1. Cfr. *Iemlangr*. *

Langt, adv. långt: longe. 13: pr., ubi *lang* scriptum est. *lengra*, compar. l. *þan a fiarþa man*, 20: 7. l. *ir fran gangit*, vide *Fran ganga*. *6

Las, m. lās: sera. 36: 1; 37: 1; Add. 5: pr, 2. *

Lass, n. lass: vehes, plaustrum onustum. 6: 1, 2; 47: 1. *

Lasta, v. a. lasta, klandra: culpae, reprehendere. 13: pr. *6

Lasta laus, adj. utan lyte: integer, a vitio v. deformitate purus. 19: 20.

Lastr (*laistir* pro *lastir*, 31.), m. 1) lyte: deformitas. -tir *fylgia*, 19: 31. *vaita manni -ti* (acc. pl.), 17: 4. Cfr. *Lima lastr*. 2) fel: vitium. 33, 34; Add. 4. 3) skada: laesio, noxa. Add. 3, ubi sermo est de damno a pecore homini illato. *6

Lata (impf. *lit*, pl. *litu*, Hist. 4, 5.), v. a. 1) lemna, låta vara: linquere, mittere. l. *atmeli a milli*, 13: 5. Cfr. *Til lata*. 2) släppa: dimittere. *laust l.*, 44. l. *ut*, 26: pr. 3) låta (ske), tillåta: sinere (ut fiat). l. *liggia*, *ransaka*, 47; Hist. 6; Add. 5: 1. l. *sik kristna*, Hist. 4. 4) låta (göra), föranstalta: curare (faciendum). l. *af hagg*, *qvisti þorkas*, *virþa*, *taka*, *giera kirkiur*, 20: 15; 25: pr; 40; Hist. 2, 5. 5) tvinga (att göra): cogere (ad faciendum). l. (*man*) *fylgia*, 19: 36. 6) *latas*, dep. låtsa: simulare. l. *hafa kient man*, 22. *

Laun, n. pl. ? lön: praemium. *taka l.*, 42. *taki so -ns*, 43, ubi tamen *launs* lapsu calami pro *laun* scriptum esse videtur. Cfr. *Funder-*, *Hepta-*, *Þing laun*. *6 (lön)

Laupa (praes. -pr v. -par), v. n. löpa,

gå: currere, ire. 3: 3. *l. bort*, Add. 5: 2. *l. yfir* (sc. *garþ*), 26: 3, 5. *osoyþr -pr i*, sc. in agrum. 26: 2. *l. a*, *gå in*, börjas: incipere. 9, 10. *l. af*, *gå ut*, slutas: finiri. 9. *þa -pr (mal) i tulf markr*, incurrit in mulctam duodecim marcarum. 2: 2. * (*löpa*)

Laupr, m. (Isl. *laupr*, 1) cophinus, 2) mensura butyri, olim ut et hodie Norvegis 72 pondo, cophino condita, facto et cortice et culmo, BH. Cfr. WEYLLE, *Gloss. jurid. Dan. Norv. v. Löb-smör*; AASEN, *Ordbog v. laup*) *laup*, *lop*; så kallas ännu på Gotland ett mått af en fjerdedels tunna: quadrans tonnae (non sexta pars tonnae, ut credit Ih.). *l. rygar v. korns*, 20: 5. Dani nomine *löb* denotant corbem patulum e viminibus rudi opere contextum, qualem Scani appellant *agnekorg*.

Laups land, n. *laupsland*, *lopsland*; så kallas ännu på Gotland en jordrymd af ett fjerdedels tunnland: quadrans iugeri (*tunnland*) Sueciani. 47: 1; 48, 56: 1. *hulfs l.*, 48. Germ. h. v. explicat II. 59: 1.

Laup stigr, m. (vide VGL.) *þrel ier a -ghi*, i. e. aufugit. Add. 5: 2. *1 (*löpstighar*)

Laus, adj. 1) lös: solutus, liber. *slippa l.*, -*st lata*, 44. *han ir* (sc. *þar*) *fran l.*, 37: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Afraþa-*, *Agrips-*, *Barna laus* &c. * (*lös*)

Laus gyrtr, adj. (vide VGL. h. v., et ÖGL. Add. pag. 402.) *l. ok kapulaus*, 37: pr. *5 (*lösiorþer*)

Lausn, f. lösen (till biskopen för gengård, då sådan ej gafs): pretium redemptionis (quod episcopo pendebant ii, qui a cibariis praebendis immunes erant). Hist. 5. * (*lösn*)

Laut, f. betesmark: pascuum. Vide *Talaut*. * (*löt*)

Laut, impf. a *liauta*, q. vide.

Lapigs, adv. om våren: verno tem-

pore. 25: pr. Gotlandi hodieque appellat ver *ladig* v. *lading*; i *ladis* vero est: verno tempore proxime praeterito.

Leccia, f. (a Lat. *lectio*) läsning (lexa): lectio. *messudagr þan sum niu -ior hafas*, festum novem lectionum, ut ecclesia Romano-catholica appellat diem, "quo novem lectiones dicuntur in matutinis, cuiusmodi sunt maiora festa" (DUFRESNE, *Gloss. Lat. v. festum*). 60, ubi tamen maiora festa non videntur respici.

Legbain, n. skenben: crus. 19: 24. not. 63. Gotlandi adhuc appellant hoc os *läggbajn* v. *läggpejpu* (i. e. *läggpipa*), (*larbajn*. *6 (*läggia ben*))

Leggia (impf. *legþi*, pl. *legþu*; sup. *legt*; impf. pass. *legþis*), v. a. lägga: ponere. *l. barn i kietta* &c. 18: 1. *l. troþr a stumbla*, 25: pr. *lofa a (loyski) l.*, 19: 32. *merki a l.*, 44. *sum a (bak) legþu*, 2: 2. *l. vigslir a (kirkiu)*, 3: 3. -*gi af saþul*, 45: 1. *garþa niþr l.*, i. e. deicere, destruere. 7: pr. *legþis* (pro *legþi sik*) i *hamn*, Hist. 3. Cfr. *Bak*, *Fram leggia*, *Alag*. * (*läggia*)

Leggr, m. 1) lägg, ben: os. Vide *Arm leggr*. 2) skenben: crus. *a legg miþian*, 23: 3. Cfr. *Legbain*. *6 (*lägger*)

Legra, adv. compar. lägre, mindre: inferius, minus. *kalfu l.*, 19: 25.

Legvita, f. ett stycke vadmal eller lärft, som lägges i en säng emellan halmen och sängkläderna: pannus laneus vel lineus, qui in lectu ponitur inter stramentum et culcitam. 20: 14. Gotlandi etiamnunc appellant hunc pannum *legito*, *legto* v. *legte*.

Lekisskepr, m. läkedom: medicina. 19: pr.

Lend, f. länd: lumbus. *l. ok lyndir*, allitt. 23: 3.

Lenda, v. a. (a *land*) föra till slut (egentligen till land): ad finem perducere (proprie ad portum ferre; cfr. *land*)

taka, UpIL. v. *land* 1). *daila varþr lent*, *dailur skulu -as*, Hist. 5.

Lengi, adv. länge: diu. Hist. 1, 3. *lengr*, compar. 19: 36; 20: pr, 1, 8, 14; 22, 24: pr; 31, 32, 34; Add. 4. * (*lengi*)

Lerept, n. lærft: pannus linteus. 65. *6 (*lærept*)

Lerþr, adj. lærd: doctus. *hin -þi*, i. e. sacerdos, ut in mox sequentibus dicitur. Add. 2.) (*olerþr*, 5, 21: pr; Add. 2. *l. maþr*, i. e. clericus vel sacerdos. 2: 2; 3: 1; 6: 1; Hist. 4; Add. 2. *6 (*lærþer*)

Lesá, v. a. läsa: legere. 60, ubi tamen pro *lesas* legendum est *hafas*, ut additis verbis indicavit scriba (cfr. *Himin*). *6 (*læsa*)

Lesta, v. a. skada (till kroppen), tillfoga lyte eller kroppsfel: corrumpere (corpore), vitio corporis adficere. *l. man at linum*, 17: 4. *lester* (part. pass.) *at hendi* &c. 19: 11. et not. 34; §. 18, 23. *6 (*læsta*)

Lestr, m. (vide VGL.) Vide *Handu lestr*. *1 (*læster*)

(*Leygu mal*, n. legotid: tempus conductionis (operarum). 6: 5. not. 76.)

Liata, vide *Laita*.

Lianta (impf. *laut*; pass. præ. *liautz* v. *liauz*; part. f. acc. *lutna*, pl. *lutnir*), v. a. 1) få, emottaga: accipere. *-ti síþan sielfr*, sc. partem confinii saepiendam. 26: pr. *l. vafa*, 27. *l. norþasta þriþiung*, Hist. 1. 2) i synnerhet emottaga arf, ärfva: speciatim hereditatem accipere. *l. eptir fapur* &c. 20: 1, 2, 4. *l. hafuþ lut*, *myþrni* &c. 19: 38; 20: 4, 6. *l. lutu*, 14: 2; 20: 14. *hafa aign* v. *lutu lutna*, 20: 2, 3; 28: 6. *l. sakar* v. *at sakum sia*, Add. 2; cfr. *Sak. lutnar sakir*, 14: pr. *sum þet l. aghu*, 28: 5. not. 26. *l. hogsl ok íþ*, 20: 8. *l.*, absolute, 20: 2, 3, 7, 10; 24: 5; 28: 4. *liantas*, i. q. *liauta*, 28: 5, nisi nota abbreviati s hoc loco errato sit adposita. Cfr. *Erfilytia*. *6 (*liuta*)

Lif, n. 1) kropp: corpus. *l. ok sial*, 1. 2) lif: vita. *frigiera lifi sinu*, 22. *raþa* &c. *fe* v. *vereldi eþa l. mans*, 21: pr; 22. *6

Lifa (præs. *lifr*, impf. pl. *lifþu*), v. n. lefva: vivere. 7: 1; 19: 15; 20: 1, 8; Add. 1. * (*liva*)

Liggia (impf. *la*, Hist. 3.), v. n. 1) ligga: iacere. *l. i barnfarum*, 2: 1. *liggr i seng samu*) (*gangr uppi millan*, 19: 35. *híaul -gi a*, sc. *sauþi*, 27. *half tiunt -gi qver*, 13: 2. *lata akra l.*) (*sa*, 47: pr. *liggi* v. *liggia* (*hanum*) *viþr þriar markr*, *siex oyra aviti* &c., i. e. tanta mulcta ei incumbit. 2: 2; 6: 4; 7: pr; 8: 1, 2; 21: pr. *þar liggia engar febytr viþr*, 23: 4. *þa -gir hanum viþr bann*, *þar liggr ai banu viþr*, 7: pr; 9. *so -gi ok þaim viþr*, eadem poena ei irrogator. 13: 5. 2) vara belägen: situm esse. 13: pr. *

Liksvitni, *ligs vitni*, n. så kallas bevisning af grannar i skogstvist: ita appellatur probatio per vicinos in lite de silva. 25: pr. Quid significet prior pars h. v. mihi incognitum est. Germ. veritit: *gliche geczuge*, *geliches czug*, II. 32: pr. Ih. autem: "testis situs, hoc est qui norit loci limites et situm, a *ligr*, *läge*." Diss. de dialectis lingue Sviogoth., pars II. Resp. S. ULLGRUND, pag. 5.

Likvari, m. med detta namn beteknas vissa klädespersedlar, som äro närmast kroppen: hoc nomine comprehenduntur vestitus partes corpori proximæ. 19: 33, ubi h. v. ita explicatur: *-ra kallar serk ok skyrtu brok ok hatt mans*. Prior h. v. pars, *lik*, corpus (quoque vivum, unde *likamí*), omnibus patet; posterior pars *vari* (Isl. item), proprie cautio, attentio, hodieque in usu est, cum dicimus: *taga vara þá*, servare, *taga till vara*, in custodiam recipere; radix est *var*, attentus (hodie *varse*), unde quoque manarunt vocabula *vara*, cau-

tum facere, monere (nunc *varna*), *varþa*, tueri, *varþr*, cura, tutela, *væria*, defendere; recte igitur *likvari* ab Ih. vertitur: "corporis tutamen."

Lima lastr, m. lemlästning, lyte å lem: vitium v. deformitas membri. 19: 20.

Lima lyti, n. i. q. *lima lastr*. 16: 1; Add. 3.

Limbr, m. lem: membrum. 17: 4. *6

Limna, v. n. (vide UplL.) *enkia -ar*, i. e. marito superstes vivit. 20: 5. *3 (*lifna*)

Linda gyrt, m. egentligen omgjordad med qvinnögördel; förekommer här om kvinnlig arfvinge, och om afkomlingar af en sådan: proprie cingulo muliebri vestitus; heic denotat femininum heredem, talisque heredis progeniem. *hvert sum heldr sei linda gyrt eþa gyrþlu* (sc. *gyrt*), sive heredes sint filiae vel filii, neptes vel nepotes &c. 20: 2. *ir kumit undir tva linda gyrta*, si, mortua femina, fundus hereditate transiit ad eius liberos, ac porro ad feminae illius nepotes et neptes. Ibid. Germ. vertit h. v.: *mannes namen, gyrþlu (gyrt) vero: vrouwen namen*, II. 21: 2; at equidem non video qua ratione ea, quae l. c. sancuntur, verbis ita explicatis, intelligi possint. Cfr. SML. ÆB. 2: 1.

Lindi, m. qvinnobälte: cingulum muliebri. Ih. uno loco (*Gloss. v. garland*) statuit h. v. "omne genus cinguli denotare, imprimis quo se succingebant virgines veterum;" alio vero loco (*Gloss. v. linda*) dicit h. v. in iure Gotl. "usurpari de cingulo virili." Vide *Linda gyrt*. *5

Lit, vide *Lata*.

Lita, v. a. nöja sig: contentum esse. l. *vipr*, 50. *

Littrygg ? (pl. dat. *-gum*), förpantningstid: tempus oppignerationi praefinitum. 63: 1. Nescio an aliter explicari possit h. v. mihi incognita. Had., quem sequitur Sch., vertit: "utpantning."

Litvan, n. (a *lita*, adspicere, et *van*, defectus) lyte: deformitas corporis vel membri. 19: 6.

Lip (pl. dat. *lipium*), n. (vide UplL.) *gierþa l.*, saepem ita facere, ut via peccatoribus et plaustris aperiri ac iterum praeccludi possit. 61. *lipium varþa*, curare ut clausa sit talis apertura, quoties non opus est ut via pateat, et praestare damnum quod, hac cura neglecta, fit. Ibid. Gotlandi adhuc nomine *lid* denotant talem aperturam saepimenti. *

Lipa, v. n. 1) gå, lida: ire, progredi. *sum ar lipa*, 20: 9. Cfr. *Fram-, Ut lipin*. 2) förlida: praeterlabi. *frest ir lipin, þan sum lipit kallar*, i. e. *kallar frest vara lipin*, 13: 5. *4 (*lida*)

Lipr, m. led: articulus. Vide *Bauglipr*. *6

Lip starkr, adj. (vide BjärkR.) 19: 10. *6

Lipstemna, f. (vide UplL.) Hist. 6. *3

Lipstemnu dagr, m. bestämd dag för krigshärens samlande: dies contrahendis copiis praefinitus. Hist. 6.

Lipstukkr, m. portstolpe: fulcrum portae. 17: 1. Gotlandi adhuc eodem sensu dicunt *lidstuck*.

Lipsmeli, n. vidden af ett led (*lip*): latitudo aperturae saepimenti *lip* dictae (per quam ire possunt plaustra). 26: 8.

Lofi, m. handlofve: vola manus. 19: 32. et not. 79; 62. *6 (*lovi*)

Loyfa, vide *Laifa*.

Loyfi, n. i. q. *luf. fa l.*, 13: pr. Cfr. *Oloyfis*.

Loysa, v. a. 1) lösa med penningar: pecunia redimere; a) lösa från hämnd eller straff medelst böters erläggande: mulcta solvenda a privata vindicta vel supplicio redimere. *yr sakum -sus* (pro *loysa sik*), sc. mulcta homicidii solvenda. 14: 2. *-si sik miþ vereldi*, sc. a poena capitis. 22. l. *undan hand eþa fot miþ þrim v. siex markum*, sc. a poena am-

putationis. 20: 14, 15. b) lösa ur fångenskap: e captivitate redimere. *l. man* (at þrim markum), 28: 6. c) lösa pant: pignus redimere. *l. festu aigur*, 63: 1. d) lösa intaget fäkreatur: pecus suum in alieno agro captum redimere. Vide *Ut loysa*. — Cfr. *Atr loysa*. e) gifva lösen för gengärd till biskopen: pecuniam cibariorum loco episcopo pendere (cfr. *Lausn*). Hist. 5. 2) gifva aflösning: absolvere peccato. Hist. 5. * (*lösa*)

Loyski, n. en genom hårets afryckande blottad del af hufvudet: pars capitis crinium evulsione calva. 19: 32. et not. 79; 62.

Luf, n. lof, tillåtelse: venia. 6: pr; 53, 57. Cfr. *Haim luf*. *6 (*lof*)

Lufa, v. a. 1) gifva lof, tillåta: permittere. 6: 1, 2; 7: 2; 25: 3; 65. 2) lofva: promittere. Hist. 1. Cfr. *Ut lufa*. *6 (*lova*)

Luka (part. pass. f. acc. *lukna*), v. a. 1) stänga: claudere. Vide *Atr luka*. 2) innesluta: includere. *lukin aign*, i. e. terra quae non adiacet publicae viae. 64. *6

Luka hagg, n. slag, som ej medförer blodsutgjutelse: ictus, qui non adfert effusionem sanguinis. 19: 31.) (*sar*, 19: 5. *verþa berþr miþ -gum*, 19: 5, 35. Origo prioris partis h. v. incerta est. Isl. *luka* idem significat quod *lofi*, quamobrem *luku hagg* posset verti: ictus palma inflictus (cfr. *Ih. Gloss. v. lofve*); ac forte talis fuit propria h. v. significatio. Sch. (*Gutalag*, pag. 202.) credit *l. dici a luka*, claudere, ut sit ictus, qui nullam aperturam cutis adfert; cui derivationi tanto minus adsentire possum, cum ictus non possit dici claudere cutem.

Lukka, v. a. locka: pellicere. *l. dotur mans* &c. *til festur*, 21: 1. *6 (*lokka*)

Lund, f. sätt: modus. Vide *Samulund*. *

Lustin, vide *Lysta*.

Luta, v. a. lotta: sortiri. Hist. 1. *2
Luta dagr, m. den dag, då delning sker: dies, quo fit divisio. 26: pr.

Luti, m. andel: portio rata ad aliquem pertinens. 3: 1; 20: pr. Cfr. *Hafuþ luti*.

Lutin, vide *Liauta*.

Lutr (gen. *lutar*, pl. acc. *lutu* v. *luta*), m. 1) lika del, lott: pars aequalis. *giera* (*kirkiu*) *af niu lutum*, i. e. de iis quae, decimis pensis, ei restant. 3: 3. *tveir lutir*) (*þriþiunger*, 7: 1; 17: 4; 25: 2. *þriþiunger . . . an l. . . ok an* &c. 8: 2. *þriggiu lutu* errato, ut videtur, scriptum est pro *þriþia lut*, i. e. *þriþiung*, 20: 14. *attundi l.*, 19: 38; 24: 4; Add. 5: 1. *tiundi l.*, 7: 2. 2) andel: portio rata ad aliquem pertinens. 3: 3, 4; 29. *skilia til lutar*, 26: pr. Cfr. *Hafuþ lutr*. 3) pl. arf: hereditas. *af allum lutum*, 20: rubr. *liauta lutu*, *hafa lutu lutna*, 14: 2; 20: 3. *iem ner at lutum*, 20: 12. *biþa luta senna*, 20: 1. *gyþa sik til luta*, i. e. ad ius capiendae hereditatis. 20: 14. *skilder viþr lutu*, *vara i lutum ok i lagum miþ niþium*, 20: 13. *qvinna lutir*, 19: 38. not. 9; 20: 10. 4) sak: res. i v. *at allum lutum*, 3: 3; 5: pr.; posteriori loco male vertit Germ. interpres: *an allen erþteylen*, II. 5: pr. *

Lykil, m. nyckel: clavis. 36: 1. *6

Lykkia, v. a. tillsluta: claudere. *lykt bref*, litterae obsignatae, sigillo clausae. Hist. 6. *4

Lynd, f. döljande: occultatio. *-dir*, pl. (Isl. *leyndarlimir*), membra occultanda, pudenda. 23: 3. *4 (*lönd*)

Lypta, v. a. egentligen lyfta; emottaga: proprie extollere; accipere. *l. aiþ*, iuramentum ab adversario accipere. 31. Ita quoque *Ih.* explicat hanc locutionem, quae tamen forte potius vertenda est: facere iuramentum; quod si ita est, manus iurantium levandae respici videntur.

Lysa, 1) v. a. c. dat. v. acc. offent-

ligen kungöra: publicare, palam indicare. *l. um þria sunnudaga*, sc. decimas esse pendendas. 3: 1. *l. skipti sinu a þingi*, 28: 2. *l. friþ gutum*, Hist. 2. *ier lyst eptir* (sc. þreli) at kirkiu &c., si indicatum est servum aufugisse. Add. 5: 2. 2) v. n. impers. dagas: illucescere. 8: pr. *

Lystu (part. pass. *lustin*), v. a. slå: ferire. 19: 23. *6

Lyti, n. (vide ÖGL.) Vide *Lima lyti*. *6

Lyttr, adj. lytt: mutilatus, depravatus (de membro). *oyra verþr lyt*, 19: 24. *6

Lyþa (impf. pl. *lydu*), v. a. c. dat. 1) åhöra: auscultare. *l. guþs þianistu*, 6: pr. 2) lyda: obedire. *l. guþs buþi*, Hist. 4. *3

Lyþi, n. hörsel: auditus. 19: 23.

Lyþir, m. pl. (Isl. *lýdr* v. *liód*, Anglo-Sax. *leod*, populus; Fris. *liode*, *liude*, Germ. *leute*, homines; Norveg. *lyd*, familia) menniskor, folk: homines, populus. *allir l.*, totus populus (Gotlandiae.) (*kirkiu men* et *þingsmen*, 2: 2. *a þing firi alla lyþi*, *allir l. rapin firi fe* v. *bot*, 13: 5; 14: pr; Add. 2. *a. l. selia (iorþ)*, 28: 5. Hodie Gotlandi vocabulo *löjden* denotant famulitium; quibusdam locis iuventus ad familiam pertinens appellatur *unglöjden*.

M.

Maga (præs. *ma*; 2 pers. *matt*, Hist. 1; pl. *magu*, 13: 2, 3. præs. conj. *magi*, 45: 1; pl. 1 pers. *magin*, 1. impf. conj. pl. *mattin*, Hist. 2; in inf. non occurrit), v. n. 1) kunna: posse. 19: 6, 11, 16-18, 22, 32; 23: 3; 26: 7; 28: 6; 33: 1; 45: 1; 63: pr; Hist. 5. *ma*) (*vill*, 20: 15. 2) (vide UplL. sub 2.) 3: 1, 3; 4. &c. 3) (vide UplL. sub 4.) *et vir magin halda kristindomi* &c. 1. *

Magandi, adj. (vide VGL.) 20: pr, 14.

m. men) (*oformagar*, 20: pr. *5 (*moghande*))

Magha raip, f. slägtingars ridt vid bröllopp (till beledsagande af de vagnar, hvarpå brudens hemgift fördes): equitatio cognatorum, qui in nuptiis comitabantur currus, quibus vehebatur dos novae nuptae (cfr. *Magr 1*). 24: pr. Germ. vertit: *dar na ryder rydent*, II. 27. Hoc tempore Gotlandi quibusdam locis nomine *magar* denotant convivas nuptiales, qui equitantes comitantur sponsum; equitatio ista et comitatus appellatur *magarejd* v. *magfölje*; at haec fere obsoleta sunt.

Magr, m. 1) i allmänhet, besvägrad person; så kallades de, som vid bröllopp till häst åtföljde vagnarne, hvarpå brudens hemgift fördes, och hvilka troligen voro brudens slägtingar, och således besvägrade med brudgummen: adfinis; ita appellabantur ii, qui, in nuptiis, equitantes comitabantur currus, quibus vehebatur dos novae nuptae; ii, ut videtur, fuerunt cognati sponsae ideoque adfines sponsi (cfr. *Magha raip*). 63: 3. 2) i synnerhet måg: speciatim gener. Hist. 4. *5

Main, m. ? (Isl. *mein*, n.) men, skada: detrimentum, damnum. 7: pr. *5 (*men*)

Mairi, adj. större: maior. *m. bot*, 19: 1. *-ra fe*, *bain*, *loyski*, *kar*, 2: 3; 19: 20, 32. not. 79; 62, 63: 3. *-rin* (n. pl.) *geld*, Add. 6. *at -ru maki*, 3: 3; Hist. 4. *halfu m.*, 7: pr. *mestr*, superl. *-stu bytr*, 19: 6; 23: 2. *at halfum -stu botum*, Add. 3. *at -stu*, ad summum. 63: 3. *Maira*, n. absolute, mera: plus. 6: 1; 13: pr; 16: 2; 20: 8. &c. *þrim m.*, *halfu pundi m.*, plus quam tres &c. 3: 3; 6: 3. *handar mair*, i. e. palmam altius. 23: 4. *mest*, superl. 1, 25: pr; Hist. 5. * (*mere*)

Mak, n. mak, beqvämighet: commoditas. *til maks sir*, 28: 5. *at mairu maki*, 3: 3; Hist. 4.

Mal, n. 1) mål, talförmåga: facultas loquendi. 19: 17. 2) mål, språk: lingua, sermo. *vart m.*, Hist. 1. 3) (vide VGL. sub 2.) 2: 2, 3; 20: 15; 21: 2; 28: 6; 31, 37: pr; Add. 2. Cfr. *Banz-*, *Dailu mal.* *

Mal, n. viss tid, tidpunkt: temporis momentum. *sen at þi mali ir kumit*, 14: 2. *síþan m. ier uti* (cfr. *Mali*), 2: 3. not. 67. Cfr. *Leygu-*, *Mielk mal.* *5

Mala þing, n. (Isl. *máli*, dos) i. q. *fræstnaþar stæmna* (vide VGL.). *at haimfylgi a -gi ut lufat*, 28: 5. Cum bona haimfylgi dicta secundum antiquas leges (ex. c. ÖGL. GB. 1, 4: pr; DrB. 5: pr.) in sponsaliis promitterentur, non vero in conventu iudiciali, non dubium videtur quin *m.* fuerit conventus, in quo celebrabantur sponsalia; ut quoque Ih. credidit. H. v. itaque ne confundatur cum v. *malþing* in iure OG. occurrente.

Mali, m. 1) en viss tid, under hvilken en träl skulle vara i trældom: certum tempus, quo in servitute manendum erat servo. *þrel sum ort hafr mala*, 16: 2. *sen m. ier intr*, 2: 3; 6: 5. Ex his locis manifestum est certum tempus servus in Gotlandia praefinitum fuisse, quo praeterito liberi evadere potuerunt; quomodo vero huic rei comparatum fuerit, non liquet; verisimile tamen est legem exstitisse, quamvis in hoc codice non expressam, secundum quam servus, qui certos annos in Gotlandia degisset, manumittendus erat. 2) i. q. *formali*, Add. 4, nisi pro *mala* ibi legendum sit *formala*. — At *mala* perperam sine dubio pro *mal* scriptum est 28: 6. not. 45.

Mals aigandi, m. målsegande: privatus actor. 13: 5; 21: pr, 1; 26: 7. not. 26.)(*mogi*, 25: 3, 5; 35. *

Man, n. ? (Isl. *man*, n.) träl: servus. Add. 4, 5: 2. *manna kaup*, Add. 4: rubr. *1

Manaþr (gen. *-þar* v. *-þa*), m. månad: mensis. 20: 5; Hist. 1, 6. *halfr m.*, 10, 26: pr; 32; Hist. 6. Cfr. *Frest.* *

Mandrap, n. dråp: homicidium. 13: rubr. *4

Mangir, pron. pl. många: multi. Hist. 2, 5; ac in notis, 14: 6. not. 30; 19: 19. n. 50. &c. *5

Manhelg (*mans helgh*), f. större fred och säkerhet på vissa tider och ställen: insignis securitas certis locis ac temporibus concessa. *m. a standa, halda m.*, 8: pr; 9. *5

Manninerar, adj. närmare människan; så kallas hästens vänstra fot, därför att en ridande stiger på och af hästen vid hans vänstra sida: homini propior; ita appellatur sinister pes equi, eam ob causam quod eques a sinistro latere equi adscendit ac descendit. *frembri fotr m.*, 17: 1. Ita Sch. recte explicat h. v. (*Gutalag*, pag. 188); veteres quoque interpretes Germ. et Dan. eundem sensum h. v. tribuerunt; ille enim vertit: *luchter*, sinister; hic vero *nemst*, proximus, II. 17: 1; III. 18: 1. Cfr. VGL. v. *fiærmer*.

Margir, pron. pl. många: multi. 14: 6; 19: 35; 24: pr; 47: 1. *6

Mariu messa (gen. *-messur*), f. (vide UplL.) *yfra m.* (cfr. UplL.), 59. *m. i fastu*, i. q. *vara fru dagher i fastu* (vide VML. v. *vara fru dagher*), 3: 1; 47: pr; 57, 58. *5

Mark (pl. *-kr*; *-kar*, 20: 15; 28: pr.), f. 1) mark (vigt): marca librata. 36: 1. *m. silfs*, 13: 5; 14: 5, 6; 15: pr; 16: pr, 2; 17: 4; 19: 2, 3, 6, 7, 10-12, 14-18, 20, 23, 24, 32; 20: 14, 15; 21: 2; 22, 28: 6; 38, 62; Hist. 2; Add. 6. *m. gultz*, 15: pr; 32, 65. Si confertur locus cit. 15: pr. cum 16: pr. et 22, concludi potest pretium duodecim marcarum argenti fuisse dimidium trium marcarum auri, ideoque unam auri marcam aequiparasse octo marcas argenti; cfr. VGL. h. v., et UplL. v. *markland*. 2) mark penningar: marca monetalis. 2: 2; 3: 1, 2. &c. *m. penninga*, 15: pr; 16: 1, 2; 19: 6-10, 13, 20, 22, 24,

25, 32; 20: 8, 14; 23: pr, 3; 63: pr; Hist. 5, 6. — Cfr. *Half mark*, *Laigi*. *

Marka tal, n. (vide UplL.) at -li, 53. *6

Matr, m. mat: cibus. 2: 2; Add. 5: 2. *m. eþa drykkia*, 4. *m. ok mungat*, Hist. 1. Cfr. *Mielkmatr*. *

Maþnaþr (rectius *matnaþr*), m. matvaror: cibaria. 6: 2.

Maþr (*mandr*, 6: 1; 8: 1, 2; 11: pr. &c.), m. 1) menniska: homo. *uxi verþr manni at bana*, 17: pr. *a fiarþa man* (cfr. VGL.), 19: 38; 20: 7, 10. *allir men*, vide *Aldr 1*. Cfr. *Kerldis-*, *Qvindis maþr*. 2) man: vir. 2: 2, 3; 3: 1, 4. &c.) (*kuna*, 6: 4; 20: 14, 15; 21: pr; 39. *ungi m.*, i. e. sponsus. 24: pr. *þa skulu men, men aigu* &c. 2: 2; 6: pr; 9, 13: pr; 14: 6; 17: 4. Cfr. *Aiþr*, *Lerþr*. *

Mela (impf. *melti*, sup. et part. pass. pl. *metl*), v. a. tala: loqui. 39. Cfr. *Gin mela*. * (*mæla*)

Men, conj. men, utan: sed. Hist. 1.

Merki (pl. dat. -kium), n. 1) märke: signum, nota, character. 46: rubr. *m. sit a leggja*, 44. Cfr. *Amerki*. 2) råmärke: limes. 25: 5. *6 (*mærki*)

Merkia (part. pass. -ktr), v. a. märka: signare. 17: 2. not. 8; 41. *þa skal han m., siþan en han -ktr ir*, 38, ubi sermo est de fure, qui sine dubio aurium amputatione notabatur. Cfr. *Omerktr*. *6 (*mærkia*)

Messa, f. messa: missa. 6: pr. Cfr. *Bruf-*, *Helguma-*, *Mariu-*, *Petr-*, *Symonis-*, *Valborga messa*. * (*mæssa*)

Messu dagr, m. messodag: dies, quo celebratur missa. 60.

Messu fall, n. (vide ÖGL.) 60. *6 (*mæssu fall*)

Mestr, vide *Mairi*.

Mestu, adv. mest: maxime. 9.

Miel, n. mjöl: farina. 6: 2.

Mielk mal, n. mjölkningstid: mulgendi tempus. 33: 1.

Mielkmatr, m. mjölkmat: lacticinium. 6: 2.

Mielk stulin, adj. mjölkstulen; säges ännu om kor, som gifva föga mjölk, hvilket fel af vidskepelsen tillskrifves trolldom, hvarigenom mjölken blifvit dem frånstulen: lacte per furtum orbata; dicitur nostro quoque tempore de vacca lacte fere carente, quod vitium superstitionis tribuit magicis artibus, quibus lac exsugi creditur. 33: 1.

Mier, adv. alldeles, helt och hållet: omnino, prorsus. Ita verti potest h. v. mihi incognita, quae tamen vitio scripturae forte est deformata. 4, ubi alius codex habet *mikit*.

Mikil (n. -it, dat. -klu), adj. stor: magnus. 9, 19: 32; 22, 37: 1; Hist. 5; Add. 4, 5: pr, 1. Cfr. *Iem mikil*. * (*mykil*)

Mikit, adv. mycket, storligen: valde, magnopere. 4. not. 1; Hist. 1. *4 (*mykit*)

Milli, *millan*, *millum*, 1) præp. c. gen. v. acc. emellan: inter. *bonda, manna* &c. *m.*, 7: pr; 10, 24: 5; 28: 6; 32, 65. *m. knis ok kalva* &c. 23: 4; 38; Hist. 5. *m. stumbla ok starþufur*, 25: 2. *m. barts eþa brunar*, 19: 6. *lata atmeli a m.*, sc. inter singulas oblationes mulctae. 13: 5. *þaira m.*, 19: 37; 28: 6. *sina m.*, 20: 14. 2) *millan*, adverbialiter, emellanåt: interdum. 19: 35. * (*mællum*)

Min, pron. poss. min: meus. Hist. 1, 2. *3

Minni, n. minnesskål: poculum ad memoriam alicuius. *m. skenkis*, 24: pr; 63: 3. *mariu m.*, poculum memoriae S. Mariae dicatum. 24: pr. *6

Minni (*mindri*, Hist. 1.), adj. mindre: minor. 32; Add. 3. *i -num frestum*, Hist. 6. *minstr*, superl. minst: minimus. 19: 22. *Minna*, n. absolute, mindre: minus. *halfu m.*, vide *Halfr. þrim* &c. *m.*, minus quam tres &c. 19: 1; 38. *oyri* (dat. *m.*, Add. 5: pr. *

Misfirma, v. a. c. dat. mishandla: violare, vim inferre. 63: 3. *6

Misleti, n. i. q. *litvan.* 16: 1. H. v., pariter ac v. *litvan*, a *lita* deducenda esse videtur.

Mista (impf. -ti), v. a. mista: perdere, amittere. Add. 5: pr, 2. *

Mistaka, v. a. (vide ÖGL.) 35: 1. *4

Mistroa, v. a. mistro, mistänka: diffidere, suspectum habere. 2: 2; 25: 4; 28: 2.

Miþ (*meþ*, 3: 2; 4. &c.), præp. c. dat. 1) med: cum, per (cfr. ÖGL.). 2: 2; 3: 2. &c. *m. soknamannum* &c., i. e. iis præsentibus. 28: pr. 2) jämte, tillika med: una cum. *han var m. þaim*, 3: 3. *flya m. hanum*, *þair sum m. hanum varu*, 13: pr, 5. *vegin m. barni*, 14: 6. *þair sum noyta m. hanum*, 28: 5. *m. uphaitslu soyþum*, 45: 1. *byrgia seþ m. bondum*, 56: 1. *m. andrum klenatum*, Hist. 3. *brenna mik m. kirkiu*, Hist. 4. *m. tolfmannum*, *þrim markum* &c. Hist. 5. *þa en han* (sc. *þar*) *m. var takin*, 6: 2. 3) hos: apud. *m. sir v. henni*, 2: 1, 2. *standa qvert m. niþium*, 20: 10. 4) jämlikt, enligt: convenienter, secundum. *m. lagum*, 37: pr. *m. þy*, derfor: propterea, eam ob caussam. Hist. 4. *m. þy et* (cfr. VGL.), 8: 1; 10, 13: 3; Hist. 6; Add. 2. *m. byn mans* (cfr. UplL.), Hist. 5. 5) adverbialiter, derjämte, tillika: præterea, simul. *ok niu markr silfs m.*, 16: 2. * (*meþ*)

Miþ, ? vocabulum, ni fallor, scripturae vitio corruptum, cuius loco legendum est *maira þan*. Hist. 1.

Miþal garþr, m. mellangårdsgård, gårdsgård emellan åkrar eller ängar: saepes intermedia, saepes inter agros vel prata.)(*tagarþr*, 25: 6. Hoc tempore Gotlandi appellat talem saepem *millentäun*, *äuttäun* (*ut-tun*) vero eam, quae iuxta viam posita est.

Miþalpripingr, m. medeltredingen,

medlersta delen af Gotland: triens intermedius, pars media Gotlandiae. Hist. 1, 4. Cfr. *Pripingr*.

Miþan, 1) conj. medan: dum. 7: 1; 20: 8; Hist. 2. *e m.*, vide *E.* Cfr. *Emen.* 2) adv. emedlertid, under tiden: interea. 13: 2. * (*mæþan*)

Miþr, adj. (vide VGL.) *a legg miþian*, *fri miþian dagh*, 23: 3; 31. *i miþiu* (n.), i. e. *i miþium skogi*, 13: pr. *6

Miþsumar (*missumar*), m. (vide VGL.) 9; Hist. 6. *6 (*mæþsumar*)

Mogi, m. (Isl. *múgi*, multitudo) hela (gotländska) folket, (allmogen): universus populus (Gotlandiae). *byt þriar markr moga*, *sakr at þrim markum* (*viþr*) *mogu*, 12: pr; 19: 36; 25: 3, 5; 26: 7; 31, 35.

Morþingi, m. (Isl. *mordingi*) mördare: homicida, qui occultam caedem perpetrat. 39.

Mot, n. möte, sammankomst: conventus. *yfir þvert m.*, i. q. *ivir þvært þing* (vide SML. et VML. v. *þvær*), 19: 6. Germ. quoque vertit: *dingh*, II. 19: 5. *

Mot stukkr, m. tingsstolpe; utan tvifvel menas härmed stolpar, hvilka, likasom på andra orter stenar, voro upreste på tingsplatsen till utmärkande af den krets, utom hvilken den vid tinget samlade folkmängden borde hålla sig: palus locum conventuum designans; pali enim sine dubio, ut alias lapides, erecti erant ad designandum circum, extra quem retinenda erat turba hominum in iudicio congregata. *so fierri et -ka magisia*, ut sc. supra capita hominum adpareant summitates istorum palorum. 45: 1. Germ. vertit: *ding balken*, II. 57. Hi pali et *mótfjulir* (*Magn. Berf. S. cap. 19*) ita inter se distulerunt, ut asseres (*fjalir*) saepimenti instar palis in transversum adfixi erant. Cfr. VML. v. *ringer*, et OUTZEN, *Gloss. der fries. Sprache*, v. *ring*.

Moy, f. mö: virgo. Vide *Kuna* 2. *6
(*mö*)

Mopir, *mopir* (dat. *myþir*, acc. *mopur*),
f. moder: mater. 2: 2; 13: 2; 20: 14, 15.
Cfr. *Fapur mopir*. *5

Mopur kyn, n. möderneslägt: mater-
num genus. 5: pr.

Mulka, v. a. mjölka: mulgere. 33: 1.
*5 (*molka*)

Mundr (gen. *-dar*), m. en nagels bredd:
latitudo unguis. *-dar diaupt*, de vulnere,
19: pr. *byti mund hvern beþi a diaup-
laik ok a langlaik*, ibid. Germ. quoque
vertit: *nagel*, II. 19: pr. Haec mensura
in antiquo iure Germanorum haud infre-
quens est; cfr. Gr. pag. 101; nec aliam
explicationem huius vocis mihi ceterum
incognitae locus supra citatus admittere
videtur; etsi cognitum est v. *mund*, f.
manus (Isl. item), quoque habere signi-
ficationem palmi (cfr. ÖGL. v. *mund*, et
Bosworth, *Anglo-Sax. Diction.* v. *mund*),
quae huic loco non est accommodata.

Mungat, n. 1) (vide VGL.) 19: 28.
matr ok m., allitt. Hist. 1. Norvegi hodie
appellant *mungat* cerevisiam tenuio-
rem. 2) dryckeslag, gästabud: compo-
tatio, convivium. 18: 1. *2

Munkr, m. munk: monachus. 7: pr.

Muslegu maþr, m. förrymd och ef-
terlyst träl: servus fugitivus, cuius fuga
palam est indicata. Add. 5: 2. Origo h.
v. mihi incognita est. Ih. eam deducit
a *musla*, clanculum abscondere; at po-
tius adsentirem Ver., qui statuit ita dici
a *muslage*, quod credit significare la-
tibula murium, ut adeo servus fugitivus
contemptim appellaretur homo, qui mu-
rium instar quibuscumque latebris se
abscondit. Cfr. ÖGL. v. *mulslagha*.

Myndrikkia, f. mindre skuta: navi-
cula oneraria. 36: 2. Germ. vertit: *cleyne
schute*, II. 47: 2. Ih. vertit: "scapha,
quae unico remo promovetur," ac refert
"eandem vocem hodieque in aliquibus

Sueciae partibus usurpari;" in *Dial. Lex.*
narrat eam apud Gotlandos in usu esse;
quod tamen equidem comperire non po-
tuit. Sermonem autem loco supra cit.
non esse de cymbula, manifestum est si
confertur §. 3 eiusdem capituli.

Myr, *myri*, f. (Isl. *myri*) myr, mosse:
palus, campus uliginosus. 25: 2, 3.

Mytas, v. dep. mötas, stöta tillsam-
man: concurrere, collimitare. 13: pr; 25:
2. *5 (*möta*)

Myþrni, n. mödernearf: hereditas a
matre relicta. 20: 4, 6; 24: 5. Cfr. *Fa-
þur myþrni*. *5 (*möþrni*)

N.

Nai, interj. nej: neutiquam. *qveþa n.
viþr*, 20: 15. *5 (*næi*)

Naikka, v. a. förneka: abnegare. *n.
haiþnu*, 1. Scribitur *neytha*, ibid. not. 6.
*5 (*neka*)

Nakki, m. nacke: cervix. 19: 12. *1

Namn, n. namn: nomen. 22; Hist. 1.
Cfr. *Helgun*. *5

Nas (pl. *nasar*), f. (vide VGL.) 19: 6.
et not. 15; §. 16. * (*næsar*)

Nast, ? häkta eller spänne (hvarmed
qvinnokläder sammanhäftas): uncinus
vel fibula (qua connectitur vestis mulie-
bris). *stita n. eþa nestla kunur* (gen.),
23: 1. Germ. vertit: *mötzen adir bres-
sen*, Dan. vero: *brystdug eller spenzel*,
II. 26: 1; III. 27: 1; me vero iudice vo-
cabula *nast* et *nestli* ab Had., quem
secutus est Ih., recte sunt explicata; haec
enim vocabula cognata et a *næsta*, fi-
gere, deducenda esse videntur; ea quo-
que res inter se quodammodo connexas
denotare, concludi potest ex iis, quae in
sequentibus dicuntur: *slitir þu beþi* &c.;
si enim fibula orbiculo infixata est vel cin-
gulo adnexa, facile fit ut ambo simul
evellantur.

Nat (pl. *netr*, dat. *natum*), f. 1) natt:

nox. Hist. 1.)(*dagr*, 9. *natum*, nocturno tempore, quavis nocte. Hist. 1. 2) *dygn*: dies civilis, dies cum nocte. 9, 13: pr; 16: 2; 20: 15. *til iemlanga ok aina n.*, 19: 34. Cfr. *Siaunetr.* *

Nauger, vocabulum sine dubio lapsu calami corruptum, cuius loco legendum videtur *naud* (cfr. HelsL. v. *nöp*), vel forte *naugan*, pro *naudgan*, coactio. Add. 5: pr.

Naut, n. *nöt*, oxe eller ko: bos.)(*rus*, 45: 1; Add. 3. *5 (*nöt*)

Nauta bo, n. *nötboskap*: boves, grex boum.)(*rus*, 65.

Nautr, m. (vide ÖGL.) Vide *Supnautar.* *2 (*nöter*)

Naup sin (pl. *-nar*), f. nödfall: necessitas. 6: 1. *6 (*nöpsyn*)

Naupugr, adj. (vide ÖGL.) *vilia* v. *segia n.*, Hist. 1; Add. 2, 5: pr. *3 (*nöþugher*)

Nefi, m. knytnäfve: pugnus. *sla man miþ nefa*, 8: pr, 2; 11: pr; 19: 30. Gotlandi adhuc distinguunt *näfve*, pugnum, a *flat hand*, palma, etsi haec duo vocabula a minus accurate loquentibus confunduntur. *2 (*nævi*)

Nemda aiþr, m. ed af nämnd: iuramentum a *nemda* datum. Hist. 6.

Nemda maþr, m. (vide ÖGL.) *tolf-manna aiþr*, Hist. 6. * (*næmdaman*)

Nemna, v. a. 1) utnämna, förordna: designare, eligere. *-ni sin man hvar*, 37: pr. *tva kirkiu men, nemda men, taku (til) n.*, 3: 3; Hist. 6; Add. 2. 2) förordna, utsätta: constituere. *n. þing*, Hist. 6. * (*næmpna*)

Neqvar (*naqvar*, 3: 3. not. 28.), pron. någon: aliquis. 3: 3; 4, 7: pr, 1. &c. n. *neqvat*, 28: 7; 37: pr. dat. *neqvarum*, 25: 4. *nekrum*, Hist. 5. n. *neqvaru*, 19: 4; Hist. 6. acc. *neqvan*, 7: pr; 21: 1; 34; Hist. 4. f. *neqvara*, 4. n. *neqvat*, 25: 4; 28: 8. pl. f. *neqvarar*, 61: 1. *nekkrar*, 20: 4. acc. m. *neqvaru*, 20: 12. *naqvara*, Add.

5: 2. — *neqvat þaira*, 28: 8. *neqvat þesum* &c. 37: pr. *6 (*nokor*)

Ner, adj. när: propinquus. *nerari*, compar. n. *þan fiarþi*, sc. cognatione propior. 25: 1. n. *þan utan men*, sc. iure potiores. 28: 5. *nestr*, superl. *nestr ep-tir paskar*, 13: pr. *han var þaim nestr*, sc. respectu domicilii. Hist. 5. *þet ier þi nest*, 2: pr; 3: pr. &c. *fierrar þan nesti*, *þaim nestr*, sc. respectu cognationis. 28: 5. n. *atr loysa*, 28: 6. Cfr. *Bloþ*, *Fren-di*, *Nipi*, *Iem ner*, *Manninerar.* * (*nær*)

Ner, adv. et præp. c. dat. 1) nära: prope. 26: 7; 36: 2. *nest*, superl. *nest ep-tir*, 7: pr; Hist. 6. *nest utan um*, 25: 1. Cfr. *þar*. 2) hos: apud. n. *sir, liggi sielf n.* (sc. *barni*), 18: 1. * (*nær*)

Ner, adv. när: quando. 23: 2; 26: 9. *3 (*nær*)

Ner kumin, adj. nära beslätad: propinqua cognatione coniunctus. *henni-mnastr*, 14: 6.

Nest, *Nestr*, vide *Ner*, adv. et adj.

Nestli, m. (Isl. *nist*, fibula) mårla, hyska: orbiculus cui infigitur fibula. Difficile tamen est dicere anne h. v. denotet cingulum vel taeniam, qua continentur vestis muliebris (Mhd. *nestel*, Fris. *nestla*). Vide *Nast*.

Niauta, v. a. c. gen. njuta: frui. Vide *Hugundi*, *At niauta.* *6 (*nyta*)

Nidra, v. a. förnedra: deteriorem reddere, dedecore adficere. Add. 1.

Niu, num. nio: novem. 3: 3; 16: 2; 60. *5

Nipan, adv. nedantill: subtus. *firi n.*, nedanför: infra. Hist. 4. *6

Nipar (*nidan*), n. ? nedan: luna decrescens. (*um*) *ny ok n.* (cfr. VGL.), Hist. 1; Add. 4. Gotlandi adhuc dicunt *nöj och nider.* *5 (*nip*)

Nipi (pl. *nipiar*), m. slägting, i synnerhet aflägsnare: cognatus, praesertim remotior. 7: 1, 2; 14: 2. not. 12; 19: 38; 20: 10, 13, 14; 28: 6.)((*qvistarmen*, quod vo-

cabulum hoc loco remotissimos respicere videtur. 28: 5. *miþ nipium eþa bryþrum*, 20: 13. *faþir eþa broþir eþa nipiar*, 14: pr. *nestu nipiar*)(*faþir ok sun ok broþir*, 13: pr. *2 (*nipiar*)

Nipia vitni, n. vitnesbörd af aflägsnare släktingar: testimonium remotiorum cognatorum. 25: 1. *biera n.*, ibid.

Niþr, adv. ned: deorsum. Vide *Falla*, *Leggia*, *Siaunka*. *

Nipri, adj. nedre: inferior. 19: 25. *6

Nipri, adv. nedantill: subtus.)(*uppi*, 19: 25. not. 64. *5

Niþr setia, v. a. sätta: ponere. *hus n.*)(*ryma up*, 55: pr. *5

Nordastr, adj. superl. nordligast: septemtrioni proximus. Vide *Þriþiungr*.

Noyta, v. a. förtära: consumere. 20: pr; 28: 5. * (*nöta*)

Noytga, v. a. i. q. *noyþa*. 16: 2. Scribitur *neyga*, ibid. not. 54. *4 (*nöþga*)

Noyþa (part. pass. *noydr*), v. a. nödga, tvinga: cogere. 22; Add. 2. *noyþas*, dep. impers. vara i nöd, trångmål: urgeri. *þau et n. taki, en so takr n.*, si necessitas coepit premere. 20: pr. *6 (*nöþa*)

Nu, adv. nu: nunc. 2: pr; 3: pr. &c. *3

Nussi, adv. nyss: nuper. 20: 14.

Ny, n. ny, nymåne: novilunium. Vide *Niþar*. *5

Ny (a *nyr*), adv. i sammansättningar, nyligen: in compositionibus, nuper. Vide *Ny gart*.

Ny gart (sup. a *giera*), nyligen gjort: nuper fecit. 13: pr.

Nykkia, v. a. rycka, prov. nycka: velere.)(*rinda v. skiauta*, 8: pr; 19: 27.

Nykkkr, m. ? ryckning: vellicatio. 19: 37.

Nylast, adv. superl. nyligast: nuperime. 62: rubr.

Nyr, adj. ny: novus.)(*forn*, 3: 3; 24: 2.)(*gamal*, 65. *6

Nytia, v. a. nytja: uti. 45: 1. *5

Nytr, adj. nyttig: utilis. Vide *O nytr*. *3

O.

Obrendr, adj. obränd: non crematus. Hist. 4.

Oburin, adj. ofödd: nondum natus. *barn -it*, 14: 6; 18: pr. *5 (*uborin*)

O buþin, adj. (vide SML.) 24: pr. *6

Obytttr, adj. (vide HelsL.) 18: 1. *6 (*o bötter*)

Oformagi, m. (vide ÖGL.) 14: 2, 5; 28: 6; 51, 59.)(*magandi maþr, femtan ara gamal*, 20: pr. * (*ovormaghi*)

Ofrels, adj. (vide UplL.) *o. kuna*, 22, 23: pr. *5

Ofrestr, adj. ej pinad: non cruciatus. *-ta mans*, homine nondum cruciato. Add. 5: pr.

O fydr, adj. i. q. *oburin*. Hist. 1. *5 (*uföder*)

Ogerþr, adj. ogärdad: non saeptus. 26: pr. *4 (*ogærþer*)

Ogiptr, adj. ogift: innuptus. 20: 4, 6, 15; 21: pr; 28: 8. *

Ogulðin, adj. obetald: non solutus v. pensus. 3: 2. *4

Ogutniskr, adj. ej gotländsk, främmande: non gotlandicus, peregrinus. *o. maþr v. kuna*, 13: 4; 14: 3, 4; 15: 1; 16: pr, 1, 2; 20: 13-15; 21: 2; 22, 23: 5; 28: 4, 8. *-skt fulk*, 24: 5.

(*Ogömsla*, f. vanvård, försummad vård: incuria, neglecta custodia. Add. 3, ubi scribitur *ogönisla*.)

Ohailigr (acc. *ohelgan*), adj. 1) fredlös: pacis v. securitatis experts. *þa iru -lig dur hans*, i. e. porta impune effringatur. 37: pr. 2) söcken: profestus. *o. dagr*, 56: pr.

O haiþ verþr, adj. vanhederlig, skamlig: inhonestus. 23: 4. Germ. vertit: *unerlich*, II. 26: 3.

Ok, 1) conj. och: et. 1. &c. 2) adv. ock, också: quoque. *et han ok haf, þet a ok halft, þa haf ok* &c. 3: 3; 6:

4; 13: 1. &c. *so ok*, et quoque. Add. 5: 3. *6

O kliptr, adj. oklippt: intonsus. *o. veþur*, 43.

Okumin, adj. ej kommen: qui non venit v. accessit. 20: 2.

Ol, n. öl: cerevisia. 24: pr. Scribitur *öl*, ibid. not. 39. Cfr. *Vaizlur ol*. * (*öl*)

Olaglika, adv. olagligen: non iusto modo, tempore &c. Hist. 6. *6 (*ulaglika*)

Olerþr, adj. olärd: indoctus. *prest son o.*, i. e. qui non ad clerum pertinet. Add. 1. Cfr. *Lerþr*.

Oloyfis (oloyfins), adv. (gen. ab *oloyfi*, Isl. *óleyfi*) olofvandes: non data venia. 26: 7. et nott. 24, 25; 63: pr. *o. manni*, 35: pr. *o. mans*, 56: pr. *5 (*oluvis*)

Omerktr, adj. omärkt: non signatus. 40, 41.

O nytr, adj. onyttig: inutilis. 19: 21. *1 (*unyter*)

Op, n. rop: clamor. 22, 36: 2. Cfr. *Laiþa*. *6

Oqveþins orþ, n. oqvädinsord: concivium. 39. *

Oqveþins vitr, m. oskäligt kreatur: brutum animal. 17: 4. Manifestum est h. v. proprie denotare animal, quod loqui non potest; pariter ac Dani brutum animal appellant *umælende dyr* v. *beest*, ut iam ab Ih. observatum est.

Or, pron. vår: noster. f. *or*, l. *var*, ibid. not. 20. dat. m. et pl. *orum*, l. *varom*, ibid. in nott. dat. f. *vari*, l. n. *oru*, l, 2: pr. *varo*, ibid. in nott. *6 (*var*)

Orap, n. oråd, obetänksamt företag: temerarium consilium. Inde

Orapá maþr, m. obetänksam menniska: homo inconsultus. 28: 8.

Oraplíka (oratlíka), adv. på obetänksamt sätt: inconsulte, temere. 24: 4; 29.

Orista, f. strid: pugna. Add. 2. *1 (*orosta*)

Orka, v. a. orka, förmå: posse. *o. biau-*

þa, *uppi halda*, *betala*, 13: 5; 14: pr, 3, 6; Add. 6. *

Ornbr, m. orm: serpens. Hist. 1.

Ort, vide *Yrkia*.

Ortar vitni, n. (ab *yrkia*) bevisning om verkställdt arbete: probatio de facto opere. 25: pr, 1. *fult o.*, 25: pr. *biera o.*, 25: 1.

Orta soyþr, m. (ab *yrkia*) i. q. *yrknaþa fæ* (vide UplL.). 10.

Orþ, n. ord: verbum. 20: 15; 39; Add. 5: 3. *taki henni o. af baki*, i. e. calumniam. 2: 2. Cfr. *Oqveþins orþ*. *

Orþu, vide *Verþa*.

Os, vide *Vir*.

Osakr, adj. (vide ÖGL. sub 2.) *han sei mandr o.*, *þair sein -kir*, i. e. ab ulteriore reatu absoluti. 13: 5; 14: pr; Add. 2. *5

Osinum, adv. olyckligtvis: infeliciter. 39. *2

O skiel, n. pl. oskäl, orätt: iniuria. Vide *Biauþa 1*.

O skellíka, adv. (vide VML.) 25: 3. *5 (*oskælika*)

Oskemdr, adj. oskämnd, utan skam eller vanära: nullo probro maculatus, ab ignominia purus. *hin sei (mandr) o.*, 13: 5. et not. 51; 14: pr; Add. 2.

Oskipttr, adj. oskift, odelad: non divisus. 20: pr; 25: 3, 5; 28: 6-8. *

Oskir, adj. oskärad: pollutus. *-rt giera*, 8: 2. *4 (*oskær*)

Oskyldr, adj. oskyldig: insons. Add. 5: 3. * (*uskylder*)

Osoyþr, m. fäkreatur, som gör skada: pecus noxium. 17: rubr.; Add. 3. Huc sine dubio quoque pertinet *osoyþan*, 26: 2, ubi terminatio nominis adiectivi errato addita esse videtur.

O vigþr, adj. oinvigd: non consecratus. Hist. 5. *

O vittr, adj. ej tilltalad eller anklagad: non accusatus. 6: 1.

Oy, f. ö: insula. Hist. 1. *6 (*ö*)

Oykr, m. ett par dragare, troligen i synnerhet oxar: par iumentorum, praesertim, ut videtur, boum. 26: 7. not. 30; 48. *yxna o.*, 6: 1. Nostro tempore apud Gotlandos quibusdam locis v. *ojk* significat bovem. *6 (*öker*)

Oyk vagn, m. parvagn (som troligen drogs af oxar): plaustrum biinge (cui, ut videtur, iungebantur boves.)(*rus ok kerra*, 26: 7. Germ. vertit: *oxsen wagen*, II. 35: pr. Gotlandi nostro tempore quibusdam locis nominibus *ojkvagn* et *ojkplog* denotant plaustrum et aratrum, quae trahunt boves.

Oyra, n. öra: auris. 19: 6, 23, 24. *6 (*öra*)

Oyri (dat. et. acc. *oyri* pro *oyra*, 19: 33; 23: 4; Add. 5: pr. pl. *oyrar*), m. 1) (vide ÖGL. sub 1.) 6: 1-3, 5; 8: pr, 2; 17: 4. &c. *o. penninga*, 2: 3; 16: pr; 22. 2) pl. lös egendom: bona mobilia.)(*aign*, 20: 6; 53.)(*eyga*, Add. 6.)(*bol*, 28: 8. Cfr. *Feþrnis oyrar*. * (*öre*)

Oystra, adv. åt öster: versus orientem. Hist. 5. *5 (*östir*)

P.

Paskar, m.? pl. påsk: festum paschae. 9, 13: pr. *

Paska vika, f. påskvecka: hebdomas paschalis v. festum paschae proxime antedens. 8: pr; 54.

Pell, n. pell, som brukades vid vigsel: "velum, quod inter missae solemnities supra caput nubentium expanditur, dum quaedam conceptae orationes a sacerdote recitentur; interdum ipsa pallii materia, pannus ipse, sericus aut pretiosioris materiae" (DUFRESNE, l. c. v. *pallium*). 65. Cfr. VStL. v. *pellén*.

Penningr, m. 1) pl. penningar: pecunia. 28: pr. *mark -ga*, *oyri -ga*, vide *Mark 2*, *Oyri 1*. Cfr. *Varþpenningar*. 2) (vide UplL. sub 3.) *sieix* v. *fem -gar*,

43: pr; 47: 1; 56: 1. *attundi p.*, octava pars. 20: 4; 49. Gotlandorum numulum, pariter ac Suecorum, fuisse octantem unius ortugae, nec tantum sedecimam partem, ut Gotorum (cfr. VGL. et ÖGL. h. v.), concludi posse videtur ex pretiis redemptionis caprae et hirci, 45: pr., ac quoque ex mercede operarum, 56: 1. coll. pr. * (*pæninger*)

Petr's messa, f. (vide ÖGL.) Hist. 6. *6 (*pætersmæssa*)

Pilagrimr, m. (vide UplL.) Hist. 5. *3

Pilagrim's ferþ, f. (vide UplL.) 13: 1. *5

Prest barn, n. prestbarn: liberi sacerdotis. 5: pr.

Prest garþr (*præsta gardar*), m. i. q. *kirkiuból* (vide VGL.). 8: 2; 13: pr. *6 (*præsta garþer*)

Prest kuna, f. presthustru: uxor sacerdotis. 5: pr.

Prestr (gen. *prest* pro *-ts*, 3: 3.), m. 1) prest: sacerdos. 5: pr; Hist. 4, 6; Add. 2. 2) kyrkoherde: curatus. 3, 4, 6: 2, 4; 8: 1, 2; 60; Hist. 5. *5

Prest son, m. prestson: filius sacerdotis. Add. I, ubi pro *son* scriptum est *som*.

Proastr, m. kontraktsprost: praepositus territorialis. 2: 2; 8: 1; 60; Hist. 5. *6

Pund, n. lispund: viginti (?) pondo. 6: 1. *halft p.*, 6: 1, 3. *6

Q.

Qvam, *qvami* &c., vide *Kuma*.

Qvemd (gen. *-dar*), f. (a *kuma*) ankomst: adventus. Hist. 5. Cfr. *Tilqvemd*.

Qver (acc. *-rrant* pro *-rran*, 35: 1.), adj. qvar: reses, quietus. *stepias*, *liggia*, *standa qver* v. *qvert*, 7: 1; 13: 2; 20: 2, 10. *laisa -rran* v. *-rra* v. *-rt*, 3: 4; 35: 1. * (*qvær*)

Qveþa (impf. pl. *qvæþu*), v. a. säga: dicere. Hist. 1. *q. nai viþr*, 20: 15. * (*qvæþa*)

Qvi, f. (Isl. *qvi*, 1) saeptum ovile mulgarium, 2) area circumsaepa vallo vel hominibus, 3) angustiae rupium, BH.) väg emellan två gårdsgårdar: via inter duas saepes. 64. Hoc tempore Gotlandi appellant angustiores vias inter saepes *qväjär* v. *qviär*. Cfr. Gloss. II. v. *qvye*.

Qvikkr, adj. lefvande: vivus. Vide *Qviþr*. *

Qvindi, n. 1) qvinnkön: sexus femininus. Vide *Kerldi* 1. 2) människa af qvinnkön (qvinna eller barn): homo feminini generis (femina vel puella). 19: 38. Cfr. *Kerldi* 2. *1

Qvindis maþr, m. (Norveg. *qvinman*) i. q. *qvindi* 2. 28: 5. Cfr. *Kerldis maþr*, et VGL. v. *qvinmaþer*.

Qvinna, vide *Kuna*.

Qvisl, f. (Isl. *qvisl*, ramus arboris, fluminis, prosapiae, BH.) släktgren: stirps. 20: 2.

Qvislar men, m. pl. släctingar af aflägsnare grenar: cognati ex remotioribus stirpibus.)(*skyldir men*, qui fuerunt proximi, et *etar men*, quo nomine quoque remotissimi comprehenduntur. 28: 3.)(*níþiar*, quo nomine hoc loco minus remoti denotari videntur. 28: 5.

Qvistr (pl. acc. *-ti*), m. qvist: ramusculus. 25: pr.

Qviþr, m. qved: uterus. *barn var* v. *hafr verit qvikt i -þi*, 14: 6; 18: pr. *5

R.

Raiþ, f. (Isl. *reid*) ridt: equitatio. Vide *Magha raiþ*.

Raiþa, v. a. (Isl. *reida*, equo vehere, promere, praeparare &c. BH.) föra (börda) på häst: equo vehere (onus). *riþa ok r. burþi*, 6: 3. Cfr. *Fram raiþa*. *6 (*reþa*)

Raiþi, n. redskap: instrumentum. 26: 7. *5 (*reþe*)

Raiþi, f. (Isl. *reidi*) vrede, ondska: ira, infestus animus. 8: pr.

Raiþkleþi, n. sadeltäcke: stragulum equi. 24: 3.

Raiþskepr, m. hjälp, bistånd: opis, adiumentum. Hist. 5. *6 (*reþskaper*)

Raiþvengi, n. sadelvänge; så kallas ännu på Gotland en med tagel eller svinhår stoppad dyna, som stundom, fastän numera sällan, brukas i stället för sadel: pulvinar, quo nostro quoque tempore, etsi rarius, loco ephippii utuntur Gotlandi. 24: 3.

Ran, n. rán: rapina. *taka kunu rani eþa valdi*, 21: 2, ubi de crimine raptus, non de stupro violento, sermonem esse, manifestum est. *

Rang (pl. *-gr*), f. (Isl. *röng*, unde *rängar-gris*, iugum costarum navis in puppi et prora, BH; forte a *rangr*, obliquus) vränger, spant; de trån som, lika reffben, gå från ett fartygs köl, upåt sidorna: costa navis. 36: pr, 1. Gotlandi adhuc appellant talem costam *rang*, pl. *ränger*, *båtränger*; ac Norvegi eodem sensu dicunt *rång*, pl. *renger*.

Ransak, n. (vide VGL.) Ind. 37; cap. 25: 4; at *-ki*, 37: pr., ni fallor, pro *-ka* scriptum est. *3

Ransaka, v. a. 1) (vide VGL.) 25: 4. not. 27; 37: pr; Add. 5: 1. 2) undersöka: inquirere. 28: 2. *5

Ransakan, f. i. q. *ransak*. 37: pr. *6
Rauferi, m. (Isl. *raufari*) röfvare: praedo. 39. *1 (*rövari*)

Raukr, m. (vide ÖGL.) *tiuntu i -ki*, i. e. decimas ex segetibus non trituratis pendere. 3: 1. Gotlandi adhuc dicunt *rauk* v. *rak*; talis vero strues quibusdam locis continet triginta mergites (*skupor* dictas), aliis vero indefinitum numerum. *5 (*röker*)

Rap, n. 1) råd, tillstyrkande: consilium, suasio. *utan* v. *míþ faþurs* &c. *raþ*, 21: 1, 2; 28: 8. not. 61; Hist. 2. 2)

föranstaltande: cura, procuratio. *giera r. firir systir senni til giptur*, 24: 4. *miþ fianda* (i. e. diaboli) *raþi*, 13: pr. 3) (vide UplL. sub 2.) *þykkia r. vera*, 8: 1. Cfr. *Orað*, *Oraðlika*, *Oraða maþr*. *

Raða (*raði* pro *raþi*, 28: 8. impf. *reþ*, Hist. 4. *riað*, Hist. 1.), v. a. c. dat. v. acc. 1) föranstalta, åstadkomma: parare, curare. *hvatki raþandi eþa valdandi*, 16: 2. Cfr. *Firi raþa*. 2) (vide UplL. sub 2.) *r. svia riki*, Hist. 6. *han reþ mest*, plurimum polluit. Hist. 4. *r. firi fe v. bot*, mulctam capere et sibi habere. 13: 5; 14: pr; Add. 2. 3) (vide UplL. sub 3.) *r. fe eþa lif mans*, *r. halsi eþa vereldi mans*, 21: pr, 2. *raþin þair sum maira aigu*, 47: pr. *r. firi sir fara* &c. 28: 8. 4) utgrunda, uttyda: excogitare, interpretari. *r. draum*, Hist. 1. *

Raþ maþr, m. rådmän; så kallades de domare, som dömde på hundarestingen: consiliarius; ita appellabantur iudices hundredorum. *-men skulu retta a hunderis þingum*, 31. *tver -men i sama hunderi*, 19: 1. *þrir -men af hunderi sama eller sama settungi*, Add. 5: 3. *hunderis -men*, 32. Seculo XVII duo vel plures rådmän in quoque territorio ting dicto constituti erant, qui tamen a iudicibus diversi omnino erant; ad eorum officium pertinuerunt exactio tributorum aliaque eiusmodi publica negotia. Vide *Handlingar* &c. pag. 273 cit., pag. 366, 393. *6

Reka, v. a. 1) drifva: pellere. Vide *Bort reka*, *Hafrek*. 2) nödga: cogere. 28: pr; Hist. 5. 3) fästa: figere. 36: 1. Cfr. *Rekendr*, *Lagreka*. *6 (*ræka*)

Rekendr, m. pl. (Isl. item; vide Järnsida, Erfd. 21. *järnrekendr*, catena ferrea; *rekandi*, in sing. clavus, BH.) kedja: catena. 36: 1. H. v. proprie denotat rem, qua aliquid figitur; cfr. *Reka* 3.

Rekkia, v. n. räcka, nå: pertingere,

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

porrigi. Pro *recki* perperam sine dubio scriptum est *vecki*, 36: 1. *5

Rekning, f. (vide UplL.) 28: 8. *3 (*rækning*)

Retr, m. 1) rätt, lag: ius. Hist. 2. *gamal r.*, 60. *miþ steddum r.*, Hist. 5. *gangga a staþgapan ret*, ius pacto convento statuere. Hist. 2. 2) (vide UplL. sub 3.) *munka*, *þybarna* &c. *r.*, 7: rubr. not. 1; 20: 14; 24: 2. not. 44; 65; Hist. 6; Add. 1. 3) (vide UplL. sub 6.) *þiaufar*, 38. * (*rætter*)

Retr, adj. 1) rätt, laglig: iustus, legitimus. Add. 2. Cfr. *Frest*. 2) rätt, sann, verklig: iustus, verus. *ret tro*, *ret guta lag*, 1, 61: 1. * (*rætter*)

Retta, v. a. döma: iudicare. 31; Hist. 5. Cfr. *Ut retta*. * (*rætta*)

Ri, f. stolpe: palus, stipes. 19: 9. Hoc tempore Gotlandi nomine *räj* v. *ri* denotant trabem quadratam.

Rif (pl. gen. *rifa*), n. 1) refben: costa. 19: 19. 2) i. q. *rang*. 36: 1.

Rifa, v. a. rifva ned: diruere. 26: 8; 63: pr. *up r.*, 26: 8. * (*ryva*)

Riki, n. rike: regnum. Hist. 6. *6

Rikr, adj. rik: dives. Hist. 3, 4. *3

Rimnin, adj. remnad, sprucken: ruptus. 19: 7.

Rinda, v. a. skuffa: trudere, pulsare. 8: pr. *2

Rindr, m. ? skuffning: pulsatio. 19: 37.

Riþa, v. n. et a. rida: equitare. 6: pr, 3; 13: pr; 19: 36; 35: pr; 45: 1. *r. hesti*, 36: 3. *

Roa, v. a. ro: remigare.)(*sigla*, Hist. 6. *6

Rofn akr (pro *rofna akr*), m. rofland: rapina. 48. Scribitur *rofu akr*, Ind. 48; cap. 48. not. 16, 19. *5 (*romna aker*)

Rop, n. rop: clamor. 22. not. 14. *2

Royna, v. a. 1) försöka: experiri, tentare. 33, 34; Add. 4. 2) undersöka: inquirere. 37: pr. *6 (*röna*)

Royta, v. a. rōta: putrefacere. Vide *Bed royta*. *1 (*rōta*)

Rugr, rygr, m. råg: secale. 20: 5; 56: 1. *4

Rum, n. rum: locus, spatium. 47: 1. Cfr. *Kirkiu rum*. *6

Runfempni, ? (a *rinna*, currere; cfr. UplL. v. *runþiuver*) förmåga att springa: facultas currendi. Vide *Gangfempni*.

Rus, n. häst: equus. 6: 3; 26: 7; 45: 1; 65; Add. 3. H. v. hodieque Gotlandis est familiaris; *skogsross* est peculiare genus equorum pusillorum at vivacissimorum, qui plerumque libere vagantur in silvis. Cfr. VGL. &c. vv. *hors, örs*.

Rygr, vide *Rugr*.

Rykkia, v. a. rycka: vellere. 8: pr. not. 31. *6

Rykta, v. a. (egentligen sköta: proprie curare) föra talan, åtala: agere, in iudicio persequi. *þair sum hennar mal rykta, hvilik sokn sum ai -ar þitta*, 21: 2; 48. *5

Ryma, v. a. 1) (vide UplL. sub 1 a.) *r. so mægra lassa rum* &c. 47: 1. 2) borttaga, flytta bort: remove. *rymi hus up*, 55: pr. *6

Rypta, v. a. (Isl. *ripta* v. *rifta*) rifva, uphäfva: rescindere. *þaim sum rypta*, sc. factam venditionem. 28: pr.

Rystr, m.? ristning: quassatio. 19: 37.

Ryþia, v. a. kräfva, utsöka: agere, exigere. Vide *Lagryþia*.

S.

Sa, v. a. så, beså: seminaré. 47. *

Sagha, f. berättelse: narratio. Hist. 2. *þau en han enga saghu af hafi*, etiamsi nullam confessionem servo extorquere potuerit. Add. 5: pr. *2

Sak (pl. *sakar* v. *sakir*), f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *giera sakar*, 5: 1; 13: 2; 3; Add. 1. *kenna kumu s.*, 2: 2. *utan s.*, sine culpa, iure. 25: 4. *yr sakum loy-*

sas, 14: 2. *sia víþr* v. *at sakum*, vide *Sia. liauta s.*, hereditate accipere causam homicidii, in qua mulcta ab herede (homicidae) est pendenda. Add. 2. *lutnar sakir*, 14: pr. *liauta at sakum sia*, i. e. una cum hereditate accipere ius capiendae mulctae homicidii. Add. 2. 2) böter: mulcta. 2: 2; 8: 1, 2; 17: pr, 4; 31. *half s.*, 6: 2. *þriþiungr i s.*, 8: 1. *landa s.*, vide *Landar*. Cfr. *Biskups sak*. *

Saklaus, adj. (vide VGL. sub 2.) 2: 2. *at -su*, Hist. 6. *

Sak laust, adv. (vide VGL.) 26: 7. *

Sakr, adj. 1) saker, brottslig: noxius. *s. mandr*, 8: 2; 11: 1. 2) skyldig till straff: poenae obnoxius. *s. at þrim* v. *siex markum* &c. 4, 9, 10, 13: 5; 25: 3, 5; 26: 7; 31, 48, 55: 1; 61: pr. *s. þrim oyrum* v. *markum*, 48, 55: pr. *man sakan* (sc. *þar*) *um giara*, 6: 3. *þan s. vird*, Add. 3. Cfr. *Osakr*. *

Sali, m. säljare: venditor. 34; Add. 4. *5

Saman, adv. samman: una, coniunctim. *s. vera, hafa akra s.* &c. 20: pr; 47: pr; Hist. 1. *allir s.*, 3: 1; 4, 8: 1; Hist. 1. *baþi s.*, Hist. 5. *

Saman biera (sup. *-burit*), v. a. sammanbära: congerere. 25: pr.

Saman giera, v. a. samla: conferre, colligere. Hist. 6.

Sami, pron. samme: idem. 13: 3; 14: 6; 19: 1. &c. *slikr s.*, likadan: similis. 28: 6. *

Samsystir (pl. *-trir*), f. samsyster, hellsyster: soror germana. 20: 6.

Samtalan, f. samtal: colloquium. *til aldra manna s.*, i. e. ad communem Gotlandorum conventum (cfr. *Gutnal þing*), vel, ut alias dicitur, *a þing fri alla lyþi* (cfr. *Lyþir*); non vero "czu der gemeynheit des selbin dritteiles," ut haec verba perperam intellexit Germ. interpres; sermo enim est de lite, quae non ad finem perducta est *i sama þriþiungi*, ideoque

deferenda est til aldra manna samtalan. Hist. 5.

Samulaiþ, adv. likaledes, likaså: similiter. Hist. 2. *6 (*samuleþ*)

Samulund, adv. sammalunda, på samma sätt: eodem modo, pariter. 20: 1. *byti s.*, parem mulctam pendito. 63: pr. *6 (*sama lund*)

Sandr, adj. 1) sann, verklig: verus. *sant gieldet*, 30. 2) öfvertygad om brott: criminis convictus. *neqvar &c. verþr s. at (þi)*, 2: 2; 4, 7: pr; 22, 26: 9; 35: pr; 46. *en han at (sc. þi) san verþr*, 2: 2. Cfr. *Asannat*. *

Sannund, f. (vel *sannundi*, n. pl. ? Isl. *sannindi*, n. pl.) sanning: veritas. *vita mest af -dum*, Hist. 5. *5 (*sannind*)

Sar, n. sår: vulnus. 19: 1, 4, 23, 33, 34.)(*luka hagg*, 19: 5.)(*synir slegir*, 19: 21. *giera (manni) s.*, 19: pr; Add. 3. *vaita (manni) s.*, 11: pr; 12: pr; 17: 4. Cfr. *Hulseri*. *

Sara bytr, f. pl. såraböter: mulcta vulnerationis. 19: 6. * (*sara bot*)

Sara far, n. (Isl. item) sårande: vulneratio. 19: rubr. not. 1; §. 37.

Sarga, v. a. såra: vulnerare. 8: pr; 2; 9, 19: 3, 6. *

Satr, adj. ense genom öfverenskommelse: facta pactione concors. 3: 1. *

Sauþr, m. brunn: puteus. 27. Etiamnunc *saud* apud Gotlandos denotat puteum; *mauräsaud* vero est formicelut, quasi puteus formicarum. Cfr. VStL. v. *zot*.

Sapul, m. sadel: ephippium. 45: 1. *5

Segia (impf. *segþi*, part. pass. n. *sect*), v. a. säga: dicere. 19: 21; 20: 14; 22, 25: 3; 37: pr; Hist. 1, 4; Add. 2, 5: pr. *lag segia so, sum lag segia*, 1: rubr.; 8: 1. *s. firir*, excusationis caussa perhibere. 3: 1. Cfr. *Atr-*, *Til segia*. * (*sighia*)

Sei, vide *Vera*.

Seka, v. a. (vide VGL.) þa *sekr han sik at þrim markum*, 3: 2. *1 (*sæka*)

Selia (præs. *sel*, *sell*, impf. *seldi*, sup. *selt*), v. a. sälja: vendere. 6: 2; 20: pr; 13; 28: pr; 3-5; Add. 4.)(*skipta*, 7: 1. *at fastu s.*)(*fasta*, 20: pr. * (*sælia*)

Semia, 1) v. a. öfverenskomma, genom öfverenskommelse stadga: convenire, communi consensu statuere. *þitta v. þet ir ok sempt sik v. sempsik*, 24: 4; 31, 52, 53, 59, 61: 1; 65. 2) v. impers. c. dat. åsämja: convenire (inter homines). *en mannum sembr*, Hist. 6. * (*sæmia*)

Sen, vide *Sipan*.

Sen, *Senz* &c., vide *Sin*.

Senda (impf. pl. *sentu*), v. a. sända: mittere. 20: 15; 24: pr; Hist. 2, 5, 6. *6 (*sænda*)

Sendibupi, m. (Isl. *sendibodi*) sändebud: nuntius. Hist. 2, 5.

Sendimaþr (*sendumaþr*), m. i. q. *sendibupi*. Hist. 2, 6. *1 (*sændi maþer*)

Seng, f. säng: lectus. 18: 1; 20: 14. *liggia i s. samu*, vide *Liggia. vita s. sina*, scire ubi habeat lectum suum, ut sc. ibi, non vero in latibulo aliquo, partum edat. 2: 1. *þar sum hennar s. ir ok hennar haim*, 20: 15. * (*siæng*)

Senga kleþi, n. pl. sängkläder: culcitae. 20: 14.

Serkr, m. särk: indusium muliebre. 19: 33. *6 (*særker*)

Seti, n. säte: sedes, sella. 18: 1. *6 (*sæti*)

Setia, v. a. 1) sätta: ponere. *s. man i stuk*, 20: 15. *en tu* (sc. *þingir*) *ma a (loyski) s.*, 19: 32. *kirkia var sett*, i. e. exstructa. Hist. 4. Cfr. *Fram-*, *Niþr setia*. 2) gå ned (om solen): occidere (de sole). *sol setr*, 8: pr; 31. 3) förordna, stadga: constituere, sancire. *sum seth ir*, nisi pro *seth* legendum sit *sect*, dictum. 28: 3. * (*sætia*)

Setr, m. fredsmedlare, den som förliker: pacis conciliator, pacator. *garþr ir granna s.*, proverb. 26: pr. Hoc proverbium veteribus quoque Norvegis ac

Islandis familiare fuit; vide *Norges gamle Love*, ed. KEYSER et MUNCH, I. pag. 40, 289. Járnsida, Landabr. 20; cfr. praef. ed. Havn. pag. V.

Settungr, vide *Siettungr*.

Seþ (pl. *seþir*, *seþr*), f. 1) säd: seges. s. *byrgia*, 56: 1. 2) pl. såning: sementis, satio. *bondi sum s. hafr*)(*seþalaust fulk*, 48. *aldra manna s.*, tempus, quo omnes faciunt sementem. 10. * (*sæþ*)

Seþa laus, adj. som ej har såning eller jord som besås: qui non facit sementem, v. non habet agrum. -*st fulk*, 48, 56: 1.

Seþa tiunt, f. sädestionde: decimae segetum. 3: 4. not. 55.

Sia (impf. pl. *saghu*), v. a. se: videre. 19: 6; 23: 3; 26: 7; 45: 1; Hist. 4. s. *viþr* (*sakum*), underhandla om förlikning med målseganden i dråpmål: transigere cum actore de compositione in caussa homicidii. 13: pr; 14: pr; Add. 1, 2. s. *at sakum*, underhandla om förlikning såsom målsegande: transigere cum eo, qui vindictae obnoxius est vel multam pendere debet. Add. 2. Cfr. *Asia*. * (*sea*)

Sial, f. själ: animus. 1. *5

Siar, m. (Isl. *siär*, *siör*, *sær*) sjö: mare. *af sia þa varþar ai*, sc. si navis violentia maris abripitur. 36: 1. Had. confundit h. v. cum verbo *sia*, videre; Sch. vero perperam credit verba veteris Germ. interpretis: *van dem* (vel *den*, ut ille habet) *czeyen*, II. 47: 1, significare "davon abwesend." *6 (*sior*)

Siau, num. sju: septem. 8: pr; Hist. 6. *5 (*siugh*)

Siauandi, num. sjunde: septimus. Add. 4. *3 (*siundi*)

Siaunetr (gen. -*nata*, dat. -*natum*), f. pl. sju dygn: septem dies. 26: pr; 32; Hist. 6. *6 (*siunæter*)

Siaunka (impf. *sank*), v. n. sjunka (i vatten): submergi (in aqua). Hist. 1. (*ni-*

der sinka, drunkna: in aqua perire. Add. 5: 2.) *6 (*siunka*)

Siaupa (impf. pl. *supu*), v. a. sjuda, koka: coquere. Hist. 1. Cfr. *Supnautar*.

Sielfr (*sielf*, 3: 3.), pron. sjelf: ipse. 6: 3; 7: 1; 14: 2. &c. *sielfs sins*, sin egen: suus ipsius. 13: 4; 44. * (*siælver*)

Sielfsvald, n. (vide VML.) *hafi s.*, 13: 1; 20: 14; 24: pr. *5 (*sialfsvald*)

Sielfs vili, m. egen fri vilja: proprium arbitrium. Hist. 4.

Sielfs viliandi, adj. (vide VGL.) Hist. 2. *4 (*sialsviliande*)

Siettungr (*settungr*), m. sjetting; så kallades de sex delar, hvori Gotland var indeladt, så att hvar treding var delad i två sjettingar, och hvar sjetting innehöll flera *þing* eller *hunderi*: sextans; ita appellabantur sex illae partes, in quas ita divisa erat Gotlandia, ut quivis triens (*þriþiungr*) continuerit duas, quisque sextans vero complexus sit plura *þing* vel *hunderi*. 19: 35.)(*hunderi*, 19: 1; Add. 5: 3.)(*þriþiungr et land alt*, 31. In constitutione Danica de anno 1618 enumerantur sextantes, quales inde ab antiquissimo tempore fuisse dicuntur, una cum minoribus istis partibus, *þing* dictis, quae ad singulos pertinebant (loco pag. 260 cit. pag. 376, 377); ac in relatione de a. 1654 supra pag. 273 citata, eadem enumerantur, qualia eo tempore fuerunt. Sch. ex verbis: *hundere adir sechstenteile*, II. 50: 3, falso concludit *siettungr et hunderi* idem significare; quam sententiam plane confirmatam videt alio loco, II. 53, qui ad hanc rem nihil omnino attinet (*Gutalag*, pag. 195, 243). *2 (*siattunger*)

Siex, num. sex: sex. 2: 2, 3; 4. &c. *6 (*siæx*)

Siextan, num. sexton: sedecim. 20: 9. *6 (*siæxtan*)

Siextighi, num. sextio: sexaginta. Hist. 2. *3 (*sæxtighi*)

Sigla (impf. pl. *silgdu* pro *sigldu*), v. n. segla: velificare. Hist. 4.)(*roa*, Hist. 6. *6

Sigr, m. seger: victoria. 1. Cfr. *Sipr*. *1 (*sigher*)

Sikil, m. (Anglo-Sax. *sicel*, Holl. *sikkel*, Germ. *sichel*, Angl. *sickle*; a Lat. *secula*) skära: secula, falcula. 19: 11. Hodie apud Gotlandos *sigde* (Isl. et Norveg. *sigd*) est nomen falcis brevis at lato ferro munitae, qua foenum demetere solent; quibusdam locis huius generis falcibus quoque ad segetes secandas utuntur.

Sikil, m.? slem: pituita. *s. eþa snor*, 19: 16. Hodie *seckel* denotat salivam ex ore, praesertim infantum, defluentem; at quamvis hoc loco sermo est de effluvio ex naribus, idem tamen sine dubio est vocabulum, quo istae duae res denotantur. Cfr. VStL. v. *seghe*.

Silfr (gen. *silfs*), n. silfver: argentum. Vide *Mark*. *6

Silfr band, n. band af silfvertråd: taenia argentea. 65.

Silkis band, n. sidenband: taenia serica. 65.

Sin, n. gång: vicis. *at fyrsta sinni*, 13: 5. *

Sin, pron. poss. rec. sin: suus. 2: 1, 2; 3: 1, 2. &c. Scribitur in gen. m. *senz*, 3: 3. f. *sennir*, 13: 1. dat. f. *senni*, 4, 6: 1; 7: 1, 2. &c. acc. m. *sen*, 3: 1, 3, 4; 26: 1; Add. 5: 2. *senn*, 3: 3, 4; 20: 1, 4, 8. &c. n. *set*, Add. 5: pr. *sett*, 2: 2; 6: pr; 20: 4, 13, 15. &c. pl. gen. *senna*, 20: 1. — *sinn man hvar*, quisque unum virum. 37: pr. Cfr. *Sielfs sins*. *

Sina, pron. pers. rec. gen. sig: sui. *til s.*, ad se. 20: pr; 26: 7. *s. milli*, 20: 14. dat. *sir*, *siir*, 2: 1; 3: 3; 6: 1; 16: 2. &c. acc. *sik*, 3: 2; 7: 1. &c. * (*sin*)

(*Sinast*, adv. superl. senast: postremum, novissime. 3: 3. not. 36.)

Singia (part. pass. *sungin*), v. a. (Isl.

syngia) sjunga: canere. 6: pr; 24: pr. Gotlandi etiamnunc pro *sjunga* dicunt *singa*. *6 (*siunga*)

Sitia (impf. conj. pl. *satin*), v. n. 1) sitta: sedere. *hugunda niauta-andi*, 19: 18. *s. a baki*, dorso (equi) insidere. 6: 3. *prestr sum þar at kirkiu sitir*, 3: 4. *s. i karls skauti*, vide *Skaut*. *s. i hers handum*, 28: 6. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *haima s.*, Hist. 6. *s. enkia i garþi*, 20: 8. 3) v. a. förrätta, hålla (egentligen sittande): agere, facere (proprie sedendo). *s. varþ*, 54. *

Sipan, adv. 1) sedan: postea. 3: 3; 13: pr; 14: pr. &c. *en s.*, vide adv. *En 1. eptir þet s.*, Hist. 3. *eptir s.*, Hist. 1. *s. en*, 3: 3; 38; Hist. 4, 5. 2) videre: porro. Add. 1. *en s.*, vide adv. *En 2.* 3) conj. sedan: postquam. 13: pr; 19: 38. &c. *e s.*, vide *E*. Scribitur *sen*, *seen*, 2: 3; 3: 1; 6: pr, 5; 13: pr, 5. &c. 4) då: cum. 37: pr. *5

Sipar, adv. senare: posterius. 3: 3; Hist. 6. *þau et s. sei*, quamvis posterius fit, quam fieri oportuisset. 3: 2; 7: pr. Formula: *þo at sidarr se* apud veteres Norvegos et Islandos usitata fuit. Vide *Norges gamle Love*, ed. KEYSER et MUNCH, I. pag. 6, 8, 9, 12, 100 &c. *Gunnl. Ormst. Saga*, cap. 9.

Sipla, adv. sent: sero. Vide *Arla*. *Sipr* (dat. *sipi*), m. sed: mos. 4; Hist. 4. Sed pro *sipri* legendum est *sigri*, Hist. 2. *4

Skaf, n. träfrukt: fructus arborum. 59. Hanc significationem, nec latiore, quantum ego comperi, nostro tempore h. v. tribuunt Gotlandi. *3

Skaina (part. pass. n. *skaint*), v. a. rifva sönder: lacerare. *s. kleþi mans*, 19: 33. *2 (*skena*)

Skal (dat. *skalu*), f. skål: patina. *half s.*, 63: 3, ex quo loco colligitur patinas certae mensurae in usu fuisse. *bain sum i -lu skioldr* (cfr. ÖGL.), 19: 8. *taki víþr*

skiaupþu ok -lum, vide *Skiaupa*. Cfr. *Hiern skal*. *2

Skam, f. skam: pudor, opprobrium. 22; Add. 2. *1

Skap, n. pl. födslolem: membrum genitale. 19: 18. *6

Skapt, n. (vide BjärkR.) 19: 18. *6

Skarlaþ, n. (Isl. *skarlat*) skarlakans-tyg: coccinum. 24: 2; 65.

Skattr, m. (vide VGL.) Hist. 2, 6. *6

Skaut, n. sköte: gremium. *þar skulu sitia i karls -ti*, i. e. suntto quasi propriae avi filiae. 20: 1. Cfr. UplL. v. *sköt-sætu barn*. *3 (*sköt*)

Skapi, m. skada: damnum. 16: 2; 26: 8; 50, 51; Add. 3. *giera -þa*, 17: 3; 26: 2; Add. 3. *fa -þa*, 25: 4. *haf sielfr -þa*, vide *Hafa 1*. *

Skenkia, v. a. inskänka: poculo infundere (vinum &c.). *s. minni*, 24: pr; 63: 3.

Skiaut, n. dragare: iumentum. 20: pr. not. 4. Cfr. *Faru skiaut*. * (*skiut*)

Skiauta, v. a. 1) c. dat. skuffa: pulsare, trudere. 8: 2; 19: 27; 23: 3. 2) hänskjuta: deferre. *þar sum han til -tr*, sc. ad auctorem. 37: pr. *daila skal -as til* &c. Hist. 5. 3) sammanskjuta: conferre, contribuere. *s. skut*, 53. * (*skiuta*)

Skiaupa, f. vocabulum mihi incognitae significationis, occurrens in formula: *taki víþr -þu ok skalum*, ubi tamen loco h. v. forte legendum est *sciautum*. 20: pr. cfr. not. 4 ibid. Verbis: *-þu ok skalum* allitterationis caussa connexis, bona a patre relicta generatim denotari manifestum est. Sch. (*Gutalag*, pag. 211) vertit: "Pferd und Schaale;" Had. vero: "arfvedel sin i löst och fast," in margine indicans h. v. proprie denotare crumenam; quod si ita esset, legendum esset *siaupum* v. *siaupi* (cfr. UplL. v. *siuþer*).

Skieg, n. skägg: barba. 19: 32.

Skiel, n. pl. 1) (vide BjärkR.) Vide *Forskiel*. 2) skäl, skälig orsak: ratio, iusta caussa. *hafa s. -lum gin*, Add. 4. *míþ -lum*, rätteligen, lagligen: iuste, legitime. 6: 3. not. 64; 25: 3; 39, 56: 1. *skielum*, adverbialiter, idem. 6: 3. Cfr. *O skiel*. 3) skäl, bevis: ratio, documentum. *fullas hanum s.*, 37: pr. *s. fylghia henni, þaira niautr han -la at*, 22. 4) vitnesbörd: testimonium. *míþ kirkiumanna -lum*, i. e. iis testibus. 20: 14. *míþ þrim þaira manna -lum*, 13: 5. *s. þaira sum víþr varu*, 37: pr. *biera henni ful s. ok all*, 22. * (*skæl*)

Skielda, v. n. (vide ÖGL.) Vide *Skal*. *2 (*skælla*)

Skiellika, adv. (vide VML.) Vide *Oskiellika*. *6 (*skælika*)

Skiemma, v. a. (vide BjärkR.) *kuna verþr -md*, i. e. *til symnis noyd*, 22. Cfr. *Oskemder*. *6 (*skæmma*)

Skiera (part. pass. *skurin*), v. a. skära: secare. 19: 16; 24: 3. Cfr. *Af skiera*. * (*skæra*)

Skilia, v. a. 1) skilja: separare. *varir -lder víþr lutu*, 20: 13. *-as* (dep. pro *skilia sik*) *víþ man*, 20: pr. 2) impers. c. acc. tvista, vara oense: litigare, dissentire. *en þaim takr s. um*, *en ider skil um*, 3: 3; Add. 4. *en þa takr a s.*, *en þaim kan a s.*, 28: 6; 32. 3) stadga, förordna: statuere, ordinare. *s. til lutar*, bestämma hvarderas andel i gårdsgården: partes saepimenti a vicinis extruendas definire. 26: pr. *

Skina, v. n. 1) synas: adparere. 19: 7. Cfr. *Skynia*. 2) ske: fieri. *skapi skin*, 50, 51.

Skip, n. skepp, fartyg: navis. 13: 1; 20: 11; 36: pr; 49; Hist. 3; Add. 5: 2. Cfr. *Kaup skip*. *

Skipa, v. a. c. dat. fördela: disponere, partiri. 40, 41. *6

Skipt, f. delning: divisio. 28: 8. *

Skipta (impf. pl. *-tu*, part. pass. *-tr*,

sup. *skipt*), v. a. c. dat. 1) skifta, dela: dividere. *s. arfi, feþrnis oyrum* &c. 20: 1, 14; 24: 5; 40. not. 29; 41. n. 33; Hist. 1. *s.*, absolute, 28: 5, 8. *fara miþ fe-tu*, 28: 6. Cfr. *Oskiptr*. 2) skifta, byta: permutando alienare vel acquirere. *s. aignum*, 28: 2. *aign selia eþa s.*, 7: 1. Cfr. *Um skipta*. *

Skipti, n. skifte, byte: permutatio. 28: 2. * (*skifti*)

Skir, adj. 1) ren, skär: purus. *skirt giera*, purgare, lustrare. 8: 2. 2) förklarad oskyldig: insons pronuntiatus. *verþr han s.*) (*ful*, 2: 2. Cfr. *Oskir*. *4 (*skær*))

Skira, v. a. förklara oskyldig: inson-tem pronuntiare. *hana s. þes mals*, 2: 2. *6 (*skæru*)

Skirskuta, v. a. (vide VGL.) *s. skam sina*, 22. *s. sik (firi vitnum)*, 18: pr; 22. *4 (*skærskuta*)

Skoga bregdan, f. i. q. *skoga brigsl*. 25: rubr. not. 1.

Skoga brigsl, n.? tvist om skog: lis de silva. 25: rubr.

Skogr, m. skog: silva. 7: pr; 13: pr; 22, 25: pr, 2-4; 26: 9; 63: pr. *

Skola, v. aux. skola: debere, nota futuri &c. præ. *skal*, 2: pr, 1; 3: 1. &c. *al*, *all*, 6: 2; 17: 1, 4; 20: pr; 25: pr. &c. pl. 1 pers. *skulum*, 1. 2 pers. *skulin*, Hist. 4. 3 pers. *skulu*, 2: 2; 8: 2. &c. *ulu*, 9. præ. conj. *skuli*, 13: 5; 56: 1. impf. 2 pers. *skuldir* (Isl. *skyldir*), Add. 4. 3 pers. *skuldi*, Hist. 2. pl. *skuldu*, Hist. 1. conj. pl. *skuldin*, Hist. 5. *3

Skra, f. (Isl. *skrá*, libellus, tabula, BH.) skrift, skrifven tafla: scriptum, tabula. *etarmanna s.*, släggtafla: tabula cognationis. 20: 14.

Skri (forte pro *skrif*), n. (Isl. *skrif*) skrift: scriptura. 20: 14.

Skrifa (part. pass. n. -at), v. a. 1) skrifva: scribere. 61: 1. 2) upskrifva, uptekna: adnotare. 19: 38. *6

Skript, f. kyrkestraff: poena ecclesiastica. *inna s. sina*, 2: 2. *

Skripta, v. a. underkasta kyrkestraff (genom bigt): poenae ecclesiasticae subiicere (peccatum apud sacerdotem confitendo). *s. sett mal*, 2: 2. *

Skrivan, f. i. q. *skri*. 20: 14. not. 58.

Skrifa (impf. conj. pl. -þin), v. n. skrifa, krypa: repere. 26: 5; Hist. 1.

Skuda, v. a. undersöka: inquirere. Add. 5: 3. * (*skuþa*)

Skura, v. a. (Isl. *skora*) bestämma: determinare, definire. Vide *Til skura*.

Skurstain, m. eldstad; egentligen en sten på golfvet der, enligt bruket i äldsta tider, eld upgjordes till värmande af rum: focus; proprie lapis in pavimento positus ac foco inserviens, quo, secundum antiquissimi temporis usum, calefaciebatur cubiculum. 50. Dani adhuc focum coquinarium appellant *skorsteen*, quod vocabulum apud nostrates accepit significationem tubi murati, per quem e foco educitur fumus. De origine prioris partis h. v. cfr. Ih. *Gloss. v. skorsten*.

Skut, n. (vide VGL. sub 2.) 53. *

Skyld, f. afgift, utskyld: pensio, tributum. 54. *

Skyldr, adj. skyldig, brottslig: noxius. Add. 5: 3. Cfr. *Oskyldr*. *6

Skyldr, adj. skyld, beslätgad: cognatus. -*dir men*, 28: pr, 5.) (*qvistar men eþa etar men*, 28: 3. -*dastr*, 28: pr. *

Skyn, n. skön, pröfning: diiudicatio. 28: 3.

Skynia, v. a. pröfva, undersöka och bedöma: diiudicare. 28: pr. *fapir -nias* (pro -*nis*) *ai oraþamaþr*, compertum est patrem non esse &c. 28: 8; cum vero hoc loco in sequentibus dicitur: *utan fapir skyni oraþamaþr*, pro *skyni* legendum videtur *skynis*, nisi forte *skyni* scriptum sit pro *skini*, adpareat.

Skynian, f. i. q. *skyn*. 24: 4; 28: pr.

Skyrta, f. skjorta: indusium virile.
(*serkr*, 19: 33.

Skyþi, n. skor, skotyng: calceamenta.
24: 1. Germ. vertit: *schu*, II. 28: pr.

Sla, v. a. 1) slå: ferire, percutere. *s. man miþ stangu v. nefa*, 8: pr, 2; 11: pr; 12: pr; 19: 30, 31. *s. manni tendr yr hafþi*, 19: 25. *s. tupp af kunur*, 23: pr. *s. manni mungat i augun*, 19: 28. *s. yr banni* (cfr. Småll.), 8: 1. 2) slå, skära (gräs): demetere (gramen). *s. agh*, 25: 3. *

Slega bytr, f. pl. böter för slag: multa verberationis. 23: pr.

Slegr, m. slag: ictus, verber. 5: pr; 19: 30, 37. *synir -gir*, 19: 5, 21, 23. *-gir sum synlikir varþa*, 19: 19. not. 50.

Sleppa, v. a. släppa: dimittere. 44. * (*slæppa*)

Sletr, m. (a *sla* 2; Isl. *sláttir*) slätter: foenicium. Vide *Hoysletr*.

Slikr (n. *slit* pro *slikt*, 65.), adj. 1) slik, sådan: talis. 2: 3; 22, 39, 51, 65; Hist. 2. 2) likadan: similis. 5: pr; 20: 5; Add. 1. *s. sami*, 28: 6. *slikt*, n. absolute, lika mycket: tantumdem. 19: 38. *

Slingia? (part. pass. *slungin*), v. a. slinga, slingra: contorquere, convolvere. *slungin silkisband*, 65. *ormar varu slungnir saman*, Hist. 1.

Slippa, v. n. (vide ÖGL.) *s. laus*, 44. *6

Slita, v. a. 1) slita af, sönderslita: dirumpere. 23: 1, 2. 2) slita ut, utnöta: usu conterere. 24: 2. 3) afgöra: decidere. 61: 1. *

Sma fleþi, n. småboskap: parvula pecora. 40.

Smagrisir, m. pl. små grisar: porcelli nefrendes. 41.

Smar, adj. liten: parvus. *smeri*, compar. 8: 2; 24: 3; Hist. 1. *6

Smier, n. smör: butyrum. 6: 2.

Snattan bot, f. i. q. *snattara bot* (vide ÖGL.). 38.

Sniekkia, f. krigsskepp: navis bellica. Hist. 6. *6 (*snækkia*)

Snieldr (*senieldr*), adj. (Isl. *sniallr*, Dan. *snild*) klok, vis, prov. snäll: prudens, sapiens. Hist. 2, 4. *4

Snimst, adv. superl. i. q. *snimstu* (vide ÖGL.). 3: 3.

Snor, m. snor: mucus. Vide *Sikil*.

Snof, f. snod, snöre: taenia contorta. 23: 2. Dan., h. v. sine dubio confundens cum Isl. *siódr* (cfr. UplL. v. *siuþer*), vertit: *pung*, III. 27: 2.

So, adv. 1) så: sic, ita. 1: rubr.; 3: 1; 4. &c. *ok so*, a) och likaså: et pariter. 16: 1; Hist. 2. b) och äfven: et quoque. 26: 4; Add. 5: 2. *so ok*, så ock: et quoque. Add. 5: 3. *so sum*, a) såsom: sicut. 8: 1; 14: 2. &c. b) likasom: pariter ac. 3: 3; 19: 10; 22, 24: 5. c) så väl... som: tam... quam. *so i prestgarþi sum i kirkingarþi, ogutniskr so sum gutniskr, so fots sum handar* &c. 13: pr, 4; 19: 20; 20: pr; 39. *so barn sum barn*, i. e. omnes pariter. 20: 6. Cum dicitur: *firi þy so et*, 13: 2, v. *so otiosa ac forte delenda est*. 2) sedan: postea. *fari so, sveri so, so skal ater loysa*, 13: 1; 20: 15; 45: pr. 3) så: tam. *so miklu, illa, lang, brat, margum* &c. 9, 13: pr; 14: pr, 6. &c. *so frammarla sum*, 28: 8. * (*sva*)

Sokn, f. socken: paroecia. 2: 2; 3: 2; 6: 1. not. 54; 14: 6. &c. *utan -ninna luf*, i. e. incolarum paroeciae. 55: 1. *firi s. al-dri* (cfr. VGL.), 39. Cfr. *Kirkju sokn, Innan sokna fulk*. *

Sokna men (*sogna men*), m. pl. (vide VGL.) 3: 1; 8: 1; 16: 2; 24: 4. &c. *

Sol, f. sol: sol. 8: pr; 31. *6

Sola up gangr, m. solupgång: ortus solis. 9.

Soyþr, m. (vide UplL.) 6: 2; 10, 17: 4; 26: pr, 1, 2, 5; 27; Add. 3. Cfr. *Orta-, O-, Up haitslu soyþr*. *5 (*söþer*)

Sparka, v. a. sparka: pede ferire. 19: 29. *sparkas*, dep. idem. 33: 1; 34.

Spiel, n. pl. (vide ÖGL.) 25: 6. *byta s.*, 25: 6; 26: pr, 2, 3. *

Spilla (spiella), v. a. c. dat. v. acc. förstöra, förderfva: perdere. *s. merkium*, 25: 5. *s. hus eþa garþa*, 9. *kristindombr varþer -lter*, Add. 2. *s. barni*, mortem infanti adferre. 2: 2. *barn -lis oburit*, 18: pr. *6

Spur, n. spår: vestigium. Vide *Tanna spur*.

Spyria, v. a. fråga: interrogare. *s. at fangum*, 37: pr. Cfr. *At spyria*. *6

Stafgarþr, m. en med stafvar (staket) inhägnad plats: locus sudibus circumsaepus. *haita v. troa a vi ok -þa*, i. e. eiusmodi loca, quae ethnicismi tempore sacra habebantur. 4; Hist. 1.

Stain, m. sten: lapis. 19: 4. Cfr. *Skurstain*. * (sten)

Standa, v. n. 1) stå: stare. *s. atr i stapli*, 63: 2. *s. i haggum*, Add. 2. *fyrsti kirkia sum s. fikk*, i. e. quae non concremabatur. Hist. 4. *s. qvert i garþi*, de bonis hereditariis, 20: 10. *ufrapr -dr frammi*, i. e. pecunia proposita est ut a cognatis accipiatur. 28: pr. *firi s.*, göra motstånd, försvara (sig eller en annan): resistere, defendere (se vel alium). Add. 5: 1. *meþ laghum firi s.*, 37: pr. *s. firi meþ siex v. tolf manna aiþi*, 4. 2) bestå, fortfara: manere, continuare. 8: pr; 13: pr. *s. a*, idem. 9, 10. 3) vara gällande: valere, ratum esse. 14: 2; 28: 6. *

Stang (dat. -gu), f. stång: pertica. *sla man miþ -gu*, 8: pr, 2; 11: pr; 12: pr; 19: 31. *6

Stapul (dat. -pli), m. klockstapel, torn; den från altaret aflägsnaste delen af kyrkan, der klockorna hängde: campanile; pars aedis sacrae ab ara remotissima, ubi pendebant campanae. *standa atr i -pli*, 63: 2. *1

Star blindr, adj. starrblind: suffusione oculorum laborans. 34.

Starkr, adj. styf: rigidus. Vide *Lip starkr*. *6

Star þufa, f. starrtufva: tuber carice tectum. 25: 2.

Staur, m. (vide HelsL.) *innan v. utan -rs*, i. e. intra v. extra saepimenta. 20: 13; 25: 5; 57, 63: pr. *6 (*stör*)

Staurgulf, n. störpar (i gårdsgård): par perticarum saepem sustinentium. 17: 1; 26: 8. Ita Germ. quoque intellexit h. v., II. 17: 1; 35: 1. At proprie forte h. v. denotavit interstitium inter duo paria talium perticarum (cfr. SML. v. *störmal*). Apud hodiernos Gotlandos v. *staurgulf* significat ipsa paria perticarum; quibusdam tamen locis denotat interstitium inter duo paria.

Stapga (part. pass. acc. *staggapan* pro *stapgapan*), v. a. (vide UplL. sub 2.) *-apr retr*, Hist. 2. *4 (*stadga*)

Stapgi, m. öfverenskommelse, aftal: pactum. Hist. 2, ubi in acc. lapsu calami scriptum est *stapgaf* pro *stapga*. *6

Stapin, adj. (Isl. *stadinn*, deprehensus) i. q. *stadder* (vide ÖGL.). 6: 2.

Stapr (steþr), m. ställe: locus. Hist. 2-4. *at -þum*, i. e. in statione cymbae. 36: 3. Cfr. *Alla steþi*, *Annan steþ*, *Kirk-iustedr*. *

Stefna, stemna, v. a. c. dat. stämma, kalla någon att finna sig (inför rätta &c.): citare, diem alicui dicere quo se sistat (in iudicio &c.). *s. manni til kirk-iur (eþa til þings)*, 30, 39. * (*stæmna*)

Stefna, stemna, f. 1) sammankomst: conventus.)(*þing*, 39. Cfr. *Lipstemna*. 2) stämning: citatio, vocatio in ius. 31, 32. *siex manna s.*, i. e. de iuramento a sex viris dando. 32. * (*stæmna*)

Stelkr, m. länk i kedja (egentligen stjelk): articulus v. internodium catenae (proprie caulis). 36: 1.

Stæpia, v. a. 1) (vide UplL. sub 1.) *stæpias*, stadna, qvarblifva: subsistere, manere. *s. qver i klostri v. garþi*, de bonis hereditariis, 7: 1; 20: 2. 2) stadga, förordna: sancire, constituere. *mþ stæp-dum ret*, Hist. 5. *6 (*stæpia*)

Stæpilika, adv. för beständig: stabiliter, in perpetuum. Hist. 5.

Stiela, v. a. stjåla: furari. 38; Add. 5: pr, 2. Cfr. *Firi stiela*, *Mielk stulin*. *5 (*stiela*)

Stig, n. steg (mått): passus (mensura). 17: 1; 64.

Stigr, m. (vide VGL.) Vide *Laup stigr*. *1

Stinga, v. a. stinga, sticka: pungere. *s. ut augun*, 19: 15. *6

Stinqva, v. n. studsa, hoppa: resilire, saliendo moveri. *klepi stinqva yr lagi*, 23: 3. *6 (*stiunka*)

Stor, adj. stor: magnus. *storari*, compar. 41.

Strand (dat. -*du*), f. strand: litus. 36: pr, 2. *5

Striþa (impf. pl. -*idu*), v. n. strida: pugnare, bellare. Hist. 2.

Striþr, m. ? (Isl. *strid*, n.) strid: pugna. 39. Germ. vertit: *hast*, II. 51. *3 (*striþ*)

Stukkr, m. stock: truncus. 36: 1. *i stuk setia*, i. q. *stokka* (vide VGL.). 20: 15. Cfr. *Lip-*, *Mot stukkr*. * (*stokker*)

Stumbli, m. i. q. *stumber* (vide VGL.). 25: pr, 2. Gotlandi hodieque eodem sensu dicunt *stumle*. *6

Svara, v. a. svara: respondere. Hist. 2. Cfr. *Anzsvara*. *

Svarþ sprangr, m. (a *svarþr*, Isl. *svördr*, svål: cutis pilosa; Isl. *sprengr*, ruptura, a *springa*, rumpi) hugg eller slag i hufvudet, hvarigenom hufvudsvålen brister: ictus, quo rumpitur cutis cranii. 19: 7. Manifestum est h. v. non denotare rupturam cutis generatim, ut credit Ih., multo vero minus rupturam

gladii, ut vertit Had. Cfr. Gloss. II. v. *svårde*.

Svela, v. n. söla, dröja: cunctari, morari. 22. Gotlandi adhuc pro *söla* dicunt *svela*.

Sver, m. svärfader: socer. Hist. 4. *4 (*svær*)

Sveria, v. a. svärja: iurare. *s. þet et &c.* 20: 15; 61: 1. *s. a ann* (sc. *man*) *epa flairin*, 19: 1. *s. mþ siex manna aipi*, 20: 15. *s. mþ siex mannum*, 19: 1. *s. mþ þrim mannum*, 39. Cfr. *Ainsyri*. *

Sverþ, n. svärd: gladius. 19: 11. * (*sværþ*)

Svevert, adv. (n. a -*rþr*) ringa, litet: parum. *halfu -rþari*, dimidio minus. 19: 37.

Sve verþr, adj. (Isl. *svivirdilegr*, dedecorosus) ringa, föga ansedd: vilis, ignobilis. 17: 4. Cfr. VGL. v. *sævirdning*.

Sufa (impf. pl. *svafu*), v. n. sofva: dormire. 36: 1; Hist. 1.

Sviar, m. pl. (vide VGL.) *svia kunungr*, Hist. 2, 6. *4 (*svear*)

Svigin, adj. (a *sviga*, curvare, unde hodierna vocabula *svigt*, curvatio v. vacillatio rei, cui onus impositum est, *svigta*, onere curvari v. vacillare, *svægryggad*, (equus) qui dorsum pandum habet; Isl. *sveigia*, curvare, *svig*, *svigr*, curvatura, *svigna*, incurvescere) böjd: curvatus, inflexus. 19: 7. Gotlandi hoc tempore appellant solum uliginosum *svigdöjr*, quod pedibus deprimitur, at sublato pede mox resurgit.

Svin, n. svin: sus. 26: 5; 41; Add. 3. *3

Sum, part. relat. som: qui, ubi &c. *þet, hvert* &c. *s.*, 1, 2: pr. &c. *þar s.*, 3: pr, 3, 4; 8: pr, 2. &c. *hur s.*, 65. *þengat s.*, 13: pr; 22. *hurvina s.*, 8: 1. *so s.*, vide *So 1*. *þeghar s.*, 2: 2. *hvert s.*, ehvad: sive. 3: pr; 14: 2. &c. *s. . . a, at, af, firir*, in quo, apud quem &c. 3: 3, 4; 19: 32; 20: 7; 22. *

Sum, conj. som, såsom: ut. *slik s.*, *sitiandi s. kuna*, *iemgut s.*, *byti s. a-palgutniskr*, *þytti henni s.* &c. 5: pr; 19: 18, 33, 38; 20: 15; Hist. 1. *so s.*, vide *So 1. so miklu s.*, 9. *so frammarla s.*, 28: 8. *iemvel s.*, 3: 3, 4; 8: 2. *eptir þi s.*, 20: 9. *4

Sumar, m. sommar: aestas. Vide *Miþ-sumar*. *6

Sumr, pron. (vide VGL.) Hist. 1. pl. *sumir*, 47: pr; Hist. 4. *6

Sun, m. son: filius. 13: pr; 20: 1, 14. &c. dat. *syni*, 28: 8; Hist. 2. pl. *synir*, 20: pr, 1, 8. &c. dat. *synum*, 20: 8; Hist. 1. acc. *syni*, 20: 8, 14. &c. Cfr. *Bonda-Prest-*, *Þysun*. *6 (son)

Suna dotir (pl. *-dytrir*), f. sondotter: neptis ex filio. 20: 1. *2 (*sona dottir*)

Sundr, adv. (vide VGL.) *þan v. bain ier s.*, 19: 12, 20. *s. slaghin*, 19: 24. not. 63. *

Sunnarstr, adj. superl. sydligast: meridialis. Vide *Þriþiungr*. *6

Sunnudagr, m. söndag: dies solis. 3: 1; 6: pr, 1, 4; 60. *

Suþnautar, m. pl. (a *siauþa*) sjudkamrater; så kallades de, som i hedniska tiden gemensamt förrättade offer, och dervid tillredde gemensamma måltider: socii coctionis; ita ethnicismi tempore appellabantur ii, qui una celebrabant sacrificia, et una parabant epulas. Hist. 1; II. Hist. 1.

Suþu, vide *Siauþa*.

Sykia (sup. *sykt*), v. a. 1) gå eller fara till, besöka: adire. *s. tíþir*, *kirkiu*, 3: 4; 13: 2. *s. sviariki* &c. Hist. 2. Cfr. *Tilsykia*, *Haim sokn*. 2) anställa åtal, åtala, utsöka, utkräffa: agere, exigere. *s. sak*, 8: 1; 31. *s. þingfriþ*, 11: pr. *þitta aigu allir s.*, *þitta skal s.*, 3: 1; 4, 39. *s.*, absolute, 59, 61: pr. *vinna sykt*, 2: 2; 4. * (*sökia*)

Syma, v. a. (Isl. *sæma*) hedra: honorare. *s. kunu miþ aipum*, *s. man miþ*

þriggia manna aipi, 2: 2; 39. Cfr. *Symdar aipr*.

Symdar aipr, m. (a *symd*, honor; vide UplL. v. *sömd*) hedersed, ed innehållande en hedersförklaring till en person, som man förut skymfat: iuramentum honoris, iuramentum continens declarationem honoris ad hominem antea contumelia offensum. *s. miþ siex mannum*, 2: 2. coll. 39. Formula eiusmodi iuramenti: *do ic de word sprac in mineme gaen mode, do dede ic dörliken* &c., legitur VStL. I. 53: pr.

Symni, n. (a *sufa*) samlag: concubitus. *til -nis noyd*, 22.

Symonis messa iude, f. Apostlarne Simons och Jude dag, den 28 October: festum Apostolorum Simonis et Iudae, die XXVIII Octobris celebratum. 44, 57, 58.

Syn, f. syn: visus. *yr lands s.*, extra conspectum terrae, ubi terra non adparet. 49; Add. 5: 2. Cfr. *A syn*. *6

Synas, v. dep. synas: adparere. 19: 7. not. 24; Hist. 1. * (*syna*)

Synd, f. synd: peccatum. 13: 1; Hist. 5. *6

Synia (præs. *-iar*), v. a. vägra: negare, denegare. *s. manni ransak v. ransakan*, 25: 4; 37: pr. *s. ransaka*, 37: pr. *

Synlikr, adj. i. q. *synr*. Vide *Slegr*.

Synr, adj. synlig: visibilis, adparens. *s. slegr*, ictus, qui vulnus aliudve vestigium facit. 19: 5, 21, 23.

Syrgia, v. a. c. dat. besörja, föranstalta om: curare, procurare. *s. vigslum*, 8: 2. *6

Syskana barn, n. pl. syskonbarn: fratrum et sororum liberi. 24: 5.

Syskani, n. syskon: frater vel soror. 24: 5. * (*syzkene*)

Sysla, v. a. göra, uträtta: agere, efficere. 1.

Systir (dat. *systr*, pl. *-trir*), f. syster: soror. 13: 2; 20: 10, 11; 24: 4, 5. Cfr. *Faþur-*, *Samsystir*. *5

Systur barn, n. systerbarn: sororis liberi. 20: 10. *5

T.

Tafastr, adj. (a *ta*, via; vide VGL. et VML.) belägen vid väg: iuxta viam situs. -*st aign*, 64. *þan sum -st a*, i. e. -*sta aign*, 25: 6.

Tagarþr, m. gårdsgård vid väg: saepes iuxta viam.)(*míþal garþr*, 25: 6.

Taka (impf. *toki pro tok*, Hist. 5.), v. a. 1) *taga*: capere. *t. man v. manni i har*, vide *Har*. *t. kunu um baugliþ &c.* 23: 4. *þu tak atr* (sc. *soyþ i hus*), 26: pr. *t. kunu orþ af baki*, 2: 2. *t. kunu rani*, 21: 2. *t. kunu*, uxorem ducere. 15: 1. *i friþ takin*, 8: pr. *helg i takit*, vide *Helg*. *t. haimsokn*, 12: 1. *t. i verra*, servam uxorem ducere; ita haec verba explicanda esse mihi videntur. Add. 1. Cfr. *Atr-*, *Mis-*, *Up taka*; *Af takin*, *Hesta tekt*. 2) *emottaga*: accipere. *t. veþ, husþiauf*, 30, 55: 1. *t. kristindom af presti*, 3: 4. *þau en han taki* (sc. *bot*), 13: 5. *hin taki* (sc. *vereldi*), 14: pr. *hin si oskemdr at t.* (sc. *bot*), Add. 2. *t. frelsi*, 16: 2. Cfr. *Vipr taka*. 3) *antaga*, *bestämma*: accipere, constituere. *t. stemnu*, 32. *helghastr i lagh takin*, 8: 2. *þet sum nylast var takit*, 62: rubr. 4) *träffa*, *råka på*: deprehendere, invenire. *þan sum taki v. takr*, is qui eum deprehendit. 6: 2, 4. *a verki takin*, 6: 4, 5. Cfr. *Inni takin*, *Intekt*. 5) *börja*: incipere. *t. noyþas*, 20: pr. *þaim takr skilia um, þa takr a skilia*, 3: 3; 28: 6. *

Taki, m. löftesman, hos hvilken en sak sattes i qvarstad: sequester, apud quem aliquid deponeretur. *leggi fram ... taka i hendr*, Add. 2. *

Tal, n. tal, antal: numerus. *slitas míþ domera tali*, i. e. secundum sententiam maioris partis iudicium. 61: 1. Ita Germ. quoque hunc locum intellexisse videtur,

II. Epil. Ih. vero haec verba ita explicat: "decidi secundum ius a iudice recitatum." Cfr. *Hafþa-*, *Marka tal*. *

Talaut, f. jord (egentligen betesmark) belägen vid väg: solum (proprie pascuum) iuxta viam situm. 64.

Tandr (pl. *tendr*), m. tand: dens. 17: 1; 19: 25. *6 (*tan*, f.)

Tanna spur, n. tandspår, märke efter en tand (då någon blifvit biten af en hund): vestigium dentis (mordentis canis). 17: 4; Add. 3.

Tappa, v. a. c. dat. förlora: perdere. 26: pr. *

Tassal, m. ? (Angl. *tassel*) tofs i kläderna: "glans seu nodus ex serico multiplici confectus, dependens de vestium angulis," ut h. v. explicat Ih. 65. Cfr. Ziem. v. *tassel*.

Telia (part. pass. n. *telt*), v. a. säga: dicere. 17: 1. Cfr. *Samtalan*. * (*tælia*)

Tielgia, f. (a *telgia*, *asciare*) afhugg eller krossning af ett mindre ben: amputatio vel fractio minoris ossis.)(*en maira bain ir sundr*, 19: 20.

Til, præp. c. gen., acc. v. dat. 1) till: ad. *t. fornu v. nyu* (*kirkiu*), 3: 3. *til þairi kirkiur*, 13: pr. *t. kaupungs*, 6: 2. *daila ir t. mark guls*, i. e. tanta pecunia valet. 32. *stiel t. mark silfs*, 38. *skapi ir t. þriggia marka*, 50. *lag til siex v. XVIII manna*, 32. *halda lassí hans t. siex oyra*, i. e. donec pendat sex oras. 6: 1. *t. iemlanga v. atmelis*, donec annus praeterierit. 14: pr; 20: 5; Add. 4. 2) ända till: usque ad. *t. atta v. tyggia marka, halves vereldis*, 19: pr, 31; Add. 3. *tanna spur hver, hvern slegh, bain v. rif hvert t. fiugura*, 17: 4; 19: 5, 8, 9, 19, 37. *t. þes tima*, 3: 1; 44. *t. fiarþa* (sc. *mans*), 20: 12. Cfr. *þar*. 3) adverbialiter, a) (vide Upl. sub 5 a.) *t. vera*, exsistere, adesse. 13: pr; 14: 6; 16: 2; 20: 2, 10, 14; 24: 2; 28: 6; Add. 5: pr, 2. *mandr gierir t. sa-*

kar, 13: 2. b) (vide UplL. sub 5 b.) *eptir þy sum þing ier haut t.*, 31. *

Til auka, v. a. tillöka, tillägga: (augmentum) adiicere. 24: 2; 65. *3 (*til ökia*)

Til ganga, v. n. inträffa, hända: accidere. 6: 1. *6

Til hoyra, v. a. c. dat. tillhöra: pertinere (ad aliquem). Hist. 2, 5. *5 (*til höra*)

Til lata, v. a. l) låta komma till: admittere. *loyski latr tumling til*, i. e. locum dat pollici imponendo. 19: 32. 2) (vide UplL.) *lati oyk til*, 48. *4

Tilqvemd, f. tillkomst, ankost: adventus. Hist. 5, ubi in acc. lapsu calami, ni fallor, scriptum est *-da*, nisi forte hoc referendum sit ad nominativum *-di*, m. *4 (*til kömd*)

Til segia, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) 26: pr, 1, 2; 28: pr, 5; 47: pr; 56: 1. *

Til skura, v. a. bestämma till något (t. ex. att tillhöra något): determinare, adsignare. 3: pr, 4; 13: 2; Hist. 5.

Tilsykia, v. a. i. q. *sykia* 1. 13: pr; Hist. 2.

Til þrengia, v. a. i. q. *þrengia*. 6: 1; 28: pr.

Timbr, n. (vide VGL.) 26: 9. *6

Timi, m. tid: tempus. 3: 1; 22, 31, 41; Hist. 1, 4; Add. 2. *þan tima*, eo tempore. Hist. 5. Cfr. *Vintr timi*. *

Tiu, num. tio: decem. 9, 16: 1. *5

Tiughu, num. tjugo: viginti. 54; Hist. 2. *6

Tiundi, num. tionde: decimus. 7: 2. *4

Tiunt, f. tionde: decimae. 3, 13: 2. Cfr. *Korn-, Sepa tiunt*. *

Tiunta, v. a. gifva tionde: decimas dare. 3: 1. *

Tipir, f. pl. (vide VGL.) *hafa, hepta, sykiu t.*, 3: pr, 1, 4; 5: pr; 8: 1; 13: 2. Ih. refert (in *Dial. Lex.*) suo tempore *täjder* apud Gotlandos denotare publica sacra; nostris vero diebus Gotlandi dicunt quidem *täjder* pro *tider* v. *tid*, tempus; ex. c. *nå jär de täjder att ga i körko*, iam

adest tempus eundi in aedem sacram; non vero, quantum equidem comperi, voce *täjder* denotant ipsa sacra. *6

Tolf, num. tolf: duodecim. 2: 2; 4, 8: pr, 2. &c. *6

Torfa, f. torfva; så kallas här ett afhugget stycke af hufvudsvålen jämte håret: caespes; ita heic appellatur pars cutis cranii abscissa, una cum capillo. 19: 32. *5 (*torva*)

Torgh, n. torg: forum. 6: 2. *6

Tro, f. tro: fides. 1. Cfr. *Vantro*. *4

Troa (impf. pl. *troðu*), v. a. tro: credere. 1; Hist. 1, 6. Cfr. *Mistroa*. *6

Troysta, v. a. c. dat. (Isl. *treysta*) förtrösta på, lita på: confidere. Vide *Um troysta*. *4 (*trösta*)

Troþr, f. pl. (vide ÖGL.) 25: pr. *6 (*troþ*)

Tveir, num. två: duo. 7: 1; 14: 1; 17: 4. &c. *tver*, 9. f. *tvar*, 19: 32; 24: 5. &c. n. *tu*, Hist. 1. gen. *tyggia*, 19: 31; 38, 41, 42. dat. *tveim*, 18: pr; 19: 6, 7. &c. *tvem*, 3: 3; 17: 4; 18: pr. &c. acc. m. *tva*, 19: 25-27, 29. &c. f. *tvar*, 2: 1; 16: 2; 19: 3. n. *tu*, 19: 32, 37. &c. *

Tugh, n. tåg: funis. *hafa rus i tughki*, equum funiculo ducere. 6: 3. *6

Tvi byt, n. (vel adj. n. a *-tr*?) tveböte: duplex mulcta. 63: 3. *6 (*tvæböte*)

Tuldr, m. tull: portorium. Hist. 2. *2

Tunga, f. tunga: lingua. 19: 17. *4

Tuppr, m. ? qvinnomössa (förmodligen spetsig): calantica (fastigata), apex muliebris. *t. eþa hvif*, 23: pr. H. v., ut videtur, cognata est hodierno vocabulo *topp*, Isl. *toppr*, apex, fastigium.

Tyggia, vide *Tveir*.

Tykr, adj. som kan tagas (från någon): qui capi (v. alicui adimi) potest. *byrþ ir tyk, verk ier tykt, þet sei tykt*, res ista iure adimi potest domino. 6: 3, 4; 25: 3. Ih. (*Gloss.* v. *tökr*) recte observat h. v. ortam esse a *taka*, capere; non vero, ut idem credit, "tykt appel-

latur id, quod noxae datur, aut quod, tamquam iuribus contrarium, iniusto possessori iustior alter auferre potest." Cfr. SkL. v. *tökær*.

U. V.

Vagli, m. (vide VML.) 19: 23. *5

Vagn, m. vagn: currus. 6: 1; 24: pr; 26: 7. not. 30. Cfr. *Oyk vagn*. *5

Vagnikla ferþ, f. hemgiftens transporterande vid bröllopp af de så kallade *vagniklar*: vectura bonorum filiae nubenti datorum (cfr. *Vagniklar*). 24: pr.

Vagniklar, m. pl. så kallades de som, vid bröllopp, på vagnar förde brudens hemgift: ita appellabantur ii, qui plaustris vehebant bona novae nuptae a parentibus data. 63: 3. Origo posterioris partis h. v. mihi incognita est; in verbo *aka* vix quaeri posse mihi videtur. Morem plaustris vehendi bona novae nuptae testatur vocabulum Nnd. *bruutwagen*, denotans "alles Hausgeräthe, Kleider und Geld, so die junge Frau dem Mann zubringt, die Aussteuer" (Brem. W. I. pag. 152.).

Vaita, vide *Veita*.

Vaiztur el, n. (Isl. *veitsla*) gästabud: convivium. 24: pr.

Valborga messa, f. (vide SML.) Hist. 5. *5

Vald (*val*), n. 1) magt: potestas. *þan ... sum kirkiu sokninnur a v.*, de sacerdote, 6: 1. Cfr. *Sielfsvald*. 2) våld: vis, violentia. Hist. 6. *giera manni v.*, 19: 36. Cfr. *Ran*. 3) rättighet (att göra något): ius (aliquid faciendi). *hafa v. um at* &c. Hist. 6. *

Valda, v. a. c. dat. 1) råda öfver, disponera: in sua potestate tenere. *v. aign senni, hafullt sinum*, 7: 1. Cfr. *Alzvaldandi, Alzvalduger*. 2) (vide ÖGL.) Add. 5: pr. *i skaða hvatki raþandi eþa -andi*, 16: 2. *

Vandreþi, n. fara: periculum. *þa en han v. hafði ny gart*, i. e. mox cum, caedem patrando, vindictae periculum sibi facessisset. 13: pr. *1

Vani, m. vana: mos, consuetudo. *hafa vana haft*, consuevisse, solere. 42, 44.

Vantro, f. vantro, falsk tro: falsa fides, superstitio. Hist. 1.

Vapn, n. vapen: arma. 54. *-ni uppi vega*, i. e. gladium vibrare. 19: 11. Cfr. *Fulk vapn*. *

Var, vide *Or*.

Vara, f. vara: merx. 6: 2.

Vara, v. a. (vide ÖGL.) *-aþr at*, Add. 3. *6

Vara, v. n. vide *Vera*.

Varfriþr, m. vårfred, då det ej var tillåtet att utmäta en annans dragare: pax verna, tempus quo non licuit debiti solvendi nomine capere aliena iumenta. 10. *6

Vargr, m. (vide VGL. sub 1.) Vide *Kasna vargr*. *

Varmbr, adj. varm: calidus. 19: 22.

Varnaþr, m. 1) vårdnad, vård: custodia. *bat ir ekki yr -þi*, cymba numquam inestodita esse censetur. 36: 3. 2) (vide UpL. sub 2.) 21: 1. * (*varþnaþer*)

Varst, f. jord, mark: terra, solum. Ita h. v. mihi incognita vertenda videntur. 61, ubi verba *ypin v. et ypin aign* synonyma esse videntur.

Varða, v. a. c. dat. 1) vårda: custodire. *v. kaupskipi*, 36: pr. Cfr. *Andverða*. 2) ansvara för: praestare (periculum rei, damnum &c.). *v. garþi, sauþi, lípium*, 25: 6; 27, 64. *v. hundi* &c. 17: 3, 4; Add. 3. *v. frembra foti*, 17: 1. *v. ypmu sari*, 19: 34. *v. spiellum, skaða*, 26: pr, 8. *af sia þa -ar ai*, 36: 1. *v. sinum verkum*, 28: 7. *v. sir sielfr*, 16: 2. *v. firi nauti* &c. Add. 3. *v. firi lastum*, Add. 4. 3) angå, röra: attinere, spectare. *friþr sum -þa et* &c. 9. *

Varða, v. n. vide *Verða*.

Varða laus (*varþr laus* pro *varþar laus*), adj. ovårdad, utan vård: incustoditus, sine custodia. 18: 1; 36: 2; Add. 5: 2. *4 (*varþlös*)

Varþpenningar, m. pl. vaktpenningar, en årlig skatt, som erlades af hvar vapenför man: tributum annuum ad excubias, quod pendebant omnes viri armiferi. 54.

Varþr, m. vård, vakt: custodia, excubiae. *sitia varþ*, 54. *6

Vatn, n. ström: fluvius. Hist. 1. *

Vatu banda, f. så kallas den fredskrets (*banda*), som dråpare drog strax efter det att dråpet blifvit begånget, och hvilken skyddade honom till dess han under den nästinträffande allmänna freden efter påsk drog den fredskrets, som han ville sedan behålla: ita appellatur orbis ille pacatus, quem definiebat interfector homicidio nuper patrato, ac intra quem tutus erat donec aliud territorium sibi elegisset, quod communis pacis tempore post pascha (cap. 9.) facere ei licuit. 13: pr. Quid significet prior pars h. v., mihi incognitum est.

Vaþi, m. 1) våda, fara: periculum. Hist. 2. 2) (vide ÖGL.) *miþ vaþa*, 18: 1; 23: pr. 3) skada genom vådlig händelse: damnum fortuito casu factum. *liauta vaþa*, 27. *

Vega (part. pass. *vegin*), v. a. 1) svänga (svärd): vibrare (gladium). Vide *Uppi vega*. 2) dråpa: occidere. 8: 2; 14: 6; Add. 1, 2. 3) väga: pendere, pondere aequare. v. *tvar markr*, 36: 1. *6 (*væggha*)

Veggr, m. vägg: paries. Vide *Bak veggr*. *6 (*vægger*)

Vegr, m. 1) väg: via. 22. not. 13; 64; Hist. 2, 5. Cfr. *Farvegr*. 2) sida: latus, pars. Huc referenda videntur verba *annat vegskogs*, 13: pr., quorum loco legendum videtur: *annan veg skogs*, ab

alio latere silvae; cfr. not. 11 ibid. * (*væggher*)

Vegsl, f. ? (a *vægghia*, vitare; vide UplL.) flykt: fuga. 14: 3.

Vegþveri, m. vägspärrning: interclusio viae. *giera manni-ra*, viam alii praecludere. 19: 36.

Veita, *vaita*, v. a. göra, gifva, tillfoga: facere, adferre. v. (*manni*) *sar*, *afhagg*, *lasti*, 11: pr; 12: pr; 17: 4. v. *barni gezlu*, 18: 1. v. *gutum hegnan*, Hist. 2. v. *manni kristindom*, 3: pr. *6 (*veta*)

Vekkie, vide *Rekkia*.

Vel, adv. väl: bene. Vide *Iemvel*. *6 (*væl*)

Vela, v. a. (vide UplL.) Vide *Um vela*. *4 (*væla*)

Venda, v. a. vända: vertere. -us *vifr kristindom*, Hist. 5. Cfr. *Um venda*. *5 (*vænda*)

Vengi, n. (Mhd. *wenge*) kudde: cervical. 20: 14. Gotlandi quibusdam locis adhuc nomine *vänge* denotant pulvinum, qui sellae currus imponitur. Cfr. *Raiþvengi*.

Vensl (*vesl*), f. (a *væna*; vide ÖGL.) beskyllning utan bevis: accusatio nulla probatione nixa (cfr. UplL. v. *vænslamal*). Add. 5: pr. v. *ir manni a hendi*, 4.

Ver, f. ? (Isl. *vör*, Fris. *were*) läpp: labium. 19: 6.

Ver, adv. compar. värre, sämre: peius. Add. 4. *5 (*vær*)

Vera, v. n. vara: esse. 6: 1; 8: 1; 13: 1, 5. &c. *vara*, 2: 2; 6: 1. not. 55; 13: 5; 19: 21. &c. præs. *ir*, 1, 2: 2; 4. &c. *ier*, 1. not. 3; 2: pr, 3; 3: pr, 1, 3. &c. (Gotlandi adhuc quibusdam locis dicunt *jär*, 2 pers. *jäst*.) pl. *iru*, 3: 1, 3, 4. &c. *ieru*, 3: 1. not. 9; 8: 2. conj. *sei*, 1, 3: 1, 2; 7: pr. &c. *si*, 3: 1. not. 14. *veri*, 14: pr. *vari*, 15: 1; 20: 13; 31. pl. *sein*, 14: pr, 6; 19: 35; 20: pr. *varin*, 20: 12, 13. impf. *var*, 2: 2; 3: pr, 4. &c. 2 pers. *vast*, 35: pr. pl. *varu*, 2: 2; 13: 5; 18: pr. &c. conj. *vari*,

2: 1; 3: 3; 13: 5; 14: 6; 16: 2; 18: pr; 20: 15; 22; Hist. 1; Add. 5: pr. pl. *varin*, Hist. 1. sup. *verit*, 18: pr. *varit*, 14: 2. *til, víþr v.*, vide *Til, Víþr*. * (*vara*)

Vereldi, n. drápsbot: mulcta homicidii. 15, 17: 4; 20: 13; 22, 28: 5; Hist. 2. *biauþa v.*, 13: 5; 14: pr, 3, 4; Add. 2. *byta v.*, 9, 12: pr; 15: pr. *v. up taka*, 14: 2. *misletti sum at -dum bytas*, i. e. in iis casibus, quibus, si homo occisus esset, mulcta *banda vereldi* esset pendenda; alius sensus ex his verbis elicere mihi non contigit. 16: 1. *han hafr frigart lifi sinu eþa loysi sik miþ so miklu v. sum kuna ir dyr*, i. e. tanta mulcta, quanta pendenda esset si femina (vi stuprata) occisa esset. 22. *raþin halsi eþa v. hans*, penes eos esto poenam capitis exigere vel mulctam, quanta pendenda esset si ipse occisus esset. 21: 2. *byti v. hanum so miklu &c.*, i. e. parem mulctam ac si alterum occidisset. 37: 1. *dyma* (sc. furem) *til -is*, i. e. ad mulctam parem illi, quae pendenda esset si fur occisus esset. 38. *byta fult v. (at) fullu v.*, 14: 6; 15: 1; 16: 2; 18: 1; Add. 2. *halft v.*, Add. 3. *byta halfu v.*, 18: pr. *byti halfu v. sinu*, i. e. dimidium mulctae, quae pendenda esset si ipse esset occisus. 51. Cfr. *Banda-, Krafar vereldi*. *6 (*værold*)

Verelds maþr, m. verldslig man, lekman: laicus. 7: 2.

Veria (sup. *vert*, pass. praes. *vers*, part. *verþr*), v. a. 1) försvara: defendere. *v. þrel miþ vereldi*, i. e. mulctam solvendo eum a poena capitis defendere. 22. 2) c. dat. hålla tillbaka: retinere (cfr. UpIL. sub 2.) *v. sikli eþa snori*, 19: 16. 3) (vide UpIL. sub 1.) *verþr at mali*, 37: pr. *-as miþ sieþ manna aiþi*, 4. *-as miþ tolf manna aiþi*, 22. *v. sik miþ samu vitnum &c.* 20: 15. *hafi þan v. haf þu v. þan far vitorþ sum vers*, i. e. ius se iuramento defen-

dendi. 19: 21, 30, 35; 22. 4) besitta: possidere. *v. aign oskipta*, 28: 7. * (*væria*)

Verk, n. 1) verk, gerning: actio. *varþa sinum -kum*, 28: 7. 2) arbete: opus, labor. *v. giera*, 6: pr. *a -ki takin*, 6: 4, 5. *v. ier tykt*, 6: 4. Cfr. *Dags-, Handa verk*. * (*værk*)

Verka, v. n. värka: dolere. *en fran beyni -kir*, si dolore ossium cruciatur (servus). Add. 4.

Verkhailigr (pl. *-helgir*), adj. verk-helig, (dag) då arbete ej får göras: festus, (dies) quo opera facere non licet. 8: pr.

Verri, adj. sämre: deterior. 26: 1. Cfr. *Taka 1*. * (*værri*)

Verþ, n. (vide ÖGL.) 28: 5; Add. 4. * (*værþ*)

Verþa, varþa (impf. *varþ*, pl. *orþu*, Hist. 4.), v. n. 1) varda, blifva: esse, fieri. 2: pr. et not. 25; §. 2, 3. &c. *v. firi (sarrum &c.)*, vide *Firi 1. þan sakr vird* (legendum videtur *varder*), Add. 3. 2) ske, inträffa: fieri, accidere. *þing varþr, fear kraf kan v.*, 7: pr; 32. *messu fall, utbyrþir, dailur, dailumal, lastir varþa v. kunnu v.*, 60, 61: 1; Hist. 5; Add. 3. *en so (illa) kan v.*, 13: pr. not. 1; Hist. 6. 3) v. aux. i. q. *skola. v. vereldi up taka, iorþ selia*, 14: 2; 20: pr. * (*varþa*)

Verþr, adj. (vide ÖGL. sub 1.) Add. 3. * (*værþer*)

Vep, n. pl. pant: pignus. 26: pr; 30. * (*væþ*)

Vepur, m. vädur, bagge: aries. *fastr v.*, 43, 44. In acc. pl. habet *veþru*, nisi litt. *u* pro *a* scripta sit, Hist. 3.

Ufan, adv. et praep. c. acc. v. gen. 1) ofvanför: supra. *u. kni*, 23: 4. *alt sum þair u. iorþar attu*, Hist. 1. 2) emot: contra. *u. kristin land, u. a haiþin land*, Hist. 6. * (*ovan*)

Vi, n. pl. ? (Isl. *ve*) heligt ställe: sacer locus. 4; Hist. 1; ubi sermo est de

locis, quae ethnicorum superstitio sacra habuit; talis quoque sine dubio is locus fuit, quo postea urbs Visby condita est (cfr. *Vi*, in ind. n. pr.); etsi alia quaedam locorum nomina, quae ex eodem fonte manasse videri possunt, re vera originem debent v. *viper*, silva. Cfr. *Ih. Gloss.* h. v.

Vig, n. strid: pugna. 20: 11. *6

Vigia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) v. *kirkiu*, *kirkiugarþ*, *alteri*, 3: 3; Hist. 5. Cfr. *Ovigpr.* 2) ordinera: ordinare (clericos). *til guþs þienistu vigþr*, de sacerdote, Add. 2. *

Vigniauri, m. testikel: testiculus. 19: 18. *Ih. (Dial. Lex.)* habet v. v. inter vocabula Gotlandis usitata; quantum vero equidem comperi, h. v. nostro tempore prorsus obsoleta est.

Vigsl, f. invigning: consecratio. 3: 3; 8: 2. Cfr. *Alteris*-, *Kirkiu vigsl*. *6 (vixl)

Vika (pl. gen. *vikna*), f. vecka: septimana. 8: pr; Hist. 6. Cfr. *Helghudaga*-, *Paska vika*. *

Vili, m. vilje: voluntas. 1, 24: pr; 28: 8; 32. *illan vilia vipr man hafa*, Add. 2. Cfr. *Sielfs vili*. *

Vilia (præs. *vill*, pl. 2 pers. *vilin*; conj. *vili*; impf. *vildi*, pl. *vildu*; *viltu* pro *vilt þu*, Add. 4.), v. a. vilja: velle. 3: 1, 3; 13: 5; 22, 28: 8; 34; Hist. 1, 2, 4, 5. &c. *aighi þan v. hver sun vil*, i. e. quicumque. 17: 3; 36: 3; Add. 3. *en þaun (skiel) duga vilia*, 22. *5

Vinna (præs. *vindr*), v. a. 1) göra: facere. v. *aip*, 16: 2. 2) förmå, gitta: posse. v. *sykt*, *firi standit*, *bupit*, *uppi haldit* &c. 2: 2; 4, 14: 4; 16: 2; 19: 11; 20: 15; 22, 28: 3; 37: pr; 39; Add. 5: 1. 3) v. at, räcka till: suppetere, sufficere. *byti v. gieldi engin frammar þan hans kustr vindr at*, 5: 1; 29. *

Vintr (*vittr*, pl. gen. *vittra* v. *vintra*),

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

m. (Isl. *vetr*) 1) vinter: hiems. Hist. 6. 2) ár: annus. 17: pr. et not. 1; §. 2; 18: 1. *siex* v. *þrir vintr* (sing. pro pl.), 2: 3; 3: 3; 6: 5; 25: 1. *5

Vintr timi, m. vintertid: hibernum tempus. Hist. 5.

Vir, pron. pers. vi: nos. 1. dat. *os*, *ibid.* *

Vird, vide *Verþa*.

Virki, n. virke: materia lignea. Vide *Garþs virki*. *4

Virþa, v. a. 1) värdera: aestimare. 32, 40, 41, 45: 1. v. *festu aigur*, sc. cum pignus non iusto tempore reluitur. 63: 1. *þa -þin*, sc. pignus. 30. *þa ma ey oyra v.*, sc. fundi oppignerati loco. Add. 6. 2) (vide ÖGL. v. *miæta* 2.) v. *firi andrum hest* &c. 10. *5

Visa, v. a. c. dat. 1) visa: monstrare. v. *spiellum a auman garþ*, i. e. dicere alienam saepem ruinosam caussam esse damni a pecore facti. 25: 6. *bort v.*, repellere, abigere. Hist. 1. 2) sända: mittere. 51. *5

Vist, f. mat: cibus. Hist. 6. *5

Vita (impf. *vissî*), v. a. veta: scire. 37: pr; Hist. 2, 5. v. *seng sina*, vide *Seng*. *

Vita, v. a. 1) bevisa, bestyrka (med ed): probare (iuramento). v. *sielfr miþ ainsyri*, 19: 22. v. *sielfr (miþ aipi) ner alt ir*, 23: 2; 26: 9. *þa skal þan v.*, sc. suo iuramento. Add. 5: pr. v. *sielfr miþ aipi ok kirkiumannum tvem*, 3: 3. v. *sielfr miþ siex þiaupa aipi*, 18: pr. v. *sielfr miþ siex manna aipi ok miþ samu vitnum* &c. 19: 23. v. *miþ tolf manna aipi*, 13: 5. v. *miþ þrim bolfastum mannum ok þar til so margum et tolf sein*, 14: 6. v. *miþ samu vitnum* &c. 19: 21. 2) i. q. *hafa vitorþ* (vide *Vitorþ* 2). *han al sielfr at v.* &c., i. e. ius habeto viam sibi faciendi. 64. 3) tillvita,

beskylla: accusare. *þan sum hana vitr*, 2: 2. Cfr. *A-*, *O vittr*.

Viti, n. böter: mulcta. Vide *Aviti*. *6

Vitna, v. a. bevisa (egentligen med vitnen): probare (proprie testibus). *v. miþ asyn*, 25: 3. *v. miþ þrim bolfastum mannum &c.* 14: 6. not. 28. *v. miþ aiþi*, 25: pr. 2) vitna: testari, testimonium dicere. 25: 1, 2; Add. 5: 3. *

Vitni, n. 1) vitnesbörd, bevisning genom vitnen: testimonium, probatio per testes. 25: pr, 1. *hafa kirkiumannna v.*, 3: 3. *miþ soknamanna, granna &c. -num*, 16: 2; 26: pr, 1, 2; 41. *hafa v. af tvem rapmannum ... ok sveri miþ þairu -num*, 19: 1. *miþ tveim qvinna -num*, 18: pr. *flugura bolfasta manna v.*, 19: 35. *miþ samu -num*, 19: 5, 21, 23, 35; 20: 15; 28: 1. *v. laipás manni a hand*, 4. *biera fult v.*, 2: 2. Cfr. *Liks-*, *Nipia-*, *Ortar vitni*. 2) vitne: testis. 18: pr; 22, 23: pr. *

Vitnis kuna, f. vitnesqvinna, qvinna som är tillstädes såsom vitne (då barn födes): testis muliebris, femina testimonii caussa (a puerpera) adhibita. 2: 1, 2.

Vitorþ (*vitorþr*, forte pro *vitorþ þar*, 23: pr.), n. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *hafa v.*, 19: 35; 23: pr; 25: pr. *fa v.*, 20: 15. *þa fylgir hanum v.*, 20: 15. *hafi v. miþ þrim þaira manna skielum &c.* 13: 5. *hafi v. miþ siex mannum*, 20: 15. *aigi v. miþ tolf manna aiþi*, 22. *hafi v. til flygura slegga*, ei licet probare usque ad quatuor plagas (non vero plures) sibi esse inflictas. 19: 30. *þan hafi &c. v. sum vers*, vide *Veria* 3. 2) (vide ÖGL. sub 3.) *kan far ai v. frammar þan &c.*, i. e. ius petendi plus quam &c. 28: 6. *þa hafr þu v. sum atr leiþr*, i. e. ius reddendi servum. Add. 4. *þa hafr hin v. sum at lughum seldi*, i. e. ius quod legitima venditione nititur. Ibid. *þa hafi garþin v.*, praedium, i. e. is qui hereditate capit praedium, ius habet capiendi ista quoque bona. 19: 38. * (*vitorsþ*)

Vitr, m. (Anglo-Sax. *wiht*, animal; cfr. BOSWORTH, *Anglo-Sax. Diction.* v. *wuht*) djur: animal. Vide *Oqveþins vitr*.

Vitra, v. a. bevisa: probare. 20: 14. *2

Vipari, adv. compar. vidare, längre: ulterius, longius. *aka v.*, 6: 1. *5

Vípr, m. ved: ligna. 25: pr; 26: 9. *5

Vípr, præp. c. acc. v. dat. 1) vid: iuxta, ad. *v. gasl*, 17: 1. *v. garþ*, 35: 1. *v. aistland*, Hist. 1. *man v. (sc. kaup) halda*, Add. 4. *v. vera*, 18: pr; 22, 26: pr; 28: 2; 37: pr. *vitnis kunur v. granna v. hafa*, 2: 2. not. 63; 37: pr. *qveþa nai v.*, 20: 15. *sia v. sakum*, vide *Sia. liggia v.*, vide *Liggia* 1. 2) med: cum. *friþr &c. v. svia kunung*, Hist. 2. *giera hor v. kunu*, 21: pr. *fa þybarn v. kunu*, 26: 14. *berias v. man*, 19: 37. *skilias v. man, skildir v. lutu*, 20: pr, 13. *v. tolf marka sak*, 17: 4. *burghan v. man*, 65; Add. 6. *mals v. (sc. tungu) at niauta*, 19: 17. *lita v. þriar markr*, 50. *lita v. man*, 6: 1. 3) emot: contra. *hafa illan vilia v. man*, Add. 2. *giera main v. man*, 7: pr. 4) till, åt: ad. *vendas v. kristindom*, Hist. 5. *byta v. man*, 7: pr; 9. *laupr i tolf markr v. seka sik at þrim markum &c. v. landa, prest &c.* 2: 2; 3: 2; 4, 12: pr; 13: 5; 25: 3, 5; 26: 7; 31, 48, 55: pr; 61: pr. * (*viþ*)

Vípratta, f. (ab *aigas vípr*; cfr. VGL. et ÖGL. v. *ægha*) strid, tvist: rixa. Hist. 1.

Vípr ganga, v. a. c. dat. (vide VGL.) 2: 2; 37: pr. *gangr þu vípr ainum (sc. sleggi)*, 19: 30. * (*viþ ganga*)

Vípr heta, v. a. c. dat. (vide UplL.) *han heti vípr lassi, siex oyrum, þrim markum*, 6: 2; 58. *6 (*viþer hætta*)

Vípr kuma, v. n. kunna, förmå göra: posse facere. *sum han vípr ma kuma*, 28: 6. *6 (*viþ koma*)

Vípr lagh, n. pl. vederlag, ersättning; så kallas den sex öres bot, som, innan en träl på blott mistanke för stöld fick pinas, måste erläggas till trälens egare:

compensatio; ita appellatur sex orarum mulcta quae, antequam servus furti suspectus torqueretur, domino eius erat pendenda. *leggi v. fram*, i. e. *byti siex oyra fri baugband*, ut in sequentibus dicitur; *v.* enim sine dubio non aliud significat quam hanc mulctam, quae re vera non erat mulcta delicti cuiusdam, ideoque aptius accepit nomen compensationis ob torturam, hac conditione licitam, pendendae. Add. 5: pr. Germ. vertit: *twangh busse*, II. 50: pr. Conferri meretur Isl. *vidurlögur* v. *vidlögur*, quod a BH. vertitur: "1) arctae necessitates, 2) praedicta muleta culpa, item conditio." *2

Vípr taka, v. a. c. dat. 1) emottaga: accipere. 20: 15; 34; Hist. 5. *þa takr han vípr*, sc. reatum. 37: pr. Cfr. *Bani, Skiaupa*. 2) antaga: recipere, amplecti. 6: pr; Hist. 3, 4, 6. 3) átaga sig: suscipere, spondere se esse facturum. *v. at fylgia* &c. Hist. 6. *

Vípr þorfa (præs. *-þarf*, conj. impf. pl. *-þorftin*), v. a. c. acc. v. gen. (vide UplL.) 3: pr; 10, 14: 3. not. 21; 19: pr; 37: pr; 49; Hist. 2. *6

Ulu, vide *Skola*.

Um, præp. 1) omkring: circum. *taka um baugliþ*, 23: 4. *draga bandu um haimþorp*, *þing* &c. 13: pr. *rekki um þriar rangr*, 36: 1. *þupkasti skal um fara*, Hist. 6. Cfr. *Kring-*, *Útan um*. 2) omkring, öfver: per. *riþa um bo sett*, 6: pr. *um land alt*, *um gutland*, Hist. 5. 3) genom, öfver (ställe): per (locum). *um ryzaland*, Hist. 5. 4) om, angående: de. *um lutnar sakir*, *qvinna gripi* &c. 14: pr; 23: pr. &c. *um alt*, 17: 3. *biera vitni*, *mistroa*, *þaim takr skilia*, *hafi sielfs vald* (sc. *þar*) *um*, 2: 2; 3: 3; 20: 14. *hafi vitorþr* (pro *vitorþ þar*) *um*, 23: pr. *man sakan* (sc. *þar*) *um giara*, 6: 3. *so iru allir um satir*, de ea re. 3: 1. 5) i afseende på: ratione (rei). *fa skapa um*

skog, 25: 4. 6) om, på, i (tid): in (tempore), per (tempus). *um þria sunnudaga*, *fyrsta ar*, *sunnudag* &c. 3: 1, 3; 6: pr, 1, 4, 5. &c. *um astun*, *sola upgang*, *mipian dag*, 8: pr; 9, 31. *um hoyslet*, *vintr tima*, *tilqvemd*, 47: 1; Hist. 5. *um þan tima*, *um neqvan tima eptir*, Hist. 4. *um hvern manaf*, *hvert ar*, 20: 5, 8, 9; 48, 52; Hist. 2. *um hvert þing*, *dag hvern*, pro quovis &c. 41, 56: pr. *um fiauratigi* v. *þriar netr*, *atmeli*, *þry* v. *tu ar*, *þriu vintra*, *tva* &c. *dagha*, *langan tima*, 13: pr, 5; 18: 1; 20: 15; 24: pr; 25: 1; 28: pr; 33: pr; 34, 42, 45; Hist. 1, 6; Add. 4, 6. *um ny ok nipar*, Hist. 1; Add. 4. 7) om, efter (tid): post. *um manafa* v. *siaunata frest*, *halfan manaf*, 13: 5; 32. *

Umbli, m. humle: lupulus. 3: 4. Scribitur *humbli*, not. 56 ibid. *4 (*humbli*)

Umþuþ, n. updrag, ombud: mandatum. (*hafa*) u. *faþurs* &c. 28: 6. *5 (*omþuþ*)

Um kring, præp. omkring: circum. 25: pr. *4

Um sipir, adv. omsider: tandem. Hist. 1. *6

Um skipta, v. a. (vide UplL.) *landboar skiptas um*, 47: 1. *4

Um troysta, v. a. i. q. *troysta*. 11: 1.

Um vela, v. a. (vide UplL.) 14: 1. *4

Um venda, v. a. vända om: convertere, circumagere. 19: 36. *4

Undan, adv. undan, bort: e medio, abhinc. *loysa u.*, vide *Loysa 1 a*. *5

Undir, præp. c. dat. v. acc. 1) under: sub. *u.* (sc. *garþ*) *skriþa*, 26: 5. *u. lasi*, Add. 5: pr, 2. 2) till: ad. *ganga atr u. nipia*, *ir kumit u. tva linda gyрта*, de bonis, 7: 1; 20: 2. *

Ungr, adj. ung: iuvenis. 14: 2; 20: pr. *ungi maþr*, sponsus. 24: pr. *yngr*, superl. natu minimus. 20: pr; Hist. 1. *6

Unna, v. a. (vide UplL. sub 2.) 1. *6

Up, adv. up: sursum. *fara up a kirk-*

iu, Hist. 1. *up at vatni*, Hist. 1. *kuma up*, vide *Kuma 1*. *

Up biera, v. a. framföra: proferre. *mal u.* (sc. a *þing*), 31. *6 (*up bæra*)

Up drykkia (pro of *drykkia*; cfr. VGL. v. of *dyrt*, et UplL. v. *offhog &c.*), f. (Isl. of *dryckia*) för mycket drickande, dryckenskap: *nimia potatio, ebrietas*. 39.

Up gangr, m. upgång: *adscensus, ortus*. Vide *Sola up gangr*. *5

Up haf, n. (Isl. item, a *hefia upp*, incipere) början (uphof): *initium, principium*. 1.

Up haita, v. a. c. dat. lysa up, ofentligen kungöra (kreatur, som man tagit i förvar): *palam indicare, publicare* (*pecus errans, quod in custodiam aliquis recepit*). 42, 45. Gotlandi hodieque eodem sensu utuntur h. v.

Up haitslu soyþr, m. kreatur, som någon tillvaratagit och uplyst: *pecus, quod errans in custodiam receptum esse palam indicatur*. 45: 1.

Upheldi, n. uppehälle: *alimentum, sustentatio*. 20: 5; 24: 4.

Uppi, adv. uppe, ofvantill: *supra, superne*. *ganga u.*)(*liggia*, 19: 35. *vera u.*)(*siumka*, e mari eminere. Hist. 1. *u. i norþasta þriþiungi*, Hist. 4. Cfr. *Nipri*. *4

Uppi halda, v. a. c. dat. v. acc. 1) i. q. *halda 4. u. sik*, Hist. 1. 2) skaffa, hålla: *praebere, providere*. *u. vapnum ok skyldum*, 54. 3) förrätta, fullgöra: *facere, perficere*. *aiþi v. aiþum u.*, vide *Aiþr*. *

Uppi vega, v. a. c. dat. svänga up (svärd): *sursum vibrare (gladium)*. *vapni u.*, 19: 11.

Up taka, v. a. upbära, emottaga: *capere, accipere*. *u. vereldi, half mark, hogsl, hafuþlut sin*, 14: 2; 20: 9, 15; 28: 8. *bryþr takin up*, sc. hereditatem. 20: 6. *et ai skuli alt -as*, i. e. *exigi*. 13: 5. *

Ustr, m. ost: *caseus*. 6: 2. *4 (*oster*)

Ut, adv. ut: *foras*. *ut ok ut*, från den förste till den siste: *a primo usque ad ultimum, i. e. nullo excepto* (cfr. Nnd. *ut und ut, von einem Ende zum anderen, durchgängig*; *up und up, von unten bis oben*; Brem. W. V. pag. 153, 155.). 19: 25. *

Utan, præp. 1) c. gen. utom, utanför: extra. *u. staur, þings, lands*, 25: 5; 28: 5; 63: pr; Add. 1. *u. etar*, 28: 3. 2) utom, förutan: *praeter*. *u. tassala*, 65. 3) c. acc. utan: sine. *u. aiþ, faþurs raþ, sak, skynian &c.* 19: 1; 21: 1, 2; 25: 4; 28: pr; 32, 55; Hist. 2, 4. Cfr. *Firir utan*. *

Utan, conj. 1) om ej, utan: *nisi*. *u. han heti viþr, han sei sakr, lastir fylgin &c.* 6: 2; 9, 10, 19: 31. &c. 2) utom, undantagande: *excepto*. *u. þrels vereldi*, 15: pr. *ai u. frembra foti*, 17: 1. *u. kunungs aiþir*, Hist. 6. *u. meþ þingsmanna skynian*, 28: pr. *u. tipir at hafa*, 6: pr. *ai . . . u. sitiandi*, 19: 18. *u. þi at ains*, vide *Ains*. Cfr. *Firir utan*. *

Utan, conj. utan, men: *sed*. *u. verþr barn &c.* 20: 15. *u. giesi, riþi, haldi*, 24: 1; 45: 1; Hist. 6. *u. raku, brendu*, Hist. 1, 4. *u. siglandi, haima sitia*, Hist. 6. *u. vil*, Add. 2, 4. *ey oyra u. eygu*, Add. 6. *engin þaira u. þan &c.* 28: 5. *6

Utan men, m. pl. obeslägtade menniskor (utom släkten): *homines non cognati* (extra consanguinitatem). 28: 5.

Utan um, præp. utanom, utomkring: extra. *nest u.*)(*kring um*, 25: 1.

Ut ganga, v. n. 1) utgå: *exire*. *laiþingr skal u.*, Hist. 6. 2) gå till ända, slutas: *exire, finiri*. *atmeli ir -git, þry &c. ar iru -gin*, 13: 5; 20: 8, 14; Hist. 6. *sipan þet* (i. e. id tempus) *ier -git*, 13: pr. *4

Ut giesfa, v. a. (vide ÖGL.) 20: 14; Hist. 6. *6 (*ut giva*)

Utgift, f. utgift: *expensum*. Hist. 2.

Uti, adv. 1) ute: *foris*. *a fluti u.*)(

a landi, 49. *at strandu u.*, 36: pr, 2. *auga ir u.*, oculus erutus est. 19: 14. 2) *ute*, förliden: finitus. *atmeli ir u.*, 13: pr. *mal ier u.*, 2: 3. not. 67. *

Ut kasta, v. a. utkasta: eicere. *barn u.*, 2: pr. *6

Ut lendingr, m. utländig (ej Gotländig): alienigena (non Gotlandus). (*gutniskr maþr*, 28: 6. *4

Ut lendis, adv. utom landet (Gotland): extra provinciam (Gotlandiam). 13: 1. *6

Ut lipin, adj. förliden: finitus, prae-teritus. *frest ier u.*, Add. 4. *1

Ut loysa, v. a. (i. q. *loysa 1 d.*) *soyþ u.*, 26: 1. *6 (*ut lösa*)

Ut lufa, v. a. utlofva: promittere (se aliquid daturum esse). 28: 5.

Utretta, v. a. 1) utkräfva: exigere. 13: 5. 2) uttaga, undantaga: excipere. 19: 38. not. 9.

(*Ut reyda*, v. a. i. q. *ut retta 1*. 13: 5. not. 61.)

Uxi (pl. gen. *yxna*), m. oxe: taurus (castratus vel non castratus). 10, 26: 3, 4; 33: pr. *fastr u.*, 17: pr. *yxna oykr*, 6: 1. *5

Y.

Yfir (*ifir*), præp. 1) öfver: super. *y fem elna hauga ri*, 19: 9. *fara y mans aighu*, 63: pr. *sykia v. fara y haf*, Hist. 2, 6. *y* (sc. *haf*) *fara*, Hist. 5. *y þvera gatu v. þvert mot*, vide *þver*, *Mot. gierþa haghu y farveg mans*, 64. Cfr. *Lau-pa*. 2) om, angående: de. *þa ir þigia best* (sc. *þar*) *y.*, 22. 3) adverbialiter, öfver, öfrig: residuus, restans. *þet sum y ier*, quod superest. 40, 41. * (*ivir*)

Yfir hor, n. dubbelt hor: duplex adulterium. 21: pr. Germ. vertit: *czwevald obirspil*, II. 24: pr.

Yfri, adj. 1) öfre: superior. 19: 25. superl. *yfirstr*, defin. *yfrsti*, 26: 5, 8. 2)

senare: posterior. Vide *Mariu messa*. *6 (*övrerster*)

Ymil, ? (Isl. *ymia*, stridere; *ymta*, susurrare, rumorem spargere, BH.) hviskning, oredigt tal eller rykte: susurrus, confusus rumusculus. *orþ eþa y.*, allitt. 20: 15. Dani eodem sensu dixerunt *ymmel* v. *ömmel*, ab *yme*, *ymle* v. *ömle*, clanculum susurrare de re quadam (vide MOLBECH, *Dansk Ordbog* v. *ynte*, et *Dansk Dial. Lex.* vv. *ömle*, *ömmel*); cfr. Chr. IV Norske Lov, Mh. 21: rubr., ubi *ömel* denotat sermonem famae alicuius obtrectantem. Cognatum verbum *ympte* occurrit in versione Danica, III. 48: pr.

Ymsir, pron. pl. någre (ömsom): aliqui (vicissim). 28: 5. *5

Ypa, v. a. ropa: clamare. 36: 2. *4 (*öpa*)

Ypin (*upin*; dat. n. *ypnu*), adj. öppen: apertus, patens. *fran ypnu* (i. e. *ypnum sauþi*) *ganga*, 27. *emen ypit ier*, donec restaurata sit saepes. 26: 8. *varþa ypnu sari*, 19: 34. *ier (sar) ypit*, 19: 6. *upit bref*) (*lykt*, Hist. 6. *y aign* v. *varst*, terra, ad quam aditus patet, viae adiacens. 64. *5 (*öpin*))

Yr, præp. c. dat. ur: ex. 3: 4; 8: 1; 13: 2; 14: 2; 19: 23, 25, 38. &c. *aiga þriþiung yr (sak)*, 8: 2. *bier han yr* (ex silva) *haim* &c. 26: 7. Cfr. *Syn.* * (*or*)

Yrkia (part. pass. et sup. *ort*), v. a. 1) arbete: operari. *þaun yrkin . . . sen mali ir intr*, i. e. opera servilia faciunto. 6: 3. *þan sum ort hafr mala*, 16: 2. 2) i. q. *aværka* (vide ÖGL.). *y i annars mans skogi* &c. 25: 3. *at ort um kring*, de operibus circum (terram litigiosam) factis; talis mihi videtur sensus esse huius loci, qui tamen mendo aliquo sine dubio laborat, quemque non intellexerunt veteres interpretes; Had. vertit: "på orten deromkring". 25: pr. Cfr. *Ortar vitni*. *3

Yxar hamar (dat. *-hambrí*), m. yx-

hammare: malleus v. pars aversa securis. *sla man mið -hambri*, 8: pr, 2; 11: pr; 12: pr.

Yxi, f. *yx*: securis. Vide *Braiþyxi*. *6 (*öx*)

Yxna, vide *Uxi*.

Yxna kaup, n. köp af oxar: emtio bo-um. 33. not. 22.

Þ.

Þa (pro *ta*), f. *tá*: digitus pedis. 19: 13. *6 (*ta*)

Þa (*þau*, 38.), adv. 1) *dá*: tunc. 2: 2, 3. &c. *þa en*, a) *dá* nær: tunc cum. 2: 1. not. 29; §. 2; 6: 2; 13: pr; 20: 15. not. 84; Hist. 2. b) *men om*, om: si vero, si. 2: 2, 3; 3: 2-4. &c. 2) (vide VGL. sub 2.) *þa fyrri*, *syki*, *taki*, *hafí* &c. 3: 4; 13: 2; 16: 2; 19: 1; 20: 5, 9. &c. *

Þaigin, vide *Þoygi*.

Þaira (*þairar*), pron. poss. (gen. pl. a *þan*) deras: eorum. 5: rubr.; 7: pr; 19: 1; 37: pr; Hist. 1, 5.

Þan, f. ? *sen*a, prov. *tana*: tendo, nervus. 19: 12.

Þan (*þairi*, perperam, 20: 14.), pron. dem. den: is. 3: pr, 4; 6: 2. &c. f. *þaun*, 3: 4; 4, 6: 3; 13: pr; 14: 2; 20: 9; Hist. 4, 5. (*thaim*, 4. not. 3.) n. *þet*, 2: pr; 3: pr. &c. gen. m. *þes*, 3: 1; 44. n. *þes*, 2: 2. dat. m. *þaim*, 2: 2; 3: 1, 3, 4. &c. f. *þairi*, 8: 2; 13: pr, 2. &c. *þairu*, 18: 1. n. *þi*, 2: pr, 2; 3: pr. &c. *þy*, 2: 2; 4, 10; Hist. 6. acc. m. *þan*, 6: 1, 3. &c. f. *þa*, 4, 13: pr; 20: 14; Hist. 3, 4. n. *þet*, 1. pl. m. *þair*, 6: 2; 9, 20: 15. &c. f. *þar*, 8: 2. n. *þaun*, 14: 2; 23: pr; 28: 6; 36: pr; 37: pr; 38, 45: 1; 64; Hist. 1. (*thaim*, 14: 2. not. 12.) gen. *þaira*, 13: 5; 22. dat. *þaim*, 3: 3; 6: 2. &c. acc. m. *þa*, 6: pr; 8: pr; 20: 15; 47: 1. f. *þar*, 2: 2; 50. n. *þaun*, 39. — *þet iru*, 19: 31; 20: 8; 61: 1. *til þes et*, a) *der-till* att: ad hoc ut &c. 16: 2. b) *till* dess

att: donec. 8: pr; 26: 1. *firi þy (so) et*, 13: 2; 26: pr; Add. 2. *mið þy*, vide *Mið 4. af þairi* (cfr. *i þerri*, VGL. et ÖGL. h. v.), *derifrán*, *derefter*: ab eo tempore. 32. *engar þar*, *neqvara þa*, 2: 2; 4. *þan* (sc. *sum*) *sykir*, 59. * (*þæn*)

Þan, art. def. den: Graec. *ὁ, ἡ, τὸ*. *þ. elzti*, *yngsti*, Hist. 1. *þet fyrsta þing*, 7: pr. *4 (*þæn*)

Þan, conj. (Anglo-Sax. *þanne*, *þonne*; Fris. *than*, *dan*; Mhd. et Mnd. *dan*, *danne*, *denne*; Holl. *dan*; Angl. *than*) *än*: quam. *maira*, *siþar*, *frammar* &c. *þ.*, 2: 3; 3: 3; 5: 1; 6: 1; 7: pr. &c.

Þan, conj. (pro *þa en*, vide *Þa 1*) *dá* nær: tunc cum. 2: 1; 20: 15; Hist. 6.

Þar, adv. der: ibi. 3: pr, 3, 4; 8: pr, 2. &c. *þ. ier*, 11: pr. *þ. a*, 2: 2. *þ. af*, 8: 1; 21: 1, 2; 28: 5; Add. 1. *þ. at*, 46. *þ. (nest) eptir*, 7: pr; Hist. 5. *þ. nest*, 19: 25; Hist. 5. *þ. til*, a) *dertill*, *sá* langt: eo usque. 23: 4. b) *derjámte*: praeter-*ea*. 14: 6; 19: 35. c) *dittills*: usque ad *id tempus*. 13: pr. *þ. til et*, *till* dess att: donec. 3: 3; 14: pr, 1; 16: 1; 20: pr, 14; 26: pr; 37: 1. *þ. um*, 6: 1. Superflua, ut videtur, h. v. occurrit 1; cfr. not. 12 *ibid.* * (*þær*)

Þarf, f. (vide UpIL.) 1, 53. *5

Þarf, praes. a *þorfa*, q. vide.

Þau (*than*, *tan*, 2: 2. not. 57.), adv. 1) *dock*, *likväl*: tamen. 2: 2; 13: 2. &c. *þ. et*, a) *om ock*: etiamsi. 18: 1; 19: 32; 20: pr, 2, 15. &c. b) *fastän*, *ehuru*: quamvis. 3: 2; 7: pr. *þaut*, pro *þau et*, 34; Hist. 4. *þ. en*, *om ock*: etiamsi. 13: 5; Add. 5: pr. Sed *þau* pro *þa*, *ni fallor*, scriptum est 38. 2) *icke* *dess mindre*, *dessutom*: nihilo minus, praeterea. 6: 1, 3, 4; 7: pr; 11: pr; 12: pr; 19: 6. *en þ.*, 3: 2. * (*þo*)

Þaun, adv. i. q. *þau 1*. 21: pr.

Þaut, pro *þau et*, vide *Þau 1*.

Þear, vide *Þegar*.

Þegar (*þear*, 6: 3.), adv. 1) *dá*: tunc.

20: 14; 37: pr. *þ. sum*, 2: 2; 6: 3. 2) (då) genast: illico, statim, eo ipso tempore. 3: 3; 13: 3; 14: pr; 22; Add. 2. *þ. eptir*, 65. 3) conj. då, när: quando, cum. 8: 1; 13: 1, 5; 20: 4; Hist. 5. * (*þaghar*)

Þekkilíkr (*tekkeligher*), adj. täckelig, behaglig: gratus, acceptus. 1. not. 20.

Þengat, adv. dit: illuc. 13: pr; 22. *1

Þet, pron. pers. n. (m. f. *hann, han*) det: illud. 2: 2; 19: 38; 40. &c. dat. *þi*, 19: 23. acc. n. *þet*, 3: 1; 14: 6. &c. pl. m. *þair*, 2: 2; 4, 13: pr, 2, 3. &c. f. *þar*, 20: 1, 4, 6, 14; 65; Hist. 5. n. *þaun*, 6: 4, 5; 14: 2; 19: 33; 20: 10, 14; 22, 23: 3; 25: 2; Hist. 1. (*thaim, taim*, 6: 4. not. 71.) gen. *þaira*, 37: pr. &c. dat. *þaim*, 3: 3; 13: pr; 14: 2. &c. acc. m. *þa*, 7: pr; 10, 28: 6. *þaim*, 3: 3; 6: 5; 20: 14; 32; Hist. 1, 4. f. *þaim*, 20: 14. n. *þaim*, 39. *en ekki ier* (sc. *neqvát*) *þaira til*, 20: 10. *ann, engin, hvatki, hvert, millan, neqvát þaira*, vide *Ann 1, Engin, Hvargin, Hver, Milli, Neqvar*. * (*þæt*)

Þet, *þes*, a pron. dem. *þan*, q. vide.

Þet, conj. att: quod, ut. 1. *5 (*þæt*)

Þeþan, adv. dādan, derifrān: illinc, inde. 13: 3; Hist. 1, 3, 5. * (*þæþan*)

Þi, vide *þan*, *Þet*, *Þy*.

Þianista (*tienista*), f. tjenst: ministerium. *gups þ.*, 6: pr; Add. 2. *4 (*þiænist*)

Þiaufgildi, n. ersättning för tjufgods och böter för stöld: compensatio rerum furto sublatarum et mulcta furti. 28: 5.

Þiaufnaþr (*tiauffnader*), m. (vide ÖGL.) Add. 5: pr, 1. * (*þiaufnaber*)

Þiaufr, m. tjufr: fur. 38, 39; Add. 5: 1. *5 (*þiuver*)

Þiaup, n. menniska: homo. 36: 1; Hist. 1. *vita miþ siex -þa aiþi*, 18: pr. Cfr. *Husþiaup*. *2 (*þiuþ*)

Þigia, v. n. tīga: tacere. 22. *5

Þin, pron. poss. din: tuus. dat. f. *þenni*, 27. acc. m. *þin*, Add. 4. *3

Þing (gen. *þins* pro *þings*, 45: 1.), n. 1) samling, sammankomst: coetus, con-

ventus. *smeri þ.*,) (*þriþiungr et land alt*, Hist. 1. Cfr. *Mala þing*. 2) *ting*: conventus iudicialis. 7: pr; 11: pr; 28: 2; 30, 31, 39, 40, 45, 48; Hist. 6; Add. 5: 2. *halda þ.*, 31. *nemna þ.*, sc. conventum communem Gotlandorum. Hist. 6. *tu þ. ok þriþia þriþiungs þing*, 41, 42, 45: 1; ex quibus locis manifestum est duo priora *þing* ibi commemorata minora fuisse quam *þriþiungs þing*; isti vero minores conventus fuerunt *hunderis þing*, et pertinuerunt ad parvas illas regiones, quae ipsae nomine *þing* insignitae erant (vide infra sub 4.). *a þ. firi alla lyþi*, i. e. in communi Gotlandorum conventu. 13: 5; 14: pr; Add. 2. Cfr. *Gutnal-, Hunderis-, Þriþiungs þing*. 3) *tingsställe*: locus, quo celebrantur iudicia. *þ. eþa kaupungr*, 13: pr. 4) *tingslag*: minor regio, quae olim proprium habuit iudicium.) (*sokn*, 52, 61: pr.) (*land*, 4.) (*landar allir*, 2: 2. *byti III markr v. oyra -gi*, 2: 2; 4, 21: pr; 31, 37: 1; 52, 61: pr. Si conferuntur verba: *afraþ fram setia a hunderis þingi*, et: *hinum til segia sum utan þings ier*, 28: 5, evidens est regionem *þing* eandem omnino esse ac illam, cuius iudicium appellatur *hunderis þing*, ideoque *hunderi* eadem denotare regiones, quae alias appellantur *þing*; quamobrem Germanus interpres non erravit cum vocabulis *ding*, *dinges manne* reddidit Gotlandica *hunderi, hunderis men*, II. 19: 1; 38: 4. At v. *þing* quoque denotat maiores regiones, quae communia iudicia habuerunt; cum enim dicitur: *eptir þy sum þing ier haut til*, mox nominantur *siettingr*, qui tamen non nisi in singulis *hunderi* habuit conventus iudiciales, *þriþiungr et land alt*. 31. In relatione de anno 1654 supra pag. 273 commemorata, enumerantur illa *ting*, quae continuit quivis *sätting*, una cum paroeciis in singulis *ting*, quorum quodvis suum eo

tempore habuit iudicem (l. c. pag. 381, 392); ac nostris quoque diebus exstat ista Gotlandiae divisio in viginti *ting*, quae tamen ad iudicia non pertinet, nec praeterea ullam vim habet, id si excipias, quod territorium cuique exactori subiectum (*länsmans-distrikt*) duo continet *ting*. *

Þingsfriðr (*þings friðr*), m. 1) tingsfred: pax v. securitas publica in conventibus iudicialibus. 11. 2) böter för bruten tingsfred: mulcta ob violationem huius pacis pendenda. *sykia -friðr*, 11: pr. *6

Þingsfyrá (*þinsfyrá*), v. a. föra till ting: ad conventum iudiciale abducere. 33.

Þing laun (*þings laun*), n. pl. ? lön för uplysande (af kreatur) på ting: praemium publicationis (de pecore in custodiam recepto) in conventu iudiciali factae. 40, 41. not. 33.

Þings men, m. pl. (vide VGL.) *mal kumbr up firir þ.*, 2: 2; 4. *þ. aigú sykia* &c. 11: pr. *virþin þ.*, 30. *meþ -manna skynian*, 28: pr. *6

Þir, vide *Þu*.

Þissi, pron. dem. denne: hic. Hist. 1. f. *þissun*, ibid. n. *þitta*, 1, 2: pr. not. 22; 6: pr. &c. dat. f. *þissi*, 20: 14; Hist. 4. n. *þissu*, 59. acc. m. *þinna*, Hist. 1, 2. f. *þissa*, 28: pr. n. *þitta*, 3: 1; 4. &c. pl. dat. *þissum*, 65; Hist. 1. * (*þænni*)

Þorfa (praes. *þurf*, pl. *þorfu*), v. a. 1) (vide VGL. sub 1.) 10, 14: 3; 28: 3, 4; 53. Cfr. *Vípr þorfa*. 2) *ai þ.*, (vide VGL. sub 2.) 2: 2; Add. 5: 1. *

Þorka, v. a. torrka: siccare. 25: pr.

Þorþ, n. (vide VGL.) Vide *Haim þorþ*. *3

Þoygi (*þaigin*, *thoyghin*), adv. likväl icke: non tamen. 20: 7, 15; Add. 5: 2. Sed *þ.* errato pro *þau* scriptum est 28: 8. *5 (*þöghin*)

Þrang, n. 1) trängsel: angustus locus, angustia. *kufna i -gi*, 18: 1. 2) pl. (vide VGL.) 28: pr. *5

Þrang laus, adj. (vide SML.) *at -su* (cfr. VML.), 63: 2. *5 (*þrangalös*)

Þraþr, m. tråd: filum. 19: 9.

Þrel, m. träl: servus. 6: 5; 8: pr; 15: pr; 16: pr, 2; 19: 37; 22; Add. 5: pr, 1, 2. *

Þrengia, v. a. (vide VGL.) Vide *Til þrengia*. *

Þretan, num. treton: tredecim. 36: pr. *6 (*þrætan*)

Þrigildi (*trigildi*), n. böter af en (stulen) saks tredubbla värde: mulcta, qua pendebatur triplex pretium rei (furtivae). Add. 5: pr. *byta, gielda þ.*, Add. 5: pr, 1, 2.

Þrir, num. tre: tres. 3: 3; 3: pr, 2. &c. f. *þriar*, 2: 2; 3: 1; 7: pr. &c. n. *þry*, 13: 5. gen. *þriggia*, 19: 1, 35. &c. dat. *þrim*, 3: 2, 3; 4. &c. acc. m. *þria*, 3: 1; 6: 5. &c. f. *þriar*, 2: 2; 8: pr, 1. &c. n. *þry*, 13: pr, 5. &c. At *þriggiu* errato, ut videtur, pro *þriþia*, 20: 14. *4

Þriþi, num. tredje: tertius. 8: pr, 1; 13: 5; 17: 2. &c. *4

Þriþiungr, m. 1) tredjedel: triens. 3: 1; 8: 1; 49; Hist. 1. Cfr. *Avaxtr*, *Lutr 1*. 2) treding, en af de tre delar, hvári Gotland var och, i afseende på kyrkstyrelsen, ännu är deladt: una ex tribus istis partibus, in quas Gotlandia erat et, respectu habito regiminis ecclesiastici, etiamnunc est divisa. 42; Hist. 1, 5.)(*siettungr et land alt*, 31. *nordasti, sunnarsti þ.*, Hist. 1, 4. Cfr. *Mipal-þriþiungr*. *

Þriþiungs þing, n. tredingsting, ting för en af Gotlands tredingar: conventus iudicialis trientis Gotlandiae. 41, 42, 45: 1.

Þrysvár (*trysar*), adv. tre gånger: ter. 13: 5; 14: pr; 36: 2. *1

Þu, pron. pers. du: tu. 8: pr, 2; 9, 11: pr. &c. dat. *þir*, 9; Add. 4. acc. *þik*, Add. 4. *5

Þvang, n. 1) tvång: vis cogens, co-

actus. utan þ., sponte, libere. Hist. 4.
2) nödtvång, nödfall: urgens necessitas.
Hist. 5.

Þver, adj. tvär: transversus. *yfir-ra*
gatu (cfr. BjärkR.), 19: 6. *yfir-rt mot*,
vide *Mot.* Cfr. *Vegþveri*. *6 (*þvær*)

Þufa, f. tufva: tuber. Vide *Star þufa*.

Þvinga (impf. *þvang*), v. a. tvinga:
cogere. Hist. 4.

Þula, v. a. tåla, fördraga: tolerare,
sustinere. 19: 22; 22, 23: 4; Hist. 1, 4;
Add. 2. *

Þumlingr, m. tumme: pollex. 19: 10,
32. *6

Þungi, m. tyngd: pondus. *punds þ.*,
6: 1. *4

Þunki, m. (vide ÖGL. sub 3.) *byta*
-ka, 19: 28, 36, 37. *6 (*þokke*)

Þy, þi, adv. (vide VGL.) Hist. 4. *þy*
et, a) därför att: ideo quod. Hist. 1, 2,
4, 5. b) på det att: eum in finem ut.
Hist. 2. utan *þy (at) ains*, vide *Ains*. *

Þy barn, n. oäkta barn: filius v. filia
naturalis. 20: 14. et not. 53. *1

Þy dotir (pl. *-dytrir*), f. oäkta dot-
ter: filia naturalis. 20: 14.

Þykkia (impf. *þytti*, Isl. *þótti*), v. im-
pers. c. dat. tyckas: videri. *manni -kir*
raþ vera, 8: 1. *henni þytti sum* &c. Hist.
1. *5

Þypt (*typt*), f. tjufnad, stöld: furtum.
Add. 5: 1. *6 (*þiuf*)

Þypti (*typti*), n. tjufgods: res furto
ablata. Add. 5: pr, 1. *6

Þysun (acc. pl. *-syni*), m. oäkta son:
filius naturalis. 20: 14.

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Aistland, Estland: Esthonia. Hist. 1.
Akergarn, en hamn, nu kallad S:t Olofsholm, i Helvi socken vid Gotlands östra kust; *-na kirkia*, ett åt S:t Olof helgadt kapell, hvaraf ännu lemningar finnas, på en höjd vid yttersta udden af den fordom kringflutna S:t Olofsholm: portus in parocia Gotlandica Helvi, ubi iam nunc exstant reliquiae aedis sacrae S:o Olavo olim dicatae. Hist. 3. Sedan kyrkan gifvit ett nytt namn åt stället, har det gamla namnet *Akergarn* försvunnit; men att stället är det samma, är otvifvelaktigt. Genom Biskop Laurentii i Linköping bref af 1246 (LILJEGREN, *Diplom.* N:r 336) stadgades att S:t Olofs altare i *Akergarn*, med allt hvad der offrades, skulle tillhöra nunnorna (i Solberga kloster) i Visby; hvilket bekräftades genom påflige Legaten Biskop Vilhelmi Sabinensis bref af 1248 (*Diplom.* N:r 362). Biskop Henriks i Linköping bref af 1277 (*Dipl.* N:r 625) stadfäste tills vidare en öfverenskommelse emellan nunnorna i Solberga och soknemännen i *Helghavi* "super prouentibus et oblacionibus prouenientibus in capella *hakergarn* in vigilia et die beati olavi Regis et martiris," att hälften deraf skulle oafkortad tillfalla nunnorna, men andra hälften borde, med afdrag af en bestämd afgift till presten i Helgavi, för den tienst han i kapellet förrättade nämnda dagar, tillkomma soknemännen i Helgavi, hvilka det tillhörde att underhålla kapellet; och denna öfverenskommelse om offret "in *akirgarnum*" blef för beständigt stadfäst genom samme Biskops bref af 1280 (*Dipl.* N:r 702). Om nämnda nunnors rätt till

offret "in capella beati Olavi in *Akergarnaholm*" handla ytterligare Biskop Petri i Linköping bref af 1349 (se WALLIN, *Gottl. Saml.*, II. sid. 119) och Biskop Nicolai bref af 1360 (anf. st. s. 121), hvilket senare stadgade en ny fördelning af offret i "cappella sancti Olavi in *akergarn*" af den anledning, att "cultus divinus et populi devotio de die in diem in eadem cappella minorabatur." (I anledning af hvad WALLIN, anf. st. s. 142, säger om årtalet i det Biskop Nicolai bref, hvari några af de här anförda bref äro intagna, må anmärkas att ordet *septuagesimo* visserligen är rätt läst, men om det nästföljande ordet verkligen varit *secundo*, kan nu ej afgöras, emedan detta ytterst i kanten skrifna ord nu är alldeles borta.) På den äldsta charta öfver Gotland som nu finnes i General-Landtmäterikontoret i Stockholm, af 1616, likasom å flera andra chartor från 17:de århundradet, är *S:t Oluf* utmärkt såsom kyrka på samma ställe der kyrkruinen ännu finnes på S:t Olofsholm, hvilket namn redan förekommer i ett Konung Christian IV:s bref af d. 3 Augusti 1634 (i original i Svenska Riksarkivet). Af hvad nu blifvit anfördt är uppenbart, att *akergarn* eller *akergarnaholm* är samma ställe som nu kallas S:t Olofsholm, och att *akergarna kirkia* varit det åt S:t Olof helgade kapell inom Helvi socken, hvaraf ännu finnes en lemnig å den deraf numera benämnda S:t Olofsholm. Men att en egare af S:t Olofsholm, hvilken begagnat några kvarstående murar af det forna kapellet, vid uppbyggande af ett magasin, låtit, öfver dörren till detta hus, i den gamla

muren fästa en sten med den oriktiga inskrift, att Konung Olof den helige år 1029 upbyggt kyrkan (jfr. STRELOWs *Guthil. cronica*, s. 132), beviser naturligtvis ingen ting. — För öfrigt må, i afseende på K. Olofs besök på Gotland, anmärkas, att detta utan tvifvel skedde under den resa, som omtalas af STURLUSON i Olof den heliges saga cap. 191, ehuru der ej omnämnes något besök på Gotland, hvaremot STURLUSON, tilläventyrs genom mistag, upgifver att Olof vid ett annat tillfälle kommit till Gotland, och der uppehållit sig öfver vintren (anf. st. cap. 6).

Akubekr, Akebäck, en socken i Gotlands norra treding: paroecia Gotlandiae. Hist. 4.

Alfa, Alfva socken i Gotlands södra treding: paroecia Gotlandiae. Hist. 2.

Atlingabo, Atlingbo socken i medeltredingen på Gotland: paroecia Gotlandiae. 13: pr; Hist. 4.

Avair strabain, en bonde från Alfva socken, hvilken sändes af Gotlänningarne att sluta förbund med Konungen i Sverige: Gotlandorum legatus ad Sueciae regem. Hist. 2.

Botair, en bonde i Akebäck, som först byggde kyrkor på Gotland: primus aedium sacrarum in Gotlandia structor. Hist. 4.

Burss vigh, Bursviken emellan Näs och Fide socknar på Gotland: sinus maris ad occidentale littus Gotlandiae. IV. 2: 17.

Dagaiþi, Dagö: insula littori Esthoniae adiacens. Hist. 1.

Dyna, Dünaströmmen i Lifland: flumen Livoniae. Hist. 1.

Faroy, Fårön vid nordöstra ändan af Gotland: minor insula Gotlandiae adiacens. Hist. 1. Danice scribitur *faarö*, IV. 2: 15.

Farþeim, Fardhems socken i Gotlands

södra treding: paroecia Gotlandiae. 13: pr; Hist. 4.

Forrelden, ön Furillen vid nordöstra kusten af Gotland: minor insula Gotlandiae adiacens. IV. 2: 15.

Graipr, en af Hafdes tre söner, emellan hvilka Gotland säges hafva först blifvit deladt i tre tredingar: unus ex tribus Hafdii filiis, inter quos Gotlandia primum in tres partes divisa esse fertur. Hist. 1.

Grikland, Grekland: Graecia. Hist. 1, 5. *1

Gunfaun, en af Hafdes söner: unus ex filiis Hafdii. Hist. 1. Cfr. *Graipr*.

Guti, en af Hafdes söner: unus ex filiis Hafdii. Hist. 1. Cfr. *Graipr*.

Gutland, Gotland: Gotlandia. 12: 4; Hist. 1, 2, 4-6. Danice scribitur *gudtland*, *godtlandt*, *gudland*, *gottland*, *guland*, IV. 1: pr, 32; 2: rubr., 1, 7, 11. *gudlandz lough* commemoratur IV. 1: pr, 13, 32. Cfr. Gloss. vv. *Gutar*, *Gutniskr*.

Hafþi, den förste man som bosatte sig på Gotland: primus Gotlandiae incola. Hist. 1.

Hainaim, Hejnhems socken i Gotlands norra treding: paroecia Gotlandiae. Hist. 3.

Hvita stierna, Hafdes hustru: uxor Hafdii. Hist. 1.

Hoffborgh, Hoburg, ett berg nära södra ändan af Gotland: mons in australi parte Gotlandiae situs. IV. 2: 15.

Hulmgarþr, Holmgården (Novgorod) i Ryssland: priscum Russiae regnum. Hist. 3.

Ierusalem, staden Jerusalem: urbs Hierosolyma. Hist. 5.

Ierzlafr, Ryska Storförsten Jaroslav, som var gift med Konung Olof Skötkonungs dotter Ingigerd, Konung Olof den heliges svägerska: princeps

Russiae, adfinitate coniunctus Olavo sancto Norvegiae Regi. Hist. 3.

Kulastepar, gården Kulstäde i Valls socken af medeltredingen på Gotland; hvilket ställe säges hafva sitt namn deraf, att den första kyrka på Gotland der blifvit byggd men af hedningarne upbränd: praedium in paroecia Gotlandica Vall; qui locus nomen (loci carbonum) inde accepisse dicitur, quod prima aedes sacra Gotlandiae ibi exstructa at concremata est. Hist. 4.

Leonkopungr, staden Linköping: urbs Ostrogotiae. Hist. 5. *4

Likkair snielli, en bonde, som skall hafva byggt kyrka i Stenkyrka socken, och efter hvilken Likars hamn i samma socken troligen fått namn (på 1646 års charta öfver Gotland finnes namnet *Lykke's hamn*): vir, qui primam aedem sacram in boreali Gotlandiae parte exstruxit. Hist. 4.

Maria, (vide VGL.). Vide Gloss. v. *minni*. *6

Ner, Närs socken i Gotlands södra treding: paroecia Gotlandiae. IV. 2: 15.

Norvegr, Norrige: Norvegia. Hist. 3. *6 (*norgh*)

Olavir, Norska Konungen Olof den helige: rex Norvegiae. *helgi o.*, Hist. 3.

Ormika, en bonde i Hejnhems socken: incola quidam paroeciae Hejnhem. Hist. 3.

Petr, Apostlen Petrus: S. Petrus apostolus. *petrs kirkia*, S:t Peters kyrka i Visby, hvilken stått nära S:t Johannis kyrka, nedanför den så kallade östra klinten, och af hvilken ännu i 18:de århundradet lemningar funnos (se WALLIN, *Gotl. saml.* I. sid. 257, 260), men numera intet är kvar; på en i General-Landtmäterikontoret i Stockholm förvarad "charta och grundritning öfver Visby", ritad år 1748 af JOH. FINEMAN, finnes S:t Petri kyrka utsatt såsom belägen alldeles invid S:t Johannis kyrka (på den tomt

som nu tillhör Handlanden Lengstadius); och på en annan, efter denna charta år 1750 i större format af Fineman transporterad charta är om S:t Petri kyrka i beskrifningen anmärkt, att den är "alldeles medtagen:" aedes sacra Visbyensis. Hist. 4. Cfr. Gloss. v. *petrs messa*. *1

Ryzaland, Ryssland: Russia. Hist. 1, 5.
Stainkirkia, Stenkyrka socken i Gotlands norra treding: paroecia Gotlandiae. Hist. 4.

Strabain, vide *Avair*.

Sviariki, Sverige: Suecia. Hist. 2, 6. *6

Vi, helgadt ställe; så kallades den plats, der sedermera den deraf benämnda staden Visby blef anlagd: locus sacer; ita appellabatur locus, ubi postea urbs Visby, quae inde nomen accepit, condita est. Hist. 4. Hunc locum eum fuisse quem dixi, manifestum est ex iis quae dicuntur Hist. 4. in fine, de aedibus sacris secunda et tertia rure exstructis; si enim *vi* non esset urbs Visby, hae aedes sacrae fuissent tertia et quarta; idemque confirmatur testimonio veteris interpretis Germani: "wy, das nu genömet ist Wysbü," II. Hist. 5. Praeterea constat aedem sacram sancto Petro dicatam, l. c. commemoratam, in urbe sitam fuisse (cfr. *Petr*). Cfr. Gloss. v. *vi*.

Visborgh, Visborgs slott vid Visby: arx regia iuxta urbem Visby olim sita. IV. 1: pr; 2: 1.

Visby (gen. *-byar*), staden Visby: urbs Gotlandiae. 45: 1; IV. 1: pr, 26, 32; 2: 17.

Upsalir, pl. (vide VGL.) *-la kunungr*, Hist. 2. *6

Pielvar, den man, som först skall hafva upptäckt Gotland, och hvars son Hafde der först bosatt sig; då det af denna berättelse kan slutas att Thjelvar återvändt från Gotland, och antingen der qvarlemnad sin son och son-

hustru, eller sedan gifvit dem anvisning att ditflytta, så är det otvifvelaktigt att Thjelvar kommit antingen från det närmast belägna fasta landet eller från Öland; och det är därför ganska sannolikt att denne Thjelvar är den samme, om hvilken på en runsten i Öster Skams by och Öster Nykyrka socken vid kusten af Östergötland, säges att han *stranti* (d. ä. strandade eller blef väderdrifven) *a gautaun* (se HADORPH, *föret. till Gotl.*, jfr. LILJEGREN, *Runurkunder*, N:r 1115). FINN MAGNUSEN tror att Thjelvar är den samme som Thors vapendragare Thjalfi, hvilken skulle hafva med eld förgjagat trollen från Gotland, likasom nybyggarna på Island berättas hafva med eld renat denna ö från trollen (*Tidskrift för Nord. Oldkynd.* 2 B. Kiöbenh. 1829, sid. 244): vir, qui Gotlandiam primum invenisse dicitur. Hist. 1.

Pingsteþi, Tingstäde socken i Gotlands norra treding: paroecia Gotlandiae. 13: pr.

Dors borg, Thorsborgen, så kallas ännu ett stort kalkberg i Kräklingbo socken på Gotland, vid gränsen af Ardre och Gammelgarns socknar; på de sidor, der berget ej är skyddadt af branta

klippväggar, är af människohänder uprest en kallmur af kalksten af ganska betydlig längd, hvaraf det är alldeles uppenbart att någon gång i forntiden en stor mängd människor på detta berg förskansat sig; likasom ställets oländiga beskaffenhet förklarar huru den delen af Gotlands invånare som, enligt berättelsen, måste bortflytta, kunde här söka en tillflyktsort, ehuru det ock är uppenbart att de här ej kunde lifnära sig utan på de kringboendes bekostnad, hvaraf ock följderna måste blifva att "landet ej ville tåla dem, utan dref dem bort." I Krigs-Collegii Fortifikationskontor finnes en år 1811 författad beskrifning på detta berg af Öfverste-Löjtnanten LJUNGBERG, som upgifver att nämde murs längd är 2520 alnar, dess höjd 8, 10 till 12 alnar, dess bredd ofvan 4, 6 till 9 alnar, och vid basen 30 till 40 alnar; till dess upförande antages hafva fordrats 3 till 4000 mans arbete under minst tre års tid: castrum Thori; ita etiam nunc appellatur mons in orientali parte Gotlandiae situs, quem ingenti opere vallarunt veteres. Hist. 1.

Östergarn, en socken vid Gotlands östra kust: paroecia Gotlandiae. IV. 2: 17.

2. GLOSSARIUM

AD VERSIONEM IURIS GOTLANDICI GERMANICAM.

A.

Ab, ap, conj. 1) om: si. 2: 1; 13: 3, 5; 14: pr, 6; 15: pr; 17: 1; 19: pr; 21: pr, 6, 10; 22: 3, 4. &c. *glicher wis ab*, likasom om: pariter ac si. 25. 2) i. q. *glicher wis ab*, 14: 2; 19: 9; 47: 3.

Abe, præp. af: de, ab. Vide *Dar, Do*.

Abe, ap, adv. (pro *abe gehouwen v. abe gesneten*) af, afhuggen, afskuren: abscissus. *vyngher, czehe* &c. *ist a.*, 19: 9, 13, 14, 18.

Abe gelösen, v. a. aflösa, gifva aflösning: absolvere (de peccato). Hist. 5.

Abe houwen, abe hoven (præs. *houwet abe*, part. præt. *abe gehouwen*), v. a. Nhd. *abhauen*. 11: pr; 12: pr; 19: 15, 22; 23.

Abe leghen, v. a. 1) aflägga: deponere. 57. 2) *abe geleet*, part. præt. afskaffad, aflagd: abolitus, abrogatus. 28: pr.

Abe nemen, abnemen, v. a. 1) *abe genomen*, part. præt. i. q. *abe geleet* (vide *Abe leghen* 2). 27. 2) *das abenemen v. -ende*, part. præs. Nhd. *der abnehmende mond.*) (*das nūwe*, 43; Hist. 1.

Abe slan, v. a. Nhd. *abschlagen. sleistu* (pro *sleist du*) *abe*, præs. 26: pr.

Abe sniden (part. pass. *abe gesneten*), v. a. Nhd. *abschneiden*. 19: 16, 17.

Abir, adv. deremot: contra (cfr. Ben. v. *aver*). *men a. czu walburgis*, Hist. 5.

Achse, f. Nhd. *achse*. 35: pr.

Achte, num. Nhd. *acht*. 33.

Achte, num. Nhd. *achte*. Vide *Pfenyngh*.

Achtende, num. i. q. *achte*. Vide *Pfenyngh*.

Achteteil, achtenteyl, n. åttandedel: octava pars. 29, 50: 1.

Acker, ackir (pl. *ackere*), m. Nhd. *acker*. 3: 4; 10, 59. Cfr. *Röbin acker*.

Ader, adir, adyr, conj. 1) Nhd. *oder*. 2: 2; 3: pr, 3, 4; 4. &c. 2) om: si. 13: pr., nisi *adir* ibi errato scriptum sit pro *ab*.

Afraþr, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 38: pr, 5.

Al (nomin. 3: 1. f. *alle*, 8: pr. n. *alles*, 4. *al*, 13: 5. acc. n. *allis*, 48: 1; 50: 2. *alle*, Hist. 5. pl. m. *alle*, 1, 3: 1. &c. f. *alle*, Hist. 5. *al*, 8: 2. gen. *al* (*der anderen*), 15: pr. dat. *allen*, 3: 3; 5: pr. *allin*, 61. *alle* (*den anderen*), 19: 9. *al* (*den genen*), 8: 1. *al* (*sulchen*), ibid. *den alle*, Hist. 1.), pron. 1) *all*: omnis. 1, 3: 1. &c. *aller* (gen. pl.) *heiligest*, 8: 2. *aller irsten*, vide *Irsten*. *aller myste*, vide *Wys. mit alle* (*czu samene*), aldeles, helt och hållet: in totum, omnino. 19: 18; 21: 2; 34: pr. 2) *hel*: totus. 8: pr. *vul unde al*, 19: 5; 25, 36. *men her* (sc. *der vyngher*) *al abe ist*, 19: 9.

Al, adv. aldeles: omnino, omnimodo. *al vul unde vast*, 43.

Aldar, adv. Nhd. *allda*. Hist. 1.

Algeweldigh, adj. Nhd. *allgewaltig*. 1.

Algliche, adv. lika: aequae. *a. gud, na*, 21: 6, 8; 22: 2; 46: 1.

Allerleye, allerleie, pron. indecl. Nhd. *allerlei. a. gotes dinst, milchspyse* &c. 3: 4; 6: 2; 57, 70.

Alleyme, 1) adv. endast: solum. 12: 1; 19: 20; 50: pr; Hist. 5, 6. 2) conj. a) om ock: etiamsi. 21: pr, 2; 38: 8; 48: pr; 49, 50: pr. *a. das*, idem. 21: pr; 34: 2. b) fastän, ehuru: quamvis. 3: 2; 7: pr. *a. das*, idem. Hist. 5.

Alreit, adv. (*reite, gereite, algereite*, Ziem.) redan, genast: iam, illico. 14: 4.

Als, conj. 1) som, såsom: ut, sicut. 3: 3; 19: 18; 23. &c. *alsulch a.*, 38: 6. Cum dicitur *a. umme das buwerk*, 32: pr., v. *a. superflua esse videtur*. Cfr. adv. *Also* 2. 2) då: quando. *an der czit a.*, 41.

Also, adv. 1) så: sic, ita. 21: pr; 48: 1; Hist. 1, 5. *a. das*, 24: pr; 29, 35: 1; Hist. 1, 2, 6. Pro *a. forte legendum est unde*, 43. 2) så: tam. *a. breyt, verne, vil*, 31, 57; Hist. 1, 5. *a.* (adv.) *wol v. na also* (conj.), tam... quam. 8: 2; 22: 1; 51. *a. vil also*, tantum quantum. 9. *a. manicher also*, 59: 1. *a. wol als*, 3: 3; 13: pr. *a. na, vil, langhe als*, 22: 1; 27, 43. 3) nemligen: scilicet, nempe. 13: pr; 21: 2; 23, 33, 38: 5; 42, 44, 51; Hist. 1, 5.

Also, conj. 1) som: ut, quam &c. *mit den v. der zelbin a.*, 19: 21; 38: 3. *so tûre a.*, 20. *gliche gud a.*, 35: 1; 37. *so vil a.*, 43, 50: pr; Hist. 2. *also wol* &c. *a.*, vide adv. *Also* 2. 2) såsom, likasom: sicut, pariter ac. 5: pr; 13: 4; 17: 1, 4; 19: 19, 20; 21: 7; 30, 31, 48: pr; 55: pr. 3) efter som: ut, prout. *a. her tuer v. wert v. wîrdig ist, a. dy jare komen, a. dy dûbe was*, 19: 24; 21: 10; 24: 2; 48: 1; 49, 50: pr; 73. 4) då: quando. *an deme tage a.*, 3: 3. *dy czit a.*, 25, 49, 55: 1. Hist. 5. *a. man schribet*, Epil.

Also, pron. relat. som: qui. 21: 6.

Alsotane, adj. sådan: talis. 21: 6.

Alsulch, adj. sådan: talis. 25, 38: 6; 51.

Alsunder (-dir), præp. utan: sine. 32: 4; 50: pr.

Alsust, adv. så: ita. 18: 1; Hist. 1, 3.

Alt (dat. f. *alden*; superl. def. *eldeste*, gen. *-en*, dat. *oldesten*), adj. 1) gammal: vetus, antiquus.)(*nûwe*, 3: 3; 28: 1.)(*jung*, 21: pr; Hist. 1. 2) gammal (mer eller mindre), af viss ålder: aetate plus minusve proventus. *V* &c. *jar a.*, 17: pr, 2; 21: pr; 22: 4; 63.

Alter (gen. *altirs*), m. et n. altare: ara. Hist. 5.

Alumme, adv. allt omkring: circumcirca. *eyn jar a.*, per totum annum. 13: pr; 38: pr.

Ammecht (dat. *-te*), n. (alias *ambaht, ammet* &c.) Nhd. *amt. an dem gotlichen -te*, Hist. 5.

An, præp. c. dat. v. acc. 1) i, på: in. *an erem bette*, 18: 1. *an eyner kirchen*, 13: 2. *an gersten*, 3: 1. *an irem libe*, 18: pr. *an eren bosem*, Hist. 1. *an syn har*, 8: pr. *an synen vredesbenden*, 13: pr. *an (dem) vrede*, 8: pr; 9, 13: pr, 1. *an dryen suntagen, an deme tage*, 3: 1, 3. *an deme wynter*, Hist. 5. *an der sunnen ufgange*, 9. *an grose vare*, Hist. 3. *an sulche bewarunge*, 18: 1. *an drye dritteil*, Hist. 1. *an werken* &c. 1. *gelouben an god*, ibid. Cfr. *Dar*. 2) vid: iuxta, ad. *das pferd bynden an den czunstecken*, 17: 1. *an eynen czun gebunden*, 46: 1. *vesten... an das hus*, 47: 1. 3) hos: apud. *der czende blibe an deme prister* &c. 3: 4. 4) till: ad. *an den walt*, 13: pr. *an eyne ô*, Hist. 1. *bis v. wen an*, vide *Bis, Wen*. *an der czit*, 13: pr. *brechlich an III marc*, 9. 5) genom: per. *an czale der dömere*, Epil. *an dem gotlichen ammechte*, Hist. 5. *an dem wynde vorsumet*, Hist. 6. 6) i afseende på: ratione habita (rei). *an slegen* &c. 5: pr. *an libe unde an zele*, 1. — Pro *an legendum videtur van*, 30; h. v. vero delenda videtur 38: 5; vide not. 8 ibid.

An beden, v. a. Nhd. *anbeten*. 4.

Anbegynne, n. begynnelse: initium. 1, 3: pr.

Anbetunge, f. Nhd. *anbetung*. 4; Hist. 2.

Anbrenghen (impf. *anbrochte*, pl. *-ten*; part. præt. *an gebrocht*), v. a. tillföra, påföra: adferre, inferre. 2: 2; 48: pr.

Ander, *andir* (nom. 3: 3; 38: 7. f. *-der*, 6: 2. n. *-dir*, 35: pr; 45, 46: pr. gen. m. et n. *-deren*, 3: 3; 6: 4. dat. m. *-deren*, 9, 10. f. *-deren*, 13: pr. *-dir*, 6: 2. n. *-deren*, 3: 4. *-dir*, 37. acc. m. *-deren*, 13: pr, 2. f. *-der*, 6: 4. *-dir*, 32: 3. *-dere*, Hist. 3. n. *-dir*, 3: 1; 10, 35: 1; 46: 1. *-der*, 6: pr; 8: 1, 2; 19: 21. *-ders*, 3: 2. pl. m. *-der*, 3: 3. *-dir*, 38: 5. *-deren*, 12: 1. f. *-der*, 8: 2. dat. *-deren*, 13: pr. acc. m. *-dir*, 14: pr. f. *-der*, Hist. 3.), 1) pron. annan: alius. 3: 2-4; 6: pr, 2, 4. &c. Cfr. *Einander*, *Voranderen*. 2) num. den andre: secundus. 3: 3; 8: 1, 2; 46: pr; Hist. 3.

Anders, *andirs*, adv. 1) annorlunda: aliter. 4, 19: 18. 2) annars, eljest: alias, alioquin. 37; Hist. 6.

Anders wor, *andirsmor*, *anders wo*, adv. Nhd. *anderswo*. 13: 3; 25, 46: 1.

Anders wor mede, adv. med något annat: alia quadam re, alio instrumento. 19: 4.

Ane, præp. Nhd. *ohne*. 7: 1; 48: pr; Hist. 5.

An liggen (præs. *an lyt*), v. n. Nhd. *anliegen*. *wenne eyne eyn wenynghe an lyt*, 4.

An rören, v. a. c. dat. Nhd. *anrühren*. 8: 2.

An seen (impf. pl. *an seggen*; conj. sing. *an zege*), v. a. Nhd. *ansehen*. 25, 26: pr.

An tasten (part. præt. *an getastet*), v. a. fängsla: in vincula conicere. 50: 3.

Antworten (*-rden*), v. a. 1) Nhd. *antworten*. Hist. 1. a. *vor syne taet* &c. 16:

2; 17: 1. 2) ansvara för: praestare (*periculum rei, damnum &c.*). a. *syne czune*, 32: 6. Cfr. *Vor antworten*. 3) antvarda, öfverlemna: tradere. *-te en* (sc. *den drelle*) *syne hus heren*, 50: pr.

Anwysunge, *anwysunge*, f. Nhd. *anweisung*. *noch des rechtes a.*, 32: 6. *na der a. der gelerten*, Hist. 5.

Apgotlich, *apgöttlich*, *apgtötelich*, adj. Nhd. *abgöttlich*. 4; Hist. 2.

Apostol (pl. *-le*), m. Nhd. *apostel*. 55: 1.

Aar, m. ? ärr: cicatrix. *der wunden aarn* (acc.), 19: 5. In h. v. Suec. *ær agnoscitur*; Germani alias *narwe* (Nhd. *narbe*) dixerunt.

Arg, adv. illa: male. 72. Cfr. *Vorerggheren*.

Arm (dat. *armen*), adj. Nhd. *arm*. 28: pr.

Arne, f. (alias *ernet*) Nhd. *erndte*. 66: rubr.

Artig (pl. *-ge*), m. i. q. Gotl. *ertaug*. 19: 30, 31, 34; 20, 26: 2, 3; 35, 46: 1; 53, 55: pr; 56, 57, 66.

Artzste (gen. *-ten*), m. (alias *arzat*) Nhd. *arzt*. 19: pr.

B.

Backen (part. præt. *gebacket*), v. a. Nhd. *backen*. 6: 2.

Bak czan (pl. *-czene*), m. Nhd. *bakenzahn*. 19: 24.

Balke (dat., acc. et pl. *-en*), m. Nhd. *balken*. 19: 8, 21; 47: pr. Cfr. *Ding balke*.

Band, *bant* (pl. *bende*), n. i. q. Gotl. *banda*. 13: pr; 14: 4. Cfr. *Vredes bant*.

Bannen (gen. *bannes*, dat. *banne*), n. Nhd. (*kirchen-*)*bann*. 7: pr; 8: 1; 9.

Bant (dat. *bande*, pl. dat. *benden*), m. 1) Nhd. *band*. 19: 21; 34: 3, 4; 35: 1. Cfr. *Handebant*. 2) förbud: interdictum. Vide *Korn bant*.

Bantheil, adj. i. q. Gotl. *band hail*. 34: 2.

Bart (dat. *-te*), m. Nhd. *bart*. 19: 5, 30.

Barte, f. i. q. Gotl. *braiþyxi*. Hist. 4. "Breites beil, wie es von dem zimmermanne sowohl als im kriege gebraucht wurde." Ben.

Bate, f. bätnad: emolumentum. 38: 6. Cfr. Gloss. I. v. *avagstr*, et Ben. v. *bate*.

Bedarf, f. (nisi *b.* scriptum sit pro *-rve*, ut h. v. in pl. posita sit) behof: necessitas. *syner b. genissen*, 19: 18.

Beden, v. a. Nhd. *bitten*. Vide *An beden*.

Bedecken (præs. *-ket*), v. a. Nhd. *bedecken*. 19: 5.

Bedorfen (præs. *bedarf*, pl. *bedorfen*), v. a. c. acc. v. gen. Nhd. *bedürfen*. 3: pr; 10, 19: pr; 48: pr; 50: 1; 62, 74; Hist. 3.

Bedüten (præs. *-tet*), v. a. Nhd. *bedeuten*. Hist. 2.

Begenkniss (pl. *-se*), ? Nhd. (*leichen-*) *begängniss*. 28: pr.

Begrifen (præs. *-fet*, *-ft*; part. præ. *-ffen*), v. a. 1) träffa på: deprehendere. 6: 2, 4, 5; 23. Cfr. *Ynne begriffen*. 2) emottaga: accipere. 65, nisi interpres Germanus, hunc locum male intelligens, crediderit sermonem esse de comprehendendis furibus.

Begrifen (præs. *-festu* pro *-fest du*), v. a. gräfva: fodere. *b. eynen sot*, 37.

Begynnen, v. a. Nhd. *beginnen*. 41. *hir -net sich* &c. l: rubr. Cfr. *Anbegynne*.

Behagen (præs. *-get*, impf. *-gete*), v. a. c. dat. Nhd. *behagen*. *her -get dir*, 43.

Behalden (*-din*; præs. *behelt*; *beheldestu* pro *beheldest du*; conj. *behalde*; impf. pl. *behilden*), v. a. 1) Nhd. *behalten*. 21: pr; 38: 5, 8; 43, 46: pr; 55: 1; Hist. 3, 6. 2) emottaga: accipere. 8: 1. *b. das wiste wort*, 43.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Behöf, ? Nhd. *behuf*. 62.

Beholdiclich, adj. i. q. Gotl. *heimul*; proprie qui teneri potest. *her mache en (sc. den man) dir b.*, 43.

Behören (præs. *-ret*), v. a. Nhd. *gehören*. 13: pr. Cfr. *Bevoren*.

Beide, *beyde*, pron. Nhd. *beide*. 13: 2; 19: 25; 21: 8; 22: pr, 1, 4; 42. &c.

Beide, *beyde*, conj. både: et (... et). *b. ... unde (ouch)*, 3: 1, 3; 9, 16: 2; 19: pr, 15. &c.

Beiten, vide *Beyten*.

Bekennen (præs. *-net*; *-nestu* pro *-nest du*; conj. *-ne*; part. præs. *-nende*; part. præ. *bekant*), v. a. 1) Nhd. *erkennen*. *das sy des mannes -ne*, 25. *wirt her dar mete bekant*, 58. Cfr. *Wedir bekennen*. 2) Nhd. *bekennen*. 2: 2; 19: 28; 48: pr; 50: pr. 3) tillvita: obicere, imputare. *her -net eynem drellen dy dibe*, 50: 1. *b. eynem manne eyn kynt, sy -net ym des kindes*, 23. *uf eynen man dy untaet b.*, 18: pr.

Bekennunghe, f. igenkännande: agnitio. *b. van deme lande*, landkänning: aspectus terrae. 50: 2.

Beköstigen, v. a. bekosta: impensas praebere. 19: 32, ubi tamen interpres sensum vocis Gotl. *varþa* non recte intellexit.

Bekummeren, v. a. 1) oroa, besvära: inquietare, molestiam adferre. 6: 1, 3. 2) hindra, afbryta: impedire, inhibere. *dy czid b.*, 3: 1.

Beleiten, v. a. Nhd. *geleiten*, *begleiten*. *b. myt schriende*, 25. cfr. Gloss. I. v. *laipa*.

Benalen, v. a. c. dat. (Nnd. adpropinquare) träffa in: quadrare. *-let (sc. is) der czit* &c. 25.

Beneden, præp. (Nnd. Holl. item) under: infra.)(*boven*, 49.

Benömen, v. a. (Nnd. item) nämna: nominare. 3: 3.

Benötet, adj. Nhd. *benöthigt*. 21: pr; 38: 4.

Benötigen, v. a. Nhd. *nöthigen*. 16: 2. -*get*, part. præ. i. q. *benötet*, 38: 3.

Beer (pl. dat. *bern*), m. Nhd. *eber*. 17: rubr., 2.

Beraten, adj. gift (om qvinna): nupta (de femina). 21: 4, 7, 8, 10; 22: 4; 23. Cfr. *Umberaten*. H. v. est part. præ. verbi *beraten*, proprie (feminae nubenti) consulere, respectu speciatim habito honorum, quibus filia nubens datur (cfr. Halt. et Brem. W.)

Bereiten (impf. *berede*, part. præ. *berreit*), v. a. 1) Nhd. *bereiten*. -*te spise* &c. 6: 2; 32: pr; 62. 2) utgifva, betala: pendere, expedire. 3: 1. Cfr. *Umberet*.

Bereitunge, f. i. q. Gotl. *gingerþ*. Hist. 5. Cfr. *Czu bereitunge*.

Berg (pl. -*ge*), ? Nhd. *berg*. 4; Hist. 2.

Bergen (part. præ. -*nde*), v. a. bär-ga: colligere (fruges). 67. Cfr. *Gebergen*.

Berichten (part. præ. -*nde*), v. a. betjena, förse (med något): ministrare, praebere. Hist. 5.

Berichtunghe, f. betjenande: ministratio. 19: 33, ubi interpres sacram coenam vulnerato impertitam respexisse videtur. Sch. vertit: *versöhnung*.

Bersten? (part. præ. *geborsten*), v. n. Nhd. *bersten*. 19: 6.

Beschätzen, v. a. värdera: aestimare, taxare. 40, 52.

Beschichten, v. a. skifta, dela: dividere. 53.

Beschirmen, v. a. Nhd. *beschirmen*. 50: 1.

Beschouwen, v. a. undersöka: inquirere (proprie inspectare, Nhd. *beschauen*). 38: pr; 50: 3.

Beschowunge, f. 1) Nhd. *beschauung*. 32: 3. 2) undersökning: inquisitio. 38: pr, 3.

Bessen (*bezessen*), adj. bofast: qui fixam sedem vel habitationem habet. 14:

6; 19: 33; 23. Halt. vertit: "proprie qui fundum possidet iure domini."

Besitzen, v. a. Nhd. *besitzen*. Hist. 1.

Belissunghe, f. Nhd. *beschliessung*. 50: 2.

Bellossen (-*sin*), adj. (part. præ. a *bellassen*) 1) inläst, instängd: inclusus. *was dy dibe nicht b.*, 50: pr. *b. lantgut* (cfr. Gloss. I. v. *luka* 2), 31. 2) tillsluten: clausus. Hist. 6, ubi de litteris sigillo clausis sermo est.

Besorgen, v. a. Nhd. *besorgen*. 8: 2.

Besseren, v. a. 1) Nhd. *bessern*. Vide *Vorbesseren*. 2) försona: expiare. *syne sunde b.*, 13: 1.

Besserunge, f. Nhd. *besserung*. 61: rubr. Cfr. *Vorbesserunge*.

Best, adj. Nhd. *best*. *smygen ist ir-te*, d. ä. hennes bästa råd: tacere ei optimum est. 25.

Bestan (præs. *besteit* v. -*eyt*; pl. *bestan*), 1) v. n. börjas: incipere.) (*waren, usgan*, 9, 10. 2) v. a. c. gen. tillstå: fateri. *her besteit ym des*, 48: pr.

Bestetigen (impf. -*gete*, pl. -*tegiten* pro -*tigeten*), v. a. stadga: statuere (Nhd. *bestätigen*). Hist. 3.

Bestolin, adj. Nhd. *bestohlen*. *der milch b.* (cfr. Gloss. I. v. *mielk stulin*), 45.

Besuchen, v. a. ransaka (efter tjufigods): investigare (res furto sublatas). 50: 1.

Besworen (gen. f. -*rner*), adj. Nhd. *beschworen*. Vide *Vorbitunge*.

Betasten (præs. -*stu* pro -*stest du*), v. a. Nhd. *betasten*. 26: 3.

Bete, f. Nhd. *bitte*. 13: 5; Hist. 5.

Bete hus, n. Nhd. *bethaus*. Hist. 4.

Bethen (impf. pl. *boten*), v. a. Nhd. *beten, bitten*. 1; Hist. 1. Cfr. *Ungebetin*.

Betrachtunghe, f. Nhd. *beeinträchtigung*. Nescio an alius sensus tribui possit h. v., qua redditur Gotl. *ip*, 21: 9. Sch. vertit: *beschwerniss*.

Bette (dat. acc. *bette*), n. Nhd. *bette*. 2: 1; 18: 1; 19: 33; 22: 4; 23.

Bette gewand, n. sängkläder: *culcitae*. 22: 4.

Bettynge, ? hac voce mihi incognita redditur Gotl. *haghi*, 31. Sch. vertit: *ackerfeld*.

Bevinden, *bevynden* (præs. *-det*, part. præt. *bevunden*), v. a. 1) finna: invenire. 50. 2) befinna (med brott): deprehendere v. convincere. *dar mete b.*, *wirstu dar an* v. *dar mete bevunden*, 36, 46: 1; 70.

Bevindinghe, *bevyndinge*, f. i. q. Gotl. *agripr.* 50: pr, 1, 3.

Bevlecken, v. a. Nhd. *beflecken*. 8: 2.

Bevoren, vocabulum, ni fallor, lapsu calami deformatum, cuius loco *behören* legendum videtur. 34: pr.

Bevörworden (part. præt. *-et*), v. a. (a *vormort*) göra förord, betinga: conditionem statuere, pacisci. 43.

Bevreden (præs. *-et*), v. a. freda, skydda: tutum reddere, defendere (Nhd. *befriedigen*). 31.

Bewaren, v. a. bevara, vårda: curare, custodire (Nhd. *bewahren*). *dy kirche*, *das hecke*, *das gwæk b.*, 3: 4; 31, 34: pr.

Bewarunghe, f. Nhd. *bewahrung*. 18: 1; 47: rubr.

Bewisen (præs. conj. *-se*), v. a. 1) bevisa: probare. 50: pr. *b. mit syme eyde*, *mit (VI mannes &c.) eyden*, 3: 3; 14: 6; 16: 2; 18: pr; 19: 20, 21; 36. *b. mit czüghen*, 19: 19. 2) visa, bete: praeberere. *b. vorhegunge unde hülfe*, Hist. 3.

Bewisunge, *bemysunge*, *bewisinge*, f. bevisning: probatio. 25, 43. *b. czweyer radmanne &c.*, *b. der genen dy dar öbir weren*, i. e. probatio per illorum testimonium. 19: 1; 48: pr. *mit b.*, praesentibus testibus. 51, 67. *mit eyner däblichen b.*, cum probatione commissi furti; ita, etsi minus feliciter, redditur Gotl. *agripr.* 50: 1.

Bevyben, v. a. (a *wip*) bortgifta (son): uxori iungere (filium). *b. synen son*, 21: 1.

Beyden, vide *Beyten*.

Beyn (pl. *-ne*), n. Nhd. *bein*. 19: 7, 8; 26: 2; 43, 50: pr.

Beysunge, f. bet: pasuum. 46: 1.

Beyten, *beiten*, *beyden* (præs. *-et*, conj. *-e*), 1) v. n. bida, dröja: expectare (in loco), manere. 27. 2) v. a. c. gen. afbida: expectare (aliquid). *b. des dynghes*, *eres erbteyles &c.* 7: pr; 21: 1; 48: pr; Hist. 5, 6.

Beczalin (præs. *-let*, conj. *-le*; part. præt. *-let*), v. a. erlægga, betala, ersätta: pendere, solvere, rependere. 21: 4; 39, 43, 63. *dryvoldig b.*, 50: 1, 2. *syn lantgut b.*, i. e. pecuniae loco impendere. 38: 6. *den schaden b.*, 32: 6.

Bezeen, v. a. Nhd. *sehen*. 35: pr.

Beczihen (impf. *beczeig*), v. a. berätta: narrare. *der is ym anbrochte adir beczeig*, 48: pr. H. v. praecipue occurrit ubi de criminationibus agitur. Cfr. *Halt*. v. *bezeihen*, et *Ziem*. vv. *beziehen*, *zihen*.

Beczügen (præs. conj. *-ghe*), v. a. 1) Nhd. *bezeugen*. 2: 2; 32: 1; 50: 3. 2) bestyrka (med ed): probare (iuramento). *b. myt XII manne eyden*, 13: 5.

Beczügunge, f. vitnesbörd, intyg: testimonium. 3: 3; 13: 5; 19: 1; 32: 1; 55: 1.

Bichten (part. præt. *gebichtet*), v. a. Nhd. *beichten*. 2: 2.

Bigen (part. præt. *geböget*), v. a. (Holl. *buigen*) Nhd. *beugen*. 19: 6.

Biś, 1) adv. Nhd. *bis*. *b. an*, 3: 1; 17: 4; 19: 7, 8; 20, 22: pr, 2, 4; 34: 4; 42, 55: 1. *b. czu*, 70. *b. das czu*, 19: 28. 2) conj. till dess: donec. 21: pr; 22: 4; 34: pr. *b. das*, 21: pr.

Bisen (præs. *-et*), v. a. Nhd. *beissen*. 17: 1; 46: pr. Cfr. *Hundesbys*.

Bisteren, v. a. (Nnd. *büstern*, a *büster* v. *bister*, ferus, torvus) irra, fara vill: errare. Vide *Vorbisteren*.

Biten, *bitten* (impf. pl. *böten*; part. præt. *geböten*), v. a. 1) erbjuda: offerre. 13: 5; 14: pr. Cfr. *Uf-*, *Vort-*, *Weder biten*. 2) bjuda: invitare. 27. 3) påbjuda: iubere, indicere. 6: pr. Cfr. *Vor-*, *Czubiten*; *Umpiten*, *Us bytunge*. 4) updraga (åt någon): mandare (alicui). 38: 6. Cfr. *Enbiten*.

Bliben, *blyben* (præs. *-bet*, *-bit*; conj. *-be*; impf. *bleip*; part. præt. *gebleben*), v. n. (alias *beliben*) 1) kvarblifva, förblifva: remanere; Nhd. *bleiben*. 3: 4; 13: 1, 2; Hist. 6. &c. *stande v. stan b.*, 22: pr; Hist. 5. *stete b.*, 38: 6. *sunder schult b.*, 13: 5. *eyn dritteil -bet deme clostir, das syne -bit ym*, 7: 1; 36. Cfr. *Obir-bliben*. 2) varda, blifva: fieri, esse (Nhd. *werden*). *das qwek -bet tot*, 34: pr. *das kynt -bet ungebüsset*, 18: 1.

Blint, adj. Nhd. *blind*. Vide *Starblint*.

Blösen (præs. 2 pers. *-sest*; *-sestu* pro *-sest du*; part. præt. *gebloset*, *geblöset*), v. a. Nhd. *blößen*. 19: 30; 26: pr. Partic. *geblöset* occurrit ut subst., eodem sensu ac Gotl. *loyski. g. dar man* &c. 19: 30.

Blut (gen. *-tes*, dat. *-te*), n. (alias *bluot*) 1) Nhd. *blut. czu -te slan*, 8: pr. 2) blodsband, släktskap: consanguinitas. *des -tes nehest v. gliche na*, 21: 3; 22: pr. *dy neghesten des zelbin -tes*, 30. 3) blods-förvandt, släktning: consanguineus. *das neheste b.*, 21: 8; 22: pr. *des -tes ichteswas ist, das b. vorgeyt*, 21: 2.

Blytschaft, *blytschapft*, *blytscoft*, f. (alias *blideschaft*, a *blide*, Nnd. item, Angl. *blithe*, hilaris, mitis; Holl. *blijd*, hilaris, *blijdschap*, hilaritas) nöje, lustbarhet: gaudium. 27, ubi h. v. respicit convivium nuptiale.

Boed, m. Nhd. *boot*. 47: 3.

Bol, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 38: 8.

Bole (acc. *-en*), m. (alias f.) Nhd. *bohle*. 47: 1.

Böm (pl. item), m. (alias *boum*) Nhd. *baum*. 35: rubr.

Börde, *borde* (dat. *-en*), f. (alias *bürde*) Nhd. *bürde*. 6: 3.

Bördyngh, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 47: 1. Cfr. Gloss. I. v. *byrþing*.

Bören (part. præt. *gebört*), v. a. (alias *bern*) bära, föra: ferre. 3: 3. Cfr. *Uf bören*.

Borgh, f. Nhd. *burg*. Hist. 1.

Börnen (impf. pl. *branten*), v. a. (Mnd. *bernen*, vide VStL.) upbränna: cremare. Hist. 5. Cfr. *Vorbörnen*, *Mortbörner*, *Ungebrant*.

Bosem, m. (alias *buosem*) Nhd. *busen*. Hist. 1.

Bote (acc. *-en*), m. Nhd. *bote*. 23. Cfr. *Sendebote*.

Boven, præp. (Mnd. et Holl. item) öfver, mera än: super, plus quam. 49.

Brechen (præs. *brichet*, *bricht*, *brecht*, 2 pers. *brichest*, pl. *brechen*), v. a. 1) bryta, sönderbryta: frangere, perfringere. 34: 2; 35: 1. *wen her* (sc. *der ochse*) *brecht* (cfr. Gloss. I. v. *briauta* 1), 44. Cfr. *Uf-*, *Zu brechen*. 2) bryta, öfverträda, ej iakttaga: violare, non servare. 8: 2; 70. *wer dis brichet*, 27, 38: 4; 41, 60, 70. Cfr. *Heiligen tage brechlichkeit*.

Brechlich, *bröchlich*, *bröchlik*, *brochlich*, adj. 1) saker, brottslig: noxius. *b. werden*, 13: 2, 3. *b. man*, 8: 2; 11: 1. *-che lüde*, 8: 2. *-che zache*, brott: delictum. 8: 1. Cfr. *Gebrechlich*. 2) skyldig till straff: poenae obnoxius. *b. an III v. VI marc*, 9, 13: 5; 32: 3, 5; 41. *b. III marc*, 3: 2; 4. *eynen man b. machen*, 6: 3.

Bregen (gen. *-ns*), n. (Nnd. *brägen*, Holl. *brein*, Angl. *brain*) hjerna: cerebrum. 19: 6.

Breit, *breyt*, adj. Nhd. *breit*. 31. *eyner hand b.*, 26: 3.

Breite, f. Nhd. *breite*. 35: 1.

Brenge (dat. *-en*), f. ? bröst (bringa): pectus. 50: pr.

Brengen, brengken, brengin (præs. *-get*, conj. pl. *-gen*; impf. *brochte, brachte*; part. præt. *brocht, gebrocht*), v. a. Nhd. *bringen*. 2: 2; 13: 5; 14: pr; 17: pr; 23, 48, 52; Hist. 1. *us dem gothnischen czu dūcze b.*, i. e. transferre, vertere. Epil. Cfr. *An-, In-, Vullen-, Wedir brengen*.

Bresse (acc. *-en*), ? spänne: fibula. 26: 1, ubi hac v. redditur Gotl. *nestli*. Cfr. SML. v. *braz*, Brem. W. v. *bradsen*, et OELRICHS, *Gloss. ad stat. Brem. ant.* v. *brasen*. Sch. perperam vertit: *löcher*, h. v. confundens cum *brést*, defectus.

Brif (pl. *brive*), m. Nhd. *brief*. Hist. 6.

Broch, m. (alias *bruch*) öfverträdande: violatio. *b. der heylcheit* (cfr. Gloss. I. v. *helgis brut 1*), 6: 3. Cfr. *Bruche*.

Bröchlích, vide *Brechlich*.

Brot (dat. *-te*), n. Nhd. *brot*. 6: 2; 66.

Bruch, f. (alias *bruoch*; Anglo-Sax. *broc*, Nd. *brook*, Holl. *broek*) i. q. Gotl. *brok*. 19: 31.

Bruch (dat. *-che*), n. (alias *bruoch*, cfr. Ben. I. p. 270) myr, mosse: palus, campus uliginosus. 32: 2, 3. Cfr. *Gebruche*.

Brüche (*bröche, broche*; pl. item), f. 1) öfverträdande: violatio. *b. der heilikeyt* (cfr. Gloss. I. v. *helgis brut 1*), 6: 1. *des heiligen taghes b.*, 6: 4. 2) brott: delictum. 8: 1. *van -en geerbet* (cfr. Gloss. I. v. *sak 1*), 14: pr. 3) böter för brott: mulcta delicti. 6: 2; 8: 1, 2; 13: 5; 19: 1, 5; 41, 50: 1. *busse adir b.*, per pleonasmum, 26: 3. *b. des rechetes*, laga böter: legitima mulcta. 11: pr; 12. *des landes b.*, 7: pr. cfr. *Landbröche*. *b. der heilicheyt* (cfr. Gloss. I. v. *helgis brut 2*), 8: 2. *schentliche b.*, i. q. Gotl. *þunki*. 49. *sunder v. alsunder b.*, saklöst: impune. 32: 4; 35: pr. Cfr. *Bruchen, Byschoves bröche*.

Bruchen (part. præs. *-de*), v. a. bruka, njuta: uti, frui (Nhd. *brauchen*). 3: 1. *van b. der böm, de* (illicito alienarum) arborum usu; nisi v. *b.* ad nomen *bruche* sit referendum, ut sensus sit: de mulctis ob arbores (caesas). 35: rubr.

Bruder (gen. *-ers*; pl. *-ere; brüder*, 38: 5.), m. Nhd. *bruder*. 13: pr; 14: pr; 21: 7; 22: pr, 3; 23, 38: 7. &c.

Bruderkindere (*-kyndere*), n. pl. Nhd. *bruderKinder*. 30, 38: 5.

Brust (pl. *-te*), f. Nhd. *brust*. 26: 3.

Brut, f. Nhd. *braut*. 27.

Brutegam, m. (alias *brütegome*) Nhd. *bräutigam*. 27.

Brutlacht (pl. dat. *-ten*), ? (alias *brutlouft*; Nnd. *brutlag*, Holl. *bruiloft*) i. q. Gotl. *bryþlaup*. 27: rubr.

Brutmesse, f. i. q. Gotl. *brup messa*. 27.

Brutögher, m. brudförare: dux sponsae. 27. Posterior pars h. v. deducenda videtur a *ziehen*, Mnd. *ten*, ducere. Cfr. Gloss. I. v. *bryttugha*, et VStL. v. *brytteghe*. Huic v. respondet Nhd. *brautführer*, quo nomine denotantur ii, qui die nuptiarum ad altare deducunt sponsam et sponsam.

Brun ? (dat. *-wen*), (alias *bra*, pl. *bramen*; Isl. *brá*, Angl. *brow*, Holl. *wenkbraauw*) Nhd. *augenbraue*. 19: 5.

Buch, n. Nhd. *buch*. Vide *Rechtbuch*.

Bude, f. Nhd. *bude*. Vide *Slof bude*.

Budhcafti, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur Hist. 6.

Buk (pl. *bücke*), m. (alias *boc*) Nhd. *bock*. 56.

Buland, n. (a *büwen*) i. q. Gotl. *boland*. Hist. 1.

Bulle, m. (Angl. *bull*) Nhd. *bulle*. 17: pr.

Büman, vide *Büwe man*.

Bunde (gen. dat. *-en*, pl. *-en; -er*, Hist. 4.), m. i. q. Gotl. *bondi* (vide Gloss. I.

sub 1). 7: pr; 10, 17: 1; 38: 6; 67; Hist. 4, 5. Cfr. *Husbunde*.

Bunden kyndere, n. pl. i. q. Gotl. *bon-da barn*. 5: pr.

Busen (buten), (Mnd. *buten*, Holl. *buiten*) 1) præp. c. dat. v. gen. utom: extra. *b. drien heimdorferen, den lûten, demedyngge*, 13: pr; 38: 3, 5. *b. der stad*, Epil. *b. landes*, 13: 1. *b. czunes*, 32: 5. 2) adv. ute: foris. *b. an dem strande, an dem vlosse*, 47: pr; 2; 74. *stelet ymant van buten*, i. e. si servus fugitivus, dum extra domicilium vagatur, furtum committit. 50: 2.

Busen czûn (pl. -ne), m. i. q. Gotl. *ta-garþr.*) (*mittel czûn*, 32: 6.

Busse (buse, 14: 4. *bûsset*, perperam, 16: pr.), f. 1) bot, böter: mulcta; a) i allmänhet: generatim. 2: 2, 3; 7: pr; 13: 5. &c. *der munden b.*, 19: 5. *der drelle b.*, 20. *der willekôr b.*, vide *Willekôr busse. synes lybes b.*, 12: pr. cfr. *Lip*. Cfr. *Slege-, Twangh busse*. b) i synnerhet dråpsbot: speciatim mulcta homicidii (Gotl. *vereldi*). 14: pr, 2-4; 15: 1; 17: 4; 24: 2; 25, 49. *mannen b.*, vide *Mannen busse. eynes mannes b., eynes drelles b.*, 15: pr. *drier manne b.*, Hist. 3. *der vrede bande b.*, 16: pr. *vulle b.*, 14: 6; 16: 2; 18: 1; 48: 1. *halbe b.*, 18: pr. 2) kyrkstraff: poena ecclesiastica. 2: 2.

Bûssen (bussin, 14: 6. præs. 2 pers. *bûssetu, bûstu* pro *bûsset du*, 8: pr; 34: 2. conj. -se, pl. -sen; imperat. -se, 8: pr; 9, 11: pr. &c. part. præter. *gebûsset*, 9, 15, 16: 1. &c. *gebûset*, 26: 4. *gebot* (Mnd.), 14: 5; 19: 14; 20. *geboet*, 8: 1.), v. a. 1) ersätta: rependere. *den schaden b.*, 32: 6; 33, 34: 1, 2. 2) böta: mulctam pendere. 2: 2; 4, 5: 1; 6: 5; 7: pr. &c. *den totslag b.*, 13: 5. *das kynt b.*, 14: 6. Cfr. *Vorbussen, Ungebûsset*.

Bûten, v. a. byta, skifta: permutare. *lantgut czwischen sich b.*, 38: 2.

Bûtyngge, f. skifte: permutatio. 38: 2.

Bûwe geczug (pl. -ge), n. i. q. *bûwe-czug*. 32: pr.

Bûwekwek, n. (a *bumen et qwek*) i. q. Gotl. *orta soyþr*. 10.

Bûwelich, buwelik, adj. odlad: excultus. *b. lantgut*, 32: 1. *b. erde*) (*walt unde gebruche*, 32: 2.

Bûwe man, bûwman, bûman (gen. -nes), m. (Holl. *bouwman*) jordbrukare: ruricola. 60, 66. *eyn czynsgebende b.*, landbo: colonus (cfr. Ziem. v. *bu-man*). 3: 2.

Bûwen (præs. -et, pl. -en; impf. -ete, -ede, pl. -eten; part. præter. *gebûwet*), (Nhd. *bauen*) 1) v. a. bruka jord: colere terram. 67. 2) v. a. bebo: habitare (locum). *unse land gebûwet* (cfr. Gloss. I. v. *byg-gia 1*), 1. 3) v. a. bygga: aedificare. 3: pr, 3; Hist. 4, 5. 4) v. n. arbeta (i allmänhet): laborare, opus facere (generatim). 6: 5. 5) v. n. bo: habitare (in loco). Hist. 1.

Bûwerk, n. arbete (vid landtbruk): opus (rusticum). 32: pr.

Bûwe czug (pl. -ge), n. i. q. Gotl. *ortar vitni*. 32: 1. Cfr. *Bûwe geczug*.

Bûwunghe (bûwnghe), f. byggande, byggning: aedificatio. 3: 3.

By, præp. c. dat. (Nhd. *bei*) 1) vid: iuxta. *by der kirchen, eyme velde* &c. 13: 2; 31, 32: 6; Hist. 1. Cfr. *Dar*. 2) hos: apud. *by ir, sich, eme*, 2: 1; 18: 1; 47: 1; 50: pr. *by deme vater*, 22: 4. *by sich*, för sig, särskildt: pro se, seorsum. 38: 5; Hist. 2. 3) vid (tid eller tillfälle): h. v. respicit certum tempus vel casum. *by eynes manden vrist, der vrist, den VIII tagen*, Hist. 6. *by dem galgen unde by dem vûre*, quando pendendus est maleficus quidam, vel incendium extinguendum est. Ibid. 4) vid (påföljd): sub (certa poena &c.). *by III* &c. *marc*, 2: 2; 17: 4. 5) för (orsak): ob, propter. *by des heiligen taghes bröche*, 6: 4.

Byl, byle, n. (alias *bil, bile*) Nhd. *beil*. Inde

Byles ör (*byles* v. *büles öer*), n. i. q. Gotl. *yxar hamar*. 8: pr, 2; 11: pr; 12: pr. Proprie h. v. sine dubio significat foramen partis aversae securis, cui infigitur manubrium.

Bynden (præs. *-det*, conj. *-de*; imperat. *bynt*; part. præt. *gebunden*), v. a. Nhd. *binden*. 16: 2; 17: 1; 34: 1-4; 35: 1; 46: 1; 50: 1; 57. Cfr. *Vorbynden*, *Rechtbunden*.

Bynedene, præp. c. dat. (Holl. *beneden*, Angl. *beneath*) nedanför: infra. Hist. 5.

Bynnen, præp. c. dat. v. gen. Nhd. *binnen*. *b. (den) czunen, thoraborg*, 22: 3; 35: pr; Hist. 1. *b. czunes*, 32: 5. *b. der czit, drien jaren, eyne manden &c.* 13: 2, 5; 16: 2; 33, 38: 2. &c.

Byr, n. Nhd. *bier*. 27.

Byschof, bischof (gen. *-oves*, dat. et pl. *-ove*), m. Nhd. *bischof*. 3: 3; 6: pr; Hist. 5, 6.

Byschoves bröche, f. i. q. Gotl. *biskup sak*. 9; Hist. 5.

Bystan (præs. *bysteit*), v. a. c. dat. stå vid, vara nära: adstare, adesse (Nhd. *beistehen*). *der ir v. ym nehest bysteit*, i. e. proximus cognatus. 14: 6; 38: 5. *y-mand der ym bysteyt*, aliquis eius cognatus; ita male redduntur verba Gotl. *neqvan hans varnaþ*, i. e. aliquam eius cognatam. 24: 1.

C.

Clagen (præs. *-et*, impf. *-ete*), v. n. 1) klaga, beklaga sig: queri. 18: pr. 2) kára, anställa átal: actionem instituere. 25, 26: 3; 32: 1.

Cleit, cleyt (pl. *cleidere*, dat. *-deren*), n. 1) kläde, tyg: pannus. Vide *Ryd cleid*. 2) Nhd. *kleid*. 18: 1; 19: 31; 26: 2; 28: pr. Cfr. *Gankleidere*.

Cleyn (compar. *-ner*), adj. Nhd. *klein*. 8: 2; 28: 2; 47: 2; 52, 53.

Cleynode (pl. dat. *-den*), n. matvaror: edulia. Hist. 4. Vocem *kleynode* habere significationem rei parvae maioris pretii, notissimum est (cfr. VStL. v. *clenöde*); at h. v. quoque denotare rem minoris pretii, praesertim edulem, docent exempla quae attulerunt Wächter, *Gloss. Germ.* v. *kleinod*, et Halt. v. *kleinet*; cfr. Ih. *Gloss.* v. *klenod*. Observandum vero est, quod reticuit Ih., res, quas charta ab Halt. citata sub hoc nomine comprehendit, non omnes esse edules.

Cliben (part. præt. *geclobin*), v. a. Nhd. *klieben*. 32: pr.'

Clippen (part. præt. *geclippet*), v. a. klippta: tondere. 55: 1. Cfr. *Ungeklippet*.

Clynt (dat. *-te*), m.? klint: rupes. Hist. 5.

Cristen, adj. christen: christianus. Hist. 4-6.

Cristenheyt, f. 1) christendom, christ-na läran: christiana religio. 1; Hist. 5. 2) christenhet: christiani homines. 4.

Crönen (part. præt. *gecrönet*), v. a. kröna: coronare. Hist. 6.

Cruczes tag (pl. *-ghe*), m. gångdag, en af de tre böndagar, som firades i sjette veckan efter påsk: dies rogationum, ex iis tribus, qui celebrabantur in septimana sexta post pascha (Nhd. *kreuztag*). 8: pr. Cfr. *Crucze woche*.

Crucze woche (dat. *-en*), f. Nhd. *kreuzwoche*. 8: pr. Cfr. HelsL. v. *gang dagher*.

D.

Dannen, adv. dädan: inde. *van d.*, 13: 2, 3.

Dar, adv. 1) der, der som: ibi (ubi). 3: pr, 4; 8, 9, 13: pr, 2; 14: pr. &c. *d. wirt, ist, synt* &c. 4, 8: 1; 9, 20, 21: 4; 23. &c. Cfr. *Aldar*. 2) dit: illuc. 26: 3; 48: 1; Hist. 3. 3) part. relat. (der &c.) som: (ibi &c.) ubi, qui &c. 8: 2; Hist. 5. *dar d.*, 8: 2; 25.

do hyn d., 13: pr. *das d.*, 53. *dy d.*, 13: pr; 60. Detta ord förekommer ofta i sammanhang med prepositioner och adverbier: h. v. saepe connexa est praepositionibus et adverbis. *d. abe*, deraf: de eo. 38: 5; 47: 1; 52, 72. *d. an*, a) dervid: in eo. 18: pr; 36. b) hvari, hvarpå: in quo. 9. c) till hvilken: ad quem. 48: pr. *d. by*, Nhd. *dabei*. 18: pr, 1; 25, 26: 3; 48: pr. cfr. *Lank. d. hyn*, Nhd. *dahin*. 57. *d. mede v. mete*, a) Nhd. *damit*. 6: 2; 19: 21; 46: 1; 47: 3; 57, 58, 70. b) derjämte, dessutom: praeterea, insuper. 16: 2. *allis das d. mete gevunden vurt*, i. e. *myt deme drellen*. 50: 2. *d. na*, a) der-efter, sedan: postea. 3: 3; 7: pr; 12: pr; 13: 5; 19: 24. &c. b) efter som: prout. 41. *d. neghest*, vide *Na. d. neghest by*, dernäst intill: illi loco proxime. 32: 1. *d. obir v. öbir*, a) deröfver: super. 34: 2. b) dervid (tillstädes): ibi (praesens). 48: pr. *d. uf v. uff*, a) Nhd. *darauf*. 2: 2; 3: 4; 19: 30. b) hvarpå: in quo. 16: 1; 19: 30. *d. us*, a) Nhd. *daraus*. 21: 6. b) hvarur: e quo. 21: 2. *d. van*, a) deraf: de eo. 8: 1; 24: 1, 2; 38: 8. &c. b) derifrån: inde. 37. c) derom: de eo. Hist. 5. d) af hvilken, hvaraf: a v. de quo. 3: 4; 73. *van d.*, derifrån: inde. 21: 6; Hist. 1, 4. *d. vor v. vör v. vöre*, a) därför: pro eo. 13: 5; 14: pr; 38: 6; 47: 3; 48: pr. &c. b) för hvilken: pro quo, cui. 25, 48: 1. *d. yn*, a) Nhd. *darin*, 38: 6. b) hvari: in quo. 21: 10; 59: 1. *d. ynne*, a) Nhd. *darin*. 48: pr. b) hvari: in quo. 8: 2; 13: 2, 3; 14: 2; 23, 38: 4, 5; 47: pr, 1. *d. czu*, a) Nhd. *dazu*. 3: 3; 6: 1, 4; 33, 37, 38: pr. &c. b) derjämte, dessutom: praeterea, insuper. 14: 6; 19: 33. c) till hvilken, hvartill: ad quem. 13: pr; 48: 1. *d. czu myt*, i. q. *d. czu b*), 6: 2. *d. czwischen*, Nhd. *dazwischen*. 13: 5; 19: 33.

Darf, vide *Dorfen*.

Das (*dat*, Mnd., 19: 4.), conj. att: quod,

ut. 1, 2: pr, 2. &c. *bis d.*, vide *Bis. dy nile d.*, 7: 1. *wy d.*, Hist. 1. *na v. er der czit d.*, Hist. 1, 3, 5. *bis an dy czit d.*, 3: 1; 22: 4. *an dem dritten tage d.*, i. e. postquam. 18: pr. *synt . . . d.*, *ibid. dar d.*, i. e. ubi. Hist. 5. *doch d.*, *jo doch d.*, vide *Doch, Jo. alleyne d.*, vide *Alleyne 2.*

Decke, f. Nhd. *decke*. 22: 4.

Decken, v. a. Nhd. *decken*. Vide *Be- decken*.

Den, conj. men: sed. 6: 5; 17: 4.

Denne, den, adv. 1) då: tunc. 10, 13: 5; 22: 4; 25, 33, 48: pr; 59: 1; Hist. 5, 6. 2) med en föregående conjunctivus och neg. part. *ene*, om ej så är: una cum praecedente conjunctivo et part. neg. *ene*, nisi ita sit. Vide *Ene*.

Denne, den, conj. än: quam. *grösis, mer, spater* &c. *d.*, 2: 3; 3: 3; 4, 6: pr, 1; 7: pr. &c.

Der, pron. dem. den: is, ille. 6: 4; 10. &c. *de*, 32: 1. *dy*, 47: 2. f. *dy*, 21: 10; 26: pr. n. *das*, 7: pr; 8: 2. gen. f. *der*, 25. n. *des*, 3: pr; 7: 1. dat. m. *deme*, 3: 3, 4; 9. f. *der*, 3: 3; 8: pr. n. *deme*, 23; Hist. 5. acc. m. *den*, 23, 43. f. *dy*, 45, 47: 1. n. *das*, 1, 2: 2. *dat* (Nd.), Epil. pl. m. *dy*, 21: 3, 4; 24: 2. f. item. 21: 4; 22: 4. gen. *der*, 13: pr, 5; 22: pr, 4. dat. *den*, 23, 32: pr. acc. m. *dy*, 8: pr; 19: 24. f. *dy*, 19: 1; 22: 4. *de* (nisi *der*, gen. pl., legendum sit), 8: 2. n. *dy*, 17: 4; 53. — Observandum est: 1) hoc pronomen haud raro loco pronominis personalis occurrere; ex. c. *leytet das* (pro *is*), 6: 3. *eyner van den* (pro *en*), 32: pr. *der sal das* (pro *is*) *bewaren*, 34: pr. *vöret das* (pro *is*) *weg, vindet her das*, 35: pr; 74. *sang das* (pro *is*) *nicht mer, den* (pro *en*) *gab her namen, dy* (pro *sy*) *sprach*, Hist. 1. 2) gen. n. *des* interdum adverbialiter poni, ut verti possit: de ea re, ut: *des synt alle* &c. 3: 1; vel eam ob causam, ut: *des sal he habin, des büwen sy, des steig her*, 57; Hist. 1, 5; cum vero dicitur: *des gap*

ym &c., Hist. 4, *des forte errato pro do scriptum est.*

Der, pron. relat. som: qui. 2: 2; 3: 1, 4. &c. *de*, 13: pr. f. *dy*, 6: 3; 21: 10. n. *das*, 1, 2: pr; 4. gen. m. *des*, 17: 4; 31, 34: pr, 1. dat. *deme*, 32: pr; 55: 1. acc. *den*, 9, 13: pr. *denne*, 34: pr. n. *das*, 6: 2, 4; 10. pl. m. *dy*, 2: 2; 8: pr, 1. f. item, 8: 2. n. item, 2: 2; 10: pr. gen. *der*, 57. dat. *den*, 18: pr; 38: 5. acc. m. *dy*, 3: 3; 6: pr. f. item, 13: pr. n. item, 13: pr; 57. — Interdum pron. dem., quod respicit h. v., omissum est; ex c. *dy helfte sal habin* (sc. *der gene*) *der sy* &c. 6: 4. *so erbin* (sc. *dy genen*) *dy des blutes nehest synt*, 21: 3. *so sal is vorstan* (sc. *der gene*) *denne* &c. 34: pr. *den schaden sal büssen* (sc. *der gene*) *des das untyr is*, 34: 1. *den* (sc. *drelle*) *sal vorgelden* (sc. *der gene*) *des das schif was*, 50: 2.

Der, art. def. Graec. δ , η , $\tau\omicron$. 2: 2; 3: pr, 1, 3, 4. &c. *dy*, 38: 6; Hist. 3. f. *dy*, 2: 2, 3; 3: 1, 3. n. *das*, 1, 2: 1, 2. gen. m. *des*, 6: pr, 1, 4, 5. f. *der*, 2: 2; 3: 1, 2. *de*, 19: 17; 50: 1. n. *des*, 2: 2; 3: 3. dat. m. *deme*, 2: 2; 3: 1. *dem*, 3: rubr.; 8: 2; 13: pr. f. *der*, 1, 3: 1, 3, 4. n. *deme*, 1: rubr.; 2: 2. acc. m. *den*, 3: 1-4. f. *dy*, 2: 2; 3: pr, 1-3. *de*, 27. n. *das*, 2: 2; 3: 1, 2. pl. m. *dy*, 3: 3; 6: pr. f. item, 8: 2. n. item, 5: pr; 15: 1. gen. *der*, 1: rubr.; 3: 3; 4. dat. *den*, 2: 2; 3: 1, 3; acc. m. *dy*, 13: 2; 32: 6. n. *dy*, 8: 2; 11: pr; 19: 28. *de*, 32: pr.

Der gene (3: pr, 2; 13: pr, 5. &c. *dy gene*, 60. gen. m. *des genen*, 46: 1; 68. dat. m. *deme genen*, 2: 2; 3: 1; 6: 2. &c. acc. m. *den genen*, 41, 48: pr. pl. m. *dy gene*, 2: 2; 23, 32: 1; 38: 5. *dy genen*, 2: 2. gen. *der genen*, 19: 1; 48: pr; Hist. 5, 6. dat. *den genen*, 8: 1; 18: pr; 26: pr; 38: 3.), pron. 1) den andre: alter (Nhd. *jener*). 13: 5; 14: pr; 19: 1; 32: 3; 33, 36, 43. &c. 2) den (som): is (qui) (Nhd. *derjenige*). 2: 2; 3: 1; 6: 2; 8; 13: pr, 5. &c.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Dich, vide *Du*.

Din, pron. poss. *din*: tuus. 34: 2. dat. *dyme*, 37. *dynem*, 8: pr. acc. *dinen*, 43. *dynen*, 33. n. *din*, *dyn*, ibid.

Dinen, v. a. Nhd. *diene*. Vide *Us dinen*.

Ding balke (acc. pl. *-en*), m. i. q. Gotl. *mot stukkr*. 57. Cfr. Halt. v. *dingbaume*.

Dingh, vide *Dynggh*.

Dinghe vöringe, f. förande till tinget: deductio ad locum iudicii. 52.

Dinst, m. tjenst: ministerium. Vide *Gotis dinst*.

Dir, vide *Du*.

Disser, pron. dem. Nhd. *dieser*. Hist. 1. f. *disse*, ibid. n. *dis*, 1, 2: pr; 3: pr. &c. *dys*, 41. acc. n. *dis*, 3: 1; 4, 41. &c. *dys*, 27, 38: 4; Hist. 3.

Do (*da*, 60.), 1) adv. der, der som: ibi (ubi). 3: 3; 6: 2; 13: 2; 27. *do heyme* (cfr. Ben. I. p. 305), 12. *do abe*, deraf: ab eo. *dy anderen prister* . . . *do abe* &c. d. ä. af dem: ab iis. Hist. 5. *do hyn*, Nhd. *dahin*. 13: pr. 2) part. relat. som: qui, ubi &c. *der* (pron. dem.) *do*, den som: is qui. 49. *der* (relat.) *do*, som: qui. *der gene* . . . *der do*, 13: 5; 38: 7. *dem qwecke* . . . *der do*, 37. *iczlich* . . . *der da*, 60. *wer do*, hvilken som: qui, quicumque. 27, 47: 3. *do uffe*, hvarpå: in quo. 3: 4. *do us*, hvarur: e quo. 21: 8.

Do, 1) adv. då: tunc. 13: pr; Hist. 1, 3-6. 2) conj. då, när: cum. 2: 2; 6: 2; 13: pr; 23; Hist. 1, 3, 5.

Doch, adv. dock: tamen (Gotl. *þau*). 7: pr; 11: pr; 19: 10; 21: 3; 25. Cfr. *Jo. d. das*, om ock: etiamsi (Gotl. *þau et*). 23.

Döghen, v. a. (Mnd. et Nnd. *dogen*, Dan. *döie*) tåla, fördraga, prov. *döja*: sustinere, tolerare. 26: 3.

Dömere, m. domare: iudex. 19: 33; Epil. Cfr. *Land dömere*.

Dopelen (præs. *-lt*), v. a. Nhd. *doppeln*. 71.

Dopil spil, n. Nhd. *doppelspiel*. 71: rubr.

Dör, vide *Tör*.

Dorf (dat. *-fe*), n. i. q. Gotl. *byr*. 25. Cfr. *Heymdorf*.

Dorfen (præs. *darf*), v. a. 1) måga, vara berättigad (att göra): ius habere (aliquid faciendi). 3: 1; 11: 1. 2) (i nekan- de sats) behöfva, vara nödsakad (att gö- ra): necesse habere (aliquid facere). 2: 2; 14: 3; 50: 2. Cfr. *Bedorfen*.

Drel, *drelle* (gen. *-lles*, dat. *-le*, *-llen*, acc. *drel*, *-le* v. *-llen*, pl. *-lle*), m. träl: ser- vus. 8: pr; 15: pr; 16: pr; 2; 20, 25, 50: pr, 1, 2.)(*drellynne*, 6: 5.

Drellynne (dat. *drölynen*), f. trälinna: serva. 2: 3; 6: 5.

Drie, *drye*, num. Nhd. *drei*. 3: 3; 50: 3; Hist. 1. n. *drie*, 13: 5. *dry*, 46: pr. gen. *drier*, 3: 3; 13: 5; 17: 2; 19: 1, 33. dat. *drien*, *dryen*, 3: 1; 13: pr; 5; 14: 6. acc. m. *drye*, 19: 30; 21: 2; 22: 4. *dry*, 27.

Drie, *dry*, adv. tre gånger: ter. 13: 5; 14: pr; 47: 2.

Drierleye, adj. Nhd. *dreierlei*. 43.

Drischen (part. præt. *gedroschen*), v. a. Nhd. *dreschen*. 3: 1.

Dritte (*drytte*, Hist. 3.), num. Nhd. *dritte*. 3: 1; 8, 13: 5. &c.

Drittehalbe, num. Nhd. *drittehalb*. 34: 4.

Drittenteil, *dritteteil*, *dritteil* (*dryt- tenteil*, *drittentel*; gen. *-eiles*, dat. *-le* v. *-l*, pl. *dritteil*), n. 1) tredjedel: triens. 3: 1; 7: 1; 8: 1, 2; 38: 6; 74; Hist. 1. 2) en af Gotlands tredingar: una ex tribus par- tibus Gotlandiae. 41, 54; Hist. 2, 5. *das norder*, *mittelste*, *suder d.*, Hist. 1, 5. Cfr. *Mittel dritteil*.

Drittenteiles dingh (dat. *-ghe*), n. i. q. Gotl. *þriþiungs þing*. 53, 54, 57.

Drivoldig, adj. trefaldig, tredubbel: triplus. 50: 1.

Drivoldigen, *dryvoldig*, adv. tredub- belt: tripliciter. 50: 1, 2.

Drievolt, *dryvalt*, adv. i. q. *drivoldi- gen d.* (so vil) also, 50: pr.

Drölyne, vide *Drellynne*.

Du, pron. pers. du: tu. 9, 19: 28; 33, 34: 2. &c. dat. *dir*, *dyr*, 43. acc. *dich*, 9, 19: 28; 43. Hoc pron. antecedenti verbo in 2 pers. præs. posito adnectitur, litt. *d* omissa; ex. c. *töttestu*, *serestu*, *sleystu*, *rückestu* &c., pro *töttest du*, *serest du* &c. 8: pr; 2; 9, 11: pr; 19: 24-29; 34: 2; 35: 1; 36. &c.

Dûbe, f. (alias *diube*) tjufnad, stöld; äfven det stulna godset: furtum; quo- que res furto ablata. 50: pr, 1. Cfr. *Dyp*.

Dubereye, f. ? tjufveri, stöld: furtum. 38: 5.

Dûblich, adj. som angår stöld: qui de furto agit v. furtum respicit. Vide *Bewisunge*.

Dûer, vide *Tûer*.

Dûme (acc. *-en*), m. tumme: pollex. 19: 9, 30.

Dûme slag (pl. *-slege*, dat. *dûmen sle- gen*), m. i. q. Gotl. *luka kagg*. 19: 29, 33. H. v., eadem quae alias quoque scribitur *dumschlag*, *dunschlag* v. *dunslach*, in vetustis scriptis explicatur: "ein streich den man nennet einen dumschlag ohne blutrunst"; "ictus sine sanguinis effusione"; "si quis alium percutit eum com- presso pugno" (SCHERTZ, *Gloss. Germ. v. dumschlag*; Halt. v. *dunnschlag*); ubi vero scribitur *dunningschlag*, hoc, ni fallor, sive aliud est vocabulum, sive debetur falsae derivationi, a *dunninge*, Ahd. *duniuuangi*, Sueth. *tinning*, tem- pus capitis. Prior pars h. v. mihi de- ducenda videtur a Nd. *dunen*, intume- scere, ut *dunslag* proprie sit ictus qui tumorem adfert.

Dûnken (præs. *-et*), v. a. c. dat. Nhd. *dûnken*. 8: 1.

Durch, præp. c. acc. Nhd. *durch*. 19: 5; 31, 47: 1; Hist. 1, 5. *d. . . willen*, för . . . skull: (alicuius rei) caussa; vide *Wille*.

Durch gaen (part. præs. *-nde*), v. n. Nhd. *durchgehen*. *-nde wunde*, i. q. Gotl. *hulseri*. 19: 2.

Düten, v. a. (alias *diuten*) Nhd. *deuten*. Vide *Bedüten*.

Dücze, adj. Nhd. *deutsch*. *us dem gothischen czu d.*, ex Gotlandico in Germanicum, i. e. Germanicam linguam. Epil.

Dy, vide *Der*.

Dyn, vide *Din*.

Dyngh, *dingh* (gen. *-ghes*, dat. *-ghe*, pl. *-gh*), n. 1) Nhd. *ding*. 17: 3; 50: 2; Hist. 3. 2) ting: conventus iudicialis. 2: 2; 7: pr; 11: pr; 38: 2, 5; 40, 41, 49, 50: 2; 51-54, 57; Hist. 6. *uf das d. vor dy gemeynheit v. vor alle man*, i. e. commune Gotlandiae iudicium. 13: 5; 14: pr. *obir eyn d.* (cfr. Gloss. I. v. *mot*), 19: 5. Cfr. *Drittenteiles*-, *Hunderes dyngh*. 3) tingsställe: locus, quo celebrabantur iudicia. *d. adir koufmarket*, 13: pr. 4) tingslag: minor regio, quae olim proprium habuit iudicium. 19: 1; 38: 4, 5; Hist. 2; duobus prioribus locis hac v. redditur Gotl. *hunderi. busse III marc &c. deme -ghe*, 2: 2; 24: pr; 41, 48: 1; 60, 61, 71. *dar na das d. hoch ist*, 41. Cfr. Gloss. I. v. *þing*.

Dynghes man, *dinghes man* (dat. *-nne*, pl. item), m. 1) vide Gloss. I. v. *þings men*. 2: 2; 4, 11: pr; 38: pr.; duobus prioribus locis *dynghes man* (sing.) pro *-nne* (pl.) occurrit. 2) vide Gloss. I. v. *hunderis men*. 38: 4. Cfr. Gloss. I. v. *þing 4*.

Dynges vrede (*dinghes*-, *dinges*-, *dynges*-, *dinghe vrede*), m. vide Gloss. I. v. *þingfriþr*. 11.

Dyp, *dyep* (dat. *dybe*, pl. item), m. Nhd. *dieb*. 49, 50: 1; 51. Cfr. *Hus dyp*, *Dibe*.

Dyr, vide *Du*.

E.

Ebin, adj. jämn: par, aequus (Nhd. *eben*). 20.

Echt (Mnd. pro *ehaft*), adj. (ab *e*, ius, lex, quoque legitimum coniugium, Nhd. *ehe*) äkta, laglig; särskildt om makar och barn: iustus, legitimus; speciatim de coniugibus eorumque liberis. *e man, wip*, 24: pr; 25. *-te lüte*, om gift man och en annans hustru: de marito et aliena uxore, 24: pr. *-te töchtere*, 22: 4. Sed errato verbis *echte manne* redditur Gotl. *etar men*, ibid. Cfr. *Unecht*.

Eet, f. 38: 3, 4, et *eetar manne*, m. pl., ibid. §. 3, vocabula Gotlandica (cfr. Gloss. I. vv. *ett*, *etar men*).

Eid, vide *Eyd*.

Eigen (pl. *eygen*), adj. Nhd. *eigen*. 55: 1. *tu ym syn e. weder, habe vor syn e.*, 36, 47: 2.

Einander, pron. Nhd. *einander*. Hist. 1. Cfr. *Underenander*.

Eldest, vide *Alt*.

Ele (pl. *elen*), f. Nhd. *elle*. 19: 8; 22: 4; 34: 4.

Eliuch, vocabulum fictum ad similitudinem Gotlandici *elvist* v. *eliust*, quod non intellexit interpres. Hist. 1.

Ellenboge (acc. *-gen*), m. Nhd. *ellenbogen*. 26: 3.

Eme, vide *Her*.

En, vide *Her*, *Sy*.

Enbiten (part. præt. *enpoten*), v. a. updraga (åt någon), anförtro: mandare (Nhd. *entbieten*). 38: 6. Cfr. *Czu enbiten*.

Enden (præs. *-et*, part. præt. *geendet*), v. a. ända, sluta: finire. 2: 3; Epil.; Hist. 5. *hir -et sich &c.* Epil.

Ene, *en*, adv. icke: non. *her ene welle, is ene were das &c.*, i. e. *wen ker nicht wil, wen is nicht ist das &c.* 6: 2; 7: 2; 9, 11: pr; 25, 34: 4. &c. *her en habe*, 32: 6. *der vrede bant ene gebin möge &c.* 9, ubi v. *gebin* delenda esse videtur, et sensum textus Gotlandici non recte intellexit interpres. *is ene sy denne, das ene scheyde denne &c.*, i. e. *wen is nicht*

ist &c. 2: 2; 9, 10, 11: 1; 14: 4; 19: 29. &c. *is en sy denne* &c. 38: 6; 46: pr; Hist. 5. *her en habe den*, 22: 4. *is ene sulle*, i. e. *das is nicht sal*, 13: 5. — H. v. saepe alii negativo vocabulo ita coniungitur, ut *ene* v. *en* ante verbum proxime ponatur. *nicht ene hat, wone, heldet* &c. 13: pr, 2, 5; 19: 21; 36, 61. *nicht en ist, kennet* &c. 22: pr; 25, 41, 47: 2; Hist. 1. *des ene mag her nicht, ene busset man nicht* &c. 7: 1; 19: 30; 25, 50: 1; Hist. 1. *ny en horte*, 23. *keyn kynt en sy*, *ibid. dar en gan keyne*, 13: 5. *den en mag nymand*, 13: pr.

Engen (part. præ. *geenket*), v. a. (egentligen tränga: proprie coarctare) innesluta: includere. *eyne borgh dy noch geenket ist*, arx adhuc vallis cincta. Hist. 1.

Entzwey, adv. Nhd. *entzwei*. 19: 12.

Er, ere, vide *Sy*.

Er, 1) præp. c. dat. Nhd. *ehe. e. der czit*, 9, 21: pr; Hist. 3, 5. 2) adv. Nhd. *ehet*. 3: 1. *e. den*, förr än: antequam. 21: 9. 3) conj. förr än: antequam. 21: pr; 23, 33, 38: 5; Hist. 3.

Erbare, adj. (alias *erbære*) hederlig: honestus (Nhd. *ehrbar*). Epil.

Erbe (pl. dat. *erbin*), m. arfvinge: heres. 38: 4.

Erbe, n. arf: hereditas; 1) i allmänhet: generatim. *vaterlich adir muterlich e.*, 30. 2) i synnerhet ärfd jord: speciatim fundus hereditarius. *vaterlich e.*, 22: 3.

Erben (præs. *-bet, -bit*, pl. *-ben, -bin*; conj. *-be*; part. præ. *-nde*, præ. *ge erbet* v. *-bit*), v. a. Nhd. *erben*. 14: pr, 2; 21: 1-4, 7-9; 22: pr, 2, 4; 30, 38: 6.

Erbgud, erbegud, erbgut (dat. *-gude* v. *-gute*), n. Nhd. *erbgut*. 14: 2; 21: rubr., 1; 22: pr; 30.

Erbyname (pl. *-en*), m. arfvinge: heres. 7: 1, 2; 14: 2; 19: 33; 21: 5; 38: 5; loco

postremum citato interpres male intellexit v. Gotl. *lypir*, I. 28: 5.

Erbteil, erp teyl, n. arf: hereditas (Nhd. *erbtheil*). 5: pr; 21: 1; 22: pr, 3, 4; 38: 5; primo horum locorum non animadvertit interpres v. Gotl. *lutr*, I. 5: pr., aliam habere significationem.

Erbtochter, erbdochter, f. i. q. Gotl. *erflytia*. 21: 2, 3. Cum vero Gotl. nomen proprium *hvita stierna*, stella alba, vertitur: *des aller mysten erbdochter*, candidissimi filia et heres, Hist. 1, manifestum est interpretem legisse *kvitasti erua*.

Erde (dat. *erden* v. *erdin*, acc. *erde* v. *-en*), f. 1) jord, mark: terra, solum. 26: 1; 32: 2. *was her hatte uf erden*, i. e. bona mobilia. Hist. 1. 2) jord, fast egendom: fundus, bona immobilia. 21: pr; 38: 5.

Ere, pron. poss. hennes, sin: eius (feminae), suus. Nhd. *ihr*. 2: 3. *ire*, 14: 6. f. *ere*, 22: pr; 23. n. *ire*, 3: 4. *ir*, 25. gen. m. *eres*, 22: pr. n. *eres*, 18: 1; 23. *yres*, 2: 1. dat. m. *erem*, 14: 6; 21: 9. *irem*, 18: pr. f. *erer*, 15: 1; 18: 1. n. *erem*, 18: 1. acc. m. *eren*, 2: 3; 26: 3. Hist. 1. f. *ere*, 21: 9; 24: 2. *ire*, 2: 2. n. *ere*, 2: 2; 3: 3; 25, 26: pr. *ir*, 2: 1; 3: 1; 18: 1; 25, 26: pr. pl. f. *ere*, 2: 1. dat. *eren, iren*, 21: 9. acc. m. et f. *ere*, 26: 3.

Ere, pron. poss. deras: illorum. Vide *lr*.

Eren (præs. conj. *ere*, pl. *eren*), v. a. Nhd. *ehren. ere sy* v. *en mit (drier manne) eide*, 2: 2; 51. Cfr. Gloss. I. vv. *syma, symdar aipr*.

Erfis gyerp, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 28: pr.

Erlich, adj. hederlig: honestus. Vide *Unerlich*.

Ersten, vide *lrsten*.

Essen (part. præ. *gessin* pro *ge esin*), v. a. Nhd. *essen*. 50: 2.

Este holcz, n. Nhd. *äste*. 32: pr.

Etzliche, eczliche (elzlich), pron. pl. Nhd. *etliche*. 50: 2; 59: pr; Hist. 5.

Ewiclich, adv. Nhd. *ewiglich*. *e. unde ymmermer*, Hist. 1.

Ewig, adj. Nhd. *ewig*. *czu -gen ge- cziten*, Hist. 1.

Eyd, eyt (gen. *eides*, dat. *eyde, eide*, acc. *eyd, eyt*; pl. *eyde, eide*), m. Nhd. *eid*. 2: 2; 16: 2; 19: 1; 23, 42, 51. *eyde sweren*, 41. *czu eyden gan*, 2: 2; 32: pr. *des köninges e.*, Hist. 6. *genömet e.* (cfr. *Nömen*), *ibid. bewisen myt eiden*, 14: 6. *bewisen myt syme eyde (alleyne)*, 3: 3; 19: 20; 36. *drier manne e.*, 19: 1; 51. *VI manne czu eiden*, i. e. *VI manne eide*, 42. *were sich &c. myt VI manne eyden*, 4, 16: 2; 19: 21; 51. *bewisen mit zechsvolden eyden*, 18: pr. *XII manne eide v. eyt*, 4, 13: 5; 25; Hist. 6. *XVIII manne eide*, 42. Cfr. *Eren*.

Eydmanne, m. pl. edgärdsmän: viri, qui cum aliquo dant iuramentum. 38: pr. Ita explicari posset h. v., quae tamen l. c. errato scripta est; interpres enim vocem Gotl. *etar men*, I. 28: pr., explicaturus, commiscuit vocabula *ett* et *aipr*.

Eygenkeyt, f. trældom: servitus. *czit der e.*, 16: 2; cfr. Gloss. I. v. *muli* 1.

Eyn (3: 1-4. &c. f. *eyne*, 35: pr. *eyn*, 4, 8: 2; 21: 2. n. *eyn*, 2: 2; 6: 4. *eyns*, absolute, 21: 2. gen. m. *eynes*, 2: 3; 6: 4. f. *eyner*, 22: pr. n. *eynes*, 2: 2; 6: 1. dat. m. *eyme*, 3: pr; 4; 13: 5. *eynem*, 22: 2; 23, 31. *eynen*, 54. f. *eyner*, 2: 1; 6: 3; 13: 2. n. *eyme*, 3: 2, 4. acc. m. *eynen*, 1, 2: 2. *eyn*, 16: 2; 21: 7. f. *eyne*, 2: 1; 3: 3. *eyn*, 22: 4. n. *eyn*, 3: 1, 2; 6: 3.), 1) num. en: unus. 1, 2: 1; 3: 1. &c. *ir eyner, ever eyn v. eyme*, vide *Sy*. Cfr. *Vor eynigen*. 2) art. indef. 2: 1-3; 3: 2, 4. &c. *e halp*, vide *Halp*. *e. iczlich*, vide *iczlich*. *eyner*, absolute, någon: aliquis. 4, 19: 1, 3-5, 10, 34. &c. 3) samme: idem. 13: 2.

Eynes, adj. indecl. ense: concors. *alle manne synt e. worden*, 3: 1.

Eynlöflinge, adj. i. q. Gotl. *einloyptr*, quod vocabulum interpres forte non intellexit, ideoque imitatus est. 23.

Eyns, adv. på en gång: simul. *das e. gesereget wirt* (sc. *hüet unde cleyt*), 19: 31.

Eyntrachtig, adj. Nhd. *einträchtig*. 29.

Eyntrachtikeit, f. öfverenskommelse: concordia, consensus. 41.

G.

Gabe (gobe; pl. dat. gabin), f. Nhd. *gabe*. 27; Hist. 4.

Galge (dat. *-en*), m. Nhd. *galgen*. Hist. 6.

Gan (præs. *geit, gheit, geyt*, pl. *gan, gaen*; part. præs. dat. *ganden*), v. n. 1) Nhd. *gehen*. 3: 3; 13: pr, 2; 18: 1; 19: 34; 38: 5; 51. *czu rücke g.*, 2: 2. *wedir g.*, 7: 1; 21: 2. *uffe g.*, de vulnerato, 19: 33. *czu eyden g.*, 2: 2; 32: pr. *czu hüre g.*, de fundo, 22: 3. Cfr. *Gebort; Durch-, Umme-, Under-, Us-, Vor-, Vör-, Weg-, Yn gan*. 2) afgå, afdragas: deduci, detrahi. *czwey teil gaen van der busse*, 17: 4.

Gankleidere (dat. *-ren*), n. pl. gångkläder: vestimenta. 22: 4.

Gans (pl. *ghense*), f. Nhd. *gans*. 34: 5.

Gancz, adj. 1) hel: totus. 8: pr; 19: 11; 51. Cfr. *Land*. 2) hel, i godt stånd: integer. 19: 31.

Ganczlichen, adv. Nhd. *gänzlich*. 3: 4.

Garbe (pl. dat. *-bin*), f. Nhd. *garbe*. 3: 1.

Gebergen sich, v. rec. bärge sig, uppehålla sig: se sustentare v. alere. Hist. 1.

Gebil, m. Nhd. *giebel*. 17: 1.

Gebin (*geven*, 3: 3. præs. *gibt, gipt*, pl. *gebin*; conj. *gebe; geve*, 43. impf. 2 pers. *gebist*, 3 pers. *gab, gap*, pl. *gebin*; imperat. pl. *gebit*; part. præs. *gebende*, præt. *gegebin*), v. a. Nhd. *geben*. 3: 1, 3, 4; 7: 2; 21: pr; 22: 4; 23, 27, 28:

pr; 29, 38: pr, 6, 8; 43; Hist. 1, 3-5. *sich g.*, 7: 1; Hist. 3. *gegebin werden*, Hist. 6; cfr. Gloss. I. v. *giefa* 2. *gebin* delendum esse videtur 9. Cfr. *Us-*, *Wedir gebin*; *Czynsgabend*, *Metegifte*.

Geblöset, vide *Blösen*.

Geboren (dat. *geboren* pro *-enen*), adj. (part. præt. a *bören*, ferre, gignere) Nhd. *geboren*. 2: pr; 23; Hist. 1, 3. *tot g.*, 2: 1, 2; 18: pr. *gliche g.*, i. q. Gotl. *iem burin*. 23. Cfr. *Ungeboren*.

Gebören (præs. *-ret*, *-rt*, *geboret*; impf. *gebörte*), v. a. c. dat. tillhöra, tillkomma (såsom rättighet eller skyldighet): pertinere (ad aliquem, de iure v. officio), Nhd. *gebühren*. 3: pr; 6: 2; 38: 5; 42, 43; Hist. 5.

Gebot (gen. *-tes*, dat. *-te*), n. Nhd. *gebot*. Hist. 5, 6. Gotl. *buþkasti* vertitur: *eyn stok des -tes*, Hist. 6.

Gebot, part. præt. a *bussen*, q. vide.

Gebreche, m. brist: defectus. *g. der messen*, i. q. Gotl. *messu fall*. 75: rubr.

Gebrechen (præs. *gebricht*), v. n. Nhd. *gebrecken*. 50: pr.

Gebrechlich, adj. brottslig: noxius. *g. werden*, maleficium committere. 5: 1.

Gebruche, n. (alias *gebruoeh*) i. q. *bruch*. 32: 2, 3; Hist. 2. Ultimo horum locorum hac v. perperam redditur Gotl. *stafgarþr*.

Gebruchen, v. a. c. gen. Nhd. *gebrauchen*. 57; Hist. 1.

Geburt, *gebort*, f. 1) Nhd. *geburt*. *noch gotis g.*, Epil. 2) fullbordan, verkstälighet: consummatio, effectus. *uf dy g. gan*, ad effectum venire. 13: 5. Sch. vertit: *nach der Gebühr gehen*.

Gedrang (dat. *-ghe*), m. Nhd. *gedränge*. 18: 1.

Gehecke, n. ita redditur Gotl. *lipstuckr*; at nescio an h. v. alias in tali significatione occurrat. 17: 1.

Gehorsam, adj. Nhd. *gehorsam*. Hist. 5. *Geit*, vide *Gan*.

Gelden (præs. *gilt*, pl. *gelden*; part. præt. *geguldin*), v. a. erlægga, betala: pendere, solvere. 38: 5, 6; Hist. 6. Cfr. *Vorgelden*.

Gelet, *geleyt*, *glet* (pl. *gelede*), n. 1) lem: membrum. 16: 1; 17: 4. 2) slägtled: gradus cognationis. 21: 8; 32: 1. *der manne g.*, i. e. masculi heredes. 22: pr. 3) i. q. *gelenk*. 47: 1. Cfr. *Handleyt*, *Vyngher glede*.

Geleden, vide *Liden*.

Gelenk (pl. *-ke*), n. Nhd. *gelenk*. 47: 1.

Geleret (def. acc. *-rten*, pl. *-rte*), adj. Nhd. *gelehrt*.) (*ungeleret*, 5, 24: pr. *dy -rten*, Hist. 5. *den -rten man das ist den prister*, 6: 1.

Geliche, vide *Gliche*.

Gelöbde, f. Nhd. *gelübde*. 4.

Geloube (acc. *-ben*, dat. acc. *glouben*), m. Nhd. *glaube*. *recht g.*, 1. *der cristen g.*, Hist. 4-6. Cfr. *Ungeloube*.

Glouben, *glouben* (præs. conj. *-be*, impf. *gelöubete*), v. a. 1) Nhd. *glauben*. 1; Hist. 2, 6. Cfr. *Misse geloubin*. 2) Nhd. *erlauben*. 32: 3.

Geloufen, v. n. Nhd. *laufen*. 19: 11.

Geloven (impf. pl. 2 pers. *-oubit*, part. præt. *-overt*), v. a. Nhd. *geloben*. 1; Hist. 1.

Gelt (gen. *geldes*, dat. *-de*), n. 1) betaling: solutio. 10. 2) Nhd. *geld*. 19: 29; 24: pr; 38: 5, 6. *noch deme das g. gros ist*, pro magnitudine expensae pecuniae. 38: 6. Sed *geldes* perperam pro *goldes*, 42.

Gelücken (præs. *-et*), v. a. c. dat. genom lycklig händelse tillfalla: felici casu contingere. 38: 7.

Gemach (dat. *-che*; at errato *-chet*, 3: 3.), n. ? Nhd. *gemächlichkeit*. *czu (mer) -che*, 3: 3; 38: 5; Hist. 5.

Gemecht (dat. *-te*), m. Nhd. *gemächte*. 19: 18.

Gernerke, n. 1) märke: signum, nota, character (Nhd. *gemerk*). 55: 1. 2) råmärke: limes. 32: 5.

Gemeyn, adj. Nhd. *gemein*. 38: 5. *das -ne volk*) (*dy schaffere* &c. 27.

Ghemeyne, f. Nhd. *gemeinschaft*. in *dy g.*, gemensamt: communiter. 38: 7.

Gemeynheit, f. 1) menighet, folk (i allmänhet): vulgus, populus (generatim). *vor keyner g.*, 51. *dy g. des selbin dritteiles*, Hist. 5. 2) *dy g.*, hela (Gotländska) folket: universus populus (Gotlandiae), (Gotl. *mogi, allir lyþir*). 12: pr; 13: 5; 14: pr; 19: 34; 35: pr; 41, 46: 1.

Gemeynlichen, adv. allmänt: universaliter. Hist. 3, 5.

Gen, pron. (Holl. *geen*) ingen: nullus. 19: 19; 41. Cfr. *Neghen*.

Gener, pron. den: ille (Nhd. *jener*). *g. des*, ille cuius. 17: 4. Cfr. *Der gene*.

Genesin (impf. *genas*), v. a. Nhd. *genesen*. *eynes kindes g.*, d. ä. blifva förlöst: partum (felicitate) edere. 2: 1, 2.

Genissen (præs. conj. *-e*), v. a. c. gen. Nhd. *geniessen*. *de sprache g.*, 19: 17. *syner bedarf, der bewisunge g.*, 19: 18; 25.

Genos, m. Nhd. *genoss*. Vide *Spise-, Sytgenos*.

Genczlichen, adv. Nhd. *gänzlich*. 22: 4; 26: pr.

Gerdeman (pl. *-nne*), m. vocabulum Gotlandicum (cfr. Gloss. I. v. *gerþa maþr*). 27.

Gereit, adj. Nhd. *bereit*. Hist. 6.

Gerete, n. Nhd. *geräth*. 35: pr.

Gereteschaft, f. i. q. *gerete*. 32: 3.

Gerste (gen. dat. *-ten, -tin*), m. et f. Nhd. *gersten*. 21: 6; 67; sed *g.* errato scriptum est pro *garbin*, 3: 1; cfr. not. 12 ibid.

Geruchte (gen. *-es*), n. Nhd. *gerücht*. 2: 2. *eyd eynes guten -tes*, i. q. Gotl. *symdar aiþr*, ibid. Sed verbis: *eyn vorwislich g.* male redditur Gotl. *brigs*, 43.

Gesaczt, vide *Zetzen*.

Geseen, v. a. Nhd. *sehen*. 19: 5.

Geschallen (præs. *-et*), v. n. Nhd. *schallen*. 19: 7.

Geschen (præs. *geschie*, *geschyet, geschit, geschyt*; pl. *geschen, geshegen*; conj. *geschege*; part. præ. *geschen*), v. n. vel a. c. dat. Nhd. *geschehen*. 13: pr; 16: 1; 19: 33; 23, 25, 26: 4; 41, 42, 59: 1; 72, 73. Epil.; Hist. 5. *nymande geschiet vul, ym geschit nicht gliches*, i. e. ei non datur. 32: 6; 48: pr.

Geschos (dat. *-sse*), n. skatt: tributum; Nhd. *geschoss*. 62.

Geslechte, n. slägt, slägtgren: stirps (Nhd. *geschlecht*). 21: 2.

Gesterye, f. Nhd. *gasterei*. 27.

Gesynde, n. Nhd. *gesinde*. Hist. 5.

Getrenk (dat. *-ke*), n.? Nhd. *getränk*. Hist. 2.

Getwang, m. Nhd. *zwang*. *sunder v. aue g.*, Hist. 5.

Gevallin (præs. *gevellet*, pl. *gefallen*), v. n. 1) falla: cadere. *erbgut gevellet czwischen brüderen unde susteren*, 30. 2) i. q. *gan 2. cwey teyl gevallen van der busse*, 17: 4. 3) hända: accidere. Hist. 6.

Gevanghen, adj. Nhd. *gefangen*. *g. siczen*, 38: 6.

Gevöge (compar. *-er*), adj. (Nd. *vöge*, parvus; Sueth. *föga*, parum) liten, ringa: parvus, exiguus. 42, 49.

Gevüten, v. a. (alias *vuoten*) föda, underhålla: alere. Hist. 1.

Gewalt, f. våld: vis, violentia; Nhd. *gewalt*. 19: 34; 24: 2; Hist. 6. Cfr. *Husgewelde*.

Gewand (gen. *-des*), n. kläde, tyg: pannus; Nhd. *gewand*. 22: 4. Cfr. *Bettegewand*.

Geweldig, adj. mächtig, som har magt eller rätt att göra något: potens, qui potestatem vel ius habet aliquid faciendi. *g. syn czu blybende* &c., ius habere &c. 13: 1. Cfr. *Algeweldig*.

Geweren, v. a. Nhd. *weren*. *sich der snoppe g.*, i. e. mukum retinere. 19: 16.

Ghewerfin, v. a. Nhd. *werfen*. 19: 8.

Gewette, n. egendom: bona. 5: 1. Talis significatio h. v. (alias mulcta, poena) inconsueta quidem est; alium vero sensum Gotlandico *custr* tribuere vix potuit interpres.

Gewiss, adj. Nhd. *gewiss*. *-se schult* (Gotl. *sant gieldeti*), 40.

Gewolten (præs. *gewoolt*), v. a. (alias *gewalten*) vålla, vara vållande till: in caussa esse. 50: pr.

Gewonet, vide *Wenen*.

Gewynnen (præs. *-et*), v. a. få: accipere; Nhd. *gewinnen*. 26: pr.

Gezetzen, v. a. Nhd. *setzen*. 19: 30.

Gezitz (pl. dat. *-ten*), f. Nhd. *zeit*. *czu emigen -ten*, Hist. 1.

Gezuzug (dat. *-ge*, pl. item), n. (alias *geziuc*) 1) vitnesbörd, bevisning genom vitnen: testimonium, probatio per testes. 32: pr. 1. *myt czmeyer wibe -ghe*, 18: pr. *myt den selbin v. sulchen -gen*, 19: 21, 33; 23, 38: 1. Cfr. *Gliche*, *Båwe geczuzug*. 2) vitne: testis; Nhd. *zeuge*. 4, 25.

Gezuznisse, f. i. q. *geczuzug 1*; Nhd. *zeugniss*. 2: 1; 19: 33; 32: 1; 34: 1.

Glet, vide *Gelet*.

Gliche, *glich*, *geliche*, adj. Nhd. *gleich*. *g. an der busse*, 16: 1. *ere -en* (Gotl. *iemburnir*), 14: 6. *g. geczuzge, geliches czuzg* (Gotl. *liksvitni*), 32: pr. *ym geschit nicht -es dar vör*, nihil quod par sit, i. e. nulla mulcta. 48: pr.

Gliche, adv. lika: aequè; Nhd. *gleich*. 21: pr. *g. heilig, gud* &c. 8: 2; 19: 31; 21: 3; 22: pr; 35: 1; 36, 37, 46: 1. *dy ere g. synt geboren* (Gotl. *iemburnir*), 23. *des g.*, deslikes, på samma sätt, likaledes: eodem modo, pariter; Nhd. *desgleichen*. 21: 1; 50: 3; Hist. 3. Cfr. *Alliche*.

Glicher vis, adv. likaså: pariter. Vide *Ab 1*.

Gliten (impf. pl. *gleten*), v. n. (Nnd. *gliden*, Sueth. *glida*) Nhd. *gleiten*. Hist. 1.

Gobe, vide *Gabe*.

Golf, f. golf: pavementum. 18: 1.

Golt (gen. *-des*), n. Nhd. *gold*. Vide *Marc*.

Gördel, f. Nhd. *gürtel*. 48: pr.

Got, *god* (gen. *gotes, gotis*, dat. *gote*), m. Nhd. *Gott*. 1, 8: 1; Epil.; Hist. 5. *noch gotis geburt*, Epil. *der heyden g.*, 4; Hist. 2.

Goten, m. pl. i. q. Gotl. *gutar*. Hist. 3, 5, 6. *der g. recht, das rechtbuch der g.*, 1: rubr.; 19: 29; 21: 9; Epil.

Goten recht, n. Gotlands lag: ius Gotlandorum. Epil.

Göthnisch, *götnisch*, *gothnisch*, *gotnisch*, adj. gotländsk: gotlandicus. *g. man v. wip, -sche lüte*, 13: 4; 14: 3, 4, 6; 15, 16: pr. 2; 17: 4; 22: 4; 23, 24: 2; 25, 26: 4; 29, 38: 4, 6, 8; 48: 1; Hist. 5. *g. recht*, 23. *g. eet*, 38: 4. *das heiset uf g., us dem -schen*, i. e. lingua Gotlandica. 13: pr; Epil. Cfr. *Ungöthnisch*.

Gotis dinst, m. gudstjenst, presterliga förrättningar: sacrum ministerium. 3: pr. *allerleye g.*, 3: 4. *czyte unde g.*, 6: pr. *dy czyte an -te*, 13: 2.

Gotlich, adj. Nhd. *göttlich*. Hist. 5. Cfr. *Apgotlich*.

Grif, *gryf* (pl. dat. *-fen*), m. Nhd. *griff*. 26: 3, 4. *-fe der wibe*, 26: rubr., pr.

Grifen (præs. 2 pers. *-fest*; *-festu pro -fest du*; 3 pers. *-ft*), v. a. Nhd. *greifen*. 8: 2; 11: pr; 19: 9, 34; 26: 3. Cfr. *Begrifen*.

Grifen, v. a. Nhd. *graben*. Vide *Begrifen*.

Gros (compar. *grösir*, pl. n. *groser*), adj. Nhd. *gross*. 2: 3; 19: 1; 38: 6; 50: pr. 1; 53; Hist. 3, 5.

Grow (vel *gro?* pl. *-we*), adj. Nhd. *grau*. Vide *Tyrechyn*.

Grunt (dat. *-de*), m. grund, botten:

fundus; Nhd. *grund. des meres g.*, 74. *czu -de vortrinken*, 50: 2.

Gud, gut (gen. acc. *guten*, def. *gute*, pl. *gute*), adj. Nhd. *gut.* 2: 2; 19: 31; 21: 6; 32: 6; 35: 1; 36, 37, 46: 1. *der gute vater* (Dan. *bedstefader*), farfar: avus. 21: 1.

Gud, gut, ghud (gen. *gutes*, dat. *gude, gute*), n. 1) egendom (i allmänhet, fast och lös): bona (generatim, immobilia et mobilia); Nhd. *gut.* 2: 2; 21: pr, 3, 4, 6, 7; 29, 38: 5, 6; 39, 42. *rürlich g.*, 10, 22: 4; 38: 8; 42. Cfr. *Erb-, Houpt-, Land-, Vrouwen gud.* 2) fast egendom, jord: bona immobilia, fundus. 7: pr; 21: 2. *va- ren obir eynes anderen g.*, 31. 3) lös egendom, lösören: bona mobilia. *vüntlich g.*, 38: 7.

Gunnen (præs. conj. *-ne*), v. a. unna, förünna: concedere; Nhd. *gönnen.* 1; Hist. 1.

Gutnaldhing, vocabulum Gotlandicum. Hist. 3.

H.

Habe, f. Nhd. *habe. varende h.*, lös egendom: bona mobilia. 22: 4;)(*landgut*, 21: 5, 7; 62. *rürlich g. unde varende h.*, per pleonasmum, 38: 8.

Habene, f. Nhd. *hafen.* Hist. 4.

Habin (præs. 2 pers. *hast*, 9, 43, 46: 1. *hastu* pro *hast du*, 40, 43. 3 pers. *hat*; pl. *habin*, 6: pr, 4. &c. conj. *habe*; impf. *hadde*, 3: 3. *hatte*, 13: pr; Hist. 1, 5. pl. *hatten*, Hist. 5. conj. *hette*, 14: 2; 47: 3. part. præt. *ge hat*, 22: 4.), v. a. 1) hafva: habere; Nhd. *haben.* 2: 1, 2; 3: 3, 4; 4. &c. *den habe wer den habe*, hvem som än må ega den: cuiuscumque sit (canis). 17: 3. *habe wer do wil*, 47: 3. Cfr. *Selbir habinde.* 2) föra: ducere, ferre. *dy* (sc. *swyne* v. *schafe*) *sal her h. czu czweyen dinghen*, 53, 54. 3) v.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

aux. Nhd. *haben. bereit h.*, 3: 1. *vor- terbit, gebümet, gemachet &c. hat*, 2: 2; 3: pr, 3. &c. *gebotten habin* (præs. pl.), 6: pr. *gebört, getan habe*, 3: 3; 7: pr. *hatte getan*, 13: pr. *gerochen, gereten hette*, 14: 2; 47: 3.

Haen, m. Nhd. *hahn.* 19: 21.

Haf wrak, n. i. q. Gotl. *hafrek.* 74.

Hage (acc. *-en*), m. vocabulum Gotlandicum, quod explicatur sequentibus verbis: *koppele adir bettynge.* 31.

Hake (acc. *-en*), m. Nhd. *haken.* 74.

Halden, haldin (præs. *heldet*; part. præs. *haldende, -ene*, præt. *gehalden*), v. a. 1) hålla: tenere. *swert h.*, 19: 10. *vor das or h.*, 19: 21. Cfr. *Be-, Uf halden.* 2) qvarhålla: retinere. 6: 1. 3) behålla: tenere, habere. *cristenheyt &c. h.*, 1. 4) hålla, förråtta: habere, facere. *blytscoft, dyngh, messe h.*, 27, 41, 75. 5) hålla, iakttaga: servare, observare. *manvrede &c. h.*, 9, 13: 5. *heilige tage heilig h.*, 6: pr.

Halp (f. *halbe*; gen. &c. *halbin*), adj. Nhd. *halb.* 6: 2; 13: 2; 18: pr; 26: pr; 42. *eyn h.*, 6: 1, 3; 10, 19: 5; 20. &c. *halbe czune*, vide *Czun.* Cfr. *Drittehalbe.*

Hals (gen. *-ses*), m. Nhd. *hals. ra- ten öbir synen h., her hat synen h. vor- böret*, i. e. vitam. 24: 2; 25. *dy oderen des halses*, 19: 12, ubi interpretis male intellexit Gotl. *hels*, gen. a *hel*, calx.

Hand, hant (pl. *hende; hande*, 19: 20.), f. Nhd. *hand.* 2: 1; 16: 1; 19: 10, 14, 15, 19, 25, 30; 22: 4. &c. *eyner h. breit*, 26: 3. *werk &c. umme h. habin*, hafva för eller med sig: in manibus vel secum habere. 6: 4; 32: 3. *in dy h. eynes heres komen*, 38: 6. *noch toder h.*, post mortem hominis (cfr. Halt. v. *todte hand*), 28: pr. Cfr. *Vor-, Czu handen.*

Handebant, m. i. q. Gotl. *baugband.* 50: pr.

Handelunge, f. aftal (handel): pactum.

qvade h., i. e. irrita venditio, facta ab eo, qui non habebat ius vendendi. 48: pr.

Hant leyt, n. handled: carpus. 26: 3.

Hap, n. haf: mare (*meerenge*, Ziem.). Hist. 6. Cfr. *Haf wrak*.

Har (pl. dat. *haren*, acc. *hare*, *har*, *haer*), n. Nhd. *haar*. 8: pr, 2; 11: pr; 19: 26, 29, 32.

Haerczoch, m. hådrag: vellicatio capilli. 19: 30.

Hast, f. hastighet, hæftighet: animi fervor; Nhd. *hastigkeit*. 51.

Havere (acc. *-en*), m. (alias *habere*) Nhd. *kaber*. 67.

Haze (dat. *hazin*), m. Nhd. *hase*. 69.

He, vide *Her*.

Hebemuter, f. Nhd. *hebamme*. 2: 1.

Heben, v. a. Nhd. *heben*. Vide *Uf heben*.

Hechten (part. præt. *gehechtet*), v. a. 1) häkta, fångsla: in carcerem conicere. 23. 2) (vide Gloss. I. v. *hepta* 2.) 34: 3.

Hecke (gen. *-en*), n. i. q. Gotl. *lip*. 31. *dy breite eynes -en* (Gotl. *lipsmeli*), 35: 1. Cfr. *Gehecke*.

Hegen, v. a. Nhd. *hegen*. Vide *Vorhegen*.

Heil, n. Nhd. *heil*. 1.

Heilen, v. a. Nhd. *heilen*. Vide *Czu heilen*.

Heilig (def. *heilige*, *hilge*; superl. *heiligest*), adj. Nhd. *heilig*. 1) helig: sanctus. 6: pr; 13: 1. *der -ge ... olavus*, Hist. 4. *alle -ge gotis* (cfr. Gloss. I. v. *helgun*), Hist. 5. *aller gotis -gen tag* (Gotl. *helguna messa*), *ibid. das -ge lant*, *ibid.* 2) (vide Gloss. I. v. *hailigr* 2.) *dy kirchen synt h.*, *III kirchove synt aller -gest*, 8: 2. 3) helig)(söcken: festus. *des -gen tages*, *-ge tage*, 6: pr, 4, 5; 8: 1; 9, 75. Cfr. *Misse hiligh*, *Werk heilik*.

Heiligen tage brechlichkeit, f. (vide Gloss. I. v. *helgis brut* 1.) 8: 1.

Heilikeyt, *heilicheyt*, *heylcheit*, f. Nhd.

heiligkeit. *brock* v. *brüche der h.*, vide *Broch*, *Brüche* 1, 3.

Heis, adj. Nhd. *heiss*. 19: 20.

Helfen (impf. *half*), v. a. c. dat. Nhd. *helfen*. Hist. 5.

Helfte, f. Nhd. *kälfte*. 6: 2, 4; 13: 2; 32: 2; 70, 73, 74. *dy h. mer*, dubbelt mera: duplo plus. 7: pr. *dy k. myn*, 19: pr, 5, 24; 26: 4; 70. *dy h. unwertlicher*, 20.

Hemde, n. Nhd. *hemd*. 19: 31.

Henghen, v. n. Nhd. *hängen*. 49. *des -gends* (part. præs. gen.) *wert*, *ibid.*

Her (gen. *heres*, *heren*, dat. *here*), n. Nhd. *heer*. 38: 6. *dem könyngs czu here volgen*, i. e. in expeditione bellica. Hist. 6.

Her, pron. pers. m. Nhd. *er*. 1, 3: pr, 3. &c. *he* (Nd. et Angl. item), 3: pr, 3; 8: pr; 9. &c. gen. *syner*; *is syner nicht*, si ille non adest. 14: 6. dat. *ym*, 3: pr; 7: pr, 2; 12: pr. &c. *eme*, 3: 3; 12: pr; 43. *en*, 6: 1. acc. *yu*, 5: 1; 13: 5; 14: 2, 4; 16: 2. &c. *en*, 6: 1, 3; 8: 2; 25. &c. *in*, 6: 2. *her ym* (i. e. sibi) *orlop habin kan*, 13: pr. Cfr. *Is*, *Sy*.

Herberge, f. boning: domicilium (Nhd. *herberge*). 21: 10; 23.

Here (ante nomina propria *her*; gen. *heren*), m. Nhd. *herr*. Epil.; Hist. 1, 4. Cfr. *Hushere*.

Hervart, f. i. q. Gotl. *herferþ*. Hist. 6.

Heyden, m. Nhd. *heide*. 4; Hist. 2, 3, 5, 6.

Heyden, adj. Nhd. *heidnisch*. Hist. 5.

Heydenschaft, f. Nhd. *heidenthum*. 1, 4.

Heyl, adj. (Nd. *heel*) hel: integer. *an deme -len wagen*, in vehiculo praeterea integro; talis videtur sensus esse horum verborum, quae verbis Gotlandicis *a gatu* (L 26: 7.), non posse respondere, manifestum est. 35: pr. Cfr. *Bantheil*.

Heym, n. hem, hemvist: domicilium. 35: pr.

Heymdorf (dat. *-fe*; pl. dat. *-dorferen*

v. -dörferen), n. i. q. Gotl. *haim þorp*. 13: pr, 3.

Heyme, adv. hemma: domi. *do h.*, 12.

Ileymvrede, m. i. q. Gotl. *haim friþr*. *h. das ist hils vrede*, 12: pr.

Heymwertis, adv. Nhd. *heimwärts*. Hist. 5.

Heyschen (part. præ. -nde), v. a. Nhd. *heischen*. 33. *des -nde sy*, i. e. *das -e*, 38: 8. -nde busse, i. q. Gotl. *krafar vereldi*, 17: 4.

Heysen (præs. -set, impf. *hyes*, part. præ. *geheysen*), 1) v. a. kalla: appellare. *das -set man* &c. 17: 4. *graypir geheysen*, Hist. 1. *geheysen syn*, kallas, heta: appellari. *der was geheysen thielvar*, &c. Hist. 1, 4, 5. 2) v. n. kallas, heta: vocari, appellari. 13: pr; Hist. 1, 5.

Hilge, vide *Heilig*.

Hindernisse, f. Nhd. *hinderniss*. Hist. 6.

Hir, adv. 1) Nhd. *hier*. 1: rubr.; 17: 1; Epil.; Hist. 5. *h. van*, 24: 2. *h. ynne*, *h. yn*, Epil. 2) hit: huc. Hist. 3.

Hoch (compar. *höger*, *hoger*, superl. *högest*), adj. Nhd. *hoch*. *dem högesten bischove*, Hist. 5. *den högesten*, sc. in domo, i. e. patremfamilias vel herum. 12: 1. *höger busse* v. *bröche*, 20, 41; Hist. 5. *hoger recht*, 42. *dy högeste anbetunge*, Hist. 2. *dar na das dyngh h. ist*, 41.

Hock (compar. *höger*), adv. Nhd. *hoch*. 20, 26: 2. *V* &c. *ellen h.*, 19: 8; 34: 4.

Hode, f. Nhd. *kode*. 19: 18.

Hof (dat. *hove*; *höve*, 51. pl. *hove*; *höve*, 21: 7.), m. 1) (vide Gloss. I. v. *garþr* 2.) 12, 16: 2; 17: 1, 4; 21: 2, 4, 6-10. &c. Duplici vocis Gotlandicæ *garþr* significatione deceptus, interpres eam vertit: *hove*, at ipse erratum indicavit additis verbis: *noch czune*, 9. Cfr. *Kirchhof*. 2) i. q. Gotl. *bol*. 3: pr; 13: 2, 4. *syn bol das ist synen h.*, 38: 8. *des pristors h.*, i. q. Gotl. *prest garþr*, 8: 2; 13: pr.

Högen, v. a. i. q. Gotl. *hogsla*. 22: 4. Propria h. v. significatio videtur esse:

laetum facere (cfr. Gloss. I. v. *hogsl*); noster vero interpres ita videtur intellexisse vocabula Gotlandica huc pertinentia, ut augendi significatio iis inesset (a *hoch*). Cfr. *Högsln*, *Högenisse*.

Högenisse, f. (a *hoch*) förhöjning, förökning: augmentum, incrementum. Ita explicantur vocabula Gotl. *hogsl ok ip: das ist h. unde vörbesserunge des rechtes*. 21: 9. Cfr. Gloss. I. v. *hogsl* 2.

Hoger, *höger*, vide *Hoch*.

Högsl, n. vocabulum Gotlandicum, quod interpres explicavit additis verbis: *das ist vörbesserunge eres rechtes* v. *des göthnischen rechtes*, 23; *h. ok ip* vero explicatur: *vörbesserunge vor ere betrachtunge, högenisse unde vörbesserunge des rechtes*, 21: 9. Cfr. Gloss. I. v. *hogsl* 2.

Högsln, v. a. i. q. Gotl. *hogsla*. Vocabulum Gotl. imitatus est interpres, addita explicatione: *das ist vörbesserunge tun noch rechte*. 24: pr.

Holen (part. præ. -nde), v. a. Nhd. *holen*. 73: rubr. Cfr. *Wedirholen*.

Holcz (gen. -czes), n. Nhd. *kolz*. 1) i. q. Gotl. *kult*. 4; Hist. 2.)(*walt*, 13: pr. 2) ved: ligna. 32: pr; 36. Cfr. *Este*-, *Czun kolcz*.

Holczinge, f. i. q. *holcz* 1. 32: 4.

Hoppe (acc. -en), m. Nhd. *hopfen*. 3: 4.

Hörin, *horin* (præs. *höret*, impf. *horte*, part. præ. *hörende*), v. a. 1) Nhd. *hören*. 3: pr; 6: pr; 13: 2; 19: 21; 23, 25, 47: 2; 50: 3. *das h.*, *hörslen*: auditus. 19: 21. Cfr. *Gehorsam*. 2) *tillhöra*: pertinere (ad aliquid). *czu samene h.*, vara förenad: coniunctum esse. 38: 5. Cfr. *Be*-, *Czu hören*.

Horn, n. Nhd. *horn*. 34: 3.

Huobit tuch, n. hufvudkläde: rica, calantica. 26: pr.

Houbt, *höubt* (gen. *höuptes*, dat. *houpte*), n. Nhd. *haupt*. 19: 21, 24, 30; 26: pr.

Haupt gud, n. i. q. *houpt teil*. 7: 1.

Haupt gute czal, f. antal af hufvudlotter: numerus portionum hereditatis. 21: 1. Aliter h. v. non videtur posse explicari, quamvis haec significatio l. c. minus conveniens est; vocem Gotl. *haffa tal* hoc loco non recte intellexisse videtur interpres. Cfr. *Haupt czal*.

Hauptman, m. Nhd. *hauptmann*. Epil., ubi sermo est de viro, qui nomine ordinis Teuthonici Gotlandiae praefectus erat.

Haupt schule, *houpt schelle*, f. Nhd. *hirnschale*. 19: 6.

Haupt teil, n. i. q. Gotl. *hafuþ lutr*. 21: 5; 38: 8. Cfr. *Haupt gud*.

Höupt czal, f. i. q. Gotl. *haffa tal*. 22: 4.

Houwen (præs. *-wet*, conj. *-we*, part. præt. *gehouwen*), v. a. Nhd. *hauen*. 19: 30; 35: pr. *walt h.*, 7: pr; 32: 3. *h. in eyne walde*, 32: 3. Cfr. *Abe houwen*.

Höy, n. Nhd. *heu*. 3: 4.

Hoyke (acc. *-ken*), f.? (Holl. *huik*, Fris. *hokke*) kappa, kapuschon: pallium, cucullus. *ane -en*, i. q. Gotl. *kapu laus*, 48: pr. Cfr. RICHEY, *Idiot. Hamb.* v. *heucken*; OELRICHS, *Gloss. ad statuta Brem.*, Brem. W. et Dähn. v. *hoiken*.

Höyslak (dat. *-age*), m.? äng: pratum (Nhd. *heuschlag*, foenisecium). 3: 4; 37.

Hoy czit, f. höbärgningstid: tempus foenisecii. 59: 1.

Hübe, f. Nhd. *haube*.)(*hued*, 19: 5.

Hud, *hued*, m.? i. q. Gotl. *hatr* (Nhd. *hut*). 19: 31. Cfr. *Hübe*.

Hüet, f. Nhd. *haut*. 19: 31. *dy h. des bregens*, 19: 6.

Hüfe, m. Nhd. *haufen*. Vide *Starhüfe*.

Hülfe, f.? Nhd. *hülfe*. Hist. 3.

Hund (pl. dat. *-den*), m. Nhd. *hund*. 17: rubr., 3; 19: 21.

Hundere (gen. *-res*), n. i. q. Gotl. *hunderi. des -res rathmanne*, 42. *ratmanne van dem zelbin h.*, 50: 3.

Hunderes dyngh, *-dingh* (dat. *-ghe*, pl.

dat. *-ghen*), n. i. q. Gotl. *hunderis þing*. 38: 5; 41.

Hundert, num. Nhd. *hundert*. XIII h., Epil.

Hundes bys (pl. dat. *-sen*), m. Nhd. *hundsbyss*. 17: 4.

Hüre, f. hyra: locatio conductio. *czu h. gan*, 22: 3.

Hüren (præs. *-et*, part. præt. *gehüret*), v. a. hyra: conducere. *acker, lantgut h.*, 3: 4; 59: 1.

Hüs (gen. *hüses*, dat. *hüse*; pl. *hüser*, dat. *hüseren*), n. Nhd. *haus*. 3: 4; 9, 22: 1; 33, 34: pr, 1; 47: 1; 48: 1; 60, 64. *czu hüse*, a) hemma: domi. 13: 5. b) hem: domum. 3: 4; Hist. 6. *czu hüs*, a) hem: domum. 38: 6. b) hemma: domi. Hist. 6. Cfr. *Bete hus*.

Hüsbunde, m. (a Gotl. *husbondi*) man: maritus. 14: 6.

Hüs dyp (pl. *-dybe*), m. Nhd. *hausdieb*. Ita, at perperam, vertitur Gotl. *hus þiauf*, vv. *þiauf* et *þiaufr* commixtis. 65.

Hüsen, v. a. (Mnd. item) i. q. Gotl. *hysa*. 2: 2.

Hüs gewelde, f. hemgång: pacis domesticæ violatio. 12: 1.

Hüshere (dat. *-en*, pl. item), m. Nhd. *hauherr*. 27, 66.)(*hüsvrouwe*, 47: 1.)(*drel* v. *drölyne*, 2: 3; 6: 5; 16: 2; 25, 50: pr, 1.

Hüs süchunge, *-süchinge*, f. Nhd. *haussuchung*. 32: 4; 48: pr.

Hüs vrede, m. i. q. Gotl. *haim friþr*. 12: pr.

Hüsvrouwe, f. 1) husmoder: materfamilias.)(*hüs here*, 47: 1. 2) hustru: uxor. Hist. 5.

Hyn, adv. Nhd. *hin. durch rüssin land h.*, Hist. 1. Cfr. *Dar, Do*.

Hynderen, v. a. hindra, afbryta: impedire, inhibere (Nhd. *hindern*). 8: 1.

Hynderst, adj. Nhd. *hinterste. den -sten* (acc.) *vus*, 34: 3.

Hynder want, f. bakvägg: paries poticus. 17: 1.

I.

Jar (*gor*, 63. gen. *jares*, dat. *jare*, pl. *jare*), n. Nhd. *jahr*. 3: 3; 13: pr, 5; 14: pr; 18: 1. &c. *drie*, *V* &c. *jar* (sing. pro pl.), 13: 5; 17: pr, 2; 21: pr, 10; 22: 4; 63; Hist. 6. *eyn j. unde eyne nacht*, 19: 32. Cfr. *Vor jar*.

Ich, pron. pers. Nhd. *ich*. H. v. non occurrit in nom.; sed in dat. *mir*, Hist. 3. acc. *mich*, Hist. 3, 5; at *mir* male pro *mich*, Hist. 3, vide not. 11 ibid.

Ichtesmas, *ichtesmat*, pron. (Nd. *icht*, *ichts*, unde, negativo *ne* praefixo, *nicht*, *nichts*) Nhd. *etwas*. 50: 2, 3. *des blutes i.*, 21: 2.

Ichtesmelch (dat. f. *-chir*; pl. *-che*), pron. 1) hvilken (som hälst); quicumque. 75. 2) någon: aliquis. 21: 4; 22: 4.

Jerl, m. vocabulum Gotlandicum. Hist. 3.

In, præp. c. dat. v. acc. Nhd. *in*. 3: 2-4; 8: pr, 2. &c. Scribitur *yn*, 48: 1; cfr. *Dar*, *Hir*; *ynne*, vide *Dar*, *Hir*. Huic voci saepe adnectuntur articuli definiti et pronomina, ut *indes*, 8: 2; 13: pr; 50: 1. *indeme*, 6: 4; 8: 2; 13: pr. &c. *indem*, 13: 2; 18: 1; Hist. 5. *inder*, 3: 1, 3; 8, 15: 1. &c. *inden*, 3: 1; 8: pr; 13: pr; 16: 2. &c. *indy*, 8: 2; 18: 1; 19: 25. &c. *indas*, 50: pr. *indyn*, 33. *insynes*, 13: 4. *insyme*, 6: 1. *insyn*, 34: pr.

In, vide *Her*.

In brengen (part. præt. *in gebrocht*), v. a. Nhd. *einbringen*. 27.

In komen (præs. *kumpt in*, conj. *kome in*), v. n. 1) Nhd. *einkommen*. 33. 2) inträffa, ske: accidere, fieri. 19: 29; 20.

In nemen (part. præt. *in genomen*), v. a. Nhd. *einnehmen*. 34: rubr.

Innewendig, *ynnemendich*, adv. Nhd. *inwendig*. 19: 2. *i. der beyne*, 43.

Jo, adv. alltid: semper; Nhd. *je*. 6: 1; 8: 1; 13: pr, 5; 33. *jo den dritten menschen*, d. ä. hvar tredje: tertium quemque. Hist. 1. *jo czu dem anderen prister*, Hist. 5, ubi verba *andrum hverium*, alio quovis, I. Hist. 5, non intellexisse videtur interpres. *jo doch*, Nhd. *jedoch*. 2: 2; 12: pr; 13: 5; 18, 19: 1, 5, 33; 38: 5; 50: pr, 1; 55: 1; 57; Hist. 6; quibus locis addendum est 49, ubi ita redditur Gotl. *þau*, quod scriptum est pro *þa*, I. 38. *y doch*, *ydoch*, Hist. 3, 5. *doch jo*, idem. 23. *jo doch das*, om ock: etiamsi. 13: 5.

Jörlich, vide *Rürlich*.

Ir, pron. pers. pl. Nhd. *ihr*. Hist. 3, 5. H. v. respicit singularem personam Hist. 1.

Ir, pron. poss. deras: eorum. 6: 5. f. *ire*, ibid. *ere*, 42. gen. m. *eres*, 18: pr; 21: pr, 4. f. *erer*, 5: pr; 21: 7. n. *eres*, 21: 1, 4. dat. m. *erem*, Hist. 2. f. *irer*, 15: 1. *erer*, Hist. 5. n. *erem*, 7: pr; 26: 2. acc. m. *eren*, 21: 1; 38: 6; Hist. 3. f. *ere*, 21: pr; 38: 2; Hist. 2. n. *ir*, 21: 5; 30, 38: 5. *er*, 38: 4, 7. *ere*, Hist. 3. pl. dat. *eren*, 38: 4; Hist. 4, 6. acc. m. *ere*, 19: 1; Hist. 3. f. item, 21: 7. n. item, Hist. 2. *das ere*, i. e. *er teil*, 21: pr. *dy eres zelbis syn*, som äro sina egna: qui sui iuris sunt. 18: pr.

Ir, vide *Sy*.

Ir, *ire*, vide *Ere*.

Irkrigen (præs. *-et*), v. a. (alias *erkri-gen*) erhålla, bekomma: accipere. 38: 6. *Irlouben* (impf. *-ete*), v. a. Nhd. *erlaubæn*. 6: 1; Hist. 1.

Irst, *erst*, num. Nhd. *erste*. 3: 3; 7: pr; 13: 5; 25, 57; Epil.; Hist. 1, 5. *in das -te*, primum. 50: pr.

Irsten, *ersten*, *erstin*, adv. Nhd. *erst*. 32: pr. *uller i.*, 13: pr, 5; Hist. 1, 3, 5.

Irwerben, v. a. Nhd. *erwerben*. 22: 3.

Is, pron. pers. n. Nhd. *es*. 2: 2; 3: 2; 4. &c. dat. *ym*, 18: 1; 46: pr. acc. *is*, 2: 2; 18: 1. &c.

Is, *ist*, vide *Syn*.

Juncvrouwe, f. Nhd. *jungfrau*. 24: 2.

Jungh (acc. *-gen*, superl. *-gest*), adj. Nhd. *jung*. 14: 2; 21: pr; Hist. 1.

Iczlich, *itzlich*, pron. hvar: quisque. *i. kynt*, *wip* &c. 2: pr, 1; 9, 12: pr; 17: 4; 18: 1. &c. *-ches dritten jares*, tertio quovis anno. Hist. 5. *i.*, absolute, hvar och en: unusquisque. 3: 1; 32: 6; 34: 5; 37, 50: 2. *-chs*, n. idem. 28: 1; 32: 2. *eyn i. kirchman*, *eyne -che munde*, *eyn -ches beyn* &c. 3: 3; 19: 2, 8, 9, 13. &c. *eyn i.*, absolute, 3: pr, 1; 14: pr; 17: 4; 19: 14, 15. &c. *eyn -chs*, n. absolute, 15: 1; 27.

Ip, vocabulum Gotlandicum; vide *Högsl*.

K.

Kalt, adj. Nhd. *kalt*. 19: 20.

Kar, n. kärl: vas. Vide *Trynke kar*.

Karre (acc. *-en*), m. Nhd. *karren*. 35: pr.

Kegen, *keghen*, præp. c. dat. Nhd. *gegen*. 19: 9; 20, 30, 43.

Kegenwertigh, adj. Nhd. *gegenwärtig*. 14: 6; 38: 2.

Kennen (præs. *-net*), v. a. Nhd. *kennen*. 25. Cfr. *Bekennen*.

Kennunge, f. landkänning: conspectus terrae (navigantibus adparentis). *us der k.*, 74.

Keren (præs. *-et*), v. a. Nhd. *kehren*. 19: 34.

Kerspelman, vide *Kirchspilman*.

Kese (pl. dat. *kesen*), m. Nhd. *käse*. 6: 2.

Kete, f. Nhd. *kette*. 47: 1.

Kexe, vocabulum Gotlandicum. 74.

Keyn, pron. 1) någon: aliquis. 4, 7: pr; 8: pr; 30, 46: pr; 51; Epil.; Hist. 5. *nicht ... k.*, 13: pr. Cfr. *Nykein*. 2) Nhd. *kein*. 2: 2; 3: 1, 4; 8: 1; 9, 13: 5. &c.

Kiesen (impf. pl. *kören*), v. a. (Holl. *kiesen*, *keuren*) välja: eligere. Hist. 6. Cfr. VStL. v. *kysen*.

Kif (dat. *kive*), m. (alias *kip*; Nhd. *kief*, Holl. *kijf*) kif, strid: rixa. 22: 1. Cfr. *Kiven*.

Kint, *kynt* (gen. *-ndes*, dat. *-de*, pl. *-dere*, *-der*, dat. *-deren*), n. Nhd. *kind*. 2: pr, 1, 2; 5: pr; 7: 1; 14: 6; 15: 1; 18, 19: 18. &c. Cfr. *Bruder*-, *Bunden*-, *Swestir*-, *Tochtir kynder*.

Kirche (*kyrche*, Hist. 4, 5. dat. et pl. *-en*), f. Nhd. *kirche*. 3, 4, 7: 2; 8: 1, 2. &c. Cfr. *Kirchspil kirche*.

Kirchhof (dat. *-hove*, *kirchove*, pl. *kirchove*), m. Nhd. *kirchhof*. 8: 2; 13: pr; Hist. 5.

Kirchen man, *kirchman*, *kirche man* (pl. *-nne*, *-nnen*), m. sockneman, socknebo: paroeciae incola. 3: 3; 6: 2; 8: 1; 22: 4; 33. *k.* in sing. pro *-nne*, pl. 3: 2; 4, 6: 4; 8: 2.

Kirchen tör, f. Nhd. *kirchthür*. 3: 1; 8: 1. Ita quoque legendum est 16: 2, ubi pro *tör* perperam scriptum est *durck*.

Kirchen wyunge, f. Nhd. *kirchweihe*. Hist. 5.

Kirchspil (*kirspil*; gen. *kirchspiles*, *-ils*; *kerspels*, 28: pr. pl. dat. *kirchspelen*, 61.), n. Nhd. *kirchspiel*. 3: 1, 2, 4; 6: 1; 13: 2; 14: 6; 23, 28: pr; 51, 60, 61, 64, 67, 71, 75; Hist. 3.

Kirchspil kirche, f. socknekyrka: templum paroeciae. 75.

Kirchspil lüte (dat. *-en*, *-spelen lüten*), m. pl. Nhd. *kirchspielleute*. 2: 2; 8: 1; 16: 2; 38: 5; 52.

Kirchspilman (dat. *-manne*, pl. *-manne*, *kerspelmanne*), m. sockneman, socknebo: paroeciae incola. 2: 2; 29, 38: pr; 40, 51, 53, 55: 1; 57, 65. *busse deme -nne* (sing. pro pl. *den -nnen*), 70.

Kiven, v. n. (a *kif*; Nd. *kiven*, Holl. *kijven*) tvista (kifva): litigare. 32: pr.

Kloster, *klostir* (pl. dat. *-eren*), n. Nhd. *kloster*. 7: 1, 2.

Kny (pl. item), n. Nhd. *knie*. 26: 2, 3.

Kochen, f. (alias *kuchen*) Nhd. *küche*. 72.

Kofenschaft, f. köpenskap: mercatura. Hist. 5.

Kofüte, m. pl. Nhd. *kaufleute*. Hist. 5.

Komen (præs. *kumpt*, pl. *komen*; conj. *kome*; impf. *quam*, pl. *qvemex*; part. præs. *komende*, præet. *gekomen*, *komen*), v. n. Nhd. *kommen*. 2: 2; 3: 1; 4, 8: 1; 13: 1; 14: 2; 21: 2, 10; 33, 41, 50: 2; 53, 54; Hist. 1, 3-5. &c. Cfr. *In-*, *Vort-*, *Wedir-*, *Czu komen*.

Könnyg, **köning**, **konyng** (gen. *-ges*, dat. *-ge*), m. Nhd. *könig*. Hist. 1, 3, 4, 6.

Königynne, f. Nhd. *königin*. Hist. 1.

Koppele (acc. *-en*), f. hage: pascuum consaeptum; Nhd. *koppel*. 31.

Kören, vide *Kiesen*.

Korn (dat. *-ne*), n. säd: seges, frumentum. 6: 2.

Korn bant, m. i. q. Gotl. *korn band*. Hist. 3.

Korn czende (acc. *-den*), m. i. q. Gotl. *korn tiunt*. 3: 4.

Kost, f. 1) kostnad: impensa. Vide *Beköstigen*. 2) kostsam måltid, gästabud: epulum. 28: pr.

Kouf (dat. *-fe*), m. Nhd. *kauf*. 38: rubr.

Koufen, **koufn** (præs. 2 pers. *koufstu* pro *koufst du*; 3 pers. *kouft*; part. præs. *-fende*, *-finde*, præet. *gekouft*, *gekouft*), v. a. Nhd. *kaufen*. 38: pr, 1, 3-5; 43-45, 46: pr; 58. Cfr. *Vorkoufen*.

Koufmarket, m. handelsplats: emporium. 13: pr.

Koufschif, n. handelsfartyg: navis mercatoria. 47: pr.

Krigen (præs. *-get*), v. a. få: accipere; Nhd. *kriegen*. *schaden k.*, 32: 4. Cfr. *Irkrigen*.

Krüpen, v. n. krypa: repere. Vide *Undirkrüpen*.

Kü, **küe**, f. Nhd. *kuh*. 22: 4; 45.

Kuche (pl. *-en*), m. Nhd. *kuchen*. 27.

Kummer, m. oro, besvär: molestia. Vide *Bekummeren*.

Kundigen, **kundegen** (part. præet. *-get*),

v. a. kungöra: publicare, palam indicare. 3: 1; 38: 2; 50: 2; Hist. 3.

Küne, adj. Nhd. *kühn*. 32: 3.

Künne, n. slägt: genus, gens. 5: pr.

Kunnen (præs. *kan*, pl. *kunnen*; impf. *kunde*, pl. *-den*), v. a. kunna: posse. 4, 13: pr; 22: 3; Hist. 1, 3, 6. &c.

Küssin, n. Nhd. *kissen*. 22: 4. Cfr. *Ryd küssin*.

Kynt, vide *Kint*.

L.

Laden (præs. conj. *lude*; part. præet. *geladin*), v. a. i. q. Gotl. *stefna*; Nhd. *laden*. *eynen czu der kirchen v. vor dy kirche l.*, 40, 51. *geladin umme lantgut*, 41.

Ladinghe, f. stämning: citatio, vocatio in ius; Nhd. *ladung*. 41.

Lag, vide *Liggen*.

Land, **lant** (gen. *-des*, dat. *-de*), n. 1) land, jord: terra, solum. *uf deme -de*)(*czu schiffe*, 50: 2. *an deme -de*)(*busen an dem vlosse*, 74. Cfr. *Bu-*, *Loof land*. 2) land, landskap, rike: terra, provincia, regnum; a) i allmänhet: generatim. *alle -de*, *cristen -de*, *das heilige l.*, Hist. 5. *czwischen den -den*, 38: 6. b) särskildt Gotland: speciatim Gotlandia. *das l.*, 2: 2; 4, 8: 2; 24: 1, 2; 27, 32: 3, 5; 38: pr, 4; 62; Hist. 1, 2, 5.)(*das sechste teil*, *dritte teil*, 41; Hist. 2.)(*dyngh*, 48: 1; Hist. 2. *das l. godland*, 1: rubr. *das gancze l.*, 2: 2; 4, 9. *unse l.*, 1, 2: pr. *busen -des*, 13: 1. *des -des bröche*, i. q. *landbröche*. 7: pr. *das l. sal yn vortümen*, 13: 5. Cfr. *Us lendisch*. 3) landet, landsbygden: rus. *uf dem -de*, Hist. 5.

Landbröche, **landbroche**, f. böter som tillfalla hela landet (Gotland): mulcta, quam capiunt universi Gotlandiae incolae. 8: 1.

Land dömere (gen. *-res*), m. landtdomare: iudex ruralis. 19: 1.

Landgud, landgut, lantgud, lantgut langut (gen. *-gudes, -gutes*; dat. *-de, -te*), n. jord, jordegendom: solum, fundus quem aliquis habet. 6: pr; 7: 1, 2; 21: 2, 5, 7; 29, 31, 32: 1, 4, 5; 35: pr; 37, 38, 41, 42, 59: 1; 60, 62, 68.

Lange, adv. länge: diu. 43; Hist. 2, 4. *lenger*, compar. 19: 34; 21: pr, 1, 9; 22: 4; 25. &c.

Lank, adj. Nhd. *lang. dar by l.*, d. ä. längs utmed: iuxta, secundum. 32: 1. *obir l.*, långt omsider, slutligen: postremum, tandem. Hist. 1. *lenger*, compar. 47: 1.

Lantrecht (gen. *-tes*, dat. *-te*), n. landslag: ius, quod in hac terra (Gotlandia) valet. *noch (dem) -te*, lagligen: legitime. 34: 2-5; 38: pr. *an czit des -tes*, i laga tid: intra tempus iure definitum. 40.

Lasin, lasen, lazin, losin (præs. 2 pers. *leist*, 3 pers. *let, leet, leit*; conj. *lose*, pl. *losin*; impf. pl. *liessen*; part. præs. *lasende*), v. a. Nhd. *lassen*. 1) lemna, låta vara: linquere, mittere. *l. eyn jar czwischen*, 13: 5. *l. eynen sot of fin* (sc. *syn*), 37. *l. na sich töchtere v. kynder*, 21: 1, 3. 2) släppa: dimittere. *los l.*, 55: 1. Cfr. *Us lasin*. 3) mista: perdere. 66. 4) låta (ske), tillåta: sinere (ut fiat). *l. bliben, bynden, liggen*, 3: 4; 50: 1; Hist. 6. *sich toufen l.*, Hist. 5. 5) låta (göra), föranstalta: curare (faciendum). *l. abehouwen, scribin, beschatzen*, 11: pr; 12: pr; 22: 4; 23, 52. *kat losin scriben*, Epil. 6) tvinga (att göra): cogere (ad faciendum). *l. eynen volghen*, 19: 34.

Laster, n. fel: vitium. 43-45, 46: pr.

Lasteren (part. præt. *gelastert*), v. a. i. q. Gotl. *lesta*. 17: 4. *syner gelede* (gen. pl.) *gelastert*, 16: 1.

Leben (præs. *lebet, lehit*, pl. *leben, lebin*), v. n. Nhd. *leben*. 7: 1; 19: 15; 21: 1, 9; 22: 4; 43.

Lebendigh, lebendyngh, lebinding, adj. Nhd. *lebendig*. 14: 6; 18: pr; 21: 9.

Lecczie (pl. *-en*), f. i. q. Gotl. *leccia*. 75.

Leden (præs. *leytet*, conj. *leite*), v. a. Nhd. *leiten*. 6: 3; 16: 2; 57. Cfr. *Be-, Wedir leiten*.

Legen (præs. *-et*, conj. *-e*; impf. *-ete*; part. præt. *geleget*), v. a. Nhd. *legen*. 6: 4; 18: 1; 19: 30; 32: pr; Hist. 4. *uf eren rücke l.*, ei imponere. 2: 3. *busse l.*, i. e. promere, proferre. Ibid. Cfr. *Abe-, Neder-, Vort-, Weder-, Czu-, Czu samene legen*.

Leghen, vide *Liggen*.

Leider, adv. Nhd. *leider*. 51.

Leist, let &c., vide *Lasin*.

Leit, vide *Liggen*.

Leiten, vide *Leden*.

Lemen (part. præt. *gelemet*), v. a. Nhd. *lähmen*. 19: 10, 18.

Lemyng, f. Nhd. *lähmung*. 19: 20.

Lende (pl. *-en*), f. Nhd. *lende*. 26: 2.

Lenghe, f. Nhd. *länge*. 19: pr.

Lenger, adv. compar. längre: longius. 21: 8.

Lenger, vide *Lange, Lank*.

Lenken (part. præt. *gelenket*), v. a. länka, sammanfoga: concatenare, connectere. *an einander gelenket*, i. q. Gotl. *baugum bundit*. Hist. 1.

Lencze (pl. gen. *-en*), m. Nhd. *lenz. vrede der -en*, 10: rubr. Cfr. *Lenczen vrede*.

Lenczen vrede, m. i. q. Gotl. *var-fripr*. 10.

Lenczil, adv. (*lenz*, lentus, ignavus, SCHERTZ, *Gloss. Germ.*) långsamt: lente. Hist. 1.

Lere, f. undervisning: doctrina, disciplina (Nhd. *lehre*). Hist. 4.

Lesen (part. præt. *gelesen*), v. a. Nhd. *lesen*. 75.

Leven (præs. 2 pers. *leves*, part. præt. *gelevet*), v. a. (Anglo-Sax. *læfan*, Fris. *le-va*, Isl. *leifa*) lemna: relinquere. 31, 46: 1.

Leyen, v. a. utlāna: commodare; Nhd. *leihen*. 60.

Leczst, adj. Nhd. *letzter*. 70.

Leczten, adv. Nhd. *letzthin*. 3: 3.

Libir, adv. compar. Nhd. *lieber*. 25.

Liden (part. præt. *geleden*), v. n. förlida: praeterlabi. *dy czit, das jar &c. ist geleden*, 13: pr, 5; Hist. 1. Cfr. *Us-, Vorliden*.

Liden, lyden, v. a. lida, fördraga: pati, tolerare. 19: 20; 25. Cfr. *Unlüdenlich*.

Liggen (præs. *liet, lyt, leit*, pl. *leggen*; conj. *leghe*, impf. *lag*), v. n. 1) ligga: iacere. 18: 1; 19: 33; 37, 38: 5; Hist. 4, 6. *dar dy meiste macht an liet*, 9. *dar lyt neghen busse by*, 26: 3. Cfr. *An liggen*. 2) vara belägen: situm esse. 13: pr; 31, 38: 4. — Quid significant verba: *czu liggende*, Hist. 5, me non intelligere fateor.

Lip (gen. *lybes*, dat. *libe, lybe*), m. 1) kropp: corpus; Nhd. *leib*. 14: 6; 18: pr; 19: 11.) (*zele*, 1. *synes lybes busse*, i. e. ordinaria mulcta laesionis corpori eius illatae. 12: pr. 2) lif: vita. 24: pr; 25.

Lippe (acc. *-en*), f. Nhd. *lippe*. 19: 5.

Loft, vide *Loufen*.

Locken, v. a. Nhd. *locken*. 24: 1.

Lon (dat. *lone*), n. Nhd. *lohn*. 52, 54, 55: pr; 66.

Loof land, loof lant (gen. *-ndes*), n. vocabulum Gotlandicum; vide Gloss. I. v. *laups land*. 59: 1; 60, 67. H. v. ita explicatur: *l. is dar man yn seyen mag eyn virteil van eyne scheffil*, 59: 1.

Los (dat. m. et n. *losen, lozin*), adj. 1) lös: solutus, liber. *l. werden, l. lasen*, 55: 1. 2) ogift: inuptus. 24: pr. 3) (vide ÖGL. v. *lös* 2.) Vide *Schade-, Vredelos*.

Losen (impf. pl. *losten*), v. a. Nhd. *loosen*. Hist. 1.

Losin, vide *Lasin*.

Lösin (præs. conj. *löse, lose*; part. præs. *lösende*), v. a. 1) lösa: solvere. Vide *Abe gelösen*. 2) lösa med penningar: pe-

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

cunia redimere (cfr. Gloss. I. v. *loysa* 1). 22: 4; 23, 25, 38: 6; 50: 2. Cfr. *Unt-, Us-, Vor-, Wedir lösen*.

Löte, ita exprimitur Gotlandicum *lutar* (I. 26: pr.), quod, ut videtur, non intellexit interpres. 33.

Löte dag (dat. *-ghe*), m. i. q. Gotl. *luta dagr*, quod interpres non intellexisse videtur. 33.

Loten (præs. 2 pers. *-est*), v. a. Mnd. pro *losen*. *dar du -est*, ubi (locum) sorte accipis. 33. Ita quidem explicari potest h. v.; at potius dicendum est Gotl. *liautr* ab interprete non esse intellectum. Cfr. *Löte, Löte dag*.

Louf, m. vocabulum Gotlandicum; vide Gloss. I. v. *laupr*. 21: 6.

Loufen (præs. *loufet, löufet, louft, loft*), v. n. Nhd. *laufen*. 3: 3; 34: 1, 2. *dy zache loft uf XII marc*, 2: 2. *un-sünikeit dar busse uf löufet*, i. e. ob quam mulcta penditur. 16: 1. Cfr. *Ge-, Unt-, Vo-, Weg loufen; Vörloufer*.

Loup (dat. *loube*), m.? Nhd. *lob*. 1.

Loven (part. præt. *gelovet*), v. a. Nhd. *erlauben*. 6: 2. Cfr. *Ge-, Us louben; Or-loup*.

Lubben, v. a. (Nd. et Holl. item) snöpa: castrare. Vide *Ungelubbet*.

Lüchter, adj. (Nnd. *lucht, lunk*) vänster: sinister. 17: 1.

Lüte (*lûde*), m. pl. Nhd. *leute*. 8: 2; 10, 18: 1; 32: 6; 38: 2-5; 47: 1; 59: pr; Hist. 5. *echte l.*, vide *Echt*. Cfr. *Kirchspil, Koflüte*.

Lybes, vide *Lip*.

Lyden, vide *Liden*.

Lyt, vide *Liggen*.

M.

Machen (præs. *-et*, conj. *-e*; impf. *machte*, imperat. *-e*, part. præt. *gema-*

chet), v. a. Nhd. *machen*. 3: 3; 6: 3; 19: 31; 31, 37, 39, 43, 72; Hist. 1, 3.

Macht, f. 1) magt: potestas. *m. öbir syn haupt gud*, 7: 1. 2) förmåga: facultas. *noch syner m.*, 22: 4. 3) rättighet (att göra): ius (faciendi). *m. habin czu varende*, Hist. 6. 4) vigt, angelägenhet: vis, necessitas. *dar dy meiste m. an liet*, 9.

Maghareyd, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 27.

Mal (dat. *male*), n. 1) gång: vicis. *czu dem irsten v. anderen male*, 13: 5. 2) i. q. *malczit*. *czu iczlichem male mit iczlicher spise*, 18: 1.

Malczit (pl. *-te*), f. Nhd. *mahlzeit*. Hist. 3.

Man (gen. *mannes*, dat. *manne*, pl. *manne*, *-nen*), m. 1) menniska: homo. *alle manne*, omnes. 3: 1. *alle man* (sing. pro pl.), 6: pr; 13: pr; 14: pr. *aller manne zeyende czit*, 10. *der virde m.*, 22: pr. Cfr. *Vrede*, *Vryman*. 2) man: vir. 2: 2, 3; 3: 1, 4; 4. &c.)(*rip*, 6: 4; 21: 3; 38: 5; 51.)(*vrouwe*, 14: 2; 21: pr; 22: pr. *manes name*)(*vrouwen name*, 21: 2, 8. *czwene*, *dry man* (sing. pro pl.), 23, 27. *myt VI mannes* (sing. pro pl.) *eidea*, 16: 2. Cfr. *Büwe*-, *Dynghes*-, *Haupt*-, *Kirchen man* &c. 3) (gift) man: maritus. 21: 9; Hist. 1. 4) träl: servus. *ymandes m.*, 43.

Man (*men*, 2: 2.), pron. Nhd. *man*. *m. sal vüten v. richten*, *m. darf*, *leghet* &c. 2: pr, 2, 3; 6: pr, 1-3; 8: 1; 9. &c.

Mancherhande, pron. mångahanda: multi, diversi. Hist. 3.

Mande (gen. *manedes*, *wanden*, *manen*, dat. *mande*, *mane*, *manden*; acc. *manden*, *manen*; pl. *mande*), m. Nhd. *monat*. 10, 13: 5; 21: 6; 33, 42; Hist. 1, 6.

Manen, v. a. kräfva: exigere. Vide *Us manen*.

Manick (gen. n. *manches*, pl. *manche*, gen. *manicher*), pron. Nhd. *mancher*. 8: 1;

39: 1; Hist. 3. *m. könyng*, mången konung, d. ä. många konungar: multi reges. Hist. 3. *m. zaghet*, multi dicunt. 50: pr.

Mannen busse, f. manshot, dråpsbot: multa homicidii. 15: pr.

Man slachtunghe, f. (alias *manslacht*; Fris. *manslachta*, Anglo-Sax. *manslacht*), dråp: homicidium. 13: rubr.

Manunghe, f. kraf: actio, exactio; Nhd. *mahnung*. 42.

Manvrede, m. i. q. Gotl. *manhelg*. 8: pr; 9.

Marc, f. 1) mark (vigt): marca librata. 47: 1. *m. silbirs*, 13: 5; 14: 5, 6; 15: pr; 16: pr, 2; 17: 4. &c. *m. goides*, 13: pr; 42. *m. geldes*, male pro *m. goides*, 42. 2) mark (penningar): marca monetalis. *m. pfennynghe*, 4, 17: pr; 19: 5, 7-9, 13, 22-24, 30; 21: 9, 10; 22: 4. &c. *III*, *XII*, *XL marc* (sing. pro pl.), 2: 2; 3: 1, 2; 4, 7: pr; 8. &c. — Ubi dicitur: *dy m. unde scheidungunge der czwene*, 33, v. *m. respicere* videtur dimidiam marcam in antecedentibus commemoratam, non vero confundenda est cum v. *mark*, n., gen. *-kes*, signum, limes; at manifestum est interpretem non intellexisse verba Gotlandica: *garpr ir granna setr*, I. 26: pr.

Market (dat. *-te*), m. handelsplats: emporium. 6: 2. Cfr. *Koufmarket*.

Marke czal, f. i. q. Gotl. *marka tal*. 59: 1; 62.

Mase, f. sätt: modus. *in so welcher m.*, 18: 1.

Mechtigh, adj. mächtig, rådande (öfver), som förmår (göra något): potens, potis. *des kirchspiles*, *synes landgudes m.*, 6: 1; 7: 1. *m. dy busse vort czu bitende*, 14: pr.

Mede, vide *Myt*.

Meist, adj. superl. 1) mest: plurimus. *das -te*, 32: pr. *uf -te*, högst: ad summum. 19: 34. 2) störst: maximus. 9, 19: 5; 26: 3; 59: pr.

Meister, m. Nhd. *meister*. Vide *Vischmeister*.

Mel (dat. *mele*), m.? Nhd. *mehl*. 6: 2.

Melken, v. a. Nhd. *melken*. 45. *czit czu -nde*, i. q. Gotl. *mielk mal*. Ibid.

Mengen, v. a. Nhd. *mengen*. Vide *Vormengen*.

Mensche (acc. *-en*), m. Nhd. *mensch*. 8: pr, 2; Hist. 1.

Mer (gen. *meres*), n. Nhd. *meer*. 74.

Mer (*merer*, Hist. 5.), adj. 1) *större*: maior. *czu m. gemache*, 3: 3; Hist. 5. *m. denne cleyne* &c. 53. *m.*, absolute, mera: plus. 5: 1; 6: 1; 7: pr. &c. *m. volkes*, 12: 1. *drier m.*, plus quam tres. 3: 3. 2) *flere*: plures. 12: 1; 14: 1; 19: pr, 1; 20, 21: 1, 7. &c. *der richen bunder m.*, Hist. 4. 3) adverbialiter, mera, ytterligare: amplius, porro. *do en sang das nicht m.*, Hist. 1. — Ubi dicitur *mer cristenheit*, Hist. 5, v. *m. sine dubio errato est scripta*; cfr. not. 13 *ibid*.

Meren (part. præt. *gemeret*), v. a. Nhd. *mehren*, *vermehrten*. 22: 2.

Merken (part. præt. *gemerket*), v. a. Nhd. *merken*. 49 (ubi de fure sermo est; cfr. Gloss. I. v. *merkia*), 53, 55: 1. Cfr. *Ungemerket*, *Untmerken*, *Gemerke*.

Merleye, pron. *flere*: plures (Nhd. *mehrerlei*). 21: 7.

Messe (pl. *-en*), f. Nhd. *messe*. 6: pr; 75. Cfr. *Brutmesse*.

Messir, n. Nhd. *messer*. 19: 3.

Mete, vide *Myt*.

Metegifte, f. Nhd. *mitgift*. 21: 8; 27, 38: 5; 58.

Meyen (part. præs. *-nde*), v. a. Nhd. *mähen*. 32: 3.

Meynen (impf. *-nte*), v. a. Nhd. *weinen*. Hist. 1.

Milch, f. Nhd. *milch*. *der m. bestolin*, i. q. Gotl. *mielk stulin*. 45.

Milch spyse, f. Nhd. *milchspeise*. 6: 2.

Mir, *mich*, vide *Ich*.

Misnemen (part. præt. *misnomen*), v. a. i. q. Gotl. *mistaka*. 46: 1.

Misse geloubin, *-gloubin*, v. a. c. dat. i. q. Gotl. *mistroa*. 2: 2; 32: 4.

Misse kiligh, adj. messehelig, (dag) dá messa sjunges: (dies) quo missa celebratur. 75.

Misseloubin (præs. *-it*), v. a. c. dat. i. q. *misse geloubin*. 38: 2.

Missetikeit, f. Nhd. *missethat*. 13: pr.

Mit, vide *Myt*.

Mittel dritteil, n. medeltredingen (på Gotland): triens (Gotlandiae) medius. Hist. 5.

Mittelst, adj. medlerst: medius. *das -te dritteil*, i. q. *mittel dritteil*. Hist. 1.

Mittel czün (pl. *-ne*), m. i. q. Gotl. *miþal garþr*. Vide *Busen czün*.

Mitten, adv. Nhd. *mitten*. *m. an das beyn*, 26: 2. Cfr. *Vormitten*.

Mittensomer, m. i. q. Gotl. *miþsumar*. 9; Hist. 6.

Mittentag (dat. *-ghe*), m. Nhd. *mittag*. 41.

Mögen (præs. *mag, magh; mak*, 3: 3; 4, 23. pl. *mögen, möghen*; conj. *möge, möghe*, 9, 31, 57. impf. *möchte*, conj. pl. *mochten*), v. a. 1) *kunna*: posse. 9, 19: 5, 8, 20, 30; 25, 26: 2. &c. Cfr. *Vormögen*. 2) *måga*, vara berättigad (att göra): ius habere (aliquid faciendi). 3: 3; 4, 6: 1, 3; 9, 10, 13: pr, 2, 3. &c. 3) *skola, böra*: debere, oportere. *möghen alle ere glüchen syn*, 14: 6. *den das lantgut noch erbteilen gebören möchte*, 38: 5. 4) v. aux. optativae significationis. *uf das sy vry varen mochten*, Hist. 3.

Monch (pl. *-che*), m. Nhd. *mönch*. 7: pr.

Morder, m. Nhd. *mörder*. 51.

Mortbörner, m. Nhd. *mordbrenner*. 51.

Mötze (acc. *-en*), f.? Nhd. *mütze*. Alius sensus huic v. mihi non videtur posse tribui, etsi interpres non recte intellexit Gotl. *nast*. Sch. vero perperam vertit: *fetzen*. 26: 1.

Mundich, mündig (pl. *mündighe*), adj. i. q. Gotl. *magandi* (Nhd. *mündig*). 21: pr; 22: 4. Cfr. *Unmündig*.

Mundrik, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 47: 2. Cfr. Gloss. I. v. *myndrikkia*.

Mūs, vocabulum sine dubio fictum imitatione Gotlandici *mytas*, de quo forte dubitavit interpres an recte sit redditum antecedentibus verbis: *sich czu samene rören*. 32: 2.

Müssen (præs. 2 pers. *müst*; *mostu* pro *most du*, 3 pers. *mūs*), v. a. 1) Nhd. *müssen*. 37, 43. 2) kunna: posse. *wil her nicht adir mūs her nicht*, 23.

Muter, mutir, f. Nhd. *mutter*. 2: 2; 5: pr; 13: 2; 21: 7; 22: 4. &c. Cfr. *Hebe*, *Vaters muter*.

Muterlich, adj. Nhd. *mütterlich*. *m. gud, erbe*, 21: 4; 30.

Myn, adj. compar. *mindre*: minor. *m.*, n. absolute, *mindre*: minus. 19: 1; 49, 50: pr; Hist. 6. *dy helfte m.*, vide *Helfte*. *mynst*, superl. *minimus*. 19: 20.

Myn (dat. m. *myme*, n. *mynem*), pron. poss. Nhd. *mein*. Hist. 3.

Mynne, f. i. q. Gotl. *minni*. *m. schenken, unser vrouwen m.*, 27.

Myt, mit (*mete*, 19: 9.), præp. c. dat. Nhd. *mit*. 2: 2; 3: 2, 3; 4, 6: 1, 2. &c. *dar mete v. mede, dar czu mit*, vide *Dar*. Cfr. *Anders wor mede*.

N.

Na, adj. Nhd. *nahe*. 21: 3, 8; 22: pr, 1, 2. *neger*, compar. 38: 5. *nehest, neghest, negest*, superl. 21: 5; 25; Hist. 6. *syne v. dy -sten vrunde*, 13: pr; 27, 29, 32: 1; 38: pr, 3. *syne -sten, dy -sten (des blutes)*, 22: 3, 4; 30, 38: 5. *des blutes n.*, 21: 3. *das -ste blut*, 21: 8; 22: pr. *dar n.*, 2: pr; 3: pr; 4, 5: pr; 6: pr; 7: pr; 8: pr. &c. Cfr. *Benalen*.

Na, adv. Nhd. *nahe*. 35: pr; 47: 2.

neyher, compar. 32: 1. *nehest, negest*, superl. 13: pr; 14: 6; 19: 24; 38: 5. *dar n. (by)*, 32: 1; Hist. 5.

Na, præp. c. dat. Nhd. *nach*. 1) efter: post. 3: 1; 6: 1; 21: 1, 2; 23. &c. *senden ... na syner brut*, 27. *dar na*, vide *Dar*. *na wan*, efter det att, sedan: postquam. 6: 5. 2) enligt: secundum. *n. der lere v. annysunge* &c. Hist. 4, 5. 3) angående: de. *na des köninges rechte*, Hist. 6. 4) adv. efteråt, sedan: postea. *na also czu vorne*, 19: 20.

Nacht (pl. dat. *-ten*), m. et f. 1) natt: nox. Hist. 1.) (*tag*, 9. *des -tes*, adverbialiter, om natten: noctu. Hist. 1. 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. 16: 2; 23. *XIII* &c. *nacht* (sing. pro pl.), 9. *eyn jar unde eyne nacht*, 19: 32.

Nacke, f. ? Nhd. *nacken*. 19: 12.

Naghel (gen. *-les, nagles, nagels*), m. nagel: unguis. 19: pr.

Nakebarinne, f. Nhd. *nachbarinn*. 2: 1.

Nakebür (pl. *-re, -r*), m. Nhd. *nachbar*. 33, 34: pr, 1; 48: pr.

Name, namen (dat. acc. *-en*), m. Nhd. *name*. 25; Epil.; Hist. 1, 5. *mannes n., vrouwen n.*, i. e. *man, vrouwe*, 21: 2, 8.

Na ryder, m. efterridare: comes equitans. 27.

Nase, f. Nhd. *nase*. 19: 5, 16.

Na volgen, v. a. c. dat. Nhd. *nachfolgen*. 25, 45.

Neder legen, nedir legen (præs. *-get*), v. a. Nhd. *niederlegen*. 7: pr; 18: 1.

Neder sinken (impf. *-sang*), v. n. Nhd. *niedersinken*. Hist. 1.

Nederst, adj. superl. Nhd. *niederst*. 19: 24.

Neder vallen (præs. *vellet neder*), v. n. Nhd. *niederfullen*. 26: 1.

Neder vellig (superl. acc. *-gesten*), adj. 1) sakfälld: damnatus. 41. 2) i. q. Gotl. *faldr*. Hist. 3.

Neghen, num. (Nd. et Holl. *negen*) Nhd. *neun*. 3: 3.

Neghen, pron. (Mnd., cfr. VStL.) ingen: nullus. 26: 3.

Neger, *neghest*, *nehest*, vide *Na*.

Nemen (præs. 2 pers. *nymptu* pro *nympt du*, 36, 46: 1. 3 pers. *nympt*, pl. *nemen*; conj. *neme*; imperat. *nym*; part. præt. *genomen*), v. a. 1) Nhd. *nehmen*. 15: 1; 21: pr, 4-6, 9; 24: 2; 32: 2, 3; 33, 34: pr, 1; 50: 2. &c. Cfr. *Abe-*, *In-*, *Mis-*, *Wedir nemen*; *Us genomen*, *Erbname*. 2) antaga, bestämma: accipere, constituere. *n. eynen richteltag*, 42.

Neyher, vide adv. *Na*.

Nicht, 1) pron. Nhd. *nichts*. 50: pr. Cfr. *Vornichten*. 2) adv. Nhd. *nicht*. 2: pr, 2, 3. &c.

Nipi, vocabulum Gotlandicum. 38: 5, 6.

Noch, adv. 1) ännu: adhuc, etiamnunc. 2: 2; 3: 2; 4. &c. 2) ännu, ytterligare: ulterius, porro. 9, 10. &c.

Noch (*nach*, 21: 8; 22: 4.), præp. c. dat. Nhd. *nach*. 1) efter: post. 3: 3; 6: pr; 9, 10. &c. 2) enligt: secundum. 15: 1; 22: 4. *n. rechte* v. *lantrechte*, vide *Recht*, *Lantrecht*. *n. deme das gelt gros ist*, vide *Gelt* 2.

Noch, conj. eller, ej heller (efter negation): nec (post negationem). *nymand . . . hove n. czüne*, 9. *nicht czu vliende n. der vrede bende*, 14: 3. *noch* — *noch* (Holl. item), hvarken — eller: neque — nec. *n. pferd n. oachsen*, *n. nåwe n. alt*, 10, 28: 1.

Noch volgen (part. præs. *-nde*), v. a. i. q. *na volgen*, 6: 3; 19: 34.

Nöden (part. præt. *genödet*), v. a. Nhd. *nöthigen*. 50: pr. Cfr. *Benötet*, *Benötigen*.

Nömen (præs. *-et*, conj. *-e*; part. præt. *genömet*), v. a. (Nnd. item) 1) nämna: nominare. 48: pr; Hist. 6. *genömet eyt*, i. q. Gotl. *nemda aiþr*. Hist. 6. Cfr. *Benömen*. 2) kalla: appellare. 26: 3; Hist. 1, 2, 5. 3) förordna, utsätta: constituere. *dyng n.*, Hist. 6.

Norder (*nord*, dat. *-den*, nisi ita scriptum sit pro *norderen*), adj. nordlig: septemtrionalis. Hist. 1, 5.

Not, *noet*, f. nöd, nödfall: necessitas. 6: 1; 38: pr.

Note, adv. nödigt, ogärna: aegre, gravate. Hist. 1.

Notorft, f. Nhd. *nothdurft*. 1.

Notsache, *noet sache*, f. Nhd. *noth-sache*. 6: 1; Hist. 5.

Notczogen (part. præt. item), v. a. Nhd. *nothzüchtigen*. 25.

Nû, adv. Nhd. *nun*. *das nû gesprochen ist*, *nû wissit ir* &c. 22: 4; Hist. 3, 5. *dis ist nû dar neghest*, 2: pr; 3: pr; 4. &c.

Nütze, adj. Nhd. *nützlich*. Vide *Unnütze*.

Nûwe, adj. Nhd. *neu*. 3: 3; 28: 1. *das nûwe*, Nhd. *neumond*; vide *Abe nemen* 2.

Ny, adv. Nhd. *nie*. 23, 50: pr; 51.

Nykeyn, pron. aldrig någon: nemo umquam. *erer -ner*, Hist. 3.

Nymand, *nymant* (dat. *-nde*, 16: 2; 32: 6.), pron. Nhd. *niemand*. 2: 2; 4, 5: 1; 6: pr; 9, 10. &c.

Nymmer, adv. Nhd. *nimmer*. 38: pr, 3, 5.

Nyre, m. Nhd. *niere*. H. v. errato scripta est 19: 18; cfr. not. 9 ibid.

Nyrgen, adv. aldrig: numquam (Nhd. *nirgend*). 8: 1; 29.

O. Ö.

Ö, f. ö: insula. Hist. 1.

Öbil, *obil*, adv. Nhd. *übel*. 13: pr; Hist. 6.

Öbil, n. ondt, olycka: malum. *das val-lende ö.*, fallandesot: epilepsia. 43.

Obint (gen. *-ndes*), m. (alias *abent*) i. q. Gotl. *aftun* (Nhd. *abend*). 8: pr.

Obir, *öbir*, 1) præp. c. acc. Nhd. *über*. *o. eynen balken*, 19: 8. *o. eyne twer strasse*, 19: 5. *ö. das hap*, Hist. 6. *des vrede band zetzen o. keyn dyngk*, 13: pr.

macht ö. syn *koupt gud*, 7: 1. *raten o. dy busse v. synen hals*, 13: 5; 24: 2. *twers* ö., 19: 5. o. *lank*, vide *Lank. dar* ö., vide *Dar*. 2) adverbialiter, öfver, öfrig: residuus. *das dar o. ist*, quod superest. 53.

Obirbliben (præs. *-bet*), v. n. Nhd. *überbleiben*. 52.

Obirlast, m. orätt: iniuria (Nhd. *überlast*). 48: pr.

Obir senden (part. præ. *obir gesand*), v. a. Nhd. *übersenden*. Hist. 6.

Obirspil, öbir spil, n. (Holl. *overspel*) hor: adulterium. 24: pr; 51. *czmevald o.*, 24: pr.

Öbirst, obirst, adj. superl. 1) Nhd. *oberst*. 19: 24; 34: 4; 35: 1. *das -ste cleit*, 19: 31. 2) mäktigast: potentissimus. Hist. 5.

Öbir varen, v. n. Nhd. *überfahren*. Hist. 5.

Obir wagen, v. a. öfverföra: transvehere. 27.

Obirwinden, öbirwinden (præs. *-det*, part. præ. *-munden*), v. a. öfvertyga, öfverbevisa: convincere. 2: 2; 4, 25, 48: pr. *der zache -munden*. 2: 2, 3.

Obir czien, v. n. fara öfver (hafvet): transvehi, traicere. Hist. 5.

Obir czüghen (part. præ. *-et*), v. a. i. q. *obirwinden* (Nhd. *überzeugen*). 7: pr.

Obis (dat. *-sse*), n. Nhd. *obst*. 70.

Ochse (dat. acc. *-en*, pl. *-en, -sin*), m. Nhd. *ochs*. 6: 1; 10, 34: 2, 3; 44, 60.

Ochsen maghen, m. vagn, som drages af oxar: plaustrum, quod trahunt boves. 35: pr.

Oder (pl. *-ren*), f. (alias *ader*) sena: tendo, nervus. 19: 12.

Offen, offin, uffen, adj. öppen: apertus, patens. 19: 5, 32; 31, 35: 1; 37.

Offenen (præs. 2 pers. *offenstu, of-festu*, pro *offenest du*), v. a. öppna: aperire. 35: 1. *eyn landgut o.*, i. e. viam facere, qua aditus pateat. 31.

Offnbaren, uffnbaren (præs. *-ret*, impf. *-rte*), v. a. Nhd. *offnbaren*. 50: 1; Hist. 1.

Öken (part. præ. *geöket*), v. a. öka: augere. 22: 2; 54; Hist. 1, 5.

Oldest, vide *Alt*.

Or, ore (dat. *ore*), n. 1) öra: auris. 19: 5, 21, 22. 2) öra på käril m. m.: foramen ansae &c. (Nhd. *ohr, öhr*). Vide *Byles ör*.

Ore, öre, m. (vide Gloss. I. v. *oyri* 1.) 2: 3; 6: 1-5; 8: pr, 2. &c. o. *pfennynghe*, 2: 3; 16: pr; 25.

Orloup, orlop, orlof, m. Nhd. *urlaub, erlaubniss*. 6: pr; 13: pr. *sunder o.*, 35: pr; 46: 1; 64, 65, 68. *habe eyn iczlichs o.*, omnes (hospites) dimittuntor. 27.

Orteil, n. Nhd. *urtheil*. 41.

Oster, adj. östlig: orientalis. Hist. 5.

Oughe, onge (pl. *-en*), n. Nhd. *auge*. 19: 14, 15; 25.

Ouck (*och*, 25.), adv. Nhd. *auch*. 2: 2; 3: 1, 3; 6: 1; 13: 1, 5. &c. Sed pro *ock* sine dubio legendum est *dock*, Hist. 3.

P.

Palme, m.? Nhd. *palme*. Vide *Suntag*.

Par, n. Nhd. *paar*. 35: 1.

Part, n. del: pars. *das meiste p.*, 59: pr. *des meisten -tes*, Nhd. *meistentheils*. 26: 3.

Pasche (dat. *-en*),? påsk: pascha. 9, 13: pr.

Pasche woche (dat. *-en*), f. i. q. Gotl. *paska vika*. 8: pr; 63.

Payen, v. a. (Ital. *pagare*, Franc. *payer*, Angl. *pay*) betala: solvere, (pretium rei) pendere. 43.

Pfant (pl. *-nde*), n. Nhd. *pfand*. 40. Cfr. *Vorpfanden*.

Pfennyng, m. 1) pl. penningar: pecunia. 38: pr. *mærc, ore -ghe*, vide *Mærc, Ore*. Cfr. *Waart pfennynghe*. 2) (vide

Gloss. I v. *penningr* 2.) VI v. *V-ghe*, 36, 59: 1; 67. *der achte p.*, 38: pr, 5; 74. *der achtende p.*, 21: 4.

Pferd, *pfert* (dat. **de*; pl. *-de*, dat. *-den*, *-din*), n. Nhd. *pferd*. 6: 1, 3; 10, 17: rubr., 1; 35: pr; 46, 47: 3; 57; Hist. 5.

Pflegen, v. a. göra, sköta: facere, curare; Nhd. *pflegen*. *gotis dinst p.*, 3: pr.

Pfleghe sitte, *pflechsete*, m. plägsed: mos, consuetudo. 4, 54, 55: 1.

Pflichtich, *pflichtig*, adj. Nhd. *pflichtig*. 3: pr, 1; 8: 2; 11: pr; 38: 6.

Pfund (gen. *-des*), n. i. q. Gotl. *pund*. 6: 1, 3.

Pfyngesten, ? Nhd. *pfingsten*. 8: pr.

Pilgerimes reyse, f. i. q. Gotl. *pilgrims ferþ*. 13: 1.

Pillegrym (pl. *-me*), m. Nhd. *pilgrim*, *pilger*. Hist. 5.

Pissen, v. n. Nhd. *pissen*. Vide *Under pissen*.

Potter, f. Nhd. *butter*. 6: 2.

Prister (gen. *-rs*, *-res*; pl. *-ere*, *-er*, dat. *-eren*), m. 1) Nhd. *priester*. 5: pr; Hist. 5, 6. 2) kyrkoherde: curatus. 2: 2; 3, 4, 6: 1, 2, 4; 8: 1, 2; 13: pr; 75; Hist. 5.

Pristere wip, n. presthustru: uxor sacerdotis. 5.

Probst (dat. *-te*, pl. item), m. Nhd. *probst*. 2: 2; 8: 1; 75; Hist. 5.

Pynegen, v. a. Nhd. *peinigen*. 50: pr.

Q.

Quad, adj. (Nd. *qvad*, Holl. *kwaad*, malus) illa beskaffad, oduglig, ogiltig: male comparatus, irritus. *q. czün*, 32: 6; 34: pr. *q. handelunge*, 48: pr.

Qvam, vide *Komen*.

Qwek (dat. *qwecke*), n. (Daa. *qvæg*) fä-kreatur: pecus. 6: 2; 10, 33, 34: pr, 4; 37. Cfr. *Büwe*-, *Vore qwek*.

Qvislar man, vocabulum Gotlandicum. 38: 3, 5.

Qwyte (acc. *-en*), f. vocabulum Gotlan-

dicum, quod explicatur 31. Cfr. Gloss. I v. *qvi*.

R.

Raket, adj. styf: rigidus, qui flecti non potest. 19: 9.

Ramen, v. a. (Nd. et Holl. item) syfta på, bestämma såsom mål (beramma): scopo collineare, sibi proponere. Vide *Unramendes*.

Rat, n. Nhd. *rad*. 37.

Rat, *raed* (dat. *rate*), n. 1) råd, tillstyrkande: consilium, suasio. *sunder des vaters r.*, 24: 1, 2. 2) föranstaltande: cura, procuratio. *r. suchen*, 29. *myt rate der viende*, 13: pr. *an rate unde an tate*, 16: 2.

Raten, *raden* (præs. *ret*, conj. *rate*, impf. *richte*), v. n. 1) (vide Gloss. I v. *rapa* 2.) *r. vor smeden riche*, Hist. 6. *obir dy busse r.*, *dy gemeynkeit rate dar vöre*, 13: 5; 14: pr. *r. öbir synen hals*, 24: 2. 2) (vide Gloss. I v. *rapa* 3.) 59: pr. 3) utgrunda, uttyda: excogitare, interpretari. *den troum r.*, Hist. 1. — Cfr. *Be*-, *Varraten*.

Ratlich, adj. rådlig: utilis, salutaris. 8: 1. Cfr. *Unratlichen*.

Ratman, *rathman*, *radman* (pl. *-nne*), m. i. q. Gotl. *raþ maþr*. *-nne sullin richten uf den hunderes dinghen*, 41. *czmey -nne in deme zelbin dynghe*, 19: 1. *drye -nne van dem zelbin hundere*, 50: 3. *des hunderes -nne*, 42.

Rechen (præs. *richt*, part. præter. *gerochen*), v. n. Nhd. *rächen*. 14: 2; 17: 4.

Rechenschaft, f. Nhd. *rechenschaft*. 38: 8.

Recht (gen. *-tes*, dat. *-te*), n. 1) rätt, lag: ius, lex. 26: pr; 31, 38: 6; 43, 47: pr; 69; Epil.; Hist. 3. *der goten r.*, 1: rubr.; 19: 29; 21: 9. *das göthnische r.*, 23. *unse r.*, 1. *der dybe r.*, 49. *noch -te*, 7: pr; 8: 1; 24: pr; 32: 6; 43,

51. *noch des -tes anwisinge*, 32: 6. *mit -te*, 17: 4; 34: pr; 38: 5; 48: pr; 50: 2. *mit stetigem -te*, Hist. 5. *in das r. gesaczt*, 8: 2. *sy an der ungoethnischen manne -te*, *an erbteylen unde -te*, 22: 3. *brüche des -tes*, *mulcta iure definita*; vide *Brüche 3*. Cfr. *Goten-*, *Lantrecht*. 2) rätt, rättighet: *ius (quod alicui competit)*. 21: 9; 22: 4; 23; Hist. 6. 3) *ed: iuramentum*. *nicht hoger r.*, *VI manne r.*, 42.

Recht, adj. 1) rätt, laglig: *iustus, legitimus*. 7: 2; 31, 38: 4; Hist. 6. 2) rätt, sann, verklig: *iustus, verus*. *r. geloube*, 1.

Rechtbuch, n. Nhd. *rechtsbuch*. *das r. der goten*, Epil.

Rechtbunden, adj. lagligen bunden (om gårdsgård): *legitime ligatus, i. e. exstructus (de saepe)*. 34: 1.

Rechte, adv. rätt, rätteligen: *recte*. Hist. 6.

Rechtschaft, f.? hvad som med rätta tillkommer någon: *id quod iure alicui competit*. 19: 33; cfr. Gloss. I. v. *for-skiel 2*.

Rechtverdig, adj. i. q. *recht 2*. Epil.

Rede, f. Nhd. *rede*. Vide *Wederrede*.

Redelich, adj. rätt, tillbörlig: *iustus, conveniens*. 19: 33.

Redelichen, adv. lagligen: *legitime*. 48: pr; 58. Cfr. *Unredelichen*.

Redelichkeit, f. rättvisa: *iustitia*. *mit r.*, med rätta, lagligen: *iure*. 32: 3.

Reichen, v. n. 1) räcka, nå: *pertingere, porrigi*. 47: 1. 2) räcka till: *suppetere, sufficere*. 39. Cfr. *Czu reichen*.

Reynegen, v. a. Nhd. *reinigen*. 8: 2.

Reyse, f. Nhd. *reise*. Vide *Pilgerimes reyse*.

Ribbe, f. 1) Nhd. *rippe*. 19: 23. 2) spant: *costa navis*. 47: 1; cfr. not. 9 *ibid*.

Rich (superl. gen. *rychsten*), adj. Nhd. *reich*. Hist. 4, 5.

Riche, n. Nhd. *reich*. Hist. 3, 6.

Richte, vide *Raten*.

Richteltag, m. Nhd. *gerichtstag*. 42.

Richten (part. præt. *gerichtet*), v. a. 1) döma: *iudicare*. 2: 2; 10, 13: 5; 41, 49. Cfr. *Unrichten*. 2) uttaga eller utgifva hvad någon med rätta tillkommer: *exigere vel edere quod alicui iure competit* (cfr. OELRICHS, *Gloss. ad stat. Brem.*). Vide *Be-*, *Us richten*.

Rint (pl. *rindere*), n. Nhd. *rind*. 57.

Riten, vide *Ryten*.

Röbe, f. Nhd. *rübe*. Inde

Röbin acker, m. Nhd. *rübenacker*. 60.

Roche, f. Nhd. *rache*. 14: 2.

Rogge (gen. acc. *-en*), m. Nhd. *roggen*. 21: 6; 67.

Rok, m. i. q. Gotl. *kurtil* (Nhd. *rock*). 19: 31.

Rören, vide *Rüren*.

Rover, m. Nhd. *räuber*. 51.

Rücke, m. Nhd. *rücken*. 2: 3. Cfr. *Czu rucke*.

Rücken (præs. 2 pers. *-estu pro -est du*; part. præt. *gerücket*), v. a. rycka: *vellere*. 8: pr; 19: 26; 20.

Rufen (part. præt. *-nde*, præt. *geruffin*), v. n. ropa: *clamare*. 19: 21; 47: 2. *ere v. syn r.*, 25, 47: 2. *myt -nde*, 25.

Rum, m.? Nhd. *raum*. 59: 1.

Rümen, 1) v. a. (vide Gloss. I. v. *ryma 1*) 59: 1. Cfr. *Ufrümen*. 2) v. n. flytta: *migrare*. Hist. 1.

Rüren, *rören* (præs. *rüret*, part. *-ende*), v. a. 1) röra, vidröra: *tangere*. *is -et an dy hüet*, 19: 31. *eyne ynnemendich -ende wunde*, 19: 2. (*sich*) *czu samene r.*, gränsa tillsammans: *contiguum v. confinem esse*. 32: 2. Cfr. *An rören*. 2) röra, angå: *adtinere (ad aliquem)*. 12: 1; 48: pr.

Rürlich, adj. rörlig: *mobilis*. *r. gut*, lös egendom: *bona mobilia*. 22: 4; 38: 8; 42; *quibus locis addendum est 10, ubi pro r. scriptum est jörlich*.

Ruschen, v. n. bullra: *strepere*; Nhd. *rauschen*. *r. vor syner tör*, d. ä. bulta: *pulsare*. 19: 21.

Rîmen, v. a. (Anglo-Sax. *roman*, Nnd. *rojen*) ro: remigare. Hist. 6.

Ryd cleid, n. sadeltäcke: stragulum equinum. 28: 2.

Rydent, vide *Ryten*.

Ryd küssin, n. i. q. Gotl. *raipvengi*. 28: 2.

Ryme (pl. -en), m. (alias *rime*, *rieme*) åra: remus. 74.

Rysen (præs. 2 pers. -estu pro -estu), v. a. Nhd. *reissen*. 26: 1.

Ryten (præs. 2 pers. *ritestu* pro -estu; 3 pers. *rytet*; part. præs. *rydent*, dat. *rytende*; præt. *gereten*), v. a. Nhd. *reiten*. 6: pr; 3; 13: pr; 19: 34; 46: 1; 57. *eynem pferd r.*, 47: 3. *der na ryder rydent*, equitatio comitum, comitatus equitans. 27.

S.

Saat, f. säd: seges. 67.

Sache, vide *Zache*.

Saghen (præs. *saget*, *zaghet*), v. a. Nhd. *sagen*. 3: 1; 32: 3; 50: pr; 51. Cfr. *Weder-*, *Czu sagen*.

Sal, vide *Sullen*.

Sattel, m. Nhd. *sattel*. 57.

Scal, vide *Sullen*.

Schacht, m. (alias *schaft*) i. q. Gotl. *skapt*. 19: 18.

Schade (acc. -den, -din), m. Nhd. *schade*. s. *geschiet*, 72, 73. -den *tûn*, *kriegen*, *bezzalin* &c. 17: 3; 32: 4, 6; 33, 34: pr, 1, 2; 35: 1; 37.

Schadelos, adj. fri för skada, d. ä. straff: a damno, i. e. poena, immunis: *unschuldig unde s.*, quae duo vocabula respondent Gotlandico *saklaus*, 2: 2.

Schaf, *schof* (pl. -fe), n. Nhd. *schaf*. 54, 55: pr; Hist. 4.

Schaffen, v. a. Nhd. *schaffen*. 1.

Schaffere, m. i. q. Gotl. *drozsieti*. 27.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Schale (dat. -en), f. Nhd. *schale*. 19: 7. Cfr. *Haupt schale*.

Schande (gen. -de, -den), f. Nhd. *schande*. 25.

Scharlache? (acc. -en), m. skarlakans-tyg: coccinum. 28: 1.

Schatz, *schacz*, m. skatt: tributum. Hist. 3, 6.

Schatzen (part. præt. *geschatzet*, -zt), v. a. 1) värdera: aestimare. 19: 9; 42, 53, 57. *sy an der ungothnischen manne rechte geschatzet*, sc. ratione habita multae homicidii pro eo solvendae. 22: 3. Cfr. *Beschatzen*. 2) (vide Gloss. I. v. *virpa* 2.) 10.

Scheffel, m.? tunna: orca, tonna (Nhd. *scheffel*). 59: 1.

Scheiden (part. præt. *gescheiden*), v. a. Nhd. *scheiden*. 21: pr; 22: 3. *sy s. czu löte*, 33, ubi sensum textus Gotlandici non intellexisse videtur interpres. Cfr. *Ungescheiden*.

Scheidunge, f. Nhd. *scheidung*. s. *der czüne*, divisio saepis exstruendae inter vicinos. 33.

Schelden (præs. conj. -de, part. præt. *geschulden*), v. a. (egentligen tadla: proprie vituperare) 1) upskjuta: proferre. *den richteltag s.*, 42. 2) hänskjuta: deferre. *dy czweitragt s.*, Hist. 5.

Schemede, f. (Nd. et Holl. *schaamte*) (qvinnlig) blygd: pudenda (mulieris). 26: 2.

Schen (impf. conj. *scheyde*), v. n. Nhd. *geschehen*. 9. Cfr. *Geschen*.

Schenden (part. præt. *geschendet*), v. a. skända, vanhedra: ignominia adficere; Nhd. *schänden*. 25. Cfr. *Ungeschendet*.

Schenken, v. a. i. q. Gotl. *skenkia*. 27.

Schentlich, adj. Nhd. *schändlich*. 48: 1; 49.

Schichten, v. a. 1) skifta, dela: dividere; Nhd. *schichten*. 21: 1; 22: 4; 38: 8.

Cfr. *Beschichten*, *Ungeschichtet*. 2) i. q. Gotl. *skipta* 2. Vide *Vorschichten*.

Schichtunge, f. 1) skifte, delning: divisio (bonorum). 38: 8. 2) skifte, byte: permutatio. Vide *Ummeschichtunghe*.

Schif (dat. *-ffe*, pl. item), n. skepp, fartyg: navis. 13: 1; 22: 1; 47: pr; 50: 2; 74; Hist. 4. Cfr. *Koufschif*.

Schirmen, v. a. Nhd. *beschirmen*. Vide *Beschirmen*.

Schissen, v. a. sammanskjuta: conferre, contribuere. 62. Cfr. *Geschos*.

Schorsteyn (dat. *-ne*), m. i. q. Gotl. *skurstain* (Nhd. *schornstein*). 72.

Schos, m. (dat. *-sse*) et f. Nhd. *schooss*. 18: 1; 21: 1.

Schouwen, v. a. (vide Gloss. I. v. *asia* 2.) (Nhd. *schauen*.) 6: 1. Cfr. *Beschouwen*.

Skra, vocabulum Gotlandicum; vide Gloss. I. v. *skra*. 22: 4.

Schribin, *scriben* (præs. *schribet*, part. præ. *gescrebin*), v. a. Nhd. *schreiben*. 22: 4; 38: 3; 43; Epil. Cfr. *Cæn schriben*, *Vorgescrebin*.

Schrien, v. n. Nhd. *schreien*. *myt nde*, 25.

Schu, m.? (alias *schuoch*) Nhd. *schuh*. 28: pr.

Schüben (præs. 2 pers. *-best*, *-bist*; *-bestu* pro *-best du*; part. præ. *geschobin*), v. a. skuffa: pulsare, trudere. 8: pr, 2; 19: 26; 20, 26: 2.

Schulder (pl. *-ren*), f. Nhd. *schulter*. 19: 34; 26: 3.

Schuldig, adj. skyldig, brottslig: noxius. 50: 3. Cfr. *Unschuldig*.

Schult (pl. *-ide*), f. 1) skuld, gäld: aes alienum, debitum. 10, 17: 4; 21: 4; 39, 40. 2) ansvarighet, straffbarhet: reatus, noxa. *sunder v. alsundir s.*, 13: 5; 14: pr; 50: pr; Hist. 6. *dy s. des totslages, us der s. komen*, 14: 1, 2. Cfr. *Unschuldigen*. 3) utskyld: pensio, tributum. 63.

Schüte, f. (Nd. *schüte*, Holl. *schuit*) skuta: navicula. 47: 1, 2.

Schynen (præs. *-et*), v. n. Nhd. *erscheinen*. 19: 6.

Se, vide *Sy*.

Sechste teyl (gen. *zechsten teyles*, dat. *-le*), n. i. q. Gotl. *siettungr*. 19: 1, 33.)(*dritteteil et lant*, 41.)(*hundere*, 50: 3.

Seen (impf. pl. *sogen*, *soghen*), v. a. Nhd. *sehen*. 26: 2; Hist. 5. Cfr. *An*, *Be*, *Geseen*.

Segelen (impf. pl. *-lten*), v. n. Nhd. *segeln*. Hist. 5, 6.

Segevechtunge, *zegevechtunghe*, f. (*a sege* v. *sige*, Nhd. *sieg*, et *vechten*, Nhd. *fechten*) seger i strid: victoria, proprie victrix pugna. 1; Hist. 3; manifestum est textum Gotlandicum, quem secutus est interpres, posteriori loco (I. Hist. 2.) habuisse *sigri*, non vero *sipri*.

Selbir, *zelbir*, pron. 1) Nhd. *selbst*. 3: 3; 6: 3; 7: 1. &c. *selbin*, *zelbin*, 13: 2; 14: 2; 18: 1; 31, 55: 1; Hist. 5. pl. *selbir*, Hist. 3. *mir-bin*, Hist. 3. *synes-bis*, eius ipsius. 13: 4. *dy eres-bis syn*, d. ä. sina egna: qui sui iuris sunt. 18: pr. 2) *der-be*, samme: idem. *dy-be*, 13: 5; 19: 1. *das-be*, 22: 4; 69. *des*, *dem*, *der*, *dy*, *den-bin*, 13: 2; 14: 6; 19: 1, 21, 33; 21: 10; 30, 33, 38: 1-5; Hist. 3. &c.

Selbir habinde, *zelbhabinde*, adj. i. q. Gotl. *bolfastr* (proprie qui ipse habet, sc. fundum). 14: 6; 18: pr.

Sendebote (pl. *-en*), m. sändebud: nuntius. Hist. 3, 5, 6.

Senden (præs. conj. *-de*; impf. pl. *santen*), v. a. Nhd. *senden*. 23, 27; Hist. 3, 5. Cfr. *Obir*-, *Us senden*.

Sente, adj. Lat. *sanctus*. 55: 1; 68; Epil.; Hist. 4-6.

Sereghen (præs. *-et*, part. præ. *gesereget*), v. a. i. q. *seren*. 17: 4; 19: pr, 31. *gezereget udir ghemundet*, per pleonasmum, 19: 1.

Seren, zeren (præs. 2 pers. *-estu pro -est du*), v. a. *sâra*: vulnerare. 8: pr; 2; 9, 11: pr; 12: pr. Cfr. *Sereghen*.

Sete (pl. *-en*), m. Nhd. *sitte*. Hist. 5. Cfr. *Pfleghe sitte*.

Seyen (præs. *-et*), v. a. Nhd. *sâen*. 59, 60. Cfr. *Zeyende czit*.

Sick, pron. rec. dat. et acc. Nhd. *sick*. 1: rubr.; 4, 7: 1. &c. Scribitur *sych*, 3: 3. *zich*, 19: 19.

Sicher, adj. Nhd. *sicher*. Vide *Vorsicheren*.

Silbir (*zilbir*, 19: 2, 3, 5. &c.), n. Nhd. *silber*. *marc -rs*, vide *Marc*.

Sinken (impf. *sang*), v. n. Nhd. *sin-ken*. Hist. 1. Cfr. *Neder sinken*.

Sitzen, vide *Zitzen*.

Slag (gen. *-ges*, dat. *-ghe*; pl. *slege, sleghe*), m. Nhd. *schlag*. 5, 19: 19, 21, 28, 29; 20. Cfr. *Dûme-, Totslag; Høy-slak, Manslachtunghe*.

Slan (præs. 2 pers. *sleist; sleistu, sleystu*, pro *-st du*; 3 pers. *sleit, sleyt, slet*; part. præter. *geslagen*), v. a. Nhd. *schlagen*. 8: pr; 2; 9, 11: pr; 12, 18: pr; 19: 19, 24, 28, 29, 33. *sich s.*, slås: verberibus pugnare. 20. *us deme banne s.* (cfr. Gloss. I. v. *sla 1.*), 8: 1. Cfr. *Abe-, Tot slan*.

Slange (pl. *-en*), m.? Nhd. *schlange*. Hist. 1.

Slege, vide *Slag*.

Slege busse, f. i. q. Gotl. *slega bytr*. 26: pr.

Slisen (part. præter. *geslissen*), v. a. (*slizen*, part. præter. *slizzen*, Ziem.) 1) Nhd. *schleissen*. Vide *Vorslysen*. 2) bringa till slut, afgöra: ad finem perducere, decidere. Epil.

Slissen, v. a. (*sliezen*, part. præter. *sluzzen*, Ziem.) tillsluta: claudere. Vide *Czu slissen, Beslossen, Beslissunghe*.

Slof bude (pl. dat. *-den*), f. (*sloufen, bringen, thun in etwas*, Ziem.) förråds-hus: cella penuaria. *spichere adir s.*,

quae duo vocabula respondent Gotlan-dico kleti, 17: 1.

Slofin (præs. pl. *slofin*, impf. pl. *slif-feren*), v. n. Nhd. *schlafen*. 47: 1; Hist. 1.

Slos, n. lās: sera; Nhd. *schloss*. 47: 1; 48: 1; 50: pr.

Slüssil, m. Nhd. *schlüssel*. 47: 1.

Snelle, adv. Nhd. *schnell*. 14: pr.

Sniden, v. a. Nhd. *schneiden*. Vide *Abe sniden*.

Snoppe, f. snor: mucus. 19: 16.

Snycke (pl. dat. *-en*), f. (Mnd. *snicke*, Holl. *snik*, navicula) i. q. Gotl. *snieckia*. Hist. 6.

So (*zo*, 19: 1, 6, 19, 33. &c.), adv. 1) så: tam. *so öbil, so snelle, so vil, so hoch, so grose vare*, 13: pr; 14: pr, 6; 19: 30, 33; 26: 2; Hist. 3. Cfr. conj. *Also 1.* 2) då, så (i början af en eftersats): tunc, in illo casu. *so bûsse, sal, leghet, darf, wirt* &c. 2: 2, 3; 3: 1-4. &c. 3) då efter ett adverbium eller annan bestäm-melse af tid m. m. följer ett verbum, sättes stundom framför detta senare *so* utan särskild bemärkelse: ubi post ad-verbium aliamve temporis &c. definitio-nem sequitur verbum, huic interdum h. v. otiosa antepositur. *dar na so untfa*, 21: pr. *dar so sullin*, Hist. 3. *das so bûsse*, 19: 25. *y doch so behilden, jo doch so sullin*, Hist. 3, 6. *des gliche so sullen*, Hist. 3. *na der czit so bûwete*, Hist. 5. *an deme vrede so mag*, 10. *an ungöthnischem volke so erbin*, 30. *van bröchen ... so sal*, 14: pr.

Solde, vide *Sullen*.

Somer, m. Nhd. *sommer*. Vide *Mit-tensomer*.

Son (*sone*, 13: pr; 38: 8; *söne*, 22: 4. dat. *sone*; pl. *söne*, sed *sönes* perperam 21: pr.), m. Nhd. *sohn*. 21: 1, 9; 22: 1-4; 38: 6, 8; Hist. 1, 3.

Sones tochter (pl. *-tochtere* v. *-töck-tere*), f. sondotter: neptis ex filio. 21: 1.

Sorge, f. Nhd. *sorge*. Vide *Besorgen*.

Sot (dat. *sode*), m. (Nhd. *sood*) brunn: puteus. 37.

So welch, pron. hvilken som hälst: quicumque. in *-cher mase*, 18: 1.

Spate (*spote*), adv. Nhd. *spät*. 3: pr; 2; Hist. 6. *spater*, compar. 3: 3. Cfr. *Vorspaden*.

Spernen (præs. 2 pers. *-estu pro -est du*; 3 pers. *-et*), v. a. spjärna, sparka: pede ferire. 19: 27; 45, 46: pr.

Spichere (pl. dat. *-ren*), m. Nhd. *speicher*. 17: 1.

Spil, n. Nhd. *spiel*. Vide *Dopil spil*.

Spise, f. Nhd. *speise*. 4, 6: 2; 18: 1; Hist. 2, 6. Cfr. *Milch spyse*.

Spise genos (pl. *-sen*), m. Nhd. *speisegenoss*. Hist. 2.

Spisen, v. a. Nhd. *speisen*. 2: 2.

Spisinge, f. Nhd. *speise*. 62.

Spör, f. Nhd. *spur*. *czanes s.*, 17: 4. Cfr. *Us spören*.

Spote, vide *Spate*.

Sprache, f. 1) talförmåga: facultas loquendi. 19: 17. 2) språk: lingua, sermo. Hist. 1.

Sprechen (præs. 2 pers. *sprichst*, 3 pers. *spricht*; impf. *sprach*; part. præter. *gesprochen*), v. a. säga: dicere. 2: 2; 13: 5; 19: 19; 22: 4; 25, 43, 51; Hist. 1, 3, 5. Cfr. *Wedir sprechen*, *Wol sprechende*.

Springen, v. n. (egentligen springa: proprie currere) i. q. Gotl. *stingva*. 26: 2.

Spytal (gen. *-lis*), n. Nhd. *spital*. Epil.

Staf ghard (pl. *-e*), vocabulum Gotlandicum; vide Gloss. I. v. *stafgarpr*. 4.

Stan (præs. *steit*, *steyt*, pl. *stan*; conj. *sta*; impf. *stund*; imperat. *sta*; part. præter. *stande*, *stan*), v. n. 1) stå: stare. 48: 1; Hist. 4, 5. *stande* v. *stan bliben*, 22: pr; Hist. 5. *gescrebin s.*, Epil. *vort geboten s.*, 38: pr. *vör sich selbir s.*, 21: pr. Cfr. *Be-*, *Bystan*; *Vorstandunge*, *Vörstender*. 2) bestå, fortfara: manere, continuare. 8: pr; 13: pr. 3) stå till, an-

komma på: ab aliquo pendere, penes aliquem esse. *is sta czu deme &c.* 24: pr. 4) gälla, kosta: stare, constare. *das steit (ym) czu eyne banne v. czu XL marc*, 7: pr; 8: 1, 2; 24: pr. 5) stå i ansvar för: praestare (damnum v. periculum). *vor schaden s.*, 35: 1; 37. *her steit keyne var*, 47: 1. Cfr. *Vorstan*.

Stange (dat. *-en*), f. Nhd. *stange*. 19: 29.

Star,? starr: carex. Ita vertitur Gotl. *agh*, 32: 3.

Starblint, adj. Nhd. *staarblind*. 46: pr.

Starhüfe (pl. dat. *-en*), m. starrtufva: tuber carice tectum. 32: 2.

Stat, *stad* (pl. dat. *steten*, *setin*), f. 1) ställe: locus. 13: 1; 46: 1; Hist. 3-5. *van steten varen*, resa åstad: abire. Hist. 3. 2) stad: urbs. Epil.

Stecke (dat. *-en*), m. Nhd. *stecken*. 8: pr; 2; 11: pr; 12: pr. Cfr. *Czun stecke*.

Steit, vide *Stan*.

Stelen (præs. *-et*), v. a. Nhd. *stehlen*. 49, 50: pr, 2. *das s.*, 49. Cfr. *Vorstelin*, *Bestolin*.

Sterben (præs. *stirbet*), v. n. Nhd. *sterben*. 7: 1; 21: 1, 6.

Stete, adj. bestående: stabilis; Nhd. *stät*. 38: 6.

Stetes, adv. Nhd. *stets*. 19: 33.

Stetig, adj. stadgad: stabilis. *mit -gem rechte*, Hist. 5. Cfr. *Bestetigen*.

Stetikeit, f. stadighet, beständighet: stabilitas. *myt s.*, stabiliter, in perpetuum. Hist. 5.

Steyn (dat. *-ne*), m. Nhd. *stein*. 19: 4. Cfr. *Schorsteyn*.

Stichen, v. a. Nhd. *stechen*. Vide *Us stichen*.

Stig (pl. *-ge*), m.? i. q. Gotl. *stig*. 31.

Stigen (impf. *steig*), v. n. Nhd. *steigen*. Hist. 5.

Stobbe, *stuppe* (pl. *-en*),? (Nd. *stobbe*) stubbe: caudex. 32: pr, 2.

Stok, m. 1) stock: truncus. 47: 1. 2)

käpp: baculum. *s. des gebotes*, i. q. Gotl. *bupkafti*. Hist. 6.

Stöcken, v. a. i. q. Gotl. *i stuk setia* (vide Gloss. I. v. *stukkr*). 23.

Strafin, v. a. i. q. Gotl. *lasta*. 13: pr.

Strand (dat. *-de*), m. Nhd. *strand*. 47: pr, 2.

Strase (dat. *-en*), f. Nhd. *strasse*. 31, 36. Cfr. *Twer strase*.

Striten (impf. *streyt*), v. n. Nhd. *streiten*. Hist. 3.

Stücke, n. Nhd. *stück*. *in allen -ken*, 3: 3.

Stül (pl. *-le*), m. Nhd. *stuhl*. 18: 1.

Stuppe, vide *Stobbe*.

Suchen, zuchen (part. præ. *-nde*, præ. *gesucht*), v. a. 1) söka: quaerere. 29. Cfr. *Be-, Forsuchen; Hüßsichunge*. 2) besöka, gå till: adire. 6: 1. 3) åtala, ut-söka: agere, exigere. 4, 8: 1; 11, 41. *dar uf s.*, 2: 2.

Suder, adj. sydlig: meridialis. Vide *Drittenteil*.

Sulch, pron. Nhd. *solcher*. 2: 3; 8: 1; 18: 1; 23, 25, 38: pr; Hist. 5. Cfr. *Alsulch*.

Sullen, v. aux. Nhd. *sollen*. præ. 2 pers. *salt*, 34: 2. *saltu* pro *salt du*, 9, 33, 43. 3 pers. *sal*, 2, 3: 1, 3, 4. &c. *scal*, 27. pl. 2 pers. *sullit*, Hist. 5. 3 pers. *sullen*, *sullin*, 3: 1; 4, 8: 1, 2. &c. conj. *sulle*, 13: 5. impf. 2 pers. *suldest*, 43. 3 pers. *solde*, Hist. 1, 3, 5. pl. *solden*, Hist. 5. Pro *sullin* sine dubio legendum est *selbir*, 13: 1.

Sunde, f. Nhd. *sünde*. 13: 1; Hist. 5.

Sunder, præp. c. acc. (Nd. item; Holl. *zonder*) utan: sine. 6: 1; 13: 5; 14: pr; 18: 1; 19: 1; 21: 10. &c. Cfr. *Orloup, Alsunder*.

Sunder, conj. 1) utom, undantagande: excepto, praeter. *s. hundes bysen, s. des köninges eyt*, 17: 4; Hist. 6. *s. wen ymand* &c. 8: 1. 2) men, utan: sed. 25, 50: pr.

Sunderlich, adj. Nhd. *sonderlich*. Hist. 5.

Süne, f. syn: visus. Vide *Unsünen*.

Süne, adj. vocabulum Gotlandicum, quod interpres non intellexisse videtur. 19: 19. Cfr. Gloss. I. v. *synr*.

Sunne (gen. *-en*), f. Nhd. *sonne*. 8: pr; 9, 41.

Suntag (gen. *-ges*, dat. *-ge*; pl. dat. *-gen*), m. Nhd. *sonntag*. 3: 1; 6: pr, 1, 4; 75. *s. czu palmen*, Nhd. *palmsonntag*. Epil.

Süster, vide *Swestir*.

Swager, m. besvägrad man (förekommer här om svärfar och måg): adfinis (heic occurrit de socero et genero). Hist. 5.

Swanger, adj. Nhd. *schwanger*. 25.

Swarde, swarte, f. (hufvud-) svål: cutis pilosa (cranii); Nhd. *schwarte*. 19: 6, 30.

Sware (compar. *-rer*), adj. Nhd. *schwer*. 6: 1, 3.

Swarheit, f. Nhd. *schwere*. 6: 1.

Swarvûrig, adj. (proprie difficulter mobilis; cfr. Nhd. *schwerfällig*) i. q. *swanger*. 14: 6.

Swede (pl. *-en*), m. Nhd. *schwede*. Hist. 3.

Swedisch, swedesch, adj. Nhd. *schwedisch*. Hist. 3, 6.

Sweren, v. a. Nhd. *schwören*. Epil. *eyde s.*, 41. *s. mit drien mannen*, 51. *s. mit zechs mannen*, 19: 1; 23. Cfr. *Czu sweren, Besworen*.

Sweren, v. n. värka: dolere. 43.

Swert, n. Nhd. *schwert*. 19: 10.

Swestir, süster (pl. *swesteren, süster*, dat. *süsteren*), f. Nhd. *schwester*. 13: 2; 21: 4, 7; 22: pr, 1; 29, 30. Cfr. *Vaters swester*.

Swestir kinder, süster kyndere, n. pl. Nhd. *schwesterkinder*. 22: pr; 30.

Swygen, v. n. Nhd. *schweigen*. 25.

Swyn (pl. *-ne*), n. Nhd. *schwein*. 53.

Sy, pron. pers. f. Nhd. *sie*. 2: 1-3; 8: pr. &c. *zy*, 18: 1. *se*, 2: 1, 2; 23, 25, 45. dat. *ir*, 2: 1-3; 14: 6. &c. *er*, 23; Hist. 1. *ere*, 14: 6; 23. acc. *sy*, 2: 2, 3; 3: 3. &c. *se*, 2: 2; 50: 1.

Sy, pron. pers. pl. Nhd. *sie*. 3: 3; 4. &c. *se*, 4, 19: 31; 21: pr. gen. *er*, *ir*, *erer*. *er keyn*, ingen af dem: nullus eorum. 41. *erer nykeyner*, Hist. 3. *ir eyner*, *erer eyn* v. *eyme*, 14: 1, 2; 22: 2. *erer beide*, 42. *wen erer nicht en ist*, si nullus eorum existit. 22: pr. *das ir XII werden*, *das erer XII sy*, 14: 6; 19: 33. *erer beyten*, eos exspectare. 48: pr. dat. *en*, 7: pr; 34: pr; 38: 2, 7; 41. &c. *yn*, 3: 3; 20, 22: 2. acc. *sy*, 6: 4, 5; 13: pr. &c. *se*, 10, 54.

Syck, vide *Sich*.

Syn, v. n. Nhd. *sein*. 8: 1; 13: 2, 5. &c. præ. *ist*, 1, 2: pr, 2, 3. &c. *is*, 3: pr; 14: 6; 19: pr. &c. pl. *synt*, 3: 1, 4; 5: pr. &c. *syn*, 8: 2; 18: pr; 21: 9. &c. *sy*, 3: 4; 22: 2. conj. *sy*, 1, 2: 1, 2; 3: 1, 2; 7: 1. &c. *zy*, 19: 19. pl. *syn*, 2: 1. *syne*, 3: 3. *synt*, 38: 4. impf. *was*, 3: 4; 6: 2; 9, 13: 2. &c. pl. *weren*, 2: 2; 13: 5; 18: pr. &c. conj. *were*, 3: 3; 7: 2; 13: 5; 14: 6; 18: pr. &c. *weres*, pro *were is*, Epil. — *hat gewesen*, 18: pr. *dis synt*, 9.

Syn, pron. poss. Nhd. *sein*. 13: pr; 16: 2; 19: 33. &c. *synen*, 3: pr. f. *syne*, 13: 2; Hist. 5. n. *syn*, 50: pr; Hist. 5. gen. m. *synes*, 3: 3; 12: pr. n. item, 7: 1; 19: 21. dat. m. *syne*, 3: 3; 6: 1; 12: 1. *synem*, 12: pr; 50: 1. f. *syner*, 15: 1; 19: 18, 21. n. *syne*, 6: 1; 7: 2. acc. m. *synen*, 3: 1, 2; 13: 5. *sinen*, 24: 2; 50: 1. *syn*, 3: 1. f. *syne*, 7: pr; 13: 1. n. *syn*, 3: 1, 3; 6: pr, 1, 2. pl. *syne*, 7: 2; 13: pr. n. item, Hist. 5. gen. *syner*, 16: 1; 29, 34: pr. dat. *synen*, 13: pr, 1; 23; sed *syne* male, 38: pr. acc. m. *syne*, 31, 32: 6; 38: pr. n. item, 13: 3; 38: 7; 50: 3. — *das syne*, quod eius v. suum est. 36, 50: pr, 2.

Syner, vide *Her*.

Synghen, v. a. Nhd. *singen*. 27.

Synt, 1) præp. c. dat. sedan, efter: post. *s. der czit*, 13: pr. 2) adv. sedan, derefter: *postea*. 18: pr; 19: 15.

Syte, *syde* (gen. *syde*, dat. sing. et pl. *syten*), f. Nhd. *seite*. 13: pr; 38: 2, 5.

Sytgenos (pl. *-sen*), m. i. q. Gotl. *supnautar*. Hist. 2.

T.

Taet (dat. *tate*), f. Nhd. *that*. 16: 2. *an rate unde an tate*, *ibid*. Cfr. *Untaet*, *Missetikeit*.

Tafele (pl. *-en*), f. bord: mensa; Nhd. *tafel*. Hist. 5. *III -en das ist III malczite*, *ibid*.

Tag (gen. *taghes*, *tages*; dat. *taghe*, *tage*; pl. *taghe*, *tage*; *daghe*, Hist. 6. dat. *tagen*, *tagin*), m. 1) dag: dies. 3: 1, 3; 8: pr; 25. &c.) (*nacht*, 9. *des tages*, interdiu. Hist. 1. *alle taghe*, semper. 1. Cfr. *Heilig 3*; *Cruczes*-, *Mitten*-, *Richtel*-, *Sun*-, *Vrytag*. 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. 13: pr, 1; 33. 3) bestämd tid: spatium praefinitum. *eynes jares t.*, 33.

Tagen (præs. *-et*), v. n. Nhd. *tagen*. 8: pr.

Tasten (præs. 2 pers. *tast* pro *tastest*; *tastestu*, *tastu*, pro *tastest du*), v. a. Nhd. *tasten*. 8: pr; 19: 25; 26: 3. Cfr. *An*-, *Betasten*.

Teil, *teyl* (pl. dat. *-len*), n. 1) lika del, lott: pars aequalis. *czmey teil* (sing. pro pl.), *das dritte t.*, 7: 1; 17: 4; 32: 2. *neghen -le*, 3: 3. *das czende t.*, 7: 2. Cfr. *Achte*-, *Dritten*-, *Sechste*-, *Virtenteyl*. 2) del i allmänhet: pars (qualiscumque). 39. *eynes -les*, till en del: aliqua ex parte. Hist. 1. 3) andel: portio rata ad aliquem pertinens. 3: 1, 3, 4; 21: pr; 22: pr, 4. Cfr. *Erb*-, *Haupt teil*.

Teilen, *teylen* (impf. pl. *-lten*; part. præ. *geteilet*, dat. *geteiltem*), v. a. 1) Nhd. *theilen*. 21: 7; 30, 38: 5, 6; Hist. 1.

Cfr. *Ungeteilet*. 2) Nhd. *urtheilen*. *or-teil t.*, 41.

Teylung, f. Nhd. *theilung*. 33: rubr.; 38: 8.

To, vide *Czu*.

Tochter, *tochtir* (pl. *töchtere*, *tock-tere*), f. Nhd. *tochter*. 13: 2; 21: 1, 4, 5; 22: pr, 1, 4; 24: 1; Hist. 5. Cfr. *Erb-*, *Sones tochter*.

Tochtir kynder, n. pl. Nhd. *tochter-kinder*. 22: pr.

Töghen, v. n. Nhd. *taugen*. 32: pr.

Top (dat. f. *tobir*), adj. ofruktbar: *sterilis* (cfr. Ziem. v. *toup*). *tobe erde*, 32: 2.

Tör (pl. *dör*), f. Nhd. *thür*. 17: 1; 19: 21; 37, 48: pr; 50: pr. Cfr. *Kirchen tör*.

Tore (gen. *-en*), m. Nhd. *thor*. 26: 3.

Tot (dat. *tode*), m. Nhd. *tod*. 21: pr; 59.

Tot (dat. f. *toder*), adj. Nhd. *todt*. 34: pr. *t. geboren*, vide *Geboren*. *noch toder hand*, vide *Hand*.

Töten (præs. 2 pers. *tötestu*, *totestu*, pro *-est du*; 3 pers. *tötet*, *totet*, pl. *tö-ten*; part. præ. *getötet*, *getotet*, *tötet*), v. a. Nhd. *tödten*. 8, 9, 11: pr; 12: pr; 13: pr, 4; 14: 1, 3, 4, 6; 15: pr; 16: 2; 17: 4; 18: 1; 38: 7.

Totslag, *totslak* (gen. *-ges*, dat. *-ge*), m. Nhd. *todtschlag*. 5: pr; 13: 5; 14: 1; 16: 2; 38: 5.

Tot slan (præs. *-sleit*, impf. 2 pers. *-slügest*), v. a. dräpa: *occidere*. 9, 38: 7.

Tot slegher, m. Nhd. *todtschläger*. 14: 5; 16: 2.

Toufen, v. a. Nhd. *taufen*. Hist. 5.

To voren, vide *Czu vore*.

Tragen (præs. *treyt*, part. præ. *ge-tragen*), v. a. bära: *portare*. 32: pr; 73. Cfr. *Vor-*, *Weg tragen*; *Eyntractig*, *Czweytracht*.

Trank (dat. *-ke*), n. Nhd. *trank*. 4. Cfr. *Getrenk*.

Treffen (præs. conj. *-fe*), v. a. Nhd. *treffen*. *t. uf eyne marc*, *attingere pretium unius marcae*. 42.

Tret (pl. *-te*), m. Nhd. *tritt*. 17: 1.

Treten (præs. *tryt*), v. n. Nhd. *tre-ten*. 32: 1.

Triben, *tryben* (præs. *-bet*, *-bit*; conj. pl. *tribin*; impf. pl. *trebin*; part. præ. *tribende*), v. a. 1) Nhd. *treiben*. Hist. 1. Cfr. *Vortriben*. 2) *tvinga*, *nödga*: *co-gere*. 6: 1; 38: pr; Hist. 5. 3) v. n. *drifva* (för vind och våg, om fartyg): *iactari* (*vento fluctibusque, de nave*). *eyn schif ist -nde worden*, 50: 2, *ubi interpres non recte intellexit Goll. lagreka*.

Trom, *tromm*, m. Nhd. *traum*. Hist. 1.

Tromen (impf. *-ete*), v. a. c. dat. Nhd. *träumen*. *eyn trom -ete ir*, Hist. 1.

Trosten sich, v. rec. förtrösta, *lita*: *confidere*. *sich t. an* &c. 11: 1.

Trugen (part. præ. *getrüget*), v. a. (Nd. *drögen*, Holl. *droogen*, Angl. *dry*) *torrka*: *siccare*. 32: pr.

Trunken, adj. Nhd. *trunken*. 18: 1. Cfr. *Vortrunkenheit*.

Trüwen (part. præ. *-nde*), v. a. *tro-lofva*: *despondere*. 24: 1.

Trynke kar (pl. *-re*), n. *dryckeskärl*: *patera*, *vas potatorium*. Hist. 4.

Tüer, *tür*, *düer*, adj. Nhd. *theuer*. 19: 31. *also her v. das wip t. was v. ist* (cfr. Gloss. I. v. *dyr*), 9, 19: 24; 24: 2; 25, 48: 1.

Tuch, n. Nhd. *tuch*. Vide *Huobit tuch*.

Tün (6: pr; 25, 38: 8; 42. &c. præ. *tüt*, 7: pr; 17: 3; 19: 34; 24: pr. &c. pl. *tün*, 8: 1. conj. *tu*, 42, 46: pr. impf. pl. *teten*, Hist. 5. imperat. *tu*, 36. part. præ. *tünde*, 48: pr. præ. *getan*, 4, 7: pr; 8: pr. &c.), v. a. 1) *göra*: *facere*. 4, 6: pr; 7: pr. &c. 2) *gifva*, *lemna*: *dare*, *tradere*. *weder t.*, *reddere*. 36.

Türe, adv. Nhd. *theuer*. *t. büssen*, 20. *türer* (compar.) *lösin*, 38: 6.

Truangh büsse, f. *tyångsbot*: *mulcta coërcitionis v. torturae* (cfr. Gloss. I. v. *wipr lagh*). 50: pr.

Twers, adv. tvärs: *transverse*. *t. öbir eynen weg v. eyn dingh*, 19: 5.

Tver strase, f. tvärgata: platea transversaria. *obir eyne t.*, 19: 5, ubi non recte explicantur verba Gotl. *yfir þvera gatu*, I. 19: 6.

Tver ysen, n. ett på tvären sittande järn (i en kedja): ferrum transversarium (catenae); cfr. Gloss. I. v. *hamar*. 47: 1.

Tyf, tif, adj. Nhd. *tief*. *eynes nagels t.*, 19: pr.

Tyfe, f. Nhd. *tiefe*. 19: pr.

Tyr, n. Nhd. *thier*. Vide *Tyrechyn*, *Untyr*.

Tyrechyn, n. Nhd. *thierchen*. *growe t.*, ekornar: sciuri. 68.

U.

Üben (impf. *übete*, pl. *-ten*), v. a. Nhd. *üben*. Hist. 2. *sich ü. an* &c. *ibid*.

Uf (uffe, 3: 4; 37. *up*, Hist. 1.), præp. c. dat. v. acc. 1) Nhd. *auf*. 2: 3; 6: 1, 5; 8: 2; 10, 13: 5. &c. *zitzet her zelbir uf* (sc. *dem pferde*), 6: 3. *das eyn rat uffe* (sc. *dem sode*) *lege*, 37. *uf eynen man dy untaet bekennen*, 18: pr. *uf götnisch*, 13: pr. Cfr. *Dar*, *Do*. 2) till: ad. *dy zache loft uf XII marc*, 2: 2. *uf dy gebort gan*, 13: 5. *uf meiste*, vide *Meist* 1. *uf das*, Nhd. *auf dass*. Hist. 3. 3) emot: contra. *uf dy heiden*, Hist. 6.

Uf, adv. vide *Uffe*.

Uf biten, *uf bieten*, *uf bitten* (præs. *uf biidet*), v. a. i. q. Gotl. *up haita* (Nhd. *aufbieten*). 54, 56, 57.

Uf bören (præs. conj. *böre uf*), v. a. upbära, emottaga: capere, accipere. 21: 7, 10; 23, 38: 5.

Uf brechen (part. præt. *uf gebrochen*), v. a. Nhd. *aufbrechen*. 50: pr.

Uffe, uf, uffen, adv. 1) uppe: supra, superne. *uffe gan*)(*uf deme bette ligen*, 19: 33. *uffen syn*)(*sinken*, Hist. 1. 2) up, upåt: sursum. *dy tune uf*, Hist. 1.

Uffen, Uffenbaren, vide *Offen, Offinbaren*.

Ufgang (dat. *-ge*), m. Nhd. *aufgang*. *der sunnen u.*, 9.

Uf halden, v. a. skaffa, hålla: præbere, providere. 63.

Ufhalt, ufheld (dat. *-lde*), m.? uppehålle: alimentum, sustentatio; Nhd. *aufenhalt*. 21: 6; 29.

Uf heben (præs. *-bit*), v. a. framföra: proferre. *syne sache u.* (sc. *uf das dyngh*), 41.

Uf rümen (præs. conj. *rüme uf*), v. a. borttaga, flytta bort: remove; Nhd. *aufräumen*. *hüs u.*, 64.

Uf vangen (impf. *-vyng*), v. a. Nhd. *auffangen*. 55: pr.

Uf zetzen, v. a. Nhd. *aufsetzen*. 19: 30.

Um, vide *Umme*.

Umberaten (pro *unberaten*), adj. ogift (om qvinna): innupta (de femina). 21: 4.

Umberet, adj. (a *bereiten* 2.) obetald: non pensus v. expeditus. 3: 2.

Umme, um, præp. c. acc. 1) omkring: circa. 6: pr; 34: 3; 47: 1; Hist. 5. *u. hand habin*, 6: 4; 32: 3. *eyn jar u.*, 21: 6; 43. Cfr. *Alumme*. 2) om, angående: de. 3: 1; 17: 3; 27, 32: pr, 1; 41, 42.

Umme gan, v. n. Nhd. *umgehen*. Hist. 6.

Ummekang (pl. *-henge*), m. Nhd. *umhang*. 28: 1. Cfr. Gloss. I. v. *bladragning*.

Ummeschichtunghe, f. ombyte: mutatio. 59: 1.

Umme varen (præs. part. *-nde*), v. a. Nhd. *umfahren*. Hist. 5.

Umpiten (pro *umbiten*), v. a. påbjuda: iubere, indicere. Hist. 6.

Unde, conj. Nhd. *und*. 1, 2. &c.

Under, undir, præp. c. acc. 1) under: sub. Hist. 3. 2) till: ad. 21: 2.

Underenander, adv. Nhd. *untereinander*. 22: 4.

Undergan (præs. *-geit*, *-geyt*), v. n. Nhd. *untergehen*. *dy sunne -geit*, 8: pr; 41.

Undirkrüpen (præs. *-pet*), v. a. krypa under: subter repere. 34: 4.

Undir pissen (part. -nt), v. n. pissa under sig (i sängen): lectum commingere. 43.

Undirrete, underet, n. oskäligt kreatur: brutum animal. 17: 4.

Undirsase (pl. dat. -en), m. Nhd. *untersasse*; heic occurrit de colono. -en dy lantgut hüren, 59: 1.

Undyr, vide *Untyr*.

Unecht, adj. oäkta: non legitimus (de liberis). u. söne, kinder, 22: 4.

Unerlich, adj. vanhederlig, skamlig: inhonestus. 26: 3.

Ungebetin, adj. obuden: non invitatus. 27.

Ungeboren, adj. Nhd. *ungeboren*. 14: 6; 18: pr; Hist. 1.

Ungebrant, adj. Nhd. *ungebrannt*. Hist. 5.

Ungebüssset, adj. i. q. Gotl. *obytttr*. 18: 1.

Ungeklippet, adj. oklippt: intonsus. 55: pr.

Ungeleret (pl. defin. -rten), adj. Nhd. *ungelehrt*. Vide *Geleret*.

Ungeloube (dat. -en), m. vantro: falsa fides, superstitio (Nhd. *unglaube*). Hist. 2.

Ungelubbet (pl. -ede), adj. osnöpt: non castratus. 55.

Ungemerket (dat. -ktem), adj. omärkt: non signatus. 52, 53.

Ungescheiden (dat. -den pro -denen), adj. oskild, odelad: non separatus v. divisus. 21: pr.

Ungeschenlet, adj. i. q. Gotl. *oskemdr*. 13: 5; 14: pr.

Ungeschichtet, adj. oskift, odelad: non divisus. 38: 8.

Ungeteilet (dat. &c. -ltem &c.; *ungeteltem*, 38: 6.), adj. odelad: non divisus. 32: 3, 5; 38: 6, 7.

Ungewiet, adj. oinvidg: non consecratus. Hist. 5.

Ungeczünet, adj. ogärdad: non sae-

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

ptus. dy wile her u. hat, i. e. nicht ge-
czünet hat, 33.

*Ungöthnisch, ungötnisch, ungöth-
nich, ungothnisch*, adj. i. q. Gotl. *ogut-
niskr.* u. man v. wip, 13: 4; 14: 3, 4;
15: 1; 16, 22: 3, 4; 23, 24: 2; 25, 26: 4; sed
perperam 17: 4. u. volk v. lüte, 30, 38: 4.

Unlidenlich, unlidelich, adj. (a liden)
Nhd. *unleidlich.* u. wort, 51.

Unmundig (ummundig), adj. i. q. Gotl.
oformagi (Nhd. *unmündig*). 14: 2, 5; 21:
pr; 38: 6; 70, 73.) (*XV jar alt*, 21: pr.

Unnütze, adj. Nhd. *unnütz*. 19: 19.

Unramendes, adv. ousåtligen: non
consulto, fortuito, casu. 18: 1.

Unratlichen, adv. i. q. Gotl. *oraplíka*;
Nhd. *unrätlich*. 29, 39.

Unredelichen, adv. orättmätigt, olag-
ligen: iniuste, illegitime. 32: 3; 48: pr.

Uns, vide *Wir*.

Unschuldig, adj. Nhd. *unschuldig*. 2: 2;
50: 3. *des, des totslages, der zache u.*,
2: 1; 16: 2; 48: pr.

Unser, pron. poss. Nhd. *unser*. gen.
unses, Epil. f. *unser*, *unsir*, 3: 1; 27;
Hist. 1. n. *unses*, 1. dat. n. *unseme*, 2:
pr. acc. f. et n. *unse*, 1.

Unsünen (præs. -net, part. præt. *un-
gesünet*), v. a. göra lytt: deformare, de-
pravare (membrum). 17: 4; 19: 22. H. v.
sine dubio a *süne* (*siune*, Ziem.), visus,
deducenda est. Cfr. Sch. *Gutalag*, pag.
185.

Unsünikeit, f. lyte: deformitas v. vi-
tium membri. 16: 1; 19: 5, 29.

Untaet, f. 1) Nhd. *unthat*. 18: pr. 2)
tjufgods, som finnes hos någon: res fur-
tiva apud aliquem inventa. u. wirt dar
ynne bevunden, 48: pr; 50: 1. *eyne u.*
in eynen hof brenghen, 48: 1.

Untfaen, untfan (præs. -feit, pl. -fan,
conj. -fae, -fa; impf. -fyng, pl. -fyngen;
part. præs. -fande, præt. -fangen), v. a.
1) undfä, emottaga: accipere; Nhd. *emp-*

fängen. 13: 5; 14: pr, 1, 2; 16: 2; 21: pr; 23, 38: 8; 40, 42, 58; Hist. 3, 5, 6. 2) an-
taga: recipere, amplecti. 6: pr; Hist. 4-6.

Untferen sich (præs. *-et*), v. rec. af-
hända sig: alienare. 22: 3.

Untlösen, v. a. lösa (med penningar):
pecunia solvenda liberare, redimere. *u.*
hand adir vís, 23.

Untloufin (part. præ. item), v. a. e.
dat. Nhd. *entlaufen*. 55: 1.

Untlústen (part. præ. *-et*), v. a. (a *lust*,
cupiditas, voluptas; proprie cupiditate v.
voluptate privare) snöpa: castrare. 17: 2.

Untmerken (præs. *-et*), v. a. sätta mär-
ke på något, till en annans förfång: cha-
ractere aliquid notare, in fraudem alius.
deme anderen syn vye u., 58.

Untmerkinghe, f. märkande af en sak
till en annans förfång: nota rei impo-
sita in fraudem alius. 58: rubr., ubi re-
spicitur character quo alienum pecus
aliquis notat.

Untrichten (præs. *-et*; part. præ.
-ende, præ. *-cht* pro *-chtet*), v. a. af-
döma: diiudicare. 60; Hist. 5; priori vero
loco Gotl. *ryctar* non recte intellexisse
videtur interpres.

Unschuldigen (præs. *-et*, impf. *-ete*),
v. a. Nhd. *entschuldigen*. 25, ubi male
redditur Gotl. *skirskuta*.

Untyr, undyr (pl. dat. *-ren*), n. i. q.
Gotl. *osoyþr* (Nhd. *unthier*). 17: rubr.;
34: 1.

Unvorkouft, adj. Nhd. *unverkauft*.
38: 5.

Unvorterbit, adj. Nhd. *unverderbt*.
50: pr.

Unvry (dat. defin. n. *-rien*), adj. Nhd.
unfrei. 25, 26: pr.

Unwertlich (compar. *-cher*), adv. ringa
(i värde): parum (ratione pretii). 20.

Us, præp. c. dat. Nhd. *aus*. 2: 2; 8:
1; 14: 2; 19: 24; 21: 8. &c. Cfr. *Dar, Do*.

Us, adv. 1) ute: foris. *das oughe ist*
us, oculus erutus est. 19: 14. 2) ute, för-

liden: finitus. *XVIII jar synt us, dy*
vriæt ist us, 22: 4; 33.

Us bytunge, f. (a *us biten*; cfr. *Bi-*
ten 3) påbud (om leding): *mandatum*,
iussum (de expeditione bellica emitten-
da). *der tag der u.*, dies classis emit-
tendae indictus. Hist. 6.

Us dinen (part. præ. *us gedinet*), v. a.
Nhd. *ausdienen*. *syne czit u.*, 16: 2.

Us gan (part. præ. *-nde*), v. n. 1)
Nhd. *ausgehen*. *der -nde tag*, dies iti-
neris faciendi indictus. Hist. 6. 2) gå ut,
slutas: finiri. 9.

Us gebin (part. præ. *-bende*, præ.
us gegeben), v. a. Nhd. *ausgeben*. 13: 5;
22: 4; Hist. 3, 6.

Us genomen, adj. Nhd. *ausgenommen*.
6: 1.

Us gift (pl. *-te*), f. utgift: *expensum*.
Hist. 3.

Us lasin (imperat. *laes us*), v. a. släppa
ut: emittere; Nhd. *auslassen*. 33.

Us lendisch, adj. Nhd. *ausländisch*.
u. man) (*göthnisch*, 38: 6.

Us liden (part. præ. *us geleidin*), v. n.
förlida, slutas: praeterlabi, finiri. *ire czit*
ist us geleidin, 6: 5.

Us louben (part. præ. *us geloubit*),
v. a. i. q. Gotl. *ut lufa*. 38: 5.

Us lözin, v. a. (vide Gloss. I. v. *loysa*
1 d.) *syn gwek u.*, 34: pr.

Us manen (part. præ. *-nde*), v. a. ut-
söka, kräfva: exigere. 17: 4; 42.

Us richten (part. præ. *us gerichtet*),
v. a. 1) utkräfva: exigere. 13: 5. 2) ut-
taga, undantaga: excipere. 21: 5.

Us senden, v. a. Nhd. *aussenden*.
Hist. 3.

Us spören, v. a. undersöka: inquirere.
38: 2; 50: 1.

Us stichen (præs. *-et*), v. a. Nhd. *aus-*
stechen. 19: 15.

Us varen (part. præ. *-nde*), v. n. Nhd.
ausfahren. Hist. 6.

Us vorderen, v. a. utfordra, utkräfvä: exigere. 3: 1; 24: 2; 38: pr; 71.

Us vrighen, v. a. Nhd. *ausfragen*. 48: pr.

Us czihen (part. præter. *us geczogen*), v. a. Nhd. *ausziehen*. 19: 17, 30.

V.

Vadem (dat. *-me*), m. Nhd. *faden*. 19: 8.

Vaen, v. a. fä: accipere. Vide *Untfaen*.

Vallin (part. præter. *-lende*), v. n. 1) fält: labi. *das -lende öbil*, vide *Öbil*. Cfr. *Ge-*, *Neder-*, *Czuwallen*. 2) dö: mori. 22: 1. 3) brista (i fullgörande): peccare (omittendo quod faciendum est). *v. in den eyden*, 23.

Van (*von*, 10, 50: 1.), præp. c. dat. 1) från: ab, ex (loco, tempore &c.). *v. anbegynne*, *deme ghenen*, *eyme kirchspil*, *der alden (kirche)* &c. 3: pr, 1-3; 8: pr; 13: pr; 19: 34; 21: 9; 22: 3; Hist. 5. *v. dannen*, vide *Dannen*. 2) af: ab, de. 3: 3; 13: pr; 14: 6; 18: 1. &c. Cfr. *Hir. dy goten van godlande*, 1: rubr. 3) om: de. *v. kynderen*, *dem czenden* &c. 2, 3. &c. rubr. 4) i afseende på: respectu habito (rei). *schade v. syner holczinge*, 32: 4. 5) i: in. *geboren v. unseme lande*, 2: pr. 6) för: pro. *schatzen v. rümen v. deme anderen*, 10, 59: 1. *low also v. anderen schafen*, 55: pr. — Cfr. *Dar*.

Vanghen (præter. *-et*), v. a. Nhd. *fangen*. 50: 1. Cfr. *Gevanghen*, *Uf vangen*.

Vare, *var*, f. Nhd. *gefahr*. 47: 1; Hist. 3.

Varen (præter. 2 pers. *varest*, *verest*, 3 pers. *varet*, *veret*; conj. *vare*; impf. *vür*, pl. *vüren*; part. præter. *varende*, dat. f. *varnder*; præter. *gevaeren*), v. n. Nhd. *fahren*. 6: 1, 2; 13: 1; 17: 1; 25, 31, 38: 6, 8; 46: 1; 47: 3; 57, 63, 69; Hist. 1, 3-6. *-nde habe*, vide *Habe*. Cfr. *Öbir-*, *Umme-*, *Us-*, *Weg varen*; *Heruert*.

Varweg, *farwek* (pl. dat. *-gen*), m. farväg: via curribus apta. 31.

Vast, adj. fast: firmus. *stete unde v.*, 38: 6.

Vast, adv. fast: firmiter. *vül unde v. koufen v. vorkoufen*)(*myt vormorten*, 43.

Vaste (gen. dat. *-en*), f. i. q. Gotl. *fasta*. 3: 1; 8: pr; 59: pr; 68.

Vater, *vatir*, *vader* (gen. *vaters*, *vaders*; *vateres*, 22: 4.), m. Nhd. *vater*. 13: pr; 14: pr; 15: 1; 19: 18; 21: pr, 1, 4. &c. *der gute v.*, farfadren: avus. 21: 1.

Vaterlich, *veterlich*, adj. Nhd. *väterlich*. *v. gud*, *erbe*, 21: 4; 22: 3; 30.

Vaters muter, f. farmor: avia paterna. 21: 1, 4.

Vaters swester (pl. *-ren*), f. faster: amita. 21: 4; 22: pr. *v. kinder*, 22: pr.

Vatubandu, vocabulum Gotlandicum. 13: pr.

Vechten, v. n. Nhd. *fechten*. Vide *Segevechtunge*.

Veig (superl. acc. *veigesten*), adj. i. q. Gotl. *faigr*. Hist. 3.

Velt (dat. *velde*), n. fält, (oupodlad) mark: campus (incultus). 31, 32: 6.

Verkelin, *verkelyn*, n. Nhd. *ferklein*. 34: 5; 53.

Verne, adv. Nhd. *fern*. 13: pr; 57. Cfr. *Verre*.

Verre, adv. i. q. *verne*. Hist. 1.

Vesten, v. a. 1) fästa: figere. 47: 1. 2) öfverbevisa: convincere. *yn dar an v. myt czweyen czüghen*, 18: pr. 3) pantsätta: oppignerare. 38: 1.

Vient (pl. gen. *-nde*), m. Nhd. *feind*. 13: pr.

Vig, vocabulum Gotlandicum. 22: 1.

Vil, adj. Nhd. *viel*. *gliche v. unde gliche gut*, 36. *so v. also v. (manne, mynne, pferde)*, Nhd. *viele* (pl.). 14: 6; 19: 33; 27; Hist. 5. *v. lüte*, 59: pr. *der brüder* (gen. pl.) *v.*, 38: 5. *vil*, n. absol. mycket: multum. *also v. so v.*, tantum.

9, 19: 30; 43, 50: pr. *das ist v. bedütet also v. so v.*, Hist. 1, 2. *wy v.*, quantum. 25. *v. volkes*, Hist. 1.

Vinden, vynden (præs. 2 pers. *-est*, 3 pers. *-et*, *vyndet*; impf. *vant*; part. præt. *gevunden*), v. a. Nhd. *finden*. 46: pr; 47: 2; 48: pr; 50: pr; 74; Hist. 1. Cum vero dicitur: *wenne se gesücht vynden*, 4, interpres certe non intellexit Gotl. *vinna*. Cfr. *Bevinden*.

Virde, vierde, num. Nhd. *vierte*. 3: 1; 17: 1, 3; 21: 8; 32: 1; 47: 1. *bis an den-den (man)* (cfr. Gloss. I. v. *fiarþi*), 22: pr, 2.

Vire, vir, vier (dat. *viren*), num. Nhd. *vier*. 17: 1, 4; 19: 7, 8, 23, 28; 51.

Virtenteyl, virteil, n. Nhd. *viertel*. 28: 2; 59: 1.

Visch (pl. *vische*), m. Nhd. *fisch*. 6: 2.

Vischmeister, m. Nhd. *fischmeister*. Epil. De muneribus inspectorum piscatus recentiore tempore remanentibus cfr. Sch. *Gutalag*, pag. 247.

Vitalie, f. (Mnd. item) victualier, matvaror: cibaria. 62.

Vleck, m. fläck: macula. Vide *Be-flecken*.

Vlechten (part. præt. *gevlochten*), v. a. Nhd. *flechten*. Hist. 1.

Vlien, vleen (part. præs. *vliende*), v. a. Nhd. *fliehen*. *das land v.*, 2: 2. *v.*, absolute, 13: pr, 2, 3; 14: 3; Hist. 4. Cfr. *Vorvlüchtic*.

Vlos (dat. *-sse*), m. i. q. Gotl. *flut. an dem -sse*) (*an deme lande*, 74.

Vlughen (præs. *-et*), v. n. Nhd. *fliegen*. 72, ubi de igne sermo est.

Voder, vûder, n. (Nd. item) Nhd. *fuder*. 6: 1, 2; 59: 1.

Vogel (pl. *vögele*), m. Nhd. *vogel*. 6: 2.

Volgen (præs. *-et*, impf. *-ete*; part. præs. *-ende*), v. a. c. dat. 1) följa, lyda: obsequi. *dem rechte v.*, 43. 2) medfölja: sequi, comitari. 3: 1; 4, 5: pr; 8: 1, 2; 15: 1; 21: 6; 23, 25, 44, 46: pr; Hist. 5, 6. Cfr. *Na-, Nach-, Vorvolgen*.

Volk (gen. *-kes*, dat. *-ke*), n. folk, meniskor: homines. 12: 1; 30, 66, 67; Hist. 1, 2. Cfr. *Gemeyn*.

Volofen (part. præs. *-ende*), v. n. (pro *vorloufen*) löpa bort: abire, aufugere. 55: 1. Cfr. *Vörloufer*.

Vor (*vör*, 10, 17: 4; 21: pr. &c. *vore*, 35: 1. *vöre*, 14: pr; 47: 3.), præp. c. dat. v. acc. 1) framför (ställe): pro, ante (locum). *v. syner tör*, 19: 21. *v. das or halden*, ibid. 2) inför: coram. *v. des dinghesmanne v. dinghes man*, 2: 2; 4. *v. dy gemeynheit*, 13: 5. *uffenbaren v. eynem*, Hist. 1. 3) före (tid): ante (tempus). *v. unser vrouwen taghe, deme irsten dynge*, 3: 1; 7: pr. *v. der czit*, Hist. 2. *v. unser vrouwen mynne*, 27. 4) för, i stället för: pro, loco (alterius). *vorbussen v. büssen v. yn v. sy* &c. 2: 3; 5: 1; 6: 5; 8: pr; 16: 2. *rechen v. eynen*, 14: 2. *uf bören v. ere swesteren*, 21: 7. 5) såsom: pro, ut. *v. mete gifte*, 38: 5. *v. eyn recht*, Hist. 3. 6) för, för... skull: ob, propter. *v. brüche v. broch der heylikeyt*, 6: 1, 3. *v. des dinges vrede*, 11: pr. *v. dy gewalt*, 19: 34. *v. totslak geguldin*, 38: 5. *v. ere betrachtunghe*, 21: 9. 7) för, till förmån, skada &c. för: pro, in commodum, detrimentum &c. alicuius. *sta v. sich selbir*, 21: pr. *der kirchen tör czu slissen v. deme kirchspil* &c. 3: 1; 8: 1. *vorterbin v. deme anderen*, 9. 8) för: pro. *v. III marc*, 22: 3. *lösın v. II ore* &c. 50: 2. *büssen v. II ore*, 17: 4. *iczlich slag v. II ore*, 20. *sta ym v. schaden*, 35: 1. *vul v. synen schaden*, 32: 6. Cfr. *Dar*. — Incertum est quo sensu dicatur *v. ere kyndere*, Hist. 2; adparet vero interpretem verba Gotlandica hoc loco non intellexisse.

Voranderen (præs. *-ert*, conj. *-ere*), v. a. egentligen förändra; bortgifta (dotter eller syster): proprie mutare; nuptui dare (filiam vel sororem). 22: 4; 29. *sich v.*, gifta sig: uxorem ducere v. nu-

bere. 21: 6, 9; 38: 8; cum vero dicitur: *sich v. czu erbtteilen*, 22: 4, interpretis errato deduxit Gotl. *gyt*, I. 20: 14, a verbo *gipta*.

Vor antworten, vorantworten (præs. 2 pers. *-rtestu* pro *-rtest du*; 3 pers. *-rdet*; conj. *-rde*), v. a. ansvara för: praestare (periculum rei, damnum &c.). 17: 1, 3, 4; 34: pr; 37, 38: 7.

Vorbesseren, v. a. Nhd. *verbessern*. 61.

Vorbesserunge, vörbesserunge, f. Nhd. *verbesserung*. 21: 9; 23, 24: pr.

Vorbisteren, vorbysteren (part. præter. *-ert*, pl. *-erde*), v. a. (Nnd. *verbüstern*) 1) föra vilse, förvilla: in errorem ducere, turbare. *-rde schafe*, d. ä. kringirrande: errantes. 54. 2) förskingra: dilapidare. *dy dübe ist -ert*, 50: pr.

Vorbiten (part. præter. *-boten*), v. a. Nhd. *verbieten*. 4, 71.

Vorbitunge, f. Nhd. *verbiutung*. Quo sensu dicatur: *dy lüte der besworner v.*, 38: 3, difficile est coniicere; manifestum vero est Gotl. *etar* ab interprete male esse intellectum. Sch. vertit: "die Leute des beschwornen Darbots", creditque veterem interpretem respexisse iuramentum quoddam a cognatis fundum redimentibus dandum.

Vorbören, vörbören (part. præter. *-ret*), v. a. (Nnd. *verbören*, Holl. *verbeuren*) (vide Gloss. I. v. *frigiera 1.*) 6: 3, 4; 25, 32: 3; 38: pr; 48: 1.

Vorbörnen (impf. *-brante*), v. a. Nhd. *verbrennen*. Hist. 5. Cfr. *Vorburnen*.

Vorbot, n. Nhd. *verbot*. Hist. 3.

Vorbürnen, v. n. (Angl. *burn*) Nhd. *verbrennen*. 22: 1. Cfr. *Vorbörnen*.

Vorbussen, v. a. Nhd. *verbüssen*. v. *vor sy*, 2: 3.

Vorbynden, v. a. förbinda, förpligta: constringere, obligare; Nhd. *verbinden*. 43.

Vordampen (præs. *-pet*), v. n. (a *dampf*, vapor, fumus, unde Suec. *däm-*

pa, proprie suffocare) *qvävas*: suffocari. 18: 1.

Vorder, adj. främre: anterior. *dy -re vüsse*, 46: pr. *vörderst*, superl. 17: 1; 19: 24.

Vörder, vorder, adv. 1) ytterligare, längre bort: ulterius. 22: pr; 26: 3; 30. 2) mera: plus. 7: 2; 8: pr; 9, 19: 29, 30; 20, 32: pr; 35: 1; 38: 6; 39.

Vorderen, v. a. kräfva: exigere. Vide *Us vorderen*.

Vordrys, m. förtret, skada: detrimentum, damnum; Nhd. *verdruss*. 7: pr.

Vore, adv. Nhd. *vorher*. 43. Cfr. *Czu vore*.

Vöre jar, vide *Vor jar*.

Vören, vide *Vüren*.

Vore qvek, n. dragare: iumentum. 32: 3.

Vorergheren (part. præter. *-ert*), v. a. (ab *arg*, malus) försämra: corrumpere, deteriorem reddere. 34: pr.

Vor eynigen, v. a. Nhd. *vereinigen*. *sich v.*, Hist. 6.

Vorgaderen, v. a. (Nd. et Holl. *vergaderen*, Angl. *gather*) församla: colligere, congregare. *sich v.*, sätta sig tillsammans: inter se sociari, conspirare. 14: 1.

Vorgan (præs. *-geit*, *-geyt*; part. præter. *-gangen*, *-gaen*, *-gan*), v. n. 1) förgås, gå förlorad: perire, perdi. *das hören ist -gan*, 19: 21. 2) i q. Gotl. *gangas* (vide Gloss. I. v. *ganga 2*). (*is*) *-geit noch ym v. ir* &c. 21: 1, 3, 6, 8, 9; 22: 2, 4. *wor in eyne hove -geyt*, *wen is -gangen ist in deme hove*, 21: 4, 8. *alleyne is -gaen ist*, 21: 2. *der manne gelet ist -gan*, 22: pr. *-geyt das blut myt alle*, 21: 2.

Vör gan (præs. *-geyt*), v. n. gå förut: praeire, antecedere. 25.

Vorgelden (præs. *-et*), v. a. ersätta: rependere; Nhd. *vergeltten*. 50: 2. *wedir v.*, ibid.

Vorgeschrebin, adj. förut skrifven: antea scriptus. 17: 1.

- Vorgift*, f. Nhd. *vergiftung*. 51.
- Vorhanden*, adv. Nhd. item. v. *syn*, adesse. 16: 2.
- Vorhegen* (part. præt. *-et*), v. a. skydda: tutum reddere. 13: pr; 14: 4.
- Vorhegunge*, *vorheginge*, f. skydd: tutela, praesidium. 13: pr; Hist. 3.
- Vor jar*, *vöre jar* (pl. *-re*), n. (Nhd. item, Holl. *voorjaar*) vår: ver. 10, 32: pr.
- Vorkoufen*, *vorköufin* (præs. *-ft*; impf. *-kofte*; part. præt. *-ende*, præt. *-kouft*, *-koft*), v. a. Nhd. *verkaufen*. 6: 2; 7: 1; 21: pr; 22: 3; 38: pr, 3-5; 43. Cfr. *Unvorkouft*.
- Vorkoufer*, *vorköufer*, m. Nhd. *verkäufer*. 43, 46: pr.
- Vorliden* (part. præt. *-leden*), v. n. förlida: praeterlabi. 3: 3; 13: 5; 21: 9.
- Vorlisen* (part. præt. *-lorin*), v. a. Nhd. *verlieren*. 33.
- Vorlösen*, v. a. 1) lösa med penningar: pecunia redimere. 25. *sich v.*, 38: 6. 2) betala, ersätta: rependere. 50: 2.
- Vorlösunge*, *vorlosunge*, f. i. q. Gotl. *lausn*. Hist. 5.
- Vörloufer*, m. rymmare: homo fugitivus. 50: 2.
- Vormengen*, v. a. Nhd. *vermengen*. *sich v. mit &c.*, i. e. concumbere. 22: 4.
- Vormissen* (præs. *-et*), v. a. mista: perdere, amittere; Nhd. *vermissen*. 50: 2.
- Vormittern*, adv. midt i, midt emellan: in medio. 13: pr.
- Vormögen* (præs. *-mag*, pl. *-mögen*, *-mögin*), v. a. Nhd. *vermögen*. 14: 3, 6; 19: 10; 23, 38: 3, 4; 50: 1; Hist. 6. *-magher der eide* (gen. pl.) v. *des eides nicht*, 16: 2; 51.
- Vornichten* (præs. *-et*, part. præt. item), v. a. förderfva: perdere, gravi (corporis) laesione adficere. 19: 15, 21.
- Vorpfanden*, v. a. Nhd. *verpfänden*. 21: pr.
- Vorraten*, v. a. i. q. Gotl. *firi rapa*. 48: 1.
- Vorsachen*, *vorzachen* (præs. *-et*), v. a. c. gen. neka: negare. 2: 2; 18: pr; 23, 48: pr; 51. *der heydenschaft v.*, i. e. abnegare. 1.
- Vor schichten*, v. a. bortsifta: permutando alienare. 7: 1.
- Vorsicheren*, v. a. göra säker: tutum reddere. 9.
- Vorsichtich*, adj. Nhd. *vorsichtig*. Hist. 3.
- Vorslysen* (præs. conj. *-se*, part. præt. *-slissen*), v. a. Nhd. *verschleissen*. 28: 1.
- Vorspaden* (part. præt. *-et*), v. a. Nhd. *verspäten*. 7: pr.
- Vorstan* (part. præt. *-nde*), v. a. 1) råda öfver, disponera: in sua potestate tenere, sibi habere. 52. 2) i. q. *stan* 5. 19: 32. v. *unde vorantworden*, 34: pr. *antworten czu -nde*, 32: 6.
- Vorstandunge*, f. omvårdnad: cura, tutela. 21: 1.
- Vorstelin*, v. a. i. q. Gotl. *firi stiela*. 50: 1.
- Vörstender*, m. föreståndare: praefectus. Epil.
- Vorsuchen* (imperat. *-che*), v. a. Nhd. *versuchen*. 43-45, 46: pr.
- Vorsümen* (præs. *-et*; part. præt. item), v. a. 1) Nhd. *versäumen*. 25. 2) uppehålla, hindra: impedire, morari. Hist. 6.
- Vort*, adv. fram, framåt: protinus, prorsum. 42.
- Vort bitten* (præs. conj. *bitte vort*; part. præt. *vort bittende*, præt. *vort geboten*), v. a. i. q. Gotl. *fram biauþa*. 38: pr. *busse v.*, 13: 5; 14: pr, 2-4; 16: 2.
- Vorterbittin* (præs. *-bit*; part. præt. *-bende*, præt. *-bit*), v. a. förstöra, förderfva: perdere. 9, 32: 5; 50: pr. *sy hat ere kynt -bit*, i. e. mortem infantis adtulit. 2: 2. Cfr. *Unvorterbittin*.
- Vortirben* (præs. *-et*), v. n. förderfvas, omkomma: perire. 18: pr.

Vort komen (part. præt. item), v. n. framkomma: advenire. Hist. 6.

Vort legen (part. præt. *vort geleet*), v. a. framlägga: promere, proferre. 2: 2; 33.

Vortmer, adv. ytterligare, vidare: ulterius, porro. 13: pr; 33; Hist. 5, 6.

Vortragen, v. a. underhandla (om förlikning): transigere (de compositione). Ita explicanda mihi videtur h. v., qua redditur Gotl. *vifr sia*. 14: pr.

Vortriben (part. præt. *-trebin*), v. a. Nhd. *vertreiben*. Hist. 6.

Vortrinken, *vortrynken* (præs. *-et*), v. n. drunkna: in aqua casu perire; Nhd. *vertrinken*. 22: 1. *czu grunde v.*, 50: 2.

Vortruakenhett, f. dryckenskap: ebrietas. 51.

Vortümen, v. a. (alias *vertuemen*; Holl. *verdoemen*) Nhd. *verdammern*. 13: 5.

Vort zetzen, v. a. framsätta, framlägga: proponere, promere. 38: 5; 50: pr.

Vorvlüchtic, adj. flyende, rymmande: fugitivus. *v. werden*, rymma: fugere. 50: 2.

Vorvolgen (part. præt. *-et*), v. a. ut-söka: exigere. 50: 2; 51; priori vero loco male explicatur Gotl. *lagreka*, quod in mox sequentibus aliter, non vero melius intelligit interpres; cfr. *Triben* 3.

Vorvullen (præs. conj. *-le*), v. a. (Nd. et Holl. *vervullen*, implere) till fullö er-sätta: plene rependere. 66.

Vorvaren (præs. conj. *-re*), v. a. Nhd. *verwahren*. 32: 6; 47: pr, 3.

Vorvaringe, *vörvarunge*, f. Nhd. *verwahrung*. 47: pr, 2, 3.

Vorweinghe, f. i. q. Gotl. *vensl*. 50: pr. Forte legendum est *vörweninghe*; cfr. *Wenynghe*.

Vorwerben (præs. *-wirbit*), v. a. Nhd. *erwerben*. 38: 7.

Vorwerfen, v. a. Nhd. *verwerfen*. 2: pr.

Vorvirken (præs. conj. *-ke*, part. præt. *-vracht*), v. a. (Mnd. *verwirken*, part.

præst. *verwrocht*) Nhd. *verwirken*. 39. *sich selbin v.*, 55: 1.

Vor wis, *vorwys* (dat. *-se*), m. klander, åtal: reprehensio, accusatio (Nhd. *verweis*). 6: 1.

Vorwissen, v. a. förvisa, bortvisa: abigere, repellere; Nhd. *verweisen*. Hist. 1.

Vorwissen (præs. pl. *-ssen*, part. præt. *-ssen*, *-ssin*), v. a. 1) tillvita: accusare. *v. eynem eyne sache &c.* 2: 2, 3; 51. 2) (vide Gloss. I. v. *brigpa* 1.) 43.

Vorwislich, adj. Nhd. *verweislich*. Vide *Geruchte*.

Vorwissen, v. a. Nhd. *vergemissern*. 9.

Vorwort (pl. dat. *-ten*), n. förord, förbehåll: reservatum, conditio. 43; Hist. 5. Cfr. *Bevörworden*.

Vorvracht, vide *Vorvirken*.

Vorczeren (part. præt. *-ret*), v. a. för-tära: consumere. 21: pr; 29, 38: 5; 50: 2.

Vorzümunghe, f. försummelse, vårdslöshet: negligentia; Nhd. *versäumung*. 18: 1.

Vragen, *vrogen* (part. præt. *gevraget*), v. a. 1) Nhd. *fragen*. 6: 1; 25, 48: pr. Cfr. *Us vraghen*. 2) Nhd. *peinlich fragen*. 50: pr.

Vrede, m. 1) (vide Gloss. I. v. *friþr* 1.) 1. *obis sal v. kabin*, 70. Cfr. *Bevreden*. 2) (vide Gloss. I. v. *friþr* 2.) Hist. 3. 3) (vide Gloss. I. v. *friþr* 3.) 13: 1, 3. 4) (vide Gloss. I. v. *friþr* 4.) 8: pr, 2; 9, 10, 13: pr. *aller manne v.*, 9, 11: 1. *v. der lenczen*, 10: rubr. Cfr. *Dynges-*, *Heym-*, *Hus-*, *Lenczen-*, *Manvrede*.

Vredelos, adj. fredlös: pacis v. securitatis expers. *eynen v. richten* (cfr. Gloss. I. v. *friþlaus*), 13: 5. *syne dör synt v.*, 48: pr.

Vredes bant, *vredes band*, *vrede bant* (pl. *vrede bende v. bande*, dat. *vredes benden*, *vreden benden v. banden*), m. i. q. Gotl. *banda*. 9, 13, 14: 1, 3; 16: pr. *Vremde*, adj. främmande, obeslägtad:

extraneus. 38: 5. *eyn -der* (compar.) *man den dy negesten* (nisi forte pro *vremder* legendum sit *verrer*, *remotior*), *ibid.*

Vrien (præs. *-et*), v. a. befria: liberare. 31.

Vrien, v. a. taga till hustru, fria till: uxorem ducere; Nhd. *freien*. 22: 4.

Vrist (dat. *-ste*, pl. *-st*), f. Nhd. *frist*. 13: 5; 33, 43; Hist. 6. *VIII tage*, *eynes jares v. manden v.*, 13: 1, 5; 42; Hist. 6. *dy czit adir dy v.*, 13: 5.

Vrogeq, vide *Vragen*.

Vrouwe (gen. *-en*; *-mes*, 21: 8; pl. *-wen*), f. qvinna: femina (Nhd. *frau*). 14: 2; 21: pr; 22: pr; 26: 1, 3. *-mes namen*, vide *Name*. *unsere v.*, S. Maria. 27. *unser -wen tag in der vasten*, 3: 1; 59: pr; 68. *unser -wen tag der leczste*, 70; cfr. Gloss. I. v. *mariu messa*. Cfr. *Hus-, Juncvrouwe*.

Vroumen gud, n. egendom, som vid arfskifte tillfaller qvinnor: bona, quae in divisione hereditatis feminis cedunt. 21: 5.

Vrû, adv. Nhd. *frûh*. 3: pr.

Vrund (pl. *-de*; *-d*, 13: pr.), m. frände: cognatus (Nhd. *freund*). 14: pr; 23, 24: 1, 2; 38: 6. *syne v. dy nehesten -de*, vide *Na*.

Vruntschaft, f. frändskap: consanguinitas (Nhd. *freundschaft*). 38: 5.

Vry (dat. *vrien*), adj. Nhd. *frei*. 2: 2; 6: 4; 20; Hist. 3. *der zache* (gen.) *v.*, 48: pr. Cfr. *Unvry*.

Vryheit, f. Nhd. *freiheit*. 13: 1; 16: 2; Hist. 3.

Vryman, m. fri människa: liber homo. 20.

Vrytag (gen. *-ges*), m. Nhd. *freitag*. 75.

Vüder, vide *Voder*.

Vüge, f. (pro *wüge* v. *wige*) Nhd. *weihe*. 8: 2.

Vül, adj. Nhd. *voll*. v. *högs*, 23. *vülle wofen*, 22: 4, ubi manifestum est Gotl. *fulc vapn* ab interprete male lectum esse *fult vapn*. *vülle busse*, vide

Busse. v. *unde al*, vide *Al* 2. *vul*, n. absol. (cfr. Upl. v. *fuldr* 1.) *nymande geschiet v.*, 32: 6. *czu vüllen*, till fullo, aldeles: plene. 21: pr.

Vül, adv. fullt, fullkomligen: plene. Vide *Vast*.

Vulborden (impf. pl. *-rten* pro *-rde-ten*), v. a. (Nd. item) bifalla: adsentire. Hist. 6.

Vülbort, f. (Nd. *vullbord*) bifall: ad-sensus. 7: 2.

Vüllen, v. a. fylla: implere. Vide *Vor-vüllen*.

Vüllenbrenghen (præs. conj. *-ghe*), v. a. fullt bringa eller utgifva: plene proferre v. pendere. *ire busse v.*, 2: 2.

Vullenkomen, adj. Nhd. *vollkommen*. 32: pr.

Vullenkomenlichen, adv. fullkomligen: plene. Hist. 6.

Vunt (dat. *vunde*), m. fynd: res inventa; Nhd. *fund*. 74.

Vüntlich, adj. hittad: inventus. v. *gut*, hittegods: res inventa. 38: 7.

Vür (dat. *vüre*), n. (Nd. *vür*) Nhd. *feuer*. 72, 73; Hist. 1, 6.

Vüren, *vören* (præs. conj. *vüre*; impf. pl. *vürten*; part. præs. *vornde*, nisi *vürnde* legendum sit, 3: pr.; præt. *gevürt*), v. a. Nhd. *führen*. 3: pr, 2, 4; 6: 1; 13: 2; 36, 49; Hist. 5. *büweczuge v.*, i. e. tale testimonium ferre. 32: 1. Cfr. *Weg vüren*, *Dinghe vöringe*.

Vürynge, f. förning: comportatio (ci-bariorum). 27.

Vüs, *vües* (pl. *vüsse*), m. Nhd. *fuss*. 16: 1; 17: 1; 19: 14, 15; 22: 4; 23, 34: 3; 46: pr.

Vüst, *vüest* (pl. dat. *-ten*), f. Nhd. *faust*. *mit der v. v. mit -ten slan*, 8: pr, 2; 11: pr; 19: 28.

Vüten, *vöden* (præs. *vödet*, conj. *vüte*, *vöde*), v. a. (Nd. *vöden*, Holl. *voeden*, Angl. *feed*) föda, underhålla: alere. 2: pr; 22: 4; 23, 54, 67. Cfr. *Gevüten*.

Vitunge, f. (Nd. *vödung*) föda: alimentum, victus. 21: pr.

Vye, vie, n. Nhd. *vieh*. 52, 57, 58; Hist. 2.

Vynden, vide *Vinden*.

Vyngher (pl. item, dat. *-geren*), m. Nhd. *finger*. 19: 9, 30.

Vyngher glede, n. fingerled: articulus digiti. 19: 9.

W.

Waart (dat. et pl. *-rde*), m. i. q. Gotl. *varþr*. 63.

Waart pfennynghe, m. pl. i. q. Gotl. *varþ penningar*. 63.

Wade (pl. *-en*), m. Nhd. *wade*. 26: 3.

Wage, f. egentligen väg; vägspel, äfventyr: proprie lanx, statera; discrimen, periculum. *czu w. zetzen*, 6: 2.

Wagen (dat. *-ene, -en*), m. Nhd. *wagen*. 6: 1; 27, 35: pr. Cfr. *Ochsen wagen*, *Obir wagen*.

Waghen, v. a. vårda: custodire. 34: 5, nisi pro *-ghe* forte legendum sit *warte* vel *wachte*.

Wagnicla ferdhir, vocabulum Gotlandicum, quod explicatur 27.

Walt (dat. *walde*), m. Nhd. *wald*. 7: pr; 13: pr; 25, 32: pr, 2, 3; 36.

Wan, conj. 1) om: si. 6: 3; 13: 3-5; 18: 1; 55: 1. 2) då, när: cum, quando. 13: 5. *na w.*, vide *Na 1*.

Want, f. Nhd. *wand*. Vide *Hynder want*.

War, f. Nhd. *waare*. 6: 2.

Waren (præs. *-et*), v. n. Nhd. *währen*. 9, 10, 28: 1.

Waren, v. a. (vide Gloss. I. v. *varþa* 2.) Nhd. *gewähr leisten*. 43.

Warheit, f. Nhd. *wahrheit*. Hist. 5.

Warten, v. a. c. gen. vårda: custodire; Nhd. *warten*. 18: 1.

Corp. Jur. Sv. G. Ant. Vol. VII.

Was, pron. n. Nhd. *etwas*. 32: 6. Cfr. *lchteswas*.

Was, impf. a *syn*, q. vide.

Was, n. a *wer*, q. vide.

Wedde, n. (alias *mette*; Nd. *wedde*) pant: pignus. 33.

Wedder (pl. dat. *-ren*), m. Nhd. *wider*. 55.

Weder, middir, præp. 1) c. acc. till: ad. *bröcklich &c. XII v. III marc w. das gancze land, den prister &c.* 2: 2; 3: 2; 4, 13: 5; 41. *büsse w. sy*, 7: pr. 2) c. dat.? Nhd. *wider*. 2: 2.

Weder, medir, wedyr, widder, adv. 1) tillbaka: retro. *w. vüren, gan &c.* 3: 2; 7: 1; 21: 2, 8; 36, 46: 1; 50: pr, 2; 66. *hir w., w. heymmertis*, Hist. 3, 5. Sed pro *wedir* legendum est *witer* (Nhd. *weiter*), 6: 1, nisi interpres male intellexerit Gotl. *vipari*. 2) åter, å nyo: de-nuo, iterum. 19: 31; 22: 3; 35: 1. 3) qvar: residuus. *w. leven*, 46: 1.

Wedir bekennen (præs. *bekennet wedir*, part. præt. *wedir bekant*), v. a. igenkänna: agnoscere. 52, 53, 55: pr; 57.

Weder biten, v. a. i. q. Gotl. *atr biauþa*. 55: 1.

Wedir brengen (imperat. *brenge wedir*), v. a. Nhd. *wiederbringen*. 46: 1.

Wedir gebin (præs. conj. *geve wedir*, impf. *gap widder*), v. a. Nhd. *wiedergeben*. 43; Hist. 4.

Wedirholen (part. præt. *wedirgehoret*), v. a. Nhd. *wiederholen*. 50: 2.

Wedir komen, midder komen (præs. *-kümpft*), v. n. Nhd. *wiederkommen*. 13: 1; 59: 1; Hist. 3, 5.

Weder legen, v. a. ersätta: rependere. *den schaden m.*, 33; sed *w.* male pro *wedir leden*, 43; cfr. not. 2 *ibid*.

Wedir leiten, wedir leden (imperat. *leite meder*), v. a. leda tillbaka: reducere. 43, 46: pr.

Wedir lösen (præs. conj. *-se, löse* v.

loze wedir), v. a. 1) (vide Gloss. I. v. *atrlouysa* 1 a.) 38: 6. 2) (vide ibid. b.) 40. 3) (vide ibid. c.) 56; at pro *w.* male scriptum est *midder lasin*, 55: 1. 4) (vide ibid. d.) 50: 2.

Wedir nemen (præs. *nympt wedir*), v. a. 1) Nhd. *wiedernehmen*. 33, 43, 46: pr. 2) taga tillbaka, återkalla: retractare, revocare. *syne wort w.*, 51.

Wederrede, f. Nhd. *miderrede*. 67.

Wedersache (dat. acc. *wedirsachen*, *wedirzachin*), m. i. q. Nhd. *widersacher*. 13: 5; 24: pr, 1; 32: 3, 5; 35: pr; 46: 1.

Weder sagen, *wedir zagen*, v. a. c. gen. i. q. Gotl. *atr segia. des richteltaghes w.*, 42.

Wedir sprechen (præs. *-spricht*), v. a. Nhd. *widersprechen*. 67.

Weg (dat. *weghe*; pl. *weg*, dat. *wegen*, *wegene*), m. 1) Nhd. *weg*. 19: 5, 34; 31, 37, 61; Hist. 5. *eynen anderen w.*, åt annat håll, annorstädes: aliorsum, alibi. 13: 2. Cfr. *Varweg*. 2) sida: latus, pars. *van der manne wegen*, 21: 2. *van der manne wegen adir der vrouwen*, a virili vel feminino latere, i. e. vir vel femina. 14: 2; 21: pr. *van des bruders v. der swestir wegene* (i. q. Gotl. *af bryþr eþa systr*), 22: pr.

Wegen, v. a. Nhd. *wägen*. 47: 1.

Weg gan (præs. *geit weg*), v. n. Nhd. *weggehen*. 66.

Weg loufen (præs. *loufet weg*), v. n. Nhd. *weglaufen*. 50: 2.

Weg tragen (præs. *treyt wegk*), v. a. Nhd. *wegtragen*. 35: pr.

Weg varen (præs. *-veret*), v. n. Nhd. *wegfahren*. 3: 2.

Weg viren (præs. *vöret weg*), v. a. Nhd. *wegführen*. 35: pr; Hist. 1.

Weg werunge, f. vägspärning: interclusio viae. 19: 34.

Weg czihen (præs. *-czuet*), v. n. Nhd. *wegziehen*. 59: 1.

Welch, pron. 1) Nhd. *welcher*. 24: pr.

2) hvilken som helst: quicumque. 60, 61. Cfr. *Ichtes-*, *So welch*.

Wellen, v. a. Nhd. *wollen*. præs. 2 pers. *wilt*, 43. 3 pers. *wil*, 2: 2; 3: 3. &c. pl. 2 pers. *wellet*, Hist. 3, 5. 3 pers. *wellen*, *wellin*, 2: 2; 14: 2; 21: pr; 22: 4; 38: 5; 59: pr. *willen*, 3: 3; Hist. 6. conj. *welle*, 6: 2; 10, 32: 3. impf. *wolde*, pl. *wolden*, Hist. 1, 3, 5, 6. — *wer do wil*, hvem som helst: quicumque. 47: 3.

Wen, conj. om: si. 2: 2, 3; 3: pr, 2-4. &c. Scribitur *wenne*, 3: 4; 4, 7: 1; 10, 13: 4. &c.

Wen (*weme*, lapsu calami pro *wenne*, 19: 5.), conj. då, när: cum, quando. 2: 1, 3; 3: 1, 3; 8: pr, 1; 13: pr, 1, 5. &c.

Wen, *wenne*, conj. ty, emedan: nam, quoniam. 8: 1; 10, 13: 2, 3; 26: 3; 33; Hist. 2, 5, 6.

Wen (*wenne*, 13: pr.), conj. men: sed. 3: 3; 5: pr; 6: 2; 8: 2; 12: 1. &c.

Wen, conj. utom, undantagande: excepto. 13: pr; 38: 5.

Wen, conj. än: quam. 5: 1; 6: 3; 25, 26: 4; 27.

Wen, adv. ända: usque. *w. an dy czit*, 8: pr; 14: 1; 16: 1; 33. *w. abir czu walburgis*, Hist. 5. *w. czu VIII* &c. 19: pr, 23, 29.

Wenen (part. præt. *gewonet*), v. a. Nhd. *gewöhnen*. Hist. 5.

Wenyngk, f. ? (a *wenen*, Nhd. *wähnen*) i. q. Gotl. *vensl*. 4. Cfr. *Vorweinghe*.

Wer (n. *was*, dat. m. *weme*), pron. 1) hvilken: quis. 48: pr. *was noet*, 6: 1; 38: pr. 2) eho: quicumque. 17: 3; 27, 34: pr; 35: pr; 38: 4; 39, 41. &c. *was geschlechte*, 21: 2. 3) som: qui. *alles was her* &c. Hist. 1.

Werden, *werdin* (inf. 19: 5, 18; 27, 38: 3. &c. præs. 2 pers. *wirstu* pro *wirst du*, 36, 46: 1. 3 pers. *wirt*, 2: pr, 2, 3. &c. *wir*, 19: 8. pl. *werden*, 3: 3; 14: 6; 19: 31. &c. conj. *werde*, 6: 1; 9, 11: pr; 32: 5; 38: 5, 6. impf. *wart*, 6: 2; Hist. 1, 5.

pl. *worden*, Hist. 2, 5. conj. *worde*, Hist. 5. part. præt. *worden*, 3: 1; 29, 48: pr; 50: 2. *geworden*, 21: pr; 48: pr. *sy weren geworden*, Hist. 5.), v. n. 1) Nhd. *werden*. 2: pr, 2, 3; 3: 3. &c. *van weme das ym worden sy*, a quo rem illam acceperit. 48: pr. *ist is deme ghenen van eyne anderen geworden*, si ille rem ab alio quodam accepit. Ibid. *werden ym dy czwene* &c., si isti duo viri ei adsunt. 23. *wirt ym mer slege*, 20. 2) ske, hända: fieri, accidere. *kan is so arg w.*, 72. *worde czweytracht*, Hist. 5.

Were, vide *Syn*.

Weren (præs. *weret*, conj. *were*; part. præs. *-ende*), v. a. 1) försvara: defendere. *sich w.*, 19: 10. Cfr. *Geweren*. 2) i synnerhet försvara sig med ed: speciatim iuramento se defendere (cfr. Gloss. I. v. *veria* 3). *w. myt XII mannen eyden*, 4. *sich w.*, 19: 19, 28, 33; 23, 25, 48: pr. *sich w. myt sechs v. XII mannen eyden*, 4, 25. *sich w. myt sechs mannen*, 4. 3) besitta: possidere. *lantgud w.*, 38: 7. 4) hindra: impedire, prohibere. Vide *Weg werunge*.

Werfen (præs. *wirft*), v. a. Nhd. *werfen*. *eynen anderen mit eyne steyne w.*, 19: 4. Cfr. *Ge.*, *Vorwerfen*.

Werk (dat. *-ke*, pl. *-k*, dat. *-ken*), n. 1) verk, gerning: actio. 1, 38: 7. 2) arbete: opus, labor. 6: pr, 4, 5. Cfr. *Büwerk*.

Werk heilik, adj. i. q. Gotl. *verkhailigr*. 8: pr.

Wert, adj. Nhd. *wert*. *des hengen-des w.*, 49. *dy busse also her w. ist*, i. e. mulcta homicidii pro eo pendenda (cfr. Gloss. I. v. *dyr*). Ibid.

Wertig, adj. i. q. *wert*. *eyne marc w.*, 42. Cfr. *Unwertlich*.

Wertlich, adj. Nhd. *weltlich*. *eyn w. man*, lekman: laicus. 7: 2.

Wesen, *wesin*, v. n. vara: esse. 27,

38: 2; Hist. 6. *was*, impf., *gewesen*, part. præt., vide *Syn*.

Wesen, n. skick, tillstånd (hvare något plägar vara): solitus modus, habitus. 26: 2.

Weygeren (præs. *-ret*), v. a. Nhd. *weigeren*. 32: 4; 48: pr.

Widder, *widdir*, vide *Weder*, præp. et adv.

Wien, *wyen* (impf. pl. *wyeten*, part. præt. *gewiet*, *gewyiet*), v. a. Nhd. *weihen*. 3: 3; Hist. 5. Cfr. *Ungewiet*.

Wik (pl. *wike*), m. i. q. Gotl. *wi*. 4. Cum vero v. *wik* alias significet arcem, civitatem, potius forte dicendum est interpretem aut imitari voluisse aut male intellexisse Gotlandicum vocabulum, quod alio loco, Hist. 2, silentio praeteriit.

Wil, vide *Wellen*.

Wile, f. Nhd. *weile*. *dy w. (das)*, så länge som: quamdiu. 7: 1; 21: 2, 9; 28: 1; 33, 35: 1; 38: 7; Hist. 3. *al dy w.*, idem. 38: 6. Alio sensu dicitur Nhd. *dieweil*, *alldiweil*, vel tantum *weil*, pariter ac Suec. *alldenstund*, i. e. quoniam.

Wille (dat. *-en*, *-in*, acc. *-le*, *-len*), m. 1) Nhd. *wille*. 1, 38: 8; 42. *mit -en*, 26: pr; 46: pr; Hist. 3, 5. 2) *durch . . . -len*, för . . . skull: (alicuius rei) caussa. 11: pr; 21: pr; 48: pr; 50: pr, 1; Hist. 5. *durch des (gen. n.) -len das*, därför att: eam ob causam quod. Hist. 5.

Willekör, f. rättighet att efter sin vilja göra något: ius pro suo arbitrio agendi in re aliqua. *habe w. czu* &c. 22: 4; 27.

Willekör busse, f. godtyckesbot: mulcta arbitrii. Ita, etsi parum feliciter, reditur Gotl. *punkti*, 20.

Winden, v. a. vinna: vincere. Vide *Obirwinden*.

Wip (*wif*, 21: 8. dat. *wibe*; *mybe*, Hist. 3. pl. *wibe*), n. Nhd. *weib*. 1) qvinna: femina. 2: 1, 2; 6: 4; 14: 6; 15: 1; 18: pr, 1; 19: 18; 21: 3, 7; 22: 4; 23. &c. Cfr. *Czüg-wip*. 2) hustru: uxor. 21: 9; Hist. 1, 3.

echt w., 24: pr. Cfr. *Pristere wip*, *Be-
wyben*.

Wiplich, adj. Nhd. *weiblich*. 38: 5.

Wir, pron. pers. pl. Nhd. *wir*. 1. dat. *uns*, 1; Hist. 1.

Wirdig, adj. i. q. *wert*. *büsse dy helfte also her w. ist*, i. e. dimidiam homicidii mulctam (cfr. *Wert*). 73.

Wirken, v. a. göra: facere. *cleyner w.*, i. e. in minores partes secare. 28: 2. Cfr. *Vormirken*.

Wirt, m. husbonde: herus. 12: 1.

Wis, *wys*, adj. vis: sapiens. Hist. 5. *manches dynges w.*, Hist. 3. *dy wiser* (compar.) *weren*, qui sapientiores erant. 73, ubi Gotl. *visar* male intellexit interpres.

Wisén, v. a. Nhd. *weisen*. Vide *Be-
Vormisen*; *Anwisinge*.

Wiseste wort, *wiste wort*, *wyste wort* (pl. *wisten wort*), n. 1) (vide Gloss. I. v. *visorþ* 1.) 13: 5; 19: 19, 28, 33; 23, 25, 26: pr; 32: pr. 2) (vide ibid. 2.) 38: 6; 43. — Hoc vocabulum sine dubio fictum est imitatione Gollandici *visorþ*.

Wissen (præs. pl. 2 pers. *-sit*, impf. *wüste*), v. a. 1) veta: scire. 2: 1; 48: pr; Hist. 3, 5. 2) bevisa: probare. 32: 3.

Wissentlich, adj. Nhd. *wissentlich*. 2: 2.

Wissenschaft, f. vetskap, kunskap: cognitio, notitia. *myt w. der kirchspil låte, der kirchen manne* &c. 16: 2; 22: 4; 29, 33, 34: pr; 57. *sunder w.*, 50: 2, ubi Gotl. *varþalausú* his verbis perperam redduntur.

Wittewe, f. Nhd. *wittwe*. 21: 6, 9, 10.

Wo, adv. Nhd. *wo*. 38: 8.

Wo, conj. om: si. 18: 1.

Woche (dat. *-en*, pl. item), f. Nhd. *woche*. 8: pr; Hist. 6. Cfr. *Crucze*-, *Pa-
sche woche*.

Wofen, n. Nhd. *waffe*. 22: 4; 63.

Wol, adv. Nhd. *wohl*. *also w.*, vide adv. *Also 2*.

Wolde, vide *Wellen*.

Wol sprechende, adj. vältalig: eloquens. Hist. 3.

Wonen (præs. *-et*, conj. *-e*; impf. *-ete*), v. n. Nhd. *wohnen*. 13: 2-4; Hist. 5.

Wor, adv. hvar: ubi. 19: 30; 21: 4; 25. Cfr. *Anders wor*.

Wort (pl. *wort*, dat. *worden*, *wortin*), n. Nhd. *wort*. 1, 50: 3; 51. Cfr. *Vor-
Wiseste wort*; *Antworten*.

Wrak, n. Nhd. *wrack*. Vide *Hafwrak*.

Wrake, f. (Nd. pro *rache*, Anglo-Sax. *wracu*, Fris. *wreke*) Nhd. *rache*. 11: pr.

Wrange (pl. *-en*), ? i. q. Gotl. *rang*. 47: pr. *drye wrange* (sing. pro pl.), 47: 1.

Wunde (gen. *-en*, pl. item), f. Nhd. *wunde*. 19: pr, 1, 2, 5, 19, 21, 31; 20. *der -en busse*, 19: 5.

Wunden (præs. 2 pers. *-estu* pro *-est du*, 3 pers. *-et*; part. præt. *ghewundet*), v. a. Nhd. *verwunden*. 19: 3, 4, 5, 31. Cfr. *Sereghen*.

Wy, adv. Nhd. *wie*. 1) huru: quomodo, quam. 38: 6; 46: pr. *wy vil*, *wy gros*, 25, 50: pr. 2) såsom, likasom: tamquam, sicut. *wy das*, Hist. 1.

Wyghe, f. Nhd. *wiege*. 18: 1.

Wynachte (dat. *-en*), f. pl. Nhd. *weihnachten*. 8: pr.

Wynt (gen. *wyndes*, dat. *-de*), m. Nhd. *wind*. Hist. 6.

Wynter (pl. *-ere*), m. 1) Nhd. *winter*. Hist. 5, 6. 2) år: annus. 6: 5. *VI v. drie wynter* (sing. pro pl.), 2: 3; 3: 3.

Wys, adj. hvit: albus; Nhd. *weiss*. *aller wysten* (pro *-sesten*), superl. gen., vide *Erbtochter*.

Wyunge, f. Nhd. *weihe*. 3: 3; Hist. 5. Cfr. *Kirchen wyunge*.

Y.

Y doch, vide *Jo*.

Ym, vide *Her*, *Is*.

Ymand, *ymant* (gen. *-des*, dat. *-de*,

pl. *-de*), pron. Nhd. *jemand*. 3: 3; 4, 8, 9, 11: pr; 12: pr; 14: 5; 16: 1; 17: 4; 19: 24–27, 31; 42, 43, 70. &c. Cfr. *Nymand*.

Ymmermer, adv. för alltid: in perpetuum (Nhd. *immermehr*). *ewiglich unde y.*, Hist. 1.

Yn, vide *Her*, *In*, *Sy*.

Yn gan (part. præ. *-nde*), v. n. Nhd. *eingehen*. 48: pr.

Ynne, vide *In*.

Ynne begriffen, adj. i. q. Gotl. *inni takin*. *y. werden mit* &c. 22: 4; 23, 24: pr.

Ynnewendich, vide *Innewendig*.

Yn tünen, v. a. (Nd. pro *yn czünen*) Nhd. *einzäunen*. 31.

Yre, vide *Ere*.

Ysen, n. Nhd. *eisen*. Vide *Twer ysen*.

Z. Cz.

Zuche, *czache*, *sache* (gen. *-e* v. *-en*, pl. *-en* v. *-in*), f. (vide Gloss. I. v. *sak 1*) 2: 2, 3; 8: pr; 23, 24: 2; 25, 41, 42, 48: pr; Epil. *brechliche z.*, 8: 1. *is das z.*, är saken den, är det så: si ita est. Hist. 3. Cfr. *Notsache*.

Zaet cziet, f. Nhd. *saatzeit*. 10.

Czal (vel *-le?* dat. *-le*), f. Nhd. *zahl*. Epil. Cfr. *Höupt-*, *Houpt gute-*, *Marke czal*; *Beczalin*.

Czan (gen. *-nes*, pl. *czene*), m. Nhd. *zahn*. 17: 1, 4; 19: 24. Cfr. *Bak czan*.

Zebende, num. Nhd. *siebente*. 43.

Zechs, *sechs*, num. Nhd. *sechs*. 2: 2; 4, 19: 1.

Zechsvolt, adj. Nhd. *sechsfaltig*. *mit -lden eyden*, i. e. iuramento sex virorum. 18: pr.

Zeen, v. a. Nhd. *sehen*. 19: 5; 57. Cfr. *Geseen*.

Czege (pl. *czegin*), f. Nhd. *ziege*. 56.

Zegevechtunghe, vide *Segevechtunge*.

Czehe, f. Nhd. *zehe*. 19: 13.

Zelbir, *Zelbhabinde*, vide *Selbir*, *Selbir habinde*.

Zeze, f. Nhd. *seele*. 1.

Czelen (præs. *-et*, impf. *-ete*), v. a. (Nd. et Holl. *telen*) aflā: procreare (liberos). 22: 4; 23.

Czende, num. Nhd. *zehnte*. 7: 2.

Czende, *cziede* (dat. *-en*, acc. *-en*, *-e*, pl. *-e*), m. tionde: decimae. 3, 13: 2. Cfr. *Korn czende*.

Zere, f. sār: vulnus. 19: 32.

Zerekeit, f. sārānde: vulneratio. 20.

Zeren, vide *Seren*.

Zetzen (præs. *-et*, conj. *-e*; impf. *zaczte*; part. præ. *gesetzt*, *gesaczt*), v. a.

1) Nhd. *setzen*. *hus z.*, 64. *czu wage z.*, 6: 2. Cfr. *Ge-*, *Uf-*, *Vort zetzen*.

2) bestämma: determinare. 33. *des vrede band z.*, 13: pr, 2–4. *in vrede gesaczt*, 8: pr; 13: pr. *in das recht gesaczt*, 8: 2.

Czey (dat. *czeyen*), m. Nhd. *see*. 47: 1. Cfr. Gloss. I. v. *siar*.

Zeyende czit, f. (a *seyen*) i. q. *zaet cziet*. 10.

Zichel (acc. *-len*), f. Nhd. *sichel*. 19: 10.

Ziden (impf. pl. *zoten*), v. a. Nhd. *sieden*. Hist. 2.

Czihen (præs. *czût*, part. præ. *geczogen*), v. a. Nhd. *ziehen*. 20, 44. Cfr. *Obir-*, *Us-*, *Weg czihen*; *Haerczoch*.

Czihen (præs. *cziet*), v. a. (Nnd. *tigen*, *tijen*) Nhd. *zeihen*. 51. Cfr. *Beczihen*.

Czins, m. afrad: vectigal e praedio. 38: 8.

Czit, *czyt*, *czid* (pl. *-te*, dat. *-tin*), f.

1) Nhd. *zeit*. 3: 3; 6: 5; 8: pr; 9, 10, 13: pr, 2, 5. &c. *bis an dy cz.*, 3: 1; 22: 4.

wen an dy cz., 8: pr; 14: 1; 16: 1; 33. *cz. czu melkende*, 45. *an cz. des lantrechtes*, vide *Lantrecht*. Cfr. *Ge-*, *Hoy-*, *Mal-*, *Zaet-*, *Zeyende czit*.

2) gång: vicis. *an der dritten cz.*, 13: 5. 3) i. q. Gotl. *tîpir*. 3: pr, 1; 6: pr; 8: 1; 13: 2.

Czitungh, f. ? i. q. *czit 3*. 3: 4.

Zitzen, *sitzen*, *ziczzen* (præs. *-et*, *siczt*, part. præ. *-ende*), 1) v. n. Nhd.

sitzen. 6: 3; 19: 18, 24. *gevanghen z.*, 38: 6. *witteve z.*, 21: 9. Cfr. *Besitzen*. 2) v. a. (vide Gloss. I. v. *sitia* 3.) *maarde z.*, 63.

Czol, m. tull: portorium. Hist. 3.

Czöm, m. Nhd. *zaum*. 19: 34.

Czorn (dat. *-ne*), m. Nhd. *zorn*. 8: pr. *Zoten*, vide *Ziden*.

Czöuberye, *czouberye*, f. Nhd. *zau- berei*. Hist. 2.

Czu (to, Nd., 57.), præp. c. dat. (c. acc. *czu ein buland*, Hist. 1. cfr. *Hus*) 1) till: ad. *czu markete varen*, 6: 2. *czu eyden gan*, 2: 2. *czu loube*, *notorft*, *eyner geczûgnisse*, 1, 2: 1. *czu VI ören*, 6: 1. *bis czu*, vide *Bis*. Cfr. *Dar*. 2) i, på (ställe eller tid): in (loco v. tempore). *czu markete vorkoufen*, 6: 2. *czu schiffe*, 50: 2. *c. pûczk*, *krichen*, *smeden* &c. Epil., Hist. 1, 3-5. *czu huse*, vide *Hus*. *czu wage zetzen*, 6: 2. *czu XL tagen*, *drien jaren* &c. 13: pr; 18: 1; 23, 44, 54, 56, 57. *czu iczlicher v. der czit*, 9; Hist. 5. *czu pfyngesten*, 8: pr. *czu dem irsten male*, 13: 5. 3) med: cum. *büssen czu vuller busse*, 18: 1; 48: 1. *czu I marc*, 19: 24. 4) framför verber, att: ante verba, Nhd. *zu czu haldene*, *zuchende*, *hörende* &c., Nhd. *zu kalten* &c. 1, 2: 2; 3: pr, 1; 6: 2. &c. *czu büssen*, *slissen*, *ryten* &c. 2: 2; 3: 1; 6: pr. &c. *us czu vorderen*, *vort czu bitten*, 3: 1; 14: 3. *vort czu bittende*, *wedir czu lösende*, *us czu manende* &c. 14: pr, 4; 38: 6; 42. &c.

Czu bereitunge, f. i. q. Gotl. *gingerþ*. Hist. 5.

Czu biten (part. præt. *czu geboten*), v. a. tillsäga, påbjuda: indicere. Hist. 6.

Czu brechen (præs. *-bricht*), v. n. brytas sönder, brista: frangi. 35: pr.

Czu enbiten (part. præt. *-enpoten*), v. a. i. q. *czu biten*. Hist. 6.

Czug, n. i. q. *geczug* 1. Vide *Gliche*. Cfr. *Büve czug*.

Czûghe (pl. dat. *-en*), m. Nhd. *zeuge*. 18: pr; 19: 19.

Czûgen (part. præs. *-ende*), v. a. 1) skaffa, tillreda: parare; Nhd. *zeugen*. 28: 1. 2) vitna: testari, testimonium ferre. 32: 2. Cfr. *Be-*, *Obir czûghe*.

Czûgwip (pl. *-wibe*), n. i. q. Gotl. *vitnis kuna*. 2: 2.

Czu handen, adv. tillhands, tillstädes: præsto. *cz. syn*, adesse. 16: 2.

Czu heilen (part. præt. *czu geheilet*), v. a. Nhd. *zuheilen*. 19: 5.

Czu hören (præs. *-et*), v. a. c. dat. tillhöra: pertinere (ad aliquem), alicuius esse. 32: pr.

Zuchen, vide *Suchen*.

Czu komen (præs. *-kumpt*), v. n. tillkomma, inträffa: accidere. 8: 1; 9, 18: 1.

Czukunft, f. ankomst: adventus. Hist. 5.

Czu legen (part. præt. *czu geleet*), v. a. i. q. *czu heilen*. 19: 5.

Czûn (gen. *-nes*, pl. *-ne*), m. Nhd. *zaun*. 7: pr; 9, 31, 32: 6; 33, 34: pr, 1, 2, 4, 5; 35: 1; 36, 46: 1. *halbe -ne*, i. q. Gotl. *half gierþi*, 33. *bynnen -nes* v. (*den*) *-nen*, 22: 3; 32: 5; 35: pr; 68. Cfr. *Busen-*, *Mittel czûn*.

Czûnen (præs. *-et*, conj. *-e*; imperat. *-e*; part. præt. *geczûnet*), v. a. Nhd. *zâunen*. 31, 32: 5, 6; 33, 34: 2, 4, 5; 35: 1. Cfr. *Czu czûnen*, *Ungeczûnet*, *Yntûnen*.

Czunge, f. Nhd. *zunge*. 19: 17.

Czûn holcz, n. i. q. Gotl. *tropþ*. 32: pr.

Czûn stecke, *czûnstake* (acc. *-en*, pl. item), m. Nhd. *zaunstecken*. 17: 1; 35: 1.

Czu reichen (præs. *-et*), v. n. Nhd. *zureichen*. 5: 1.

Czu reiten, v. a. 1) tillreda: parare. *sich cz.*, Hist. 6. 2) gifva gengärd: com meatum (episcopo) parare. Hist. 5.

Czu rûcke, adv. Nhd. *zurück*. 2: 2.

Czu sagen, *czu zagen* (præs. conj. *sage czu*, part. præt. *czu gesaget*), v. a. Nhd. *zusagen*. 33, 34: pr, 1; 38: pr, 5; 59: pr; 67; Hist. 3.

Czu sagunge, f. tillsägelse: adnuntiatio, edictio. Hist. 6.

Czu samene, adv. Nhd. *zusammen*. 8: 1; 59: pr; Hist. 1, 2. *cz. tragen*, 32: pr. *cz. hörin*, 38: 5. *sich cz. rören*, 32: 2. *sich cz. slan*, 20. *alle cz.*, 19: 18.

Czu samene legen, v. a. Nhd. *zusammenlegen*. Hist. 6.

Czu schriben (part. præ. *czu geschriben*), v. a. i. q. Gotl. *tíl skura*. 3: pr, 4; 13: 2; Hist. 5.

Czu slissen, v. a. Nhd. *zuschliessen*. 3: 1; 8: 1.

Czu smeren (præs. conj. *smere czu*), v. a. Nhd. *zuschwören*. 19: 1.

Czu vallen (impf. *-vel*), v. a. c. dat. tillfalla: obtingere, cedere. Hist. 1; cfr. nott. 6, 7 *ibid*.

Czu vore, *czu voren*, *czu vorne* (to *voren*, Nd., 31.), adv. Nhd. *zuvor*. 2: 2; 3: 3; 18: 1; 19: 20; 35: 1; 38: 9; Hist. 5, 6.

Czu czünen (præs. *czūnet czu*), v. a. gārda igen: saepire, saepe claudere. 31, 33.

Czwevald, adj. Nhd. *zweifältig*. *cz. obirspil*, 24: pr.

Czwey, num. Nhd. *zwei*. 22: 1. *czwene*, 14: 1; 19: 24; 23, 32: pr. n. *czwey*, 7: 1; 17:

4. gen. *czweyer*, 19: 1. *czweyr*, 18: pr. dat. *czweyen*, 3: 3; 18: pr; 20, 34: 4; 54, 57. *czweyn*, 19: 30. acc. m. *czwey*, 21: 2. *czwene*, 19: 30; 23. n. *czwey*, 2: 1; 32: 2. Cfr. *Entczwey*.

Czweyer hande, pron. tväggehanda: duplicis generis. 9.

Czweyerleye, pron. Nhd. *zweiertei*. 32: pr, 1.

Czweytracht, f. tvist: lis (Nhd. *zwei-tracht*). 32: rubr.; 38: 6; 42; Hist. 1, 5.

Czweytrachtig, *czweyrechtigh*, adj. oense, tvistande: discors, litigans. 3: 3; 42, 43.

Czweyvaldig, adj. dubbel: duplex. *cz. busse*, 7: pr.

Czwischen (*cmyschen*), præp. c. dat. Nhd. *zwischen*. 7: pr; 10, 13: 5; 19: 5; 20, 30, 31. &c. Cfr. *Dar*.

Czyen, v. a. Nhd. *zeigen*. c. *synen schaden uf eynes anderen czūn* (cfr. Gloss. I. v. *visa 1.*), 32: 6.

Czymmer, m. timmer: tigna; Nhd. *zimmer*. 36.

Czynsgebend, adj. som betaler afrad: qui vectigal e praedio pendit. Vide *Būme man*.

Czyt, vide *Czit*.

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

- Akebek* (dat. *-ke*), Hist. 5.
Akergarn, Hist. 4.
Alva, Hist. 3.
Attingebo, *Athlingaboo*, 13: pr; Hist. 5.
Awayr strabayn, Hist. 3.
Botayr, Hist. 5.
Chvitastierna, Hist. 1.
Costan, ett obekant ställe; tilläfv-
 tyrs Constans: locus incognitus; forte
 Constantia. Vide *Warthenbergh*.
Dagedher, Hist. 1.
Eestland, Hist. 1.
Fardeem, *phardhaym*, 13: pr; Hist. 5.
Godland, *gotland* (dat. *-de*), 1: rubr.;
 13: 4; Epil.; Hist. 1, 3, 5, 6. *dy stad g.*,
 i. e. urbs Gotlandiae unica. Epil.
Graypir, Hist. 1.
Gunfiann, Hist. 1.
Guti, Hist. 1.
Hafdhi (gen. *-ins*), Hist. 1.
Haynaym, Hist. 4.
Holmegard, Hist. 4.
Jerzlaf, Hist. 4.
Jherusalem, Hist. 5.
Jhesus Cristus, Epil.
Johan, vide *Techewicz*.
Jörghen, S:t Görans: sanctus Geor-
 gius. *das spytal czu sente j. busen*
der stad, S:t Jörans hospital utanför
 Visby stads norra port, der en bety-
 dande ruin af S:t Görans kyrka ännu
 är i behåll: xenodochium extra bore-
 alem urbis Visby portam situm. Epil.
Judas, vide *Symon*.
Krichen, i. q. *krichen land*. Hist. 1, 5.
Krichen land, Hist. 1.
Kulestedhar, Hist. 5.
Lickayr, Hist. 5.
Lyncopyng (dat. *-ge*), Hist. 5.
Norewegen, Hist. 4.
Olavus, Hist. 4.
Ormyca, Hist. 4.
Pavel, Apostlen Paulus: Paulus Apo-
 stulus. Vide *Peter*.
Peter, 1) *-rs kirche*, Hist. 5. *-rs unde*
pavels tag (cfr. Gloss. I. v. *petrs messa*),
 Hist. 6. 2) vide *Warthenbergh*.
Pharö, Hist. 1.
Püczk, troligen staden Putzig i Preus-
 sen, vid Putziger Wijck norr ifrån Dan-
 zig: urbs Borussiae, haud procul a Dan-
 tisco. Epil.
Rume, Roma, en socken i medeltre-
 dningen af Gotland: paroecia Gotlan-
 diae. Hist. 3.
Rüssin land, *rûsland*, Hist. 1, 5.
Steynkirche, Hist. 5.
Svure, en föreståndare för S:t Görans
 hospital, hvilken öfversatt Gotlandslagen
 på Tyska: antistes quidam xenodochii
 S:ti Georgii, Germanus iuris Gotlandici
 interpres. Epil.
Sweden, Hist. 3, 6.
Symon, *der apostole tag sente sy-*
monis et jude, *sente symonis unde jude*
tag (cfr. Gloss. I. v. *symonis messa inde*),
 55: 1; 68.
Techewicz, *johan t.*, Tyska ordens
 Guvernör på Gotland, hvilken låtit skrif-
 va den bok, som innehåller Gotlandsla-
 gens Tyska öfversättning: praefectus
 Gotlandiae nomine ordinis Teutonici, qui
 librum Germanicam versionem iuris Got-
 landici continentem scribendum curavit.
 Epil.
Thielvar, Hist. 1.
Thoraborg, Hist. 1.
Tune, Hist. 1.
Thyngstede, 13: pr.
Upsala, Hist. 3.

Walpurgis, (vide Gloss. I. v. *valborga* messa.) Hist. 5.

Warthenbergh, *Peter v. van costan*, den man som skrifvit den nu i behåll varande handskriften af Gotlandslagens Tyska öfversättning: vir qui scripsit li-

brum continentem Germanicam iuris Gotlandici versionem. Epil.

Wisbû, 57; Hist. 5.

Wy, *wy das nu genömet ist wysbû*, Hist. 5.

ADDENDA ET EMENDANDA.

In hoc volumine.

- Pag. 29 textus Gotl. lin. ult. ad v. *bana* adnota: forte legendum *bana sac*. Cfr. Gloss. I. v. *bani*.
- p. 38 text. Gotl. lin. 3. ad v. *himin* adnota: *himin* errato scriptum esse pro *hinna*, verbis mox sequentibus indicavit scriba.
- p. 58 vers. Suec. lin. 21. post v. *du* adde *ännu*.
- p. 61 vers. Suec. lin. 16. Loco verborum: *till hösten* potius forte legendum est: *till gårdning*, vel: *till den tiden, då gårdsgårdarne skola iständsättas*. Cfr. Gloss. I. v. *hafal*.
- p. 88 text. Gotl. lin. 18. ad v. *lesas* adnota: *lesas* errato scriptum esse pro *hafas*, verbis proxime sequentibus indicare voluisse videtur scriba.
- p. 102 text. Gotl. lin. 4. ad v. *hetningar* adnota: *hetningar* errato scriptum esse pro *dailu mal*, verbis proxime sequentibus scriba forte indicare voluit.
- p. 114. lin. 2. Pro *czuchende* forte legendum est *zuchende*; incertum enim est an *c* hoc loco scriptum fuerit; *cz* saepe quidem pro *z*, at raro pro *s* scribitur; cfr. Praef. pag. XIII.
- p. 200. lin. 25. post: 36. adde: Cfr. III. 56.
- p. 274. v. *Land* lin. 16. pro: *vildi* lege *vildi*
- p. 282. v. *Mot. yfir þvert m.*, cfr. *ivir þingring þveran, Gamle Norske Love*, I. pag. 80.
- p. 296. v. *So* lin. 13. Cfr. tamen Add. 2 in fine, ubi locutio: *fyri thy so et* quoque occurrit.
- p. 328. v. *Der* lin. 2. post *de*, adde 27, Praef. pag. XI. lin. 35. &c. et p. XII. l. 22. pro *Bilefelt* lege *Bilefeld*

In vol. I.

Praef. pag. XXI. Fragmentum veteris codicis membranacei iuris Vestrogotici antiquioris, in Norvegia inventum, commemoratum est a Cel. P. A. Munch in opere a Ch. C. A. Lange edito: *Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur*, Christian., 1847, pagg. 31, 32; haec vero relatio suethice versa legitur in opere *Frey* inscripto, Upsalae, 1847, pagg. 124-5; ac in eodem opere, pagg. 193-7, ego quoque, postquam mihi licuisset inspicere hoc fragmentum, de eo edidi narrationem, ad quam iam possum delegare. Hoc loco tamen adferam dictum fragmentum consistere uno folio integro, 5 ⁵/₈ poll. alto et 3 ³/₄ poll. lato, ac continere finem libri RetlB. a verbis: (*vangöms*)*lu en eig far* &c., cap. 12: 1, et initium libri JorþB. ad verba: *þeir allir taka .i.*, cap. 2: pr. Si hoc folium ad integrum codicem pertinuit, ille folia circiter 60 continuisse videtur. Versus finem saeculi XIII vel ineunte saeculo XIV, me iudice, scriptus fuit. Multae varietates, quae nullius sunt momenti, ex parte vero mendosae, testantur hunc codicem haud accuratissime fuisse scriptum. Sed loco verborum *at þæs hænde*, JorþB. 2: pr., heic recte legitur: *Tua af þess hendi* (cfr. not. 1 ibid.), et post verba: *tua af* additur *hins* (cfr. not. 3). Aliud folium eiusdem codicis nuper inventum est, continens ArþB. 21: 2, 3; 22, 23. (J. E. Rydqvist, *Svenska språkets lagar*, I. pag. XXIX.); hoc vero nondum mihi contigit videre.

In vol. II.

- Pag. 331. v. *Muslagha, muslagha*, lege: *Muslaghu maþer (muslaghu maþer)*, m. förrymd träl: servus fugitivus. Cfr. GotlL. gloss. I. v. *muslegu maþr*.
 Ibid. v. *Munguts gærþ*. H. v. sine dubio respicit convivium nuptiale; verba autem in textu (G. 8: pr.) sequentia: *þæt ær — martins mæssu dagh*, quamvis minus apto loco inserta, ad v. *mungazs típir* in antecedentibus occurrentem referenda esse videntur.

In vol. III.

- Pag. 366. v. *Leta*. Verba: *æptir værþi l*, J. 2: pr., sunt vertenda: söka att återfå hvad de betalt (nemligen för den delen af jorden, som tillfaller den andre bördemannen): videre ut recipiant pretium (eius partis fundi, quae alteri cognato cedit); cfr. Kp. 2: 2.
 p. 374. v. *Maghar arf*. In antiquis Norvegiae legibus mater, quae heres est filii vel filiae, dicitur *magar arve*. Ius Gulath. ant. cap. 103; Ius Frost. ant. VIII. 7.
 p. 404. v. *Skuli*. Hac v. quoque denotatur is, apud quem res litigiosa inventa est, quique igitur appellatur *fyrsti s.*; possessorem enim solum respicere possunt verba: *þæt sum a hænt var mæþ hanum*, M. 44: pr.

In vol. IV.

- Pagg. 194, 195, et praef. pag. XXIII. In Bibliotheca populari (vel nationali, ut dicunt) Parisiensi iam ipse vidi alium codicem heic commemorandum; codicem scilicet membranaceum iuris urbici, saeculo XV ad finem vergente, ut videtur, scriptum, sign. N:o 7830. Hic codex, 9³/₄ poll. altus et 8¹/₄ poll. latus, tegumento tergino rubro compactus est. Folium chartaceum in ini-

tio voluminis continet titulum: *Les Loix Civiles de Suede*; supra v. *Civiles* stilo plumbeo scriptum est: *municipales*. Folia membranacea tria priora continent scriptum Latinum, cum rubrica: *Hic premittitur vna modica et brevis exhortacio &c.*, ita incipiens: *Ue qui condunt leges iniquas et scribentes iniusticias &c.* Folia duo proxime sequentia solum continent adnotationes quasdam a Claudio B. Rålamb d. 22 Oct. 1642 scriptas. Fol. 6 incipit ius urbicum a libro de iure regio. In fine codicis legitur liber KirkB. iuris Sudermannici, cuius calci addita est eadem adnotatio de quibusdam mutationibus iuris Sudermannici anno 1325 factis, quae in praefatione ad ius SM. a me editum commemoratur, atque in Addit. 12 pagg. 194-5 legitur. Hoc loco in marg. adnotatum est: *sedan ähro förledne 288 år*, quod itaque anno 1613 scriptum est. Si hic codex mihi ius SM. edituro cognitus fuisset, ex eo hanc narrationem transscripsissem; quamobrem hunc textum, quocum codex in Addend. ad ius VM. pag. 357 commemoratus omnino convenit (excepta v. *nampn*, quae in cod. Paris. mutata est in *næmpd*), heic exhibeo:

Item Arom æpter gudz byrdh. M° ccc° xx quinto. Sabbato ante symonis et iude apostolorum. varo thæsse maal stadhgadh i sudhermanna laghbook. oc scriuadh. næruarande bisopenom oc hans capitulo. laghmannenom. ok herra stafane rörixsun. ok herra magnuse niclisun. meth mangom androm godhom landz mannom/ fförst vm prestins lagha hvs thorfvo thön alt thak vidher. thet halde soknin oppe ffællas kirkiouærianda vm kirkio skrudh. til thriggia marka. thöm taki biscopir. Glömer prester at vara kirkiouærianda vidher. ok koma sidhan

*nakar fal innan the gudz thiænist kindras aff. böte prester III mark. tva biscope ok ena kirkionæriandom. kirkian skal i hæmdir sætias prestenom af biscope ælla hans vmbudhi. ok thöm ægher kirkian gifwas som thæn presentera ther haver fadherlikin ræt til. Vm kirkio vixla spiæld. Stande som i laghbokinne standir scrifvat. Tionde skal i thry skiptus. Taki prestin endeel. ok tva före bondin heem til siin. ok i thry skipte. En luth kirkio. Annan biscope. ok thridhia fatikom mannom. utan ther biscops sætu gardher ær. Thrættanda dagh iula. vari offir dagher. oc ey kirkmæssso dagher. Skyllar prester bondan vm tionda. væri sik meth laghom. fföra ey böndir liik laghlica til iordh. bötin II mark biscope ok ena iordhæghandom. Spitalin skal haua en span korn af hware hafn. Vm næmpd *) ok genedha stande som thet star i gamblo laghbokinne. laghmanz pæninga ægha alle mtgifwas fyra nattom æpter mikkæls mæssso ælla böte III öra. Domara pæninga ok styremanz vm martins mæssso. ælla böte en öre Næmpninga mæn skulu hafwa en öre aff hwarre hundaris mark/*

p. 207. v. *Bak arf* lin. 3. &c. *lege*: om jord ännu icke tre gånger gått i bröstarf inom samma slägt, till hvilken den går i bakarf; nemligen om &c.

p. 213. v. *Braz*, cfr. Gotl. gloss. II. v. *bresse*.

p. 214. v. *Brystarf* lin. 2. &c. *lege*: om jord tre gånger gått i bröstarf inom samma slägt, till hvilken den går i bakarf.

p. 308. v. *Vana*. Loco v. *uanu*, Add. 12, legendum esse *næmpd*, testatur codex Parisiensis, ex quo hoc Add. supra transcriptum exstat.

*) *näpn* primum scriptum est, at *a* in *æ* mutavit et *d* supra lineam ipse addidit scriba.

In vol. V.

Praef. pag. XXXIII. In collectionibus Palmskiöldianis in bibliotheca Academiae Upsaliensis, N:o XIV, Tom. 37, adservatur folium, continens epistolam typis expressam, qua Johan Hadorphius d. 1 Ianuarii a. 1677 codicem sub titulo *Dahle Laghen* anno proxime antecedente iam editum, incolis Dalecarliae dedicat. Editor adloquitur "The Edle, Ehrevyrdige, Högvijse, Ehreborne, och Vålförståndige Män, Andelige och Werldzlige, som vthi Öster- och Västerdalarne, Nääs- och Sätergårdz Lähn, och inom Dala Råå och Grüntzor byggia och boo, Ther ibland förståendes Chronones Män, Grufvornes Förmän, Borgmästare och Rådih i Fahlun, Hedemora och Afvestad, Sampt andre thess Hederlige Invånare och Bergslagz Betiente, på Landet och i Städerna." Inter alia heic dicitur provinciam Vestmanniae et Dalecarliae habuisse "Twenne Laghböcker, Wässmanna- och Dalalagen: Så at här aff klart är, thet Dala Landzort haffuer mycket förnäm i förtijden (såsom nu) beräknat waret." An haec dedicatio exemplari cuidam ipsius codicis re vera adnexa fuerit, mihi est incognitum.

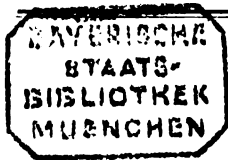
In vol. VI.

Pag. 161. v. *Kulfiski vatn*. In codicibus actorum iudicialium territorii Angermannensis Ramsele, qui in Archivo Regni Stockholmiensi adservantur, legi de litibus, quae annis 1813-15 et 1819-21 actae sunt de *kullfiske* in lacu Tåsjön. Ex iis quae ibi referuntur, adparet *kullfiske* re vera esse piscaturam tempore propagationis piscium. Ut accuratiorem huius rei notitiam adtingerem, anno 1846 litteras misi ad

virum, quem oportuit rem perbene noscere; at nondum responsum accipere mihi contigit.

- p. 192. v. *Hovær höghæ*. Excellentissimus Comes G. A. Sparre, Summus rei iudiciariae in Suecia Minister, mihi benigne indicavit verum huius loci situm, nempe in confinio Helsingiae et Dalecarliae, ubi nomen montis *Hofvahögst* invenitur in charta Dalecarliae

Hermeliniana. Cfr. Kröningssvärd et Lidén, *Diplomat. Dalekarl.* I. pag. 11, ubi nomen *hofvehögst*, secundum priscum quoddam scriptum, inter alia loca in eodem confinio occurrit. Cum non possit dubium esse quin hic locus idem sit ac *hovær höghæ*, hac re confirmantur ea, quae praeterea attuli ad illustrandum indicem locorum in HelsL. p. 15. commemoratorum.

TILLKOMNE SUBSCRIBENTER.

Stockholm.

Rydqvist, J. E. J. Cand., vice Bibliothekarie vid Kongl. Bibl., En af de 18 i Svenska Akad.

Christiania.

Universitets-Bibliotheket.

Lund.

Naumann, Ch. J. Cand. Akad. Sekretärare.

Vestervik.

Carlsson, K. J. vice Häradshöfding.

Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 64. fol. 2.

Hier byrias lagh Suta oc legia
 so at fyrstum ~~oooooooooooo~~
 itta u fyrst upp haf. Ma
 gum oru per wir sculu
 nauca haipnu oc iacta or
 tu. Oc troa allu aann sub alvav
 dauda. Oc hann hat par bicia
 per hann unni os ar oc frup sigr oc
 haultu Oc per et vü magu yalda

Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 65. fol. 3.

Knechten man **D** wenne
 eyne eyne weningh an lre
 so were her sich myt sechs
 mannen eyde **D** wene
 der knechten man gesucht
 nicht vinder vnde kumpt
 is vor des dnyghes onan so
 were her sich noch myt
 sechs mannen adir baffe
 on eyre pfennynge **D**
 kumpt is vor das ganac

reidhet
 van den heiligghen tagen

Dys ist in dwrehest
 dis alle heilige tage
 sal man heilig halten. Dy
 dy byschoue heilig habm
 geboten vnde alle onan
 bnefangghen hat **D** hymat
 sal ander werk ein des
 sintages adir an andere

en unde or ore, oren zib zibirs • sibirs pfes pfennynge

and urtige ſ, f marc pfennynge? (cf. not. 12 pag. 125.)

1 1/2 8 1/2

Cod. Bibl. Acad. Hafn. A.M. N° 54 in 4to fol. 1.

Thier Bjrias gutha lagh. 1.

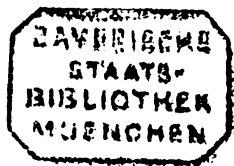
Thitta ic first ophoff i laghinn wa,
 zom, 2th wir schickinn n^ostha,
 h^ojdnu, oc iatta k^oisno ~~ok~~ trod
 allir a an gud ethrouldigan, oc allir
 han bidir, th^ot han vinn og aar oc find,
 sigth^o och h^oylf^on, och k^ovet at wir ma,
 g^ohin halda cristindome warom, oc thro

Cod. Bibl. Acad. Hafn. A.M. N° 55 in 4to fol. 3.

Der beginnis gullands Loi

Dette er først for alt optharab oc be,
 i gindelste vdi vor lon: at vi stulle forsa,
 ge det g^odingte vafn: oc h^olle oc loffve
 det christne: oc tro alle paa en gudt ag,
 n^ollige: at han gielper oss, oc at th^ot han

B, svorling 8¹/₂ ij 1¹/₂ ij 2¹/₂
 m^o, m^u, maro, ja march pd pund

Digitized by

Digitized by Google
Fuler, Gustav
Buchhändler
München 15

17

jun
G